

Tijdschrift voor geschiedenis, oudheden en statistiek van Utrecht 1843

<https://hdl.handle.net/1874/9794>

769 oct 1292

Tijdschrift

VOOR
GESCHIEDENIS, OUDHEDEN
en
STATISTIEK
VAN
UTRECHT.

— — — — —
Met Afbeeldingen.

— — — — —
9e Jaargang 1843.

N. van der Monde.

HISTORISCH GENOOTSCHAP
GENOOTSCHAP
TE UTRECHT

OUDEGEIN EN HET GEIN.

(Met Afbeeldingen).

Oudegein en het Gein zijn twee bijzondere plaatsen, in het Nederkwartier der provincie Utrecht gelegen: *Oudegein*, ook wel genaamd *het Huis-te-Gein*, is een riddermatig kasteel, hetwelk tot het overeinde van het dorp Jutphaas behoort; en *het Gein*, aan deze hofstad sluitende, staat als eene ambachtsheerlijkheid bekend, welke, eene oppervlakte van nagenoeg 150 bunders beslaande, op het einde der voorgaande eeuw ook met Jutphaas werd vereenigd. Vier hofsteden, eene herberg en nog enkele dagloonerswoningen zijn over deze kleine landstreek verspreid, en worden door ongeveer 400 zielen bewoond (1).

(1) *De Oudegeinsche polder*, welke door den Wiersdijk, den straatweg naar Vreeswijk, het IJsselsteinsche zandpad en den Geindijk ligt besloten, en eene oppervlakte van 210 bunders beslaat, is gedeeltelijk onder Vreeswijk, gedeeltelijk onder Jutphaas, en ten deele onder het voormalige geregt van het Gein gelegen. De molen, waardoor deze polder van het overtollige water ontlast wordt, is staande aan de grift, welke den Vaartschen Rijn met den IJssel verbindt, en werd in den jare 1534 daargesteld. Daarop is in het jaar 1542 door de gemeene geërften de eerste ordonnantie opge maakt, volgens welke een Schout en twee heemraden denzelven jaarlijks zouden schouwen; welke schouwbrief in kracht bleef tot aan den jare 1671, wanneer dezelve nader werd gewijzigd en ook door de Gedeputeerde Staten bekrachtigd. Eene strook lands, in dezen polder nabij de doorslagbrug gelegen, wordt nog heden *de Schans* genaamd, naar eene sterkte, welke de Franschen aldaar in den jare 1672 hebben opgeworpen, om de bogt van den Vaartsche Rijn in bedwang te houden, maar welke sedert weder geslecht werd. Zie den Tegenwoordigen Staat van Utrecht, d. II. bl. 377.

Plaat I.

Fig. 1.

Fig. 2.

Fig. 3.

Fig. 4.

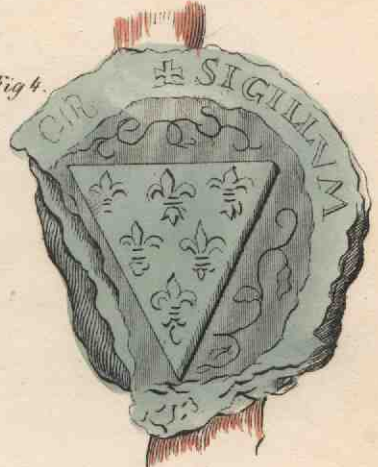

Fig. 5.

Fig. 6.

Dusdanig is dan de toestand dier plaatsen op den huidige dag. Doch, wanneer wij derzelve voormalige geschiedenis uit de verstrooide berigten, door oude schrijvers geboekt, en uit de nog voorhandene gedenkstukken van het grijze voorleden beschouwen: dan zullen beide deze plaatsen onze belangstelling wekken, zoo door de naauwe betrekking, waarin zij eenmaal stonden tot den bloeienden handel der stad Utrecht, als vooral door de vele merkwaardige lotgevallen, welke aan dezelve in den loop der tijden zijn bejegend.

Ten einde nu de duidelijkheid in deze proeve te betrachten, willen wij aanvankelijk de vroegere gesteldheid en geschiedenis van Oudegein en het Gein doorwandelen, om daarna, in eene afzonderlijke afdeeling, ook den handel te beschouwen, die weleer door dit Gein zich bewoog.

Gana is eene plaats, welker bestaan zich in de oudheid verliest. Tijdens de landverdeeling in gouwen, — welke onder de Frankische vorsten en vroeger stand greep, maar bij den aanvang der twaalfde eeuw, wel niet bij het bevestigen van voorgaande privilegien en giften, maar toch in der daad was verdwenen (1) — wordt het vermeld als gelegen in de gouwe *Isterlake*, waarin een groot gedeelte van het tegenwoordige gewest van Utrecht vervat was (2). Dit *Gana* nu of *Gein*, heden nog bij den naam van *Oudegein* bekend (3), bestond in een slot, aan den noorder-oever des Iссsels gesicht, en wel aan het punt, waar deze rivier met *de Lek* zich vereende en tegelijk eenen zijtak van den Middelen ontmoette, welke denzelven in regstreeksch verband met de

(1) Van Spaan, Oordeelkundige inleiding tot de historie van Gelderland, d. I. bl. 37.

(2) Chronicon Gotwicense, fol. 1732, p. 644; verg. Falke, Codex traditionum Corbeiensium, p. 421, door wien evenwel het woord *Gana* verkeerd verklaard is.

(3) Chron. Gotw. l. I.; Menso Alting, Notitia Germaniae inferioris antiquae pars II. p. 66.

Plaat II.

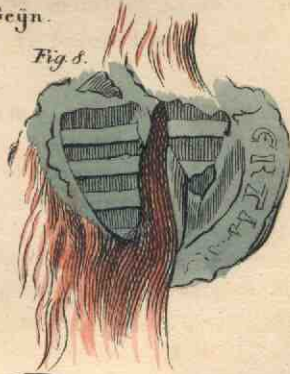

Zegel der Stad Gejn.

Fig. 1.

Fig. 2.

Wapen van Oudegein.

stad van Utrecht bragt (1). Het was voorts eene domaniele bezitting der bisschoppen van Utrecht, die bij hetzelfde van overoude tijden, op vergunning der keizers of Roomsch-koningen, eenen tol op den IJssel plagten te heffen (2), waarnaar dit Gana of Gein ook wel het *IJsseltolhuis* genoemd werd (3).

Dan, het is bekend, dat oudtijds de rivieren, nog door geene vaste dijken in haren loop beperkt, veelal naar willekeur de lagere landen met haar water bedekten. Deze gedurige overstromingen nu gaven aanleiding, dat hier de oever afbrak, dat dáár weder nieuwe waarden aanschoten, en dat alzoo het rivierbed zich dikwijls verlegde (4). Op deze wijze had zich ook, vermoedelijk, de loop des IJssels, in de afrolling der twaalfde eeuw, in dier mate van het oude Gana of toluhuis verwijderd, dat bisschop Diderik van Arc, in het jaar 1200, genoodzaakt was, om bij toestemming van koning Philips van Zwaben, zijnen IJsseltol op eene geschiktere plaats te verleggen (5). Dus was er allengs, bij den meer en meer verwijderden loop des IJssels, tussehen Gana en den oever dier rivier eene nieuwe landstreek gewonnen, welke, even als het slot, tot de Kamer- of Tafelgoederen der bisschoppen, als oorspronkelijke grondheeren, geacht werd te behooren. Deze nu schijnen de aangewonnen

(1) Verg. van Asch van Wijck, Geschiedkundige beschouwing van het oude handelsverkeer der stad Utrecht, stuk II. bl. 248—250. Wij zullen later gelegenheid vinden, om dit breeder te ontvouwen.

(2) Reeds in den jare 1200 waren de bisschoppen van *oudsher* (ab antiquo) gewoon, dezen tol te vorderen. Zie eene charter van koning Philips van Zwaben, bij Heda de Episc. Ultraj. p. 187.

(3) Cortgene, Stichtsche cleijne chronike, bl. 112.

(4) Nijhoff, Inleiding tot de gedenkwaardigheden uit de geschiedenis van Gelderland, bl. 12.

(5) Heda, I. I.

anden van tijd tot tijd tegen bepaalde verplichtingen aan hunne dienstbare lieden in gebruik te hebben toegestaan, die hunne woningen onder de beschutting van het bisschopsslot optrokken, en, aanvankelijk door eigenhoorigheid aan den grond, dien zij bebouwden, verbonden, allengs ook door geboorte in aantal toenamen. En zoo ontmoeten wij op den jare 1217 eene buurt, welke van het aanliggende slot den naam van *Geijne* had overgenomen, terwijl *Gana* of het IJsseltohuis, nu meer op zich zelf staande, van lieverlede, in onderscheiding dezer huurschap, het *Oude Geijne* of *Aldegeijne* — thans *Oudegein* — genoemd was.

Het lage of burgerlijke regtsgebied was oudtijds veelal aan den grondeigendom verbonden; daarbij oefende de bisschop van Utrecht, als landvorst, het hooge gerichte of den bloedban uit: en zoo stond dan ook het Gein, van den beginne, onder de wereldlijke regtsvordering (jurisdictio temporalis) van den kerkvoogd van Utrecht (1). Maar in plaatselijk en geestelijk opzicht was deze huurschap binnen den omvang van het kerspel van Eiteren gelegeu (2). Daar nu de ingezetenen van dit Geijne door den moeilijken weg en door overstroomingen (propter impedimentum aquae) gedurig belet werden, om tot de kerk van Eijteren te kunnen opkomen, en eenige kerspelgenooten van *Vresewicke*, die bij dit Geijne gezeten waren, dikwijls door gelijke hindernis van hunne kerk waren afgesloten, heeft bisschop Otto van der Lippe, beducht,

(1) Toen bisschop Jan van Zierik, in den jare 1294, stedelijke regten aan zijn dorp Gheijne verleende, behield hij uitdrukkelijk zich en zijnen opvolgers de wereldlijke regtsvordering binnen deze plaatse voor: waaruit wij dan afleiden, dat ook zijne voorgangers dezelve bezaten.

(2) Eyteren, *Eteren* of *Heteren*, thans nog een gehucht, even buiten de poort der stad IJsselstein gelegen, was, vóór deze laatste plaats bestond, een oud uitgebreid kerspel. Zie A. Matthaeus, de jure gladii, cap. XXV. passim.

dat deze lieden alzoo in gevaar voor hunne zielen mogten komen, hun, in den jare 1217, de vergunning gegeven, om zich te Geijne eene bijzondere kerk te mogen stichten, waar zij voortaan, afgescheiden van de moederkerken, hunne dagelijksche en wekelijksche godsdienst konden waarnemen, en waar een eigen priester de sacramenten bij den doop, de begrafenis en de inleiding van bruiden en kraamvrouwen zou bedienen. En ten einde nu het regt des kapittels van St. Marie binnen Utrecht, aan hetwelk de begeving der kerk van Eijteren behoorde, niet te verkleinen, werd ook de aanstelling des priesters in de nieuwe kerk van Geijne aan dit geestelijke ligchaam overgedragen (1), waarbij den ingezetenen dier plaatse de verpligting werd opgelegd, om jaarlijks aan hetzelfde, tot erkentenis van dit patronaat-regt, eene schatting van 15 vaten wijn te voldoen. Nog werden vijftien woningen, welke toen tot de kerk van Vresewicke behoorden, onder Geijne gebracht, en voorts de bijvang van dit nieuwe kerspel, aan de eene zijde, bepaald tot aan den Wiers-dijk, (usque ad viam, quae ducit ad Werse) van af de gracht, die achter het erf van Wendekind gelegen was, en, aan den anderen kant, tot aan het slot Aldegeijne en tot aan de grensscheiding der kerk van Jutfaes (2), achter *Replickerweerd* (3).

(1) De priester, door het kapittel van St. Marie benoemd, plagt vervolgens door den Proost van Oudmunster of St. Salvator te worden ingeleid. Zie eenen brief bij Matthaeus, de fund. eccl. p. 497, en bij van Heussen en van Rijn, Kerkelijke oudheden van Utrecht, d. II. bl. 259.

(2) De zoogenaamde Randijk of Rijndijk, welke achter Rijpikkerwaard heenschiet, stelde van ouds de grensscheiding daar tusschen het Gein en Jutphaas, terwijl Oudegein zich van het Gein afscheidt bij de Vokkershofstede, welke in eene regte lijn met dezen dijk is gelegen.

(3) *Replickerweerd* schijnt oorspronkelijk op eenen waard aan den

Alzoo was dan de buurt van het Gein tot een bijzonder kerspel verheven, dat met het aanpalende bisschopsslot Oudegein eene hooge heerlijkheid vormde, welke door hare ligging aan twee aanzienlijke, bevaarbare stroomen, de Lek en den IJssel, en vooral door haar belang voor den handel van Utrecht, uit deze plaatselijke gelegenheid geboren, aan gedurige, verwoestende doortogten van vijanden bloot lag. Trachten wij nu dit laatste breeder te ontwikkelen.

De landen des graven van Holland grensden dicht aan het wereldlijke gebied van den kerkvoogd van Utrecht; de betrekkingen, welke tusschen de genoemde landsheeren bestonden, waren van velerhanden aard, hunne wederzijdsche eischen

IJssel gesticht te zijn, en was vermoedelijk de plaats, werwaarts in den jare 1200 de ijsseltol werd overgebracht. Het was later een landhuis en is thans tot eene hofstede ingerigt, waaraan de oude bouwde nog kenbaar is. Deszelfs huidige naam is *Rijpikerwaard*, ofschoon het ook wel het *Apenhuis* genoemd wordt. Vroeger toch — zoo verhaalt ons de overlevering — woonde op dit landhuis een Oost-Indisch Heer, wiens knecht en wiens aap beide algemeen onder den naam van *kees* bekend stonden. De aap nu kwam te sterven, en de Heer op Rijpikerwaard zond naar IJsselstein met het verzoek om voor kees te doen luiden: en die van IJsselstein beoielden wel den knecht, maar luidden voor den aap. De overheid dier plaatse, van het misverstand onderrigt, was zoo gebedgd, dat zij de galg der vrijstad vlak over Rijpikerwaard deed stellen. Later werd de zaak weder bijgelegd; maar de Heer op Rijpikerwaard moest een stuk lands, bezijden zijn woonhuis, ter plaatsing van die galg afstaan, welke strook ten dien einde werd afgegraven, en nog heden *het galgekampje* genoemd wordt. Aldus verkreeg Rijpikerwaard den bijnaam van het *Apenhuis*, en werden de IJsselsteinschen nog lang voor *apenluiers* uitgekreten.

De brief van Otto van der Lippe is te vinden bij A. Matth. de fund. eccl. pag. 493, de nobilitate, pag. 834, en bij van Hasselt, notae in Matthaei libros de nobilit. pag. 74; voorts in de kerkelijke oudh. d. II. bl. 258, en bij Kluit, historia critica, t. II. pars II. in cod. dipl. pag. 383.

groot in getal, en de inborst van beide dikwijls eergierig, trotsch en oorlogzuchtig: van daar, dat er van de vroegste tijden aan eene natuurlijke vijandschap tusschen deze vorsten bestond; dat elke gelegenheid, welke zich den eenen aanbod, om eenig voordeel op den ander te behalen, steeds gretig werd aangegrepen, en de minste beleediging terstond met de wapenen moest worden gewroken: van daar dat de geschiedenis aanhoudend gewaagt van bloedige oorlogen, die zij onderling voerden, en die dán schier hunne plaats voor eenen gestadiger vrede ruimden, wanneer het gelijke bloed dezer vorsten ook de gelijke gezindheid tot behartiging van gemeene en bijzondere belangen haarde. De bijzonderheden van deze oorlogen zelve schijnen ons voorts reeds vroegtijdig te wijzen op een streven der graven van Holland, om den handel van het Sticht te belemmeren en deszelfs groote voordeelen, zoo voor de schatkist van den landvorst, als voor het welvaren der onderdanen, op hun gebied over te brengen. Het eigendunkelijk afvorderen van tol, voor alle waren, welke den stroom werden op- en afgevoerd, daar, waar later de stad Dordrecht ontstond, hetgeen door graaf Dirk III. begonnen, en door Floris I. ijverig vervolgd werd, en waaruit zoo vele klagten en bloedige veeden ontstonden; het slot IJsselmonden, door bisschop Willem ter bescherming van de vaart langs den IJssel gesticht (1), maar eerlang door de Hollanders belegerd en gewonnen: deze daadzaken kunnen onder anderen van dit streven getuigen. En indien wij nu uit echte oorkonden weten, dat, in de dertiende eeuw, de kooplieden van Noord-Duitschland, vooral van Lubeck en Hamburg, van over de Zuiderzee, langs de Vecht tot Utrecht voeren en vervolgens hunne goederen, in het Gein, uit den Rijntak in den IJssel overscheepten, om ze van daar naar Vlaanderen en elders te

(1) Wagenaar, deel II. bl. 183.

vervoeren (1); dat de bloeiende handel der Rijnsteden, vooral van Keulen, op Utrecht, de Lek kwam afzakken tot aan het vereenigingspunt dier rivier met den IJssel, bij dit zelfde Gein, om langs den zoo even vermelden Rijntak deszelfs verdere bestemming te bereiken (2): dan zullen wij in de herhaalde aanslagen, welke de graven van Holland toenmaals deden op het sterke bisschopsslot Oudegein, dat door zijne ligging zoo bij uitstek geschikt was, om deze gewigtige overlading te beschermen, slechts meerdere bewijzen voor hunnen handelsnijd vinden.

Zoo kwam dan in den oorlog, welke in het jaar 1202 tusschen bisschop Diderik van Are en de verbondene graven van Holland en Gelre verrees, graaf Diderik VII. met talrijke benden uit Holland getogen, en sloeg zijn leger voor Oudegein neder; en schoon hij ook al het Nedersticht afliep, was evenwel dit slot met zulke stevige bolwerken bevestigd, dat deze aanslag werd afgeweerd, en de vijand weldra door de dapperheid der Utrechtsche burgers, die hunnen kerkvoogd in zijnen nood te hulpe snelden, tot den terugtocht gedwongen werd (3). Toen er vervolgens, in den jare 1224, een openbare krijg tusschen bisschop Otto van der Lippe en den graaf van Gelre, den derden Gerard, was uitgebroken, kwam in den herfst van het volgende jaar graaf Floris IV. van Holland, de bloedverwant en bondgenoot van Gerard van Gelre, met een aantal gewapende schepen de Lek opvaren, en legde het bisschopsslot Oudegein, met het toenmaals vrij aanzienlijke kerspel van het Gein, geheel in de asch (4). En nadat nu

(1) Sartorius, urkundliche Geschichte des Ursprunges der deutschen Hanze, Th. II. Urk. XVIII. s. 48.

(2) Heda, pag. 105.

(3) A. Matthaeus, incerti auctoris narratio, cap. XIII. p. 11; M. Alting, l. l.

(4) Matth., inc. auct. narr. c. XX. p. 18; Heda, pag. 192; Becka, chron. pag. 70; Joh. a Leidis, Chron. Belg. lib. 22. c.

Oudegein uit deze asch was herrezen, werd het weldra op nieuw in dien oorlog verwoest, die omstreeks den jare 1256 tusschen de stad van Utrecht en graaf Willem II., den Roomsch-koning, ontstond (1).

Het is vermoedelijk, dat meer diergelijke aanslagen, gedurende het tijdvak, hetwelk den jare 1294 voorafging, geschied zijn. Immers, om de togten zijner vijanden, die gedurig door zijn dorp Gheijne in het Sticht plagten te vallen, voor het vervolg eenigzins te stuiten (2), en welligt ook met het doel om den wankelenden handel door Utrecht, welke in de jongste oorlogen met het stamhuis van Amstel, waardoor de vaart langs de Vecht aanhoudend was gestremd, zoo veel had geleden, ook hiermede wat op te wekken, besloot bisschop Jan van Zierik, in het laatstgenoemde jaar, bij rade zijner prelaten en getrouwe edelen, dit Gheijne te doen bevestigen en tot eene vrije stad (*liberum oppidum*) (3) te

2, en anderen. R. Snoijus zegt: » Florentius IV. magna classe Lacam invectus, Geinum, patentem vicum ac latam, aulamque antistitis igne succendit." *Rer. bat. lib. 7. p. 84, editio Sweertii.*

(1) M. Alting, l. l. Verg. Meerman, *Geschiedenis van Graaf Willem*, d. II. bl. 278—284.

(2) *Ut hostiles transitus, qui per villam nostram, quae Gheyne vulgariter nuncupatur, frequenter fieri consueverunt, aliquantulum praecludantur, et insultibus adversariorum ecclesiae nostrae commodius occurratur, etc.*

(3) Het woord *oppidum* werd in de Middeleeuwen in een' ruimeren en engeren zin gebezigd: in een' engeren zin beteekent *oppidum* eene gevestigde plaats, die met grachten, of wallen en poorten tegen eenen aanval des vijands versterkt is, in tegenoverstelling van *villa*, waardoor men dan in een' engen zin eene niet gevestigde of opene plaats verstond; maar in eene ruimere beteekenis werden zoodanige plaatsen *oppida* genoemd, aan welke de vorst een eigen schepenbank verleend had, in tegenoverstelling van zoodanige dorpen of villae, die onder het landgeregt stonden. Zie Bondam, *charterb. afd. IV. pag. 628.* Het Gein kon dus en in den ruimeren en in den engeren zin een *oppidum* genoemd worden.

verklaren. Het slot Oudegein zal toenmaals in goeden staat van verdediging gebragt zijn; daarbij was men reeds begonnen, het eigentlijke dorp Gheijne met eene gracht te omgraven, welke de ingezetenen voortaan tegen die plotselijke overrompelingen van vijanden en het oogenblikkelijk dreigende gevaar van verlies van bezittingen en leven zou beschutten. Zij nu, die binnen deze gracht woonachtig waren, of later mogten wonen, werden van nu aan ontslagen van alle jaarlijksche schatting of bede (*exactio sive precaria*), welke zij tot hertoe, als tijnsgenoten, en wel waarschijnlijk uit vroegere eigenhoorigheid, als erfelijke rente hunner landen plagten te betalen (1); terwijl zij voortaan als vrije stedelingen slechts in eene groote, algemeene bede 25 Utrechtsche ponden zouden opbrengen. Evenzoo werden deze nieuwe stedelingen, voor hunne personen en goederen, van allerhanden tol over het gansche grondgebied des bisschops bevrijd, in gelijke mate als de burgers van Utrecht daarvan vrijdom genoten. Er werd een schout of bisschoppelijk ambtenaar over hen aangesteld, en schepenen, vermoedelijk uit hunnen boezem, verkozen, door welke overheden zij voortaan, niet enkel in burgerlijke twistgeschillen, maar ook bij lijfstraffelijke misdaden, zouden worden geoordeeld en gevonnisd (2), en bij wier rade zij van nu aan op eigen gezag de wapenen zouden mogen voeren tegen hunne vijanden en beleedigers, die hun door brandstichting, roof, door het gevankelijk ont-

(1) De eigen lieden werden van tijd tot tijd uit hunne hoorigheid ontslagen, d. i., zij werden van willekeurig opgelegde schattingen, diensten en verplichtingen bevrijd, terwijl zij voortaan, tegen eene jaarlijks te betalen erfelijke rente, tyns, cijns, schot, schatting of bede, het vrije bezit hunner landhoeven verkregen. Deze tijnschuldige of schotbare lieden maakten eenen middelstand uit tusschen de eigenhoorigen en vrijen, welke laatsten van alle gedwongene schatting ontslagen waren.

(2) Matthaeus, de jure glad: pag. 296.

voeren van ingezetenen, of op welke andere wijzen dan ook, schade of onregt zochten aan te doen. Dan, de willekeurige aanstelling en afzetting van dezen schout en schepenen behield de bisschop zich en zijnen opvolgers voor, door welke zij zelve het wereldlijke regtsgebied binnen het Gein zouden oefenen; terwijl ook de voordeelen des gerigts, althans voor een gedeelte, aan hunne schatkist verbleven (1). De oude wetten en gewoonten, door welke de ingezetenen tot hiertoe in hunne regten waren gehandhaafd, hielden vermoedelijk hare kracht; daarbij werd aan de nieuwe stedelingen de magt gegeven, om door hunnen Schout, hunne Schepenen en Raden (consiliarii) nieuwe keuren of verordeningen te mogen maken, welke hunner stede oorbaar mogten wezen. Eindelijk, geen bisschop zou immer de stedelingen van het Gein tot eenigen eigendunkelijken krijgstogt kunnen oproepen, schoon ook deze gehouden bleven, om het gemeene land te verdedigen, en den bisschop, zijne beambten en boden, binnen het Sticht, tegen hunne aanranders bij te staan (2).

In het volgende jaar werd Jan van Zierik naar het bisdom van Toul verplaatst; en toen Willem van Mechelen, die na hem den Stoel van Utrecht vervulde, in den jare 1304

(1) Wij zullen weldra bisschop Jan van Diest een gedeelte derzelve zien verpanden.

(2) Zie deze handvesten bij Matth., de nobilit. p. 828; in de kerkelijke oudh. d. II. bl. 260, en bij van Mieris, Charterb. d. I. bl. 557. Zij werden bezegeld door den bisschop, door negen prelaten, proosten en dekenen der kapittelkerken van Utrecht, die enkel bij hunne doopnamen vermeld worden, en daarenboven door zes aanzienlijke edelen, Walter van Stoutenberg, Zweder van Beverwert, die in 1304 in den slag tegen de Vlamingen sneuvelde, Gijselfert van Goye, maarschalk, Eijne van Rijnenghen, Gijselfert van Sealkwick en Willem van Vorne. De oorspronkelijke brief, op den huize Oudegein berustende, is nog voorzien met de gedeelten der zegels, op nevensgaande plaat afgebeeld; fig. 1 tot fig. 8.

op het slagveld te Hoogewoerd gesneuveld was, werd Guido van Henegouwen, de broeder des graven van Holland, op den bisschoppelijken zetel geplaatst, die, gedurende de zeventien jaren zijns bewinds, in gestadigen vrede met Holland leefde, en hierdoor vooral in zijne ijverige pogingen begunstigd werd, om de vervallen zaken van zijn Sticht te herstellen.

Nu mogten ook de stedelingen van het Gein eenen tijd lang ongestoord de hun geschonkene handvesten genieten. En, gelijk het in Gelderland, in Holland en overal elders plaats had, dat de nog eigenhoorige of schattingschuldige, zoo wel als de reeds vrije landlieden naar nieuw bevestigde en bevoorregte plaatsen stroomden, om in de meerdere veiligheid en in de regten en gunsten van stedelingen te kunnen deelen: zoo is het te vermoeden, dat ook het Gein, op deze wijze allengs in bevolking en aanzien zij toegenomen, te meer, daar uit den aard der zake, welke in deze plaats een meer versterkt punt beoogde, aan hen, die het stadsregt zochten te verkrijgen, geen groote moeilijkheden zullen in den weg gesteld zijn. Ja, Guido van Henegouwen legde er zich ook op toe, om den bloei van dit Gein te bevorderen, en wel meer middellijk door het teruglokken van den verlopen handel van Noord-Duitschland (1), en door het regelen van den ijsseltol (2), maar ook onmiddellijk, door de toestemming, welke hij, in den jare 1312, aan de stedelingen dier plaatse, tot het bouwen en inwijden eener nieuwe kerk verleende (3). En zoo wordt dan ook vermeld, dat de stad

(1) Sartorius, urkundl. Gesch. des Urspr. der deutsch. Hanz., Th. II. s. 224.

(2) Hiervan is een wenk te vinden bij Matth., de jur. glad. p. 302.

(3) De nadere inhoud van dezen brief is ons onbekend. Alleen vonden wij denzelfden vermeld in een register op den *liber litterarum patriae*, (welk manuscript vroeger in de archieven van St. Marie heeft berust, doch thans niet meer voorhanden is,) en wel onder den titel van » consensus Guidonis Episcopi Trajectensis, super erigenda et consecranda parochiali ecclesia int Gheyn, ann. 1312."

Gein weleer met geschikte huizen, herbergen, straten en eene groote kerk voorzien was (1). Maar deze bloei was toch van korten duur, en hield slechts stand tot aan den jare 1353, wanneer deze plaats door eene nieuwe ramp werd getroffen, waarvan zij zich niet weder tot haren vorigen toestand kon herstellen.

Wenden wij nu het oog van den weldadigen invloed des vredes, om het op nieuw op krijg en verwoesting te vestigen, en trachten wij daarbij eene plaats in de Stichtsche geschiedenis uit oorspronkelijke bronnen nader toe te lichten.

Toen Frederik van Zierik, die aan Guido van Henegouwen, in den jare 1317, was opgevolgd, op den 20 Julij 1322 ontsliep, sloegen wel de graven van Holland en Gelre de handen in één, om Jacob van Denemarken te doen verkiezen; maar in weerwil van hun tegenstreven werd Jacob van Oudshoorn op den hisschoppelijken zetel geplaatst; en toen door den dood van dezen, welke reeds op den 22 September daaraanvolgende inviel, de stoel van Utrecht op nieuw geruimd was, werd Jan van Bronkhorst eenparig door het kapittel verkozen en ook weldra in het bezit van zijn bisdom gesteld. Deze keuze mishaaide zeer aan de graven van Holland en Gelre, van welken de eerste reeds onder Frederik van Zierik grooten invloed op de zaken van het Sticht had geoefend, en nu ook verder wenschte te oefenen, terwijl de ander thans hetzelfde doel met betrekking tot het Boven-Sticht of Overijssel beoogde: en zoo wisten zij, ondersteund door den hertog van Brabant, door een gezantschap naar den Paus, de vernietiging der gedane

(1) Cortgene, t. a. p. bl. 112.

De zegels der landsteden, welke in de 13de en 14de eeuwen alomt werden opgericht, voeren gewoonlijk eene burg of poort voor wapen. Even zoo staat er op het oude zegel der stad Gein eene burg afgebeeld, waarmede Oudegein bedoeld wordt, blijkens het wapen van dit kasteel, boven die burg gesteld. Zie verder plaat II.

keuze van Jan van Bronkhorst en de benoeming van Jan van Diest te bewerken. Deze nu, onder gewapend geleide binnen Utrecht gebragt, verviel allengs tot zulk eene diepte van schulden, dat hij veel meer nog dan zijn voorganger, onder het gezag en den invloed van vreemde mogendheden geraakte, ja, eerlang genoodzaakt was, om al de inkomsten zijns bisdoms, bij uitzondering van slechts 2000 ponden, welke hem tot zijn onderhoud werden toegezegd, aan de graven Willem III. en Reinald II. en zijne overige schuld-eischers af te staan (1). De stad van Utrecht nu zag deze aangroeijende vervreemding der Stichtsche goederen en inkomsten, en de daaruit geboren afhankelijkheid van haren kerkvoogd, niet dan met nijdige oogen aan, en scheen als naar eene aanleiding te zoeken, om dezen haren wrevel in het open daglicht te stellen.

Zoo had dan bisschop Jan van Diest, op den 10 November 1527, ook zijn « gherechte van Vriesewike ende vander Nierwaert, cleyne ende grote, » met alle boeten en breuken des gericht, uitgenomen het zoengeld des doodslags, aan den Hollandschen edelman Willem van Duvencoerde, tot renten eener geleende som van 500 oude groote konings Tournooisen of 8000 gulden, verpand; waarbij de graaf van Holland borg bleef, om dezen zijnen kamerling, of, bij diens overlijden zonder wettige geboorte, deszelfs broeder Jan van Polanen, in het rustig bezit dezer heerlijkheid te handhaven, tot dat de volle hoofdsom weder door den bisschop zoude uitgekeerd zijn (2). Even zoo zettede hij, op zondag na onzer vrouwedag te midden oost, d. i. op den 14 Augustus van het volgende jaar 1528, de stad van Utrecht, voor eene schuld van 50 ponden zwarte Tournooisen, of 50 gulden, « int gherechte vanden Gheyne ende dat daertoe behoord »

(1) Wilhelmus Procurator in Matthaei anal. t. I. pag. 702.

(2) Van Micris, charterb. d. II. bl. 447.

evenwel de hooge regtsvordering binnen deze stede, en ook uitdrukkelijk « dat gherechte vander Nyervaerd ende dat daer-toe behoord” uitsluitende (1); terwijl eindelijk ook nog ten zelfden tijde het kasteel Oudegein in de magt van den graaf van Holland geraakte, die hetzelfde op den 22 December 1529, als zijn open huis, aan Heijnen « Snoijen soon van den Ouden-Gheine” in onversterfelijk erfeen toestond (2).

Het duurde niet lang, of deze verschillende magten, binnen eene beperkte oppervlakte vereenigd, geraakten in onmin en eerlang ook in openbaren oorlog gewikkeld, waartoe de eerste aanstoot door den schout der stad Utrecht gegeven werd, die reeds in den jare 1551 het regtsgebied op de Nieuwevaart aan Willem van Duvendoerde betwiste, en zelfs met zijnen aanhang openbaar geweld te dier plaatse pleegde, waarbij onder anderen een dienstknaap der tegenpartij werd gewond (3). Maar toch toen eerst werd het zwaard geheel aan

(1) Archief. der stad Utrecht.

(2) Matth., de jure gladii pag. 312; van Mieris, d. II. bl. 490.

(3) In eene uitspraak van graaf Willem III. van Holland, gedaan op Zaterdag voor meidag, d. i. op den 27 April 1331, over eenige verschillen en vijandelijkheden, tusschen de stad van Utrecht en Henrik van der Lek ontstaan, komen de volgende woorden voor:

» Voirt segghen wi, dat die stat van Utrecht gheve sal enen
 » knechte, die die scout van Utrecht wonde met sire hulpen op die
 » Nyewevaert, voir sine smerte ende voir sine quetsinghe, sestyen
 » pond torn., ende die te betalen tsente Jans misse te midden so-
 » mer naestecomende. — Ende es te verstande, dat wi hiir in en
 » ghene segghenen segghen vander broke, die die scout van Utrecht
 » mit sinen hulpen dede over den knape, die hi wonde binnen den
 » gherechte vander Nyewevaert, alse vanden gherechte, dat her Wil-
 » lem van Duvendoerde toebehoirt, mare vanden knape, die
 » daer ghewont was, seggen wi ene alinghe zoene.” — Deze brief
 is verkeerdelijk door van Mieris (II. 495) tot den 9 April 1330 gebragt.
 De oorspronkelijke brief, berustende in de archieven der stad Utrecht,
 draagt de bovenvermelde dagteekening, waarmede ook alleen de dag-

de scheede ontlogen, toen Gijsbrecht Slijk, die in naam van Willem van Duvendoorde het schoutambt op de Nieuwevaart bediende, op St. Johannes dag Baptisten, welken men heet decollatio, d. is op den 29 Augustus (1) des jaren 1332, door de burgers van Utrecht gewelddadig was omgebracht. Want, gelijk deze vervolgens den Snooijentoren (2) belegerden, inkregen en verwoestten, en daarbij « Henric of Heynen « Snoyen sone van den Ouden-Gheine, met Snoycken « sinen neve” en nog veertien andere personen, die zich op dezen burg bevonden, gevangen namen, naar Utrecht vervoerden, en aldaar geboeid aan graaf Reinald II. van Gelre (3) en zijne ridders Zweder van Apcoude en Willem van Broechusen, als middelaars, overleverden, die deze gevangenen tot nadere overeenkomst op het slot te Duurstede in verzekerde bewaring stelden (4): zoo had Duvendoorde

teekening van den 26 Maart 1331 in eenen anderen brief overeenstemt, waarin namelijk de stad van Utrecht de uitspraak harer verschillen met Henrik van der Lek aan den Graaf van Holland verblijft. Van Mieris, II. 512.

(1) Van Mieris, d. II. bl. 536.

(2) Aldus werd Oudegein in de veertiende eeuw genoemd naar eenen tak van het adellijke geslacht der Snooijen, die hetzelfde toenmaals in erfeen bezaten en van daar Snoijen van den Ouden Gheyne genoemd werden. Zie Buchelius ad Hedam, pag. 255.

(3) Reeds op den 22 Julij van het vorige jaar 1331 had Reinald van Gelre zich met Willem III. van Holland verstaan, om door middel van onderhandelingen en krijgsgeweld hun gezag op de zaken van het Sticht voortdurend te vestigen: wat wonder, dat hij zich nu, bij afwezendheid van den graaf van Holland, terstond met dat gezag in dezen oorlog mengde.

(4) In de archieven der stad Utrecht berusten drie brieven, hiertoe betrekkelijk: in den eersten, gedagteekend op Zondag na onzer vrouwedag, welken men heet nativitas, d. i. op den 13 September 1332, beloven Reinald van Gelre en zijne ridders Zweder van Apcoude en Willem van Broekhuizen, aan den bisschop en de gilden van Utrecht de bovengemelde gevangenen op Vrijdag na St.

inmiddels, door den moord zijns regters tot wrake gestemd, in Zweder van Vianen, Jan van Polanen, Herbert van Riede en nog een aantal stichtsche knapen zijne ijverige bondgenooten en begunstigers gevonden, en eerlang eene bende vergaderd, waarmede hij nu, bij den aanvang des volgenden jaars 1333, de stad Gein overrompelt, plundert en in brand steekt, terwijl voorts door hem en zijne bondgenooten ook nog andere vijandelikheden in den omtrek van Maarne, te Maarsenbroek, te Vreeland en elders gepleegd worden. De burgers van Utrecht beantwoordden de verwoesting van het Gein met de verwoesting van de Nieuwevaart; en bisschop Jan van Diest, die op vrijdag na St. Jacobsdag apostels 1332, d. i. op den 4 Januarij 1333, met de Regeering der stad Utrecht eene overeenkomst was aangegaan, waarbij hij zich verbond, om vereenigd met haar den oorlog tegen Henrik van der Lek, Willem van Duvendoerde, Zweder van Vianen en hunne bondgenooten, met alle aankleven en verdere gevolgen te zullen « hanteren, beleden ende wtdraghen, » zoodat de een buiten den ander geen bestand, noch geleide, noch vrede, noch zoen zou geven, of aannemen of maken (1) — en bisschop Jan van Diest, zeg ik, sprak over Willem van Duvendoerde en al zijne bondgenooten en voorstanders den kerkelijken banvloek

Remeijsdag d. i. op den 2 October 1332, weder te zullen uitleveren (antwarden); in den tweeden, gedagteekend op Vrijdag na St. Simon en Judasdag, d. i. op den 30 October van hetzelfde jaar, herhaalt Reinald met Zweder van Abcoude en Berend van Dorenwerde deze belofte tegen Zondag na Nieuwjaarsdag aanstaande; en eindelijk in den derden, gedagteekend, op St. Jansavond te midden zomer, d. i., op den 23 Junij 1333, bepalen weder de eerstgenoemden de uitlevering op Dingsdag na St. Jacobsdag d. i. op den 27 Julij aanstaande.

(1) Archief. der stad Utrecht.

mit (1). Dan, verre van zich hierover te bekommeren, had Duvenvoorde weldra in zijn vorstelijk vermogen het middel gevonden, om een talrijker leger uit de graafschappen van Holland, Gelre en Cleve te verzamelen, waarbij zich ook nog de poorters van Oudewater voegden; en, na deze zijne benden langs de Lek tot aan Rhenen opgevoerd en aldaar ontscheept te hebben, trok hij over den Hemers-berg, vernielde een deel van het dorp ter Horst, doch stiet het hoofd voor het slot van dien naam, bij de kloeke tegenweer, door den kastelein Willem van Boecstel geboden; toen wendde hij zijne scharen naar Tulle, waar hem nog een aantal Zeelanders, Brabanders, Vlamingen en Vriezen verbeidden. Van de andere zijde trok bisschop Jan van Diest, aan de spitse zijner ridders, knapen en burgers van Utrecht, het vijandelijke heer te gemoet, met het vaste oogmerk, om des noods een bloedigen strijd te wagen. En nu zijn de beide legers op het punt van te botsen — toen de graaf van Holland ijlings uit Henegouwen te Dordrecht aankomt en aan Duvenvoorde bij verbeurte zijner gunst gelast alle verdere vijandelijkheden te staken. Terstond worden de tenten te sloop gebragt, en een ieder keert weder ten zijnent (2). Nadat er nu op den 5 Mei 1533 door bemiddeling van Reinald van Gelre en Willem van Voorne, burggraaf van Zeeland, een bestand tusschen den graaf van Holland, Willem van Duvenvoorde en de poorters van Oudewater, ter eener, en den bisschop en de stad van Utrecht ter andere zijde getroffen was (3), welke vrede aanvankelijk tot aan half Augustus zou duren, maar toen verder verlengd werd (4), deed eindelijk graaf Reinald II. op

(1) Van Mieris, d. II. bl. 358.

(2) Beka, pag. 114; Joh. a Leidis p. 257; R. Snoijus p. 115
Matthaeus Vossius annales Hollandiae, lib. VIII. pag. 81, 82.

(3) Arch. der stad Utrecht.

(4) Ibidem.

den 18 Januarij 1354, na reeds in het voorgaande jaar eene bijeenkomst met den bisschop en de stad van Utrecht te Bommel gehouden te hebben (1), eene uitspraak tusschen de genoemde partijen, waarin hij, ten eerste, zich zelven verbond, om Oudegein in den loop van het jaar weder in deszelfs vorigen staat te doen herstellen: dan zou dit kasteel in zijne hand verblijven, totdat hij naar waarheid onderzocht had, aan wien hetzelfde behoorde, aan den bisschop van Utrecht, dan wel aan den graaf van Holland, waarna hij het binnen de eerstvolgende maand na kersavond aan den regtmatigen bezitter zoude overgeven; en, bijaldien hij hetzelfde aan den bisschop mogt toekennen, zou het aan de willekeur van dezen vrijstaan, Henric Snoijen al dan niet in dit leen te herstellen. Na eene verdere bepaling der boeten, waarmede aan beide zijden de dooden moesten gezoend worden (2), en na eene schikking over het rooven, branden en andere wederzijds toegebrachte schaden, waarbij wij naar de uitspraak zelve verwijzen, werd nog aan Willem van Duvencoerde, Zweder van Vianen en Jan van Polanen de verpligting opgelegd, om den bisschop zes weken lang met 200 mannen te scheep, of 50 ruiters, als ridders te dienen, terwijl de stad van Utrecht evenlang met een gelijk getal manschappen den graaf van Holland tegen een ieder, uitgenomen den bisschop, het Sticht en den graaf van Gelre, in den krijg zoude volgen. Eindelijk werden ook nog ten zelfden dage de bewuste edelen en knapen van 's bis-

(1) In de archieven der stad Utrecht berusten die brieven, waarin Reinald van Gelre achtereenvolgens belooft deze uitspraak op bepaalde tijden te zullen doen, in dier voege als hij te Bommel met den bisschop en de stad van Utrecht overeengekomen was.

(2) Voert segghen wi die doeden te ghelden. In den eersten Hughe van Ryswyc voir hondert pond suarte; Wouter Heyne, Arnoulds soens sone, voir hondert pond; Hannekyn van Brussel, voir dortich pond; Jacob Beyraden kint, dat te Baerne

schops banvloek ontheven (1). — Het kasteel Oudegein werd ten bestemden tijde aan den bisschop van Utrecht toegekend, die zich toen op vrijdag na Midvasten, d. i. op den 24 Maart, des jaren 1335, met de stad Utrecht verbond, om bij gemeen overleg met haren Raad eenen burger te kiezen, wien zij met hetzelfde naar oude gewoonten zouden beleenen (2); maar de graaf van Holland bleef in zijnen eisch op hetzelfde volharden; en zoo werd Oudegein weder door graaf Reinald tot nader vergelijk eerst aan den Gelderschen ridder Dideric van Lienden (3), en vervolgens op zaterdag na St. Victorsdag, d. i. op den 14 October 1335, aan de Burgemeesters, Schepenen, Raad en Gemeente der stad van

verbrande, voir dortich pond, ende die vier maders, die ten *Ouden Gheyne* geslegghen worden, enen eygheliken van hem viere voir dortich pond payments voirscreven; welke doede op des Biscops side ghebleven sien. Zie de uitspraak bij van Mieris, d. II. bl. 536 en 537.

(1) Deze edelen en knapen waren de volgende: Jan van Polanen; Zweder van Vijnanen; Willem van Duvenvoerde; Harbert van Riede; Willem van Outshoerne; Frederik van Sterre; Henrik, genaamd Spacjaert; Gherard, genaamd Pape; Stephaan genaamd van der Vaert; Thideman genaamd Batenburch; Johan genaamd Vriese; Veerner van Vijnanen; Willem van der Mere; Ghiselbert genaamd Backer; Willem Monke; Diderik genaamd Marseman; Diderik van Outshoeren; Floris van der Bronchorst; Johan van Papendrecht; Sproenc van der Etwair; Scade Bolie; Diderik genaamd Spaerneman; Diderik genaamd Zeijst; Dul-laerd; Johan van der Wateringhen; Christiaan Dibbart; Pontiaan van Lakervelt; Zweder van Lakervelt; Al. genaamd Stamer; Hubert Sluteri en Stepaan, zijn broeder; Coerf en Johan van Foriest.

(2) Matth., de nobilit. pag. 836.

(3) Deze was de zoon van Dirk van Lijnden en Agnes van Herlaar, en komt later voor als erfschenker van het hertogdom Gelre.

Utrecht in bewaring toevertrouwd (1). Er bleven ook nog andere verschillen tusschen de burgers van Utrecht en graaf Willem van Holland en Duvenvoorde bestaan. Evenwel de vrede werd van tijd tot tijd, zoo door Reinald van Gelre en Willem van Voorne, als door den graaf van Holland zelve verlengd (2), en zelfs aan « de goede lude vander stat van Utrecht » een vast geleide gegeven, opdat het hun mogt vrijstaan zonder letsel voor personen en goederen door het gebied des graven van Holland en zijner partij « theyden, thevaren ende thecomen », zoo zij slechts niet voor hadden hunne stad met mondbehoefden en krijgsvorraad te versterken. Zoo stonden nu de zaken, toen Willem III. in den jare 1337 den geest gaf; en deze zelfde stand bleef nog aanvankelijk onder zijnen zoon en opvolger Willem IV. bestaan, tot dat deze zich eindelijk in den jare 1340, op de bede van den bisschop en door bemiddeling van Jan van Beaumont, met de gilden en burgers van Utrecht volkomen verzoende. Beaumont toch deed op den 8 April van het genoemde jaar eene uitspraak over de nog bestaande verschillen tusschen zijnen neef en de gilden en burgers van Utrecht, volgens welke de laatsten 3200 ponden zwarte Tournooisen aan den graaf van Holland zouden geven, en hierdoor bevrijd zijn van de dienst met 200 mannen, welke hun vroeger door Reinald van Gelre was opgelegd geworden; van deze som nu zou hun 380 ponden gekort worden, in zoening der dooden, weleer aan de zijde des bisschops gevallen; en wanneer nu de graaf van Holland en de bisschop van Utrecht een vergelijk hadden getroffen, omtrent het kasteel Oudegein, dan zouden die van Utrecht zoo veel voorraad op dezen burg mogen brengen, als twee bevoegde

(1) Arch. der stad Utrecht.

(2) Volgens vier brieven in de arch. der stad Utrecht.

jieden getuigden, dat zij hiertoe gerechtigd waren (1). Aan deze uitspraak nu hechte graaf Willem nog een' bijzonderen brief, waarin hij beloofde dezelve gestand te zullen doen (2); en ten bewijze hiervan nam hij, in zijn openen brieve van den 12 April daaraanvolgende, de burgers van Utrecht, zoo lang hij mogt leven, voor hunne personen en handelswaren in zijne hoede en bescherming, en bedeelde hen daarenboven met eenige bijzondere gunsten (3). In erkentenis dier verkregene voorregten beloofde de stad van Utrecht den graaf te zullen ondersteunen, wanneer hij om den opengevallen bisschopszetel of eenige andere kerkelijke waardigheid aanzoek mogt doen (4), en hem toe te zullen staan, bij opkomenden oorlog, tenzij deze tegen haren kerkvoogd gerigt ware, zich van voorraad binnen hare muren te mogen voorzien (5). Eindelijk op den 8 Mei van hetzelfde jaar werden de bewuste penningen aan 's graven kapellaan, Jan van Leijden ter hand gesteld (6). En wat nu Willem van Duvenvoorde betreft, ook deze had met de stad van Utrecht ten zelfden tijde eene minnelijke schikking getroffen, en ging daarop op zondag na St. Marcusdag Evangelist, d. i. op den 30 April, een verbond van vriendschap met haar aan, waarbij hij beloofde de belangen harer burgers in het vervolg bij den graaf van Holland te zullen voorstaan, waar hij dit slechts overeenkomstig met zijne eer en waardigheid vermogt, en, bij nieuw onverhoed verschil liever tot minnelijke onderhandeling, dan tot de wapenen zijne toevlugt te zullen nemen (7); terwijl voorts op den 18 Mei zijn kapellaan Peter van der Haye,

(1) Van Mieris, d. II. bl. 633.

(2) Arch. der stad Utrecht.

(3) Van Mieris, II. 634.

(4) Ibidem, II. 635.

(5) Ibidem, II. 636.

(6) Arch. der stad Utrecht.

(7) Arch. der stad Utrecht.

uit handen van Alphaer van Lichtenberch, eene som van 800 ponden Tournooisen van wege de stad Utrecht ontving, waarvan weder 200 ponden werden uitgekeerd, « in wedersettinghe van goede, dat ghenomen was te Fellenoerde op die van Utrecht (1).” — En nu eerst was de zoen in dezen oorlog gesloten (2).

(1) Quitantie van Peter van der Hays, in de arch. der stad Utrecht.

(2) Hiernaar dient gewijzigd te worden, hetgeen men vindt bij van Spaan, Historie van Gelderland, d. I. bl. 464—469 en bl. 492—495. Een jonger zoon uit den stam van Wassenaar, nam, omstreeks de helft der dertiende eeuw, den naam van *Duvenvoorde* aan, uit wiens geslacht, en wel waarschijnlijk uit echten bedde, Willem van Duvenvoorde geboren werd, die zijne voorouders in aanzien en vermogen verre overtrof. Hij bekleedde de hofbediening van kamerling bij de graven Willem III. en Willem IV., bij gravin Margaretha en ook nog bij den verbeidenden hertog Willem van Beijeren. Zijne bezittingen, die in Holland en Bra-band overal verspreid lagen, waren zoo verbazend in omvang en menigte, dat zijn vermogen door Junius (*Bataviae historia* pag. 335 niet oneigenlijk een *oceaan* van schatten genoemd wordt. Na reeds in eer en groote gunst bij Margaretha's voorgangers gestaan te hebben, was het vooral onder deze vorstin, dat zijn aanzien ten top steeg; want zij bezigde hem niet enkel in de gewigtigste aangelegenheden des lands, maar schonk hem ook buitengewone gunstbewijzen, waardoor hij zich hoog boven de overige edelen verhief; en toen zij, in den jare 1346, hare graafschappen verliet, droeg zij nog eerst een deel in het hooge bestuur aan haren gunsteling op, terwijl ook haar zoon, in het begin van zijn verbeiderschap, dezen bedrevenen staatsman als onmisbaar beschouwde. Kort daarop brak de krijg tusschen Willem en Margaretha uit, en namen de Hoeksche en Kabeljaauwsche twisten haren aanvang: wanneer Duvenvoorde niet aarzelde, om zich aan de zijde der Moeder, zijne weldoenster, te scharen, en daarom door den zoon uit zijne goederen werd ontzet en als verrader des vaderlands gebannen. — Willem van Duvenvoorde komt voor als een achtingswaardig man, die door

zijne bedrevenheid in 'slands zaken en door zijne wezenlijke verdiensten bij de regerende vorsten onmisbaar was en zich al zoo lang in zijne hooge betrekkingen wist staande te houden. Verg. de Jonge over de Hoeksche en Kabeljauwsche twisten bl. 148 en volg. Hij was gehuwd aan Heijlewijf, de dochter van Zweder van Vianen, bij wie hij echter geene geboorte verwekte, schoon vele natuurlijke kinderen uit hem zijn geboren. Van Mieris, II. 426, 521, 618, 691, 722. Eindelijk, hij stierf bejaard op den 12 Augustus 1353, en werd bijgezet in het rijke klooster van St. Klara, bij Brussel, hetwelk, even als nog twee andere gestichten, nabij Geertruidenberg, door hem vroeger was gesticht en met rijke giften verreed. Zijne prachtige Tombe aldaar droeg dit eenvoudige grafschrift:

» Hic jacet Wilhelmus de Duvenvoirde dominus de Oisterhout, qui
 » obiit anno domini MCCCLIII in die B. Clare, qui erat XII. Au-
 » gusti." Nog was er dit Nederduitsche opschrift te lezen: » Deze
 » Tombe is gemaeckt ter behoeven van Heer Willem van Duu-
 » venvoirde, Heer van Oisterhout, sone wijlen was Heeren Phi-
 » lips van Duuvenvoirde, die welcke Heer Willem fon-
 » deerde en deede maecken 't clooster van Ste Claeren, bij der Brus-
 » selpoirte; item deede maecken van des Graven Willems wegen
 » van Hollant en van Henegou (Willem III.) den Burch te Ste
 » Geertrudenberg; item deede maecken te Oisterhout den Burch;
 » item deede vesten en muren die stede van Vianen; item deede
 » vesten die poirte van Ste Geertrudenberg. Bid voor hem." But-
 kens, Trophées de Brabant, t. 2. p. 77.

(Het vervolg hierna).

OVER

THEODORUS CORNELIUS BERGIUS,

DIE VÓÓR 1527 RECTOR VAN DE HIERONYMUS-SCHOOL
TE UTRECHT ZOU ZIJN GEWEEST.

De laatste, die, mijns wetens, met eenig opzet, van dezen Bergius heeft gewag gemaakt, is Delprat, in zijne Verhandeling: *Over de broederschap van Geert Grote*, bekroond bij het Utrechtsch Genootschap. Hij zegt namelijk aldaar bladz. 130:

”.... na Rode treft men den naam aan van Theod. Cornelis Bergius, schrijver van een beklag over den geest der eeuw in Nederland! (*Prosopopoeia afflicti et moribus corrupti Belgii. Traj. typ. Borculo; sine anno*). Toen volgde Lambertus Hortensius, onderwijzer in 1527 bij de Hieronymiaansche broederschool....”

en geeft in de noot 164 te kennen, dit geleerd te hebben uit Reitz (*Oratio etc.* 1734 bladz. 34) en Burman (*Traj. Erud.* p. 27). Zien wij dan in de eerste plaats wat Reitz er van zegt:

”... Ante Macropaedium collocandus Theodorus Cornelius (!) Bergius, quem Valerius Andreas (!) *etc.* Scholae Hieronymianae apud Trajectinos Rectorem fuisse commemorat, ac scripsisse: *Prosopopoeiam etc. typis Hermanni Borculoi (!)*. Verum

(1) Biblioth. Belg. ed. 1643, en daarna Foppens.

non addidit, quo tempore Bergius vixerit. Sed, cum Borculous noster (!) sive Borculus civitatem Hierosolymitanam descriptam ac delineatam ediderit anno 1538, Bergius quoque ad idem tempus vel paulo post etiam ante id erit collocandus..."

Dit gezegde nu met dat van Delprat vergelijkende, ziet men, dat er tusschen beide wezenlijk verschil bestaat, zeggende Delprat *typ. Borculo; sine anno*, zijn zegsman daarentegen: *typis Hermanni Borculoi*, voorts de Heer D. (althans *indirecte*) vóór 1527, Reitz, *ad id tempus* (1538) *vel paulo post*. Doch ik laat dat zoo staan, tot wij gezien zullen hebben, of zijn andere zegsman, hem tot die wijziging aanleiding kan hebben gegeven. Wat voorts het gezegde van Reitz op zich zelve aangaat, zoo dient men te onderscheiden, hetgeen hij uit Andreas bijbrengt, van hetgene hij bij redenering meent te hebben verkregen. Ik heb reeds voor langen tijd, toen ik over van Buchell in dit Tijdschrift iets mededeelde, te kennen gegeven, van gevonden te hebben, dat Andreas met geleerde Utrechtenaren van zijnen tijd, letterkundig verkeer onderhoudende, wel in staat was, zich van de Utrechtsche zaken te onderwerpen, en ik ben wel genegen te vooronderstellen, dat, wanneer hij dienaangaande berigt geeft, dit op eenigen grond geschiedt; doch moet ik bekennen, dat ik ten eenenmale onkundig ben van de bron, uit welke hij heeft kunnen stellen, dat Bergius aan de Utrechtsche school zou hebben onderwezen. Wat daarna in de tweede plaats de argumentatie betreft, waardoor Reitz den leeftijd van Bergius meent te mogen bepalen, zoo zal uit het vervolg dezer mededeeling van zelf blijken, hoe weinig men zich hierop mag verlaten.

Vier jaren na Reitz herhaalde Burman II. (1), de tweede *auctor* van Delprat, letterlijk de opgave van Andreas, onder aanhaling mede der *Historia episcopatum, etc.* (2), zonder nogtans daarbij op te merken, dat daar ter plaatse voor het *rector* van Andreas en Reitz, gelezen wordt *lector*, en zonder zich met de vermelde redenering van den, anders door hem niet verwaarloosden Reitz in te laten, welk laatste dan wel te verklaren is, naar hetgeen Burman van Herman Burculo, in *voce*, in dezer voege heeft aangeteekend:

"... Herman Borculo, licet Valerius Andreas locum natalitium non adsignet, Trajectinum (!) tamen fuisse non dubito, quum gens Borculoa eo tempore hic notissima fuit, et primi, qui artem typographicam in urbe exercuerunt, ex illa familia descenderant. Superest adhuc hodie, nostra in urbe, typographus Borculo, cujus parentes et proavi, continua serie per duo saecula in eadem domo prope turrim Martini celeberrimi typographi extiterint. Noster vero Hermannus superstitionem istius temporis secutus, peregrinationem in terram sanctam instituit et universam Palaestinam peragravit. In patriam rever-

(1) Bladz. 27; had moeten staan bladz. 25.

(2) II. 143. — De schrijver van dit werk, schijnt zich hier te dezer plaatse van Bergius sprekende, niet te hebben herinnerd, wat hij I. p. 193 ter neder stelde, alwaar men leest:

"Theodorus Cornelius, pastor in Haesdrecht anno 1567 ex visitationis Herm. Rennenborchii praepositi S. Salvatoris libello: erat pastor verus, residens, qui interrogatus de moribus suorum subditorum, quod omnes fere catholici essent, exceptis duobus aut tribus, et quod bona ecclesiae bene regantur."

Waarmede ongetwijfeld geen ander bedoeld wordt dan onze Bergius.

sus civitatem Hierosolymitanam ac loca sacra universae Palaestinae delineavit ac descripsit. . .”

Vergelijkt men nu weer in de eerste plaats, hetgeen Burman van Bergius in het midden heeft gebragt, met het vermelde berigt, door Delprat diesaangaande gegeven, dan wordt men gewaar, dat ook deze tweede zegsman dien Heer geene reden gegeven heeft, om den leeftijd van Bergius tot vóór 1527 te bepalen, en dat men dus wel zeggen mag, dat zulks geheel willekeurig zij geschied. Op zich zelve beschouwd, bevat het gezegde van Burman bij het ware, dat er in gevonden wordt, meer dan eene verkeerde en onjuiste stelling. Wat namelijk die *gens Borculo* aangaat, zoo is niet te ontkennen, dat er te Utrecht van vóór de tweede helft der XVI. eeuw, eene zoodanige *drukker-firma* Borculo, heeft bestaan, waarvan de eerste *repraesentant*, die tot dusverre bekend is geworden, en door mij zelve in dit Tijdschrift is te pas gebragt, Herman heette; maar onjuist is het, dat de eerste Utrechtsche drukkers Borculo's zouden zijn geweest, zoo als men dit ook al ten tijde van Burman zeer wel wist, en ik dus nu niet meer zal noodig hebben, nog weer breeder te betoogen. Daarenboven is *Borculo* de naam van eene bekende plaats, waarvan, behalve deze drukkers, nog meer andere Utrechtsche ingezetenen van dien tijd hunnen naam ontleenden; hoezeer het wel het geval zoude kunnen zijn, dat deze weer met die drukkers zijn vermaagschaft geweest. Hij, die zich met genealogische studien heeft bezig gehouden, weet, welke zwarigheden zich voor den vorscher opdoen, wanneer hij het met zoodanige van plaatsen ontleende persoonsnamen te doen krijgt. Naar dit al zou ik ook niet met Burman, van den door hem bedoel-

den Borculo, durven zeggen: *Trajectinum fuisset non dubito*. Neen, in tegendeel, voor als nog, zou ik eer genegen zijn, te gelooven, dat hij van buiten inkwam; hoezeer ik bekennen moet, dat mij uit de stedelijke registers, tot daartoe niet is gebleken, dat, en wanneer die Herman van Borculo te Utrecht burger is geworden.

Maar genoeg, Burman droeg kennis van die oude *firma* (1) Borculo, en begreep dus te regt, daaruit,

(1) Wel zou ik, hetgeen Burman van deze te Utrecht door eeuwen heen gevestigd geweest zijnde drukker-familie, zegt, nader kunnen staven; maar om mij dan daarin zelve genoeg te doen, zou het mij hier aan plaats ontbreken. Liever kom ik eens weder op de Borculo's terug. Slechts een paar werkjes, onder de *firma* Borculo, te voorschijn getreden zijnde, wil ik hier bijbrengen, omdat ze juist uit de academische bibliotheek voor mij liggen, en als documenten voor het bestaan dezer *firma* in nog al van elkander verwijderd liggende tijdstippen kunnen gelden. Herman van Borculo, die de *descriptio terrae sanctae* drukte, zal *denkelyk* mede diegene zijn geweest, uit wiens *officina* onderscheidene werken van Macropædius verschenen, als b. v. dit:

Adamus Macropædii fabula, etc. (Het *intersignium* van Borculo, voorstellende een boom, waertegen een engel leunt, eenen voetboog spannende. Dwars door de kroon van den boom: *superantur ingenio vires*) *Ultraj.*, excudebat Hermannus Borculous, *cum gratia et privileg. ad quadriennium, anno 1552.*

Bij eenen Henrick van Borculo verscheen in 1584 het volgende boekje:

Pueriles latine loquendi formulae in usum scholae Hieronymianae apud Ultrajectenses, ex bonis auctoribus decerptae. Ultrajecti, Henricus Borculous excudit, 1584, (16mo);

en in 1628 weer bij eenen Herman:

Volcomen proportie des circels diameter teghen synen ronden omloop etc., Ghevonden en beschreven door Cornelis van

dat de gezegde *Descriptio terrae sanctae* in 1538 bij eenen Herman van Borculo werd gedrukt, en dat het werkje van Bergius mede uit de *officina* van eenen Herman van Borculo te voorschijn trad, geen *stellig* bewijs te mogen ontleenen, dat dit een en dezelfde Borculo zou zijn geweest, en, indien ook ja, dat dan nog Bergius juist niet, naar Reitz vóór Macropaedius, of wel zelfs vóór 1527 rector der Hieronymiaansche school te Utrecht zou zijn geweest.

Bij deze, tot daartoe uiteen gezette, bewijsredenen, waarop ik meen de stelling van Delprat voor ongegrond te mogen houden, voeg ik nog een paar andere, die mij nog meer bewegen, om te betwijfelen, of Berg vóór 1527 Utrechtsch rector zal zijn geweest, of wel op dien tijd aan eenige school zal hebben onderwezen. In de eerste plaats bestaan deze in een latijnsch lofdicht van Bergius op den, door mij in dit Tijdschrift bij herhaling vermelden arts *Ronseus*, voorkomende in diens *opuscula medica* (LB., 1623. 8°), die vergezeld gaan van een' brief van R. aan Heurnius, gedagteekend van 1590, waardoor het waarschijnlijk wordt, dat dit *carmen*, omstreeks dien tijd zal zijn vervaardigd.

In de tweede plaats behoort hiertoe eene Acte, uitgesteld en geteekend door Mich. Bajus, *presbyter, art. et theol. professor, dec. eccl. colleg. D. Petri Lovan.*,

Nienrode, *lantmeter en reeckenmeester der stadt Utrecht. t'Utrecht, ghedruckt by Herman van Borculo, wonende onder den Doms toren, 1624, (kl. oct.). — Onder den Doms toorn, het: prope turrin Martini bij Burman II.*

Het *intersignium* van dezen was een *geuleugeld hart*, zoo als blijkt uit dezen druk:

Evangelia et epistolae etc., H. Torrentini et G. Macropaedii illustrata etc. Trajecti ad Rhenum, ex off. typogr. Herm. Borculoi, in intersignio cervi alati, 1606. (Oct.)

als, *haereticae pravitatis inquisitor a. S. Sede apostol. deputatus et per regiam Majtem confirmatus, Lov., 21 Jun. 1588*, waarbij, onder meer anderen, mede onzen M. Theodorus Bergius, *quondam pastor in Haestrecht prope Goudam*, verleend wordt, *potestas et auctoritas absolvendi poenitentes subditos sacramentaliter sibi confitentes, ab haeresi et lectione librorum haeticorum prohibitorum et a peccatis per eos commissis, necnon ab excommunicatione, occasione haeresis lectionisque librorum haeticorum incursea.*

Voorts ligt *in originali* voor mij een brief van Bergius, zoo het schijnt, aan zijn kerkelijk opperhoofd, gedagt.: *Gouda, 19 Febr., 1589*, waaruit althans genoegzaam blijkt, dat hij toen ten tijde niet geheel over de kracht van zijn leven heen was, en dus wel bezwaarlijk vóór 1527 onderwijzer aan de Utrechtsche school zal zijn geweest.

J. J. DODT v. FL. (*)

(*) De lezer gelieve boven, Deel VIII. bladz. 380, reg. 8 van ond., in plaats van: (*pag. 76*) ... 1580, te lezen: p. 114 ... 1598; en bij degenen, die ik aldaar heb opgegeven, als hebbende over het *verbidden*, etc., geschreven, nog te voegen:

S. de Wind. *Byzonderheden uit de Gesch. van het Strafrecht. Middelh., 1827.*

D. v. FL.

**Separatie vande Snyders ende Borduer-
werckers, in 1609.**

Op 't different tusschen de borduerwerckers, versoec-
kende vande snyders gesepareert te zyn, *etc.*, is byden
rade geresolveert, dat de borduerwerkers sullen worden
gescheyden ende blyven van nu voortsaeen een gilt ende
ordonnantie apart, welverstaende, 'tgeene de borduer-
werckers van leerjongens noch schuldich syn tot de in-
terdictie toe, den snyders gedaen, van nyet meer bor-
duerwerckers jongens aen te nemen, commen sal tot
prouffyt van 't snyders gilt, als oock deselve snyders be-
houden sullen, hetgeene by henl. alrede daervan es ge-
prouffiteert, *de snyders en sullen hem alsulcx nyet be-
moeyen voorder als sy opde knyen of wt het raempt
connen maken, noch ook maken velleyckens ofte ho-
sebanden, maer die laten den borduerwerkers, des
wederom de borduerwerkers nyet en sullen maken
eenige vendels, noch oock sticken eenige borst- ofte
hemtrocken, dan die alleenlick mogen bordueren, naer
dat die by een snyder gesneden syn, om dan voorts
byde snyders opgemaect te worden, sonder d'een
des anderen gilt voorder te bemoeyen, op poene van drye
gulden by een yder, die contrarie dede, te verbueren.*

(Raadsdagelijks boek, 1609., Dec. 4.)

Cleermakers van 't Garnisoen, in 1612.

De raet gehoort het aengeven vande Gecommitteerden des Crysraet van 't garnisoen binnen dese stat, versoekende om redenen, by haer E. geallegeert, dat *de cleermakers van't selve garnisoen* geoorlooft mocht worden, te mogen maken de cledinge vande soldaten onder yder syne compagnie, sonder in 't minste eenich werck voor burgers te maken, heeft, *etc.*, goed gevonden, omme sulcx metten heere Commandeur des voirn. garnisoens naeder te examineren, ende zyne E. te remonstreren, wat interest dat deser stadt neeringe daerdoor soude komen te lyden, *etc.*

(*Kaadsdagelyks boek, 1612, May 18.*)

J. J. DODT v. FL.

TAFEL

VAN

WEERKUNDIGE WAARNEMINGEN,

In de maand JANUARIJ 1843,

GEDAAN AAN HET

CHEMISCH LABORATORIUM

VAN

's Rijks Vee-Artsenijschool
te **UTRECHT,**

ONDER TOEZIGT VAN DEN HOOGLEERAAR

P. J. J. de Fremerij.

NB. De Waarnemingen geschieden des morgens te 9, des middags te 12, des namiddags te 3 en des avonds te 9 uren.

DATUM.	BAROMETER IN MILLIMETERS.				THERMOMETER IN 100°.				WINDSTREEK 's MIDD. te 12 ur.	WEERSGESTELDH. 's MIDD. 12UREN.
	9 ur.	12 u.	3 ur.	9 ur.	9 ur.	12 u.	3 ur.	9 ur.		
1	766	766	766	765	5	3½	3½	2½	N.	Wenig bewolkt.
2	759	760	761	762	2	26	2	05	idem.	Bewolkt.
3	766	769	770	772	0½	2	1	57	N. O.	Helder.
4	766	763	761	761	0½	13	03	2	Z. W.	Betrokken.
5	757	756	753	753	27	4	2	17	W.	idem.
6	760	763	764	764	2	44	37	25	idem.	idem.
7	761	761	759	756	44	37	36	49	idem.	idem.
8	747	745	744	747	37	37	32	07	idem.	idem.
9	750	752	755	748	09	26	19	17	idem.	Helder.
10	753	754	754	759	8	42	5	34	idem.	Betrokken.
11	759	759	759	759	17	33	4	12	idem.	Bewolkt.
12	753	755	754	759	26	4	34	3	idem.	Betrokken.
13	737	734	733	733	14	09	45	14	idem.	idem.
14	733	739	740	733	06	29	5	05	Z. W.	idem.
15	737	733	736	737	15	27	14	-04	W.	idem.
16	745	748	751	737	54	-23	-2	04	N. O.	Helder.

DATUM.	BAROMETER IN MILLIMETERS.				THERMOMETER IN 1000.				WINDSNIJKE SMIDD. te 12 ur.	WEERSGESTELDH. 's MIDD. 12 UREN
	9 ur.	12u.	3 ur.	9 ur.	9ur.	12u.	3ur.	9ur.		
17	766	767	769	770	-05	56	27	18	n. o.	Betrokken.
18	773	774	775	777	27	42	5	37	w.	idem.
19	773	779	779	778	57	52	5	27	idem.	idem.
20	774	773	771	770	-03	3	46	-03	o.	Weinig bewolkt.
21	768	767	767	768	-1	3	54	-02	z.	Helder.
22	768	767	766	767	-26	06	16	2	idem	idem.
23	768	769	769	768	04	-06	02	02	idem.	Betrokken.
24	766	766	768	764	-1	04	04	02	idem.	idem.
25	764	764	763	766	12	24	4	42	idem.	idem.
26	763	762	762	763	62	72	3	72	w.	idem.
27	762	760	760	760	76	9	86	86	idem.	idem.
28	757	756	755	755	10	106	10	9	idem.	idem.
29	762	761	757	757	64	8	74	94	idem.	idem.
30	754	754	753	757	87	97	10	72	idem.	idem.
31	763	763	763	762	57	8	82	87	idem.	Bewolkt.
1	7567	7569	7567	7572	260	369	279	159	GEMIDDELDE WAARNEMING Vanden 1st. tot den 10e.	
2	751	7524	7527	7533	100	275	316	172	— 11en. — 20e.	
3	7632	7627	7622	7627	352	530	562	477	— 21st. — 31st.	

- 1 's morgens huijg.
 2 huijg, 's avonds sneeuw.
 4 's namiddags sneeuw.
 8 sterken wind en regen.
 9 's namiddags een weinig sneeuw.
 10 winderig en regen.
 12 's morgens regen.
 13 sterken wind en sneeuw.
 14 winderig en sneeuw.
 15 's avonds sneeuw.
 19 een weinig mistig.
 23 mistig.
 24 mistig.
 25 mistig.
 26 's morgens regen.
 28 winderig.
 29 's namiddags regen en winderig.
 30 winderig en regen.

Algemeen gemiddeld, Barometer 757,3, Thermometer 3,19.

Januarij 1843.

STAAT DER GEBORENEN, VOLTROKKEN HUWELIJKEN, OVERLEDENEN, enz., in de Steden der Provincie UTRECHT.

	GEBORENEN.						HUWELIJKEN.		OVERLEDENEN.		
	Getal.		waaronder:			ECHTSCHIEDINGEN.					
			Onechte.	Tweel.	Doodgeb.						
	M.	V.	M.	V.	M.	V.			M.	V.	
UTRECHT.	71	80	7	3	1	4	3	15	0	52	57
AMERSFOORT.	19	16	2	1	1	1	3	7	0	13	18
RHENEN.	5	6	"	"	"	"	"	2	"	4	1
WIJK BIJ DUURSTEDEN.	7	3	"	1	"	1	"	3	"	6	3
MONTEFORT.	3	3	1	"	"	"	"	"	"	3	3
IJSSELSTEIN.	4	5	"	1	"	"	1	1	"	1	3

STAND DES WATERES, te VREESWIJK in de Rivier DE LEK.

	1 Januarij 1843.	4 el 40 dm.
	15 ———	2 - 53 —
	31 ———	3 - 08 —

onder Nulpeil.

OUDEGEIN EN HET GEIN.

(Vervolg van bl. 1—24).

Vóór nog dit veertigste jaar der veertiende eeuw was verstreken, had Jan van Diest zijne loopbaan voleindigd, en liet, door zijn achttienjarig, zwak bestuur, het bisdom van Utrecht in den jammerlijksten toestand achter. Daarop werd in den jare 1342 in zijne plaats Jan van Arkel verkozen, die, geroemd als een voortreffelijk man, met vele deugden begaafd, van den aanvang zijns bewinds zich beijverde, om dien vervallen staat van zijn Sticht te herstellen. Maar het was ook in die deugden, in de geestkracht en kloekheid van den nieuw verkoren kerkvoogd, dat de eergierige Willem IV. van Holland, wiens onrustig gemoed steeds met krijgsontwerpen vervuld was, den invloed zag ondergaan, dien hij en zijn vader vroeger op de zaken van het Sticht hadden geoeffend: en zoo zocht hij welligt naar een voorwendsel tot krijg, om door geweld van wapenen zijn wankelend gezag te kunnen bevestigen (1). Hoe dit zij, reeds in den jare 1345 lagen de Hollanders al weder rondom den bisschoppelijken zetel gelegerd; en niet dan door den hoogen nood gedrongen, bewilligde Jan van Arkel in zulk een hard en vernederend verdrag, volgens welk een gedeelte zijner vestingen zou gesloopt worden, en 500 burgers van Utrecht ootmoedig voor den graaf om vergiffenis moesten knielen. Kort daarop verloor Willem IV. het jeugdige, krijgshaftige leven door het zwaard der Vriezen; en nadat nu Margaretha van Beijeren, die zijne graafschappen beërfdte, het bewind over dezelve aan haren tweeden zoon als verbeider had afgestaan, kreeg bisschop Jan van Arkel spoedig het oog op een land gevestigd, dat, met een' jeugdigen, onbedrevenen jongeling aan

(1) Nijhoff, Gedenkw. uit de geschied. van Gelderl. d. II. bl, 28.

het hoofd des bestuurs, daarenboven door schulden en inwendige verdeeldheden gedrukt werd: en toen achte hij het tijdstip geschikt, om zich over den vroeger verkropten hoon te wreken, door onverwacht op den Hollandschen bodem te rukken en dien te vuur en te zwaard te verwoesten. Hertog Willem bragt zoo spoedig mogelijk een strijdbaar heer te veld, en lag eerlang in de nabijheid van Oudegein, op de vlakte van Hoppenesse gelegerd, van waar hij, in zijnen brief van den 6 September 1348, bisschop Jan van Arkel op bepaalden dag tusschen IJsselstein en Jutphaas tot een hoofdtreffen daagde (1). Dan, deze strijd bleef ongestreden: Willem rigtte wel verwoestingen in den omtrek zijner tenten aan, en legde onder anderen het dorp Jutphaas in de asch; maar Jan van Arkel wendde zijne krachten naar de landen van Amstel en Woerden, en bragt dáár aan de Hollanders gevoelige slagen toe; terwijl aan de wederzijdsche vijandelijkheden door het verdrag van den 12 September daaraanvolgende een kortstondig einde gemaakt werd (2). Of nu ook Oudegein in deze troebele dagen, gedurende welke de vijand steeds in de nabijheid van hetzelfde « opten nyen Dam » bleef gelegerd (3), eenigen aanstoot geleden hebbe, is onbekend; maar dit is meer zeker, dat deze burg toen ongeschonden staan bleef, dewijl dezelve kort daarop, in den jare 1355, door geloofwaardige schrijvers vermeld wordt, als een bij uitstek bevestigde toren, welke zoozeer met alle verdedigingsmiddelen was toe-

(1) Matth. ad anonymum., pag. 232; van Mieris II. 754. Wagenaar III. 273. *Hoppenesse* of *Oppennesse* komt reeds voor in eenen brief van den jare 1285, waarin bisschop Jan van Nassau zijne toestemming geeft tot het stoppen van den loop des IJssels » in loco, qui dicitur Hoppenesse juxta Gaynum." Zie Matth. de jure gladii, pag. 303. Hertog Willem sloeg zich alzoo bij den IJssel-dam of Nieuwendam, d. i. op den zoogenaamden *Hoogenwaard* neder.

(2) Van Mieris II. 755.

(3) J. de Beka Chron. auct. in Matthaei anal. t. III. pag. 240.

gerust, dat dezelve bij uitnemendheid de *Wapentoren* genoemd werd (1).

Maar het waren toen niet enkel de *Hollanders*, wie *Jan van Arkel* bij deze buitengewone versterking van *Oudegein* beoogde; ook *Arnoud van IJsselstein* en de *Heeren van Kuilenburg* en *Vianen* maakten dezen maatregel meer dan noodzakelijk. De eerste toch, ofschoon eigenlijk tot de *Stichtsche* edelen gerekend, gedroeg zich niettemin steeds als vijand van den bisschop. Reeds in den jare 1345 had hij openlijk de zijde van *Holland* tegen het *Sticht* gehouden; later verbond hij zich weder met hertog *Willelm* en de *Kabeljauwsche* partij, en verzette zich zoo aanhoudend tegen den kerkvoogd van *Utrecht*, dat hij eindelijk, in den jare 1349, door de *Stichtschen* in zijne sterkte *IJsselstein* werd belegerd en na een beleg van vijf weken gedwongen, om de poorten te openen, en den eed van trouw aan den bisschop te hernieuwen: maar spoedig verbrak hij weder zijn woord, en werd hiervoor in het jaar 1354 door hertog *Willelm* op verschillende wijzen beloond (2). — De laatsten nu behoorden tot dat zestal edelen, aan wien *Jan van Arkel*, reeds in den jare 1347, genoodzaakt was geweest, om al de burgen en de inkomsten zijner goederen in het *Nedersticht* in handen te stellen, ter voldoening van de renten der door deze voorgeschoten sommen, welke tot inlossing van het vroeger verpande *Overijssel* en tot het voeren van den oorlog benoodigd waren. De bisschop intusschen in 1349 of 1350 gedrongen wordende, om ter goedmaking zijner schulden nog meerdere goederen over te geven, week naar *Rome*, maar in het begin van *September* 1351 tot de terugkomst genoodzaakt, vond hij zich van zijne vrienden verlaten en al dadelijk in eenen oorlog met die *Edelen* ge-

(1) *Beka*, pag. 146; *Heda*, p. 245. » *Erat tunc in vico Gano turris fortissima, omnibus ad praesidium necessariis praemunita, dicta Snoyentoren,*” of gelijk *Heda* zegt, » *dicta Wapentoren.*”

(2) Zie van *Spaan*, *Historie van het Huis van IJsselstein*, § 11.

wikkeld, die, over onvoldane schuldvorderingen klagende, zijne goederen steeds onder zich behielden; en, schoon het hem gelukte, door krijgsgeweld en onderhandeling reeds in het volgende jaar tot het gerust bezit van zijnen zetel te naderen, vatteden toch weldra de Heeren van Kuilenburg en Vianen de wapenen weder tegen hem op, en er verliepen nog twee of drie jaren, eer al de sloten, welke deze edelen den bisschop onthielden, of uit welke zij het Sticht beoorloogden, achtereenvolgens door Jan van Arkel ingenomen en geslecht waren (1). Oudegein dan, palende aan de heerlijkheid van IJsselstein (2), was dus ook vermoedelijk in dier mate versterkt met het doel, om den vijandig gezinden Arnoud in zijne bemoeijingen gade te slaan en in bedwang te houden; terwijl deze zelfde burg te gelijker tijd een punt schijnt geweest te zijn, waar Jan van Arkel zich nog steeds tegen de aanmatigingen en vijandelijkheden der Heeren van Vianen en Kuilenburg, die almede meer of min in de omstreek van Oudegein met hunne goederen gevestigd waren, in het Nedersticht verschansde.

Toen nu in den jare 1355 de smeulende oorlog tusschen Holland en het Sticht op nieuw was ontvlamd, schaarden zich dan ook zoo wel Arnoud van IJsselstein, als Jan van Kuilenburg en Henrik van Vianen openlijk aan de zijde

(1) Zie Nijhoff, Gedenkw., deel II. bl. 67—69, en de daar aangehaalde plaatsen.

(2) Nog op den 11 Mei 1346 werd Arnoud van IJsselstein, door gravin Margaretha, verleid met het hooge en lage gericht, met den burg en de poorte van IJsselstein, en met al de goederen, welke zijn grootvader Arnoud van Amstel (het hoofd van het geslacht van IJsselstein) in bezit had gehouden; voorts met het gericht en de halve visscherij van Opburen, met het hooge en lage gericht, aan de eene zijde van den IJssel, van Opburen tot Suodelhoek, en, aan den anderen oever dezer rivier, van den *Ouden Geijn* neder tot Fellenoorde; laatstelijk met putten, palen, visscherij en waarden, en alle opkomsten te water en te lande binnen deze palen. Van Spaan, t. a. p. bl. 143.

van hertog Willem van Beijeren. De laatsten poogden, hoewel vruchteloos, de stad Oudewater te overrompelen, en bewerkten daarna, met behulp van Arnoud van IJsselstein, dat de bisschop bij de opgeruide burgers van Utrecht te vergeefs ondersteuning zocht te erlangen tegen de verwoestingen, welke hertog Willem in den omtrek van Wijk bij Duurstede aanrigte; en de ridder Gijsbrecht van IJsselstein, heer van den Bossche, (1) belegerde, ten gelieve van zijnen oom Arnoud, den toren van Oudegein; en nadat hij dien burg gedurende een half uur beschoten en bestormd had, zond Snoijen (2), de kastelein des bisschops, een' der zijnen uit, om den belegeraar te vragen, of hij niet lang genoeg als dapper en eerlijk krijgsman den toren verdedigd hadde: Gijsbrecht aarzelde niet, om het bevestigend antwoord te geven, en toen gaf Snoijen terstond den burg aan den vijand over, die denzelfven ten gronde toe deed slechten (3). En zoo lag dan door het verraad van den slotvoogd, die deze overeenkomst te voren met Gijsbrecht had aangegaan, op nieuw de sterke Snooijentoren neder, welke meermalen door talrijker benden te vergeefs aangetast, en nooit dan na een lang beleg was gewonnen (4).

Maar eerlang verrees er een nieuw kasteel Oudegein op de puinhoopen van den ouden Snooijentoren op (5), hetwelk nu

(1) Van Spaan, Hist. van het Huis van IJsselstein. § 18.

(2) Wij zien alzoo hier, dat het geslacht der Snooijen, na den jare 1340, door den bisschop van Utrecht in het leen van Oudegein hersteld was. Zoo komt dan ook Beernt Snoije van den Ouden Gheijne in den jare 1346 als getuige voor bij Matth. de nob. p. 834.

(3) J. de Beka Chron. auct. in Matthaei anal. t. III. pag. 249; Matthaeus Vossius, Ann. Holl. lib. XI. pag. 3. Verg. Beka, p. 146, en Heda, p. 243.

(4) » Erat enim castellum (Oudegein) operibus validum, et majoribus saepe copiis frustra tentatum, nec, nisi post longum obsidium, unquam subactum." Vossius. l. l.

(5) Nog in deze tweede helft der veertiende eeuw verkocht Her-

echter eenen geruimen tijd van het veld der geschiedenis verdwijnt, en niet dan in leenbrieven voorkomt, tot dat Oudegein eindelijk in den driejarigen oorlog met Maximiliaan van Oostenrijk (1481—1484) eene nieuwe geschiedkundige vermaardheid verkreeg.

Immers, na de noodlottige nederlaag bij Westbroek hadden de Stichtschen, beducht, dat de vijand van den kant van Vreeswijk hunne stad zouden naderen, het blokhuis op de Vaart en de kasteelen Oudegein en Vronestein met mondbehoeften en krijgsknechten toegerust (1). Van Oudegein nu was men gewoon de IJsselsteinsche ruiters te bespieden, die zich aanhoudend langs den Vaartschen Rijn in hinderlagen legden, om den voorraad, welke naar het blokhuis van de Vaart pligt vervoerd te worden, in handen te krijgen. Zoo dra men nu deze hinderlagen bemerkte, werd er van Oudegein een sein gegeven, dat op de Vaart en op Vronestein kon gezien of gehoord worden; en het gevolg hiervan was, dat zij, die met schuiten op den Rijn voeren, nog bij tijds van dezelve onderrigt werden, en alzoo op hunne hoede konden wezen. Dan, de IJsselsteinschen, deze bespieding eindelijk bemerkt hebbende, overrompelden op Zondag na St. Odulphusdag, d. i. op den 16 Junij des jaren 1482, het Huis-te-Gein, en, na de bezetting verjaagd en het kasteel geplunderd te hebben, staken zij hetzelfde in den brand (2). Sedert maakten

boert van den Ouden Gheine » dat huys ende hoffstede *ten Ouden Gheine* mit twee houe lants" aan Gerrit Bouman, burger van Utrecht, blijkens eene onuitgegevene schriftelijke verklaring, die daarvan, bij het overlijden des laatstgenoemden, door » Mathysz van Scoerle, preester, Willem van den Rijn, Johan van Clarenborch en Tydeman, Tideman, Herboerts zoen, » die over dezen verkoop als getuigen stonden, op zaterdag na St. Katrinedag, d. i. op den 27 November des jaren 1400, gegeven werd.

(1) Tijdschrift voor Gesch., Oudh. en Statist. van Utrecht, Jaarg. 1840, bl. 303.

(2) Matth., Anal. I. 467.

zij belangrijken buit; en, hoe gevoelig dit verlies van Oudegein voor de stad Utrecht was, kan ook daaruit blijken, dat kort daarop door den Raad het bevel werd gegeven, om de boomen buiten de Tolsteegpoort neder te vellen, ten einde een ruimer uitzigt te verkrijgen, en er daarenboven eene orde van het stedelijke bestuur uitging, om den toevoer naar de Vaart voortaan onder gewapend geleide te doen geschieden (1).

Ook weder van deze vernieling werd Oudegein hersteld; doch alvorens nu de latere bijzonderheden en de verschillende heeren van dit kasteel te vermelden, keeren wij nog eerst tot de stad Gein terug, welke wij door Willem van Duvenvoorde verwoest lieten liggen.

Het Gein kon zich van deze verwoesting niet weder tot deszelfs vorig aanzien verheffen, en alzoo niet wel den naam van eene stad blijven handhaven. — De vijandige verstandhouding, welke niet lang daarna, onder Jan van Arkel en Willem van Beijeren, tusschen Holland en het Sticht bij voortdoring bestond, en welke, gelijk wij zoo even zagen, ook in den omtrek van dit Gein hare verwoestingen pleegde, liet vermoedelijk ook weder deze plaats niet geheel onaangeeroerd liggen. Evenwel, in weerwil dezer rampen, bleef het Gein nog steeds door zijnen richterstool vermaard; want voor denzelfden stonden niet enkel de ingezetenen te regt, maar de maarschalk van het Nederkwartier was verplicht, om de misdadigers, die hij op het platte land in hechtenis nam, door de schepenen van het Gein, of van Vredeland te doen oordeelen (2). Ook nog later had het Gein van vijandelijke door-

(1) Tijdschrift voor Geschiedenis, Oudheden en Statistiek van Utrecht, Jaargang 1841, bl. 131.

(2) Dit kan blijken uit een verdrag, door de Prelaten en Kapittelen, Burgemeesters, Schepenen en Raden van Utrecht, met toestemming der gilden, in den jare 1364, onderling gesloten, waarin zij hunne wederzijdsche regten handhaven en tevens de regten des bisschops bepalen:

* Voert en sel die Biscop ghenen persoec vaen, ontliuen, noch

togten te lijden: zoo trok Jonker Jan van Arkel, heer van Zoelen, in den herfst des jaren 1402, met eenig volk over de Lek, en, na Vreeswijk en het Gein genoegzaam verbrand te hebben, keerde hij, met buit beladen, binnen Hagestein terug (1). En daar lag dan deze ongelukkige plaats grootendeels verwoest ter neder, toen er, omstreeks den jare 1423, een vrouwenklooster gesticht werd, dat spoedig tot eenig uiterlijk aanzien en inwendigen bloei geraakte, en rondom zich weder eenig leven verwekte. En nu is de geschiedenis van het Gein een geruimen tijd in de geschiedenis des zusterhuis van *Nazaret* vervat. —

Het is bekend, dat door den noodlottigen watervloed, welke op den 18 November 1421 een deel dezer landen trof, onder anderen een aantal dorpen in den Zuid-Hollandschen Waard werd overstroomd. Onder deze bevond zich ook Almerkerk, in het landschap Altena, bij Woudrichem, gelegen, waar weleer een gegoed zusterhuis bestond, dat in dien rampvollen tijd door den nood werd verlaten. Drie zusters uit hetzelfde, met name Dien, Jan Aertssen dochter, van Baeck, en

» yemant van zine wegghen: is hi gheestelic persooen vander ecclesien,
 » of onder hoer bescermenisse, hie en zi verwonnen voer zinen
 » Deken ende voer zin capittel, mit allen rechte, alse ghewoenlic is;
 » ende is hi gheestelic persooen, die vander ecclesien bescermenisse
 » niet en is, hi en zi verwonnen voer zinen rechter, daer men mit
 » rechte sculdich is te verwinnen, alse recht ende ghewoenlic is;
 » ende is hi weerlic persooen, so sel ment doen binnen Utrecht,
 » binnen Amersfoerde, binnen Renen, binnen *den Gheyne* of binnen
 » Vredelant, bi den ghenen, die daer ten rechte gesworen syn ende
 » mit rechte daerover oerdelen zellen."

En dit halsregt van het Gein is ook nog kenbaar in eenen anderen brief van den jare 1375, waarin wij lezen:

» Mede so sint vorwaerde, dat die Marscale voorsz. (de maar-
 » schalk van het Nederkwartier) geen hoghe gerichte doen en zel,
 » dat aen live ofte aen lit gaet, dan binnen Utrecht, Vredelant,
 » of *ten Gheyne*." Matth. de jur. glad. p. 296.

(1) Burman, Utrechtsche jaarboeken, d. I. bl. 31.

Elizabet van Giffen namen de wijk naar Utrecht, en werden aldaar gastvrij ontvangen in de woning eener weduwe, die een redelijk bestaan had, genaamd Aertgen Buijs. Deze godvruchtige vrouwe, in hare liefdedaad ondersteund door de middelen eener rijke maagd, Beatrix van Dordrecht geheeten, die almede te Utrecht woonde, en vroeger met het klooster van Almkerk wel bekend was, — begon met Beatrix en de meergenoemde zusteren van lieverlede in stille eenzaamheid te leven. Dan, de hope, dat Almkerk zou herrijzen, en het klooster hereend worden, stelde ons vijftal te leur. Beatrix nu, aangezet door haar ruim vermogen en door de zucht tot een vroom en afgezonderd leven, was in de omstreek van IJsselstein naar eene plaatse gaan rondzien, waar zij geschikt een nieuw zusterhuis zou kunnen stichten; en, in het Gein gekomen, vond zij aldaar de pastorie nog aanwezig, weshalve deze plaats haar bij voorkeur tot het plan, dat zij koesterde, geschikt scheen: en zoo kocht zij daar weldra een huis, van ruim 70 voeten in lengte, dat op den zoogenaamden Geinschen dijk was gelegen, liet hetzelfde afbreken, en, met toestemming van den pastoor en de bureu, digter bij de kerk weder opbouwen; en nadat nu deze woning door middel van horden in cellekens was afgedeeld, heeft Beatrix van Dordrecht met de zusteren van Almkerk in dezelve haren intrek genomen. Doch Aertgen Buijs bleef te Utrecht woonachtig, en was daar hare vriendinnen ten nutte, totdat zij in 1429 ontsliep, en al hare bezittingen aan deze nieuwe vereeniging naliet. — Toen nu ook Beatrix het geestelijk gewaad had aangenomen, werd zij al spoedig gevolgd door Geertruijt, de dochter van eenen Marten Breijl, uit IJsselstein, die als vijfde in den nog kleinen kring werd ontvangen; en, van het een en ander verwittigd, bragt daarop Hadwich, de oude mater van Almkerk, nog zeven andere zusters (1) naar het Gein, door welke de vereeniging

(1) Deze waren: Lutgard, Jans dr.; Lijsbet, Gerrit van

al dadelijk tot twaalf leden was aangegroeid. Nu ging men over tot het verkiezen eener mater, tot welke eenparig Beatrix van Dordrecht gestemd werd, die deze onderscheiding van de hand wees; waarop eindelijk Geertruijt van St. Nicolaas tot eerste mater is verkozen. Maar Dien, de oudste der drie zusteren van Almkerk en reeds aanvankelijk tot procuratrix aangesteld, gevoelde zich door deze keuze zoo zeer verongelijkt, dat zij tot de wereld terugging. — Aldus werd het klooster van *Nazaret* in de verwoeste stad van het Gein gesticht.

Daar stierf, nog in datzelfde jaar 1425, bisschop Frederik van Blankenheim; en de twist over den stoel van Utrecht, hierop tusschen Zweder van Kuilenburg en Rudolf van Diepholt ontstaan, beroerde een' tijd lang het Sticht, en werkte ook in den beginne de verdere opkomst van Nazaret tegen. De zusteren, bevreesd voor de vreemde ruiters, die het platte land vervulden, scholen stil en ongemerkt bij elkander; maar toen, twee jaren later, Rudolf van Diepholt door paus Eugenius tot bisschop was bevestigd, begonnen ook zij weder ruimer adem te scheppen, en allengs in de vruchten van rustiger dagen te deelen. Veel werd aanvankelijk tot den voortgang van haar klooster door zekeren huisman, Gerrit Claessen, verrigt, die, in 1427, zijne woonstede op de Koppel verliet, al zijn vee en goederen verkocht, en met Aeltgen, zijne wederhelft, naar het Gein zich begaf, alwaar hij in een sterk steenen huis onder de beschutting van Nazaret bleef wonen. Deze Gerrit nu stelde al zijne bezittingen ter beschikking onzer zusteren, en

Ganswijcks dr.; Margriet, Rutger van Wiels dr.; Heijlgen, Jacobs dr.; Claertgen, Gerrits dr.; Beatrix, Jan Boschgreven dr. en Geertruijt, eene zuster uit het klooster van St. Nicolaas binnen Utrecht. Hadwich zelve begaf zich weder naar haar voormalig klooster te Amsterdam, waaruit zij vroeger naar Almkerk was overgegaan.

zocht haar in alles zijne ijverige diensten te betoonen; en, alzoo dikwijls ten harer behoefte naar Utrecht gaande en keerende, geraakte de goede ziel bij de spottende schippers onder den bijnaam van den *ezel van het Gein* bekend.

Tot aan den jare 1433 behoorden de zusters van Nazaret nog steeds onder de kleine kudde des priesters van het Gein; doch omstreeks dezen tijd verkregen zij, op haar aanzoek, tot eigen biechtvader Gerrit van Zael, uit Amsterdam, die, weldra overleden, vervangen werd door Herman Voscuil, den zoon van eenen rijken burger uit Utrecht, die als een tweede stichter van Nazaret is te beschouwen. Deze Herman Voscuil dan was te Parijs tot doctor in de godgeleerdheid bevorderd, vertoefde daarna eene wijle in een klooster van St. Augustinus, bij Zwolle, en had nu den leeftijd van 30 jaren bereikt, toen het zusterhuis van het Gein hem als biechtvader ontving. Hij nam aanvankelijk zijnen intrek bij den bovengenoemden Gerrit Claessen, die hem in 1436 eene bijzondere woning van vrij wat aanzien deed bouwen. Dan, de bloedverwanten van Herman Voscuil en Gerrit Claessen, niet zonder grond beducht, dat deze hun gansch vermogen in het klooster zouden brengen, sloegen nu de handen in één, en deden hun beklag bij den bisschop, verzoekende, dat deze bij klokgeluide wilde doen verbieden, dat er aan geene kloosters meer erfelijke goederen mogten gemaakt worden, en geen geestelijke vereenigingen van de derde orde wereldlijke personen onder hare bescherming zouden nemen: doch vader Herman en zijn vriend, hiervan nog bij tijds onderrigt, schaften zich huizen en landerijen voor hunne erfelijke renten aan, waarvan zij de vruchten aan het zusterhuis verzekerden, en bewerkten, dat Nazaret in den jare 1538 reeds 250 morgen lands bezat en dertig zusters telde.

De eerste mater Geertruijt van St. Nicolaas was, reeds in den jare 1336, om haar zwak bestuur, naar haar vorig klooster binnen Utrecht terug gezonden, en in hare plaats zuster

Claertgen, Gerrits dochter, van Almkerk, op den leeftijd van nog geen 25 jaren verkozen, onder wier wijs en godsdienstig opzigt de zusteren van Nazaret zoo zeer in vrede leefden, dat zij zich den schoonen bijnaam van *de goude susteren* verwierven.

De ingezetenen van het Gein intusschen waren allengs, door de herhaalde oorlogsrampen, tot zulk een gering getal versmolten en zoo verarmd geworden, dat zij, bij het overlijden van Peter van Ven, zich buiten staat bevonden, om langer uit hunne middelen een' eigen priester te kunnen onderhouden; weshalve in den jare 1458 ook de zorg hunner zielen en de bewaring der reliquien door het kapittel van St. Marie aan vader Herman Voscuil werd opgedragen (1), die, twee jaren later, daarbij de vergunning des Pauzen verwierf, om ook de kerk van het Gein met zijn klooster te mogen vereenigen (2); terwijl voorts nog ten zelfden tijde de zusteren

(1) Zie den brief bij Matthaeus, de fund. eccl. p. 497, en bij van Heussen en van Rijn, kerkelijke oudheden van Utrecht, d. II. bl. 259. — Onder de reliquien der kerk van het Gein waren twee tanden van Johannes den dooper, en een lid van den vinger van S. Christoffel. De overigen waren door de onachtzaamheid van een' vorigen pastoor, Jan Heliner, onbekend geraakt.

(2) De ingezetenen van het Gein waren dus reeds veertig jaren lang door de vaders van Nazaret bediend, en het klooster had gedurende dien tijd het gebruik der kerk gehad, toen deze, in den jare 1480, in dien vervallen staat verkeerde, dat zij belangrijk herstel behoefde, om voor instorten behoed te worden: weshalve toenmaals het klooster van Nazaret door het kapittel van St. Marie, met toestemming der ingezetenen van het Gein, in het verder gebruik dezer kerk werd verzekerd, mits hetzelfde de onkosten droeg, tot het herstel benoodigd, en deszelfs regenten de sacramenten aan de ingezetenen, op hun verzoek, bleven bedienen, en de dienst eens priesters vervullen; waarbij dan de voorwaarde gevoegd werd, dat, bijaldien de ingezetenen van het Gein, eenmaal weder zoo zeer in aantal mogten toenemen, dat zij op nieuw in staat werden geacht, om uit eigene middelen de kerk in goeden staat te kunnen onder-

van Nazaret het gewaad van regularissen aanvaardden, en het klooster door de ruime erfmaking eener weduwe, Elizabeth Schellies, van Amsterdam, zoo zeer werd vertimmerd, dat hierdoor niet weinig de nijd der wereldlijke gemeente ontbrandde, die jammerde, « dat nu de oude cloosters ryek waren, de nieuwe oock dagelicx lant aencoften « ende husen timmerden, waerover zy int eynde alle de « werelt soudén besitten ende na haer trecken.”

In den jare 1446 sleepte eene pest binnen Utrecht hare offers ten grave. Petronella, de dochter van Willem Scaden, weleer schout der stad Utrecht, werd hierdoor andermaal weduwe, en zocht toen met hare beide kinderen, Jan en Willemkén van Cleeff, (die zij, nevens Mechelt, eene zuster van Nazaret, aan haren eersten echtgenoot Hendrik van Cleeff gebaar had,) eene wijk bij hare dochter in het zusterhuis van het Gein. Dáár werd zij vriendelijk door vader Herman Voscuil ontvangen, die, belonkt door haar vermogen, haar weldra zocht te bewegen, om de ijdele wereld te verlaten, en in het Gein te blijven wonen: dan zou hij zorg dragen voor haar en hare kinderen, den zoon onderwijzen en de dochter bij hare zuster in het klooster ontvangen. Petronella leende den pater het oor, en beloofde niet weder te zullen huwen, maar naar zijnen raad te leven.

Kort daarop werd vader Herman ongesteld; en Petronella, nu weder aan zich zelve overgelaten, gevoelde alhouden, het klooster dezelve weder zoude afstaan tegen terugontvangst der gelden, die hetzelfde tot het herstel en verder onderhoud had voorgeschoten. Zie Matth., de nobilit. p. 836 en de jure gl. p. 304; van Heussen en van Rijn, kerkelijk oudh. v. Utr. d. II. bl. 260, en Burman, Utrechtsche jaarb. d. III. bl. 439. — De kerk schijnt echter toenmaals slechts in zoo verre hersteld te zijn, dat zij voor instorten behoed werd; later, in den jare 1515, werd aan den verbouw van dezelve 2200 gulden door het klooster ten koste gelegd.

lengs in haar gemoed de sluimerende zucht tot de wereld en derzelve geneugten ontwaken. Om kort te gaan: zij begaf zich heimelijk naar Utrecht, en kreeg aldaar kennis aan den dienaar van eenen edelman « seer schoon ende gesont, « maer sonder goet, » genaamd Jan van Buren, die haar al zoo dadelijk tot een derde huwelijk bewoog. — Doch weldra miste haar de pater, die, nog maar half hersteld, naar Utrecht ijde, en haar, in wonderlijken opschik uitgedost, terugvond: hij vermaande haar ernstig, zich te gedragen, gelijk het eener weduwe betaamde, en dan, indachtig aan hare beloften, zoo spoedig mogelijk naar het Gein te keeren. Hieraan dan ook voldeed Petronella reeds op den volgende dag; maar buiten weten van haren nieuwen gemaal en niet zonder bezorgdheid, dat de pater zou vernemen, hetgeen er geschied was. En deze bezorgdheid was waarlijk gegrond. Want Jan van Buren, die niet zoo zeer zijne echtgenoot, dan wel haar vermogen beminde, was haar spoedig op de hielen gevolgd, kwam voor het klooster en eischte met geweld zijne huisvrouw terug: maar vader Herman, van de eerste verbazing bekomen, wist door zijne ernstige toespraak de bevende Petronella tot die gemoedsgesteldheid te vervoeren, dat zij, ja gaarne, al hare bezittingen aan Jan van Buren hadde afgestaan, om maar weder van hem ontslagen te zijn, en het klooster in vrede te houden; terwijl hij, aan de andere zijde, door het toonen van blinkende munt aan den knecht de belofte onttrok, van nooit weder naar zijne vrouw of haar goed te zullen staan. —

Zes rustige maanden verliepen, en inmiddels bragt Jan van Buren zijn geld aan den man. Daar komt hij nu weder herhaalde malen het klooster met zijnen overlast kwellen, eischt zijne vrouw en haar geld, slaat glazen en poorten aan stukken, en brengt hierdoor te weeg, dat het klooster in de grootste verwarring geraakt, en Petronella eerlang van hartzeer sterft. En nu neemt de zaak eenen ernstiger keer.

Jan van Cleeff was reeds vóór zijne moeder overleden, en had onder leiding van den pater al zijn goed aan zijne zuster Willemken, en, bij haar overlijden, aan het klooster vermaakt; en daar Mechtelt reeds vroeger tot het geestelijke leven was togetreden, kwam nu de nalatenschap van Petronella grootendeels op hare dochter Willemken neder, die hare geloften nog niet in het klooster had afgelegd. Maar Jan van Buren, den dood zijner gade ligtelijk verzettende, kwam spoedig weder voor het klooster, luide verklarende, dat geen geestelijke kinderen erfgenamen mogten wezen; terwijl hij daarenboven bij kloggeluide deed bekendmaken, dat hij Petronella in het openbaar had getrouwd, en hem zijne vrouw door den pater was ontvoerd. Daarop werd de zaak voor den geregte betrokken, en aan het zusterhuis verboden, iets van Petronella's nalatenschap, buiten toestemming van den ouden en nieuwen Raad der stad Utrecht te aanvaarden of te vervreemden, of zelfs iets van de goederen, welke tot het klooster of tot de zusteren behoorden, te verkoopen.

Terwijl nu Jan van Buren zijn uiterste best deed, om door stoken en blazen dat geregt in zijn voordeel te lokken, ging vader Herman inmiddels met Gerrit Claessen en eenigen der oudste zusteren te rade, aan wie hij voorstelde de Heeren ten gastmaal te noodigen, en eene somme gelds te schenken, ten einde hunne gunst voor het klooster te winnen: maar de eenvoudige zusterkens, niet vattende, wat geld bij het geregt zou vermogen, sloegen dezen voorslag al dadelijk van de hand, zeggende: « dat het vast ginck, dat « de kynderen erfnamen waren van haer ouders, ende alsoe « suster Willemken noch niet en was geprofessyt, erfde « se haer moeders goet, ende naedien sy by haer wilden « blyuen, souden de goederen oock wel int convent blyuen.” Intusschen ging Jan van Buren al verder en verder, en bragt eindelijk eenen hoop volks op het been, wier gemoede-

ren hij zoo zeer tegen den pater wist te verhitten, dat men dezen wilde gevangen nemen en het klooster verwoesten. Door dit uiterste gedrongen, zocht Herman Voscuil zich, door het innemen van eenige natuurlijke dochters, van de gunst van aanzienlijke heeren te verzekeren; en nu werd er op raad van Renold van Brederode en van zijnen broeder, den Domproost van Utrecht, met Jan van Buren in onderhandeling getreden. Spoedig was ook nu de gezindheid van den ouden en nieuwen Raad der stad Utrecht in het belang van het klooster gekeerd, die namelijk aan hunne oversten Roertart Proijs en Lodewijk die Wael eene volmagt gaven, om tusschen de stad en het zusterhuis van Nazaret eene minnelijke schikking te treffen (1). Diensvolgens werd het klooster in het vrije bezit en genot gesteld van « alle alsulcke goede, « ruerende ende onruerende, binnen ende buten der stadt van « Utrecht gelegen, als Henrics dochter van Cleve, bi « dode hoerre moeder, die Jans wyff van Bueren te we- « sen plach, anbestoryen ende gheartf” waren, « ende die « selve Henrics dochter van Cleve mit hoerre professien « inden voerscreven zusterhuse gebracht” had. Voorts zou het klooster verplicht zijn, om uiterlijk een half jaar, nadat er een vergelijk met Jan van Buren getroffen was, al de onroerende goederen, welke binnen de stad van Utrecht of derzelver vrijheid gelegen waren, « in die weerlicke hant ende « tot weerliker nutscap te brengen;” en nu voortaan zou Herman Voscuil en het zusterhuis van het Gein door de stad van Utrecht niet meer bezwaard of belast worden, dan andere regenten en kloosters, binnen de stad of hare vrijheid gezeten; maar ten slotte moest Herman Voscuil van wege het zusterhuis van Nazaret « der stat weder ene liefnisse « doen van m^c en lxx Burg. scilden, te betalen, die ene » helfte aen ghereden gelde ende die ander helfte tot onser

(1) Raads dagelijksch boek, fol. 21 recto. Zie Tijdschrift voor Gesch., Oudh. en Statist. van Utr. Jaargang 1842, bl. 341.

« vrouwe Lichtmisse naestecomende (1).” — Spoedig werd er ook nu het vergelijk met Jan van Buren getroffen, die 600 oncen fijn zilver voor een aandeel uit de nalatenschap van Petronella ontving, terwijl het klooster voor zich meer dan 3000 oncen behield; « sulcx datse veel goets aencoch-
« ten, ende die te voren schier bier droncken ende roggen-
« brood met selsaem gesmoort vleys aten, droncken van die
« tyt aff bier, aten weyten broot ende huspot, hoewel sy
« ouer de 80 personen waren (2).”

Alzoo was dan deze twist nog geheel in het voordeel van het klooster geëindigd; doch weldra verwarde onze pater in eenen nieuwen strik, waaruit hij zich niet zoo ongedeerd kon ontwikkelen. Wij zagen zoo even, hoe hij zich uit den nijpenden nood wist te redden, door eenige onechte kinderen in

(1) Raads dagelijksch boek, fol. 25 verso. Zie Tijdschrift voor Gesch. enz. van Utr., Jaargang 1842, bl. 341 en 342.

(2) Daar de zusters van Nazaret in korten tijd tot zulk een groot getal waren aangegroeid, bestonden er dan ook, reeds in den jare 1449, bijzusteren van dit klooster, die op de *Vuilensloot* binnen Utrecht woonden, als blijkt uit het volgende geschrift, aan het Raads dagelijksch boek ontleend, waarin wij tevens eenigzins de gevolgen leeren kennen, welke uit de verwarring, die nog eenen tijd lang in dit klooster bleef heerschen, als van zelve voortsproten:

» Ouerdroegen scepene, rade ende oudermans, want die paep van
» den Geijn Dirc R wyschen ziins wiiffs dochter, dat tot Geijn in
» den cloester voirtyts geweest is, ende nv, ouermyts den quaden
» regimente, dat nv een wiiltyts inden zelve cloester geweest is,
» dair wt gestreken ende totten *by zusteren opten wulensloet* in ge-
» gaen was, dair die paep voirsz., by nachte onder mans slaep,
» aengecloppet ende ingelaten wert, ende den zusteren vele ouer-
» lasten 'zeluer tyt gedaen heeft, om den kiinde weder dair wt te
» nemen: dat die voirsz. paep zine handen van den kiinde trecken
» ende voirt weer ongemoyt laten zell. Heeft hy off yemant ander
» yet te seggen opten kiinde, die mach mit rechte spreken voir den
» vicarius ende onser stat, dair men goet recht sell laten weder-
» uaren.” Raads dagel. boek, fol. 141 recto.

zijn zusterhuis op te nemen. Hierdoor uitgelokt, kwamen nu weldra andere aanzienlijke personen eene plaats in het klooster voor eene natuurlijke dochter verzoeken: maar vader Herman was niet te bewegen, om ook deze te ontvangen, en haalde zich hierdoor aanvankelijk reeds den haat van vele geestelijke en wereldlijke Heeren op den hals. Maar, toen zich in het volgende jaar 1448 andermaal eenige voorname lieden ten dien einde deden aanmelden, zocht hij zich op eens van verder aanzoek te bevrijden, door te antwoorden, dat hij in hun verzoek niet konde bewilligen, aangezien hij reeds aan den bisschop zelven geweigerd had, om diens natuurlijke dochters in te nemen. Het zal wel geen nader beoog behoeven, dat deze onbedachte woorden, gretig door zijne vijanden opgevangen en uitgebreid, ook weldra den bisschop in het oor werden geblazen. Deze beval daarop aan Gerrit van Landen, vicarius generaal, en aan Willem van Heuclum, abt van St. Paulus, de visitateurs naar het Gein te zenden, die, te voren van hetgeen zij te doen hadden onderrigt, den pater met eene reeks van beschuldigingen op het lijf kwamen vallen, als daar was over de trotsche timmeraadje van zijn klooster, over het vroeger ontvoeren der huisvrouw aan Jan van Buren, over verstandhouding met 's bisschops vijanden, over — nog een aantal andere zaken, in 60 artikelen vervat: zoodat den pater niets overig bleef, dan zijn heil in eene heimelijke vlugt te zoeken. Toen werd hij van zijne betrekking vervallen verklaard, en door Jan van der Lip vervangen, die door zijnen dood, in 1451, de baan voor Hendrik van Drij kwam te ruimen. Ook de meergenoemde mater Claertgen, Gerrits dochter, van Almerkerk, die weigerachtig was gebleven, om de beschuldigingen van vader Herman te onderteekenen, werd eindelijk, in weerwil der zusteren, in den jare 1449 afgezet, wanneer Elizabeth Aelbers werd verkozen, die reeds in het volgende jaar genoodzaakt was, om afstand te doen ten behoeve van

Elizabeth van Giffen. Deze Elizabeth ontsliep in 1454, en werd door Mechtelt van Cleeff vervangen, die in 1459 ook het leven verliet, en toen werd Margaretha Holle de zesde mater van Nazaret.

Deze Margaretha, ondersteund door de ijverige pogingen van vader Hendrik van Drij, die de zusters niet zonder moeite leerde lezen en zingen, heeft de reguliere orde van St. Augustijn volkomen door haar klooster doen aannemen; zij omringde voorts het zusterhuis, — dat toenmaals ook vaste privilegien van bisschop David van Bourgondie verkreeg, — met eenen muur, waarvan de onkosten 255 gl. beliepen, en was alzoo de 5de mater en 1ste priorinne van Nazaret. Onder haar vast bestuur hielden de zusters zich zoo ijverig met spinnen, breijen en schrijven onledig, dat zij meer dan eens in één jaar tijds 1100 tot 1200 gulden voor handwerken ontvingen.

Bij den dood van vader Hendrik van Drij, welke in den jare 1477 voorviel, geraakte het zusterhuis van Nazaret in nieuw verschil gewikkeld met de bloedverwanten van den overledenen pater, die aan hetzelfde het bezit der nalatenschap betwistten; dan, de stad van Utrecht, in het besef van de voordeelen, welke hare burgers van dit klooster genoten, en van de naauwe betrekkingen, waarin zij door hunne kinderen, vrienden of magen tot hetzelfde gebragt waren, wist door den volgenden brief, aan de stad Elborg geschreven, ons klooster weldra in het bezit van 240 rijns gl. te stellen:

« Der stat vander Elborch, ruerende vanden Gheyn.»

« Eerbare, bisonder goede vrunde! Die eerbare gheestelike
« Priorinne ende gemeyne convent des cloesters van *Nazareth*
« *int Gheyn*, regularissen van sunte Augustinus oerder, buten
« Utrecht gheleghen, hebben ons doen te kennen gheven, hoe
« dat in tyden verleden broeder Henric van Dry, zeli-
« gher ghedachten, by zynen levenden live die oerde van den
« regulieren voersz. ontfanghende ende alsoe als een regulier

« inden voersz. cloester zyn professie, om aldaer zyn leven te
 « eynden na den rechte vander selver oerder, gedaen ende
 « inden selven cloester als een regulier ghestorven ende van
 « dezen eertryke verscheyden zyn zoude; ende overmits dode
 « van hem alle alsulke goede, als hy int leste van zyn leven
 « bezeten ende after hem ghelaten ghehadt heeft, den voersz.
 « cloester ende convent aenghestorven ende hemluden toebe-
 « hoeren zouden; ende dat dit niet teghenstaende enighe weer-
 « like personen, of andere, hem vanden voersz. broeder
 « Henric erfnamen vermetende te wezen, den voersz. Prio-
 « rinnen ende convent hinder ende moeynisse doen zouden,
 « by alsoe, dat zy die voersz. goede, hem ende hoeren cloes-
 « ter in manieren voegeruert toebehorende, niet vercrygen,
 « noch dyer rusteliken ende vredeliken ghebruken en kunnen
 « noch en moghen nae behoren.”

« Wantan, gheminde vrunde, vele van onser borgheren
 « ende ondersaten kinder, vrunden ende maghen in denselven
 « cloester gheproffessyt ende woenaflich ende oeck hoere be-
 « warers ende regeerers hoer conversaeyen ende daghelycse
 « marcten van lyfneringhen ende anders alhyer verzueckende
 « zyn; ende wy daerom ghehouden zyn, hemluden beholpich
 « ende vorderlich te wezen tot hoeren rechten: soe ist, dat
 « wy seer vruntlic begheren aen uwer Eerbaerheden, den
 « voergen. Priorinnen ende convent zoe beholpich ende vor-
 « derlich te wesen tot hoeren rechten, als wy doch gantslich
 « betrouwen, ende oeck t'anderen tyden, in ghelycken ofte
 « meerderen saken van ons gheerne ghedaen zouden willen
 « hebben. Uwe Eerbaerheden, die, ons vorder niet sparende,
 « Godt almachtich behuden wil zelich ende ghesont. Gescreven
 « opten anderen dach in Octobri anno xiv^o lxxvii (1).”

Hendrik van Drij werd opgevolgd door Jacob Goch;

(1) Archief. der stad Utrecht. Uit dezen brief zou kunnen opge-
 maakt worden, dat het klooster als erfgenaam opkwam van de-
 gene, die in hetzelfde hunne geloften deden en stierven.

en toen Margaretha Holle in het volgende jaar 1478 den geest gaf, werd Willemken van Cleeff tot tweede priorinne verkozen.

In den driejarigen oorlog met Maximiliaan van Oostenrijk, waarin wij reeds vroeger het kasteel Oudegein door de IJsselsteinschen zagen verwoesten, leed ook het zusterhuis van Nazaret, in twee jaren tijds, een verlies, dat de somme van 2000 gulden te boven ging; zoodat dan ook hetzelfde, na den dood van Jacob Goch, welke in 1480 plaats greep, vijf jaren lang zonder pater verbleef; terwijl de oudste der zusters hier en elders verspreid waren. Doch, nadat deze krijg in 1484 geeindigd was, werd weder, in het volgende jaar, Alewijn Simonsz tot vader van Nazaret benoemd, die de verwarde zaken van het klooster herstelde. Deze Alewijn Simonsz werd in den jare 1499 door Willem Wijerse vervangen, en het jaar daarna deed de priorinne Willemken van Cleeff afstand ten behoeve van Sophia van Hove. Daarop in den jare 1518 blies Willem Wijerse op zijne beurt den ademtogt uit, en toen werd Adriaan van Leeuwen, en, drie jaren later, Dirk van Zaeij de pater van Nazaret, welke laatste in 1541 den tol aan de natuur betaalde, en door Pelgrim Jacobs werd vervangen, een man, « die wel goet was van natueren, maer pompeus, « en veel hielt van gasteryen met grote heeren.” Daarna in 1533 overleed Sophia van Hove en Geertruijt van Nes werd de vierde priorinne, die, in 1551 door zekere Anna Reijers vergeven, door Elizabeth van Eek werd vervangen. En, om nu nog eens tot de paters te keeren, Pelgrim Jacobs werd in 1555 door Cornelis Jacobs van der Goude opgevolgd, die in 1565 tot de hervorming toetrad, en door Jan Aerts. Vuijstingh (4) vervangen is.

(4) Uit de aantekeningen van dezen Vuijstingh zijn de bijzonderheden des kloosters van Nazaret grootendeels ontleend. Zij waren

Onder Elisabeth van Eck was de tucht in het klooster zeer ongebonden: vele edellieden hadden vrijen toegang in hetzelfde, ja, bleven er dikwijls overnachten, terwijl de priorinne zelve de zusteren dwong, om deze heeren tot laat in den avond gezelschap te houden. Even zoo liet zij zich door allerlei landloopers en oude wijven of zoogenaamde toovenarissen bij den neus leiden (1); weshalve zij eindelijk in den jare 1568 werd afgezet, en door Sweertgen van Buchel vervangen, die in 1570 stierf, en door Maria Ruijsch als zevende priorinne is opgevolgd.

Eindelijk, in den jare 1572 hebben de zusteren van Nazaret, om de opkomende hervorming en Spaanschen krijg, haar klooster in het Gein verlaten. Zij namen de wijk naar Utrecht, en huurden aldaar eene woning over het St. Ser-

bekend aan Matthaeus, die van dezelve gebruik heeft gemaakt in zijne boeken, de fat. eccl. p. 498, en de nobilit. p. 833, en werden onlangs, in hare oorspronkelijke gedaante, medegedeeld door den hoogleeraar Visscher, in het Tijdschr. voor Gesch. enz. van Utrecht, Jaarg. 1842, bl. 181—196.

(1) Tot een staaltje hiervan kan het volgende dienen: » Ende op » een tyt, soe haer sommige oude wyuen van dat geselschap wys » maecten, van dat een grote scat van gelt int convent verbergen » lach, die men lichtelicken soude becomen, ende sy die geloofden, » syn dselve met haer gegaen in een eenige camer, daer een schoor- » steen staat, diese schoon veechden, ende een cruysbeelt laken » daer in deeden spreyn, daerse in de hoecken enich gout deden » bynden met wierook ende andere heuseling; ende de deur van » de camer vast toesluytende, begost de oudste te leesen, dat dan- » der nae seyden; daer en tusschen quam daer een groot gedruys, » sulx dat de suster, die by de priorinne was, seer werd verveert, » ende ten leste seyde de toueraerse, ick verblaes het, welcke also » nae hadden gescyt, werden terstont het laken, gelt ende cande- » laers quyt, met sulcke gerucht, dat de suster haer doeck van » thoofft mede verloor, ende sy dus verslegen synde, gingen de » oude touenaerssen wech sonder eenich gelt te wysen." Zie Jo. Vnijstingh op het jaer 1561.

vaasklooster, waarin Wolfart van Brederode vroeger plagt te wonen, en vonden daarbij, op den hoek van de Teerlinxstege een kerkje, dat door de zusters van Marien-Hage, uit Arkel, door armoede verlaten was; en sedert bleven zij aldaar nog bekend onder den naam van het zusterhuis van Arkel of van het Gein (1).

Van de kerk en het klooster wordt verder geene melding meer gemaakt; beide schijnen door den tijd vervallen en gesloopt te zijn (2); en het Gein bleef nu enkel door het halsregt bekend, waarin deze plaats ook nog in den jare 1529 door Keizer Karel V. was bevestigd (3).

(1) C. Booth, Histor. aantek. in de arch. der stad Utrecht.

(2) De plaats, waar het klooster van Nazaret en de kerk van het Gein weleer stonden, is te zoeken in den uitgestrekten boomgaard, waarin de thans zoogenaamde hofstede *Gein-oord* gelegen is. Een gedeelte van dezen boomgaard, voor de hofstede gelegen, wordt nog heden *het kerkhof* genaamd; en aan de oostzijde van denzelfden stond nog lang eene groote steenen poort, waar naar het tegenover gelegene bouwland nog heden *het poortland* genoemd wordt. Eindelijk deze zelfde boomgaard, hier en daar met steenen en fondamenten opgevuld, is ook de plaats, waar een gedeelte der stad Gein was gelegen; terwijl de naam van *rondeel*, aan een ander deel van denzelfden nog eigen, dat vroeger van rondom met grachten schijnt omgraven te zijn geweest, welligt nog aan eene oude versterking dezer plaatse herinnert.

(3) Artikel 33 van de instructie, door Keizer Karel aan het Hof van Utrecht voorgeschreven, luidt aldus: » Dat die Maarschalcken » sullen neerstich wesen, om alle criminele saken ende geweld te » doen corrigeren, ende sullen alle gevangens ende andere misdadigen elck in 't syne te recht stellen, sonder vertreck of simulatie, » te weten: die Maarschalck van 't Overquartier voor Schepenen van » Wyck, of van Rhenen; die Maarschalck van der Eem, voor Schepenen van Amersfoort; die Maarschalck van 't Nederquartier voor » Schepenen van Vredelant of 't *Geyn*, of voor ons Stadthouder ende » Raden voorsz." Matth. de jure gladii, p. 312.

(Het slot dezer afdeeling volgt).

S. Brigitte en hare Aflaten, te Utrecht.

—•••••—
Van Buchell *ad* Hedam, p. 313, meldt, dat in den jare 1378 zou zijn gesticht het gasthuis *van Onser Lieve vrouwe in den wijngaart, in de oude Delle*, tusschen de Tolsteegh- en Witte vrouwen poort in, welk godshuis uit mannen en vrouwen bestond, van eenen levensregel, die toen eerst onlangs een begin had genomen, zonder dat hij daarbij te kennen geeft, van waar hij berigt omtrent den tijd der stichting van het godshuis hebbe. De eerste maal, dat ik daarvan weder gewag vinde gemaakt, is in den jare 1407, als wanneer naamlijk, 's woensdaghes na beloken Paeschen, 's raets dagelijks boek deze aanteekening behelst:

» Schepenen *etc.* zyn overdragen, dat men opten tweën hofsteden, gelegen naest onser Vrouwen capelle inden wyngaerde, die Dirc Willam vanden Heeren van Oudemunster in pacht ontfangen heeft, daer die susteren op woenen, mochte inden huisinge ende hofsteden, die daer nu op staen of namaels op getimmert moghen worden, nimmermeer geen geweyt outaer daerin setten, noch geen cruys daer op setten, soe dat het weerlike goede bliven sullen.»

Men ziet dus hier een' maatregel bij den raad genomen, om het overgaan der stadserven in de doode hand voor te komen. Dat er bij het *gasthuis* eene *capelle* gevonden wordt, is niets meer dan natuurlijk.

Matthaens (Fundd. p. 311) brengt uit een charter v. 1444 deze woorden, dit godshuis betreffende, bij:

» Ende aldaer so gaven *etc.* rechte voort over Heeren Aernt van Brenck *priester*, bewaerre der besloten susteren des convents in den Wyngaert voersz. . .”
terwijl hij nog (p. 312) uit een raadsbesluit van 1446

eenige woorden mededeelt, waarin het *onser vrouwen gasthuis inden Wijngaert inder Oudelle*, als een van de vier susterhuisen binnen de stad wordt opgenoemd.

In een brief van het jaar 1474 van die v. Utrecht aan Dirck vander Horst, ridder, lantdrost op Veluwe, vinde ik gewag gemaakt van den *Confessoer vande besloten susteren inden Wijngaert*; en op soortgelijke wijze ook bij Matthaeus, Anal. II. p. 95. ad an. 1482. Maar het is *ad annum* 1484, dat Heda (p. 303) zegt:

» Quo tempore ordo Divae Brigidae Trajecti instituitur ex religiosis foeminis, *solutae* tamen vitae, quas *beginas* vocant, a velo capitis, quo involvi consueverunt, sic dictae.”

Waarmede niet strijdt, hetgeen Lap. v. Waveren *ad Hortensium*, p. 37 *in margine* zegt:

» ...ad vineam in veteri valle 1484. in urbe exstructum, ...”

gelijk van Buchell II. aanmerkt:

» eo in loco, ubi antea anno 1378 fundatum hospitale ...”, als boven.

Matthaeus (Fundd. II.) schijnt hierin nog eenige zwaarigheid te hebben blijven vinden. Maar een raadsbesluit van den jare 1488 *des Woensdaghes op des heilich Sacraments avont*, moet elken twijfel diesaangaande doen verdwijnen:

» Overcomen hyden rade, out ende nyewe, dat Sinte Brigittencloester binnen onser stadt gelegen, voirtaen vry wesen sal van alsulck LXXX L., als *dat susterhuis, daer dat voern. cloister in gefundeert is*, pleech te geven jaerlix voir hoeren hoppensys, ende sal dat cloister voersz. sysvry wesen voirtaen vanden hoppensys: ende tot den eysch vanden cloister voersz.,

om van allen sysen vry te wesen, syn gesciet Henr. van Voerde, Willem de Vosse de Jonge, wten ouden, Anto. van Amerongen ende Jan Butendyk wt den nyewen rade.”

Oock vanden *Vissys* werd het gesticht jaars daarna, *dinsdaghes na lichtmisse*, ontslagen, gelyk dit in 's raets dagel. boeck *de dato* aldus is aangeteekend:

» Overdragen byden rade, out ende nyewe, dat dat cloister van Sunte Brigitten binnen onser stad gelegen, sysvry wesen sal vanden vissys, ter tyt die stat eens anders te rade wordt, ende, of sy tot eenigen tyt desen sys misbruyecten, soe souden sy hem selven daervan ontvryen ende dien niet meer genieten.”

Zulke en soortgelijke middelen was de stad gewoon te gebruiken (*), om van haren kant eene nieuwe stichting van dien aard te hulp te komen; terwijl ook de kerk, die in de vermeerdering en instandhouding van zulke kerkelijke instellingen vooral belang had, in deze niet achterlijk plagt te blijven. De Paus dan, beedeelde S. Brigitte binnen Utrecht uit der kerke *copia indulgentiarum* mildelijk, en het was van toen af, dat jaarlijks een of meermalen te Utrecht van 't stadhuis bij klokluiding, elk, die er gadinge in mogt hebben, werd uitgenoodigd, daarvan te komen gebruik maken, gelyk zulke afkondiging onder anderen, in den jare 1501, volgens het huurspraakboek *de anno*, in dezer voege geschiedde:

» Alsoe morghen te vespertyt ingaen aflaten van

(*) Een blyk van onderscheidende deelneming gaf de stedel. regering dat gasthuis in het jaar 1526, volg. de K. Rek. van dien jare: » Item, alsoe voirtys die stadt gegeven 't convent vande Brigitten een goet glas in hore kerk, daer Sint Meerten met de vier Oversten, ende die Stander inne staet, 't welck Claes Weyman wt beveel van die Oversten gemaect heeft, waeraen verdient 55 gl. enz.”

allen sonden in 't cloester van Sunte Brigitten binnen onser stat gelegen, duerende tot overmorgen te vesper-tyt, soe gheeft men gheleide allen dengenen, die alhier binnen onser stat comende worden, om aflaten te verdienen, nu rechte voirt ingaende, duerende tot een dynsdage naestcomende ende dien dag al, wtgenomen, die ons genadige Heren ofte onser stadt Utrecht vyande syn, wtgesondert oock alle ruteren ende knechten, die in eenigher heren ofte steden soudye ligghen, of corts gelegen hebben.”

Waarbij voor die keer tevens werd uitgeroepen:

» Oock laet die raet weten, dat de roomsche aflaten van 't gulden jaer binnen der stede van Amsterdam geleyt syn, duerende tot beloken paeschen naestcomende. Des heeft die stede van Amsterdam gheleyde ghegheven, dengenen, die daer comen sellen, om aflaet te verdienen, duerende acht dagen nae beloken paeschen, wtghescheyden vyande des aertshertoghen van Oestenryk *etc.*, moertdadige ende andere van quaden feyte.”

In hetselfde huurspraakboek leest men op 't jaar 1489 *Manendaechs na Oculi*:

» Alsoe onse alreghenedichste Vader, de Paus van Rome sekere aflaten gegeven heeft van allen sonden, die men verdienen sel moghen inden Doem te Sinte Mertyn, en Vrydaghe, Saterdaghe ende en Sonendaghe naestcomende, daer men drie daghen voer ende drie daghen na biechtvaders toe setten sell, ende oec gewoenlyke aflaten wesen sellen te Sunte Brigitten cloester binnen onser Stadt gelegen, en Saturdaghe en Sonnendaghe, soe gheeft men gheleide, *etc.* (*).”

(*) Hetzij bij deze gelegenheid opgemerkt, dat de laatste afkon-

Omstreeks den tijd der kerkhervorming schijnen er verdeeldheden onder de zusteren van S. Brigitte te zijn ontstaan, daar het grootste gedeelte van dezelve aan den suffragaan van den bisschop haar begeeren te kennen hadden gegeven, van zich aan eenen strengeren levensregel te onderwerpen, en te mogen worden besloten. In eenen brief, mede van den suffragaan, Jo. de Meyere, aan bisschop Filips, gedagt. 18 October 1521, lees ik namelijk:

» ... Voirts soe hadden wy uwe F. G. laest ge-

diging van generale aflaten te Utrecht geschiedde op den 8 Jul. 1571, in dezer forme:

» Mynhere de Schout, Burgermyn. etc. doen te weten van Ma^{te}. wegen etc., dat ons alreheilichste Vader, den Paus Pius, mildelyk open doende den schat der heiliger kerken, verleent heeft duergans christenheyt vercondicht te worden, sekere groote indulgentien, aflaten ende vergiffnisse van alle sonden, hoe swaer die syn, om Gode almachtich te loven ende te dancken van 't geluckich verbont ende accoort, aengegaen ende gemaect by syne Heilicheyt, onsen Gen. Heere, den Co. v. Hispanien ende de Republique van Venetie, ende voirts, om syne Goddelycke Majesteyt te bidden om een geluckich voortganck desselven verbonts, ende meerder eendrachticheyt der christen vorsten, oeck om de victorie van de aengeheven expeditie teghen de Turcken, erfviande der christenheyt, om welke indulgentien ende aflaten te werck te stellen, men als morghen, oeck op Woensdach ende op Vrydach naestco. processie generale houden sal, te weten: op morgen na de homisse uyte Domkerke tot Sinter Nicolaeskerke, op Woensdach uyte Domkerke tot Sinter Jacobikerke, ende op Vrydach uyt de voern. Domkerke tot Sinte Mariekerke; ende alle die genen, die der voersz. indulgentien begeren deelachtich te syn, sullen sich stellen in staet van gratie ende vasten, op Woensdach, Vrydach ende Saturdach van dier weke, gaende voirts des Sonnendachs nae de voern. drie daghen vastens, ten hoochweerdighen heiligen Sacramente; ende men sal als morgen te ses uren in de Domkerke prediken. Wordt daeromme een yegeliken bevolen de voern. processie devotelyk ende manierlyk te volgen etc." (Buursprb. *de dato*). — De laatste processie en roomsche biddach werd te Utrecht afgekondigd opten 21 Apr. 1576., een biddach voer roomschen en onroomschen te gelyk op last van Matthias, den 23 May 1579, en de eerste biddach enkel aan de onroomsche kerkgenooten, den 11 July 1580, welke drie afkondigingen, aangaande den vorm, minder onder elkander verschilden, dan men wel zou denken. Daarover by eene andere gelegenheid nader.

schreven, hoe dat die gemeene joffrouwen ende susteren van den convente van Sinte Brigitten bynnen Utrecht begheren besloten te worden, uytgenomen drie ofte vier, begerende van uwe F. G. ons schriftelyc te laten weten, 't goetduncken desselfs uwer F. G., waerop wy van uwer Furstelyker Genade brieven ontvangen hebben, uyt welke brieven wy twyfelachtig syn, dat onse brief nyet soe wel verstaen en is, als wel mochte, begeren daeromme, dat uwe F. G. noch syn goetduncken daarvan believeen will over te sryven, want alle de joffrouwen ende susteren dat hertelic begeren, uytgenomen drie off vier, nyt meer...."

Hoe dat daarmede afgeloopen is, weet ik niet te zeggen, zoo min, als wat die nobele passie bij die jongvrouwen heeft mogen doen opkomen. Iets diergelyks, en omtrent dienzelfden tijd, vind ik in oorspronkelijke bescheiden omtrent de Ursulinerinnen te Schiedam vermeld, dat ik bij eene andere, meer geschikte gelegenheid nader uiteen te zetten.

Wat van de verdere *fata* dezer stichting te Utrecht uit de stedelijke registers, en van elders mij nog anders bekend werd, is van een te ondergeschikt belang, dan dat zulks hier melding zou verdienen. Het zijn, voor de kerkgeschiedenis weinig of niets beduidende, omstandigheden, waarin deze stichting met de overige kleine clergie te Utrecht deelde; en het is dus ten slotte, dat ik hier slechts nog aanmerke, hetgeen Matthaeus II. p. 314 sq. door een raadsbesluit van den 23 Apr. 1583 heeft aangetoond, dat dit gasthuis alstoen ophield eene zelfstandige instelling te zijn, en in eene alimentatie van stadswege veranderde.

**Goederen, de Abdij van Oostbroek toebehoord
hebbende, en welke gelegen waren in den
verdronken Zuidhollandschen Waard.**

Omstreeks een uur gaans ten oosten der stad Utrecht, niet verre van het dorp de Bildt, stond vroeger de rijke Abdij van Oostbroek, aan de H. Maagd en S. Laurentius toegewijd. Aangaande de stichting leest men in de *Historie ofte Beschrijving van 't Utrechtsche Bisdom, uit het latijn vertaald, door H. van Rijn, (II. 146.)* het volgende: » Godebaldus, Bisschop van Utrecht, door andere luiden geholpen, heeft deze Abdij opgebouwt: Want dus spreekt Henricus Thaborita in het 18. hoofdstuk van zijne kronijk: De Bisschop Godebaldus heeft op Oostbroek, buyten de muuren der stad Utrecht een Abdij van S. Benedictus order gesticht met de hulp van zeker Ridder, dewelke in 't Vagevuur van S. Patricius was geweest.” — Sommigen echter verwerpen dit verhaal (*). Men zie daarover

(*) De onzekerheid dier stichting heeft den oudheidkundigen moeite veroorzaakt, want (men zie de in den tekst aangehaalde *Historie*, II, 150, volg.; waaruit wij het een en ander hier opnemen) het bestaan van het vagevuur van S. Patricius, dat een hol of spelonk in Ierland zoude geweest zijn, waar de duivel zich in zijne vervaarlijkste gedaante vertoonde, werd betwijfeld. De Iersche schrijvers en poëten zouden de levensgeschiedenissen van hunne vrienden en ook van S. Patricius met fabelen vermengd hebben, en de Heeren, die minder werks van hen maakten, » hebben geringeloord en geroskamd. Ja, dit ging zoo verre, dat de koning Aidus, die zelf christen was, een voornemen maakte van alle de zoo genoemde Oudheidskenners, Dichters, of Poëten, uyt het land te bannen. Hij zou het ook gedaan hebben, had S. Columba, dien slag op zekeren rijksdag van de Poëten en Oudheidskundigen niet afgeweert.” Anderen echter deelden toen, zoo

en over de verdere geschiedenis der Abdij, behalve de aangehaalde *Historie*, ook nog *Matth. fund. eccles.* p. 404, en dit *Tijdschrift* voor 1835, blz. 506.

wel als later, den wantrouwigen aard van den Ierschen Vorst niet, en onze schrijver zegt verder: » ik heb destige mannen gekent, mannen die geleerdheids en vroomigheidshalve vermaard zijn, dewelke die afkeuring en verwerping van de gemeene Levens der Heyligen, van over al beruchte mirakelen, van S. Ursula's overgroot gezelschap (11,000 maagden) van S. Patricius vagevuur, en van diergelijke zaken meer, niet konden veelen: zij zien het aan voor een zekere hekelzucht, voor een inwendige hovaardigheid en begeerte om zich een naam te maaken en onder de Critici gerekent te worden: zij hebben eenige ongeregeldheden in dat siften en uytpluyzen der oude geschiedenissen bevonden. Zij hebben gezien dat waarachtige en onwedersprekelijke historien en geschiedenissen zelfs door groote baazen verworpen worden: zij zien dat ieder een, dewelke zich bequaam acht om een letter op het papier te zetten, een baasje wil wezen; en de eene of andere geschiedenis, die eeuwen lang voor waarachtig aangezien is, al steunt ze op noch zoo vaste getuigenissen, en al zijn er honderdmaal wonderlijker geschiedenissen gebeurt, om een tuffeltie, om een verkeerden datum, om een geringe misspelling, om eene moeilijkheit die hij in zijne hersenen niet verduwen kan, of liever niet verduwen wil, met een krijgsmans dolligheit gaat aantasten; en na het voorstellen van een redentje of twee, aanstonds victorie roept: de schrijvers die het vermelden, voor domme krachten en Ezels uytmaakt; en die het hart zoude hebben van hem niet ten eerste toe te vallen, door zijne dreigementen en pocherijen verschrikt. Dit, zeg ik, hebben die Heeren gemerkt; althans ik begrijp het zoo; en omdat ze dat snorken en pochen van die snoeshaanen niet kunnen verdraagen, en de onredelijkheid van zulke lettervitters hun tegen de borst stoot; hebben zij het tegen alle de oordeelkundigen geladen. — De leezer vergeeve mij deze kleyne uytspanning, enz. »

Wij laten de vraag over de echtheid van het verhaal in het midden, maar betuigen evenwel, dat wij het jaar van de stichting der Abdij van Oostbroek, als met onze provinciale kerkelijke geschiedenis in verband staande, gaarne met zekerheid wisten.

Wij noemden de Abdij rijk, en waarlijk men heeft slechts, om zich daarvan te overtuigen, het oog te werpen in eene *Verzameling van allerhande oude brieven, betreffende de Abdij van Oostbroek*, in het archief der provincie Utrecht bewaard wordende. Het is een keurig handschrift van 340 bladzijden, op perkament van mediaan formaat, in het begin der 15^e eeuw, waarschijnlijk in de Abdij afgeschreven, en niet alleen dienstig voor de geschiedenis der vermaarde Abdij zelve, maar ook voor de topographie van vele landstreken, in welke het klooster aanzienlijke goederen bezat.

Op het 145^e en de volgende bladen van dat handschrift vindt men opgaven en brieven aangaande de bezittingen der Abdij, in het land van Altena, vóór de geweldige overstroming van 1421, welke stukken eenige niet onbelangrijke bijdragen leveren voor de kennis van de landen, door dien verschrikkelijken vloed verzwolgen. Het klooster genoot in 1378 jaarlijks van die goederen, 16 mark zilver, 106 gouden schilden, 41 en een half pond gelds, een half vat goede boter, 190 schapenkazen en 6 goede zalmen.

Onder al deze stukken wordt de volgende aanteeke-ning gevonden:

» Nota van den Inbreck van die Souteweerd.

» Inden jaere ons heeren duysent vierhondert een ende twintich, op sinte Elijsbeths nacht, wast een alte groo-ten swaeren storm van winde, dat men des gelijx nye gesien noch gehoert en hadde, want dat wacter ende die vloedt ghing soe hoege, ende die storm was soe groot, datter gheen dijken tegen staen en mochten, zij

en braecken in. Als in Hollandt, Zeelandt, Vrieslandt, Vlaenderen, ende bysonder die dijck tusscen Sunte Geerten berch ende Dordrecht, daer een schoen vruchtber weylant ende koernlandt lach, daer well lxxij prochy kerken in stonden, ende mennich scoen Ridder hofsteden, want daer woenden veele trefflicke rijke Ridder-scappen ende schiltboirtige mannen, die all onterfft, ontguedt ende verarmt worden, ende mosten van armoet uut den lande ruemen, ende mosten trecken dienen, ende veell mosten broot bidden, dat rijke trefflicke mannen plaegen te wesen, ende dat landt bleeff voert ongedijct, ende kerken, sloten, huysen ende mennich scoen Ridder hofstede vergingen mitten waeter, ende daertoe mennich duysent menscen die daer verdroncken. Ende in desen inbreck verdroncken ende verloes onse Convent van Oistbroick hondert ende ses ende dertich mergen lants mit een kerck, die dair op stondt, mit huys, berch, scuere ende all getymmer dat dair op stont, ende was genoemt t Hoff ende Uthoff upten Doern, ende plach jairlix te gelden hondert ende ses ende dertich Nobelen.

Datum van desen { Oeh Elisabeth eedel vrou, op uwen dach
doe sach men rou
Wildrecht mach waeters beclaeghen."}

Later zijn, zoo als bekend is, sommige landen weder droog gemaakt en ingedijkt, waaromtrent in ons handschrift eene overeenkomst van de Abdij met Jacob Graaf van Hoorn, Heer van Altena enz. gevonden wordt, d. d. S. Marcusdag evangelist 1461, welke den 18 Maart 1615, door eene andere tusschen de Staten van Holland en die van Utrecht is gevolgd.

TAFEL

VAN

WEERKUNDIGE WAARNEMINGEN,

In de maand FEBRUARIJ 1845,

GEDAAN AAN HET

CHEMISCH LABORATORIUM

VAN

's Rijks Vee-Artsenijsschool

te UTRECHT,

ONDER TOEZIGT VAN DEN HOOGLEERAAR

P. J. J. de Fremerij.

NB. De Waarnemingen geschieden des morgens te 9, des middags te 12, des namiddags te 3 en des avonds te 9 uren.

DATUM.	BAROMETER IN MILLIMETERS.				THERMOMETER IN 100°.				WINDSTREEK 's MIDD. te 12 ur.	WEERSGESTELDH. 's MIDD. 12UREN.
	9 ur.	12 u.	3 ur.	9 ur.	9ur.	12u	3ur.	9ur.		
1	762	765	765	765	79	94	96	8	w.	Betrokken.
2	758	756	754	757	95	92	86	62	z. w.	idem.
3	751	749	745	757	5	7	36	07	w.	idem.
4	744	743	747	752	-14	24	2	-17	idem.	idem.
5	755	755	753	753	15	34	53	0	idem.	Helder.
6	757	757	757	760	-06	27	27	07	n. o.	Betrokken.
7	762	762	762	765	02	1	1	09	idem.	idem.
8	765	766	766	764	12	12	2	14	idem.	idem.
9	765	765	762	762	08	12	12	1	idem.	idem.
10	761	760	759	758	08	05	08	11	idem.	Sneeuw.
11	762	762	762	765	23	4	4	23	idem.	Betrokken.
12	765	765	765	765	24	42	4	1	idem.	Bewolkt.
13	765	764	762	761	-2	12	1	-26	idem.	Helder.
14	756	755	752	751	1	16	18	0	z. w.	Betrokken.
15	750	749	748	746	-13	1	0	-1	idem.	Helder.
16	745	742	742	743	-2	08	-05	-05	w.	Bewolkt.

DATUM.	BAROMETER IN MILLIMETERS.				THERMOMETER IN 1000.				WINDSTREK SMIDD. 10 12 UR.	WEERSGESTELD. 'S MIDD. 12 UREN.
	9 ur.	12 u.	3 ur.	9 ur.	9 ur.	12 u.	3 ur.	9 ur.		
17	748	750	751	755	-14	14	04	-18	N.	Bewolkt.
18	751	751	750	750	-24	-18	-18	-47	N. O.	Betrokken.
19	751	750	750	749	02	08	14	06	idem.	idem.
20	748	748	747	750	14	2	2	06	idem.	Bewolkt.
21	752	755	752	751	17	56	2	14	O.	idem.
22	749	750	750	750	45	78	82	56	Z. O.	idem.
23	752	752	752	752	46	82	78	5	idem.	idem.
24	754	755	755	755	25	27	26	1	N. O.	Betrokken.
25	755	755	755	755	08	04	04	0	idem.	idem.
26	754	752	752	750	-07	-02	0	0	O.	Sneeuw.
27	740	753	756	755	18	4	5	57	Z. O.	Betrokken.
28	756	757	740	746	26	52	52	1	O.	idem.
GEMIDDELTE WAARNEMING										
1	7576	7574	7526	7571	249	580	568	083	Vanden 1st. tot den 1te.	
2	7552	7556	7549	7551	028	152	113	036	— 11en. — 20e.	
3	7490	749	749	7495	260	571	567	170	— 21st. — 28st.	
	7556	755	7522	7552	179	50	283	039		

- 2 Vindrig 's namiddags regenachtig.
 3 Idem.
 4 's Nachts sneeuw.
 7 Den geheelen dag sneeuw.
 10 's Avonds sneeuw.
 14 's Namiddags sneeuw.
 16 's Morgens en 's namiddags sneeuw.
 18 's Nachts, 's morgens en 's namiddags storm en sneeuwjagt.
 22 's Morgens regen.
 26 's Nachts en 's morgens sneeuw.

Algemeen gemiddeld, Barometer 755, Thermometer 2.

Februarij 1843.

**STAAT DER GEBORENEN, VOLTROKKEN HUWELIJKEN,
OVERLEDENEN, enz., in de Steden der Provincie
UTRECHT.**

	GEBORENEN.										HUWELIJKEN. ECHTSCHIDINGEN	OVERLEDENEN	
	Getal.		waaronder:										
			Onechte		Tweel.		Doodgeb.						
	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.			
UTRECHT.....	87	85	6	5	4	3	2	28	•	44	46		
AMERSFOORT.....	16	28	2	5	•	1	2	5	•	10	24		
RHENEN.....	2	6	1	•	•	•	1	2	•	3	3		
WIJK BIJ DUURSTED.	13	3	1	1	1	1	•	•	•	1	3		
MONTFOORT.....	3	3	1	•	•	•	•	•	•	3	3		
IJSSELSTEIN.....	10	6	•	•	•	•	•	1	•	4	3		

STAND DES WATERS,
te VREESWIJK in de Rivier DE LEK.

		onder Nulpeil.
1 Februarij 1843..	• • • • •	2 el 52 dm.
15 —————	• • • • •	3 - 32 —
28 —————	• • • • •	3 - 64 —

OUDEGEIN EN HET GEIN.

(Slot van bladz. 1—24 en 37—39).

(Met de afbeelding van het huis Oudegein).

Onder de aanzienlijke heeren, die zich later in het oude Sticht deden kennen, behoort Adriaan Ploos van Amstel (1), aan wien het Gein deszelfs jongste vermelding in

(1) Adriaan Ploos van Amstel, de zoon van Gerard Ploos en Catarina van Leeuwen, werd op den 6 Junij 1634 door prins Frederik Hendrik erkend als edelman, uit den oudadelijken stam van Amstel van Mijnden gesproten; (Matth. de nobilit. lib. III. ad lectorem.) en sedert dien tijd droeg hij den stamnaam van Amstel bij zijnen geslachtsnaam van Ploos. — Veelvuldig waren de bedieningen, welke hij bekleedde: zoo werd hij in den jare 1605 kanonik van den Dom, in 1610 Getligeerde raad in het eerste lid der Staten 's lands van Utrecht, in 1618 thesaurier van den Dom, en in 1636 president in de vergadering der Staten 's lands van Utrecht en proost van St. Marie; terwijl hij ook nog een geruimen tijd ter vergaderinge der Staten Generaal werd afgevaardigd. (Van de Water, Groot Utrechtsch Placaatboek, d. I. bl. 200 en 201.) Daarenboven zat hij, in den jare 1618, onder de 24 regters, die het vonnis over Jan van Oldenbarneveld velden; en in 1621 als gezant naar Parijs gezonden, werd hij met de Fransche ridderorde van St. Michiel vereerd. (Van Spaan, Hist. der Heeren van Amstel van Mijnden, § 24.) Voorts waren de ambachtsheerlijkheden van Tienhoven en van het Gein, het hooge en middelbare regtsgebied van het Over- en Nedereinde van Jutphaas en ook van het Gein, de dagelijksche geregten der landen van den Uithoorn en Cudelsteert, benevens de ridderhofsteden Oudegein, Lievendaal en Gunterstein eenmaal in zijn bezit. Hij was in den echt verbonden met Agnes van Bijler, die hem in den jare 1617 den togt van Wenkum op de Veluwe gaf, en overleed op den

Stad van P. N. van de Weyer te Utrecht.

OUDE GEIN 1732 .

de geschiedrollen van Utrecht dank wijt. Deze dan, door aankoop eigenaar der ridderhofstad Oudegein geworden, werd bij dit leen, op den 18 Februarij 1629, door de Staten 's lands van Utrecht ook nog met de ambachtsheerlijkheid van het Gein verleid, op voorwaarde, dat hij, zijne kinderen of erfgenamen jaarlijks ten behoeve der domeinen eene som van 150 ponden, tegen 40 grooten vlaams, of 150 gulden zouden uitkeeren (1). En acht jaren later, te weten op den 9 Februarij 1637, deden de schout, burgemeester en schepenen, eenstemmig met de vergaderde gemeente van Geijn, ook ten behoeve van hunnen ambachtsheer, onherroepelijk afstand van « alle temporele ende hooge jurisdictie, » welke voormaals in den jare 1294 door bisschop Jan van Zierik aan den schout en de schepenen der nieuw opgerigte stede was overgedragen (2); na welken afstand Ploos van Amstel de vroeger vermelde handvesten van het Gein aan den stadhouder Frederik Hendrik en het Hof van Utrecht vertoonde, die hem van dezelve, op den 26 September 1637, een vidimus gaven (3).

Nadat het Gein deszelfs hooge heerlijkheid had afgestaan, liet, bij het begin van October van dat zelfde jaar 1637, graaf Albert van Solms, proost van St. Jan, bij voorgaande toestemming van den deken en het kapittel dier kerke, eenige heerlijkheden, tot de proostdij van St. Jan behorende, als daar waren Kiesdorp, Wilnis, Achtienhoven, Westveen, Thamen, Blocklandt, Cudelsteert, Steenwijk, Steenwijkervelt, Besworenkerff, den Uijthoorn en nog andere

12 Maart 1639, nalatende vele kinderen, van welke Gerard, Oudegein, — Engelbert, Gunterstein, — en Johan, Wenkum heerden, terwijl Arnoud als commandeur van Wemeligen voorkomt.

(1) Matthaeus, de jure gladii, pag. 305.

(2) Matth., de nobilitate, p. 831.

(3) Archief. van Oudegein.

gehuchten in het openbaar verkoopen. Onder de koopers bevond zich ook de Heer van het Gein, die de hooge, middelbare en lage heerlijkheden van den Uijthoorn, Cudelsteert, Besworenkerff en Steenwijckervelt voor den prijs van 10,000 gulden aankocht; waarmede hij dan ook op den 24 October daaraanvolgende naar behooren beleend werd, terwijl de bekrachtiging der Staten later op den 9 Januarij 1638 volgde.

Dan, spoedig kwam het den Staten voor, dat deze verkoop niet slechts ten nadeele van den proost zelve, maar ook van zich en het geheele gewest geschied ware (1): en zoo vaardigden zij den Heer van Linschoten en andere Gedeputeerden af, ten einde te beproeven, of de koopers der voornoemde heerlijkheden ook soms genegen mogten zijn, om van dezelve weder afstand ten behoeve der provincie te doen. A. Ploos van Amstel dan toonde zich tot dezen afstand bereid, en verbond zich tevens, om in handen van den rentmeester der domeinen de volle som van 10,000 gulden te storten, waarmede deze van wege het gewest den koop prijs aan den proost van St. Jan zoude kunnen voldoen — mits hij daarentegen door de Staten in onversterfelijk erfleen en buiten alle onkosten met de hooge en middelbare heerlijkheid van het Over- en Nedereinde van Jutphaas en ook van het Gein, en met de dagelijksche gerigten der landen van den Uijthoorn en Cudelsteert verleid werd.

« Gehoort ende geëxamineert welke rapport, hebben hare
« Ed. Mo. de voorsz. handeling geaprobeert, gelyck zy die
« approberen by desen, lastende den Stadthouder ende Gref-
« fier vande Leenen de verlydinge voorsz. te doen, ende den
« Rentmeester vande domeynen de penningen te ontfangen en-
« de daer mede den heere vercooper te voldoen, quitantie te
« geven (2) ende te ontfangen, ende dit alle respectie als

(1) Matth., de jure gladii, pag. 306.

(2) « Ontfangen by my ondersz. als Rentmeester vande domeynen

« boven volcomentlyck te effectueren; ordonnerende voorts
 « die vanden Hove provinciael, Maerschalcken ende allen an-
 « deren, die dit eenichsints soude mogen raecken ofte aen-
 « gaen, hun hier nae te reguleren; latende de heere van
 « Thienhoven, syne Successeurs, Erven ende nacomelingen het
 « effect van dese rustelyck ende vreedelyck te genieten son-
 « der eenich wederseggen (2).”

Deze resolutie nu der ordinaires Gedeputeerden werd daar-
 op door de Staten 's lands van Utrecht nog nader be-
 krachtigd (3); terwijl al verder op den 18 Julij daaraanvol-
 gende werd « verstaen ende geresolveert, dat men van nu
 « voorts-aen Joncheer Adriaen Ploos van Amstel, als
 « Heer vande Hooge Heerlicheyt van 't Geyn ende Jutphaes,”
 zou « beschicken alle Placcaten ende Brieven, omme aldaer
 « gepubliceert ende geaffigeert te worden, zoo ende gelyck
 « men gewoon” was « te doen tot Amerongen ende andere
 « hooge Heerlichkeiten, inden Lande ende Gestichte van Utrecht
 « gelegen (4).”

Om des te zekerder zijne verkregene regten te kunnen oe-
 fenen, had Ploos van Amstel intusschen de hooge en
 middelbare heerlijkheden van het Gein en Jutphaas en de
 dagelijksche gerechten der landen van den Uijthoorn en Cu-
 delsteert aan prins Frederik Hendrik, als graaf van
 Buren, opgedragen, die hem, op den 20 Junij 1638, met het

's lants Utrecht uyt handen vanden Wel Ed. heere van Tienhoven
 etc. de somme van thien duesent gulden, tot veertich groten stuck,
 in volle voldoeninge van desen accoorde; ende sal daer van verant-
 woorden naer behooren. Actum den 9 May 1638.”

was get. Joannes Heurnius.

(2) Extract uytte Resolutien vande Gedeputeerden vande Ed. Mo.
 heeren Staten 's Lands van Utrecht. Martis VIII May 1638.

(3) Resolutien der Staten 's lands van Utrecht, XIX Junij 1638.

(4) Extract uytte resolutien vande Gedeputeerden vande Staten
 's Lands van Utrecht. Mercurii XVIII July 1638.

een en ander weder als vrij en onversterfelijk erfeen be-
leende, en wel — naar aanleiding der overeenkomst, op den
8 Mei voorleden door de Gedeputeerde Staten met Ploos
van Amstel getroffen — « op soodanigen voet, praeëmi-
« nentien, rechten ende praerogativen,” als de proost van St.
Jan van ouds in de heerlijkheid van Mijdrecht en aanhoorige
dorpen gewoon was te oefenen (1); terwijl deze opdracht en
daarop weder gevolgte beleening andermaal door zijne hoog-
heid op den 29 Julij daaraanvolgende in het leger op den
Noordgeest werd bevestigd (2).

Na nu aldus zijne magt, naar het scheen, op eenen hechten
grondslag gebouwd te hebben, stelde Ploos van Am-
stel eenen drossaard over zijne hooge heerlijkheden van het
Gein en Jutphaas aan, om aldaar in zijnen naam de bijzon-
dere regten en gewoonten te handhaven, de ingezetenen, en
wie het ook zijn mogt, tegen overlast en geweld te beveili-
gen, allerhande misdadigers en verdachte personen in hechte-
nis te nemen, en, bij voorgaand vonnis van de hooge
schepenbank aldaar, naar den aard hunner misdaad te doen
straffen, om voorts in zaken, ter zijne kennisse staande,
aan een ieder regt te doen wedervaren naar de wetten en
gewoonten van den lande, « allen breucken, keuren, amen-
« den ende confiscatien te vorderen ende innen, ende daar af
« goede rekeninge, bewys ende reliqua te doen,” waartoe
een getrouw drossaard naar zijne instructie verplicht was (3).
Ten zelfden dage benoemde hij ook nog zeven schepenen,
die voor den tijd van één jaar de hooge bank zouden span-
nen, eenen gerechtsbode en andere beambten (4).

En zoo had zich dan A. Ploos van Amstel korteling

(1) Matth., de jure gladii, p. 306.

(2) Arch. van Oudegein.

(3) Matth., de jure gladii, pag. 308.

(4) Arch. van Oudegein.

een aanzien verworven, dat wel met zijne adellijke afstamming scheen te strooken, maar niettemin in de oogen van sommigen zijner standgenooten stak.

Reeds op den 4 October van het meergenoemde jaar 1638 werd er in de vergadering der Staten 's lands van Utrecht door de Edelen en Ridderschap « eene sekere acte, resolutie ende protest » ingediend tegen de acte van consent, door den deken en het kapittel van St. Jan op den 15 September 1637 tot den verkoop en de beleening der proostdijlanden verleend (1); en zeven dagen later verklaarden de Gecommitteerden der stad Utrecht, door de Vroedschap gelast te zijn, om zich van wege dezelve met deze resolutie der Ridderschap te vereenigen (2). Nadat nu A. Ploos van Amstel op den 12 Maart 1639 was ontslapen, werd er, naar aanleiding van dit protest der Edelen en Gecommitteerden der stad Utrecht, door de Vroedschap nadrukkelijk aan de vrienden van wijlen den heer van Tienhoven verboden, de titelen van *heer der hooge heerlijkheid van het Gein en Jutphaas en van het dagelijksche gericht van den Uijthoorn en de landen van dien* aan den overledenen op grafschriften of anderzins meer toe te schrijven (3).

Op den 10 Mei daaraanvolgende « exlibeerden de heeren Edelen ende Ridderschappe een concept van resolutie, beginnende: « De Staten van den lande van Utrecht, geresumeert hebbende de resolutie by de heeren Edelen ende Ridderschappe ter vergaderingh op den 11 October 1638 overgebracht ende doen registreren, neffens enz. » » ende eyndigende: « zonder consent vande Staten gealieneert zyn. » » « 't Voorsz. concept gelesen wesende, is, naer gedane instantie, ten eynde de heere president Berck gelieven wilde om

(1) Resolutien der Staten 's lands van Utrecht, 4 October 1638.

(2) Resol. der Staten 's lands van Utr., 11 October 1638.

(3) Matth., de jure gladii, p. 309.

te vraghen, by zyne E. geantwoordt, sich alleen te vinden ende niemanden anders vande heeren Geëligeerden, dan by, yegenwoordigh present te wesen; versouckende midts dien in naeme ende van weghen deselve heeren Geëligeerden copie van het voorsz. concept, omme te communiceren met dese Syne E. principalen; lastende mede in hare E. naeme den secretaris van de Staten daer van geene aanteyckeninge ofte uytgifte te doen."

« Nae voordere genomene deliberatie op de voorsz. zaecke zeyden de heeren Edelen, mitsgaders die Gecommitteerden van de stadt Utrecht, te verstaen het voorsz. concept te houden voor gearresteert als een resolutie by den welgemelten heeren Staten genomen; lastende hare Ed. Mo. secretaris 't selve concept alsoo te registreren ende uyt te geven."

« Zeyden die van Amersfoort, Rhenen ende Montfoort dese zaecke haer onverwacht voor te comen, daer toe midts dien niet ghelast te zyn, ende te versoucken copie van het voorsz. concept, omme te communiceren met hare principaelen."

« De gemelten heere Berck, van wegen de heeren Geëligeerden eygenwoordigh, presiderende, verclaerde de voorsz. resolutie te wesen nul, als strijdende teghens de forme vande Regieringe ende maximen van Staet, midts dien daer tegens expresselijk protesterende; lastende haere Ed. Mo. Secretaris iterativelijk daervan geen aanteyckeninge te doen ofte te registreren, dien wegens oock geen conclusie aen te teykenen."

« Alsoo de saecke door de voorsz. resolutie werd gestelt in voorgaenden staet, verclaerden niettemin by dese, onvermindert de hoocheydt ende gerechticheydt der provincie van Utrecht, de heeren Edelen ende Ridderschappe, neffens die van de stadt Utrecht, ten regarde ende respecte van het schryvens van syne hoocht. den heere prince van Oraengien (1),

(1) » Noch ontfanghen ende gelesen de missive van syne hoocht. de heere prince van Oraengien, gedateert inden Haghe den $7/_{17}$ May 1639, waer by deselve overschickt copie van 't gene syne hoocheydt op het

genegen te zyn, de voorsz. zaecke by minnelycke accommodatie by te legghen, ende diens aengaende voorslaghen te hooren."

« De Gecommitteerden vande steden Amersfoort, Rhenen ende Montfoort verclaren, alsoo by de heeren Gecommitteerden der stadt Utrecht mondelinge gesustineert is, datse de steden connen overstemmen, ende de voorsz. acte van resolutie, zoo die in forme als voorsz. soude worden genomen, een prejudiciele acte soude wesen — datse niet en connen toestaen, dat hetselve voor als noch voor een resolutie ofte conclusie gehouden worde, alsoo d'opinie van haere principalen in desen niet uytgebracht en is."

« De meergemelten heere Berck, als president, persisteerde by 't gene denselven als vooren heeft doen aenteykenen (1)."

Daarna op den 24 Mei « exhibeerde d'heere Borghermeester Ommeren ter vergaderinghe sekere acte ende protest van nullitie, gepasseert by de Regieders der stadt Amersfoort den 24 May 1639, aengaende de besoignes, gevallen over het different tusschen de heeren Geëligeerden, ten eene,

te kennen geven vande heeren Geëligeerden bewogen was gheworden te schryven aende respective leden vande Edelen ende Ridderschappe des lands ende aen Burghermeesteren ende Regieders der stadt Utrecht, in faveur vande weduwe ende erfgenamen van wijlen den heere van Tienhoven enz., aengaende de handelinghe ende permutatie van sekere parthien ende heerlicheden, specterende tot die provincie ende de proostdie van St. Jans respectivo. Ende alsoo hare Ed. Mo. nae haere wysheydt ende discretie wel wisten te considereren, hoe vele voor de welstandt van hare provincie daer aen gelegen is, dat onder de leden derselver alle misverstande wegh genomen ende daertegens alle goede eenicheydt ende correspondentie meer ende meer gestabilieert werde: zoo versocht syne hoocht, vrundelyk, ten einde haere Ed. Mo. de favorable handt daeraen te wilden houden, dat syne hoocht, goede ende trouwe hertighe meeninghe by de welgemelten heeren vande voorsz. Jeden plaets grypen ende effect sorteren mogen." Resol. der Staten 's lands van Utr., 8 Mei 1639.

(1) Resolutien der Staten 's lands van Utrecht, 10 Mei 1639.

ende d'Edelen ende Ridderschap deser provincie, mitsgaders de Vroedtschap der stadt Utrecht, ter andere zyde, over de alienatië ende permutatie van sekere parthyen van de proostdie van St. Jans kereke binnen Utrecht, verhaeldt in het concept vande resolutie, geannoteert den x May 1659 (1)."

En zoo verklaarden eindelijk op den 28 October 1659 de Staten 's lands van Utrecht: « voor resolutie ende conclusie, « nul, crachteloos ende van onweerden te zyn als sodanich, « ende mede als onwettelyck ende onbehoorlyck gedaan te « houden alle de handelingen, advoyen, approbatien, uytge- « vingh ten leen, met alle verleende acten, gevolgen ende « aancleven van dien, uytwerckende ofte bevestigende d'alie- « natie, in de coopcedulle van den 4 October begrepen, « mitsgaders roerende d'uytgeving ter erfleen van 't gerecht off « dorp van Wilnis met alle jurisdictien ende appendentien, « ende raeckende *de verhandelingh van de hooge en middele « jurisdictien van Jutphaes en van 't Geyn*, ende alle de « voorsz. acten, soo by den capittle St. Jans als op der « Staten ende Gedeputeerden naam respectivelyck verleent, in « te trecken ende te casseren met al 't geen daar uyt ende « op gevolgt" was.

Er werd voorts door de Staten tot teruggave der kooppenningen eene leening van 30,000 gulden toegestaan, waarvan de renten en aflossing in de vruchten der goederen van de proostdij en thesaurie van den Dom zouden gevonden worden, welke bedieningen deswege ten behoeve van het land zes jaren lang onvervuld moesten blijven; en ten slotte werd er met nadruk verboden, iemand anders als heer der hooge en middelbare heerlijkheid van Jutphaas en het Gein, dan de Staten 's lands van Utrecht, en in de proostdijlanden, dan den proost van St. Jan, te erkennen (2).

Gerard Ploos van Amstel beërfde na den dood zijns

(1) Resolutien der Staten 's lands van Utrecht.

(2) Zie Matth., de jure gladii, p. 310, 311 en 312.

vaders het leen van Oudegein, en werd daarbij door de Staten ook weder met de ambachtsheerlijkheid van het Gein verleid, welke sedert dien tijd tot op den huidigen dag aan de ridderhofstad Oudegein verbonden bleef. —

Gaan wij nu over, om ten slotte de latere bijzonderheden en de verschillende heeren van Oudegein te vermelden.

Nadat Oudegein in den jare 1482 door de IJsselsteinsche ruiters verbrand was, werd dit kasteel wel weder hersteld, doch schijnt van toen af opgehouden te hebben, om eene plaats van bijzonder gewigt te zijn. — Het Huis-te-Gein werd later, te weten in den jare 1536, door de Staten 's lands van Utrecht als ridderhofstad erkend (1), en ging eindelijk op Adriaan Ploos van Amstel over, die hetzelfde, in den jare 1633, deels op de oude en deels op nieuwe grondslagen geheel en al heeft opgebouwd, en wel nagenoeg in de uiterlijke gedaante, welke de plaat ons voor oogen stelt (2).

Buiten de vroeger aan Oudegein verbondene tienden, tijnsen, erfpachten en leenen, (3) werd ook nog in den jare 1631

(1) Resolutie van de Heeren Staten 's Lands van Utrecht den XXVII Octob. post prandium 1536.

(2) Buchelius ad Hedam, p. 253. Toenmaals werden er bij het uitdiepen der grachten eenige oudheden gevonden, als daar waren een horstharnas, met eene lans doorstoken, eenige ijzeren handboeijen, steenen kogels enz. Zie Matth., de nobilit., p. 835 en 836.

(3) Onder de erfpachten en leenen van Oudegein, welke te Achtienhoven, Hoencop, Zuilen, Westbroek, Linschoten, Jaarsveld, Jutphaas en elders gelegen waren, was ook een leen van 59 morgen lands, in het kerspel van Loenen, voor den huize Loenresloot, gelegen, en grenzende ten oosten en zuiden aan de scheiding van Holland en het Sticht, en ten westen aan den gemeenen watergang, *het Gein* geheeten. Dit leen, hetwelk in den jare 1634 door de Staten van het vorstendom Gelre en het graafschap Zutphen aan Adriaan Ploos van Amstel was overgedragen, plagt door de Carthuisers van St. Barbara te Keulen gehouden te worden. Arch. van Oudegein. De eed van den leenman van Oudegein luidde aldus: » Ik sweere dat

aan den eigendom van deze ridderhofstad het toezigt en de begeving eener vicarij gehecht, welke voormaals op den 15 Junij 1397 door Herman Snijder op het St. Nicolaas altaar in de kerk van St. Joris te Amersfoort gesticht was (1); terwijl ook ten slotte het patronaat-regt der kerk van Jutphaas een tijd lang aan de Heeren van Oudegein plagt te behooren (2).

In den loop der twaalfde eeuwe begonnen de heeren meer algemeen hunne geslachtsnamen van de goederen te ontleenen, welke zij van hunne ouders beërfd hadden, of waarmede zij door vorsten beleend waren. En zoo is er dan in den jare 1228 ook een Swecher van Audeghein bekend, die zich namelijk aldus noemde naar het oude slot van dien naam, waarmede hij en, welligt, ook reeds zijne vaders door de bisschoppen van Utrecht in erfleen verleid waren; terwijl later, te weten in den jare 1245, ook weder een Bernard Oudeghein, en in 1289 een Willem van den Ouden Gheine voorkomen (3). Dit geslacht van Oudegein nu was

ik myn Leenheere gehouw ende getrouw sal syn, 't beste raeden, 't quaede weeren, niets ter werelt doen dat tot synnen nadele dienen sal, ende voorts alles doen dat een goedt ende getrouw leenman schuldigh is ende behoort te doen."

(1) Archief. van Oudegein. — In den inventaris des boedels van wijlen A. Ploos van Amstel, berustende op den huize Oudegein, wordt deze vicarij op 2200 gulden geschat.

(2) Adriaan Ploos van Amstel en, na hem, zijn zoon Gerard hielden dit patronaat-regt in eeuwige erfpacht van den deken en het kapittel van Oudmunster; doch op den 21 Julij 1702 werd de begeving der kerk van Jutphaas door den Heer van Oudegein aan den Heer van Rijnhuizen afgestaan.

(3) Indien wij aan Marcellinus, den levensbeschrijver des heiligen Suibertus, geloof mogten hechten, dan zouden wij het geslacht van Oudegein reeds tot den jare 695 kunnen brengen. Immers, toen de heilige Suibertus eene kerk te Malsen zoude inwijden, werd een edele jongeling, Splinter van Audegeijn, wiens vader eene aanzienlijke betrekking te Duerstadt bekleedde, door de begeerte gedrongen, om deze plegtigheid te aanschouwen,

gesproten uit een' jongeren zoon van den stam van Wulven en in den bloede verbonden aan de geslachten van van der

te meer daar hij reeds zooveel wonderbaars van dien heilige vernomen had. Toen hij derhalve met drie zijner dienaren den Rijn overstak en achteloos op den boord van het vaartuig nederzat, gleeed hij plotseling uit de boot, en werd terstond door den snelvlietenden stroom verzwolgen. Daarop door visschers gevonden, werd hij voor dood in de woning zijner ouders teruggebragt, en vervolgens op raad der heidensche priesters naar den tempel van Mars vervoerd: derwaarts snelt ook de vader Gunter van Audegeyn, door magen en vrienden gevolgd, en plengt den magtigen krijgsgod het bloed veler offers, opdat hij toch zijnen eenigen zoon in het leven zou terugroepen. Inmiddels was er eene groote menigte aan den oever des Rijns vergaderd, die de komst van den heilige verbeidde. Toen deze nu de rivier was overgestoken, en vergezeld van zijne discipelen, door de schare van heidenen tot den doode voorttrad, snelt hem de moeder Machtildis als eene radeloze vrouwe te gemeet, en, zich op het midden der straat voor zijne voeten werpende, roep zij uit: » Help mij, o gij goddelijke dienstknecht, en wek in den naam van uwen God mijnen eenigen zoon weder op, en ik zal met mijn geheel geslacht in Hem gelooven." Na vele woorden brengt hij den zoon tot het leven terug; en te gelijker tijd werd Splinter van Audegeyn met zijne ouders en bloedverwanten gedoopt. — Marcellinus, in vita S. Suiberti, cap. XII. Verg. Joh. a Leidis, Chron. Belg. lib. II. c. 12., en van Gouthoeven, Chron. van Holl. enz., bl. 37 en 39. — Dan, hoeardig dit verhaal ook moge schijnen, en hoezeer het altijd eenigzins voor de oudheid van het geslacht der Oudengeinen pleite, draagt het evenwel de kenteekenen der verdichting. Marcellinus toch wordt voor een schrijver gehouden, die in de 15de eeuw leefde, en onder den aangenomen naam van eenen volgeling van Willebrord het leven van den heiligen Suibertus heeft opgesteld. (Zie Matth., de nobil., p. 833). Hij leefde alzoo in den tijd, toen de ijdele zucht nog heerschte, om de geslachtsregisters met den Trojaanschen krijg, ja zelfs met Noachs arke te beginnen; ofschoon er, bij uitzondering van eenige doorluchtige geslachten, als dat van Bourbon, Brunswijk en Hessen, geene genealogien voor het

Horst, Sterkenburg, Hardenbroek, Hinderstein, Heemstede en anderen, die, even als de Oudegeinen, uit den stam van Wulven geboren, hunne onderscheidende namen vermoedelijk van bezittingen ontleenden, welke zij of in erfdeel of in leen bezaten (1).

Nadat het slot Oudegein dan een geruimen tijd door het geslacht van dien naam in bezit was gehouden, ging het, omstreeks den jare 1300, in eenen tak der Snooijen over, die zich naar hetzelfde Snooijen van den Ouden Gheine noemden, gelijk het slot naar hen *de Snooijentoren* genaamd werd. Heijnen, Snooijen zoon van den Ouden Gheine en Beert Snooije van den Ouden Gheijne kwamen ons reeds vroeger voor.

Maar toen bij het verraad van dien Snooijen, aan wien bisschop Jan van Arkel in den jare 1355 de verdediging van Oudegein had toevertrouwd, deze aloude burg ten gronde toe geslecht was, schijnt er weder een nieuw geslacht in het leen van het nieuwe kasteel Oudegein te zijn gekomen, en den naam van hetzelfde gedragen te hebben (2).

einde der 12de eeuw met eenige zekerheid kunnen begonnen worden, dewijl er vóór dien tijd slechts doopnamen bestonden. Van Spaan, oordeelk. inleid. tot de Hist. van Gelderl., d. II. bl. 14.

(1) Buchel. ad Hedam, p. 213. In de eerste helft der 13de eeuw werden de wapens het eigendom der geslachten, en daardoor erfelijk; terwijl de nageboorte door het bijvoegen van teekenen of het veranderen van kouleuren plagt aangeduid te worden. Van Spaan, t. a. p. d. II. bl. 65 en 66. Uit de geslachts-wapens der Oudengeinen, van der Horsten, Sterkenburgen en anderen kan alzoo hunne gemeenschappelijke afkomst afgeleid worden: zij droegen allen de baren der Wulven op hun wapen, welke bij iedere familie slechts in kouleur of eenige bijgevoegde teekenen verschilden. De Oudegeinen nu voerden blaauwe baren op een zilver veld.

(2) Met dit geslacht van Oudegein, uit hetwelk er eenigen te vinden zijn bij Matthaeus, de nob., p. 834, moet het geslacht van Gheijn niet verward worden, dat van de plaats het Gein deszelfs naam schijnt ontleend te hebben. Willem van Geijne, bur-

Dan, nog in deze tweede helft der veertiende eeuw, verkocht Herboert van den Ouden Gheine, ten overstaan van Mathijsz van Scoerle, priester, Willem van den Rijn, Johan van Clarenborch en van zijnen kleinzoon Tijdeman (1), « dat huys ende hoffstede ten Ouden Gheine mit twee
 « houen lants (32 morgen), also alze hy die heelt van onsen lieuen
 « heer van Utrecht, (aan) Gerryt Bouman, borgher tutrecht,
 « behoudehc Splinter vanden Ouden Gheine, zynen
 « broeder, vier morghen lants ynden lande, die hy ende zyn
 « nacomelinghen voert aen houden zollen van Gherydt
 « vorssz. ende zynen nacomelinghen. Ende Gherydt vorssz.
 « solde mede hebben all dat opten lande was mit alle zynen
 « toebehoeren. Ende dit landt leuerde hem Herboert vorssz.
 « by der mate, daer hy hem mede in mat den wech, die
 « leyt opt ouer einde van desen erue opten Ryn, (de groote
 « laan) ende mede den wech, die gaet aent neder eynde van

ger van Utrecht komt voor in het jaar 1324, Coenraad van Gheijn, kanonick van St. Jan, in 1330, Johan Tollenaar de Gheno, keizerlijk notaris in 1337, Goeswyn en Vrancke van den Gheyne, Schepenen van het Gein, in 1380, Loef van den Gheijn met zijne echtgenoot Hillegont in 1403, Jan van Gheijn in 1450, Willem van Gheijn in 1490, Geertruit en Ermgard, Dirks dochteren van Gheijn in 1532 en anderen.

(1) Herboert van den Ouden Gheine had eenen zoon Tijdeman geheeten, die in eenen brief van den jare 1330 (arch. van Oudmunster) als schout van het Gein voorkomt, en gehuwd was aan Jutte, bij wie hij eenen zoon verwekte, die ook Tijdeman genaamd werd, en hier — naar aanleiding eener oude wet, volgens welke ook meerderjarige mannen, bij overdragen door koop, de toestemming hunner naaste bloedverwanten, of liever hunner vermoedelijke erfgenamen behoefde — bij de overdragt van Oudegein als getuige van zijnen grootvader Herboert staat; terwijl hij ook vermoedelijk dezelfde Tijman van Oudegein is, die in den zoenbrief van Hertog Jan van Beijeren (1423) als omgebragt vermeld wordt. Zie van Mieris IV. 683.

« dezen erue opte Ysell, (den oudegeinsche dijk). Voert so
 « hefft Herboert voerzeyt hem vercofft enen tiende, ghele
 « ghen inden Ouden Gheyn, die men hout van Loenreslote,
 « ende den smalen tiende van tien hofsteden, ghelegghen te
 « Gheyne. Ende hyr off zoude hem Gheryd voerzeyt ghe-
 « uen twaleffte halff hondert nywe Gheiresche gulden. Ende
 « want aen desen lande ghebrac, doment mat, achte hont
 « lants, zo hebben wy (de bovenvermelde getuigen) den voer-
 « zeyden Herboert daer voer off ghezeyt, dat hy Ghe-
 « rydt vorsz. daer voer offcorten zoll zes ende viertich der
 « voerzeyder gulden. Ende daer toe zo wass Herboert
 « voerscr. den voerzeyden Gheryd seuldich van verscenen
 « pacht tsestich oude vrancken; ende op dit vorssz. gelt gaff
 « hem Gheryd vorss. voert alzo veel geldts, dat te zamen
 « beliep, dat hy hem betaelde zeuende halff hondert nywe gul-
 « den; ende die vyff hondert gulden, die doe afterstadich
 « bleuen, die loeffde hy Loef van der Haer ende Ghy-
 « zebrecht van den Ryn, ende die hefft hy hem well be-
 « taelt tot horen wille ende te dancke (1).”

Na het overlijden van dezen Gerrit Bouman ging het kasteel Oudegein, in den jare 1400, op zynen zoon Lodewijk Bouman over, die hetzelfde, in den jare 1457, aan zynen broeder Johan Bouman naliet. Daarop werd in 1484 Johan de Coninck, na den dood van zyn' kinderloos overleden oudoom, den genoemden Johan Bouman, en van zyne moeder Aleit, Stevens dochter van Sleen, met Oudegein verleid, die het weder ten zelfden dage opdroeg ten behoeve van Johan van Renesse van Rijnauwen, kanoniek van den Dom, wiens broeder Jan van Renesse

(1) Onder stond: » Auscultiert ende collacioneert tegens syne originaell volzegelden brieff, ende accordiert van woirden toe woirden myt den selven durch my gezwoeren notarium nabeser. Dat ick betuege myt deser myner handtschrift, ita est. Albertus Sommerhuys norius.”

van Rijnauwen, ridder, vervolgens in den jare 1505 in het bezit van dit kasteel geraakte. Deze Jan van Renesse van Rijnauwen heeft bij zijne echtgenootte Cornelia van Bockhoven of Buckhoven slechts eene eenige dochter, met name, Anna, verwekt, die, aan Goert van Rifferscheidt, heer van Herpe of Herff gehuwd, vóór haren vader overleed; weshalve Oudegein in den jare 1514 op eene zijner kleindochters, Aleit van Rifferscheidt, overging. Deze Aleit van Rifferscheidt, met Dirk van den Boetzelaar in den echt verbonden, liet het stervende na aan haren zoon Jan van den Boetzelaar, die de beleening in 1560 ontving, nadat vooraf zijn vader, als voogd of momber zijner vrouwe in 1550 met Oudegein verleid was (1). Na den dood van Jan van den Boetzelaar werd het kasteel in den jare 1594 door zijne dochter Theodora van den Boetzelaar, weduwe van Willem Ketelaar, heer van Assche, beërfd, die het ten zelfden tijde opdroeg ten behoeve van Cornelia, Hendriks dochter, weduwe van Thomas Both.

Deze Cornelia nu ontsliep in den jare 1598; en toen werd het leen van Oudegein in twee bijzondere deelen gesplitst, van welke met de eene helft Gerrit van Leeuwen, en met het andere deel Gerrit Both, volgens den uitersten wil hunner grootmoeder, verleid werden. Gerrit van Leeuwen bragt vervolgens zijn erfdeel in 1620 aan Mr. Sixtus Donia over; en toen Gerrit Both in 1616 overleden was, werd zijn broeder Wouter Both met het andere deel beleend. Beide deze leenen werden later aangekocht door Adriaan Ploos van Amstel, die in 1626 met de eene helft door opdragt van Sixtus Donia, en in 1627 met het andere deel door opdragt van Wouter Both verleid

(1) Het kasteel Oudegein was voormaals aan de bisschoppen, en later, even als de ambachtsheerlijkheid van het Gein, aan de Staten van 's lands van Utrecht leenroerig.

werd. Toen nu A. Ploos van Amstel in 1639 ontsliep, werd zijn zoon Gerard Ploos van Amstel de heer van Oudegein, bij wiens overlijden het kasteel in den jare 1698, ten behoeve zijner schuldeischers, op Godard van Ochten overging, die hetzelfde in het volgende jaar aan Johan Adolf van Alendorp, kanoniek van St. Marie, verkocht. Frederik Jacob Heereman, heer van Hagestein en Zuidwijk, kwam later in den jare 1705, en, na hem, zijn zoon Frederik Willem Jozef Heereman in 1745 in het bezit van Oudegein. De laatstgenoemde verkocht hetzelfde weder aan Frederik Hendrik van Wassenaar, heer der beide Katwijken en 't Zant, en wel ten behoeve van diens minderjarigen zoon Willem Anna van Wassenaar, die de beleening in 1764 ontving, en in 1773 het kasteel weder opdroeg ten behoeve van Jan Jacob de Geer, heer van Rijnhuizen. Deze de Geer nu liet Oudegein in den jare 1782 aan zijne echtgenote Theodora Anna van Haefsten tot Wadenooijen na, volgens wier uitersten wil dit kasteel in 1802 door haren oudsten zoon Willem Pieter Karel de Geer werd beërfd, van wien het eindelijk in den jare 1853 op den tegenwoordigen eigenaar, Jan Jacob de Geer, is overgegaan.

En zoo heeft Oudegein dan aan de verwoestende hand van verscheidene eeuwen zijn huidig bestaan ontwoekerd. Deszelfs voormalige sterkte is nog kenbaar aan de breede grachten, die van rondom den ouden voorburg omgeven, terwijl in de binnengracht, waaruit het huis zich verheft, als nog gedeelten van grondslagen zijn waar te nemen, welke aan den voormaals breederen omvang van dit kasteel herinneren.

J. J. DE GEER.

STATUTEN

DER

Broederen en Zusters van 't gemeene leven, in 't Sticht.

De volgende inzettingen, die, als eene bijdrage tot de karakteristiek van het stichtsche kloosterleven dier tijden, mij voorkwamen, doch wel eens (en waarom niet in het Utrechtsche Tijdschrift) te mogen worden gedrukt, zijn nu hier gegeven, naar het eigenhandig schrift van Christiaan van Adrichem, pater van S. Barbara te Delft, thans berustende in 't Archief der Oud-Roomsche Cleresie, onder den WelEw. Heer Pastoor Werckhoven.

Christ. Adriaensz. Cruijs (niet Kruijck) v. Adrichem, bekender onder den naam van Christianus Adrichomius, geb. te Delft in 1535, vermaagschapt met den, door Erasmus, om deszelfs geleerdheid geprezenen leuvenschen hoogl. Martinus Dorpius, werd in 1566 priester gewijd en daarna tot pater van S. Barbara te Delft bevorderd, van welke betrekking hij, in groote vriendschap verkeerende met den achtenswaardigen, door Lumey zoo schandelijk om 't leven gebrachten Cornelis Muys (Musius), die toen in dezelfde betrekking tot S. Aecht stond, eene rij van jaren zich ten loffelijkste moet hebben gekweten. Van Heussen (*) merkt aan, dat, terwijl van Adrichem pater te S. Barbara was, het zoogenaamde kapittel van Utrecht, door Paus Pius V werd afgeschaft, dat aldus werd genoemd, omdat de kloosters tot die gemeenschap behorende, door eenen onderlingen band vereenigd, gelegen wa-

(*) Kerkel. Hist. (Nederd. Folio-uitgave) III. p. 713 sq.

ren onder het Sticht van Utrecht; en v. H. spreekt daarna, en wel voornamelijk met betrekking tot S. Barbara, kortelings van de onlusten door dezen maatregel van den Paus ontstaan. Een breed verslag van de onbeschofte behandeling, welke van Adrichem bij die gelegenheid door den biechtvader van den hertog van Alba *c. sociis* ondervond, heb ik mede uit het eigen handschrift van van Adrichem, t. a. p. berustende, doen afdrucken in mijn geschiedkundig Archief, II. p. 102 sqq. Van Adrichem heeft daarna, bij den ommekeer van zaken, toen het den roomschen op hunne beurt ten deele viel, hier in deze gewesten *onder het kruis te zitten*, uit Delft moeten wijken, is *per varios casus* naar Keulen gekomen, en aldaar, in de hoedanigheid van pater in het klooster van Nazareth, in 1585 gestorven en begraven, gelijk dit alles breeder te lezen staat bij van Heussen II., wiens berigten hieromtrent aan te vullen, thans buiten mijn bestek ligt (*).

(*) Waartoe ik anders wel het materiaal zou bezitten. Slechts een staaltje. De volgende brief, dien ik wel niet beter aan zijn' man zal kunnen brengen dan bij deze gelegenheid, is gegeven naar het origineel:

Laus deo in Delft desen 15 Juny A^o. 82.

» Eersame, zeer wel beminde Broeder. UL. sal gelieven te weten, dat ick met myn huisgesin noch cloeck ende gesont zien, Godt heb lof, als ick hope, dat het met UL. ende myn beminde suster mede is. Ick en heb niet connen laten, beminde Broeder, UL. een brief te scriven, UE by dien adverterende, onser gesondtheyt, ende hoe starrick dat ick ben van kinderen. Ick heb noch ses kinderen, daer van het jongste is over het jaer, ende is genoemt nae ons vader Adriaen. Ende myn huysvrou is wederom bevrucht. Godt de heere laet haer blyde moeder worden, indien 't haer salich is. Aengaende myn tydelick welvaren, het gaet met my wel nae gelegenhayt des tyts ende na datter wat te verdienen is. Ick heb myn

Dit syn de statuten der broederen ende der susteren, dye in dye stad ende in 't gestichte of bisdom van Utrecht een gemeen leven leyden.

Dye gloriose confessoir Christi, S. Franciscus, heeft
huys op hondert pont vlaems nae betaelt, ende ick heb noch op renten van myn susters kinderen acht hondert guldens. Dat betaelt hebbende, so sal ick dan vry wesen, Godt heb lof. Doch het valt my al wat swaer, eer ick daer toe come. Die heere salt versien, indien 'them belieft. Daer is so weinig te verdienen, dat ghy dat niet en sout gheloven, het mocht beteren. Voerts verwondert my, dat myn suster Annichje by u niet en can gewonen. Het is een stonte heex ende so heeftse oock geweest by ons moeders leven. Men zeyt gemeenlick, *datter een haentge onder een geslacht moet wesen*. Dan het is onder de soonen niet geweest, dan my bedenckt, dat zy dat is. Ick hope, dat zy eens een keer nemen zal. Dan zy gelooft liever andere oorblasers, dan haer eygen vrienden. Voorts, beminde Broeder, en weet ick UL. sonderlincx niet te scriven. *Dan, soo het Godt belieft hadde, dat ghy hier tot Delft haddet connen wonen, ick hope, dat ick verthoent soude hebben, dat wy broeders zien, ende UL. broederlicke liefde bewesen soude hebben. Al sien wy divers van religie, nochtans myn hert draecht zeer tot UL.* Voorts, beminde Broeder, ick sende UL. met de dienstmaecht een cruycksken suyre roem. Wilt dese kleyne gifte in danck nemen, groete gifte en begheert ghy van my niet, dat weet ick wel. Hiermede ziet den heere bevolen, die UL. met ons allen wil verlenen, dat ons salich is. Myn huisvrouw Maertje Bruyn ende myn schoenvader Bruyn met syn huysvrouw, doen UL. seer hertelicken groeten.

U broeder

Jacob Adriaensz. van Adrichem,
wat ick vermach, 1582.

Aen den Eersamen vromen Christian Adriaensz. van Adrichem,
wonende tot Colen.

Van Adrichem schreef er eigenhandig op: brief van Jacob Ariaensz., myn broeder. Ontf^o. op den 22 Juny A^o. 1582.

een insetter van drye oirdenen geweest, als der minnebroederen, Sinte Claren, ende der broederen ende susteren van der derde oirdene, dye van penitency geheten is; welcke oirden die Paeus Nyclus dye vierde geconfermeert heeft ende van veel andere Paeusen geproeft ende verclaert, ende met privilegien gestadicht is, daer menigherhande staet van menschen, na wysen ende na ordinancien der heyligher kercken, onder gechoirzaemheyt, in leven mogen, ende verdienen dat ewige leven. Ende want gelycheyt der zeden van buten, vrede ende eendrachticheyt maect, daerom selmen dese nageschreven ordinancien overal in al onsen huysen houden.

1. Vanden Gemeenen capittel.

Dye overste minister sal mitten personen, dye elck huys daer toe schicken, alle jaers nae inhoud onser privilegien, gemeen capittel houden ende macht hebben, te setten ende te corrigeren ende te confirmeren, dat den personen der oirden behulpelik wesen mach, den regel te bet te houden. Daer nochtans nyemant in verbonden sal wesen tot eeniger scout der sonden, mer totter penitencien te doen, die men hem daer voor setten sal. Een ygelick, dye geset wort totten gemeenen capittel, sal eerst spreekken mitten personen syns huys, of sy yet weten, daer nut of waer te spreekken in 't gemeene capittel, dat sal hy in eenre cedula teycken. Een ygelick sye daer nauwe toe, dat hy dye heymelycke dingen des capittels niet en openbare, ende so wye dat hem daer in verswymde, dye salmen dat laten beteren na dat dye saeck is. Ende alst gemeen capittel gedaen is, so sal een ygelick der dooden namen bescreven nemen, ende

doense int gemeen lesen, als hy thuyt coempt. Ende dan salmen rechtevoert lesen den psalm: *de profundis* mitten gebeden, dye daer toe hooren, ende behalven dit sal een ygelick priester twee sielmissen des jaers lesen, een des manendaechs na der octaven van dertiendach ende noch een des manendaechs na der octaven des heyligen Sacramentsdach, voir die sielen, sonderlinge der geevre, dye vandien jaer gestorven syn. Ende, die dat nyet van staden en syn, dye mogen beyden tot des anderen of des derden daghes. Dye, welcke lesen connen, sullen den Sonnendaechs Vigilie van neghen lessen daer voor lesen, ende dye niet lesen en connen, vyftich *pater noster*, ende also veel *requiem eternam*.

2. Vander Visitation.

Inden name der heyligher onverseydenre drievoudicheyt salmen, alle jaer eens ten minsten, om die heylighe devocie onser huys te bet staende te houden, elck huys nader regel visiteren, daer een vanden ministers byden visiteerder sal wesen. Wy raden, datter geen vanden huysen eenen anderen visiteerder kieser sal, dan hem dat gemeen capittel toe sciet. Soe, wanneer die personen des huys, dat men visiteren sal, vergadert syn ende hare minister daerby is, soe sal hem dye visiteerder een vermaninghe der duechden doen, dat sy by haren eersten opset bliven, dat sy hooren den minister reverentie te bewisen, ende als hy hem die maniere van der visitation onderseyt heeft, sal hy haer gebieden van Godswegen ende van des gemeen capittels wegen, dat een ygelic vanden minister, van malcander ende van alle den staet des huys, daer hem om gevraecht wort.

ende hem wroegens off verbeteringe waerdich dunct, claerlicken op te antwoorden; ende dat in geenre wys, om lief of om leet, noch van vresen noch van minnen, en verswige, opdat dye huysen in duechden ende in devocien te bet staende moghen blyven. Men sal der nauwe toesien, dat men nyemant schult op en legge, die men niet claerlicken proven en mach. Dye visiteerders sullen hem oock wachten, dat sy elcken geest niet en geloven, ende nyemant met quade vermoeden en oirdelen. Eerst sal men vragen, of dye ministerse enich heimelyc verbant heeft gemaect mitten personen des huys, enighe dingen te verbergen, voort van haer verswimenis, off sye dye gebreecken wel corrigeert, off sy yet vleeschelyck off waerlick is, off sy den personen des huys goet exempel voidraecht na der oirden te leven, off sye dye statuten des capittels wel doet houden, off sye yet roeckeloos is in haer wanderinge, off sy andere devote menschen, die vander oirden niet en syn, yet vriendelick is inder gemeenre minnen, hem by te staen, in raet ende in daet, so waer syt behoven, ende off sy mitten personen des huys ende buten den huse, ende sonderlinghe metten cureyten ende metten prelaten na der regel vrede pynt te houden. Dan sal men vragen, hoe dat gemeen huys te vreden is, off dye personen haer oirde wel houden, off sy dye ministerste wel onderdanig syn ende haer reverencye bewisen, off sy inden capittel dye gebreecken niet genoegh vermanen, of sy dye berispinghe van haren gebreecken wel connen dragen, off sy int gemeen eten, off sy alle int gemeen leven, off sy voir den gemeenen oerber, alst tyt is, ende niet voir hem selven, getrouwelick mitten handen plegen te arbeiden. Voert, soe sal men vraghen, of dat huys

met enigher schult beswaert is, ende hoe veel; ende off sy yemants dinghen op gelove hebben genomen te houden. Ende waret, dat yemant van de ministerse of van andere personen des huys yet wiste, dat wroegens off beteringhe waert ware, daer hem niet om gevraecht en worde, dat sal sy den visiteerder ende syn gesellen int heymelyck te kennen gheven. Voer alle dinck salmen inder visitatien vernemen, hoe des biechtvaders wandelinghe is mitten susteren, op dat men den schade te tyde schutte. Ende, om dit ende desgelyck te bet te voirhoeden, soe sal dye biechtvader ten lesten wtgaen, ende dan sal dye visiteerder met syn anderen gesellen, van vier of van vyff susteren off meer, ele bysonderlinge, vernemen vandes biechtvaders hanteringhe, hoe dat hy hem in alle dingen heeft; mer sien nochtans nauwe toe, dat dye persone des biechtvaders in synre eeren ende in synen goeden geruchde, sonder openbaer merckelicke saecken, onder dye susteren nyet vermindert en wort.

Nae der visitatien sal dye visiteerder by rade synre ghesellen dye merckelicste gebreecken, alst hem nut off noot dunct, altoos beschryven, ende dye sal men alle jaer opten Kersavont, ende opten goeden vrydach, ende in der naster visitatien voir dat gemeen convent lesen, ende schryven dan een nieu van nieus, ende dye oude gebreecken daer in, dye niet gebetert en syn. Voirt, so wat cost, dye visiteerder seyt, dye hy om der huysen wille gedaen heeft, dye hy visiteert, in redelyker maten nochtans, daer sal elck huys, na dattet gelegen is, syn aendeel off betalen, ende in geenre wys en moet dye visiteerder van den huysse, dien hy visiteert, eenighe gaven off cleynoden, off enigherhande dinghen, cleyn ofte groot, ontfangen, off yemant van synre wegen. Oock en moet

hy gheen geestelyke miede van hem eysschen, ende sien daer toe, dat sy meer vrede in den huysen after hem laten, dan sy daer vonden. Ende dye personen, dye gevisiteert syn, sullen den visiteerder bidden, dat hy syn macht te dispenseren yemant bevele, dye daer blyft, want hy licht binnen lange daer niet weder en coempt. Voirt, salmen in alle huysen naerstelyck vermanen, dat sy haer privilegien soberlick gebruyken, ende wycken liever een luttel, off dadingen, dan dat sy hem tegens hare prochipapen met hardicheden versetten. Ende wanttet in onsen huysen overall nyet alleens gelegen is, soe sal dye visiteerder, by rade des ministers ende des biechtvaders vander manieren des spreechuys, ende van den inganck des biechters totten susteren, ende der susteren totten priester of der broederen huys, ende van dye huysen te sluyten des avonts, ende van den swigen, ende van oetmoedicheyt des habeyts in costelicheyte ende in verwen, setten ende ordineren, na gestande des huys, ende na dien dat dye personen syn van des gemeen capittels wegens, als hem dunct, dattet best dient, dat der oirden staende blyven. Ende, waer hy gebreeck vint, dat sal hy naerstelyck pynen te beteren.

3. Vanden Minister.

Inden gemeen capittel, elck schrickeljaer, salmen den oversten minister kyesen, ten waer dat hy binnen den tyt storve off afgeset worde. Ende desgelycx salmen dye andere ministers inder visitatien kyesen, ende binnen dier tyt niet off en setten, ten sy by des oversten ministers goetduncken ende der geenre, dye hy daer by neemt, ende inden susterhuysen sal dye minister, ende, dunctet

den minister ende den susteren goet, soe sal dye biechtvader, oeck int kyesen stem hebben. All dye gemeene personen sullen den minister in reverencye hebben, ende dye minister sal hem weder een goet exempel voordraghen in allen dingen. Eenige groote saeken des huys en sal hy buyten rade des convents nyet doen.

4. Vanden Procuratoer.

In conventen, daert noot is, mach die minister by rade des convents eenen procuratoer kyesen, dye hem in alle dinghen bystaen ende sonderlinghe in wtwendighe dinghen, dye renten in te manen, ende anders, dat daer te besorghen is, by des ministers rade.

5. Vanden ghenen, die de siecken bewaert.

Nae die regule is dye minister voor dye siecken schuldich te sorghen, ende, want hy selven met veel andere dinghen becommert moet wesen, soe sal hy dat een beyelen, dies bewaert. In de sterften sal men de siecken nauwe waernemen.

(Het slot hierna).

J. J. DODT v. FL.

IETS

BIJ HETGENE MATTHAEUS VERMELD HEeft VAN HET

Clooster Vredendael.

(FUNDD. P. 494. SQ.)

» **E**r zijn te Utrecht twee kloosters geweest,” zegt Matthaeus aldaar, » die den naam van *Dal* hebben gedragen, beide in de voorstad. Het eene een klooster voor mannen, het andere voor vrouwen. Dat voor mannen heete eigenlijk *Vredendaal*. Het lag buiten de Wittevrouwenpoort, ongeveer 1000 schreden van de stad, en bestond uit regulieren canoniken *etc.*” Het mag hierbij worden opgemerkt, dat dit klooster stond onder den prior van Windesem, gelijk blijkt uit een brief, dien de Utrechtsche magistraat aan desen schreef, toen de prior van Vredendael weigerig bleef, in 't opnemen van een' jongen Utrechenaar, welke brief ook wel nog uit een ander oogpunt beschouwd, de belangstelling van dezen of geenen zal opwekken:

» Aenden Prior van Windesem vande Regulieren.”

» Eersame, gheestelike, bisondere, lieve heer. Wy hebben alhier enen eerbaren borgher, genoempt Jacob vander Koppell, die enen soen heeft omtrent twe ende twintich jaren out wesende, ghenoompt Hubert, een goet ducchdelic jonghe ende redelic gheleert man, die welke wt ingheving des heilighen gheests die werelt gheerne laten, ende sich tot enen gheesteliken, selighen leven gheven soude, ende sonderlinge tot uwer oerden inclineert ende gheneicht is, daerom die voerghen. Jacob mit sinen treffeliken vrunden ende maghen een deel jaren herwaerts guetliken aenden prior ende *convent van Vredendael*, uwes oerdens, buten onsen muren gheleghen, vervolcht ende hemluden oetmoedelic ende om Godswille ghebenden ende doen bidden heeft, dat sy den voerghen. Hubert voerhoeren medebroeder aennemen ende ontfanghen wilden, om Gode te dienen, na inhoud der regulen vanden selven uwen

oerden, daer op die voersz. prior den voerghen. Jacob, onsen borgher, tot meer tiden vruntlike ende vertreckende antwoerden ghegheven heeft, hem informerende, dat hy Hubert, sinen soen, enen tyt langhe, om beth te leren, ter scholen seynden ende studeren dede, hy woude hem behulpelic wesen, daer hy mochte. Hetwelc Jacob, onse borgher, gheerne ende blidelic ghedaen heeft, hopende tot dien eynde, wt sulke duechdelike woerden, als hem die voersz. prior toegheseyt hadde, dat dieselve prior ende 't convent sinen voerghen. soen ontfanghen ende voer hoeren medebroeder aenghenomen soudén hebben. Soe is 't onlanx leden, nementlick op ten yersten dach in deser maent May, dat Jacob, onse borgher voerghen. mit syne vrunden ende maghen, oec eens deels van onsen oversten inder tyt, ghecomen syn biden prior in 't voersz. cloester van Vreledael, hem oetmoedelic biddende, dat sy achtervolghende sine voerghen. duechdelike woerden, syn convent na ghewoente des cloesters vergaderende, den voerghen. Hubert, ons borghers soen, om Godswille ontfanghen ende voer hoeren medebroeder aennemen woude, dat dieselve prior sonder enige reden daer by te segghen, onghedachtich synre duechdelike woerden, in als gheweyghert heeft, ende niet doen en woude, hoe wel wy inder waarheyf verstaen hebben, dattet meestendeel vanden voersz. convent seer wel inclineert ende geneycht syn, den voerghen. Hubert, ons borghers soen, t' ontfanghen ende aen te nemen tot hoeren medebroeder. Ende want ons dan, gheminde, lieve heer, die voerghen. Jacob, onse borgher, alsoe bewant ende van ene goede eerbare stamme ghesproten ende ghecomen is, dat wy hem ende sinen voerghen. soen, die oec een goet duechdelic jonghe man is, harde gheerne tot hoerer gotliker meyninghe beholpen ende ghevordert saghen, ende ons oec verdriet, die onweerdicheyt vanden voersz. prior, ghemerct de vruntscap ende vorderscap, die wy hem ende 't voersz. convent ghedaen hebben ende noch daghelycx doen; Soe ist, dat wy seer vruntlike begheren aen uwen Eersaemheden, alsoe te bestellen ende te ordineren aenden voersz. prior ende ghemeen convent, dat sy dea voerghen. Hubert, om Godswille

ende ter bede van sine vrunden ende maghen, in manieren voersz. ontfanghen ende aennemē willen. Dit doende, lieve heer, sullen ons sonderlinghe danklic ende lieve doen. Wy willen 't oec wederom na onsen vermoghen teghens U ende uwen ghemeynen oerden gheerne versculden. Soe vele dan, bisondere lieve heer, deser ons vruntliker begheerte gheschien sal moeghen, begheren wy een goetlic beschreven antwoert bidden brengher des ons briefs van uwe Eersaemheden, die onse heere God behueden wil, in sinen heilighen dienst, selich ende ghesont Gheschreven opten derden dach in Mayo, (xiv^o) Anno lxxiii (*).

» Het klooster werd verbrand, » gaat Matthaeus voort, » toen v. Taxis de onsen in 1583 bij Amerongen had geslagen, en Utrecht in groot gevaar geraakte, etc.» Maar, dat was niet de eerste brand, waardoor dat klooster werd verwoest. Reeds in 1528 in den bekenden oorlog, moet zulks hebben plaats gehad. Ik lees althans in 's raads dagelijks boek van dat jaar, *des donredaghes opten Meyavont*:

» Dat cloester ende convent van Vredendael wert te nacht verleden wter stat van Utrecht verbrant, om te beletten eenigen legher ofte vestenisse, die de Elect ende Confirmeert, onse viande, aldaer soudē moeghen maecken, om onse stadt te be-
nauwen, hetwelck alsoe hyden bevelhebbers des vorsten van Gelre voor 't beste geraden is geweest, om den steenwech open te houden etc.,»
dat ook van elders uit de geschiedenis bekend is.

**Roerende van die Questie van Sinte Anthonis
ten Belle in Vlaanderen contra die van den
Dom (1533).**

Matthaeus alweer, heeft (Fundd. p. 7. sqq.), na en vóór anderen, gesproken van de *Reliquien* ten Dom, van derzelve alle-jaarlijksche en alle-zeven-jaarlijksche uitstalling, van de

(*) Uit een Stads-briefboek over de jaren 1470—1480.

reizen, die, *ad corrogandas pecunias*, daarmede wel werden ondernomen, van het verlot, dat te dien behoeve niet mogt verzuimd worden, van de beletselen en hindernissen, die de *questiers*, mede bij gebreke van dien, daarbij altemets ondervonden, van de noodzakelijkheid, die er bestond, om zoodanige brieven van consent of octroy, als zij verschenen waren, te doen hernieuwen of prolongeren, en heeft daarbij aangetoond, dat een gebrek in deze gevallen, zelfs niet door de pauselijke auctoriteit kon worden vergoed. Maar hij heeft van dat al, onder bijbrenging van oorkondelijke bewijzen, gesproken, enkel van den kant des Domscapittels, als met zijne casse onmiddellijken winst beoogende (*), en niet, omgekeerd, van het geval, wanneer vreemde questiers met hunne kassen het Sticht kwamen bezoeken, dat doch beurtelings mede plagt te geschieden, gelijk blijkt uit de volgende oorkonde, die mij voorkomt opmerkenwaardigs genoeg te zijn, om hier geplaatst te worden. Zij is overgenomen uit het *Tweede Memoriaal van*

(*) Als *recepta a questoribus*, komen in den jare 1534 voor, op de *computatio Domini Henrici Ben de bonis fabrice eccl. Trajecten. etc.*, afgedrukt in mijn Archief To. IV. pag. 53. sqq.:

De questu S. Martini, patroni nostri gloriosi, et nostre domine, 31 fl. ka.

De questu S. Cornelii, 160 fl. ka.

De questu S. Anthonii, 160 fl. ka.

De questu S. Sacramenti, 7 fl. 10 st.

De questu S. Theobaldi, 125 fl. ka.

De questu S. Huberti, 260 fl. ka.

De questu S. Quirini, 100 fl. ka.

Interessant is het, om daarnaast te houden de: *recepta a questoribus*, zoo als die op de *computatio etc.* van Joh. v. Bruhesen van den jare 1560, dus van 26 jaar later (mede in mijn genoemd Archief Tom. IV. pag. 53 sqq. afgedrukt), voorkomen:

De questu S. Martini etc. nihil.

De questu S. Cornelii et Quirini, 28 fl.

De questu nostre Domine, nihil.

De questu S. Anthonii, 28 fl.

De tribus cursibus S. Huberti et de questu S. Theobaldi, 36 fl.

den hove provinciaal te Utrecht (fol. 25), waaruit ook Matthaeus, het zijne, aangaande deze zaak, grootendeels heeft ontleend:

» Also onse genadige vrouwe, de coninginne, anden Hove van Utrecht geschreven ende sekere requeste byden procureur ende religieuse van Sint Anthonis ten Belle, der K. M. overgegeven, daerbenevens overgesonden heeft, by dewelcke die voersz. van Sint Anthonis, syn K. M^t. te kennen geven, dat die vanden Dom t'Utrecht sekere grote excessive sommen van penningen hebben wilden, eer dat sy huer procureurs toelaten wilden, om huer questen te mogen doen over dat crysdom ende jurisdictie des bisdoms van Utrecht, sonder met heml. gracelicken te willen leven, gelyck sy met anderen questieres doen, mer wilden haerl. composeren ende exactioneren, jaerlicx wel n^o goude guldens, ende daer en boven, van thien jaren tot tien jaren, veertich pont. gron. vls. voor een *poell wyns* tot huerluder fabrycque, hetweleke onbillick, ende hemlieden niet mogelyck om doen was, gemerct die grote inconvenienten nu voorgevallen, als van de Lutheriaensche dwalingen, inundacien van wateren, oorlochs jaren ende anders, daer doerch die luyden verarmpt ende gemuteert syn, soo dat die profyten, daer van comende, soc gesmaelt syn, dat die dienaers ende procureurs, naeuwelicken die cost ghecrighen en connen. Waerop duert scriven vande Coninginne, die vanden Dom ontboden syn geweest voor myn heeren, die eerste ende andere raden inden hove van Utrecht, die aldaer gesonden hebben Heren Johan van Vorst domdeken, Mr. Jan van Drolshagen, Mr. Dirc Taets canoniken ten Dom t'Utrecht, ende Willelmus van Maastricht huren notarium, denwelcken den voersz. brief van onse genadighe vrouwe voersz. met die requeste voorgelesen syn, ende hebben die Domdeken ter antwoerdt gegeven, dat t'anderen tyden myn heeren, die grave van Hoochstraten hier binnen Utrecht synde, tusschen den voersz. procureur ende den capittle vanden Dom questie geweest is, dan soo dieselve tusschen geestelike personen was, naer partyen gehoirt waren,

gerenvoyeert voor hueren rechter competent, om t'acorde-
ren, ende dat volgende dien, partyen ten beyden syden vol-
gende huer contract elcx twe capitularen vuyter domkerken
genomen hadden, om die sake te verhoren, ende t'acorde-
ren, maer die procureur hadde hun tot geenre billicheit wil-
len laten vinden, ende en hadden binnen twee jaren niet be-
taelt. Daerop byden procureur geseyt werde, dat hy altyt ge-
presenteert hadde ende noch presenteerde te betalen, dat re-
deliken is, mits hebbende graeliken afslach, als anderen
questierders, naer gelegenheyte vander tyt, geschiet is. Naer
langhe altricatie van partijen syn by tusschenspreken van mynen
heere vanden rade, om alle scaden ten beiden syden te scu-
wen, ende dat die tyt, om te questeren, den naesten sonen-
dach aenstaende was, partye voor nu gheacordeert, dat die
vanden Dom den procureur ende syn questierers nyeu man-
daten expedieren ende die questen huren voortganck laten
hebben souden, mits dat die procureur voorsz. cautie stel-
len soude te voldoen ende betalen die vanden Dom, wes by
guetlikere handelinghe ende accoord, by twe capitularen ten
beiden syden genomen, verdragen soude werden, soe wel van
de olde resten als van de lopende tydt, ende soe verre par-
tien niet accorderen en condon, dat sy dan wedercomen sul-
len voor mynen heeren vanden rade voorsz., om partijen voor-
der te verhoren, ende volgende die bevelen van onse gen-
vrouwe alle gelech van der sake met hueren advyse over-
scriven, om by huer genaden voorts daerinne geordonneert
te werden, als huer genade goetdunken sal. Gedaen t'Utrecht
den xx^o February, anno xv^o xxxiiij."

J. J. Dour v. FL.

STAAT DER BEVOLKING
EN DEERZELVER GODSDIENSTIGE GEZINDHEDEN VAN DE GEMEENTE
UTRECHT, OP DEN 1 JANUARIJ 1843.

BENAMING DER STAD EN BUITENWIJKEN, GEZAMENLIJK ÉÈNE GR- MEENTE UITMAKENDE.	Godsdienstige Gezindheden.							Bevolking in elke Gemeente afzonder- lijk.	AANMERKINGEN.	
	Gereformeerde.	Roomsch- Catholyke.	Oud-Roomsche.	Luthersche Evangelische.	Doopsgezinde.	Remonstranten. Hoogduitische Israëlieten.	Portug. Israëlieten. Tot gene dervoor- meldegezindheden behoorde.			
Utrecht.....	25460	10846	587	1151	155	85	5	61	56948	Van de totale bevolking moet worden afgetrokken een getal van 218 welk getal naar elders is verrokken zonder dat opge- geven kan worden uit welke wijk of van welke Godsdienstige gezindheid, zoo dat de bevol- king is 47,762.
Abstede, of wijk I....	731	1599	26	51	6	8	"	"	2422	
Tolsteeg, of wijk K....	666	1605	"	22	10	2	"	"	2504	
Catharijne, of wijk L...	710	1195	"	4	"	"	"	"	1904	
Lauwenrecht, of wijk M.	1671	2248	521	122	18	7	"	"	4402	
Totaal.....	27258	17489	954	1547	169	72	5	61	47980	

TAFEL

VAN

WEERKUNDIGE WAARNEMINGEN,

In de maand MAART 1843,

GEDAAN AAN HET

CHEMISCH LABORATORIUM

VAN

's Rijks Vee-Artsenijschool
te UTRECHT,

ONDER TOEZIGT VAN DEN HOOGLEERAAR

P. J. J. de Fremerij.

NB. De Waarnemingen geschieden des morgens te 9, des middags te 12, des namiddags te 3 en des avonds te 9 uren.

DATUM.	BAROMETER IN MILLIMETERS.				THERMOMETER IN 1000.				WINDSTREEK 's MIDD. 12 UR	WEERSGESTELDH. 'S MIDD. 12 UREN
	9 ur.	12 u.	3 ur.	9 ur.	9ur.	12u.	3ur.	9ur.		
1	753	755	756	759	0	03	-04	-16	N. O.	Betrokken.
2	760	760	759	760	-02	14	24	-14	idem.	Bewolkt.
3	764	763	763	766	-36	06	06	-36	w.	Betrokken.
4	770	770	770	772	-05	25	26	17	idem.	Bewolkt.
5	775	775	775	775	2	55	55	45	N.	Betrokken.
6	772	772	771	771	02	46	5	-1	idem.	Bewolkt.
7	770	770	769	770	12	45	56	0	o.	Helder.
8	771	772	772	775	-13	02	07	-1	idem.	Betrokken.
9	774	775	775	772	12	56	4	12	N.	idem.
10	770	769	768	767	22	54	41	24	Z.	idem.
11	768	768	767	766	32	58	5	28	w.	idem.
12	765	761	758	755	5	46	48	3	Z.W.	idem.
13	754	754	755	753	57	78	75	56	N. W.	Bewolkt.
14	749	750	751	754	74	82	93	66	w.	Betrokken.
15	756	758	760	763	52	78	8	26	N.	Bewolkt.
16	765	763	766	766	42	82	82	58	idem.	idem.

DATUM.	BAROMETER IN MILLIMETERS.				THERMOMETER IN 100 ^o .				WINDSTREEK SMIDD. te 12 ur.	WEERSGESTELD. 's MIDD. 12 UREN.
	9 ur.	12a.	3 ur.	9 ur.	9ur.	12a	3ur.	9ur.		
17	763	763	762	761	75	116	152	66	w.	Helder.
18	761	761	761	762	10	128	124	74	idem.	idem.
19	764	764	764	763	64	9	96	52	z. w.	Betrokken.
20	760	759	758	756	64	102	129	7	z. o.	Helder.
21	756	755	754	754	85	15	144	96	idem.	Bewolkt.
22	755	753	753	754	112	16	172	116	z.	idem.
23	754	753	753	753	136	175	168	12	idem.	idem.
24	750	759	759	762	10	158	14	84	idem.	Helder.
25	761	760	760	761	38	102	108	42	o.	idem.
26	761	760	759	760	44	7	54	0	idem.	idem.
27	759	758	758	759	12	46	38	26	n.	idem.
28	759	759	758	761	4	73	8	0	z. o.	idem.
29	765	763	764	764	68	9	98	24	idem.	idem.
30	764	762	760	758	6	122	138	72	z. w.	idem.
31	754	752	751	751	125	18	13	104	z.	Zwaar bewolkt.
	GEMIDDELTE WAARNEMING									
1	7677	7677	7674	7683	013	266	301	-018	Vanden 1st. tot den 11e	
2	7603	7603	7602	7599	392	243	909	532	— 1ten. — 20e.	
3	7577	7579	7575	7582	769	1169	1218	622	— 21st. — 31st.	

- 1 's Nachts sneeuw.
 2 De geheelen dag sneeuw.
 3 's Namiddag sneeuw 's avonds mistig.
 4 's Namiddags regen.
 12 's Avonds regenachtig.
 14 's Avonds en 's nachts regen.
 15 's Nachts regen.
 19 's Morgens mistig.
 25 's Namiddags een weinig regen.
 28 De geheelen dag sterken wind.
 26 Vinderig.
 27 Idem.
 31 's Avonds regen.

Algemeen gemiddeld, Barometer 7619, Thermometer 602.

Maart 1843.

**STAAT DER GEBORENEN, VOLTROKKEN HUWELIJKEN,
OVERLEDENEN, enz., in de Steden der Provincie
UTRECHT.**

	GEBORENEN.							Huwelijken. ECHTSCHIEDINGEN.	OVERLEDENEN.		
	Getal.		waaronder:						M.	V.	
			Onechte.		Tweel.	Doodgeb.					
	M.	V.	M.	V.			M.	V.		M.	V.
UTRECHT.	83	68	7	9	1	4	3	19	»	53	56
AMERSFOORT.	22	19	1	2	»	3	»	3	»	8	13
RHENEN.	3	3	1	»	»	1	»	3	»	2	3
WIJK BIJ DUURSTEDEN.	5	6	1	»	»	»	»	»	»	1	1
MONTFOORT	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»
IJSSELSTEIN.	4	4	»	»	»	»	»	»	»	2	1

STAND DES WATERS,
te VREESWIJK in de Rivier DE LEK.

	onder Nulpeil.
1 Februarij 1843.	3 el 72 dm.
15 —————	4 - 26 —
28 —————	4 - 58 —

OVER EEN'

ROMEINSCHEN STEEN,

In het jaar 1839 te Werkhoven opgegraven.

Den 15 December jl. had de oudheidminnaar van Putten, op den huize *Hardenbroek* (Prov. *Utrecht*), de vriendelijkheid mij te begeleiden naar eene landhoeve onder *Werkhoven*, waar zich, volgens ZEd's. mij vroeger gegeven berigt, een vreemde steen zou bevinden, welke ZEd. giste Romeinsch, voor mijne onderzoekingen althans belangrijk, te zijn. Gezegde hoeve behoorde, aan den Heere de Beaufort te *Utrecht*, en werd bewoond door den landman de Bruin, wiens werklieden, volgens zijne verzekering, den steen, ten jare 1839, op eene aanmerkelijke diepte hadden opgegraven. Wij vonden hem dan ook nog op die hoeve aanwezig, doch konden door zijne onreinheid nauwelijks de steen-soort onderkennen. De landman had de goedheid hem op verzoek met water te zuiveren, waarbij mij bleek, dat het een brok kalksteen was, ter eener zijde voorzien van beeldwerk. Uit de nadere beschouwing van dit beeldwerk meende ik te mogen opmaken, dat de steen het bovenstuk van een' grooten Romeinschen grafsteen of een epithema was. Deszelfs hoogte bedroeg nog 0,18 el; de breedte 0,81 el, zijnde zoo wel van onder als aan beide zijden afgebroken; de middelbare dikte scheen 0,38 el te bedragen. Het daarop zichtbaar ge-

worden beeldwerk was op omstreeks $\frac{1}{3}$ levensgrootte, van vrij goede bewerking en 0,065 el uitspringende. Ofschoon het niet weinig geschonden was, kon men toch het volgende onderkennen. In het midden der breedte, bevond zich boven, een rond schild van 0,20 el middellijn, in welks midden eene naakte vrouwelijke buste, naar het scheen. Het aangezicht was te zeer geschonden, om de gelaatstrekken te onderscheiden, doch scheen het eene jeugdige persoon, van hoofddekseel ontbloot enkel met losse krullende haren voorzien, te zijn. Van dit schild daalde aan elke zijde eene guirlande of koord neder; welke regtsch uit bladeren bestond, en in een' knop of bal, die met drie zich kruissende banden omwonden was, eindigde en die linksch een bloote band scheen te zijn. Onder de guirlande, zag men, aan de regterzijde, het bovenste gedeelte van een vrouwelijk hoofd in profiel en naar de regterzijde gekeerd. Het hoofdhaar was in smalle, nette, naast elkaar liggende vlechten, opgestoken, en op den kruin in eenen knoop vereenigd; terwijl een gedeelte van hetzelfde, van het voorhoofd langs het aangezicht, golven-vormig omgebogen, afwaarts daalde. De houding van het hoofd en het levendige, geopende, oog, scheenen aan te toonen, dat de vrouw, die hoogstwaarschijnlijk stond, in beweging was. Aan de linkerzijde van het schild, bevonden zich onder de koord twee boven-gedeelten van mannelijke hoofden, naar het scheen, door eene regtstandige fakkel (van welke ook slechts het bovenstuk overig was) van elkander afgescheiden. Het ééne hoofd, naast bij het schild, was eenigzins naar den linkerschouder overgebogen (welligt de uitdrukking van rust) en achter hetzelfde zag men twee koorden of linten,

welke dier wijze om de bovenhangende koord geslagen waren, dat men vermoeden zou, dat zij den persoon, bij wiens hoofd ze gezien werden, van achter hadden omstrikt. Het andere hoofd was, even als de fakkel, meer regtstandig, en het scheen, dat de fakkel bij dat hoofd behoorde, zoodat de persoon, tot welke het hoofd behoorde, den fakkel met de linkerhand omhoog scheen gehouden te hebben; misschien was die persoon een genius. Aan geen van de hoofden kon men de aangezichten meer onderscheiden; ook bleek niet duidelijk of zij van kort haar, dan van eene ronde, zich plat aan het hoofd aansluitende, muts, voorzien waren. Het gelukte mij niet uit deze geschonden fragmenten één geheel te vormen, te moeilijker, omdat de steen niet slechts van onder, maar ook aan de beide zijden afgebroken was. Inmiddels scheen men het geheel voor Romeinsch te moeten houden en uit den aard van het beeldwerk en de wijze, waarop het was aangebragt te moeten afleiden, dat het tot een' grafsteen of epithema behoord had. De voorstelling is misschien van een mijthisch karakter, of heeft betrekking tot den dood, de lijkplegtigheden of den toestand na den dood. Het vrouwelijk hoofdje op het schild is vermoedelijk de persoon, of een der personen, wier aandenken men door dit gedenkteeken heeft gehuldigd. Misschien dat eene latere, op de plaats waar deze steen gevonden is, te doene ontgraving, gelegenheid geeft, dit, naar het schijnt niet gewone, beeldwerk te herstellen, en daardoor de juiste beteekenis van hetzelfde te bepalen. Hiertoe bestaat eenige hoop. Immers de landman de Bruin verzekerde, dat men gelijktijdig en op dezelfde plaats een' veel grooteren steen gevonden had, dien men echter, wegens

de bijzondere zwaarte, in den grond had laten zitten. Het vermoeden is diensvolgens natuurlijk, dat het beschreven fragment tot dien grooteren steen behoort. De akker, waar hetzelfde gevonden is, heet *zure maat*, en de landlieden weten de plaats aan te wijzen, waar de grootere steen nog onder de aarde bedolven zoude zijn; zoodat van die zijde weinig zwaarigheid zal bestaan hem terug te vinden; waartoe, naar men in het belang der wetenschap wenscht, spoedig pogingen mogen worden in het werk gesteld. Dit is te meer te wenschen, omdat het vinden van een' Romeinschen steen op die plaats, voor de oude topographie onzes lands gewigtig is, kunnende daardoor met meer juistheid de rigting van den Romeinschen weg worden bepaald, die van *Wijk* op *Utrecht*, en verder langs den linker Rijn-oever, zal geloopt hebben. De plaats, waar het beschreven fragment is opgedolven, ligt in èene regte lijn tusschen *Utrecht* en *Wijk*, wanueer men ter ééner zijde het oog op de *Doins-kerk* te *Utrecht*, en ter andere, op de *Jans-kerk* te *Wijk* vestigt. Ook verdient het opmerking, dat op deze zelfde plaats, de oude of kromme Rijn, die in deszelfs korten loop tusschen *Wijk* en *Utrecht*, zoo vele en vreemde bogten heeft, het allernaaste bij den weg komt, en zeer nabij de plek, waar de steen gevonden is, voorbij vloeit. Indien dan die steen het gedeelte van een' Romeinschen grafsteen ware, en men bedenkt, dat de Romeinen gewoon waren, de graven aan de openbare wegen te plaatsen, waarvan ook, gelijk bekend, de opschriften *sta en siste viator* getuigen, zoo zou hij, in vereeniging met het andere aangevoerde, dienen kunnen, om de rigting van den Romeinschen weg in die streek eenigzins nader te bepa-

len. Die weg, waarvan men voor vele jaren onder *Vechten* een bevoerd gedeelte meent ontdekt te hebben, heeft zich misschien aan de Hoogstraat bij *Wijk* aangesloten, mogelijk zelfs dáár geloopt, waar thans de Hoogstraat ligt, al moet men zich ook op goede gronden overtuigd houden, dat het hoofdkarakter der Hoogstraat en ook der daaronder ontdekte bevoering niet Romeinsch, maar Frankisch en wel uit vrij laten tijd is, gelijk ik in het II^de stuk mijner *oudheidkundige mededeelingen* eerlang nader hoop aan te toonen.

LEIJDEN,
den 27 Dec. XLII.

L. J. F. JANSSEN.

DE TOLSTEEG- OF ROODE-TORENPOORTEN

TE

U T R E C H T.

In de Archieven dezer Stad vond ik herhaaldelijk gewag gemaakt van twee Tolsteegpoorten, soms de Roode-torenpoorten (1), elders de Roode-torens genaamd. — Deze poorten werden onderscheiden door de Oost-Roode-torenpoort, in het kerspel van St. Nicolaas, en West-Roode-torenpoort in dat van St. Geertruida gelegen (2). De eerste onderhield de gemeenschap met Abstede, de Ganzesteeg en de Oostzijde van den Vaartschen Rijn, terwijl de Westelijke den toegang naar het Lijnpad, en de Westzijde der gemelde vaart openstelde.

Het trok bijzonder mijne aandacht dat de Utrechtsche Geschiedschrijvers deze poorten slechts ter loops vermelden. De nauwkeurige Burman wist de juiste

(1) Omtrent het jaar 1300 vond ik deze torens reeds als gevangnissen vermeld. In het Nederste, (d. i. in de kluizen) van den Roode-toren te leggen, was eene zware straf. Zie Banboek, No. 2. Bl. 55. Aⁿ. 1372, Stads Archief. — Vele gevangnissen in andere steden werden mede Roode-torens genaamd; in meest allen, die met het marktrecht begiftigd waren, vond men een toren van dezen naam, ontleend aan het roode houten kruis, hetwelk aan denzelfven gehecht was, bij het openen van eene vrije markt, ten teken van vrij geleide. Tijdschr. v. Utr. 1836. Bl. 237.

(2) De grensscheiding van de Parochien St. Nicolaas en St. Geertruida werd door de Oude Gracht, welke tusschen de beide poorten heenvloede, bepaald.

plaats niet waar de Roode-toren lag. Hij zegt: « Roo-
detooren was gelegen in het Westen van de Stad nabij
het huis van de Ridderen van de Duitsche ordre' (1).

Dit is trouwens dezen geleerden, die meer de geschie-
denis, zeden en gewoonten, geestelijke instellingen enz.,
dan de oude topographie op het oog hadden, niet ten
kwade te duiden. De topographie dezer stad biedt den
onderzoeker der oudheden een nog geheel onbearbeid
veld aan, waar ruim is te oogsten: — doch dat de
moeijelijkheid van dat onderzoek, bij de verspreiding der
oude bescheiden, velen hebbe afgeschrikt, is mij bij de
bearbeiding van dat gedeelte der Utrechtsche oudheden
duidelijk gebleken. Alleen liet ons de Burgemees-
ter C. Booth eenige aantekeningen over dit onder-
werp na; doch ook hem schijnen onbekend geweest te
zijn onderscheidene stukken, welke daarover licht ver-
spreiden. Onder deze is voornamelijk een pak papieren,
in het Stads Archief bewaard, onder het opschrift:
« Memorie van t geene mijn Heere die grave van Hooch-
straten geordonneert heeft te maecken dese jaere xv^e
zeven ende dertich». Zij bevatten de bestekken en con-
ditien van het aanleggen van bolwerken, het afbreken
van oude, en het bouwen van nieuwe torens en poor-
ten, het hernieuwen der Stads wallen, enz. In deze
papieren, voor de oude topographie van het hoogste
gewicht, wordt mede gevonden het gebod « dat van de
beide Tolsteegpoorten één zoude gemaakt worden», waar-
door nagenoeg de opbouw kan bepaald worden van die
Tolsteegpoort, welke wij in het vorige jaar zagen afbreken!

Omtrent de grondslagen van de oude Toltorens, van

(1) Jaarboeken I. 450.

welke laatste ik te vergeefs eene afbeelding gezocht heb, had ik gelegenheid een onderzoek in te stellen bij het slechten der wallen en het aanleggen van het nieuwe plantsoen, waartoe mij de eerste aanleiding gaf de mededeeling van den Heer Dr. H. J. Broers in een der dagbladen (1) wegens een rondeltje door hem in den Stads wal ontdekt. Deze geachte onderzoeker van Utrechts Oudheden, wien ik menigen wenk te danken heb, noemt de ontdekte toren een rondeltje, doch opperde toen reeds de meening of het niet een der oude toltorens was, hetgeen zoo als men zien zal, met het hier onder volgende en door mij gevondene geheel en al overeenkomt.

De uitslag van mijn onderzoek zal ik hier kortelijk mede deelen en tevens met een woord van de vroegere Tolsteegpoorten gewagen.

De Toren waarvan hier de rede is, gelegen in eene rechte lijn met de rij huizen ten Oosten van de Twijstraat, ten Westen van den ingang van den Naauwen Doelen, is gedceltelijk in den wal begrepen en verstrekt tot bergplaats aan het huis B. 356. De doorgang naar binnen, is, uit den grond gemeten, tot aan het middelpunt van den boog slechts 2 el 5 duim hoog. De boog zelve, welke dezen gang dekt, beschrijft eenen bijna onmerkbaaren cirkelboog. De zware ijzeren hengselen, waarop de deur plagt te draaijen, om den toegang af te sluiten, zijn nog zichtbaar.

Aan de binnenzijde van den gang is een stuk muur

(1) Utrechtsch Avondblad, 14 Mei 1842, N°. 5.

van 8 palm 8 duim, later bijgemetseld, merkbaar aan de voegen der nieuwere steenen, welke overigens in grootte en dikte de ouderen evenaren. De oorspronkelijke dikte van dezen ouden muur is 2 el 3 palm, zoodat de doorgang niet minder dan 3 el 1 palm 8 duim beslaat.

De doorsnede des torens van binnen is 2 el 5 palm 8 duim, terwijl de hoogte uit den zichtbaren grondslag genomen (1), 6 el 2 palm 6 duim bedraagt. — De steenen zijn zoogenaamde poepen van 3 palm lang en 1 palm 4 duim breed, hunne kleur is hel rood, oogenschijnlijk van lossen aard. — De oudere daarentegen zijn ongelijk harder en in kleur bijna aan den cement gelijk geworden, waarmede zij gemetseld is, hetwelk ongetwijfeld eenen hoogen ouderdom aanduidt.

De muur is ongepleisterd, op onderscheidene plaatsen zoo ruw gemetseld, dat de hechte specie tot de voegen niet allerwege is doorgedrongen. Overigens zijn de steenen nog even als nieuw, uitgezonderd in de bovenkluis aan de Zuidzijde, welke waarschijnlijk door het inwatern en den invloed der lucht van kleur zijn veranderd, waardoor zij een veel ouder aanzien hebben verkregen; en waaruit mijns bedunkens kan afgeleid, zoo niet bewezen worden, dat bij het verbouwen der stads wallen onder den Graaf van Hoogstraten, bevonden werd, dat het behoud van deze torens, welker muurwerk nog hecht en sterk was, den stads muur aldaar tot een tweeledig nut konde verstreken, namelijk tot versterking van den nieuw aan te leggen wal en tevens tot kasematten of bergplaat-

(1) Voor eene bergplaats ingerigt, ligt de grond van dezen toren bezaaid met puin en aarde, waardoor de hoogte van den grondslag af, niet juist kan opgemetten worden. Van de kluisen is niets te ontdekken.

sen van ammunitie en krijgstuig onder dezelve. Om deze reden zijn de torens inwendig verdikt geworden, blijkbaar aan het nieuwere gemetselde muurwerk waarvan de steensoort volkomen gelijk is aan die, welke gevonden werd bij het afbreken van de wulfsels onder het bolwerk Sterrenburch, in dat zelfde tijdperk gesticht.

Van boven is deze toren gekluisd met uitzondering van het middelpunt des kruins, hetwelk open is en met den beganen grond van den wal met een ijzeren rooster, om licht door te laten, waarschijnlijk gedekt is geweest.

In den toren bevinden zich drie schietgaten, welke het Oosten, Zuiden en Westen bestrijken. De laagste is ongeveer 6 palm boven den zichtbaren bodem verheven. — Zij zullen naar gissing 4 Ned. ellen boven het stads waterpeil zich uitstrekken. Deze gaten zijn langwerpig vierkant, 7 palm 8 duim hoog, en 7 palm breed; terwijl zij in eene vernaauwde opening eindigen, hetwelk tot de zekerheid leidt dat het schietgaten geweest zijn gelijk aan die, welke alle sterkten van vroegere eeuwen kenmerken. Zij waren bestemd voor klein geweer als pijl en boog, haak- en knipbussen, enz. terwijl welligt de kruin, toen den toren in welstand was, even als de poort, van geschut van zwaarder kaliber, zal zijn voorzien geweest.

In den muur, waar de boogvormige kluis begint, neemt men vier \square gaten waar, waarvan er thans een is toegemetseld. Hierin hebben vroeger balken gelegen, hetzij voor den vloer van eene hoogere verdieping of wel tot meerdere bevestiging bij een beleg.

Om nu de doorsnede van den toren te vinden, zoo als die in ongeschonden toestand geweest is, somme men het volgende bijeen:

De doorgang van den ouden buitenmuur is dik 2,30, dus dubbel	4,60.
De daar tegen aangemetselde nieuwe binnen- muur 88, dus dubbel	1,76.
	<hr/>
	6,36.
De doorsnede van den toren inwendig.	2,58.
	<hr/>
	8,94.

Zoo dat, aangenomen de muren, door den wal bedekt, van dezelfde dikte geweest zijn als de ingang, de doorsnede van den toren bijna 9 Ned. ellen zou bedragen hebben, hetwelk grooter is dan de nog aanwezige torens van de gewezen Weerdpoort. Gaat men nu den bouwtrant van deze laatste na, dan zal men die in de oude Tolsteegpoort volmaakt terug vinden.

Mijne nasporingen verder vervolgende, vond ik in het huis van den Timmerman J. de Bruyn, (B. 357) meer westwaarts gelegen, een dergelijk rondeel, hetwelk, aan dat huis getrokken, hetzelfde tot kelder en bergplaats verstrekt. Deze toren is inwendig eenigzins ruimer dan de eerstgenoemde, vermoedelijk door het afbeitelen van de wanden ter bekoming van meerdere ruimte, daar het bijna zeker is dat deze ook dezelfde verdikking zal hebben ondergaan. Hierover kan ik niet oordeelen om dat de wanden gepleisterd en gewit zijn. Om dezelfde reden kan deze toren niet naauwkeurig met de eerste vergeleken worden, doch ik houde het voor zeker dat deze beide ronde torens, de borstweringen van de poort hebben uitgemaakt, welke in den afstand van ruim 7 Ned. ellen, die zij van elkander verwijderd zijn, gebouwd was.

Ongetwijfeld hebben zij in vroegeren tijd hunne krui-

nen ver boven den wal verheven en zoo wel tot kijktorens als tot verdedigingspunten gediend, en dit is zeer goed over een te brengen met de ligging der poort. Naauwelijks een twintigtal ellen van de voormalige Tolsteegpoort verwijderd, in eene regte lijn tegen over de Twijstraat, juist op het punt waartegen de snel stroomende Rijn aanvloede en waar zijne vaart eene meer westelijke rigting aanneemt; dus ter plaatse waar een onbeperkt vergezigt de komst van den vijand, zoo wel als van de te vertollen schepen, welke deze rivier afzakten, kon worden gade geslagen. Geschikter punt was er niet nit te denken.

Aan de Westzijde der laatst gesloopte Tolsteegpoort over de Oude Gracht, (achter de Twijstraat genaamd), zijn de huizen in haren ouden toestand gebleven; het afgegraven gedeelte leverde niets merkwaardigs op en het is hier juist de plek alwaar de West Roode-toren gestaan heeft. Jammer dat het niet in het bestek van verfraaijing lag, dit gedeelte tot de grondslagen toe te ontblooten; ik had mij hier rijke ontdekkingen voorgesteld, te belangrijker omdat ons niets van de gesteldheid dezer oude kerkerpoort is overgebleven. — Ik ben echter niet vreemd van het gevoelen dat deze poort gelijk aan de vorige in bouwtrant is geweest, immers de naam duidt aan dat zij van een of meer torens voorzien was. Beide poorten waren bekluisd; in 1439 werden er nieuwe wulfels in gemaakt (1).

Zij waren tevens, vóór de brug aan den Singelkant, van zware voorpoorten voorzien, welke ieder nog door eene ameide beschermd werd. In deze voorpoorten be-

(1) Schutmeeesters rekening.

vinden zich, even als in de binnenpoorten, schermen van zwaar eikenhout, met ijzer beslagen, welke door katrollen nedergelaten konden worden om den vijand het indringen in de stad te beletten.

Tusschen deze beide poorten vloeide een tak van den Rijn de stad binnen, welke doorvaart de waterpoort genaamd werd. De brug, thans nog aanwezig, was aan de buitenkant van eene borstwering voorzien en door een hek aan het water de toegang naar binnen afgesloten, om zoo wel boven als onder dezelve, iederen vijandelijken aanval te verhoeden. Zij werd gedekt door deze beide Roode-torenpoorten, welke op hare beurt beschermd werden door den voornaamsten der stads torens, de hooge Tol-, later Bijlhouwerstoren, waarop in den jare 1694 een pelmolen is gesteld (1). — Aan de Oostzijde verhief de sterke toren Wedermoet, later Klottenburg of van St. Servaas, zijnen grijzen kruin; hij verzekerde de beide poorten, aan deze zijde, tegen een vijandelijken aanval, waaruit men kan afleiden dat dit gedeelte der stad reeds van ouds als het belangrijkste verdedigingspunt is aangemerkt geworden. Dit viel den Graaf van Hoogstraten, bij de nieuwe versterking der stad, zoodanig in het oog, dat hij beval bij het behoud dezer torens nog drie sterke bolwerken van steen te doen opmetselen, welke hij Zonnen-, Manen- en Sterrenburch noemde; op welke torens en bolwerken wij ons voorbehouden eens nader terug te komen.

UTRECHT, Maart 1843.

N.-M.

(1) Utrecht en derzelver Fraaije Omstreken, bl. 26.

FRANCISCUS SONNIUS,

MET BETREKKING TOT DE UTRECHTSCHÉ ZAKEN.

Franciscus Sonnius is, op zijnen tijd, in de nederlandsche kerkgeschiedenis, een der gewigtigste mannen, en hij verdient, als uitmuntend kweekeling van 't Paus-collegie (1) te Leuven, als rector en professor der academie aldaar, als afgevaardigde naar de kerkvergaderingen van Trente en Worms, als geleerde en onvermoeide geloofsonderzoeker (2), als voornaam beleider van de invoering der nieuwe bisdommen in deze landen, als bisschop van 's H. Bosch en Antwerpen, de aandacht van den geschiedvorscher in hoogen mate, en die van den beschrijver der Utrechtsche zaken daarenboven, als kanonik ten Dom (3) en inwoner dezer stad (4), van waar uit hij zijne voornaamste geschriften

(1) Val. Andreas heeft aangeteekend, dat Sonnius zijn eerste onderwijs mede te *Utrecht* zou hebben genoten; Sweertius laat dat onvermeld. Andreas is het mede, die zegt, dat Sonnius alvorens in 't Paus-collegie te zijn gekomen, in 't collegie van Standonck zou zijn opgenomen geweest, waaromtrent Miraeus, Sweertius, Raissius en andere zwijgen.

(2) Andreas noemt hem in deze: *Invictus in haereses athleta*.

(3) Waarover ik hierna uitvoerig zal handelen.

(4) Het *Raads Dagel. Boek*, van den 16 Julij 1553, behelst omtrent zijne woning te Utrecht, de volgende bepaling:

» *Doctr. Sonnius, Domheer, toegestaan een steene poort, achter syn erf langs die straet van Sint Pieter te metselen.*»

in 't licht zond, nog in 't bijzonder. Want het is, ten minste, onjuist gesproken, wanneer Coppens (1) zegt, dat Sonnius, in 1557 naar Worms gezonden, zich aldaar door een werk: *Demonstrationum religionis christianae ex verbo Dei lib. III.* (Antv., 1562), zou hebben doen kennen (2), en doet vermoeden, dat hij het hiermede bedoelde werk, of althans de oorspronkelijke uitgaven daarvan, niet heeft ingezien, iets, dat men, dunkt mij, van eenen geleerden katholieken priester, schrijvende over zoo gewichtig een onderwerp, toch wel had mogen verwachten. De *Demonstrationes* van Sonnius, bestaan, voor zoo verre zij bij zijn leven verschenen zijn, in drie boeken (3), waarvan elk boek eenen afzonderlijken *tomus in quarto* uitmaakt, en de twee eerste te zamen, en wel reeds in den jare 1555 door Sonnius zijn uitgegeven. Het eerste boek draagt dezen titel: *Demonstrationum religionis christianae ex*

(1) *Nieuwe Beschrijving van het Bisdom van 's Hertogenbosch, etc. Eerste Deel.* 's H. Bosch, 1840, p. 219.

(2) Miraeus zeide (*Elogia*, Antv., 1602, 3°. p. 15) van Sonnius: *Ingenii quidem specimen exhibent Aurei Demonstrationum Religionis Christianae ex Verbo Dei libri III...*, dat hij daarna (*Elogia*, Antv., 1609, 4°. p. 6) aldus heeft uitgebreid: *Ingenii quidem doctrinaeque, cum in Wormatiensi apud Vangionas colloquio, tum in Tridentina synodo probatae, specimen exhibent aurei Demonstrationum... libri...* 't Is denkelijk daaruit, dat onder anderen bij Raissius, (*Belg. Christ. Duaci*, 1634, 4°. p. 14): »Interfuit in Wormastiensi colloquio, et in synodo Tridentina specimen doctrinae exhibuit. *Demonstrationes christ. relig. ex verbo Dei luce donavit...*» is geworden, en misschien hieruit weer, dat het gezegde van Coppens is voort gekomen, hetwelk met de woorden van Miraeus en de waarheid even min overeenkomt.

(3) Er moet daarna nog een vierde boek in 1572 bij Plantijn zijn uitgekomen, volgens Andreas (1623) sqq.

verbo Dei liber primus. Authore Francisco Sonnio, *sacrarum litterarum professore, Canonico Ultrajectensi. Lovanii, ex officina Stephani Valerii typogr. jurat. Anno 1555* (1). In *dorso tituli* het keizerl. privilegie voor 4 jaren, gedagt.: *Bruxellis 6 Jan., 1554.* Het daarna volgende: *Author candido lectori* is gedagteekend uit Utrecht, *quarto calend. Octobr. 1555.* Sonnius geeft daarin, onder anderen, te kennen, een goed gedeelte van zijnen tijd en arbeid besteed te hebben in het doormonsteren der kettersche boeken, en op bevel van den Paus en van Keizer Karel V. reeds menige jaren, uit het geloofsonderzoek in de Nederlandsche Gewesten zijn beroep te hebben gemaakt, waaruit men dus wel zou begrijpen de behoefte, welke hij had gevoeld een werk te schrijven als het onderhavige; woorden, waarvan ik hierna aanleiding zal nemen, om dit punt uit het leven van Sonnius, nader toe te lichten, dat door Coppens II., ik kan niet denken anders dan opzettelijk, geheel met stilzwijgen is voorbij gegaan, maar, uit ons oogpunt beschouwd, voornamelijk in aanmerking komt. Het tweede boek verscheen, als gezegd, te gelijk met het eerste, doch met eenen afzonderlijken titel, en *in dorso* weer het bovengemelde privilegie. Hoewel Sonnius in de aanspraak aan den lezer voor het eerste boek gezegd had, dat het welligt bevreemding zou baren, dat hij dat begin van geheel zijn werk niet eenen of anderen grooten man hadde opgedragen, maar dat die bevreemding wel zou verdwijnen, indien men

(1) Voor mij ligt een exemplaar, dat Sonnius aan Jo. Beijer, zijn mede canonik ten Dom ten geschenke gaf, gelijk zulks blijkt uit zijne eigene handteekening op den titel gesteld.

gelieven wilde in aanmerking te nemen, dat hij hetzelfde aan den oppersten aller beschermheeren, aan God almagtig, hadde toegewijd, zoo heeft hij zich evenwel met dit zijn tweede boek toch in zoodanig een aardsch *patrocinium* willen begeven, en hetzelfde opgedragen aan Karel van Croy, *Bisschop van Doornik*, weer uit Utrecht, *quinto Nonas Octobr.*, 1555. Ook viel hem de keus in deze niet moeilijk.

« Want, » zegt hij, » moest, om afkomst en waardigheid, het oog op U vallen, uwe mildadigheid mijwaarts zoo vaak aan den dag gelegd, liet geene gedachte aan eene andere keus bij mij opkomen. Gij zijt het immers geweest, die mij, sedert ik de Leuvensche Hoogeschool betrok, bij mijne studien, met verregaande mildadigheid heb ondersteund en aangewakkerd, en mij bepaaldelijk eenen jaarlijkschen onderstand van 100 gl. heb waardig gekeurd (1), welke ik heb blijven genieten, tot mijne benijders door hunne kuiperijen deze bron voor mij en mijnen broeder, wisten te doen opdroogen.»

Kende men van Sonnius niets anders dan het hier door hem zelve gezegde, men zou er, dunkt mij, juist niet uit opmaken, dat hij te Leuven in 't Paus-collegie uit de onderlijke beurs kon worden te gemoet gekomen, maar er eer eene aanleiding in vinden, om in het hu-

(1) » ... in tantum, ut etiam pensione annua centum aureorum me dignum existimarit... » Het is hierdoor, dat eenen bepaalden zin verkrijgen, de woorden door den Heer Abbé de Ram (Je clergé Belge au concil de Trente, in de *Mém. de l'acad. de Brux.* XIV., p. 14) uit Mira ei diplom. Belg. III. p. 461 te berde gebragt: » quodque ... spectabilis vir magister Franciscus a Zoën ... declaraverit, se esse antedicti R^m. dni episc. alumnus... »

mili loco natus van Strada te berusten. Evenwel, de geslachtslijst van die van Zon, in 't Aanhangsel op Kok's *Vaderl. W. Boek* voorkomende, schijnt hier tegen te pleiten.

« *At serenum post nubila spero,*” gaat Sonnius tegen van Croy voort, « en al mogt dat ook te vergeefs zijn, nogtans wil ik in eene pligtpleging niet achterlijk blijven, welke beschermers van hunne beschermelingen regt hebben te verwachten. Zoo lang ik leef zult gij mij dankbaar en tot uwe dienst gereed vinden, gelijk ik mij dan ook alreeds aldus heb bewezen, waar en wanneer zich daartoe eene gelegenheid aanbod. Hoe ik mij in den jare XLV in de zaak van mijnheer, uwen broeder, den bisschop van Cameryk, met dien ketter-schen Pieter Alexander (1), heb gedragen, is ieder-een bekend; anders zouden zijner HERw. dankschrijven aan mij, er van kunnen getuigen. Hoe ik een jaar daarna, in XLVI, mij, op uwe eerste uitnoodiging (2), met achterlating van alles, wat mij dierbaar kon zijn, over de ongebaande Alpen en door lange omwegen, met gevaar van leven en goederen, naar de kerkvergadering te Trente heb begeven, is niet minder bekend; en hoe ik mij aldaar, onder de vergaderde vaders, van den last mij door U gegeven, heb gekweten, zijt Gij gewaar geworden, toen Gij daarna zelf in persoon naar Trente kwaamt, zoo als

(1) Wie P. Alexander zij en wat hiermede verder bedoeld worde, heb ik tot dus verre niet nader kunnen opsporen. Welligt echter, dat ik er nog weder op terug kome.

(2) Gelijk hij, Sonnius, naar het gemelde *diploma* bij den Heer de Ram l.l. aangehaald, toen hij daartoe werd verzocht, zeide: » quodque summopere desideret R^{mæ} Paternitatis ipsius desiderio posse obsequi. . .”

Gij dan ook toen niet geaarzeld hebt, mij uwe tevredenheid deswege mondelings te kennen te geven."

De Heer Abbé de Ram, (wiens geschriften in 't algemeen, door de keus der bronnen, het ziften en beheerschen der daaruit opgedolvene bouwstoffen, het oordeelkundige vooruitstellen van hetgene telkens bijzonder in aanmerking komt, de vereeniging van beknoptheid en duidelijkheid in taal en stijl, het karakter hebben van classisiteit) heeft ll. pag. 15 het volgende geuit:

» L'évêque de Tournai se rendit à Trente avec le docteur François Sonnius et Laurent Pratanus, chanoine de sa cathédrale. Ce dernier rédigea, pendant son séjour à Trente, une relation de tout ce, qui se fit dans les huit premiers sessions du concile. Quoiqu'il en soit incontestable, que l'évêque de Tournai ait assisté au concile pendant le premier période, cependant son nom ne se trouve pas dans les listes des pères signataires des décrets des dix premières sessions."

Naar hetgeen hier Sonnius zelf zegt, komt de Heer de Ram mij voor, te stellig of liever te algemeen te hebben beweerd, dat de bisschop van Doornik met Sonnius op de kerkvergadering te Trente zou zijn verschenen, en schijnt mij toe, in deze woorden van Sonnius de sleutel te zijn gevonden, waarmede zich verder zal laten opmaken, waarom Karel van Croy, de Bisschop van Doornik, de eerste zittingen der genoemde vergadering niet heeft onderteekend. Ik, mijnsdeels, meen hier te kunnen volstaan, met dezen wenk te hebben gegeven, en het aan den Heer Abbé over te mogen laten, om aan te toonen, of en in hoe verre ik het hierin wèl of mis heb gehad. Wat daarna nog verder in de opdracht van Sonnius volgt,

bestaat in uitboezemingen jegens zijnen voormaligen wel-
doener, die het dankbaar hart van den schrijver eer
aandoen, maar dat verder geene bepaalde daadzaken
ter sprake brengt, en ik dus meen gevoegelijk te mogen
daar laten. Aan het einde van dit tweede boek, dat
638 bladz. bevat, terwijl het eerste over niet meer dan
144 loopt, staat: *Reliquos Demonstrationum libros (!)*
propediem exhibebimus; welk *propediem* evenwel, en
wel ten aanzien van slechts één boek, de gelding van ge-
noegzaam twee jaren verkreeg, gelijk wij dit in eene vol-
gende mededeeling over dit onderwerp nader zullen zien.

J. J. DODR v. FL.

Waarom

GEBRIT VAN BLOCHOVEN,

Bedienaar des woords te Utrecht, van zijne
dienst werd verdragen in den jare 1598.

Want aldus leze ik in 's Raads daghelijks-boek, van
dat jaar:

» Omme den Minister Blochoven aen te segghen,
dat men hem verdracht van zynen dienst, doch nyet
alsoe, dat men hem denckt geheelyck te verlaten, maar
op een ander te helpen recommanderen, syn gecomit-
teert de Goyer, van Bemmelen ende vanden Sande,
schepenen.»

Zonderling!, waarom dan doch, dacht ik, toen ik
dit voor 't eerst las. Noch hier, noch vóór, noch na,
vinde ik in de Raadsbesluiten anders, iets, waaruit blijkt,

of waaruit zich zou laten opmaken, wat den Raad tot dezen maatregel zou kunnen aanleiding gegeven hebben. Zonderling nog meer, daar het juist Gerrit van Blochoven was, die zich nu, gedurende tien jaren, onder de neteligste omstandigheden, in de gunst van den Raad had gehandhaafd. De kerkelijke geschiedschrijvers naslaande, vond ik bij niemand van hen, in welk detail aangaande de Utrechtsche kerkzaken zij ook mogten treden, hieromtrent eenige inlichting. Ja, 't scheen mij toe, dat zelf degenen van hen, die, naar mijne gedachte, er iets van moesten weten, opzettelijk vermeden hadden, om er van te spreken. Van Blochoven verdwijnt uit het getal der Utrechtsche ministers in 1598, en komt het volgende jaar als een *deus ex machina* weer te voorschijn als dorpspredikant te Maarsen, denkelijk *het ander*, waarop hem de Raad had gerecommandeerd.

Ik bleef hieromtrent in 't onzeker verkeeren, tot ik nu onlangs bekend raakte met twee brieven, die dezen nevel voor mijne oogen deden verdwijnen. De eene is, een latijnsch schrijven van Adriaen Antonisz. van Oirschot, (ook Adrianus Antonii, gewoonlijk Adriaen van Oirschot, genaamd), die weleer voor korten tijd lector aan de Hieronymiaansche school was (1), en bij zijne Roomsche tijdgenooten, wegens zijnen ijver en onversaagdheid (die hem ook inderdaad, zijn vijand niet kan betwisten), bekend stond onder den naam van den Willebrord van zijnen tijd. In dezen brief, gedagt. den 5 Junij 1598, leze ik onder anderen deze woorden:

(1) Zie mijn Geschiedk. Archief IV. p. 57.

» . . . Non possum etiam R. T. non scribere, quod haereticus concionator Blochoven, violaverit famulam suam, virginem XVIII annorum, nomine Adrianam, ex Benscop. Propterea est illi officium concionandi indictum. . .”

't Schijnt, als of van Oirschot in dit berigt wat ver gegaan is. In den anderen der gezegde brieven, door den Staten-Secretaris Ledenberch, aan den Gecommitteerden der Staten ter Generaliteit, van Heermale geschreven, en gedagt. van den 20 Aug. *stilo antiquo*, is het *corpus delicti* althans eenigzins anders bepaald:

« Den Predikant Blockhoven,” zegt Ledenberch aldaar, » gehadt hebbende een maecht, die, soe het schynt, wat schoonder was dan syn huysfrouwe, ende lieffelycker van gelaet, is bewegen geweest deszelffs maechts borstkens ende buycxken somtyts te tasten, dwelck die vrouwe vernemende, heeft die maecht ten huise vuytgedreven, waer over de maecht, van hare vrunden geexamineert synde, tgeen voersz., bekent ende verhaelt heeft, ende is dese saecke voirts soe ruchtbaer geworden, dat den voersz. Blockhoven daerover by den kerkenraet gecauseerd synde, hy eintelyke by denselven met advise des magistraets, van syn predikampt gesuspendeert is, daervan ick UE. wel hebbe willen advertieren, tegen de maren, die buyten de waerheyt aldaer mochten lopen.”

Het is geheel in den geest van van Oirschot, hetgeen hij op zijne boven medegedeelde woorden, in zijnen brief daarna doet volgen:

» Similiter est mihi hodie dictum, concionatorem Culenburgensem in adulterio vixisse cum quadam con-

jugata. Spero, Deum hujusmodi permittere, ut oculi simplicium aperiantur et cognoscant, quales sint, qui ecclesiam reformare volunt."

J. J. DODT v. FL.

JAN WINTER, Vice-Pastoor der Grootte Kerke te Hoorn, in 1533, te Utrecht, om 't stuk van 't geloof, ter dood gebragt.

Velius heeft in zijne Chronijk van Hoorn *ad annum* 1535 vermeld, dat in de maand Junij van dat jaar zekere vijf doop-gesinde om het stuk van de religie te Hoorn werden ter dood gebragt, en brengt daarop uit het Hoornsche Stadsboek van de criminele executien, het vonnis bij, zoo dat ten aanzien der tijdsbepaling dezer daadzaak, die Velius zegt, de eenigste van dien aard in de geschiedenis der stad geweest te zijn, niet valt te twijfelen. Anders schijnt het gelegen te zijn, omtrent de tijdbestemming der gebeurtenis, welke onmiddelijk daarna door hem wordt verhaald, die met onze Utrechtsche zaken in verband staat, en dus hier wel nader mag ter sprake komen:

» Daer was ook,» zegt Velius II., » omtrent desen tijd tot Hoorn een Heer Jan Cornelisz. Winter, Pastoor van de Grootte Kerk, die zeer grooten ijver hadde, om zijne toehoorders en de burgerij in de godsvruchtigheyd te onderwijzen: heeft tot dien einde zijn beste gedaen, om met' er tijd de grootste abuysen, toen in de kerk zijnde, te beteren: stelde zelfs het vader ons, de twaelf artickelen des geloofs, en eenige spreuken uyt de schrif-
ture in de nederduytsche tale, die hij de jonge luyden

in de schole en andere in handen gaf, om van buyten te leeren. Hierover is hij in den Haghe gedelateert, dan mits de goede getuygenisse die de Burgermeesteren en Regeerders van zijn persoon ten hove deden, is hij zonder eenige moeyten van daer geraekt: waerdeur zijn partijen oorzaeck genomen hebben, om hem aan den bisschoppelijken stoel tot Utrecht te beschuldigen, daer hij ontboden en eenigen tijd lang in gevangnisse geweest hebbende, eindelyck verwesen is met ten sweerde geexecuteert te worden, en word in zijn executie dit voor gedenckweerdig verhaelt, dat hij, opt schavot wesende song het heerlyck lied van Augustinus en Ambrosius, *te Deum laudamus*, en dat recht gekomen synde tot het veersken, *laudant te omnes martyres*, het zwaard deur synen hals ging."

Maar hoe zeer Velius deze gebeurtenis mede op het jaar 1535, en wel na de bovengeroerde ter doodbrenging der vijf doop-gezinde, verhaalt, zoo blijkt doch door het dood-vonnis bij den hove provinciaal van Utrecht over Winter gewesen, dat dezelve vóór dat jaar en vóór de executie der gezegde doop-gezinde moet hebben plaats gehad; en dat dus van Centen *ad Velium* II. in deze nog verder van de waarheid afdwaalt, door dezelve met Brandt (H. d. R., I. p. 300 sq.) en de *Hist. der Mart.* fol. 419, tot den jare 1566 te brengen, eene onnaauwkeurigheid, die ik niet gevonden heb dat door den Heer Abbing, in zijn anders zoo deugdelijk werk over Hoorn, is opgemerkt. Van Heussen (*Hist. Episc.* II. p. 138) brengt deze teregtstelling mede tot 1535, en wel met betrekking tot Schoockius (*de canonicis Ultrajectinis*), welke laatste echter wel weer uit Velius zal hebben geput.

Het gezegde vonnis staat in het *Eerste Register der criminele sententien* door het hof van Utrecht gewezen, waarbij verdient te worden opgemerkt, dat dit tevens het eerste vonnis is, in zaken van het geloof gestreken, dat in deze registers wordt gevonden. Behalve ter rectificatie van de berigten van Velius, van Centen, enz., komt hetzelfde mij wegens het zakelijke detail, dat het bevat, den tijd, waartoe het behoort, en den stand van den delinquent, voor, een hoogst belangrijk stuk te zijn, en dus wel waard ter kennis te komen van de beoefenaren der in- en uitwendige geschiedenis der nederlandsche kerke. Het luidt aldus:

Also Jan Winter, gheboren in Rellandt, overmidts sekere dwalingen ende quade leeringen, by hem, wesende vice-pastoer tot *Hoerne* in Hollandt, den ghemenea volcke gheleert ende gepredickt, by den weerdighen ende discreten heeren, die domdekene ende capitle te Den Dom t' Utrecht, Heren Heynrick Ben (!), canonik aldaer, als proest vander geesteliker jurisdictie in Westfrieslandt, ende broeder Peter Claeszoon van Scevinghen, prior vanden convente der predikaren ordene in den Haghe als kettermeester over den Crisdom van Utrecht, by advyse ende consente van veel ende verscheiden prelaten ende geesteliken personen verclaert is geweest ketter sonder leetwesen ende incorrigibel, ende uyt saken van dien by den Eerweerdigen vadere in Gode, Heere Laurents die Hartoghe, bisschop tot Ebron,

(1) Op de *computatio* H. Ben, *can. Traj.*, de bonis fabricae eccl. Traj. de anno 1534, komt deze post voor:

» Item solvi, de mandato capituli, magistro Joanni Boelen, notario, in causa haeresis contra Johannem Wynter, Lutheranum, pro salario suo, 8 flor.»

suffragaan des bisschops van Utrecht, Matheus van Goch, abdt van S. Pauwels binnen ende Jan vander Burch abdt van Oistbroec buyten Utrecht ter presentien ende mit consente vande voersz. Domdeken, capitularen ende meer andere geestelike prelaten ende religieuse personen, gedegradeert, ontwyt ende hem van alle geestelike privilegien, den priesters ende clercken gegendt, ontnomen ende gepriveert is, gelaten in onsen handen als syne waerlycke rechters, om als ketter gecorrigheert te werden, nade geestelyken ende waerliken rechten, oick, dat deselve Jan Winter buyten pine ende banden van ysere voir den hove van Utrecht bekent heeft, als vicepastroer tot *Hoerne* binnen den naesten jare voir syn gevangnisse tot diverschen stonden den gemeyne volcke gepredickt te hebben, dat men optie opingen van menschen, als syn die constitutien vander heiliger kerken nyet en behoert te staen, dat die legenden van den Heilighen meestendeel al leugenen souden syn; oick, dat hem, Jan Winter, by den heeren vanden rade, in Hollandt, bevolen was twe artikelen van dwalinghen, daer van hy gediffameert was gepredickt te hebben voer Paesschen anno xv° xxxii, in 't sermoen te wederroepen, ende enighe andere artikelen soe te verclaren, dat men daeruyt volcomeliken verstaen soude moghen, dat hy die penitentien, satisfactie, vagevuer, constitutien vander heiligher kerken ende religie nyet en versmaede, mer daervan genoechde, als die heilighe kerk ende religie daervan houdende ende gevoelende is; nochtans hy, comende binnen Hoern, ende, ghevraecht, hoe hy in den Haghe ghevaren hadde, antwoerdde, dat hem belast was, enighe revocatie ende verclaringbe van seker artikelen te doene, maer dat hy 't qualiker maken soude,

dan hy gedaen hadde, ende dat dyenvolghende in't doen van die revocatie ende verclaringhe gheen mentie ghemact en heeft van penitentie, ofte satisfactie te doen vander religie te houden, van 't vagevuer, ofte van de constitutien der heiligher kerken te onderhouden, immers kende gepredikt te hebben, dat die geboden vander heiliger kerken, by den menschen gemaect, niet bondich en waren; kende oick, dat hem gegeven was copie van een libell diffamatoer op den deken van Hoern, twelke in zijn tesche gevonden was, ende bovendien noch een sermoen ofte missive by hem gevonden, inhoudende veel scandelike ende injurieuse saken, jegens den inquisiteurs, prelaten, officiers ende commissarissen, soo wel int geestelike als in 't weerlike, jegens die geboden vander heiliger kerken by den menschen gemaect ende jegens die religie, welke missive hy bekent heeft gehadt te hebben omtrent een half jaer voir syn gevencknisse. Alle welke is jegens die ordinnancien ende placcaten vande Keiserl. Majest. ende in groeter scandale ende quader exempelen, voer allen goeden kerstenmenschen, die nyet en behoren ongestraft te blyven.

Soe ist, dattet voersz. hof uyten naem ende van wegen der K. M^t., K^o. van Germanien etc. met rype deliberatie van raede verclaert heeft ende verclaert mits desen, den voersz. Jan Winter, verbuert te hebben syn lyf, condeemneert denselven Jan gerecht te werden mitte swaerde; ende verclaert alle syne goeden geconfisqueert ten profyte vande Keys. Ma^t.

Gedaen ende gepronuncieert t'Utrecht optie noen, den xii^o July, anno xv^o xxxiii.

J. J. DODT v. FL.

Planten van Meijen.

(Bijdrage tot de zeden en gewoonten der Utrechtenaren).

Het planten van Meiboomen wordt al zeer vroeg in de Buurspraak- en andere memorialen vermeld. Onderzoekende naar den oorsprong dezer gewoonte en hare beteekenis, kwam mij een fransch werkje ter hand, getiteld: » *Traité du plantement des Mays; imprimé nouvellement 1585.* » waarin de schrijver beweert dat deze gewoonte van heidensche oorsprong, en door de christenen in zwang gehouden is, echter onder eene andere beteekenis, namelijk ter eere van de H. H. Philippus en Jacobus. De *Pomaerium S. Sermon. Part. I. Serm. 78* (een boek van zeer groote waarde bij de R. K.) verklaart dezen dag voor een' godsdienstigen feestdag, waarvoor de volgende redenen worden bijgebracht. De Apostel Philippus binnen Hierapolis gekomen zijnde, kenmerkten de ongeloovigen zijne woning met meitakken; doch toen zij hem den volgenden dag aldaar wilden opzoeken, om hem te dooden, waren alle huizen met gelijksoortige takken versierd, waardoor zij het regte huis niet konden vinden. De andere meer waarschijnlijke reden zou geweest zijn, om de christenen meer op te wekken, de gunst van het Opperwezen te erkennen voor het schenken van het eerste groen, en tevens daardoor de menigte terug te houden van de oude slechte gewoonte, de uitbottende boomen en boschjes ter neder te vellen. Door deze laatste bewering erkent het *Pomaerium* zelve, dat dit feest door de christenen in navolging der heidenen, in zwang is gehouden. Meer andere redenen worden door hem opgegeven, om de wijze zijner beschouwing, het planten van Meiboomen op Meidag, als afgodisch te doen uitkomen, en

alzoo de hervormden van deze bijgeloovige R. K. gewoonte aftrekken.

In een ander oud werkje, te Middelburg 1610 gedrukt, getiteld: »*Tractaet vande Bacchus-feesten, dat siin vastel-avonden, kerremissen, etc. Uit het latijn van And. Hijperius, vertaald door G. C. Udemans*», lees ik in het voorberigt: »Wat den oorspronck aengaet, het is seker dat alsulcke brasdagen van de blinde Heydenen zyn hergecomen, dewelcke hare Affgoden op sekere iaergetyden met brassen en suypen, danssen en springhen, rasen en tieren plegen te vereeren. Alsulcke feesten waren hare (1) hare Floralia ter eeren van Flora de hoere, van de welke vele meynen dat den Flore maendach by ons is overghebleven: maer ick soude eer gevoelen dat onse Meynachten, dat is de ravotspelen, diemen 's nachts voor den eersten Meye pleecht met planten van Meyen, singen ende danssen etc. daervan hercomen, want de Romeynen pleghen hare Floralia op den selven tydt te vieren, namelick 's daechs voor de maent Meye, daerom dat sommige geleerde niet sonder groote reden gevoelen, dat de ravotteryen diemen by ons pleecht op den Meynacht te houden daervan haren oorsponck hebben.»

Van de overoudste tijden bestond het vieren van het Meifeest in deze stad. Zoo als dit met alle volksfeesten plaats heest, werd ook dit buitensporig, waardoor de Raad meermaalen verpligt was, waarschuwingen te doen uitgaan, om het jeugdige groen te sparen, hetwelk men bij die gelegenheid, zoo wel als de meitakken, kapte en stadwaarts voerde.

In 1463 werd den schouten en bureu buiten de poorten, de weet gedaan, dat zij geen meijen halen zouden »in der Dynsloe» (2).

Bepaaldelijk werden deze meijen gehaald aan den berg, d. i. boven de Bilt, waartoe de Raad verlof verleende.

(1) Vacat. in lib.

(2) Kameraars Rekening.

Het halen dezer welriekende jonge plant, was reeds op zich zelve een feest. De bureu vereenigden zich op den laatsten April (Mei avond) en togen naar buiten. In triomf voerden zij hunnen buit op karren of wagens met paarden bespannen, binnen de muren; sommige droegen dezen welriekenden last op hunne schouderen. Kransen werden er van gevlochten, triomfboomen op de bruggen opgerigt, de huizen van den Bisschop, van de voornaamste geestelijkheid, van geachte raadsheden en van begunstigers, daarmede behangen; hiertoe werd de nacht besteed, welke, in vrolijkheid doorgebracht, soms in dulle luidruchtigheid ontaarde.

Ook de staatkunde speelde hier hare rol. De huizen van hen, welke in de volksgunst niet deelden, behing men met dorre takken of afzigtelijk loof.

Onder de openbare gebouwen, welke met meijen versierd werden, vind ik, behalve het Bisschopshof, voornamelijk vermeld: het Raadhuis (Schoonhuis) op den Steenweg, het Schepenhuis (Hasenberch) aan de plaats, de Vleeschhallen en het Keizerrijk (thans de waag). De kosten, aan deze laatste gebouwen besteed, even als aan het planten der boomen op de bruggen, geschiedde voor stads rekening. In 1485 boekt de Kameraar in zijne rekening » van meyen te dragen in Keizerryk » en het volgende jaar » gegeven van het gat toe te maken op de Smedebrug, dat met den meiboem opgebrocken was, » enz.

In 1496 viel de inkomst van den nieuwen Bisschop, Frederik van Baden, juist in het tijdperk voor, dat de Meij bloeide. De raad maakte daarvan gebruik, om den nieuwen landsheer met eene ongewone natuurpracht te verwelkomen.

In de Schutmeesters Rekening van 1497-1498 vind ik daarvan het volgende geboekt:

» Gegeven drie wagenluyden, doe onse Lantsheer hier ingehaelt wort, om meyen te halen: Henrick Gerytsz., in Tollesteghe, Roelof Jansz., in die Nystraet, en Jacop Pouwelsz., elck mit hoeren wagen een voeyer meyen aen den berch te halen, enz.

Gegeven 7 gesellen, die elk mit een byl aen den berch reden, om die meyen te houden en opten wagens te laden.

Gegeven Armbrecht, die weerdt aende Bilt, dat des cloesters wagenlude mit die gehuerde wagenlude, tot xij personen, ende die greefmeyster mit Hutors en noch viij zaedragers aldair verteerden, doe zy die meyen aen den berch gehailt hadden, aen cost en bier 4 L. 5 st.

Gegeven Michiel, den lyndreyer aster Twystraet, om 60 pont garens te scheren over die straten, enz.

Gegeven den greefmeyster en Goeyert Lourensz., dat zy noch met xiiij gezellen die sperren tot Wittevr. hailden, die sperren oprechte, den lynden sceerden van die Tollestege poert tot aen ons Gened. Heren hof toe, en die pecktonnen zette op der stads bruggen, enz.

Gegeven den schutm^r, dat hy drie dagen lang gedient heeft om die meyen te halen, the hangen, die sperren te zetten en weder of te doen."

Nog lang bleef het gebruik van het planten van Meiboomen alhier in zwang. Na de hervorming bij het verblijf van Leicester in deze stad in 1586 werd van stadswegen betaald, » voor thalen ende rechten van meyboomen voor Syn Excell. en Syn Gen. hoff," 21 ponden 6 sc. (1) tot dat in 1647 de vroedschap dezer stad het volgende besluit nam: » begerende te weren de insolentie voor desen gepleegd in het dansen ende springen onder de Meikransen, interdiceert ende verbied by desen allen en een ygelik, van nu voort-aen eenige Meykransen uyt te hangen, op de verbeurte van drie gulden (2)."

Zoo werd dan een volksgebruik, hetwelk zijnen oorsprong

(1) Kamer. Reken. bij Dodt, Archief, 3^e deel, bladz. 262.

(2) Publicatie 4 Mei 1647, waarbij tevens het omleiden van den Pinksterbloem verboden wordt. Van der Water, Placaatb. III. Blad. 471, en id. lib. Bl. 414, bij welke laatste verboden wordt Meijtakken te planten, enz.

uit de grijze oudheid ontleende, om de ongebondenheid des volks en de onzedelijke strekking afgeschaft. Ook hierin deed de toenemende volksbeschaving zich kennen.

N.-M.

PAARDENMARKTEN.

Gemarkt op den 6^{en} Maart 1843.

Kantoor Ridderschapsvaart.	187 Stuks.
» Catharijnepoort.	216 »
» Tolsteegpoort.	222 »
» Vaartschen Rijn.	71 »
» Wittevrouwenpoort.	99 »
» Roodebrug.	16 »
» Weerd Barrière.	11 »

te zamen 822 Stuks.

Gemarkt op den 10^{den} April 1843.

Kantoor Ridderschapsvaart.	302 Stuks.
» Catharijnepoort.	276 »
» Tolsteegpoort.	277 »
» Vaartschen Rijn.	124 »
» Wittevrouwenpoort.	102 »
» Roodebrug.	17 »
» Weerd Barrière.	4 »

te zamen 1102 Stuks.

SMITS-GILDENBORD,

IN DE BUURKERK, TE UTRECHT.

Wat heeft der Smeeden Konst, op welgegronden gronden,
En juist gepaste Maat, al vonden uitgevonden,
Ten goeden van den Mensch, besteed den Vingerhoed,
Hoe noodig is hy 't Volk dat Naalden bruyken moet:
Wie kan de wonderheid, na 't Wonder-eysch bepalen,
Wanneer hy door een Pomp, ziet 't water opwaarts halen,
Hoe kon men nu ter tyd, den Vyand wederstaan,
Zoo Vuurslot en Musquet, wierd uit het land gedaan;
Was 't Harnas en het Swaart, niet in gebruyk gebleven,
Wy waren overlang den Vyand opgegeven.
Het snydent Mes, den Mensch geen kleyn gemak bereid,
Het Koper en het Tin, heeft ook zyn nuttigheid.
Wat goederen konden zyn bewaard voor diefsche guyten,
Indien men door het Slot, die Schelmen niet hield bayten;
In 't kort, daar leeft geen Mensch, in groot of kleyn bezit.
Die niet en heeft van doen, de konste van den Smit;
Maar wyl wy spreken in het kort van 't Gild der Smeeden,
Zoo laat ons verder gaan, en nog wat hooger treden;
Smeed nimmer Leugen, die de ziele sterven doet,
Smeed nimmer booze Lust, ten brand van U Gemoedt,
Smeed nimmer eenig kwaad, en zoo het mogt ontfonken,
Zoo lest in alle haast, die kankerige vonken:
Maar smeed integendeel, in allen deelen uit,
Al wat er eerlyk is, en lieffelyk en wel layd;
En zoo gy dat betracht, benevens Godt te vreesen,
Gy zult in ware daad, een dapper Aambeelt wesen;
Waar op, indien de Wind der plagen Jobs eens buyd
Den Hamer van den Straf, met macht te rugge stuyt.

S. DE VRIES.

TAFEL

VAN

WEERKUNDIGE WAARNEMINGEN ,

In de maand APRIL 1843 ,

GEDAAN AAN HET

CHEMISCH LABORATORIUM

VAN

's Rijks Vee-Artsenijschool

te UTRECHT ,

ONDER TOEZIGT VAN DEN HOOGLEERAAR

P. J. J. de Fremerij.

NB. De Waarnemingen geschieden des morgens te 9, des middags te 12, des namiddags te 3 en des avonds te 9 uren.

DATUM.	BAROMETER IN MILLIMETERS.				THERMOMETER IN 1000.				WINDSTREEK 's MIDD. te 12ur.	WEERSGESTELD 's MIDD. 12UREN
	9 ur.	12 u.	3 ur.	9 ur.	9ur.	12u.	3ur	9ur		
1	757	757	757	756	114	13	14	112	w.	Betrokken.
2	756	755	755	753	116	126	155	10	idem.	idem.
3	759	760	760	759	115	12	156	72	n. w.	idem.
4	752	751	750	754	108	156	14	83	z.	idem.
5	753	753	753	762	96	12	12	7	w.	Zwaar bewolkt
6	764	764	761	757	82	13	15	10	idem.	Bewolkt.
7	755	754	752	751	112	116	113	113	idem.	Betrokken.
8	751	753	753	753	106	116	116	24	idem.	Bewolkt.
9	756	755	754	755	76	72	68	5	n. o.	idem.
10	759	759	759	760	53	56	66	22	idem.	idem.
11	759	759	759	760	42	57	54	2	w.	idem.
12	761	761	760	760	13	4	45	63	n. w.	idem.
15	757	757	757	760	2	62	62	12	w.	Weinig bewolkt.
14	760	758	758	760	46	44	5	82	idem.	Bewolkt.
15	767	767	767	768	10	156	15	8	idem.	Weinig bewolkt.
16	768	765	762	760	11	116	102	104	o.	helder.

DATUM.	BAROMETER IN MILLIMETERS.				THERMOMETER IN 100°.				WINDSTERK 'S MIDD. 12 UR.	WEERSGESTELD H. 'S MIDD. 12 UREN.
	9 ur.	12u.	3 ur.	9 ur.	9ur.	12u	3ur.	9ur.		
17	760	759	760	763	11	11 ₂	146	8	o.	Betrokken.
18	766	767	767	767	10 ₅	15	137	77	N. o.	Helder.
19	763	764	765	761	124	174	184	12	o.	idem.
20	758	758	758	759	175	208	226	11 ₂	idem.	idem.
21	760	761	761	762	154	16 ₂	185	104	w.	Betrokken.
22	765	765	765	765	114	16 ₂	12 ₂	84	idem.	idem.
23	767	767	767	767	9	116	116	65	idem.	Helder.
24	763	763	765	763	9 ₂	106	11	6 ₂	N. o.	Betrokken.
25	761	760	757	755	98	15	157	76	o.	Wenig bewolkt.
26	756	756	757	757	66	10 ₂	11	35	N. W.	Bewolkt.
27	760	761	761	764	76	9 ₂	11 ₄	6	w.	idem.
28	765	765	762	760	11 ₂	14 ₂	13	8	idem.	Helder.
29	760	759	759	760	14	166	16	107	z. o.	Wenig bewolkt.
30	764	764	764	766	136	183	21	137	o.	Helder.
	GEMIDDELDE WAARNEMING								Vanden 1st. tot den 11e	
1	7567	7566	7560	7565	978	114 ₂	1165	791	— — 1ten. — — 20e.	
2	7613	7613	7611	7618	845	1109	1196	696	— — 21st. — — 30st.	
3	7619	7619	7616	7621	1078	1366	1584	850		

- 1 's Avonds regen.
 2 's Morgens regen.
 3 's Morgens een weinig regen.
 4 's Namiddags onweder en regen.
 5 Winderig.
 6 's Namiddags een weinig regen.
 7 Regen en Winderig.
 8 's Morgens sterken regen en winderig.
 10 's Morgens hagel.
 11 Winderig, 's namiddags regen en hagel.
 12 's Morgens sneeuw.
 14 Regen en winderig.
 21 's Namiddags een weinig regen.
 26 Geheelen dag regen.
 27 's Morgens regen.

Algemeen gemiddeld, Barometer 7592, Thermometer 1049.

April 1843.

**STAAT DER GEBORENEN, VOLTROKKEN HUWELIJKEN,
OVERLEDENEN, enz., in de Steden der Provincie
UTRECHT.**

	GEBORENEN.										HUWELIJKEN.		OVERLEDENEN	
	Getal.		waaronder:						ECHTSCHIEDINGEN					
			Onechte.		Tweel.		Doodgeb.							
	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.		
UTRECHT.....	83	62	11	8	1	1	3	21	»	»	39	50		
AMERSFOORT.....	16	16	»	»	»	1	»	6	»	»	11	11		
RHENEN.....	8	6	2	1	»	1	»	2	»	»	3	4		
WIJK BIJ DUURSTEDEN.	3	5	»	»	»	»	»	»	»	»	1	2		
MONTFOORT.....	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»		
IJSSELSTEIN.....	5	8	1	»	»	»	»	1	»	»	2	2		

**STAND DES WATERS,
te VREESWIJK in de Rivier DE LEK.**

1 April 1843.	onder Nulpeil. 3 el 72 dm.
15 — —	4 - 26 —
30 — —	4 - 58 —

Verhael

VAN

' Gene is voorgevallen tot Utrecht in de maent van Novemb. des jaers 1673, aengaende 't teykenen van 't fameuse Reg., 't welck by eenige Borgers der Stadt Utrecht doenmaels aen den Graaff WILLEM VAN HOORN (1) is gepresen' en waerom Syn Excellentie de Regeringe aldaer heeft gesuspend', alsmede een Sommier en cort verhael van predicatie, die den Eerw. D^r. THADDEUS LANTMAN (2) in die tyt heeft gedaen, binnen Utrecht in de Domkerck, over de woorden uyt Reg. 42 vers 45: α Dese omwendige was van den Heere."

MEDEGEDEELD DOOR

Dr. G. D. J. SCHOTEL.

Soo haest als de provincie en stadt van *Utrecht* was comen te vervallen in handen in 't geweld van den Koninck van *Vranckryck*, hebben eenige uyt desselfs nabuyren, aenstonts een overlegh gemaect, in welcker voege sy souden connen machtich worden en de provincie van *Utrecht* ontsetten van eenige goederen, privilegien en rechten, die tot den welstant en beschermingh van hare merckelyck soude connen dienen, in cas de *Franse* militie de provincie en stadt van *Utrecht* 't eenigen tyde quam te verlaten, omme soo doende, gelyck als een rooff te halen uyt den brant van hare trouwe

(1) Zie over hem: Wagenaar, *Vad. Hist.*, d. XIV, bl. 282, 283, 337, en van Wijn enz. in de *Aanmerk. en Bijvoegs.* bl. 101, 105.

(2) Of de Landman, *Theol. doctor*, predikant te Sevenhoven (1650), *Delft* (1656), 's *Hage* (1663), waar hij in 1682 overleed. Hij komt voor bij Wagenaar, *Vad. Hist.*, d. XIII, bl. 156, d. XIV, bl. 67.

nabueren, aen den welke sy ter contrarie, voornamelyck in consideratie van derselver droevige desastres, alle melyden en assistentie, tot maintenu van haren staet en welwesen, wt cracht van de Unie, schuldigh waren.

D'eerste pas dan, die de belyders, tot wtwerckinge van dit haer desseyn, dede, bestont daerin, dat, in gevolge van haer Ho. Mo. resolutie van date den 4 August. 1671, de H^{ren}. Ged. van de provintie, die onder de macht van *Vranckryck* waren gebracht, wierden gexcuseert van hare cessie ter generaliteits collegien, door welck removeren ende absenteren wierden voorgecomen alle oppositie en inspraeck, die de geseigde H^a. Ged. der overwonnen provintie, soude hebben gedaen jegens de resolutie, die men van tyt tot tyt ter Generaliteit dacht te nemen, tot voortsettinge en voltreckinge van 'tgeformeert desseyn.

Als nu de sake van *Europa*, door Godts genedigē zegen, sich naderhant soo schickten, dat syn Majest. van *Vranckryck* daardoor resold^a, onder anderen, mede de provintie en stadt van *Utrecht* met syn militie te verlaten, en dat deselve delibereerden, off sy de provintie en stadt door een totale devastatie en verwoestinge tot ongebruyck soude doen maken, ofte wel dat verderff door een merckelycke somme gelts laten remedieren; soo heeft eyndelyck de provintiale regering, door haar versoek en opgevolgde onderhandeligh met den H^r. intend^t. Robert, geobtin^t., dat tgemeent verderff wierde affgecocht, voor de somme van 450,000 gls. Welke zake beslecht en vorders ruchtbaer geworden synde, dat de *Franse* militie daer op de stadt en provintie eerstdaegs stonden te verlaten, soo doet men een tweede stap, soo groot, dat oyt yetwes jegens de nabueren is onderno-

men, t welck daer aen gelyct, hier in bestaende, dat haer Ho. Mo., welkers vergaderinge, den 18 Nov. 1673, alleen bestont wt 14 presente Hⁿ., ten seluen dage een resolutie nemen, buyten kennisse van haer Hⁿ. principalen, by welke resolutie gedecreteert wort, eenige Heeren te deputeren, die soo haest de stadt *Utrecht* by de *Franse* militie soude syn geevacueert, aldaer soude doen by provisie cesseren en ophouden alle staatswyse mitsgaders alle gesuborneerde vergaderingen van Gedep. Geëligⁿ. Ridderschappen, Borgemrs., Schepenen en Vroetschappen, Hof van Justitie en diergelycke, sonder te vermelden, wat, in de gem^{te}. provincie en stadt, soude mogen voorgevallen syn, twelck aen t bestel en directie van Genl'. specterende en niet Domestyck en was, wie, volgens dese suspensie, by de gem^{te}. Heeren gedepn. met assistentie van t guarnisoen op ten ²⁶/₁₆ derselve maents is geeffectueert. — Makende alsoo de Bontgenoten, die door een eenwigh verbont en Unie aen den anderen vercnocht en geobligeert syn, om elkanders hooch gesach en souverainiteit, vryheit, rechten, privilegien te maintineren en te hanthaven, sich selven meester van een provincie, die, volgens de getuygenisse van de Bontgenoten, in hare welstant, alle trouw, veerdigheyt en stantvasticheyt, tot conservatie van gemeene Unie, hadde getoont en bewesen: en die boven dit niet onder 't geweld van *Franse* en was gecomen, als naer dat deselve aengeboden hadde, goet en bloet, tot beschermingh van t gemeene vaderlant, op te setten. Ja dat meer is, naer dat deselve van hare Bontgenoten waren verlaten, blyckende dit by de Missive van Hⁿ. Staten 's lants van *Utrecht* geschreven aen haer Ho. Mo., den 11 Juny 1672. Synde alhier noch te remarqueeren, dat

de gem^{te}. resolutie van $\frac{8}{18}$ Nov. 1673, aenstonts, na dat die gearresteert was, aen eenige van de nabeschrevene teyckenaers tot *Utrecht* is toegesonden, sonder dat daer van naderhant aen de Reger. eenige de minste kennisse is gegeven. — Ende om aen dit gearresteerde *interregnum* een beter couleur te geven en t selve des te lichter uytwercken, meende men ten hoogste dienstigh te syn, dat by eenige wt de onderdanen en Borghers clachte wierden gedaen, over de quade directie van haere Regenten, om daer door aenleydinge te geven, dat de Bontgenoten, wt lieffde tot recht en gerechticheit en medelyden van die clagende ingesetenen, soude schynen de behulpelycke hant te willen bieden aen de ellendige, en alsoo, onder die schyn, de voirconomene suspensie der oude regenten in te voeren, en te invaderen de hooge macht en jurisdictie van haren nabuerighen souverain. Ende dit is de rede waerom dat de vluchtelingen, die uyt de provintie en stadt van *Utrecht* waren wtgeweecken, en over haere Regenten klaegden, doemaals so aengenaem waren, dat de grootste quaetspreekers de honorabelste en profitabelste ampten naemaals hebben becomen, ter contrarie, die gene, die in t comportement van den oude Regenten genoeggen hadden, selfs met voorgaende dreyginge van hare ampten en bedieningen syn ontset. Ende worden verders noch dienstigh geord^t., dat de gem^{te}. clagende Borgers niet separatlyck, nemaer gesamentlyck, hare clachten quamen 't institueren, om alsoo dit bestel een glans te doen hebben van een wettigh bedryff. Want te wachten na een generale opstant van de borgerye tegen hare wettige overheyt, gelyck in *Hollant* was geschiet, en daer door authorisatie te connen wtwercken aen een off meer persoonen, om

die troublen te beslechten off appaiseren, en soo doende t bestel en veranderingh van Regenten te becomen, daer toe was geen gelegentheyd, want de Borgerye van *Utrecht* was, naer d'uyttocht van de *Franse* militie en eer aldaer t guarnisoen van den staat tot besettingh was ingecomen, geheel stil en toonde genoeg te hebben in hare Regenten. Sulcx dat nootsakelyck tot t'doen van dese clachten eenige wt de Borgerye moeste werden opgemaect, om de vereyste clachten te doen. En sal vervolgens uyt d'omstandighheden van t teyckenen en presenteren van tgem^{te}. Requeste blyken, dat men groote reden heeft te gelooven, dat eenige tot de nabuerige provintien dit middel van Doleantie van den voornaemste teyckenaers hebben gesuspend^t. en deselve daertoe geinduceert, verkiesende luyden, die met haer staet en conditie niet tevreden waren en door haer ambitie na veranderingh in de staet en regeringh verlangden, om door geweld en confusie dien staet te bereyken, waer toe ten deele hare namaeghschap, onaengename qualiteiten en ongeregelden omganch in een welgestelde Regering niet en conde opvoeden.

Maer om nu de Historie ofte t bestel der teycken^g. met ordre te deduceren, soo dient vooraff geconsidereert, dat de Borgerye, voor d'invasie der *Franse*, tegen hare Regenten over t bestier van s Lants en Stadts saken niet en heeft gemurmureert, nochte sich onvernoegt getoont. Alleenlyck claegde de *Voetianen* aenhangh, dat als in de gemeynte tot *Utrecht* een predicant stonde bestelt te worden, men haer niet indifferentelyck toe en stonde en approbeerde alle persoonen, die van haer, als continue-lyck de sterckste in den kerckeraet synde, wierden beroepen: en schoon genomen, dat doenmaals eenige wey-

nige gevonden waren geweest, die sich over de Regering misnoecht hadden getoont, als neen, soo conde dit aen haer Ho. Mo. geen suffisante noch equitable reden ofte fundament dienen, om de gantsche provintiale Regering tot *Utrecht* te connen surcheren, nochte salt selve oyt t doen van de teyckenaers connen justificeren, door dien geen Regering, met hoe groote equiteyt deselve oock haere saecken bestelt, 't alle hare ingesetenen te pas en can maecken.

Dat mede van de ure aff, dat de *Franse* militie de stadt *Utrecht* quiteerden, tot dat Graaff Willem van Hoorn nevens Do^s. Lantman des avonts aldaer aenquaemen, uytmakende den tyt van 2 geheele dagen, geen dalderminste bewegingh ofte teeken van onlust oft ongenoegen over de Regering by de burgerye en is getoont, maer dat alles in volcomen rust en stilte wierde bevonden. Gelyck ook de burgerye, na tgem^{te}. arrivement van den Grave van Hoorn en Do^s. Lantman, noyt eenige getale ofte een corps, ofte in de gildecamers by den andere syn geweest, om wt misnoegen tegen de Regenten hare clachten intebrenghen. Zoo dat de doleantie over de Regering niet en is geprocedeert wt een misnoegen, dat 't lichaem van de borgerye tegens haer Regenten hadde, maer hebbende eenige weynige staetsuechtige en baetsoeckende menschen, die wt de veranderingh van de Regering voorname advancementen te gemoet sagen, en die daer benevens door anderen van buyten wierden aengeset, dit werck begrepen en by de hant genomen en syn oock selve in die verwachtingh niet bedrogen, door dien en de hare met de voortreffelycke bedieningen en ampten hebben weten te voorsien en veele van de resterende teyckenaers, die mede de

hope van diergelycke voordeel beoogden, jelyck hebben te toon gestelt.

Dit aldus gepremitteert synde, soo volgt in ordre, te verhalen, dat D. Lantman, synde op den 13 Nov. 1673, op een donderdagh, s' avonds in den *Haghe*, ten huysse van de wed. Lindanus, in een geselschap, twelck sich met 't singen en hooren van musick vermaeckte, laet in den avont wt gemelte geselschap wierde wtgeroepen, en dat syn Eerw. weer binnen gecomen synde aen de compagnie bekend maekte, dat hy van haer syn afscheyt moeste nemen, seggende, dat hy soo datelyck tydingh becomen hadde, die hem verobligeerde, s' anderendaegs met d'eerste schuyt na *Utrecht* te moeten vertrecken, en is syn Eerw. diensvolgens oock s' vrydaegs avonts ter gesetter ure, nevens den Grave van Hoorn aldaer aengecomen.

Dat Hendrick Quint, die met D. Lantman vele correspondentie, geduerende 't verblyff van de *Franse* militie, hadde gehouden, en met de Professor Gysbertus Voetius (1) en Do. Gentman (2) raet gepleecht hadt, gelyck sulcx met oochgetuige can bewesen worden, sich ten tyde van 't arrivement van den Graeff van Hoorn aenstonts by den welgemelte Grave hem heeft verwoecht en denselven avont by hem ter maelyt is geweest: en als de gasten, na t opstaen van de tafel, elkander noch wat onderhielden, soo dede Syn Excell. de gasten bekend maken, dat t laat wierde, strydende sulcx al vry wat

(1) Zie over hem *Kerkelyk Dordrecht*, d. I, bl. 331, 332. Burman, *Traj. erudit.* en vele anderen.

(2) Deze predikte reeds des namiddags in de *Domkerk*, waarin men des morgens de misse had gehoord. Zie *Wagenaar*, t. a. p. bl. 282.

jegens de heuse en hooffsche manier van leven; maer dit geschiede, omdat de tyt al wat diep in de nacht verliep, en dat men t teykenen van t Request noch in de voornacht voltrecken wilde. Dat dienvolgende by den Ad^t. Antony Vermeer, synde mede een van de voornaemste aensetters van t werck, een Request wierde ingestelt, behelsende, volgens d'onderrichtinge, die men daer van by de teyckenaers selfs heeft becomen, gelet tselve Request de Regenten noyt en is voorgelesen, en naderhant onder de teyckenaers is verduystert gebleven, een drieledigh versoeck, bestaende en dese drie navolgende poincten, als:

1. Tot beter mesnage van stadtspenningen.
2. Tot herstelling van de stadhouderyke Regering.
3. Tot verlossinge van de kercke Godts *t Wrecht* wt hare verdruckinge.

Met dit Request, t welk by den gemelte Ad^t. Vermeer ingestelt en met syn eygen hant geschreven was, heeft deselve, voorsien synde met een incktkoker, pen, bril en lantearn, en daer beneven geassisseert met eenige van de voornaemste der teyckenaers, den geheelen nacht by de huysen omgelopen en de luyden, op haer bedt leggende, tot t teykenen derselver Request gesolliciteert, opdat dit werck soo doende met minder moete en meerder spoet, als oock met minder respyt in cas van achterdocht, voltogen soude connen worden, waer doer hy oock den naem van *Lantarendrager* en *Schout by nacht* gemeriteert en tot noch toe behouden heeft.

Dit Request was eerst van weynige onderteekent, als Aalbert en Anselmus van Benthem, vader en soon, de Reuver, haer swager, Hend. Quint, Soesdyck, Schadenbroeck, Justus Vermeer, staten

tollenaar, Mr. Antony Vermeer, syn broeder, Adv^t. Voetius, soons soon van Gysb. Voetius, Ad^t. Spoor, Do^r. Gentman, soon van pred. Gentman, Doeyenborgh, de Swart, Groenendael, Murenbel, van Eede, Bosschaert, van Aken, Heycoop, Junius, Apotheecker, Pothuysen, beyde de Vollenhovens, Ad^t. Eduard van Voorst, syn broeder, Hend. van Zuylen, procureur, Wolphard Zwaerdekrone, Nots. Jan van Balen, clerq in de stadts secretarie Do^r. Huyden, Rombout van Veekhoven, Schoonhoven, Cruyff, Schaap, Nots., synde dese alle luyden van *Voetiaensche* gemeynte off kerck, gelyck men gewoon is te noemen.

Als tgemelte Request in dier voege onderteekent aen den Graeff van Hoorn, die geen qualificatie ter werelt hadde, om op soodanige saecken te disponeren, wierde ter hant gestelt, en dat Syn Excell. sach, dat de Requeste by soo weynigh persoonen geteykent, niet en conde gesecht worden uyt de naem van de gantsche Borgerye, ofte van de gemeente der stadt *Utrecht* gepresenteert te syn! soo heeft men doen vorder geteenteert allerhande slagh van luyden tot t teeckenen te solliciteren, en dat sonder onderscheyt, off sy kercks off niet seer kercks en waren, gelyck dan noch in de nacht daertoe geinduceert syn, dese navolgende; den apotheker Koninx, de Ad^t. Mr. Pieter Elsevier, de Wael, in de *Elant*, Oostwaert, sergeant, Drielenborgh, Plucque, van Dyck, Sas, Apothecar, Smout, van den Brinck, mitsgaders noch thien off twaelf andere, synde dese lieden weynigh bekent, of vreemdelingen, welkers namen men daerom niet soo wel en heeft connen onthouden. En moet dit niemant voor

vreemt opnemen, gelet den professor Gysb. Voetius van maxime was, vooral luyden van die conditie en vreemdelinghen, welcke na de Regering niet en conden aspireren, tot den kerckendienst te bevoorderen, om door die met des te meerder vigeur syn maxime in de kerckenraet te connen staende houden, en tegen de Regering ageren, soo dat t gants getal van teyknaers bestont in ontrent de vyftigh.

s' Morgens den 15 Novemb. 1673, synde saturday sag men voor de huysing van Vermeer den tollenaer, op t oude kerckhoff, den Eerw. D. Lantman staen in t midden van een goeden hoop teyknaers, daer onder den Advoc. Voetius, Doeyenborgh enz. en wiert mede den Advoc. Vermeere, opstelder en schryver van t Req^t., met seer groote yver voor de middags ten halff 11 uren gesien int huys van D. Gysb. Voetius ingaen, apparent om rapport te doen, wat succes 't teykenen van 't Req^t. hadde gehad, gelet hy dese saturday 's morgens ten 10 uren noch hebbe getracht eenige ingesetenen tot 't teykenen 't induceren, voergevende aen sommige van die, de welke wat difficulteerde, datter doenmaels geen Regeering meer en was, en aan andere, dat dit doen van hooger hant quam, gelyk in dier voege Plucque aen syn vrunden, die hem te gemoet voerde, dat sulck doen, hem wel voor de schenen soude connen springen, antwoorde, dat tgeen noot had, alsoo dit bestel van hooger hant was aengeset.

Dit Req^t. aldus geteekend synde, is doen by de Grave van Hoorn aengenomen, en heeft Syn Excell. daerop denselven dagh de gantse Regering gesuspendeert, sonder daer toe eenige qualificatie, last oft commissie, te hebben ontfangen, affsonderlyck oft nevens haer Ho.

Mo. Gedeep. blyckende sulcx uyt haer Ho. Mo. resolutie van 18 Nov. 1673, alleenlyck voergevende, dat Syn Excell. wt 't presenteren van t Req^t. bespeurde, datter oneenigheid onder de Burgerye was, en dat een stadt, in syn ingewanden soo ontstelt en ontrust synde, niet wel te beschermen en is tegens een vyant die noch soo naby was. En valt hier te noteren, dat als de voors. suspensie by Syn Excell. beschickt was, hy dien selven avont tegens syn officieren seyde, dat daer doenmaels geen Regering en was, en dat dienvolgens d'officieren van de militie de plaetse van de Regenten in de kerke wel mochten innemen, doch soo imant van de Regenten syn plaetse quam te nemen, sy denselven niet daer wt soude stooten. Hoedanigh na de gemelte suspensie sich heeft toegedragen, is door andere omstandelyck met den druck gemeen gemaect.

Daegs daeraen, synde sondagh den 16 Nov. 1673, heeft de eerw. D. Lantman in de Domkerck een predicatie gedaen wt 1 Reg. 12 vers 15, die hier naer breeder sal werden verhandelt, in welke Syn Eerw. de qualiteyten van Syn Excell. seer extolleerde, en besonderlyck prees hy seer den handel ofte de directie van syn genade, seggende tot de toehoorders, dat al wat Syn Excell. hadde gedaen, tselve geschiet was ten beste van de Borgerye. Eenige dagen daer na heeft wt de teyckenaers men de Capiteyns van de Borgerye gecoren, en vervolgens haer en hare familien met de beste ampten versien en opgehoopt, ider van haer daer en boven gunnende t recht van twee persoonen tot raaden in de Vroetschap te kiezen, welke gratuyteyt insgelycks syn effect heeft gehadt. Uyt t voors. verhael van t bedryff der Teyckenaers kan men affnemen, dat de de drie predi-

canten als D. Gysbertus Voetius, D. Gentman, D. Lantman de teyckenaers in dit quade stuck hebben gestevigt en geanimeert, en dat voornaemlyck D. Lantman den aenleyder van alles is geweest, gelyck sulcx mede wt syn predicatie hier na blycken sal, en soude men tot bevestigingh van dese stelling veel oneer connen bybrengen, als mede wat voor communicatie van brieven en adressen over en weder van de gemelte predicanten met de principaelste directeurs van dit werck in *Hollant* is geweest, welckers namen nu al uyt de mont gevallen en bekent soude syn, indien men eenige hooge stant persoonen dan niet mede int spel soude moeten brengen. Ook weet men net op te tellen, wat luyden door dese predicanten wt hare ampten verstooten en ter contrarie andere op haer recommandatie syn voorsien geworden. En souden oock de autheuren van t maken, doen teekenen en presenteren van t Request wt haer selven de confidentie niet gehadt hebben, om soodanigen stouten en boosen stuck werck by de hant te nemen, welck gestreckt heeft tot een totale renversement van de vrye Regeringh, waer door de vruchten van den laetstleden 80 jarigen oorlogh, die aen de voorouderen soo veel goets en bloets gecost heeft, in eene 24 uren syn omvergestooten, als mede gedient heeft tot bederff van soo vele eerlycke luyden, die daer door wt haer aempten syn geraeckt, ten ware sy daer inne, invoegen voors. als mede van hooger hant daer toe waren geinduceert en gecourageert geweest, verseekert synde, dat sy daer mede een aengename dienst soude doen aen die gene, die door de verwarringh in den staat, haer in portuyr hadden gestelt, om van tgene t waerdigste in de provintie van *Utrecht* was te connen dienen.

Daer benevens is dienstigh hierby te voegen en cortelyck aentewysen met hoe weynigh fundament men dese gantsche saeck heeft beleyt en dat men ten deele door gewelt, ten deele door schalckheyt, als door goet recht getracht heeft syn oogmerck te bereycken.

En om hier van een proeft te geven, soo dient geconsidereert, haer Hog. Mo. resolutie van 18 November 1673, waerby de Regering by provisie gesuspendeert wort, welke suspensie aldaer gefondeert is, op dese schynende: *dat misschien by de H. Staaten van de Resp. Provincie, omtrent de voors. saecke*, te weten, dat d'oude Regenten soude continueren in hare bedieningen, *verscheyde consideratien en bedenkingen soude connen vallen*, enz. te weten in een saeck, daer inne sy niet ter werelt in te seggen ofte te disponeren en hadde. De Graaf van Hoorn fondeert de suspensie der Regenten, by hem separatelyck ondernomen, op 't presenteren van t bewuste Request, en dat aen Syn Excel. daeruit *bleeck, datter oneenigheit onder de Burgerye was* enz. waervan hier voren is gementioneert. De Heer Raetpens. Fagel, als deselve nevens de 4 andere haer Ho. Mo. Gedeput., den 16 Nov. 1673, de Regenten binnen *Utrecht* ter camer van haer Ed. Mo. suspendeerde, fondeert de suspensie op de fleauhertigheit en wandevoiren van de Regenten, de welke niet een droppeel bloets ten beste hadde gehad voor de Conservatie van t algemeyne lieve vaderlant. Met wat candeur dit laatste gesecht wort, blykt by haer Ed. Mo. missive, geadresseert aen haer Ho. Mo. van dato den 11 Juny 1672, in de welke haer Ed. Mo. remonstreren, dat niet jegenstaende de provincie communicatif met Syn Hoogh. en d'Hⁿ. Gedepⁿ. te velde geresolveert hadden, goet en

bloet tot defentie van t gemeene vaderlant optesetten, sy echter by de Bontgenooten waren geabandonneert. Hoe accorderen nu dese redenen en fundamenten? en als men die wel pondereert en met 't voors. confereert, hoe kan men gelooven, dat die gene, dewelcke in dit werk getremp^t. hebben, door consideratie van recht en billyckheit, ofte ten opsichte van t gemeene beste, geprocedeert hebben, tot t nemen van de gemelte resolutie? Moet men niet veel eer vallen in de gedachte, dat dit gantsch bedryff syn aenvangh en oorsprongh heeft genomen wt insicht van *Eygenbaet*, en om van een elendige provincie t ontroven, t geen daer toe eenige haer appetyt en lust streckte, waer mede men nu deselve siet proncken. Eyndelyck en kan hier niet voorbygegaen worden de groote onheylen, die by occasie en opt teykenen en presenteren van meergemelte Requeste, syn gevolgt: als, eerstelyck immediatelyck na t presenteren van t Request niet alleen de provinciale regering deser provincie, maer oock van alle de subalterne vergaderinge, soo in politie, justitie en finantie, is gesurcheert geworden, en heeft dit interregnum geduert van 15 Nov. 1673 tot den 16 April 1674, synde den tyt van 5 volle maanden. Wat swaricheden door dese suspensie syn overcomen, daer van getuycht onder anderen de Hⁿ. Staaten Genl. in haer missive aen de Hⁿ. Staaten van *Vrieslant en Stadt en Landen* van den . . . Martii, als volgt: » Soo wort door t langer continueren van dit in- » terregnum dongebondenheyt, miserie en verwoestinge » ten platten landen en in de steden daer geen respect » noch ontsagh en is van dagh tot dagh des te grooter, » ja soodanigh, dat sy by langer continuatie capabel sal » wesen, om in corte de ruine en totale ondergangh

» van die provincie, steden en plaetsen, aen welkers
 » conservatie den staet in t gemeyn soo seer gelegen is,
 » gans en gaer te perfecteren, sulcx dat wy geene ex-
 » pressie van rechtveerdige klagten, over de ruine en
 » ongelegentheynt van die provincie steden en plaetsen,
 » die ten tyde van hare welstant niet gemeriteert heb-
 » ben van de Bontgenoten in deser wyse getracteert en
 » als geabandonneert te worden, en connen uytvinden,
 » ofte de eygentlycke en miserabele gestalte comt de
 » waerheyt ende rechtveerdigheit deser claghte noch te
 » surpasseren etc.”

De tweede calamiteyt die op t presenteren van t request is gevolgt en daer toe deser requeste aenleyding heeft gegeven, bestaet hierin, dat ingevolge en vermogens haer Ho. Mo. resolutie van date den ¹⁰/₂₀ April 1674, de Regenten, soo van staaten als oock van de stadt *Utrecht*, niet alleen wt den eedt syn ontslagen, maer daerenboven menighthe ingesetenen van hare ampten en beneficien, sonder daer van eenige reden te geven, syn ontsset en weder andere in haere plaetsen gesurrogeert, monterende deselve van t getal omtrent 130; waer uyt dan ontstaen is, dat, den 16 April 1674, by de nieuwe Regenten oock een nieuwe ordre en reglement is gearresteert, waerna de Regering en provincie van *Utrecht* int toekomende soude worden bestelt en beleyt, door welck nieuw Reglement d'oude columnen en fundamenten van regering syn verset geworden, en daer by aen den toecomenden stadhouder soo veel macht en authorisatie is gegeven, dat deselve nu meer directie en bestels in de regering en omtrent alles, wat in de provincie waerdigh is, becomen heeft, als de paus, koninck van *Spagnien*, staaten, vroetschappen, oft magistraten

oyt te samen hebben gehad. Sulcx dat in alle de omleggende koninckrycken en staaten van *Europa*, niet een eenige provincie ofte stad is, hoe souveraine heeren of princen die oock soude mogen hebben, de welke ontrent haer intressen soo dependent is van haren souverain, als de provincie en stad van *Utrecht*, dependent is gemaect van haren stadthouder, soo door eene directie, macht en autoriteit, die hem de nieuwe Regering heeft gegeven, als door de veelheyt van beneficien nu t syner bestel en directie staende, onder de welke mede gereekent moeten worden byna alle de canonisynen in de vyff capitulen gefondeert, alle vicarien, commanderyen, prebenden, en om cort te syn, alle geestelycke goederen en de ampten, die ontrent de administratie geoccupeert syn. Soo datter nauyls eene familie van de minste naem of consideratie is, welkers fortuyn ofte subsistentie niet en is in handen en macht van den stadthouder. Waer uyt dan in bedencken wort gegeven, oft de collegien, in de welke men by den anderen comt om raet te plegen, die vryheyt in hare deliberatien en besluyten hebben, als daer toe wort gedesideereert. En moet men alle goede patriotten aensien, dat in de wtschryvinge van den bededagh, gehouden den 9 October deses jaers 1680, wort vermeld, dat Godt de Heere met een nederigh gemoet en verslagen geest sal werden gebeden en gesmeeckt, om syn vaderlyck voorborge en lieffde, ten eynde onder andere den staat moge werden behouden by syn diergecochte vryheyt. En staat hier noch verders te remarqueren, dat de voors. dependentie, als mede t removeren van alle d'oude en bequame Regenten, ontrent de directie van politie en bysonderlyck van finantie, soodanighen verval heeft ver-

oorsaect, dat dese provincie, die voor de veranderingh van de regering, in soo goeden staat was als eenige provincie van de Unie, nu soodanigh is vervallen, dat deselve, sonder Godes extraordinaire hulpe en bystant, niet en is te herstellen, soo dat oock veele van de rentenieren, welckers goederen en incomen, door de daegelyks steygerende schattingen en verval der provinciale comptoiren, soodanigh comen te depretieren en te verminderen, dat die hier door gants syn geruineert geworden en noch dagelyks te gronde gaen, hoe menageerlyck sy haere saecken oock aenleggen. Het derde onheyl, dat de provincie en stadt *Utrecht* is aengebracht, synde teynde en doelwit dat eenige wt desselfs nabueren beoogden, resideert hier in, dat de provincie van *Utrecht* aen de provincie van *Hollant* heeft moeten cederen en overgeven t rechte administratie van waterschap en de ronde veenen, de sluis ofte hinderdam in de *Vecht*, als mede de nyersluis, alles breeder vermeld in haer Ho. Mo. resolutie van 10 en 20 April 1674.

Verder sal men sich in dese materie niet in laten, alsoo men niet voorgenomen heeft, alles soo wytloopigh te deduceren.

Volgt nu in ordre een kort Sommier naer te doen van de Predicatie, die den eerw. Do. Lantman gedaen heeft in de Domkerck binnen Utrecht, op zondagh den 16 Nov. 1673, synde daags daeraen, dat het fameuse request aen Graaf Willem van Hoorn was gepresenteert en naer dat alle de Regenten der stadt Utrecht van haer ampten en bedieninge waren gesuspendeert.

Hier op valt voor aff te considereren, dat desen Haegse predikant geen genoegsaem contentement nam, dat hy in syn plaets, daer hy toen beroepen was, 't allen tyde heeft bygebracht, wat dat hy conde, om de wettelycke regering door lasterlycke predicatien te verzwacken, en dat hy door de steden van *Hollant* trekkende, deselve als een publica pestis et calamitas, door t opmaken van de gemeente, in confusie en bracht, maer moeste syn Eerw. syn saet van tweedracht en oneenigheid mede tot *Utrecht* comen stroyen, en aldaer dienen tot t vernaemste instrument, om eenige borgers op te wekken en t induceren, tot t presenteren van t bewuste Request, om daer door alsoo te voldoen de staetzucht en gierichheit der genen, die van voornemens waren op de provincie en derselver ingesetenen te komen plonderen en rooven. Ja daerenboven syn ampt, tong en preeckstoel veyl houden en gebruycken, om muysterie te stichten en soo doende de Regenten en wtgemergelde en ellendige gemeenten met calumnieren en liegen te beswaren, om daer door mede een verwe en couleur te geven aen onrechtmatige proceduren, die doenmaels in de provincie en stadt van *Utrecht* wierden gehouden. Desen Eerw. gesel dan climt den 16 Nov. 1673 s avonts in de *Dom* op stoel, neemt syn text wt 1 *Reg.* 12 vs. 15. *Dese omwendinge was van den Heere*, welke woorden, volgens de clare omstandigheden van de historie, aldaer vermeld, spreken van een omwendinge ten quade, daer ter contrarie syn Eerw. die hier appliceerde op een omwendinge, die na syn meeninghe ten goede streckte, welke applicatie seer naeck toont t cloeck oordeel van dese Rabbi, en comt dienvolgens syn sermoen even al

eens ten propooste op dese gelegentheyf, als t bewys, twelck een Gereformeerde leeraer verweet aen een Rooms-gesinde, dat dese bygebracht soude hebben, om de misse te bewysen: *Invenimus Messiam, nous avons trouvé la messe*. Doch dewyle den Eerw. Do. Lantman niet van meeningh was sich aen den text te houden en niet minder voorgenomen hadde, als Gots woort en leere den volcke voortedragen, soo en was daer oock niet aangelegen, welcken text syn Eerw. op dese gelegentheyf wtkoos en toepaste. De wtleggingh en wtbreydingh van desen text bestont in t verhalen van alderhande exempelen en omkeeringen wt de boecken der *Rechteren* en *Koningen*. De toeeygingh contineerde een verhael van alle de veranderinge, die in ons vaderlant syn voorgevallen, vant begin der *Spaense* oorlogen tot nu toe, en comende tot t'overgeven van de stadt *Utrecht*, soo verhaelde hy, hoe groote alteratie tselve in den *Hage* hadde gegeven, alhoewel men gelooft, dat dese verslaegentheit is ontstaen geweest onder de onwetende gemeente, die niet en weten van de gelegentheyf van *Utrecht*, en wat aldaer voor date van tovergeven van die stadt gepasseert was. Daer op maecte Syn Eerw. tot driemael toe een groot exclame, met een diepe pause tusschenbeyde, *Utrecht! Utrecht! Utrecht! Over!* en met eenen schreyde hy, soo tscheen, seer jammerlyck, alhoewel de saeck nu al 1½ jaer geleden was. Daerna streek Syn Eerw. die van *Utrecht* lustigh deur, en verweet haer, dat sy, als haer vryheyt moede synde, aen *Franse* de sleutels van haer stadt hadde te gemoet gebracht. Twelck een grove leugen is. Blykende sulcx by de deductie, die d'Heeren Staaten van *Utrecht* van tgepasseerde daeron-

trent, langen tyt te vooren, door den druck hadden gemeen gemaect. Synde schrickelyck te hooren, dat een Leeraer den stoel der waerheit, tot twtvoeren van syn ongeregelde driften en passien, met soo notoire leugentale comt tonteeren en besoodelen en daermede d'eerlycke en overweldighde Regenten in haer aengesicht spouwen. Voorts seyde hy, datter geweest waren, die geseyt hadden, dat sy liever onder de *Franse* als onder een ander heerschappye wilde leven.

Wat een deftigh man is dat, die straetmaren, ofte qualyck spreken van deen of dander vuylick ofte gemiscontereerde, synde van geenen dienst ofte stichtinge, op de stoel brengt, om de gemeente, die daer voor niet aensprekelyck noch responsabel is, by haer Regenten ofte nabueren verdacht te maken. Anders getuigt d'Hr. Beverningh, in syn missive, geadresseert aen haer Ho. Mo., geschreven in *Utrecht*, den 16 Juny 1672, meldende, dat Syn Hoogh. met groote acclamatie in de stadt van *Utrecht* is ontfangen. Eyndelyck in plaets van Godts te leeren, besteet Syn Eerw. een groot deel van den tyt in t verhalen van de groote en eminente deughden van den Graaff van Hoorn, hoogh verheffende syne matigheit, soberheit, deftigheit, en syn vorder exemplaer, gereguleert, leven etc. als mede syn militaire en heroicque qualiteyten. Men acht dat dit al heel grof moet gegaen hebben, dewyl een seecker man van studie, die dese predicatie hadde aengehoort, seyde, dat een gedeelte van t sermoen was geweest een lofftuytinge van den Graaf van Hoorn.

Verhalende Syn Eerw. seer omstandelyck, dat alles, wat Syn Excell. binnen *Utrecht* gedaen hadde en noch

dede, was streckende ten beste van de stadt en tot ruste van de gemeynte. Het contrarie hebben haer Ho. Mo. van dit doen geoordeelt, in haer missive geschreven aen de Heeren haere committenten, meldende, dat het *interregnum* streckte tot een onwaerdeerlycke schade van de provintie. Soo dat den Eerw. D. Lantman hier in den rechten propheet niet en is geweest, of men soude moeten seggen, dat hy *partem pro toto* heeft gestelt, nemende syne maegschap en vrinden voor de gantse burgerye, welke magen ten tyde van de verdeelingh ofte veel eer plonderingh der ampten en beneficien, als wanneer D. Lantman aldaer present was en oppaste, secker niet misgedeelt syn geworden. Off men moest achten, dat Syn Eerw. dit geestelycker wyse heeft verstaen, en dat Godt gewoon synde de menschen door tegenspoet en armoede tot berouw en beterschap van leven te brengen, de gemeynte der stadt *Utrecht* daer toe dese schadelijcke veranderinge heeft toegesonden (1).

(1) Gaarne deelden wij dit stuk, hetwelk wij nog niet gedrukt zagen, maar van hetwelk eenige mss. copijen bij verzamelaars van dergelijke brochures berustten, aan den geachten Uitgever van dit Tijdschrift mede. Wie de opsteller van hetzelfde zij, is mij niet gebleken. Het schijnt in 1680 vervaardigd te zijn, dus omtrent zeven jaren na het gebeurde. Ons ontbrak de tijd en de gelegenheid, om dit opstel te vergelijken met (*) de gedrukte Memor. van 't gepassete *Utrecht*, in den jare 1673, door Wagenaar gebruikt, die ook in bezit was van een *Ms. Verhaal van de Verander. Regeering te Utrecht*.

(*) Met den *Hollands. Mercurius 1675*, de *Historien onses tijds van L. van Aitzema, vervolgd door L. Sijlvius, Amst. 1683*, het *Nederl. Schoutoneel, Amst. 1678*, het *Hist. Verhaal van Costerus* en vele andere werken, waarin het gebeurde te *Utrecht* in 1673 wordt vermeld.

FRANCISCUS SONNIUS,

MET BETREKKING TOT DE UTRECHTSCHÉ ZAKEN.

(Vervolg van bldz. 122).

Het derde boek der *Demonstrationes* van Sonnius, zag, zoo als reeds is aangemerkt, twee jaren na de beide eerste boeken, het licht, en wel, *mutatis mutandis*, onder denzelven titel, *Demonstrationum . . . lib. III.*, Authore . . ., maar: Antwerpiae Apud Martinum Nutium sub ciconys, 1557, en: cum privilegio Regis. De *sententia privilegii in dorso tituli* is gedagt: ix Nov. 1556. Na de inhouds-opgave van het boek, volgt eene opdracht: *Moderatori et alumnis Pontificii collegii apud Lovanienses*, mede uit Utrecht, *nonis Junij 1557*. Vermoedt men, dat S. deze, zoo geschikte, gelegenheid niet ongebruikt zal hebben laten voorbij gaan, om, tot den bestuurder en de kweekelingen van dat collegie sprekende, mede van den stichter, van Adriaan, althans eenige, melding te maken; men zal zich in deze vooronderstelling niet te leur gesteld vinden. Neen, in tegendeel, genoegzaam de geheele opdracht loopt over dat *thema*, en Sonnius wijdt in Adriaens lof zoo volmondig uit, en doet zulks met zoo veel warmte en gemoedelijkheid, dat ik niet herinner onder de lofredenaars van onzen grooten

Utrechtenaar eenig ander te hebben aangetroffen, die in zoo kort een bestek, zoo veel schoons van hem zou hebben in 't midden gebragt. En, hoe zeer dan ook deze uitboezeming van Sonnius gezegd moet worden geene andere dan *rhetorische* waarde te bezitten, zoo mag ik toch wel, bij de volslagene onbekendheid van dit *elogium* *Adriani*, eensdeels hierin, en anderen-deels in deszelfs eigenschap als inboorling dezer stede, iets, waarop wij trotsch mogen zijn, eene gegronde rede ontleenen, om deze opdracht, voor zoo verre hier in haar geheel, doch vrij vertaald, den vrienden van Adriaan Florisz. bescheidenlijk voor te leggen. Zie dezelve hier:

» Den bestuurder en den kweekelingen van het paus-collegie te Leuven, heil!

Het is eene oude spreuk, dat belofte schuld maakt. Daar ik nu in het tweede boek van dit mijn werk beloofd heb, binnen kort de overige te doen volgen, zoo biede ik, om mij van deze schuld te kwijten, thans, nu ik eenig tijd heb kunnen uitsparen, van de veelvuldige bezigheden, in dewelke ik, ter zake van het geloof ben gewikkeld, dit derde aan. Ik bid, dat het tot eenig heil en nut van de kerk moge verstrekken. Dit, ten minsten, is mijn voornaamst, ja mijn eenig streven geweest, dat ik alle kracht en den geheelen aard der goddelijke bevelen, plannen en toelatingen duidelijk voor oogen zou stellen, in zulk eenen bewijs- en rede-
neertrant en in zoodanige bewoordingen, als waardoor het meeste licht zou kunnen verspreid, en het doel dezer toelichtingen het best worden bereikt. En, moge ook hierin de sierlijkheid van den redenaar en een bloemrijke stijl gemist worden, zoo geloof ik echter, dat er

geene kracht in ontbreekt, om der waarheid op eene behoorlijke wijze klem bij te zetten en de droogredenen te ontzenuwen. Doch hierover verblijve het oordeel bij de kerk, aan welke ik mij in alles gaarne onderwerpe, gelijk aan de omzichtigheid van U allen.

Voorts, daar ondankbaarheid eene der verfoeijelijkste ondeugden is, zoo heb ik gemeend door dit werkje, hoedanig het dan ook moge zijn, een bewijs te moeten achterlaten van mijne erkentelijkheid jegens dit beroemde en in waarheid pauslijke collegie van onzen allerheiligsten Vader Adriaen; in welk gesticht ik met U, waarde *Praeses*, te zamen ben opgekweekt, met U in volle teugen mij heb gelaafd aan die bron van godgeleerd onderwijs, met U het godgewijd onderzoek naar waarheid heb bijgewoond, onder de leiding van dien voortreffelijken Tilman Clericus, wiens borst blanker dan sneeuw, wiens gelaat, woorden en zeden niets ademden, dan vroomheid en evangelische tucht, hoezeer gij eerst onder zijne leiding kwaamt, als ik op het punt stond het collegie te verlaten. Voorwaar, te verwonderen was het, hoezeer destijds, en de leeraar met zijne leerlingen, en de leerlingen met hun' meester wedijverden in leer en in leven, aangespoord door de weldaden zoo wel als het voorbeeld van dien eenigen Adriaen, den stichter van dat collegie, die niet alleen het gebouw had geschonken, het gesticht met inkomsten begiftigd, in de verdere behoeften voorzien, tot nut en genoegen der godgeleerde studien, maar ons zijne zeldzaame en bewonderenswaardige deugd als een heldere spiegel heeft achtergelaten, vol menigvuldige levende toonbeelden van heilige werken. Te Leuven toch was hij het pronkjuweel der

priesters, het sieraad der godgeleerden, de uitmuntende schrijver treffelijker werken. En, waarom zou ik terug houden, hetgeen allen tot voorlichting moet dienen, of de plicht der dankbaarheid verzaken en van mijn' weldoener iets verzwijgen? — En, toen hij, van hier naar het hof van Karel V geroepen, zich verkoren zag, om dien jeugdigen vorst te onderwijzen en op te leiden, heeft hij er zoo voorbeeldig een leven geleid, begeerte, eerzucht, eigenliefde, en andere vijanden eens deugdzaam levens, zoo diep in 's menschen hart geworteld, zoo ter neder geveld, dat hij onder alle aanlokselen en verstroojingen van het hof, hetgeen zeldener is dan een zwarte zwaan, een streng, onoverwonnen beheerscher van zich zelven gebleven is.

En later, naar Spanje gezonden, om de onlusten, waarvan het gerucht was uitgegaan, in zoo gewigtig een rijk, neer te leggen, heeft hij door kracht, beleid en zoetvloeiende taal, deze zending zoo gelukkig volbragt, als geen ander dit met meer naauwgezetheid en in het belang des Keizers met meer voordeel zou gedaan hebben. Daarna weer, met den bisschoppelijken mijter begiftigd, is hij, den diepen zin des Evangelie voor allen openleggende, der kudde des Heeren voorgegaan, als een herder, heeft haar gevoed als een vader, met leer en met voorbeeld. De onderscheidene rangen der kerk naarstiglijk gadeslaande, heeft hij deze gezuiverd, gene tot hunne plicht aangebonden, voor hen allen zorgende als voor zich zelven. Want hij wilde den naam niet dragen van voorstander, van opzichter of toezinder, of hij wilde ook, door de daad toonen zulks te zijn, en waar maken de spreuk der oude wijzen: *Verheugt U niet in den naam,*

zoo Gij traag zijt tot de daad. Door zulke deugden dan heeft hij wel achtung, wel liefde moeten inboezemen, niet alleen den Grooten van Spanje, maar zelfs zijner Heiligheid, den Paus, den scherpzinnigen Leo X., door dien hij dan ook, genoegzaam tegen wil en dank, met den kardinaals-purper is omhangen, tot hij eindelijk, na het overlijden van dien Heiligen Vader, met eenparigheid van stemmen, zelf tot Paus is verkoren, van welken verheven zetel hij, steeds het groote met grootheid, het moeilijke met kracht van ziel heeft behandeld. geene moeite en geen arbeid sparende, om der worstelende kerk dadelijke middelen te reiken, om het door misbruik en ketterij geschondene te heelen, het wankelende te onderschragen, waarbij hij, door bemiddeling der vorsten, door instelling van eene kerkvergadering, den vroomen tot blijde hoop, den goddeloozen tot beschaming en berouw verstrekte. En, onder alle deze zwaarwigtige bemoeijingen heeft hij niet opgehouden, met die hem zoo eigene welwillendheid, zijn oog op dit plekje gevestigd te houden, tot dat hij door eene nieuwe treffelijke instelling den roem en den luister dier vermaarde school nog had vermeerderd en verhoogd. Groot was voorzeker zijne godsvrucht, welke noch door tegenspoed kon verzwakt, noch door voorspoed vernietigd worden; heilzaam zijne geleerdheid, die in zijne nederige borst die wijsheid deed geboren worden, naar welke hij de gaven der natuur en der genade, dienstbaar wilde maken, niet aan eigenbelang, neen, aan God, aan de kerk, aan het heil der menschen. . .”

De eerste blijk eener aanraking tusschen Sonnius en Utrecht, voor zoo verre die mij is voorgekomen, dagteekent van den jare 1544, als wanneer hij naamlijk bezit nam van een kanonikaat ten Dom. De daadzaak, waarvan reeds gerept werd, is op zich zelve bekend genoeg, als zijnde van Miraeus af aan tot op den dag van huiden daarvan melding gemaakt, telkens, als de rede op Sonnius viel. Maar, van de nadere tijdsbepaling dezer bezitneming en van de verdere omstandigheden, waaronder die geschiedde, kan zulks, meen ik, niet gezegd worden, en, in 't bijzonder, zijn de berigten ten aanzien der eerste, allen zoo onbestemd, dat men daaromtrent genoegzaam in 't onzeker is gebleven. Evenwel, hoe ondergeschikt dit vraagstuk ook voor het belang der geschiedenis in 't algemeen moge zijn, in dit bijzonder geval, zal het toch wel niet als ongepast of overbodig worden aangemerkt, wanneer ik, uit de voor mij liggende, op Francijn geschrevene, oorspronkelijke Acte van bezitneming, dit nader trachte toe te lichten, door er dat uit mede te deelen, wat, over hetgeen diesaangaande in 't duister is gebleven, eenig licht kan verspreiden, en wel, voornaamlijk in 't belang dergenen, die namaals op dit onderwerp terugkomende, niet in de gelegenheid zullen verkeerren, om het stuk zelve te raadplegen (1), in de bewoordingen van het *Diploma* zelve, met weglating echter, van hetgeen enkel tot den rechts-krachtigen vorm van hetzelfde behoort, die, zoo als men weet, in stukken van dien aard telkens, in genoegzaam dezelve be-

(1) Het latijnsche origineel is *in forma* afgedrukt in mijn Geschiedk. Archief, To. IV.

woordingen (1) wordt wedergevonden. Zie hier dan, voor zoo verre, den inhoud dier Acte:

» In den jare 1544 op den 6 Octobris, verscheen in presentie van notaris en getuigen, voor Johan van der Vorst, *Heer van Loenbeke, doctor in beide rechten*, en het kapittel ten Dom, in 't klein kapittelhuis, Herman van Gouda (2), *professor theologiae*, deken van Sint Marie, en Pieter van Malen, kanonik t' Oudemunster, als gemachtigd door Franciscus de Campo a Zon, *professor theologiae*, en gaf Herman voorsz.

(1) De notarissen in 't algemeen, en in 't bijzonder die te Rome hadden daarvoor eigene formulier-boeken. De oudste behooren tot de vroegere voortbrengselen der drukpers. Men vindt ze bij Ha in en deszelfs voorgangeren. Veelal is daarop te weinig acht geslagen, en zijn de stukken van dien aard, maar al te dikwijls, in 't nadeel der zaak, als oorspronkelijk gestelde geschriften aangezien geworden. Om dit breeder te ontwikkelen, is hier de plaats niet.

(2) Herman Lethmaet van Gouda, krijgt, als Deken van St. Marie, in de letterkunde, zijne beurt bij Hoynck van Papendrecht (*Analecta* III., p. 272 sqq.) en Drakenborg (*Aanhangsel op de K. O.*, p. 271 sq.), met op welke mij te beroepen, ik, in 't algemeen, meen hier te kunnen volstaan. Van de ongelegenheid, waarin Lethmatius wegens de *Eenhoorns* van S. Marie geraakte, een van de *curiosa* in de Utrechtsche geschiedenis, kan vergeleken worden Matthaeus (*Fundd.* p. 146 sqq. et *Sylloge epistt.* n°. 125) en Walvisch (*Beschrijving van Gouda*, p. 254). Matthaeus heeft *l. p. l.* het zijne getrokken uit het *Tweede Memoriaal van de hove provinciaal*, waarin echter, behalve die door hem gebruikte stukken, nog andere, hiertoe betrekkelijke, voorkomen. Een ander stuk dienaangaande berust in 't archief der Oud-Roomschen bij den WelEerw. Heer Werkhoven. Van dit een en ander denk ik nader gebruik te maken voor een eigen geschiedkundig opstel over deze hoorns, over welker latere lotgevalen, mij nog vele ongekende of althans ongebruikte bescheiden ter beschikking staan.

te kennen, gebleken te zijn, dat er een kanonikaat ten Dom ware opengevallen door den dood van wijlen Frans van Eijck, buiten het hof van Rome dezer wereld overleden op den 16 Sept. laatstleden, en hebben zij, Herman en Pieter, naar luid van brieven van nominatie, hem, a Zon, door de *facultas artium* der Universiteit te *Leuven* verleend, en aan het kapittel van den Dom geinsinueerd, voor hunnen principaal, toelating verzocht en gevorderd, voorbrengende de notulen van insinuatie en intimatie. Dit een en ander gelezen en daarop gedelibereerd zijnde, hebben Deken ende Kapittel, na inzage der bul van nominatie, het kapittel gecontinueerd tot na de terugkomst van den Deken, die op het punt stond, om, ter zake van de kerk en het geloof, naar Hoorn te vertrekken, verzoekende aan de Heeren gemachtigden, van zoo lang geduld te willen hebben, onder belofte, dat ondertusschen niemand tot het bezit van het kanonikaat toegelaten, of ook kapittel daarom zou belegd worden, en zich overtuigd te houden, dat men hunnen principaal, zoo wel wegens zijne geleerdheid als zijne persoonlijke eigenschappen ten uitersten genegen ware, en dat men daarna zulk antwoord zou geven, als waarin zij en hun lastgever wel genoegen zouden nemen. Over deze acte stond behalve de genoemde, Thomas Persoels (1), *vicaris* ten Dom."

(1) In de verzameling van Gabbema komt pag. 110 sq. een brief voor van St. Pighius aan Tho. Persoels, waarin hij dezen toespreekt met: *Patrone singularis*. Vergel. ook De Ram over Petrus Vorstius (*Mém. de l'acad., de Brux.*, To. XII,) p. 28 en 't *Bulletin* derzelve academie, To. VII, p. 38.

(Het vervolg hierna).

**Iets aangaande Prins WILLEM I., als stadhouder
van Utrecht.**

Gordon heeft (*Diss. inaug. de Potestate Guilielmi I. Holl. Gubernatoris. Lugd. Bat., 1835, 8°. p. 168 sqq.*, waartoe zich Mr. Groen van Prinsterer in: *Archives etc.* I. p. 36 betreft,) medegedeeld, de commissie en twee instructien door Filips II. aan den Prins, als stadhouder, verleend. Wat de laatstgenoemden, en onder deze weer de laatste aangaat, die heeft Gordon t. a. p. gegeven uit het bekende register van Bartholt Ernst, griffier van den Hove van Holland. Het mag hierbij wel worden opgemerkt, dat het origineel van dit stuk voorhanden is in 't Archief van het provinciale hof van Utrecht, gebonden in het Derde Memoriaal, en zonderlijk komt het mij voor, dat Matthaeus, die de Registers van den genoemden hove blijkt stuk voor stuk te hebben doorgemonsterd, dit, of niet heeft opgemerkt, of althans nergens, zoo veel ik weet, hiervan eenige melding heeft gemaakt. Het stuk, door Filips eigenhandig geteekend, heeft in- en uitwendig geheel den vorm van eenen gewonen brief (*lettre close*) en is aldus te zamen gevoegd geweest.

Het is met betrekking tot, of in gevolg van dezen Ko. brief, gedagt van den viii Aug., die geheel over zaken, het geloof aangaande; loopt, dat daarna, van wegen den Prins, in de gezegde hoedanigheid, bevelschriften emanerden, die met de in zijne privaattbrieven blootgelegde gevoelens omtrent dit aller gewigtigste punt weinig strookten, en weswegens men hem wel van *Doppelzünigheit* heeft willen beschuldigen. Ik meen mij wel te herinneren, dat er van die bevelschriften van wegen den Prins aan de respective besturen uitgegaan, hier en daar zijn gedrukt geworden, maar van dit volgende; dat in de verzameling van den Heer Beeldsnijder van Voshol berust, is mij zulks niet bekend:

Die Prinche van Orainghe, Grave van Nassau etc. Stadthouder Generael, ende die Raden des Coninx over Hollant, Zelant ende Vrieslant. Eersame, wyse, voersienighe goede vrunden.

Alsoe wy vande Co. Mat. ontfanghen hebben sekere missive van date den viii Augusti bestleden, inhoudende onder anderen, dat principael ende meeste quaet, geresen opt stuck vande religie, toecompt ende procediert by gebreecke van traecheyt ende negligentie vanden particulier officiers ende wethouders, die haer devoir ende neersticheyt nyet en doen, om die placcaten ende edicten te doen onderhouden ende executeren; Soe eest, dat wy u, achtervolgende die goede geliefte van die Majt., van des selve syne Majt. wegen lasten ende ordonneren, dat gy die publicatie vanden edicten, gemaect opt stuck vande religie, ten tyde ende inde vorme, als die selve edicten inhouden, doet renoveren, ten eynde daer off nyemandt ignorantie pretenderen en mach, ende dat gy voorts toezicht neemt, eenighe totter wet te nomineren, die nyet geheel uprecht ende goede ca-

tholyke luyden en syn; ende, alsoo oick veel abusen in goeden steden comen, overmits die binnen uwen bedrijve, dicmael te visiteren, opdat die joncheyt wel onderwesen mach worden ende dat gy voorts gheen schoelmeesters ontfaect, ten sy die selve notoirlick catholyck syn; u voorts ordonnerende by dese, goede toesicht te nemen op die gheene, die theylighe daegen nyet te kercke en gaen, maer gaen deur lichtveerdicheyt in tavernen ofte andere speelschoellen; alsoe grootelick te presumeren is, dat die selve met dwalinghen ende quaden opinien besmet syn. Ende vant gundt voorscer is, en syt in gheen gebreecke; ofte anders sullen wy genootsaect syn jehens u te procederen, sulcx wy bevinden sullen nae rechte te behoren. Eersame, wyse, voorsienige, goede vrunden. Onse heere Godt sy met U. Gescreven inden Haeghe den xvi Septembris, anno xv^o LIX.

Ernst.

Opschr.: Eersame, discrete, onse goede vrunden,
den heere van Poelgeest, oft synen
officier van Homade ende gesworens aldaer.

Het leed niet lang na de installatie van den Prins, of wij vinden, dat hij zich in die qualiteit naar Utrecht begaf.

„Madame,” zegt hij zelf, in eenen brief aan de Hertogin van Parma van den 9 Sept. (Arch. I. p. 43), „je me partiray, s'il plaist à Dieu, aujourd'hui après dîner pour Utrecht. . .”

Men zou mogen verwachten, dat nopens die inkomst en dat verblijf van den Prins te Utrecht in de staten- en stadregisters, nadere berigten zouden zijn te vinden. Maar, wat de eerste aangaat, die zijn niet meer voorhanden, iets, dat ten opzigt der laatstgenoemde, der stadregisters, mede, als bij overlevering, maar inderdaad te onbepaald is beweerd geworden. Want, wat deze registers, en in de eerste plaats, het raads-dagelijks-boek, aangaat, dit heeft, helaas, hier eene gaping van ruim 14 jaren (Oct. 1555 — Dec. 1569), die door geene andere bron kan worden aangevuld. Anders is het echter gelegen met het Buurspraak-boek. Daarin vindt men die gaping niet. Dat is in zijn geheel behouden, alleen, dat van eenige jaren het ruw-boek of de zoogenaamde *lap*, het net-boek moet vergoeden, waartoe het ook volkomen in staat is, daar uit eene vergelijking van het net-boek met den *lap*, die de gaping van het net-boek niet juist dekt, maar eenige jaren meer bevat, die dus dubbel voorhanden zijn, voldingend blijkt, dat het net van het Buurspraak-boek letterlijk uit den *lap* werd overgebracht. Dan, van de gebeurtenis in quaestie wordt daarin niets vermeld. De Rekeningen eindelijk van beide de kameraars zijn zonder eenige *interruptie* in de beste orde voorhanden. Uit die van den *anderden* of tweeden kameraar zijn eenige bijzonderheden, aangaande het verblijf van den Prins te Utrecht gehoekt in mijn G. Archief, To. III., p. 252, die de belanghebbenden aldaar mogen nazien.

J. J. Doot v. Fl.

Declaratie, ende Specificatie van tghene dat gheordineert is, nopende het servitio, dat men geuen moet den Spaenschen volcke van orloghe, die synder Ma. dienen in dese synce Nederlanden.

(Medegedeeld door Dr. G. D. J. SCHOTEL).

Men moet geuen voor twee soldaten een camere ofte plaetse met een bedde ende den ghenen die ghehouwt syn tselue voor hem ende syn huysvrouwe, sonder dat hier inne sal moghen geschieden eenighe innouatie oft veranderinghe.

Een ammelaken ende seruetten alle weeck.

Alle xv daghen een paer slapelaken, dewelcke sy hem sullen moeten wasschen, maer nyet huer hemden, snu-teldoecken ofte eenighe andere dinghen.

Ende is te verstaene, dat den weert ofte meester van den huysse, die soldaten in syn huys hebben sal, niet verbonden en sal syn hem te geven eenighe andere dinghen dan boven verhaelt en is, ende dat alleene voor haerder personen ende niet voor yemandt, die sy van buyten brengen sullen.

Sal men hem oock geuen schoetelen, drinckpotten ofte croesen, bancken, taeffele, ende andere dinghen, die sy sullen behoeuen ende dat van alsulcke als den weert oft meester van den huysse binnen synen huysse hebben sal.

Ende ingevalle die weerden daer soldaeten gelogeert syn, so arm waren, dat sy die macht niet en hadden, t voers. servitio hunluyder gasten te forneren, sullen in dyen gevalle hem mogen adresseren aent magistraet oft wethouderen van de stede, dewelcke tselve sullen nemen oft doen furneren by de rycke off anderssins, daer inne sulcx versiene, dat sy den voers. soldaten contentement geuen.

Sal men hem oock geuen alle weecke een pinte eecx ende een quantiteyt oft portie van sout, weert wesende eenen stuyvere, ende bouen dyen een pont keersen, sonder meer.

Nopende tvier sellen hem die overseyde soldaten moghen wermen aen den heert van hunne weerden, gelyck sy selue, ende sellen oock aen den selven heert mogen koken, ende hen spyse bereyden.

Ende ingeualle die voorseyde weerden oft eenige van hem die macht niet en hadden, t voorseyde vier ofte brant te leueren, alst van nooden is, sellen in dyen gevalle die van de magistraet daerop versien, soe dat behoert, by taxatie ende eenige gemodereerde quantiteyt, welcken tax sy sellen furneren wt de opbrenghen van de gemeyne penninghen van de steden oft by contributie van de borghers.

Welcke voorseyde dinghen sellen gegeuen ende gedistribueert worden den voerseiden soldaten, elcken hoeft voor hoeft, sonder voert aene te achteruolghen demonstreringhe. ghelyck men tot noch toe gedaen heeft.

Ende sal alle t voerschreuen volck van wapenen vry syn van te betalen eenighe accynsen oft imposten van wyn ofte bier, dat sy sullen copen, sonder hem daer inne te laten geschieden eenich bedroch oft quade trouwe.

Ende was onderteeckent

J. DE ALBORNOZ.

T hoff provintiael van Utrecht, voor soo vele in hun is, accordeert, dat dese ordinancy (in t Spaensch en Nederduitsch) ghedruck sy.

Actum t Utrecht den XIX Augusti 1569.

onderteyken.

G. SCRYUERS.

T Utrecht by my HARMAN VAN BORCULO.

TAFEL

VAN

WEERKUNDIGE WAARNEMINGEN,

In de maand MEI 1843,

GEDAAN AAN HET

CHEMISCH LABORATORIUM

VAN

's Rijks Vee-Artsenijschool

te UTRECHT,

ONDER TOEZIGT VAN DEN HOOGLEERAAR

P. J. J. de Fremerij.

NB. De Waarnemingen geschieden des morgens te 9, des middags te 12, des namiddags te 3 en des avonds te 9 uren.

DATUM.	BAROMETER IN MILLIMETERS.				THERMOMETER IN 100°.				WINDSTREK 's MIDD. te 12ur	WEERSGESTELDH. 's MIDD. 12UREN.
	9 ur.	12 u.	3 ur.	9 ur.	9ur.	12u.	3ur.	9ur.		
1	769	769	770	770	166	194	20	13	o.	Helder.
2	770	768	767	763	154	178	176	13	N. O.	idem.
3	762	762	761	760	172	208	204	136	idem.	idem.
4	759	759	759	759	158	155	173	106	w.	Betrokken.
5	760	760	760	760	157	156	16	114	idem.	Helder.
6	756	755	754	756	17	136	152	74	z.	Betrokken.
7	757	757	757	756	107	152	128	82	w.	idem.
8	756	754	753	754	9	112	12	21	o.	idem.
9	756	757	753	760	74	9	102	9	N. O.	idem.
10	764	765	765	767	114	122	14	8	idem.	Helder.
11	769	769	770	770	116	136	146	84	idem.	idem.
12	770	770	770	766	11	154	144	105	idem.	idem.
13	763	761	761	762	104	12	132	11	idem.	Betrokken.
14	761	760	760	757	152	152	144	113	w.	idem.
15	755	755	755	755	125	147	16	106	idem.	idem.
16	755	752	751	750	126	164	134	11	idem.	idem.

DATUM.	BAROMETER IN MILLIMETERS.				THERMOMETER IN 1000.				WINDSTREEK 'S MIDD. 12 UR.	WEERSGESTELDH. 'S MIDD. 12 UREN.
	9 ur.	12 u.	3 ur.	9 ur.	9 ur.	12 u.	3 ur.	9 ur.		
17	750	751	751	754	13	13	12	9 ₂	o.	Betrokken.
18	757	757	758	760	9 ₅	10 ₄	14	9 ₁	N. o.	idem.
19	762	763	763	765	8 ₅	12	13 ₈	9 ₄	idem.	idem.
20	763	764	764	762	9 ₄	10 ₆	10 ₇	9 ₃	idem.	idem.
21	759	758	758	758	15	16 ₂	15	10 ₅	z. o.	idem.
22	758	758	758	759	12	15	15 ₂	11 ₂	w.	idem.
23	759	759	759	759	16 ₂	17 ₆	18 ₆	15 ₇	z. o.	Helder.
24	756	756	756	756	17 ₂	17 ₈	19 ₁	15	o.	Betrokken.
25	757	757	757	758	14 ₆	17 ₄	17 ₄	11 ₆	w.	Vveinig bewolkt.
26	758	758	758	756	15 ₇	16	16 ₄	12 ₄	idem.	Bewolkt.
27	755	755	754	752	14 ₂	15 ₆	16 ₂	12 ₂	z. w.	Betrokken.
28	752	753	754	757	15 ₄	15 ₆	15 ₂	10 ₆	w.	idem.
29	763	763	764	765	10	15	12 ₇	9	idem.	Vveinig bewolkt.
30	767	768	768	767	12 ₅	12 ₅	14 ₂	10 ₆	idem.	Betrokken.
31	763	762	762	762	14 ₇	14 ₇	15 ₃	14	idem.	idem.
GEMIDDELDE WAARNEMING										
1	760 ₉	760 ₆	760 ₄	760 ₇	15 ₄₂	15 ₃₃	15 ₅₅	10 ₂₅	Van den 1st. tot den 11e	
2	760 ₁	760	760 ₁	760 ₁	11 ₁₇	15 ₁₃	15 ₆₆	9 ₇	— 11en. — 20e.	
3	758 ₉	758 ₉	759	759	15 ₆₆	15 ₆₀	15 ₉₄	11 ₈₁	— 21st. — 31st.	

- 1 Een weinig winderig.
 2 's Namiddags een weinig regen.
 3 Winderig, 's avonds regen.
 4 's Morgens regen.
 5 Geheel den dag regen.
 6 's Morgens sterken regen, 's namiddags een weinig regen.
 7 's Morgens regen.
 8 Regen, 's namiddags donder.
 9 Regenachtig.
 10 Idem.
 11 's Namiddags regen.
 12 's Morgens regen.
 13 's Avonds regen.
 14 Idem.
 15 Geheel den dag regen.
 16 's Morgens regen.
 17 's Morgens een weinig regen.
 18 Buijig.
 19 Geheel den dag regen.

Algemeen gemiddeld, Barometer 7598, Thermometer 1329.

Mei 1843.

STAAT DER GEBORENEN, VOLTROKKEN HUWELIJKEN, OVERLEDENEN, enz., in de Steden der Provincie UTRECHT.

	GEBORENEN.							HUWELIJKEN. ECHTSCHIEDINGEN.	OVERLEDENEN.		
	Getal.		waaronder:						M.	V.	
	M.	V.	Onechte.	Tweel.	Doodgeb.	M.					V.
UTRECHT.....	55	65	6	8	1	4	5	68	»	46	42
AMERSFOORT.	17	14	2	1	1	1	»	11	»	10	4
RHENEN.....	9	1	1	»	»	»	»	4	»	3	4
WIJK BIJ DUURSTED.	3	4	»	»	»	»	1	1	»	3	2
MONTFOORT.....	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»
IJSSELSTEIN.....	4	4	»	1	»	»	»	1	»	5	2

STAND DES WATERS,
te VREESWIJK in de Rivier DE LEK.

	onder Nulpeil.
1 Mei 1843.	3 el 85 dm.
15 — —	4 - 38 —
31 — —	3 - 20 —

**MISLUKTE VREDENSONDERHANDELINGEN TUS-
SCHEN DEN BISSCHOP *DAVID VAN BOUR-*
GONDIEN EN DE STAD *UTRECHT*.**

Weinig had de burggraaf van Montfoort, die aan het hoofd der Hoeksche partij de bewegingen der stad Utrecht tegen den verdreven Bisschop David van Bourgondien bestuurde, kunnen voorzien, dat reeds bij den aanvang van den met zoo veel moed ondernomen veldtocht, in het voorjaar van 1482 het evenwigt der oorlogskans zoo spoedig geheel ten voordeele der Hollandschen zoude overslaan (1).

Hadden de aanvoerders der Kleefsche hulpbenden zich bereidwillig betoond tot eene onmiddellijke bestorming der stad Isselstein (2), eene onderneming, waarvan de beste uitslag te verwachten was, daar de magt van het vereenigd Stichtsch leger behoorlijk met krijgsvorraad en materieel voorzien, ruim 6000 man sterk, verre de zwakke bezetting dier stad overtrof, zeker zoude dan het tooneel des oorlogs eene geheel andere voor de Hoeksche wapenen gunstiger wending hebben verkregen. In plaats van nu, zonder ontmoeting van eenigen tegenstand tot in het hart van het Sticht door te dringen en terstond het beleg voor het blokhuis aan de Vaart te slaan, — had de vaart van het Hollandsch leger bij

(1) Tijdschrift voor Geschiedenis 1841, Bl. 340 enz.

(2) t. a. p. Bl. 325.

dien inval zich gestuit tegen eene sterke plaats, in de magt der Hoekschen, zonder welker bemagtiging, volgens krijgskundige beginselen, geen aanslag op het blokhuis te ondernemen was. Eene hardnekkige verdediging zoude eene langdurige belegering noodzakelijk gemaakt hebben. Herhaalde en plotselinge aanvallen der Hoekschen hadden de aandacht der belegeraars gevorderd, en zouden welligt eene gunstige afwending hebben te weeg gebragt. Inmiddels ware het sterke punt aan de Vaart in geduchter staat van tegenweer te brengen, en tevens in het algemeen krachtiger middelen van verdediging te nemen geweest. De mislukte aanslag nu op de stad IJsselstein, ontnam den Hoekschen alle deze zoo gewigtige voordeelen, terwijl tevens de grondslag waarop het geheel krijgskundig plan des burggraafs rustte, — door de verdeeldheid der aanvoerders geheel in duigen viel — eene mislukking, die voor de zaak des burggraafs nog die noodlottige uitwerking had, dat zij nadeelig terugwerkte op de zedelijke kracht zijner krijgsbenden en der gewapende Utrechtsche burgers, — van welke laatste, teleurgesteld in hetgeen zij van de hulpbenden van den Hertog van Kleef verwachtten, thans aan zich zelve overgelaten, zich moedeloosheid en schrik meester maakten. De verdediging der stad Utrecht was thans alleen het enge perk, waarin de werkzame moed van Montfoort zich konde bewegen. — De Kleefsche benden hadden onverrigter zake den Stichtschen bodem verlaten. Aan eene poging tot ontzet van het blokhuis was niet te denken. De voorzigtigheid liet niet toe de stad Utrecht van geregelde krijgsmagt te ontblooten, om in het opene veld een' strijd te wagen tegen een leger

van 12,300 man, hetwelk in zijne gelederen 4300 in den oorlog geoeffende krijgslieden, door ervarene bevelhebbers aangevoerd, telde.

Waren dus de moeilijkheden, waarmede Montfoort vóór den togt naar IJsselstein binnen de stad Utrecht te worstelen had, talrijk en van verschillenden aard, thans bedreigden zij vooral de grondzuilen van zijn gezag. — De onzekerheid van den uitslag der ondernomen veldtogt, had de Kabeljauwsche partij, steeds op de herstelling van den bisschop in zijn verloren gezag bedacht, ontzag ingeboezemd. Eene slaauwe herleving van hoop, omtrent eene mogelijke zegeviering van de zaak der onafhankelijkheid, of althans de verwachting van, door deze volharding, voordeelijker voorwaarden van vrede te zullen verkrijgen, — hadden de gematigde Hoeksgezinden aangespoord tot behulpzaamheid in de laatste krachtige wapening der burgers. — De aantogt der beloofde hulpbenden en het schoon vooruitzicht van krachtadiger ondersteuning van hooger hand had bij de Utrechtsche burgers nieuwe geestdrift opgewekt en het vertrouwen herlevendigd op de kracht hunner wapenen. — Doch toen die onzekerheid bij de partij des Bisschops had opgehouden, — en de verwachtingen der gematigde Hoekschen nieuwe teleurstellingen ondervonden, terwijl onder de burgers, schrik en ontsteltenis, de plaats innamen van opgewektheid en vertrouwen, — werd de toestand des burggraafs een der moeilijkste, waarin hij zich tot hiertoe bevonden had. Want zoo wel binnen als buiten de stad had hij nu vijanden te bestrijden. De aard der inwendige, zoo wel als der uitwendige tegenstanden vereischte sterkte van geest, vastheid, eene

bedaarde en koelbloedige gemoedsstemming en vooral een' hoogen graad van onwankelbaren moed. De aanhang des Bisschops, stoutmoedig geworden door de rampspoeden der Hoeksche wapenen en door de nabijheid eener aanzienlijke Hollandsche magt, trad thans uit zijne schuilhoeken te voorschijn. De geestelijkheid vooral ontzag zich niet in het openbaar den wensch tot de herstelling des Bisschops te uiten en dit hand aan hand te doen gaan met nieuwe pogingen, om door hun gezag eenen ommekeer van zaken ten voordeele van den kerkvoogd voor te bereiden en tot stand te brengen. — De banvloek, welks verschrikkelijke gevolgen door hen met levendige kleuren aan de gemeente afgeschilderd werd, bood der Kabeljauwsche partij een schoon middel aan, om het boetvaardig gedeelte der burgerij hunne zijde te doen kiezen, en deze keuze als een verdienstelijk godsdienstig werk te doen beschouwen. — De misnoegdheid, die zich onder de volkklassse begon te openbaren, werkte hen daarbij krachtdadig in de hand. — De schaarscheit en hooge prijs der levensmiddelen niet alleen, maar de vele drukkende lasten en opofferingen, onvermijdelijke gevolgen van den toenmaligen gespannen staat van zaken, scheen bij de menigte deze ontevredenheid over de voortzetting van een' verderfelijken krijg te billijken, en bij het meer gegoede en aanzienlijke gedeelte der bevolking den wensch naar vrede te regtvaardigen. Vooral werd de inlegering van het krijgsvolk in Hoeksche dienst ondragelijk voor de burgers, die in derzelver voeding en huisvesting moesten voorzien, daar de stad buiten magte was dit te doen. Intusschen werden op nieuw door Bisschop David voorstellen van

vrede gedaan. De verslagenheid, door den Holland-
schen inval te Utrecht veroorzaakt, en de hopelooze
stand der Hoeksche zaken, gevoegd bij de misnoegdheid,
welke zich van zoo vele zijden openbaarde over het vol-
houden van een' ongelijken strijd, zouden thans, dit
meende de kerkvoogd, zijne voorwaarden van verzoening
ingang doen vinden en hem, zonder vreemden tusschen-
komst, herstellen in zijn verloren gezag. De algemeene
wensch naar vrede deed deze nieuwe pogingen welge-
vallig zijn bij de Regering, en den 16 October werd er
eene dagvaard te Werkhoven vastgesteld. Gerrit Zou-
denbalch en Werner Braam, reeds zoo zeer bekend
als behoorende tot de hevige tegenstanders des Bisschops,
waren van wege de stad Utrecht aldaar als afgevaardig-
den tegenwoordig. Deze keuze bewijst het gezag, het-
welk Montfoort op dat tijdstip nog uitoefende op het
bestuur der zaken. — De stemming echter der afgevaar-
digden deed aan een' gewenschten uitslag der onderhan-
delingen twijfelen. Hetgeen reeds meermalen plaats had
gevonden, gebeurde ook thans: deze dagvaard eindigde,
zonder dat de zoen gesloten werd; want, zegt de schrijver
bij Matthaeus (1): *alst aent sluiten quam soe wist*
Gherit van Zoudenbalch een ander ende stiet het
altoes om, opdat daer geen vrede komen en soude.
Maar hetgeen aan de scherpzinnigheid van Montfoort
mede niet zal hebben ontsnapt, was de voor zijn gezag
nadeelige indruk, welchen de nieuwe afgebrokene on-
derhandelingen noodwendig maken moesten op de reeds
gistende gemoederen der volksmenigte, — een indruk,

(1) Matthaeus, Analecta T. 1. p. 493.

die, tevens zoo als wij zien zullen, de rust der stad op eene gevoelige wijze bedreigde. Naauwelijks had de mare van den ongunstigen afloop der dagvaard zich verspreid, of de kreten der menigte: *Wy willen vrede hebben, of wy willen ons selven doot vechten: het is ons beter doottevechten, dan van honger te sterven* (1), kondigden eene volksbeweging aan, en verontrustte de geslingerde gemoederen der hoofden des bestuurs. Onmiddellijk werd er eene raadsvergadering belegd. In dezelve werd met levendigheid door sommigen der leden voorgehouden, dat de weigering, om aan deze volksstem te voldoen, de rust en welligt het welzijn der stad zoude bedreigen, door de hongerige verbittering eener tot zulk hoogen nood en ramp gebragte menigte. De beradenheid des raads besloot derhalve eene nadere poging aan te wenden tot redding des volks en zich tot den Bisschop te wenden, om den zoen met hem op nieuw te beproeven.

Het was thans de geestelijkheid, op welke men het oog vestigde, voor deze gewigtige zending. — Men verwachtte, en te regt, hierdoor een' gunstiger uitslag der onderhandelingen. — Den 18 October werden dan ook de afgevaardigden uit de geestelijkheid in de tegenwoordigheid des Bisschops toegelaten. — Het antwoord des Bisschops wordt niet medegedeeld, alleen zegt de schrijver bij Matthaeus (2), dat de zending twee dagen daarna (20 October) weder vertrok en niet spoedig terugkwam. Hetgeen, eenige dagen daarna op de dag-

(1) Matthaeus, l. J.

(2) Matthaeus, 493.

vaard te Hendrick Valkenaersweert tusschen de wederzijdsche partijen werd verhandeld, laat geen twijfel over, of in weerwil van de pogingen der geestelijke afgevaardigden naar Wijck, is David bij zijne eischen blijven volharden, en heeft hij van geen zijner vermeende regten willen afstand doen. Aan eenen minder schranderen geest, dan dien van den kerkvoogd, zoude het niet ontgaan zijn, dat in de stad Utrecht de zaken ten zijnen gunste eene beslissende wending namen. — De hopelooze toestand der Hoekschen moest tot eene terugroeping van David leiden, omdat zijne herstelling in het wereldlijk gezag het eenigste middel was, om tot den vrede met Maximiliaan te geraken. Daarenboven nam het gezag des burggraafs hoe langs hoe meer af, daar hem de steun, dien hij in de gunst der gemeente vond, tevens dreigde te ontzinken. Dat David zich in deze berekeningen niet teleurgesteld vond, zullen de daadzaken, de natuurlijke gevolgen van den inwendigen toestand der stad, weldra klaarblijkelijk aantoonen.

Zoo scheen dan de flauwe lichtstaal van hoop, welke uit deze reize naar den Bisschop voor Utrechts burgers was opgerezen, na eene korte en tergende flikkering op nieuw aan den donkeren horizont verdwenen te zijn, toen de beproefde trouw van bevriende gewesten zich de wanhopige zaak van het Sticht aantrok. Hetzij dit op aandrang van het bestuur, of uit eigene beweging geschiedde, de drie Overijsselsche steden bragten eene nieuwe dagvaard tusschen David en Engelbert tot stand. Dezelve werd den 29 October te Henrick Valkenaersweert gehouden. De Hertog van Kleef

was insgelijks aldaar door zijnen gevolmagtigde vertegenwoordigd. — De bewilliging des Bisschops, tot het aanknoopen van nieuwe onderhandelingen, was door de genoemde steden niet zonder moeilijkheden verkregen. « Ik heb, » antwoordde hun David, « reeds zoo menig-
 « maal met Engelbert en Utrecht dagvaard gehouden,
 « en steeds blijven zij halstarrig bij hunne eischen, dat
 « ik van mijne heerschappij afstand doen zal, ten behoeve
 « van den Ruwaard; hierin nogtans zal ik nimmer toe-
 « stemmen; en zoo men weder hierop wil aandringen,
 « zoo begeer ik mijne afgevaardigden niet meer tot hen
 « te zenden. » — De verzekering alleen dat dit punt thans onaangeroerd zou blijven, — deed den kerkvoogd tot die bijeenkomst besluiten. Het verhandelde nu op dezelfde wordt omstandig medegedeeld, en is daarom belangrijk, omdat het de voornaamste en wezenlijke geschilpunten in derzelver bijzonderheden kennen doet.

De voorwaarden door die van Kleef voorgeslagen, bepaalden zich tot het navolgende:

De afstand van het wereldlijk regtsgebied over Utrecht en Amersfoort, ten behoeve van Engelbert van Kleef, alsmede de opdracht der bisschoppelijke waardigheid na Davids dood, en dit met de gewone hulding der 3 staten en 3 steden van Overijssel.

De afstand van alle bisschoppelijke goederen aan deze zijde van den IJssel, benevens eene bepaling van eene jaarwedde uit de goederen van Overijssel en een der Stichtsche sloten ter Horst of Abcoude. Dit laatste om hem in de waardigheid van zijnen hoogen staat te houden, waartoe de inkomsten der eerstgemelde goederen niet toereikend werden beschouwd. Voorts algemeene kwijt-

schelding, en eindelijk de terugkeer der ballingen na de aflegging der gebruikelijke oorvede.

Deze, Davids magt zoo zeer verkortende voorstellen, baarden, zoo als gemakkelijk uit den aard derzelve is af te leiden, niet minder verwondering dan verontwaardiging. De raden van David betuigden dat: « Al « ware de bisschop de gevangene des Hertogs, hem « geen bezwarender voorwaarden konden voorgesteld « worden.» Zich voorts tot die van Overijssel wendende, herinnerden zij dezen tevens in schampere bewoordingen het uitdrukkelijk beding, op grond van hetwelk zij in deze dagvaard hadden toegestemd. Er zoude immers, hiertoe had zich Overijssel verbonden, niet over den afstand van eenig wereldlijk gezag, maar uitsluitend gehandeld worden over de vereffening der overige geschilpunten; een afstand toch, zoodanig als zij die thans begeerden, zoude nimmer een punt van overweging worden uit krachte van het onwankelbaar besluit des Bisschop, om zijne regten als wereldlijk en geestelijk Heer te handhaven. De afgevaardigden van het Overstichtsche wierpen den schuld op de Kleefschen, die zich niet aan het beding der bijeenkomst hadden gestoord. Is het echter, hernamen Bisschops-raden, de wensch des ruwaards om, behoudens het wereldlijk gezag van David, wegens het treffen eens zoens te handelen, behoorden Utrecht en Amersfoort als partijen in den strijd, mede hunne stem in die onderhandelingen te hebben. De partijen scheidden echter niet zonder eene nadere dagvaard te bepalen, welke eenige dagen daarna, den 4 Nov. te Wageningen plaats had; doch die van Overijssel waren daarbij niet tegenwoordig. Nadat verschillende pun-

ten van ondergeschikten aard, den oorlog en de ballingen betreffende, ter wederzijdsche voldoening, geregeld waren, werd ook thans weder het voorname punt betreffende den afstand van het wereldlijk gezag en hetgeen daarmede in verband stond, ter tafel gebragt. Met dezelfde onverzettelijkheid werden zoo wel de voorwaarden der Kleefschen en Utrechtschen als de eischen van David volgehouden. « Doe ghy dit in uwen sin « had, » was het verbitterd antwoord van de bisschoppelijke raden, « zoo had ghy u zelven wel onghemoeyt « mogen laten, » en meer diergelijken. De onderhandelingen schenen thans onherroepelijk geeindigd. Zoo als de schrijver bij Matthaeus (1) oordeelkundig aanmerkt, had Utrecht geen verbond met den Hertog van Kleef aangegaan, waarbij zij aan deszelfs broeder de bisschoppelijke waardigheid toezeide, en, hadden de hevige Hoekschen tot de Bourgondische partij willen terugkeeren, ware de vrede reeds lang ondertekend geweest. Deze laatsten betuigden openlijk geen geloof te hechten aan de beloften, hun bij zoo vele gelegenheden telkens door David gedaan, « hoeveel zeghelen « ende brieven daerof gegheven worden. » De geschiedenis van Davids langdurig bestaer over dit gewest, voeren de onmiskenbare bewijzen met zich, dat hun wantrouwen op de ondervinding gegrondvest was. Wat den Hertog van Kleef betreft, de eischen door zijne afgevaardigden vooruitgezet, bevestigen hetgeen reeds aangaande zijne bedoelingen van gezaguitbreiding is opge-

(1) Matthaeus, l. l. p. 86.

merkt geworden (1), en Montfoort en zijne partij vonden in dezen vorst een te grooten steun, om niet geheel met hem eenstemmig te handelen.

Deze nieuwe verwijdering tusschen Utrecht en den Bisschop deed de vijandelijkheden aan beide zijden hervatten. Van de zijde der Hoekschen werd thans niet alleen het vreemde krijgsvolk gebezigt tot strooptogten in de Stichtsche aan David onderworpenen landen, maar het Hollandsch grondgebied werd mede het tooneel hunner rooverijen en verwoestingen. Nabij de stad Oudewater had er tusschen derzelve bezetting en een deel aldaar stroopende krijgslieden uit Montfoort eene vrij hevige ontmoeting plaats, in welke deze laatsten met verlies van 12 man en achterlating van het geroofde vee en der gevangene landlieden, op de vlugt gedreven en tot in de kerk van Linschoten vervolgd werden. Dit gebouw werd omsingeld en in brand gestoken, en de vlugtelingen allen gedood of gevangen genomen.

(1) Tijdschrift van Utrecht, I. I.

FRANCISCUS SONNIUS,

MET BETREKKING TOT DE UTRECHTSCHÉ ZAKEN.

(Vervolg van bldz. 173).

» **D**aarna op vrijdag, den 24^{en} Octobris, hebben de voorschreven deken van der Vorst, en Jan van Wterwíjk, Amelis van Zuíjlen van Níjevelt *proost van Leijden*, Dirk Taets, Marcus Wese, *proost van Elst en Culenborch*, Adriaen Ram, Adriaen van Renesse, *scholaster*, Jan van Veen, Anton van Amerongen, Corn. van Hoorn, Henr. Goertsz, Lambert ten Duijnen, Joost van Praet van Moerkerken, *thesaurier*, Amelis wten Eng, Albert Vorstius en Rudolph Mulert (1), *capitularen*, representerende het capittel ten Dom, ter plaatse voorsz., op instantie der gezegde gemachtigden van Fran-

(1) Over het hier voorkomende personeel, kan men, en zoo ik meen te mogen zeggen, met vrucht, na hetgeen van te voren daarover door den druk reeds was bekend geworden, raadplegen mijn G. Archief, volgens de *indices* op de onderscheidene deelen. Het zou mij te ver van mijn bestek afleiden, wilde ik hier nog bijbrengen, wat ik desaangaande, uit verdere mij ten dienste staande ongedrukte bescheiden zou kunnen putten. Liever zal ik van tijd tot tijd gelegenheid nemen, om op elk' van hen in 't bijzonder terug te komen, hetgeen zij, genoegzaam allen, elk op zijne wijze, mij voorkomen wel te verdienen.

ciscus de Campo, alles rijpelijk overwogen hebbende, hoe zeer zij bij monde van den deken van der Vorst, verklaarden voor nul en geender waarde te houden de privilegien (1) van nominatie, door Sixtus IV, Leo X, Adriaen VI en Clemens VII, der acad. te Leuven en der *facultas artium* van dezelve geschonken, voor zoo verre dezelve de *menses ordinariorum* betroffen, en onder plechtige protestatie, gezegden Franciscus de Campo a Zon, mede op 't voorschrijven van Koninklijke Majesteit, tot het kanonikaat, door het overlijden van Franciscus a Quercu, in September, dus in eenen paus-maand, opengevallen, toegelaten, en tot hunnen medebroeder aangenomen, *onder en met de verdere formaliteiten, als die in zoodanige gevallen moesten worden in acht genomen.* Gedaan 't Utrecht, ter plaatse en ten tijde als boven, in tegenwoordigheid van Dirk Malsen, *prebendaet*, Engbert Luysinck, *vicaris*, en Wilh. Lobe van Oostende, *schout* der kerke voorsz., als getuigen daarover geroepen. . .”

Nadat het vorige stuk van dit Tijdschrift reeds was afgedrukt, is mij ter hand gekomen van het aangehaalde werk van Coppens, des derden deels eerste stuk (2);

(1) Over de hier bedoelde, tot zoo vele strijdigheden aanleiding gegeven hebbende, privilegien, handelt nog al breedvoerig Nic. Vernulaeu's, in zijne: *Academia Lovaniensis*, (Lov., 1626, 4o.), blz. 174 *sqq.* en blz. 182 *sqq.* Stukken hiertoe betrekkelijk vindt men ook in de Memorialen van den Hove Provinciaal van Utrecht, en nog meerdere in 't Archief der O. R. clerisie, bij den WelEw. Heer Werkhoven.

(2) Ik heb in dat deel alweer gelegenheid gehad, om op te merken, dat Coppens, wel nu en dan, misslagen begaat, door

de schrijver neemt daarin bldz. 198 sq. gelegenheid, voor de tweede maal meer opzettelijk van Sonnius

dat hij zijne zegsmannen maar zoo regt toe afschrijft, zonder, ook daar, waar dat toch wel doenlijk zou zijn geweest, eenig eigen onderzoek in te stellen. Zoo heeft hij II. onder anderen weer bladz. 53, Paquot uitschrijvende, gezegd, dat Arnoldus Oridryus, of van Bergeik eene *summa linguae graecae*, zou hebben nagelaten, die eerst na deszelfs dood, in 1538 te Parijs het licht zou hebben gezien. Het is waar, bij Paquot staat inderdaad dat jaargetal, dat denkelijk echter eene drukfout is. De eerste uitgave dier *summa* ligt voor mij. De titel is geheel zoo als Paquot II. dien opgeeft, behalve dat bij mij staat 1531 in plaats van het 1538 bij Paquot, waaruit dan al aanstonds blijkt, dat het werk geen *posthumum* is, maar reeds bij het leven van den schrijver het licht heeft gezien, hetwelk Dominicus Sylvius, die te Parijs zijnde, aldaar den druk van het boek voor Oridryus bezorgde, in zijn: *candido lectori*, in dorso tituli, in deze bewoordingen duidelijk genoeg zelf te kennen geeft:

» *Quod praestitisse Oridryum facile intelliges, juvenem utriusque linguae callentissimum, philosophum summum, neque contemnendum theologum, mihi septendecim abhinc annis summa necessitudine conjunctum, qui hunc suum partum mihi commisit atque credidit. Habet ille alia, quae brevi edet, testatura insignem hominis eruditionem et ingenium prope divinum: at haec rudimenta praeire maluit, ut aliquot clariss. pueris, quos privatim instituit, laborem scribendi illum adimeret. . .*»

Waartegen Paquot, II. p. 183 zegt: » . . . D. Sylvius . . . promet de publier d'autres ouvrages d'Oridryus, qui montreront, dit-il, son rare savoir. . .», niettegenstaande dit *candido lectori* bij hem, Paquot, overeenkomstig de waarheid, gedagteekend is: 4° May 1531, eenentijd, waarin Oridryus algemeen, ook door Paquot aangenomen wordt nog in leven te zijn geweest. Waar Paquot, die treffelijke literator, dit schrijvende, zijne gedachten heeft gehad, weet ik niet, maar nog onbegrijpelijker komt het mij voor, hoe Coppens hieruit heeft kunnen opmaken, dat het werk eerst na den dood van den schrijver zou zijn uitgegeven, daar hij toch zelf steit, dat Oridryus in 1532 nog leefde.

Voor het overige zij het bij deze gelegenheid aangemerkt, dat

sprekende, eene stelling nopens den naam van Sonnius terug te nemen, waartoe hij (I. bldz. 218 sq. van zijn werk) in een opstel bij Kok had aanleiding gevonden, nu mede, omdat Sonnius zelf zekere acte zou hebben onderteekend: Franciscus de Campo a Zon, waaruit zou blijken, dat de Campo, of van de Velde zijn geslachtsnaam, en a Zon een van zijne geboorteplaats ontleend *cognomen* zij. Kan dat in deze als een geldige bewijsgrond worden aangezien, dan verdient ook daarom ons diploma te meer aandacht, en nog veel meer wegens het daarin voorkomende Franciscus de Campo, zonder een bijgevoegde a Zon, dat, zou men zeggen, hieromtrent nauwelijks eenigen twijfel laat bestaan.

Gesner (B. U.) in 1545, *ex epistola* Gilberti Nozerini van de werken van Oridryus meer wist te zeggen, dan twee honderd jaren daarna Paquot, die verzuimd heeft, om, op dat stuk, zijnen grooten voorganger te raadplegen. — Zoo zou, naar Coppens (II. p. 61), Adriaan Schorel van Utrecht, voor het altaar van S. Pieter en Paulus in de S. Jan's kerk te 's H. Bosch, *eene Af-neming Christi van het kruis* hebben geschilderd. Hij haalt daarop Oudenhoven (p. 25) aan, en daar leest men inderdaad: » Op S. Pieter ende Paulus altaer een schilderye, geschildert door den vermaerden schilder Adrianum Scholerum (!), caonik t' Utrecht. . . » Maar, hoezeer Adrianus Schorelius werkelijk Utrechtsch kanonik was, waarvan het oorkondelijke bewijs voor mij ligt, zoo had men toch nu wel van Coppens mogen verwachten, dat hij hier, waar van eenen vermaerden schilder gesproken wordt, Adriaan in Joannes had veranderd, van wien toch alléén de rede kan zijn. Adriaan stierf, het dertigste jaar noch niet bereikt hebbende, naar Adr. Junius (teste Sweertio) aan de gevolgen van zijn liederlijk leven:

» *Dum Romae se corrumpit et reversus arentibus semper faucibus intempestiva ducit pocula, cum paralyticis artubus mentis stuporem accersit. . . »*

(*Het slot hierna*).

J. J. DODT v. FL.

Pardoen ANTHONIS VAN DOEYENBURCH.

(1559).

Hoe groot ook het getal der in zaken van de kerk en het geloof gevallen en in de registers van de stad en den hove van Utrecht uit de eerste tijden der reformatie, geboekte vonnissen en remissien moge zijn, betrekkelijk schaars zijn daarin dezulke, die meer gequalificeerde personen ten voorwerp hebben. Meestal waren het lieden van minderen rang, tegen welke, als zich van ketterij schuldig of verdacht gemaakt hebbende, werd geprocedeerd, en opmerkelijk komt het mij hierbij voor, dat niet zelden, althans wat Utrecht aangaat, de verdachten of beschuldigden, leden ééner familie waren, zoo als zulks, b. v., in de registers van den hove in 't oog loopt ten aanzien der van Noort, en der Wijman's, terwijl ik het voor niet meer dan toeval zou durven houden, dat het veelal kunstenaars, vooral schilders en goudsmeden zijn, die ik, naar de voornoemde registers, vinde, zich met de nieuwe leer meer dan anderen te hebben bevriend. Wat de gezegde gequalificeerde, en onder deze weer geletterde, vooral geestelijke personen aangaat, was derzelve getal betrekkelijk gering, het lag in den aard der zaak, dat zulke gevallen, oneindig meer gewigt en invloed moesten hebben en oefenen, in 't nadeel der bestaande roomsche leer, en, in gelijker mate, omgekeerd, in 't voordeel der opkomende en zich verspreidende nieuwe leerbegrippen. Het is dan ook

daarom, dat zoodanige gevallen, zoo als, onder anderen, dat met den deken van Naaldwijk, vooral zijn in 't oog gehouden, en het is in 't bijzonder ook daarom, dat ik de volgende remissie uit het *Derde register van crimineele Vonnissen etc. van den hove provinciaal van Utrecht*, fol. 43 sq. mededeelde:

Alsoe Anthonis van Doeyenburch den hove van Utrecht gepresenteert heeft sekere brieve van Pardoene by hem van Co. Ma'. etc. geimpetreert etc.

Philips, byder gratie Gods, Co. v. Castilie etc. allen dengenen etc. salut. Doen te wetene, dat wy ontfaen hebben de oitmoedige supplicatie van Anthonis van Doeyenburch, geboren in onse stadt van Utrecht, inhoudende, hoe dat de suppl. (spreeckende sonder jactantie) gecomen es van goeden eerlycken geslachte ende treffelike ouders, die altyt God, syne heylighe kercke ende hueren prince onderdanich geweest syn, ende hebben gefondeert ende gedoteert van hueren eygen patrimonien sekere vicarie of ewigen geestelycken dienst in de buerkerke onser voorn. stadt Utrecht, met twee missen ter weke, ter eeren Gods, synder gebenedider moeder Maria, Sint Jan Baptiste, S. Bartholomeus, ende der heiligen maghet S. Barbare, behoudens den outsten vanden geslachte de presentatie van deselve vicarie ofte geestel. officie, ende dien navolgende heeft wyl. Herman van Doeyenburch, als de outste vanden voorn. geslachte van derselver vicarien inden jare xv° xxiv voor deerste reyse voorsien ende daertoe gepresenteert den voorn. suppl. als wesende clercq getonsureert ende daertoe bequaem, dewelcke daerop vercregen heeft van sal. Here Henrick van Beyeren, bisschop tot Utrecht voorsz., behoerlike provisie ende institutie van 't selve

beneficie, ende dienvolgende heeft de voorn. suppl. 't voorn. beneficie altyt peyselyk beseten, ende den dienst Gods, daeraen clevende, gedaen doen by priesters soe 't behoert, ende 't surplus van den vruchten ontfanen, ende hem daermede onthouden als een clericq ende geestelyck persoon behoert. Ende nadat hy lange jaren, soe te Colen als in Vranckryck, als oock naderhandt langen tydt te Loven, gestudeert heeft *in utroque jure* als sunderlinge *in literis humanioribus et philosophia*, soo is hy over sekere corte jaren van Loven gecomen tot Utrecht voort by syne vrienden, om sekere syne affairen uyt te reyckene, ende soe hy geen onderwint en heeft begeert van andere officien oft beneficien, te vreden synde met sulcken staet ende provisie, als hem God ende syne vrienden verleent hadden, heeft daer een cleyn huys gehuyrt voir eenighen tyt, tot hy weder te Loven hadde moghen keren, ende hem daer simpelck onderhouden, met eene Maerte, die hem diende, oudt omtrent vyftich jaren, ende overdynckende hy suppl. synen ouderdom, als hebbende ses en veertich jaren oft meer, hem afftreckende van allen weerlicken occupatien, onderwindingen ende negotiatien, heeft hem geoccupeert ende gedelecteert, *in varietate lectionum et studiorum suorum*, soe wel *in litteris bonis* ende *in philosophia*, als oick inden heilighen scriften, hebbende by hem *opera Chrysostomi, Ambrosii, Augustini, Hieronymi, episcopi Ruffen.*, ende andere diergelycke, heeft oick altyts geleest ende hem gehouden, als een goet kint der heiliger kercke ende kersten mensch, gaende ordinarie ter missen, t' sermoenen ende andere gelycke diensten, vuytvaerden, begravingen, in cloisters ende andere godshuysen, ende bysundere is altyts eerlyck ten

behoirlyken tyde geweest te biechten ende ten heilighen sacramente, als een goed gehoorsaem kerstenkint, sonder dat hy suppl. berucht ofte gesuspecteert is geweest van eenige ketterye of andere quade secten, noch dat hy oick nooit syns levens, waer hy geweest is, of geconverseert heeft, voirstelt heeft, geargueert, gedisputeert of gesustineert eenyge quade leeringe of valsche opinien in den christen gelove, of hem der religie onderwonden in enyge maniere, maer hem altyt gehouden heeft in onse oude ware religie der heiliger kercken, alsoe syn ouders gedaen hebben, ende ons de heilige kercken van Romen leert: Dan is gebuert, soe hy curieus is *in varietate lectionum*, ende dat hy, gesien hebbende *ex libello quondam episcopi Ruffen. et Eckii pro assertione vere nostre religionis*, de confutatie by hem gedaen tegens de onwaerachtige leeringe ende valsche opinien van Marthen Luterus ende syne adhaerenten, is hy suppl. geneicht geweest vuyt nieuwschiericheyt, om de voorn. boecken van Martinus ende gelycke, eens te lesen, nyet om die t'achtervolgen, maer om huere quade opinien, breder gesien hebbende, hem by onse heilige leeraars hier boven genoemt soe veel te beter te stichten, confirmeren ende heure quade opinien te wederleggen. Ende soe hy eenyge vande voorsz. boecken van Martinus en andere gecregen hadde, ende daerinne somtyts secretelyk begonnen te lesen, is 't gebuert, dat onse schoutet van Utrecht des *by eenen Jode*, des suppliants quaetwillige, geadverteert synde, es ten huuse van hem suppl. gecomen, ende vindende in syn librarie de voorsz. boecken, te weten soe wel de goede als oick de quade, heeft de quade met hem genomen; ende den suppl. synde gevangen gemaect, ende voor de justicie

aengesproken, hem aenseggende onse placcaten en verboden getransgresseert te hebben ende oversulcx aen lyff ende goet gestrafft te worden, uyt sake alleenlyk, dat hy suppl. onder hem gehadt soude hebben die voorsz. verboden boecken, sonder hem voirder of andersins om eenige secrete communicatien, conventiculen, quade leeringen, valsche opinien, disputatien ofte eenige ketterye te betichten, alsoe men oick metter waerheyt nemmermeer aen hem vinden sall, waertegens de voorsz. suppl., die hem van alle quade secten en heresien onschuldich kent ende daervan noit gesuspecteert oft achterhaelt is geweest, geantwoort declinatoire, versueckende (gemerct hy notorie *clericus tonsuratus* ende *beneficiatus* es, soe voorsz. es ende oick suppoost van onser universiteit te Loven), dat hy geleverd ende gesonden behoert te werden in handen van syn geestl. rechter, om aldaer by hem geoordeelt te worden nae gelegenheit vande saecke, ende hangt noch de materie op den voorsz. declinatoire ongedecideert; ende hoewel dat hy suppl. nae geschreven rechte wel verhoept daerinne gefondeert te syn, nyet min hem kerende tot onser goedertierenheit *etc.*, dat ons believen soude in contemplatie vande edele ende blyde alliantie van huwelyck gemaect metter edele prinsesse van Vranckryck, den suppl. 't feyt voorn. te vergeven, mits stellende hem alsulcke penitentie, als ons believen soude *etc.* Soe ist, dat wy *etc.* die voorn. Antho. van Doeyenburch *etc.* vergeven *etc.*, abolerende *etc.*, behoudelyk, dat hy suppl. gehouden wordt 't voorsz. feyt ende mesuse tegen ons te beteren civilick nae gelegheyt der misdact ende faculteyt van syne goeden, ende *etc.* hem te houden ende geconfineert te blyven binnen onse voorn. Stadt van Utrecht, den tyt van een jaer *etc.* alles ter

arbiterscepe vande voorn. van onsen rade van Utr., die wy daertoe committeren, dewelke wy bevelen (eerst ende alsvorens verbrant synde de voorn. gereprobeerde ende verboden boeken by de suppl. gevonden), *etc.* te procederen *etc.* ter verificatie *etc.* van desen onsen brieve *etc.* Des t'oorconde, soe hebben wy onsen segel hyer aen doen hangen.

Gegeven in onser stadt van Brussel de 9^{en} dach van Apr. in 't jaer ons heren, 1559 *etc.*

Beneden opte plicque stont geschreven:

Byden Coninck in synen rade,

Ondert.: De Langhe.

Besegelt met een groot seghel van rooden wassche uyt-hangende met een dubbelde staerte *etc.* 't Voorschreven hoff doende recht *etc.* Actum t' Utrecht, de 5. fbr., 1561.

Dat die van Doeyenburch tot de aanzienlijke ingezetenen van Utrecht behoorden, blijkt al aanstonds uit hetgeen in 't Stads-Placcaatboek van de betrekkingen is vermeld, in welke onderscheidene leden van deze familie hebben gestaan. Wat voorts de vicarij aangaat, waartoe zich H. Anthonis in deze betreft, en die Jan van Doeyenburch, *uit bevel ende sonderlinge begeerte Willem Baers, syns neven sal., die op den wech van den heiligen grave in 't wedromkomen gestorven* was, in de Buurkerk te Utrecht zou oprigten, de stichtings oorkonde (van 1524) ligt voor mij, maar is te omslagtig, om, althans hier ter plaatse, in deszelfs geheel te worden medegedeeld.

J. J. DODT v. FL.

**UITVAART van den Heer Gysbert van
Matenesse in 1670.**

(Ingezonden).

De inzender dezes heeft onder andere papieren de twee volgende stukken gevonden, welke hem belangrijk voorkomen, om te doen zien hoe veel pracht er bij de begrafenis van aanzienlijke personen in de zeventiende eeuw werd ten toon gespreid.

Memory van Andries de Haen, schilder syn Oordeel onderdert wel nemen.

De Uytvaert van syn Hoogheedelgebooren Heer Ghysbrecht van Matthenes salyger Memory behoort gehouden te worden.

Doch ik onderwerpe myn een beter oordeel.

Nota. Men kan vooruyt een Herout gebruyken ofte men kant laten. Den meesten adel sullen oordeelen volgens syn qualyteyt dat het soo behoort, doch 't kan oock gelaten worden.

1. Moeten alle de domistycken vooruyt gaen, de ghequalifyseerste dichts naert 't lyck.
2. Het paert met de wapenen van Sterkenburgh ofte Brakel 2 man.
3. De standaert met deselfde wapenen 1 man.
4. Het paert met de wapenen van Aessewyn 2 man.

Lyste en register der geen en die gedragen hebben de ornamen ten tot den Uytvaert van den H. Edl. heere Gysbert van Matthenesse ende Aesswyn, in syn HEds. leven heer van Mathenesse, Riviere, Opmeer, Souteveen, Braeckel, Sterkenburgh etc. gedaen op den 19^{den} Maert 1670.

De Domistycke van Syn HEd.

De gerechten van Braeckel.

De gerechten van Souteveen.

De gerechten van Opmeer.

5. De standaert met deselve 1 man.
6. Het paert met de wapenen van Spangen 2 man.
7. De standaert van tselve 1 man.
8. Het paert met de wapenen van Mathenesse 2 man.
9. De standaert van tselve.
10. De 32 quartieren door 16 man gedragen, ider man twee, in rangh eerst de wapenen van Hack en de Bree, dan Rymsdyck en Broeckhuysen en soo voorts. Mathenesse en Aesswyn moeten dichts aan 'tlyck syn. Hiertoe 16 man.
11. Het volle wapen met syn sieraden 1 man.
12. De spooren 1 man.
13. De Hantschoen 1 man.
14. Den degen in de schey met het gevest omhoogh 1 man.
15. Den Helm met syn pluymadje 1 man.
16. De lyfrock 1 man.
- De gerechten van Mathenesse.
- Abraham Koeihuysen en Nicolaes Bovie leydende het paert met de wapenen van Riviere.
- Bastiaen van Veen, dragende den standaer met de wapenen van Riviere.
- Joost Sedder en Barent Kiphorst, het paert met de wapenen van Mathenesse.
- Josua de Putter, de standaer met de wapenen van Mathenesse.
- De 32 quartieren by 16 mannen gedragen gaende paer ende paer, de quartieren van vaders syde aen de rechterhant ende van moeders aan de slincker, als volcht.
Harlingen.	Claptas.
Noel.	Janse.
Thol.	Thol.
Huygen.	Van de Maa.
Brinck.	Ebbelaer.
Van Son.	Heyndrick.
van der Kouck.	Cretzer.
Voester.	Lunock.
- Jacob Rooman het volle wapen met syn sieraden.
- Westerhoven, de spooren.
- Reverhorst, de hantschoenen.
- Jacob van Heyningen den degen met het gevest omhoogh.
- Andries de Haen, den helm met de pluymen.
- Moosr. Offringa, den lyfrock.

17. 't Rouwpaert int swart fluweel sonder wapenen 2 man.	Jan Pieter de Maeljot ende Arent van Hemert, leydende het rouwpaert met swart fluweel bedekt sonder wapenen.
18. 2 mannen daer achter die als oostagiërs voort lyck gaen, 2 man.	Joost van Hulst ende Justus Bleckvliet gaende even voor het lyck.
19. Het lyck met acht volle wapenen daer op de dragers etc.	De booden van de Heeren Staten van Hollant, dragers van het lyck, gaende buyten het kleet, ende daer en booven noch onder het kleet acht timmermans-knechts, hangende het geseyde kleet, synde van swart fluweel, tot de aerden toe, ende werdende de vier hoecken van het selve opgehouden by
20. Vier mannen, die de vier hoecken van 't kleet ophonden.	Theoph Zwaerdecroon, Cornelis Vernoy, Jan de Mist ende Gerrit van Niedeck.

Memori (van Andries de Haen, die blijkt den Helm gedragen heeft). Dat d'Oude Heer van Mathenes maer gevoert heeft twee paerden als Matenes en Spangen, synde syn twe stamhuysen, is omdat hy Aessewyn en Sterkenburgh niet gehadt heeft. Maer nu desen tegenwoordigen Heer heeft die twee Heerlycke stamhuysen en goederen aan Hem gekregen, ghelyck bekent is, en oock Asewyn in syn wapen voert, soo dunckt myn ondertwelnemen, dat darom die twee paerden als Aessewyn en Sterkenburgh behooren gevoert te werden, alsoe dese twee stamhuysen noyt voor desen aan de stam van Mathenes en syn geweest als by desen Heer.

'S RAETS

MERKWAERDIGHE SLITINGHEN

1441—1454.

(*Vervolg van Deel VIII, bladz. 117.*)

1441. **W**ant Aernt van Vollenhoe, die men *broeder Aernt* te heten pleecht, *Heeren Pauwels Scrodekyn*, die monik *tot Sinte Pauwels was*, in *sinen arm ghehouden heeft*, datten *Dirc Evertz vander Stall ghesteken heeft*, daer *Heer Pauwels aen ghestorven is*, daerom verbiet men Aernt ende Dirc voerts elc die stat hondert jaer lanc ende enen dach op syn lyf ende een mile vander stat te wesen (115).

Hier gaet een *gek* opter straten, gheheten *Lovgen*, *den pleghen sommighe syn clederen wt te trecken ende naect te doen gaen in verscemenisse goeder vrouwen ende mannen*, daerom verbiet die raet, dat niemant den voorn. gek, syn cleder wt en doe trecken met mieden of anders, bi een koer van enen pont, soe dicke als't iemant dede, ende dese koeren sellen onser stat leghe knapen hebben (116).

Want *Hannekyn van Breshoven* in voertiden *valsche teerninghen ghemaect heeft*, ende noch *een konstenaer daerof is*, daerom verbiet men

hem die stat ewelic op syn lyf ende een mile vander stat te wesen (117).

1442. Want Meynaert, die oude scoemaker, *grote blasphemie ghedaen heeft Gode van Hemelrike ende sinen Heilighen aen horen beelde, die onder sine voeten te treden, ende anders veel onsedicheit bedreven heeft, daerom sel hi nu na den eten optie kaec staen, ende men verbiet hem stat ende lant op syn lyf* (118).

— Die raet, out ende nye, hebben Jan Passert, die scoemaker, *syn Borgherscap om synre on-sinnicheit wille* (ghenomen), *mer syn kynder, die hy heeft of crighen sel, sellen gheboren borghers wesen* (119).

— Want Coppen Willams soen, die men *wilde Coppen* heet, *tot menighe tiden ghestolen heeft ende sonderlinghe kerken ende blocken opgebroken ende daerwt ghenomen, tselve hi daerin vant, daerom sel ment rechten metter line aen syn lyf* (120).

1443. Want Dirc Jansz, wt Hollant, die men *quade Dircxkyn*, of *langhe Dirc* te heten *pleecht, tot veel steden ende tot menighen tiden den luden dat hoer ghestolen heeft, daerom sel men 't rechten met der lyn aen syn lyf* (121).

— Nae den eten sel men Henric Jansz wt Se-
lant *opter plaetsen gheselen van dieften* (122).

1444. Want Huce Williams soen van Noertwyc *in enen anderen lande sodanighe onnoemlike boesheit menichwerve bedreven ende ghedaen heeft, daer die overste rechter, God van Hemelryc, die steden Sodoma ende Gomorrha, mit*

zwevelighen brande van den hemel doen verbernen heeft ende in't afgront versinken, daerom sel men Hughen voorsz. metten brande rechten aen syn lyf (123).

1444. *Want Gosen, Gheryt Brants soen, die men Gosen Stuver te heten pleecht, in voerledentiden tot Herderwyc een vrouwkyn doetgheslegghen heeft, die een levende kynt droech, ende meer andere feyten bedreven heeft, als hi hem selven beliet, daerom sel men 't rechten metten sweerde aen syn lyf (124).*

— *Men verbiet Ghysbert Hermansz, die men Keelman heet, die stat ende dat lant ewelc op syn lyf, om synre dievery wille, ende des spyts, dat hi Gode ghedaen heeft, alsoe den heilighen cruce met teerninghen ende messen in 't aengesicht gheworpen (125).*

1446. *Want Jacob Jansz, enen vremden coepman tot Amsterdam, binnen der stede ghemoert heeft, daerom sel den moert rechten metten rade, aen syn lyf als dat aen enen moerdnaer behoert (126).*

— *Want Jan Henric van Haerlem ghemoert heeft, als die raet dat ter waerheit ghevonden heeft, ende hi hem oec van eenen moert beliet heeft, daerom sel men denselven Jan Henric rechten metten rade aen syn lyf als een moerdnaer.*

Alsoe men nu rechten sel, ghebiet die raet, dat niemant opten galghenberch en come, dan die vanden rade of die stat dienres syn, of die vanden rade sonderlinghe daerop gheroe-

pen werden bi enen hoer van een L., sonder
iemant des te verdraghen (127).

1446. Want Aernt Bloc, Claes soen, onse borgher,
enen man seker lyfrenten vercoft heeft, wt
lant tot Abcoude, ende hi den man met quaden
brieve ghevesticht heeft, te weten, dat hi oude
seghelen van ouden brieven ghedaen heeft ende
dieselve seghelen bi hemselven weder an ghe-
rechts brieven ghehangen heeft, daerin ghe-
schreven stont, dat also nochtans voer gherecht
niet gheschiet en was, als die brief inhoudt,
daerom is hi hier voerder clocken ghekomen in
hemde ende in broec met enen blanken sweerde
in synre hant, ende sel kennen, dat hi syn lyf
verbuert heeft, ende bidden den rade ghenade
ende verghiffenisse, ende men sel hem ghenade
doen, ende hi sel den man, dien hi die lyfren-
ten vercoft hadde, syn ghelt wedergheven, ende
der stat te beteringhe ii^o ons heren gulden, en-
de men verbiet hem die stat ende een mile van-
der stat te wesen tien jaer lanc (128).

— Men verbiet Lysbetten metter mammen, Aern-
kyn van Hueckelon ende syn wyf Lude,
Aernkyn den danser, onse stat ende een myl
vander stat te wesen, een jaer lanc, want si in
der kerken hebben gaen bidden teghens 's raets
ghebot, ende Herman van Colen, die onse
stat bevelinghe daerof ghedaen heeft, die arme
luden wter kerke te heten gaen, onredelike
woerden ghegheven hebben (129).

1447. Jacob Alerts, Dirc Blanchals knecht,
heeft ghecoren v jaren wter stat te wesen voer

- sinen steen ende koeren*, daeromme verbiet men denselven v jaren de stat, ende daerentendens niet in te comen, hi en heeft der stat van sinen koeren voldaan (130).
1447. Want Gosen van Greveroy *enen moert ghesdaen heeft aen enen jonghen clerckyn*, daeromme sel men den moert rechten *metten sweerde aen syn lyf*, als men enen moerdenaer schuldich is te rechten (131).
1448. Want Adriaen Meus soen van Poperinghen wt Brabant *aen twee moerden in Brabant gheschiet, mede deelachtich gheweest ende sine butinghe mede daerof ghehadt heeft, ende oec binnen onser stat ghestolen heeft, ghelyc hi hemselven dat heeft beliet*, soe sel men hem rechten aen syn lyf *mit den rade* als een moerdenaer (132).
- Die raet verbiet Mette Geritsz, Herlofsdr., die stat ende dat sticht van Utrecht aen deser siden der Iselen ewelic op haer lyf van dieften (133).
- Desghelyc verbiet men Alyt van Sperenwoude die stat ende een myl vander stat te wesen ewelyc op haer lyf, *want si willens ende wetens ghestolen goet ghepenninct heeft ende des grotelike ghenoten heeft* (134).
- Want Lyse Koenen, die men *groete Lyse* heet, *veel ghestolens goets willens ende wetens ghebruwet heeft, ende grote ghenot daerof ghenomen heeft, daerom heeft si opter kake ghestaen, si sel den steen draghen*, ende men verbiet haer die stat ende een myl vander stat te wesen ewelic op haer lyf (135).

1449. Want Daem Ribbe, ende Ewout Dwmkyn
 hen tot Vollenhoe beliet hebben voer den ghe-
 rechte aldaer, lude der steden ende goede man-
 nen, die daer ghecomen waren, in teghen-
 woerdicheit der gheenre, die si daertoe ghe-
 wonnen soudē hebben, dat si onsen ghenedi-
 ghen Heer van Utrecht ende meer goede man-
 nen moerdadelic om ghelts wil doet gheslaghen
 soudē hebben, daer si na weder ofvielen. Oec
 hebben si hem tot Vollenhoe beliet, alse Ewout,
 dat hi veel zeeroverien ghedaen heeft, die lude
 over bort gheworpen ende veel ander straetro-
 verien ghedaen heeft, ende Daem heeft hem
 oec beliet van zeeroverien ende straetroverien.
 Ende op dese belidinghe syn sy hier binnen
 Wtrecht ghebrocht, des si alweder beliet heb-
 ben, beide vanden doetslaghen ende den ande-
 ren feyten, soe ons dat bi onsen raden, daertoe
 gheset, aenghecomen is, ende daerom sel men
 dat aen hem beiden rechten metten sweerde aen
 horen live (136).

1451. Nu na den eeten sel Mechtelt, Jan Roelofs
 dochter, om hare dieften opter kaec staen, en-
 de men sel hoer een oer ofsniden, ende men
 verbiet haer die stat ewelic op haer lyf (137).

— Want Egbert Meyeringhe tot veel tiden den
 lichten vrouwkyns met messen gheprekelt, haer
 ghelt daermede ofghedreicht ende ghedwonghen
 ende daerop ledich ghedaen heeft, ghelyc hi
 hem selve dat beliet heeft, soe sel met dat nu
 rechten aen syn rechterhant, daer hi die feyten
 mede ghedaen heeft, ende men verbiet hem

die stat ende een mile van der stat op syn lyf (138).

1451. Want Peter Lambrechtsz, die Vulre, een vrede gheyschet was, by enighen onser rade, tot behoef Jan Willemsz, daer hi op antwoerde, dat hi Jan niet en teghe, des hem doe van onsen rade bevolen wert, den voern. Jan niet te misdoen, of men sout aen hem rechten voer een vredebraec, daer Jan te vreden op is gheweest. Des Peter voersz. daerenboven, niet achtende syns selfs ghelove, of onser rade ghebode, ghecomen is in des voersz. Jan Willems huis, ende heeft hem gheslaghen, daeromme sel men dat rechten aen syn hant, ende men verbiet hem daertoe die stat ende een myl weghe van der stat ewelyc op syn lyf (139).
1452. Want Petronella, Jans dochter van Memelic, den goeden luden tot velen stonden dat hoer heeft ghestolen, ghelyc si haer selven dat beliet heeft, hierom so sel si den steen draghen, si sel opter kaec staen, ende men sel haer een oer ofsniden ende men verbiet haer die stat ende een mile vander stat ewelic op hore lyf (140).
1453. Want Jan Scutter, tot eyssche ende versoec Jans van Suderansz, wileneer dienre des abts van S. Pauwels, onwaerafteliken ende qualiken ghewillicht heeft voir notarius ende meer goeder mannen inder saken ende sacramente der heiligher eechschap tusschen Jan Meerkens dochter ende Jan Spierinx weduwe ende Jan van Suderansz voersz., om gelt ende goets wil, dat hem Jan van Suderansz daervoir

gheloest hadde te geven, ghelyc Jan Scutter hem selven dat beliet heeft. Hieromme is hy ghecomen in hemde ende in broec voir der clocken, ende sel den rade bidden om verghiffenisse, ende hi sel staen op die kaec, ende men verbiet hem ende Corstyn, sinen wive die stat ende een mile vander stat te bliven ewelic op hore live (141).

1453. Want Dirc ende Jan, die mesmakers sonen, lelike ondaften ende onseetheit over mansslaep bider straten ende op den buerkerkhof bedreven hebben, hieromme soe hebben sy een wyltyts gheleghen op S. Kathrinen poerte in 't Paradyt, ende syn nu bloetshoest ghecomen voir onser clocken, ende sullen bidden onsen rade om verghiffenisse, ende sellen wilcoeren, dat sy geen onstanthafte saken meer doen en sellen, in woerden noch in werken op hoer lyf (142).

Want onsen rade ter waerheit bighecomen is, dat, een tyt gheleden, twe ghesellen, enen onser borgheren, bi nachte, met verdecken aensichten after Heren Rovers afterpoerte aengheverdicht hebben, ende syn wyf, die hy aenden arm had, craftetiken hebben willen nemen, hieromme soe ghebiet de raet, ende laet weten, denghenen, die de ondaften bedreven hebben, dat si dat onsen oversten bibrenghen etc. (143).

Want Herman, baertschere, op vrouwen ledich pleecht te staen, ende hem daermede te behelpen pleecht, hieromme soe verbiet men densel-

ven Herman *baertschere*, *onse stat* ende een mile vander stat ewelic op syn lyf (144).

1453. Want Henric Evertsz, tot veel tiden, *den goeden luden dat hoer ghestolen heeft*, hierom is hi alhier ghecomen voirder colcken; *hi sel optie kaec staen, men sel 't rechten met den messe aen syn oer, ende men verbiet hem onse stat* ende een mile vander stat ewelic op syn lyf (145).

— Want Roeloff van Edam, *tot vele tiden, selver mitter hant heeft ghemoert*, ghelyc hi hem selven dat beliet heeft, hieromme sel men dat *rechten metten rade aen syn lyf* (146).

1454. Want Ghysbrecht Dircksz, die men heet Cropel Ghyse, ende Jan Bellewambuys van Mechelen, tot vele steden, *dat onreyne werc, dat teghens der naturen is, met malcanderen ende met anderen manspersonen ghedaen ende volbracht hebben*, hierom sal men dat *rechten an een stake metten brant an hore liven* (147).

— Want Symon Dircksz van der Goude *ondaften ende ghewelden bedreven heeft met gheweldighe neminghen opter straten*, soe hy hem selven dat beliet heeft, soe sel men dat *rechten met den sweerde aen syn lyf* (148).

(Het vervolg hierna).

J. J. DODT v. FL.

TAFEL

VAN

WEERKUNDIGE WAARNEMINGEN,

In de maand JUNIJ 1843,

GEDAAN AAN HET

CHEMISCH LABORATORIUM

VAN

's Rijks Vee-Artsenijschool

te UTRECHT,

ONDER TOEZIGT VAN DEN HOOGLERAAR

P. J. J. de Fremerij.

NB. De Waarnemingen geschieden des morgens te 9, des middags te 12, des namiddags te 3 en des avonds te 9 uren.

DALEM.	BAROMETER IN MILLIMETERS.				THERMOMETER IN 100°.				WINDSTREK S MIDD. te 12UUR	WEERSGESTELDH. 'S MIDD. 12UREN
	9 ur.	12 u.	3 ur.	9 ur.	9ur.	12u.	3ur.	9ur.		
1	758	758	758	755	153	137	19	162	w.	Betrokken.
2	751	751	751	751	191	136	21	131	idem.	idem.
3	755	755	755	756	152	176	18	135	idem.	idem.
4	758	758	758	759	176	185	19	134	z. w.	Bewolkt.
5	761	762	762	762	144	161	186	135	idem.	Helder.
6	761	760	760	760	146	156	15	112	idem.	Bewolkt.
7	760	760	760	761	114	126	134	116	idem.	Betrokken.
8	756	756	754	752	142	155	167	14	idem.	idem.
9	752	752	753	755	146	162	166	123	idem.	idem.
10	758	758	759	760	127	127	15	111	idem.	idem.
11	763	763	763	764	145	142	153	107	w.	Weinig bewolkt.
12	764	764	764	762	132	158	15	127	o.	Betrokken.
13	758	758	758	760	157	142	152	146	n. o.	idem.
14	763	764	764	765	175	199	212	19	idem.	Helder.
15	765	765	765	764	157	187	20	164	idem.	Bewolkt.
16	764	765	765	765	168	19	203	122	idem.	Helder.

DATUM.	BAROMETER IN MILLIMETERS.				THERMOMETER IN 100°.				WINDSTREEK SMIDD. 12 UR.	WEERSGESTELDHD. 'S MIDD. 12 UREN.
	9 ur.	12u.	3 ur.	9 ur.	9ur.	12u.	3ur.	9ur.		
17	765	765	765	765	198	214	216	163	N. O.	Helder.
18	763	765	764	762	218	252	247	187	idem.	Bewolkt.
19	760	760	760	761	17	178	178	151	idem.	Wenig bewolkt.
20	763	763	763	763	142	155	166	124	idem.	Betrokken.
21	767	767	767	763	133	167	168	127	idem.	idem.
22	763	763	764	764	165	162	158	124	idem.	Helder.
23	765	763	763	763	15	146	143	115	idem.	Betrokken.
24	764	763	763	762	126	144	14	113	idem.	idem.
25	761	761	760	760	134	133	133	117	idem.	idem.
26	759	759	759	760	139	18	19	12	W.	Helder.
27	760	759	758	756	15	166	167	118	idem.	Betrokken.
28	754	754	754	754	152	143	15	11	idem.	Wenig bewolkt.
29	754	754	753	757	15	106	123	106	idem.	Betrokken.
30	759	760	760	761	143	142	145	15	idem.	idem.
1	7570	7570	7570	7571	1491	1621	1673	1319	GEMIDDELTE WAARNEMING Vanden 1st. tot den 11e.	
2	7630	7630	7631	7631	1642	1777	1857	1491	— 11en. — 20e.	
3	7606	7605	7605	7604	1447	1519	1527	1185	— 21st. — 30st.	

- 1 Regen.
- 2 Idem.
- 4 's Middags regen en donder.
- 5 's Morgens vroeg onweder.
- 6 's Namiddags regen.
- 7 Regen.
- 8 Idem.
- 9 Regen en winderig.
- 10 Idem.
- 11 's Morgens een weinig regen.
- 12 's Namiddags regen.
- 13 Regen.
- 20 's Morgens een weinig regen.
- 25 's Namiddags een weinig regen.
- 29 Geheel dag regen.
- 30 Regen.

Algemeen gemiddeld, Barometer 760r, Thermometer 1358.

Junij 1843.

**STAAT DER GEBORENEN, VOLTROKKEN HUWELIJKEN,
OVERLEDENEN, enz., in de Steden der Provincie
UTRECHT.**

	GEBORENEN.										OVERLEDENEN.	
	Getal.		waaronder:						HUWELIJKEN. ECHTSCHIEDINGEN.		M. V.	
			Onechte.		Tweel.		Doodgeb.					
	M.	V.	M.	V.	M.	V.			M.	V.		
UTRECHT.	68	59	9	4	2	3	7	21	»	47	51	
AMERSFOORT.	18	7	»	1	»	1	1	4	»	8	8	
RHENEN.	4	2	»	»	»	»	1	»	»	3	1	
WIJK BIJ DUURSTEDEN.	4	3	»	1	»	»	»	1	»	1	1	
MONTFOORT.	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	
IJSSELSTEIN.	7	3	2	»	2	»	»	1	»	3	4	

**STAND DES WATERS,
te VREESWIJK in de Rivier DE LEK.**

	onder Nulpeil.
1 Junij 1843.	2 el 98 dm.
15 — — —	2 — 83 —
30 — — —	3 — 43 —

De vroegtijdige dood van den Burgemeester JAN DE CONING; deszelfs invloed op het gezag van MONTFOORT. ARNT RAM volgt JAN DE CONING in het bestuur op. MAXIMILIAAN VAN OOSTENRIJK weigert den vrede met Utrecht; de staatkunde, die hem hiertoe bewoog. GERRIT Zoudenbalch, in plaats van RAM, Burgemeester verkoren. MONTFOORT hierdoor op nieuw in zijn gezag gevestigd.

(Vervolg van pag. 191).

Van meer belang echter is de beschouwing van den inwendigen toestand der stad Utrecht op dat tijdstip. Aldaar was reeds de kiem te ontdekken van de omwenteling, welke den 4 April 1483 ten voordeele des Bisschops plaats had. Hetgeen eenige verwondering opwekt, indien men zich den treurigen toestand dezer stad voorstelt, is, dat de bekendheid met den ongunstigen afloop der beide reeds vermelde dagvaarden, geene volksbeweging ten gevolge had. De nauwkeurige pen van onzen bekenden schrijver bij Matthaeus, zoude althans eene dergelijke omstandigheid niet onvermeld hebben voorbijgegaan. Uit het reeds vroeger aangevoerde aangaande de spanning der gemoederen en de pogingen der Bisschoppelijke partij, is ligtelijk te besluiten, dat de algemeene gisting thans allengs eene hoogte bereikt had, ontrustende voor het gezag en noodlottig in de gevolgen voor den invloed des Burggraafs.

De in omvang toenemende rampen, die aan de hartader der algemeene welvaart knaagden, en door alle standen zonder onderscheid werden gevoeld, moesten terugwerken op de zedelijke veerkracht der burgers en het vuur der geestdrift voor de goede zaak verdooven. Een volk, dat zich herinnerde wat zijne voorouders voor de vrijheid deden, zoude met een fier gevoel de vertegenwoordiging van dezelve hebben toegejuicht, in weerwil van het hopelooze zijner zaak, indien de rampen des oorlogs hen niet hadden geneigd, om de daadwerkelijke verzekering van zelfsbehoud te kiezen, boven de ontastelijke schim van verkregene onafhankelijkheid. De levensmiddelen moesten, hoe schaarsch ook en verhoogd in prijs, van elders worden ingevoerd, en het was te voorzien, dat eene afsnijding der gemeenschappen het sein zoude geven van een' volslagen hongersnood, verzeld met al deszelfs ijsselijkheden. De grieven tegen de Bisschoppelijke regering van David, zoo zij al niet geheel uit het geheugen waren gewischt, vertoonden zich uit een geheel ander gezigtpunt, onder de zware lasten, die op de schouderen der burgeren rustten. Zich in dien edelen strijd verlaten ziende door hen, op welker bijstand zij vertrouwden, konde het wel niet anders of moedeloosheid moest zich van de gemoederen meester maken, en den wensch doen ontstaan, naar het einde van dien ongelijken en verderfelijken strijd. Te midden dezer verklaarbare en algemeene neerslagtigheid, te midden van deze moedsontzinking verhieven Montfoort en de zijnen zich als rotsen, die wel door de bruisende golven eener verbolgene zee worden bevochtigd, doch onwrikbaar hare woede trot-

seren. Het is met een diep gevoel van eerbied en bewondering, dat wij op deze mannen terugzien, als de handhavers der vrijheidszaak. Bij de gemeente was, zoo als de geschiedenis dit nader zal aantoonen, de liefde tot die vrijheid evenwel niet geheel uitgedoofd; de edele vonk smeulde onder de uitputting van stoffelijke en zedelijke krachten, om met nieuwen luister te schitteren, bij de stoutmoedige en hardnekkige verdediging van de stad Utrecht tegen het magtig leger van Maximiliaan van Oostenrijk. De uitwendige blijken van vreugde, waarmede David bij zijne terugkomst in de maand April door de Utrechtsche burgers naar zijn Bisschoppelijk paleis werd geleid, waren niet zoo zeer de uitdruksels van blijdschap in het wederbezit van hun' verdreven kerkvoogd, als wel de kreten, waarmede eene door honger en ramp gefolterde menigte dengenen begroet, die hun brood en rust komt aanbieden.

Het voor de eerezucht pijnigend gevoel van een verkregen invloed op de algemeene zaken te verliezen, werd niet weinig voor den Burggraaf vermeerderd, door de treurige gewaarwording van de ongunstige wending, die de zaken der Hoekschen ook elders verkregen.

De mare, dat St. Truijen, Hasselt en Tongeren aan Willem van Aremberg weder waren ontworpen, en Maximiliaan zelf Luik belegerd hield, had zich bevestigd. De Hertog van Kleef bleef werkeloos aanschouwer aan den kampstrijd in de beide Bisdommen Luik en Utrecht, terwijl de dubbelzinnige gedragingen van Frankrijk eene looze staatkunde verrieden, welke naderhand bleek slechts ten doel te hebben gehad, een voor deze mogendheid gunstig verbond met den Aarts-

hertog van Oostenrijk te sluiten. — De eenige steun, die den moedigen Burggraaf thans overbleef, was het klein getal vrienden, waarvan verscheidene nog in den Raad zitting hadden, en het vreemde krijgsvolk in dienst der Hoekschen. Van de gehechtheid en beproefde trouw van de eersten was hij verzekerd, terwijl de wapenen van de laatsten de menigte in bedwang hielden, en zijn gezag in den Raad deden eerbiedigen. Reeds tweemaal had hij ondervonden, hoe beslissend de heerschappij van het zwaard is bij inwendige verdeeldheden, en hij besloot, om, zoodra de handhaving van zijn gezag dit scheen te vorderen, die nogmaals uit te oefenen.

De woelingen toch der Bisschoppelijken of Kabeljauwschen, om Montfoort omverre te stooten, hadden, zoo als reeds is aangetoond, vroeger voor hem noodzakelijk gemaakt de verbanning van eenige personen, die hem het meest verdacht voorkwamen, eene verbanning, die hij niet dan door gewapende bedreiging van de regering verkreeg, terwijl eene maand daarna de vergaderde geestelijkheid onder het opgeheven staal zijner krijgsknechten het hooger beroep van de Pausselijke uitspraak onteekende. Het was derhalve de schrik zijner wapenen, die zijn gezag deed eerbiedigen, toen hem de steun, dien hij te voren in de gehechtheid der regering en burgers vond, ontzonken was. Het konde wel niet anders of deze beide voorvallen hadden op de regering zoo wel als op de geestelijkheid een' diepen en hem nadeligen indruk gemaakt, en de vrees, dat hij naar eene hoogere gezagsvoering stond, bij beide opgewekt en versterkt. Het verwekke derhalve geene verwondering dat van het getal zijner meer gematigde voorstanders velen

openlijk zijne zijde verlieten, en dat bij verseheidene, die hem nog getrouw bleven, de afwezigheid van oude gehechtheid door den invloed der vrees werd aangevuld. Wat de volksmenigte betreft, even onbestendig in hare toegenegenheid als afkeerigheid, verliet zij even gereedelijk zijne zijde, om zich aan de meer gematigde en de Bisschoppelijke partij, die hoewel in staatkundige gevoelens verschillende, echter omtrent het punt van de noodzakelijkheid van eenen vrede eenstemming dachten, aan te sluiten, als zij deze partij weder verliet, toen zij onder het Bisschoppelijke bestuur was teruggekeerd.

Doch de steun, dien hij in zijne krijgsbenden vond, was wegens deszelfs zedelijken aard en gebrekkige samenstelling, wankelbaar en wisselvallig. Het was alleen op het gering getal Hollandsche, Geldersche en Utrechtsche Edelen, (voor het grootst gedeelte door de Kabeljauwschen verdrevene ballingen), die zich onder zijne banier hadden geschaard, dat de Burggraaf vastelijk konde bouwen. Het vreemde krijgsvolk, uit gemengd en opgeraapt volk zamengesteld, alieen door roofzucht gedreven, zonder begrip van krijgstucht, gereed, om bij wanbetaling tegen hunne aanvoorders zelve de wapenen te keeren, of bij hoop op hooger bezoldiging dezelve, ten dienste des vijands aan te wenden, konde hem geene waarborgen opleveren.

Onder deze omstandigheden was het ontijdig afsterven van een' zijner getrouwste en krachtigste vrienden, een voor hem zeer gevoelig en treffend verlies, en daar deze aan het hoofd der regering stond, een hevige en tevens beslissende schok, zijnen reeds wankelenden invloed toegebracht. De schepenburgemeester Jan de Co-

ning werd op St. Willebrordus avond, 7 November 1482, in de eerste kracht zijns mannelijken leeftijds aan de goede zaak door den dood ontrukkt. « De Burggraaf, » zegt onze schrijver, « verloer veel van hem, want hij « was een wijs ende een stout jonckman. » Zoo verre de verspreide aantekeningen der stadsboeken ons dien jeugdigen regent vermelden, scheen hij een schrander oordeel met een' krachtigen geest, stoutheid van karakter met onwankelbaarheid van beginselen, in eene hooge mate te hebben vereenigd. Gesproten uit een der aanzienlijksche geslachten van het Sticht, deed hij zich, van af den aanvang des opstands kennen, als de trouwe aanhanger van den Burggraaf. Blakende van liefde voor den grond zijner geboorte was hij met het vuur der jeugd de zaak der vrijheid toegedaan, en ondersteunde Montfoort met alle krachtinspanning, in deszelfs stoute verrigtingen, en was tevens zijn getrouwe raadsman in moeilijke omstandigheden. — Hoewel hij, zoo als onze schrijver mededeelt: « die ballingen, die verdreven waren, zeer hart was, » leveren echter het streng onderzoek (1), hetwelk hij liet doen naar dengenen, die de buitenverblijven van Folpert van Amerongen te Maarssen en van Jan van Veen te Oostveen, alsmede die het huis te Nijenrode en meer andere hofsteden, den verdreven Kabeljaauwsche ballingen toebehoorende, hadden vernield of beschadigd, zoo wel als de zorg, die hij nam, ter voorkoming van meer dergelijke ongeregheden, — de kennelijke bewijzen op, dat hij bij de gestrengheid zijner maatregelen, ten voordeele van de zaak,

(1) Zie R. d. b. p. 61, verso.

die hij voorstond, tevens stipte regtvaardigheid jegens zijne tegenpartij wist te vereenigen, eene hoedanigheid, die bij de hevige partijzucht, waarmede de Edelen tegen elkander destijds waren beziel, eene eerbiedwaardige zijde van zijn karakter aan den dag legt. De vele belangrijke gezantschappen, welke hem in deze moeilijke tijden werden opgedragen, geven de getuigenis van het algemeen vertrouwen, hetwelk men in zijne handeling van zaken, en in zijne bekwaamheden stelde, terwijl de hooge betrekkingen, welke hij op dien jeugdigen leeftijd in het stedelijk bestaer bekleedde, het kenmerk dragen van zijne vroeg verkregene ervarenheid. De ledige stoel van den schepenburgemeester, zoo waardiglijk vervuld, maakte de verkiezing van een' opvolger noodzakelijk. De wezenlijke of voorgewende reden, welke de raad bewoog, om *hoewell dattet after Sint Jacobs is*, dadelijk in deze vervulling te voorzien, wordt in de stadsboeken en bij Matthaeus omstandig medege-deeld (1).

De schepenburgemeester namelijk bekleedde tevens het stedelijk schoutsambt, en het onvervuld blijven dezer betrekking, welken korten tijd ook, zou den geregelden gang des regts belemmeren.

Arnt Ram werd op den 12 November (St. Lebnus), tot beide deze betrekkingen verheven. Twee bijzonderheden mogen alhier niet ongemerkt worden voorbijgegaan. Vooreerst dat de benoeming van den schout aan den Bisschop toekwam, welk regt thans de regering uitoefende, en waarvan zij de verantwoordelijkheid

(1) R. d. b. p. 67 recto. Matthaeus, l. l. 497.

op zich nam, en ten anderen dat bij besluit des raads (1) de regering zich hoofdheer verklaarde, dat is, zich tot waarborg stelde voor al de lasten, welke bij eene mogelijke omwenteling, ter zake dier betrekking, zoo wel de nieuw gestelde schout als zijne wettige erfgenamen mogten ondervinden.

Met angstige verwachting was door Montfoort de gewigtige keuze des Raads te gemoet gezien. Alle pogingen waren door hem aangewend geworden, om in plaats van de Coning, een' zijner vrienden aan het hoofd van het stedelijk bestuur te stellen. Hij wenschte Jan Woutman tot deze waardigheid te verheffen; doch de weinige vrienden, die de Burggraaf nog in den Raad telde, leden in deze gewigtige vergadering eene beslissende nederlaag, Arnt Ram werd met eene groote meerderheid van stemmen benoemd. Vier leden slechts hadden zich voor Woutman verklaard, namelijk Evert Folkensz, Gerrit van Groeneveld, Jacob van Zuylen van Nyeveld en Gerrit van Amstel.

De uitslag nu dezer beraadslagingen doet zien, hoe zeer de zedelijke invloed des Burggraafs was afgenomen, en hoe zijne tegenpartij geheel de bovenhand verkregen had. Wat de staatkundige denkwijze van den nieuw benoemden Schepenburgemeester en Schout betrof, dezelve was geenszins twijfelachtig. Hij scheen tot de gematigde Hoeksche partij te behooren, hoewel zijne benoeming in de commissie (2), ter inhaling en verwelkoming van David, op den 21 April 1483, de vraag

(1) Zie Buurspraakboek 64 verso.

(2) l. l. 55 recto.

doet oprijzen, of hij toen niet reeds naar de Bisschoppelijke of Kabeljauwsche zijde overhelde.

Gevoelig was de nederlaag door de Montfoortsche partij in den Raad geleden. Zoodra was de keuze van Arnt Ram niet bekend geworden, of Montfoort begaf zich met alle zijne aanhangers (1), in volle wapenrusting uitgedost, naar het paleis van Engelbert, en gaven aan den Ruwaard hun hoog misnoegen te kennen over deze verkiezing. Welligt begeerden zij met denzelfden te overleggen, wat hun thans te doen stond; doch weinig zeker konde Montfoort eene zoo spoedige omkeering in de denkwijze van den jeugdigen Vorst vermoeden. Deze toch gaf hem onbewimpeld te kennen, dat de keuze des Raads zijne volkomene goedkeuring wegdroeg. Moeijelijk is het te bepalen, of staatkunde dan wel schroomvalligheid of zwakheid van karakter, den Ruwaard hebben bestuurd. « Toen nu de Burggraaf en de zijnen, » zegt de schrijver, « dit vernamen, namen zij afscheid « van den Ruwaard en gingen ieder hunner thuiswaarts, » en het blijkt niet dat Montfoort verder iets in het werk heeft gesteld, om den nieuw gekozen Burgemeester in de onbelemmerde uitoefening zijner hooge betrekking te verontrusten — of dat de algemeene rust der stad is gestoord geworden. Omstandigheden, die ons in de hevige Hoeksgezinde partij zouden bevreemden, indien men uit het oog verloor, dat Montfoort bij den moed des jongelings de beradenheid des mans paarde, welke hem terughield van het doen van stappen, die aan doelein-

(1) Henrick van Zuylen van Nyevelt, Jan van Malsche, Jan Woutman en Gerrit Zoudenbalch waren de personen die hem verzelden. Zie Matthaëus, l. l. p. 497

den konden toegeschreven worden, welke hij niet beoogde. Geene heerschzucht, maar liefde voor het gewest en voor deszelfs onafhankelijkheid, deed hem de wapenen aangorden. Geene uitoefening van willekeurig gezag, maar de afschudding van het Bourgondische bestuur over deze landen, was de drijfveer zijner onwrikbare vasthoudenheid.

Zoodra nu de gematigde Hoeksche partij de overhand had verkregen, bepaalden zich derzelver eerste zorgen tot de vestiging van hun gezag. Het eerste besluit, dat van den Raad uitging, betrof een' der vrienden des Burggraafs zelve. Gerrit van Amstel werd tot eene altijd durende ballingschap verwezen. Aan hem werd tot misdaad aangerekend, dat hij, in de hem opgedragene kommissien, ter oneere van de stad zich had gedragen (1). Verscheidene burgers, die de zijde des Bisschops toegedaan, bij de beweging van Augustus 1481 zich uit de stad hadden verwijderd of verbannen en het burgerschap ontzegd waren, werden teruggeroepen, en in hunne vorige regten hersteld (2). Vervolgens werd in de behoefte der geldmiddelen voorzien, terwijl de bewaking der stad eene nieuwe regeling onderging. Tot het eerste besloot men de lijf- en erfrenten te verkopen, tot het laatste (3) werd eene kommissie benoemd,

(1) » Want hij in onze stadtzaken hem ondeuchdeliken gehadt ende bewezen heeft, daarmede onze raet befaympt ende beschaemp, wort, daerom enz. Zie R. d. b. 61 verso.

(2) Zie R. d. b. 68 verso en 72 recto. Buurspraakboek, p. 50 verso. — Onder dezelve worden vermeld Dirk Sloijer en Willem van der Heijde. Zie ibidem.

(3) Gerrit Zoudenbalck en Cornelis Falck, R. d. b.

om eene nieuwe ordonnantie te ontwerpen. Tevens werd aan de kameraars, tot het doen hunner rekening en verantwoording over den jare 1481 een uitstel verleend van drie maanden; eene vergunning, welke de toenmalige moeilijkheid dezer betrekking noodzakelijk scheen te maken. De inwendige woelingen der partijen vorderden niet minder de ijverige waakzaamheid der nieuwe Regering. Aan deze was het, dat men de tijdelijke ontdekking te danken had van den listigen toeleg van den Heer van IJsselstein Frederik van Egmond, die zich bij verraad en verrassing van de stad Utrecht trachtte meester te maken. — De mislukte poging van Montfoort, om IJsselstein stormerderhand te bemagtigen, had niet weinig de verbittering vermeerderd van dat, sedert onheugelijke tijden, op het geslacht van Montfoort naijverig en vijandig huis. De zucht van wedervergelding, die thans in Frederik van Egmond met sluwheid blaakte, deed hem den weg van verraad kiezen, boven de meer edelmoedige beproeving van wederzijdsche strijdkrachten. Aan dien aanslag schijnt de Bisschoppelijke partij niet geheel vreemd te zijn geweest.

Verscheidene personen althans werden ten gevolge dezer ontdekking als verdacht in hechtenis genomen en uit de stad verbannen (1).

61 verso. De erfrenten werden aan Jager van Cassel verkocht. Zie register van akte, enz., p. 325.

(1) Van slechts een dezer personen kan de misdaad van verraad worden bewezen. Het blijkt, dat zekere herberg, *de sleutel* genaamd, de plaats was, waar de verradelijke plannen werden be-
naamd, en dat de briefwisseling tusschen de zamengespannenen en

Op denzelfden dag werden tevens Dirk van Alphen en al de genen, die het blokhuis tijdens deszelfs aanval bewaakten, verbannen verklaard (1). Hierdoor gaf de Regering openlijk hare ontevredenheid te kennen over het gehouden gedrag dier bezetting, van welker moed men eene langere verdediging verwacht had. Wellicht was hiermede eene hoogere bedoeling verbonden, namelijk, om door het niet ongestraft laten eener lafhartige daad, indruk op de gemoederen der burgers te maken, die weldra konden geroepen worden, hunne beleedigde vesten te verdedigen.

Dan, in weerwil van den onvermoeiden ijver der Regering, ter bevordering van deszelfs belangen en ter handhaving van de inwendige rust, leverde de stad Utrecht telkens eenige tooneelen op, van de ongebondenheid der vreemde krijgslieden, en van verontrustende volksbewegingen en woelingen der wederzijdsche partijen. Zoo wel binnen als buiten de stad bragt deze teugellooze bende den Raad in de ernstigste moeilijkheden. Deze krijgslieden ontzagen in hunne rooverijen de bevriende gewesten en steden niet, zoodat dikwijls daaruit verkooling en verwijdering stond geboren te worden (2). Binnen de stad had men gedurig met hunne kwaadwilligheid en onwilligheid te worstelen (3), en de burgers

den Heer van IJsselstein door de dienstboden uit die herberg heimelijk werd overgebracht. Zie R. d. b. 62 en 64 recto.

(1) Buurspraakboek 47 recto.

(2) Dit was onder anderen het geval met de stad Kampen. Eenige honner schepen, naar Deventer ter markt stevenende, werden in de nabijheid dier stad overrompeld en buit gemaakt door eene Utrechtsche krijgsbende. Zie R. d. b. 63 recto.

(3) Zoo werd een Alart IJwensz uit de stad verwijderd, om-

leden onbeschrijfelijk veel van hunne baldadigheid en geweldnarigen (1).

Wat de inwendige woeling der partijen betreft, laat de veroordeeling van Jan Ruijsch, een' hevig Hoekschgezinden, tot ballingschap (2), geen twijfel over, dat deze de gemeente tegen het bestuur heeft trachten op te hitsen en ten voordeele van Montfoort te winnen.

Dat de pogingen, door de vrienden des Burggraafs aangewend om zijn gezag te herstellen, niet geheel mislukt zijn, zal ons weldra de keuze der nieuwe regeeringspersonen voor het volgende jaar niet onduidelijk aantoonen. Alvorens hiertoe over te gaan, blijft ons nog over het kortstondig bestuur der gematigde Hoeksche partij in deszelfs staatskundige verrigtingen gade te slaan.

Zich in haar gezag genoegzaam gevestigd vindende, stelde de Regering weldra pogingen in het werk, ter verkrijging van den zoo zeer en algemeen gewenschten vrede met den Aartshertog. Reeds in het begin van December (3) had, met dit doel, eene bijeenkomst te

dat hij weigerde met zijne manschappen een hem door den Burgemeester opgedragen togt te verrigten. Zie R. d. b. 64 recto.

(1) Zoo deelt ons het Buurspraakboek 47 recto, eene feitelijke aanranding mede van rustige burgers op het St. Janskerkhof en de baldadigheden gepleegd aan het huis van Klaas de Rijke, die voor kabeljauwsch gezind doorging. In de worsteling hieruit ontstaande, werd een hunner zoodanig gewond, dat hij kort daarna stierf.

(2) De woorden des vonnis luiden: » omdat hy ondeuchdelike « ende ontamelike woerden binnen onse stadt gehad ende geuert » heeft, daer wail groete twist ende verdrieten onder den gemeyne » volke aangekomen mochten hebben.»

(3) Kameraars Rek. van Claas Jansz.

's Hertogenbosch plaats. In dezelve werd door de raden van den Hertog van Gulik het ontwerp van een bestand gemaakt tusschen den Hertog van Kleef, Engelbert, Montfoort, Utrecht, Amersfoort, en Maximiliaan, David, Holland, Zeeland en Vriesland. Hetzelve zoude ingaan zondag na heiligen Kersdag tot zondag Invocavit op den grooten vasten avond. Alle de punten van dit bestand door den ouden en nieuwen Raad goedgekeurd zijnde, benoemde de Regering hare afgevaardigden voor de dagvaard, die te Keulen gehouden, en op welke het bestand en daarna de vrede gesloten zou worden, zoodra Maximiliaan aan dit ontwerp zijne goedkeuring zoude hebben gehecht. — Tot dat einde gaf Utrecht aan hare afgevaardigden onbepaalde volmagt, *om volkomen vasten vrede en zoene te maken.*

Dit bestand, hetwelk in deszelfs geheel in het Buurspraakboek vermeld staat (1), kwam echter nimmer tot stand, *want*, zegt de kantteekening van hetzelve, *van de Hertoch van Oistenryck niet belieft was.*

De weigering van deze bekrachtiging door Maximiliaan stond in verband met eene belangrijke staatskundige gebeurtenis. De inval van Willem van Aremberg en zijne gepleegde gruwelen hadden de Zuid-Nederlandsche gewesten met schrik vervuld, en men was voor den voortgang zijner wapenen beducht. Vlaanderen, Brabant en Henegouwen vereenigden zich, en hunne afgevaardigden te Aalst bijeengekomen, verzochten ernstig aan Maximiliaan den vrede met Frankrijk, aan welks verwijt zij alle deze woelingen toeschreven. Door

(1) p. 47 verso.

de omstandigheden gedrongen, nam deze vorst, op hunne bede, met weêrzin nogtans, dit besluit en onderteekende den 23 December 1482 te Atrecht dien vrede, bij wiens, voor den Oostenrijkschen vorst onvoordeelige voorwaarden, Margaretha, zijne dochter, aan den Dauphin van Frankrijk verloofd, en tot bruidschat de Graafschappen Artois en Bourgondie, de Heerlijkheden Macon, Auxerre, Solms, Bar-sur-seine et Noyers gegeven werden. Voorts werd bij dit verdrag bepaald, dat alle door de Franschen veroverde landen door den Dauphin zouden worden bestuurd, en tot Maximiliaan terugkeeren, indien het huwelijk geen voortgang had, terwijl tot aan deszelfs voltrekking de onzijdigheid der stad St. Omer verzekerd werd. Lodewijk stond zijne regten op Rijssel, Donai en Orchies af. De opperheerschappij des Franschen Konings op Vlaanderen werd tevens erkend. Dus zag Lodewijk, die dagelijks in krachten verminderde, vóór zijn afsterven, alle de zorgen, die zijn leven verbitterden, verdwijnen. De vrede van Atrecht maakt de overwinning, op de vorsten van den bloede behaald, volkomen. Zij vernietigde het hun zoo lang dreigende bondgenootschap. De vrede verzekerde aan Frankrijk de beide Bourgondien en Artois, waarborgde de grenzen van het Noorden en den Levant, en verzoende Frankrijk met het Duitsche Keizerrijk en het huis van Oostenrijk. — Door dezen vrede echter werd Lodewijk door Engeland met den oorlog bedreigd; want Eduard IV., wiens dochter reeds aan den Dauphin verloofd was, wilde wraak nemen over deze hem zoo trouweloos aangedane beleediging, toen de dood, hem op den 9 April 1483 te midden zijner oorlogzuchtige plan-

nen, wegrukte. — Weldra bereidden zich andere ontwentelingen voor, die aan Engeland allen invloed op het vaste land ontnamen en Frankrijk gerust stelden.

Hetgeen men vreesde, geschiedde. De Montfoortsche partij zegevierde op nieuw bij de gewone verkiezing der nieuwe regering voor dit jaar. Gerrit Zoudenbalch werd tot Schepen- en Adriaan van Rijn tot Raad- burgemeester gekozen, terwijl Berent van Groenevelt tot eersten Onderman benoemd werd. Onder de leden des Raads zelven bevonden zich tevens velen, die de zaak des Burggraafs nog met warmte waren toege- daan (1). De gematigde en bisschoppelijke partij be- zweek echter niet zonder hevige worsteling. Ook had- den de lotingen, bij welke de Raden werden verkozen, niet plaats zonder eenige gisting bij de gemeente (2). De eerste daden van gezagvoering der nieuwe Regering was de inhechtenis stelling van Brunick Pijl en Au-

(1) Dezelve waren Jan van Lantscroen, Mattheus Koe- voet, Loef van Pallaes, Egbert van Groenevelt Adriaan Sloyer, Albert van Teylingen, Henric die Lege, Dirk van Zuylen van Nyevelt, Willem Wout- man zoon van Jan Woutman, Mattheus van der Borch en Jan Smail alle nieuwe raden — Gerrit Groeneberch, Evert Volkensz en Gerrit van Amstel, oude raden. On- der het vorig bestuur, schijnt men gepoogd te hebben, deze laat- sten uit den Raad zetten. Zie R. d. b. 76 recto. De vermelding dezer namen is daarom van eenig belang, omdat zij eenige der geslachten doet kennen, die de Hoeksche zijde in het Sticht aan- kleefden.

(2) Ten gevolge waarvan een burger, Pieter de stoeldrager ge- naamd, in hechtenis werd genomen, wegens het uiten van onbe- tamelijke woorden tegen de nieuwe regering. Zie R. d. b. en Buur- spraakboek l. I.

sem Salm (1), die buiten allen toegang werden gesteld, als ook de strenge vervolging van Gerrit Mont, een hevig Bisschopsgezinde, die dadelijk na de verkiezing der nieuwe Regering verdwenen was (2). Deze vervolging strekte zich zelfs tot zijne huisvrouw uit, die in hechtenis genomen, en strengelijk op de pijbank werd ondervraagd (3). Deze Mont schijnt een der voornaamsten te zijn geweest, die voor Davids herstelling in het Sticht werkten.

Nauwelijks had Montfoort op nieuw gezegevierd, of de vijandelijkheden werden met dezelfde hevigheid hervat. De stad Rhenen werd, onder begunstiging van de duisternis des nachts, den 14 Februarij door Engelbert, die nu weder de Hoeksche partij begunstigde, bij verrassing bemagtigd, en de Bisschoppelijke benden uit dezelve verdreven. Achtereenvolgende strooptogten verwoestten de landen, die tot hiertoe nog waren gespaard gebleven. De roofgierigheid ontzag zelfs de plaatsen niet, die in verding met de stad Utrecht stonden. Gijsbert van der Aa deed uit den huize van dien naam, waar hij zich met eenige benden had gelegerd, gedurig togten in de omstreken, zonder zich aan deze

(1) Ansem Salm werd na de terugkomst van David terstond in het bestuur herkozen.

(2) Degenen, die mogten bevonden worden hem te hebben schuil gehouden, werden met de straffe des zwaards bedreigd, en aan degenen, die zijne schuilplaats aanwees, 50 r. g. ter belooning toegezegd. B. p. 51 en 52. Toen naderhand door Henrick van Zuylen van Nyevelt de stad weder aan de Montfoortsche partij kwam, bleek het dat eene nonne, Trui van Kleef genaamd, hem had weten verborgen te houden. Zie R. d. b. 78 recto.

(3) Kameraars-Rek. Claes Jansz.

verdingen te storen (1). — Inmiddels leden de burgers aanhoudend van de ongebondenheid der vreemde krijgsknechten. Hunne geweldenarijen bleven ongestraft, uit vrees van nog ergerlijker tooneelen voor de rust der inwoners. Zoo viel onder anderen de reeds bekende Gijsbert van Baest, die de stad Vianen in handen der Montfoortschen had overgeleverd, en thans in Utrecht het bevel voerde over eenige ruiters, gewelddadig met eenigen der zijnen in het huis van den kanonnik van St. Pieter Anthonijs van Wijnssen, en plunderde hetzelfde (2). Konde men de burgers niet, zoo als men wenschte, beveiligen, tegen den overlast des krijgsvolks, aan den anderen kant trachtte men zoo veel mogelijk het algemeen welzijn te bevorderen en de stedelijke ordonnantien te doen eerbiedigen (3).

De treurige staat der stedelijke geldmiddelen maakte ook thans weder nieuwe maatregelen noodzakelijk. Men besloot tot den verkoop van eenige grondeigendommen en renten der stad (4), hetwelk, hoe wel dit weinig in deze gedrukte tijden opbragt, echter eenige tijdelijke verligting veroorzaakte (6).

(1) Buurspraakboek 51 recto.

(2) Zie het verhaal van dit feit woordelijk uit het R. d. b. overgenomen, pag. 238 van het eerste deel dezer proeve, in de noot.

(3) Zie R. d. b. 72 tot 76, waar eene menigte vonnissen voorkomen. De muntmeester werd vervolgd wegens vermoedens van ontrouw in zijne betrekking, pag. 73 recto. De poging door eenige bakkers, om het brood in prijs te doen stijgen, werd ernstig gestraft. Zie R. d. b. 74 recto en verso.

(4) R. d. b. 73 verso. Register van akten enz., p. 327. Zie ook Buurspraakboek 53 verso.

(6) Slechts oogenblikkelijk, want kort daarna, 12 Maart, vindt

Bij dit alles trachtte men den neergedrukten geest der burgerij op te wekken, en eenige afleiding te geven door het geven van het geestelijk spel van Herodes in de Domskerk (1), zoo als dit meest jaarlijks vóór 1481 plaats had. Hierdoor wilde het Bestuur welligt tevens gehechtheid toonen aan oude gebruiken en instellingen en zich daardoor behagelijk maken bij de gemeente.

men eene ordonnantie des raads, om weder losrenten te verkoopen. Zie R. d. b. p. 75 en 76 recto.

(1) Buurspraakboek 49 verso. Zie over deze geestelijke spelen meer omstandig in de intrede van Karel V. in Utrecht, in de aant. p. 58 en 61.

OVER DE VERRIGTINGEN DER EERSTE JESUITEN
IN DE VEREENIGDE GEWESTEN.

In den bekenden strijd, gevoerd tusschen Hoijneck van Papendrecht en die hem daarin opvolgden aan de eene, en de Utrechtsche cleresie aan de andere zijde, over het al of niet voortbestaan van het Utrechtsche Aartsbisdom en wat met die kwestie verder in verband staat, heeft, onder anderen, Nicolaas Brodersen in het belang zijner partij eene reeks van historische Tractaten in druk uitgeven, waarvan de vijfde, beslaande ruim 300 bladzijden in-*quarto*, is een:

Tractatus historicus de rebus ecclesiae Ultrajectinae, in quo, ordine chronico, exhibetur quid in ecclesia Metropolitana Ultrajectina, et illius Suffraganeis Ecclesiis egerint Loyolistaе s., Clerici Societatis vulgo dicti Jesuitae, nec non eorum exemplo, aliquot alii Religiosi, ac Romanae Curiae Ministri. Ab anno 1580 etc. ad 1761. Ultraj., 1763.,

en het is weer eene nederslaande gewaarwoording, te zien, hoe nu laatstelijk, de Heeren Amersfoordt en Evertsz, Willebrord van der Heijdens *Verhaal van de verrigtingen der Jezuiten in Friesland*, met breede, den inhoud van hetzelfde meer of minder rakende, gepaste en ongepaste (1) aantekeningen voorzien, in het

(1) Hoe kan men toch, b. v., (om een repraesentant te stellen, van de uitstellingen, die ik op die aantekeningen zou maken) nog heden, wanneer van Rhoswitha de rede is, om nadere inlichting heenwijzen naar Schotel in de K. en L. Bode!?

licht hebben doen verschijnen, zonder van het gezegde werk van Brodersen eenige kennis te hebben gedragen, of, althans, eenig gebruik te hebben gemaakt, waarin toch mede, ten minste voor een aanzienlijk gedeelte, het onderwerp van het Verhaal van van der Heijden, voor reeds genoegzaam eene eeuw, uit oorspronkelijke bescheiden, uitvoerig en nauwkeurig is behandeld, hoe zeer Brodersen zich meer opzettelijk tot doel stelde, om het aanmatigende gedrag der Jesuiten *en consorten*, in hunne kerkelijke verrigtingen, tegen over de inheemsche wereldgeestelijken, in het licht te stellen. De *apparatus*, waaruit Brodersen zijn gezegd vertooch, zoo als zijne overige Tractaten, opwerkte, is nog voorhanden, en behelst, behalve de door hem werkelijk gebezigde, nog eene menigte bescheiden, van welke hij oorzaak mag gehad of noodig geacht hebben, geen of slechts een gedeeltelijk gebruik te maken, die echter voor ons, den staat van zaken en den gang der gebeurtenissen uit een ander oogpunt beschouwende, een detail opleveren, dat men wel niemanden liever ter beschikking had mogen toewenschen, dan den Heer Glasius, die mij voorkomt, van, zonder aan zijne eigene kerk te kort te doen, over den staat der roomsche kerk in die tijden, en de daarin getoonde veerkracht harer dienaren (1) op eene wijze te hebben gesproken, die ik mij overtuigd houde, dat hem zelfs de hoogachting van billijk denkende leden dier kerke zal hebben verworven of verwerven.

(1) Inderdaad, konde en wilde van Lennep zich op dit gebied verplaatsen, hij zou in de verrigtingen en lotgevallen van Adalbertus Eggius, eene stoffe vinden, die, zoo zeer als maar eenige andere, aan zijn talent beantwoordt.

Maar, al kan ik den Heer Glasius in deze nu niet meer vóórwerken, zoo meen ik, voor zoo ver gelukkiger zijnde dan hij, mij echter niet te mogen laten terughouden van uit dien *apparatus*, en wel uit de door Brodersen niet te berde genomene stukken, van tijd tot tijd diegene mede te deelen, die er toe kunnen dienen, het onderwerp nader te doen kennen, hetgeen ik mij in deze ter behandeling heb voorgesteld.

I. Marinus Vries aan Sasbout Vosmeer.

Reverendissime Pater in Domino.

UE. brief ontfangen hebbende, ben daer seer mede vermaect geweest, ende hebbe denselven eenige deelachtich gemaect, omme ons, dien achtervolgende, deur de gratie Gods, gelykelyk te meugen reguleren. *Deus totius consolationis* die wille uwer vaderlyke sorchvuldigheid t' onswaert duysentvout beloonen. M^r. Georgius (1) heeft voor sommige dagen by ons geweest, wiens wandeling geluckich afgelopen is, God hebbe lof. Heeft oock sommige geholpen, die lestmael ongerieft bleven. 't Schynt wel, dat 't oirbaer sye, datter somwylen veranderinge van personen gesonden worde, om 't perykel vande bekworpinge te ontgaen. Maer, want sommige nyet in als één maniere van doene ende leeren en bewaren, soo soude daer deur lichtelyck eenich *schisma*, off ander quaet groeyen meugen. Waeromme ick gedrongen worde in myne conscientie (want ick 't met den monde nyet doen en kan) schriftelyck, 't gene my her-

(1) Georgius Wilhelmi, de derde, in 1593 gearriveerde Jesuit. Vide Brodersen II. passim.

varen is, UE. aen te dienen, omme daerinne versien te meugen worden, indien ick geen onrecht gevoelen en hebbe. Langen tyt in myn hart bewaert hebbende, (sonder aendien en aen uwe E.), wat men ons over een half jaer heeft wys gemaect, te weten: dat men wel op geuse bruyloften mach gaen, want heur feesten maer, seggen sy, maeltyden te estimeren en syn. Soo hebbe ick M. Georgium noch grover hooren allegeren, als dat hy wel wil toestaen, dat men by den ketters te trouwen gae, daer men des magistraets trouwen niet toe en laet; want, seyt hy, sy daertoe gedwongen worden. Meynt oock, dat men, daertoe gedwongen wordende, soude meugen op verboden dagen vleesch eten; dat men oock onbedwongen een ketter soude meugen op sulken tyde, in eygen huys, vleesch voorsetten; dat men in dusdanige geuse landen des feestdaechs mach coopen en vercoopen; dat men soude meugen slaefwerk doen op denselven tyden, *sub gravi periculo*, dat is, in perykel van fame, goet oft leven. Meer andere dingen heb ick hem horen lesen, wt een boekske, daer veel vreemde *casus conscientiae* in staen. Doen ick hem vraechde, of die al autentijck waren, antwoorde hy my, dat die al by geleerde mannen besloten waren; sommige van dien werden oock in Engelandt gepractiseert enz. Maer, want ick de auctoriteyt vande heylige kerck daer nyet by en vernam, sorchde, of daerin wel eygen goetduncken soude meugen schuylen, tot schade des christendoms; want hy selver sommige nyet voor bequaem en achtete, die hy onderscheide in syn register met een letter O. Dees kennis en verargert my nyet, maer bedroeft my wel, want ick in als *Proximum* hebbe gepoocht sulcks t'ontraden. Is den wech tot d'ewich leven soo ruym, soo heb ick my

sonder twyfel misgaen, ende oversulckx worde beanxt ende vervaert in gelycken meer met *Proximo* te handelen, sorgende, datter meer dingen toegelaten sullen worden, die wy meynen onbehoorlyk te syne. Alle dese dingen, als syn se noch onbekent voor onse gemeente, sy kunnen die lichtelyck verstaen in toekomenden tyde, wanneer sy hun daervan sullen willen biechten. Daeromme believe uwe Eerwaerde my te onderrechten, hoe ick my dragen sal in allen gevallen, te weten, of die puncten staen meugen, oft nyet; want sy my lichtelyck verwyten sullen, dat ick al wyser ben dan de Heeren selver, ende daerenboven noch genegen syn, myn vermanen te versmaden. Hierenboven mede dient geretracteert, daer ick my in misgaen mach hebben. De heere wille myns ontfermen, ende geve my gratie, dat ick my voortdane wel mach dragen, in alle doen ende laten, spreken ende swygen.

Wy syn seer verblydt van de overcoomste van M. M. Ik hope, dattet leugen sye, dat ons geseyt is, als dat hy qualyck te passe tot Utrecht comen soude wesen. Voorts soo is hier een kint by ons, dat een *passie* schynt te hebben oft een *vervaertheyt*, desmen noyt aen een kint by ons en heeft gesien. Sy hebben daermede voor de waersechster geweest, meynende wel te doene; maer blyven ongholpen. Ick heb 't myn *Agnus Dei* (1) mede

(1) Ik vooronderstel, dat ook onroomschen hier te lande wel weten, wat dat is. Bij de meenigte, die er van gedebiteerd wierden, trachtte het bedrog ook deze in zijn belang te trekken. Zoo lees ik in 't Raadsdagelyksboek, *Woensdaghes na S. Barbara* 1471:

» Sleten Schepenen, rade ende oudermannen tusschen T y m a n van Kessel aen die eene ende J a. J a n s z aen die andere side, rurende, dat J a c o b gheseyt heeft, dat T y m a n een *Agnus Dei*

omgehangen; maer 't en weert het lijden niet. Sommige hebben geraden dry sielmissen te doen, daer toe my de vader consent gegeven heeft. Maer my dunct oerbaer, 't oordeel ende raet van uwe Eerwaerde hierop te gebruycken, die hier in believe t'ordineren, wat best gedaen ofte gelaten ware. Deur quaden raet hebben sy de waersechster besocht, 't soude heur gebet mogen onverhoorlick maken. Anders nyet, dan: *Commendamus nos nostrosque omnes paternis tuis precibus. Salutant T. R. mater et frater et omnes noti. Patri tuo venerabili salutem precor perpetuam. Ex domo nostra, ipsa Transfigurationis Dni, 1595.*

Benevolus tuus in Dno filius.

M. M. nostri oblitus non erit, speramus.

Marinus Vries.

J. J. DODT v. FL.

JO. ORIDRYUS,

SCHOOLMEESTER TE *AMERSFOORT*,

geinfecteert van heresie (1550).

De *Incertus Auctor* bij Matthaeus (SS. R. A. p. 181) zegt:

« *Anno 1549 in Octobri venit Philippus Caroli Quinti filius insigni comitatu Amersfortiam, abitu-*

verquicksulvert soude hebben, dat hy niet bewysen noch waer maken en kan; also dat Jacob den rade ende Tym an verghiffenisse bidden sal ende betalen de kore voor Tym an ende geven der stat te beteringh x^m steens aen gelde te betalen, aen handen Zweder van Denemarken binnen xiiii daghen, alle dagh by 1 pont.»

*rus in Geldriam. Exceptus est ibi ab omnibus minori-
bus civitatibus et vicis ditiois Trajectensis tam insigni
pompa, ut nil supra. Gratulatus est ei adventum
latino carmine et soluta oratione Johannes Ou-
dryns (!) gymnasiarcha»,*

en bij van Bemmél, *B. v. A. I.* 431, komt op de daar
gegevene naakte naamlijst der Rectoren van de Latijnsche
school van Amersfoort, op het jaar 1546 voor: Johan-
nes Oridiro (Orideyns).

Hoewel ik nu in dezen weer eenen Oridryus, of,
van Bergheyck vermoedde, waarmede het getal der
geleerde mannen van daar ontsproten, door Coppens
(Besch. van 't Bisd. v. 's H. Bosch III. i. p. 53 sq) en
zijne voorgangeren in deze gegeven, zou kunnen worden
vergroot, ik kon deze vermoeding, bij gebrek aan nadere
berigten, niet tot meerdere zekerheid verheffen, voor
dat ik, nu onlangs, in het Tweede Deel der *Criminele
Vonnissen van den hove provinciaal van Utrecht*, deze
acte geregistreerd vond:

Gerrit Zegersz van Achtevelt.

« Alsoe Gerrit Zegersz van Achtevelt, geboren
tot Amersfoort, voor den hove van Utrecht, buiten pyne
ende banden van ysere bekennt heeft, dat hy inden jare
xv° XLIX lestleden vuyt der stadt Rostock (om te compla-
ceren weleer *synen meester Johan Oridryus, schoel-
meester ter selver tyd t' Amersfoort, wesende geheel
geinfecteert van heresie ende ketterie*) aen denselven
Oridryus gescreven heeft zekere missive, inhoudende
diversche blasphemien ende andere schandaleuse mate-
rien, soo jeghens onsen Christengelove als oick jegens
die K. M. onsen aldergenedichsten heere, ende daerom

nyet en behoort ongestraft te blyven; Soe eyst, dattet voorsz. hof den voorn. Gerrit Zegersz v. Achtevelt gecondemneert heeft *etc.* voor den voorsz. hove openbaerlyck te verklaren, hem leet te wesen sulcx geschreven te hebben, interdicerende hem op peyne arbitrale, te converseren in eenige universiteit suspect van heresie; condemneren hem voorts boven de costen van justicie in de somme van 200 Keysers gulden van 20 stuy. 't stuck, t'employeren *ad pios usus*, tot discretie vanden hove.

Actum t'Utrecht den xxii. Juny 1556. »,

waarin wel niet mag voorondersteld worden in de spelling van den naam te zijn gefaald. Bevestigd ben ik hierin geworden, door hetgeen ik daarna bij Paquot, xiii. p. 316 in: L. L. Pithopoeus, vond aangeteekend:

« Jean Monhemius, *recteur du collège de Dusseldorf, et son collègue Jean Oridryus ou van Bergh-eyck... Ces deux humanistes lui mandèrent en Sept. 1562, qu'on le souhaitoit à Heidelberg....* »

Welk *mandèrent*, ten aanzien van Oridryus verklaarbaarder wordt, naar mate men vindt, dat er een Ludolphus Pithopoeus mede onder de Rectoren der Amersfoortsche school wordt gevonden, gelijk de gemelde *Incertus Auctor* p. 180 berigt, dat deze, het door Karel van Gelder aangelegde, maar verijdelde verraad op Amersfoort in 1536, in eene latijnsche Elegie bezong, eenige regels uit dat gedicht mededeelende. Denkelyk is het bij van Bemmél (1) II. pag. 431 voorkomende

(1) Het verdient te worden opgemerkt, dat van Bemmél (II. p. 934) de speciaalste berigten nopens dit mislukte verraad, zon-

Ludovicus van Deventer, slechts bij verbastering ontstaan, en wordt daarmede wel geen ander bedoeld dan deze Ludolphus Pithopoeus.

In 1562 schijnt dus Jo. Oridryus als leeraar aan het nieuw opgerigte gymnasium te Dusseldorp verbonden te zijn geweest, en, hiervan uitgaande, zou men welligt uit de speciaal-bronnen voor de geschiedenis dier schole meer lichts over hem mogen verwachten. Maar het eenige, wat mij van zoodanige werken ten dienste staat, is Berg's *Reformationsgeschichte der Länder Jülich etc.*, Hanau, 1826, 8°, uitgegeven door Tross. Doch, hoezeer hierin van het Dusseldorpsche gymnasium, en daarnevens van Monheim bij herhaling melding geschiedt, van Oridryus wordt er geen gewag gemaakt, ten zij men p. 124 waar de leeraars van die school in omstreeks dien tijd worden opgesomd, in het Joh. Brixorius den Amersfoortschen leeraar Jo. Oridryus zou willen erkennen, waardoor men zich juist wel aan geene al te groote vermetelheid zou mogen schuldig maken, ten aanzien van een boek, waarin men voor Schoockius, Schenckius, voor Haemstede, Hemstrüde en meer dergelijken, gedrukt vindt, waartoe ik, mijns deels, echter minder zou genegen zijn, naar ik door den Heer Schotel (*K. en L. Bode*) 1842, no. 23. p. 355) aan eenen Franciscus Bricorius worde herinnerd. Nevens den post van leeraar aan het *Gymnasium* schijnt Oridryus nog het beroep van boekdrukker en uitgever, in compagnie

derlijk genoeg, mededeelt uit de *Chronijk van Brabant*. De oorspronkelijke confessien vinden zich in het *tweede memoriaal van den hove provinciaal van Utrecht*, en zullen bij eene andere gelegenheid te berde gebragt worden.

van zijnen *affinis* Alb. Busius, denkelijk Buys, en mede een Amersfoorder, te Dusseldorp te hebben uitgeoefend; want zij zijn het, bij welke de eerste druk van het beroemde catechetische werk van Monheim, in 1560 in 8°. het licht zag, die voor mij ligt:

« *Catechismus etc. Dusseldorpii excudebant Joh. Oridryus et Albertus Busius affines anno 1560.* »
Of en wat nu deze Oridryus weer te maken heeft, met den gelijknamigen leeraar aan de Dortsche school in de XVI eeuw, wiens dood door deszelfs leerling, Martinus Pilius (achter: *De ambitione carmen...* LB., 1593. 8°. p. 59 sq.) beweend is in een lat. *carmen*, aan (mede zijnen leermeester) Cornel. Rekenaer, weet ik niet. Bij den Heer Schotel II. p. 358 wordt die Dortsche leeraar verkeerdelijk Oxydrius genoemd, een abuijs, dat, helaas, in daarna uitgekomen geschriften blijkt reeds te hebben wortel geschoten.

J. J. DOOR v. FL.

'S RAETS

MERKWAERDIGHE SLITINGHEN

1454—1457.

(Vervolg van bladz. 213).

1455. **W**ant Cornelis Hughen sone, *syn vader ende syn stiefmoeder leliken bi nachte ghewont ende gheslaghen heeft*, hieromme is hi ghecomen alhier in hemde ende in broec voor onser clocken ende sel bidden den rade ende sinen

vader, die hier teghenwoerdich staet, daer hy dat feyt aen ghedaen heeft, omme verghiffenisse, ende hi sel wilcoren op syn lyf, dat hi gheen onstanthafte saken meer doen en sel in woerden noch in werken op syn lyf, ende hi sel staen opte kaec, ende daerentendens terstont wt onser stat gaen, een beevaert te Romem, ende niet weder binnen onser stat komen noch in den sticht van Utrecht aen dese side der Iselen, ten sy, dat hy die voersz. beevaert te Romem ghedaen heeft, ende onsen rade bethoen brengt, dat hi de beevaert ghedaen heeft ende absolveert is van deser sake voerghenoemt (149).

1455. Want Jan van Guttinge hemselven beliet heeft van twee moerden, die hy ghedaen heeft, ende van een vreulkyn, dat hi onverschult ondadelyk sonder node doet heeft ghesteken, hieromme sel men dat rechten mitten rade an syn lyf als men an een moerdnaer schuldich is te doen (150).

— Want Jan Gheryt Idensz, dat onse borgher is, enen doetslach ghedaen heeft an jonghe Ghysb. Roelofs z sone, dat onse borgher niet en was, heeft hy opter poerten ghelegghen, ende anders ghedaen als hi nae onser stat rechten schuldich is te doen, ende is hier ghecomen in hemde ende in broeke ter clocke, ende sel den rade verghiffenisse bidden ende sel wilcoren op syn lyf, dat hi after deser tyt voirt, binnen der stat ende stats vriheit gheen wapen noch messen draghen en sel dan een broetmesse sonder oirt, noch dat hi des avonts nader neghender ure in ghenen bordelen gaen, staen, noch wesen en sel.

Oec sel hi wilcoren vorder, ghelyc dit bi onsen rade verdraghen is (151).

1455. Want Dirc Backer *hemselven te behelpen pleecht met loghentale ende toverien*, hieromme sel men denselven Dirc merghen *gheselen op-ter plaetse* ende men verbiet hem daerentendens onse stat ende stichte aen dese side der Iselen ewelic op syn lyf (152).

— Want Sweer van Tienhoven *een grote lo-ghentale ende tassinghe den goeden Heren alhier binnen onser stat buten horen schulden overgheloghen ende besiert heeft*, ghelyc hi hem selven nu heeft beliet, daer groete bloetstoringhe binnen onser stat gheschepen was om te komen, en haddt God van hemelryc met syner groter bermhertigheit niet verhoet. Hieromme soe sel men dat *rechten mitten rade* an sinen live (153).

— Want Filips Bernts sone van Wtrecht in desen voerleden jaer wt *onrechten aenbrenghen onse stat met der clocken verboden wert van enen nederlach, dien hy met Egbert van Aemstel den jonghen ende Henr. Trinde aen enen knecht van buten, die oec onse borgher niet en was, op Sint Jans kerchoff ghedaen, van welke nederlach die voersz. Henric Trinde, den voern. Filips claerliken overdraghen, ende den doetslach op hem ghenomen heeft, ende men oec nu inder waerheit bevonden heeft, dat hy des doets van den voersz. knecht claerlyc onschuldich is*, hieromme soe hebben de meene gilden den voern. Filips, wt *gracie ende ter bede ons ghenedighen Heren,*

- onser stat ende sine stemme wederghegheven, in allen schine als hi was, eer hi wtghinc (154).*
1455. Want Gheryt Wynter, Willem Soet, Ja. Stevensz, Symon Jansz ende Matthys Logheneet, met horen medewerkeren, *temael onsechlyc hem ghehadt, ende den oudermans met strenghe woerden ende ghebeerden terminrebroederen inden cloester aengheghaen ende daertoe ghedronghen hebben, dat si hem terstont optie tyt ghemeen merghensprake legghen moesten, daer si nae inhoud des ghildebriefs de ghemeen gilden grootelyc an ghebroickt hebben, om welker broken wille sy nu en wyltyts opter poerte hebben ghelegghen, hieromme soe syn sy alhier ghecomen in hemde ende in broec ter clocken ende sellen bidden onsen ghenadighen here ende den rade om verghiffenisse, anders nagaende ende te volcomen hoer oervede onses ghenedighen Heren ende de meene ghilden van Utrecht ghedaen in brieven (155).*
1456. Want Jan van Velde Gheryts soen onse stat ende een mile vander stat te bliven metter clocken op syn lyf verboden was, ende daerenboven niet verre buten onsen poirten begrepen is, soe sal men dat *rechten nae onser stat boec metten sweerde an sinen live (156).*
- Want Claes Haec hem beholpen heeft met *transinieringhe, soe sel men dat rechten metten sweerde aen sinen live als een straetschender, mer soe hi oec den luden tot veel tiden thoer ghestolen heeft, soe sel hi wtgaen metten bast als een dief (157).*

1457. Want Reynier die Milde, onse borgher, in voertiden *enen doetslach gedaen heeft an Hildebrant van Jutphaes, sa. ge., die onse borgher niet en was, daer hi doe ter tyt over opter poirten lach, ende voir der clocken was, na behoren, onser stat beteringhe gedaen heeft ende verborcht heeft den doden te zuenen biden rade vander stat, tot wat tiden die maghen ende vrienden, zoene bi den rade nemen willen. Ende want dan Reynier tot geenre zoenen komen en kan buten den rade, soe laet die raet enen ygheliken weten ende ghebiet, dat nyemant den voern. Reynier binnen onser stat ofte stat vriheden en misdoe, in woerden ofte werken, want hem die raet consenteert heeft, die strate te ghebruken binaen onser stat ende stat vriheden, ende yemant, die hem hierenboven misdede, dat woude die raet rechten, als men aen gheleidebrekers schuldich waer te rechten, ende tot was tiden die maghen ende vrienden zoene biden rade nemen willen, sel hem goede beteringe ende bescheit bi onsen rade gheschien ende wederfaren (158).*

(Het vervolg hierna).

J. J. DOBT v. FL.

TAFEL

VAN

WEERKUNDIGE WAARNEMINGEN,

In de maand JULIJ 1843,

GEDAAN AAN HET

CHEMISCH LABORATORIUM

VAN

's Rijks Vee-Artsenijsschool

te UTRECHT,

ONDER TOEZIGT VAN DEN HOOGLEERAAR

P. J. J. de Fremerij.

NB. De Waarnemingen geschieden des morgens te 9, des middags te 12, des namiddags te 3 en des avonds te 9 uren.

D A T U M.	BAROMETER IN MILLIMETERS.				THERMOMETER IN 100°.				WINDSTREEK & MIDD. te 12 ur.	WEERSGESTELDH. 'S MIDD. 12 UREN
	9 ur.	12 u.	3 ur.	9 ur.	9ur.	12u.	3ur.	9ur.		
1	762	763	764	763	148	161	174	143	w.	Betrokken.
2	764	764	763	763	148	141	135	146	idem.	idem.
3	766	766	766	766	179	21	232	166	idem.	idem.
4	766	766	766	763	197	22	25	165	idem.	Vveinig bewolkt.
5	765	765	761	760	238	26	238	228	z.	idem.
6	760	760	760	761	214	222	228	17	z. w.	Helder.
7	765	766	766	767	154	132	177	145	idem.	Betrokken.
8	766	766	763	764	19	206	21	146	z. o.	idem.
9	764	764	764	764	16	177	172	146	N. o.	Vveinig bewolkt.
10	761	761	760	760	153	164	196	165	w.	Betrokken.
11	762	763	764	766	214	226	232	167	o.	Helder.
12	767	767	763	763	19	206	216	154	z.	idem.
13	767	767	767	763	178	201	204	162	w.	Betrokken.
14	763	764	763	763	178	172	174	149	idem.	idem.
15	766	766	766	767	162	19	21	154	idem.	Bewolkt.
16	763	769	770	772	193	196	136	141	idem.	Helder.

DATUM.	BAROMETER IN MILLIMETERS.				THERMOMETER 'N 1000.				WINDSTREEK 'S MIDD. te 12 UR.	WEERSGESTELDH. 'S MIDD. 12 UREN.
	9 ur.	12u.	3 ur.	9 ur.	9ur.	12u.	3ur.	9ur.		
17	772	771	771	771	17.4	20.1	21.5	15.4	Z. W. Betrokken.	
18	770	764	765	761	20.1	21	22.5	17.4	W. idem.	
19	756	757	757	757	14.5	15.5	17.4	13.8	idem. idem.	
20	756	756	758	757	14.7	16.1	17.2	15.6	idem. Bewolkt.	
21	755	755	756	756	15.2	17.4	16.8	13.6	idem. Betrokken.	
22	757	759	758	755	15.7	16.8	17.4	14	idem. idem.	
23	748	748	749	752	13	14	15.2	12.2	N. Bewolkt.	
24	760	762	764	766	14.8	14.6	14.4	10.5	idem. idem.	
25	767	768	768	770	14.2	14.8	16	12.8	idem. Betrokken.	
26	771	771	771	769	15	16.8	18.4	14.5	idem. Bewolkt.	
27	764	764	765	765	17	17.8	15.8	12	N. W. Betrokken.	
28	763	763	763	764	14.8	16.4	17	15.4	O. Bewolkt.	
29	760	758	757	756	13.6	15.5	18	14.4	W. Betrokken.	
30	755	755	756	757	13.2	16.3	17.2	14.5	idem. Bewolkt.	
31	757	759	760	762	16.4	15.8	15.8	12.2	N. W. Betrokken.	
	GEMIDDELDE WAARNEMING								Vanden 1st. tot den 1te	
1	7635	7659	7657	7657	17.75	19.43	20.62	16.20	— — — 1ten. — — — 20e.	
2	7649	7644	7649	7649	17.82	19.18	20.68	15.29	— — — 21st. — — — 31st.	
3	7597	7597	7604	7609	15.17	16.02	16.35	15.15		

- 9 regen.
- 6 in den nacht van 6 op 7 onweder.
- 7 regen.
- 8 's namiddags regen.
- 14 's namiddags regen.
- 18 een weinig winderig.
- 19 's morgens regen.
- 21 's avonds sterke regen.
- 23 's morgens regen.
- 25 's morgens een weinig regen.
- 27 's morgens en 's namiddags regen.
- 28 's morgens regen.
- 29 's morgens en 's avonds regen.
- 30 's morgens sterke regen.
- 31 's morgens regen.

Algemeen gemiddeld, Barometer 7628, Thermometer 17.5.

Julij 1843.

**STAAT DER GEBORENEN, VOLTROKKEN HUWELIJKEN,
OVERLEDENEN, enz., in de Steden der Provincie
UTRECHT.**

	GEBORENEN.						HUWELIJKEN. ECHTSCHIEDINGEN	OVERLEDENEN	
	Getal.		waaronder:					M.	V.
	M.	V.	Onechte	Twcc.	Doodgeb.				
UTRECHT.....	54	71	6	7	1	3	3	54	45
AMERSFOORT.....	22	17	5	3		1		4	8
RHENEN.....	3	5						2	1
WIJK BIJ DUURSTEDE.	7	5						1	1
MONTFOORT.....									
IJSSELSTEIN.....	4	3						1	3

STAND DES WATERS,
te VREESWIJK in de Rivier DE LEK.

	onder Nulpeil
1 Julij 1843.	3 el 52 dm.
15 — — — — —	3 — 52 —
31 — — — — —	2 — 96 —

EENIGE
UTRECHTSCH E BISSCHOPPELIJKE MUNTEN
NIET VOORKOMENDE IN DE
BESCHRIJVING DER BISSCHOPPELIJKE
MUNTEN EN ZEGELEN VAN UTRECHT
IN HET BIJZONDER

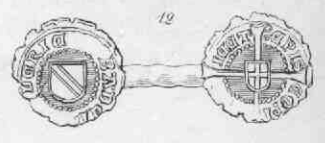
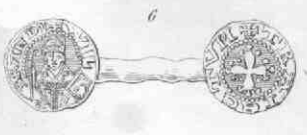
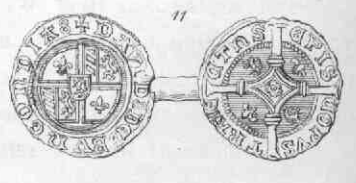
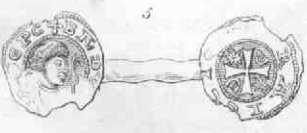
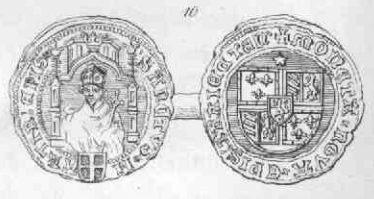
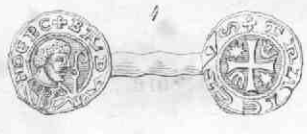
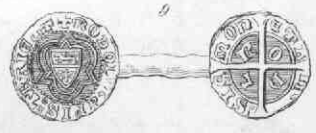
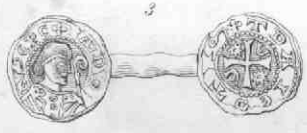
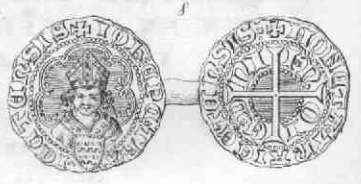
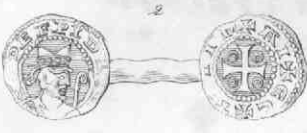
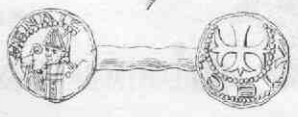
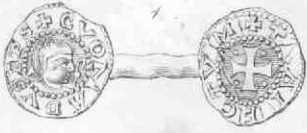
DOOR

Frans van Mieris.

(Met afbeelding).

Elken verzamelaar onzer vaderlandsche munten, en vooral hun, die zich hoofdzakelijk het bijeenbrengen der Utrechtsche Bisschoppelijke hebben ten doel gesteld, zullen munten voorgekomen zijn, welke, tijdens van Mieris zijne *Beschrijving der Bisschoppelijke munten en zegelen van Utrecht in 't bijzonder in het licht gaf*, of nog niet ontdekt waren, of aan zijne nasporingen ontgaan, althans niet door hem afgebeeld en beschreven zijn. Een duidelijk bewijs der onvolledigheid van bovengenoemd werk gaf ons de nu verspreide verzameling van wijlen den Heer W. C. Esdré te Amsterdam; en het kon den liefhebbers niet dan aan hoogst aangenaam zijn, de door van Mieris zelve nagelaten aantekeningen op zijn bovengenoemd werk, door den Heer D. A. Schinkel te zien aan het licht gebragt (1).

(1) Aanteekeningen van Frans van Mieris op zijne *beschrijvingen der Bisschoppelijke munten en zegelen van Utrecht in 't bijzonder*, met twee munt-afbeeldingen. 's Gravenhage, 1838.

Ook mij kwamen in de korte jaren, gedurende welke ik mij tot uitspanning met het hoofdzakelijk verzamelen der hier bedoelde munten, bezig hield, Bisschoppelijke muntjes voor, welke ik tot mijne verzameling mogt bestemmen en waarvan de afbeelding, of met die in het bovengenoemd werkje verschilde, of daar geheel ontbraken.

De klimmende belangstelling, welke onze oude munten ten deel valt, deed mij besluiten, dezelve den liefhebbers mede te deelen.

Voor zoo verre mij dit met zekerheid bekend is, heb ik gemeend, de plaats, waar deze muntjes gevonden werden, te moeten opgeven, terwijl de zilver gehalte in zóó verre met zekerheid bepaald is, als dit door naauwkeurige vergelijking op den toetssteen kan bepaald worden; de zeldzaamheid dezer muntjes maakt het den verzamelaar moeilijk dezelve aan een scheikundig onderzoek te onderwerpen.

Fig. 1.

Zilveren muntje van Koenraad, 22sten Bisschop,
A°. 1075—99.

De onvolledige afbeelding der munt van dezen Bisschop, ons door van Mieris, plaat II. N°. 2 gegeven, deed mij er toe overgaan, eene naauwkeurige, meer volledige afbeelding, naar een exemplaar, in mijne verzameling voorhanden, hierbij te voegen.

Voorzijde: De afbeelding van een' ongemijterden Bisschop met staf, binnen een' parelrand.

Omschrift: † CVON. ADVS EPS. *Cuonradus Episcopus.*

Tegenzijde: Een gespateld kruis, met vier stippen tusschen de armen, binnen een parelrand.

Omschrift: † T. AIEC. VM. *Trajectum.*

Het gewigt en de zilveragehalte van dit muntje is mij moeilijk te bepalen, daar hetzelfde kort nadat het in het jaar 1839 bij het wegbreken der stadswallen alhier was gevonden, in verscheidene stukjes brak, welke echter allen naauwkeurig aan elkander gehecht, een voldoende geheel uitmaken. In deszelfs tegenwoordigen toestand weegt het 7 korrels, en zal dus, na aftrek der geringe hoeveelheid gom-lijm en vernis, waarmede de stukjes zijn aaneengehecht, waarschijnlijk 6 korrels gewogen hebben.

Vergelijkt men nu de afbeelding bij van Mieris met de hierbij gevoegde, dan zal men in beide een aanmerkelijk verschil in de afbeelding van den Bisschop ontmoeten. Deze is in onze afbeelding *geheel* binnen een' parelrand, heeft slechts een *zeer gering* bewijs van eenig hoofddeksel, en mist den bij van Mieris afgebeelden *parelrand* om den hals. Men zoude het vermetel in mij noemen, de naauwkeurigheid van van Mieris in zijne afteekeningen in twijfel te trekken, ofschoon de onvolledige afbeelding mij misschien regt geeft te vooronderstellen dat hij zijne afteekening eenigzins kan zijn te gemoet gekomen. Nemen wij zijne naauwkeurigheid met deskundigen aan (1), dan ont-

(1) Onder anderen den Hoogleeraar P. O. van der Chijs, zie: *Verhandeling over de verdiensten der Nederlanders in de beoefening der algemeene munt- en penningkunde* (Tijdschrift voor algem. munt en penningk. deel I. pag. 431).

staat bij mij de vraag van waar dit verschil bij deze en andere Bisschoppelijke muntjes? — Zoude men ook de destijds hoogst waarschijnlijk gebrekkige wijze van munten te slaan, en het daardoor noodzakelijk vernieuwen der stempels als oorzaak hiervan kunnen aannemen?

Fig. 2.

Zilveren muntje van Godfried van Rhenen,
28sten Bisschop, A°. 1158—78.

Voorzijde: De afbeelding van een' gemijterden Bisschop met staf, gedeeltelijk binnen een' parelrand.

Omschrift: G. DEFRID EPC. *Godefridus Episcopus.*

Tegenzijde: Binnen een' parelrand een gespateld kruis; tusschen de armen van het kruis 4 cirkels, in welker midden een punt.

Omschrift: TRAI†EC†. . . *Trajectus.*

Gewigt: 6 Korrels ruim (1).

Zilvergehalte: = 0,969.

Dit muntje, hetwelk uitmuntend geconserveerd is werd in dit voorjaar bij de opgravingen, welke te Wijk bij Duurstede hebben plaats gehad, gevonden.

Fig. 3, 4 en 5.

Zilveren muntjes van Boudewijn II, 29sten Bisschop, A°. 1178—96.

Fig. 3. **Voorzijde:** De afbeelding van een' ongemij-

(1) De zeker onbepaalde uitdrukking *ruim* heb ik gemeend mij te mogen veroorloven, om eene gewigts hoeveelheid van minder dan eene halve korrel aan te duiden.

- terden Bisschop met staf, gedeeltelijk binnen een' parelrand.
- Omschrift:** † . ÆD . . N' EPC. *Baldwinus Episcopus.*
- Tegenzijde:** Binnen een' parelrand een gespaald kruis met twee stervormige, en twee dusdanige figuren Ψ tusschen de armen.
- Omschrift:** † TDAIE. TV ∞ . *Trajectus.*
- Gewigt:** 6 Korrels.
- Zilvergehalte:** = 0,969.

Met uitzondering van een klein gaatje, er blijkbaar naderhand ingeslagen, is dit stukje geheel gaaf en bijzonder scherp, zoodat het gewigt iets zal kunnen verhoogd worden.

Hetzelve werd in het najaar van 1842 bij de opgravingen te Wijk bij Duurstede gevonden.

Fig. 4. Voorzijde: Als bij de voorgaande met eenig verschil in de afbeelding van den Bisschop en in den lettervorm van het omschrift.

- Omschrift:** † BÆD . . N' EPC. *Baldwinus Episcopus.*
- Tegenzijde:** Als bij de voorgaande, met eenig verschil in den lettervorm van het omschrift.
- Omschrift:** † TRAIECTV ∞ . *Trajectus.*
- Gewigt:** 6 Korrels.
- Zilvergehalte:** = 0,500.

Het is niet zoo scherp als het voorgaande stukje en zal de zeer geringe afslijting in aanmerking genomen, waarschijnlijk in gewigt met hetzelfde gelijk gestaan heb-

ben. Het werd in het jaar 1840 bij het werken aan den Rijn-spoorweg nabij Utrecht gevonden.

Fig. 5. Voorzijde : Gelijk aan de voorgaande met eenig verschil in de afbeelding van den Bisschop: de lettervorm van het omschrift meer overeenkomende met Fig. 3.
Omschrift : † BÆD . . EPC. *Baldwinus Episcopus.*

Tegenzijde : Gelijk aan den voorgaanden lettervorm van bij Fig. 3.

Omschrift : . RAI . C . . *Trajectus.*

Gewigt : Dit stukje veel minder goed geconserveerd dan de twee voorgaanden, weegt in deszelfs tegenwoordigen toestand slechts 3 korrels ruim. Het is echter vrij scherp: waarom ik meen te mogen gelooven, dat het oorspronkelijk niet in zwaarte met de twee voorgaande zal gelijk gestaan hebben. Immers kan men niet aannemen, dat (de scherpte in aanmerking genomen) de bijvoeging van het kleine ontbrekende gedeelte, het te kort komende gewigt van meer dan 2,5 korrel zal kunnen vergoeden.

Zilvergehalte : = 0,947.

Dit stukje werd in het voorjaar van 1842 alhier op het zoogenaamde Bagijnenhof gevonden.

Geen dezer drie muntjes wijst met zekerheid aan, hoe hier het ontbrekende van het omschrift der voorzijde moet aangevuld worden: of wij, namelijk op deze

muntjes BALDVIN', BALDVWIN' of wel BALDWIN' moeten lezen, de opene plaats in het randschrift zelf, doet mij tot het laatste overhellen; te meer daar in een MS. van het jaar 1772, den titel voerende: *Brieven uit de 5 capittelen van de Bisschoppen van Utrecht* in het stedelijk archief alhier aanwezig, de afteekening voorkomt van een zegel van dezen Boudewijn nog Proost van St. Marie zijnde, met het omschrift BALDWINVS etc.

Vergelijkt men nu de hierbij gevoegde zeer naauwkeurige afbeelding dezer muntjes met de afbeelding, welke van Mieris ons pl. II. N°. 2, als aan Boudewijn I behorende, geeft, dan zal men en met deze, en tusschen de muntjes onderling een aanmerkelijk verschil; zoo wel in de afbeelding van den Bisschop, als in den vorm en de plaatsing van de letters der omschriften, opmerken. Bij van Mieris zijn de letters in de omschriften allen op zich zelve, en in eene staande houding afgebeeld; op de hierbij afgeteekende muntjes vindt men op allen de letters AL in het omschrift der voorzijde aan elkander gevoegd. In het omschrift der tegenzijde is in Fig. 3 en 4 de eindletter S geheel liggende; terwijl men in het omschrift der tegenzijde van Fig. 3, duidelijk de let. D in plaats van eene R aantreft; dit laatste verschil zal men waarschijnlijk als eenen mislag van den graveur des stempels moeten aanmerken.

Of nu deze muntjes werkelijk aan Boudewijn I (A°. 990-96) dan wel aan Boudewijn II (A°. 1178-96) moeten worden toegekend, hieromtrent zijn de gevoelens verschillend. Van Mieris (1) meent zonder eeni-

(1) Beschrijving der Bisschoppelijke munten en zegelen van Utrecht in 't bijzonder, 8°. pag. 123.

gen twijfel de door hem afgeteekende munt aan den eerstgenoemde te moeten toekennen, omdat het Bisschoppelijk afbeeldsel den mijter mist, welke niet voor het jaar 1120 door Paus Kalixtus aan Godebald verleend werd, en meent, dat Boudewijn II na dezen geleefd hebbende, even als zijn voorganger Godfried van Rhenen op zijn zegel deed, insgelijks van dit niet onaanzienlijk voorregt zoude gebruik gemaakt hebben.

De Hoogleraar N. C. Kist (1) meent, dat deze enkele door van Mieris aangevoerde grond niet als voldoende mag beschouwd worden, en helt tot het gevoelen over, dat deze munt veeleer aan Boudewijn II moet worden toegekend, « omdat niet slechts Gode-
« baldus zelf, maar ook zijne opvolgers Andreas en
« Heremanus op hunne zegels (munten heeft men van
« hen niet) even zeer ongemijterd voorkomen. En wan-
« neer men hierbij in aanmerking neemt, dat het muntje
« meer het karakter der XIIe dan wel der X^e eeuw
« schijnt te vertoonen; dat gedurende het geheele tijd-
« perk van twee eeuwen, hetwelk deze Boudewijns
« van een scheidt, slechts nog van twee Utrechtsche Bis-
« schoppen, namelijk van Koenraad, in 1099 en He-
« rebert in 1156 overleden, muntjes voorkomen; en
« eindelijk de langdurige en schitterende regering van
« Boudewijn II in vergelijking van Boudewijn I,
« dan wordt het hoogst waarschijnlijk dat wij het on-
« derhavige muntje niet aan dezen, maar aan genen
« moeten toekennen.»

Voegen wij nu nog hierbij, dat de munt, ons door van Mieris als aan Herebertus of Hermannus

(1) Archief voor Kerkelijke geschiedenis, 13^e deel, pag. 391—92.

toebehoorende beschreven (1), aan geen der dezer beiden, maar aan Henricus van Vianden (1257—67) moet worden toegekend (2); dat vooral de muntjes Fig. 3 en 5, wat den lettervorm en de uitvoering betreft, met het muntje van zijn voorganger Godfried van Rhenen overeenkomt; dat voorts de naauwkeurigheid der afteekeningen van van Mieris door eenen geachten deskundige geroemd wordt (3), en wij dus waarschijnlijk de door van Mieris afgebeelde munt insgelijks, als naar een variërend exemplaar vervaardigd, mogen beschouwen; en eindelijk, dat veeleer eene regering van 18 jaren, dan wel eene van 3 jaren, bij de hoogstwaarschijnlijk zeer gebrekkige wijze van munt te slaan, aanleiding kan gegeven hebben, tot het noodzakelijk herhaald vernieuwen der stempels, — dan geloof ik, dat niet zonder grond insgelijks deze muntjes door mij (behoudens beter oordeel) aan Boudewijn II kunnen worden toegekend.

Fig. 6.

Zilveren muntje van Willebrand van Oldenburg, 35sten Bisschop, A°. 1228—36.

Voorzijde: De afbeelding van een' gemijterden Bisschop, met eenen staf in de rechterhand; in de linkerhand een boek; gedeeltelijk binnen een' parelrand.

Omschrift: † WILBRAND'. *Wilbrandus.*

(1) Beschrijving der Bisschoppelijke munten, en zegelen van Utrecht in 't bijzonder, 8°. pag. 153.

(2) Zie Fig. 7.

(3) Zie de vroeger aangehaalde verhandelingen van den Hoogheeraar P. O. van der Chijs.

Tegenzijde: Binnen een' paretrand een geklaverd kruis, met 4 stippen tusschen de armen.
Omschrift: † TRAIECTVM.
Gewigt: 6 Korrels ruim.
Zilvergehalte: = 1,000.

Fig. 7.

Zilveren muntje van Henricus van Vianden,
 38sten Bisschop, A°. 1251—67.

Hoewel het overbodig schijnt, eene afbeelding van deze munt te geven, daar dezelve bij van Mieris, plaat 3, N°. 1, behalve het omschrift naauwkeurig afgebeeld voorkomt, zoo heb ik echter gemeend dezelve hierbij te moeten voegen, dewijl het *omschrift* der *voorzijde* HENRIC. . *Henricus* hier duidelijk bewijst, dat dezelve niet zoo als van Mieris (1) vooronderstelt, aan Herebertus, of Hermannus, maar aan Henricus van Vianden behoort.

Gewigt: 6 Korrels ruim.

Zilvergehalte: = 1,000.

Het is uitmuntend geconserveerd, zonder eenige afslijting; echter scheef afgeslagen, en daardoor aan ééne zijde minder scherp. Hetzelve werd in het jaar 1840 bij het wegbreken der stadswallen alhier gevonden.

Fig. 8.

Zilveren munt van Jan van Arkel, 47sten Bisschop, A°. 1342—64.

Voorzijde en omschrift: Als bij van Mieris, plaat 6, N°. 10.

(1) Zie de hierboven aangehaalde beschrijving, pag. 153.

- Tegenzijde:** Een kruis binnen een' paretrand.
- Omschrift:** MONETA Σ TRAIECTENSIS; binnen een' tweeden paretrand, tusschen de armen van het kruis Σ N OI E Σ D NI L. *Nomine Domini Jesu.*
- Gewigt:** Alhoewel deze munt zuiver geconserveerd schijnt, durf ik echter den rand niet geheel als ongeschonden aanmerken, waarom ik gemeend heb, beter te doen het niet op te geven.
- Zilvergehalte:** Deze komt overeen met het door van Mieris aangeteekende (1).

Fig. 9.

Koperen muntje van Rudolph van Diepholt,
53sten Bisschop, A°. 1432—55.

- Voorzijde:** Het wapen van Rudolph van Diepholt met eenige versiering binnen een' paretrand.
- Omschrift:** † RODO. EPIS. TRAIECT.
Rodolphus Episcopus Trajectensis.
- Tegenzijde:** Een kruis over het geheele veld.
- Omschrift:** MONETA R . . . SIS (2).
Moneta Renesis.
Tusschen de armen van het kruis de letters RODL. *Rodolphi.*

(1) Aanteekeningen van van Mieris door Schinkel uitgegeven, pag. 16.

(2) Nadat de afteekening van dit muntje reeds voor den afdruck gereed was, kwam mij een beter geconserveerd exemplaar in handen, hetwelk duidelijk het omschrift MONETA RENESIS heeft.

Dit muntje is dus eerst na Rudolph's bevestiging door Paus Eugenius IV in 1432 geslagen: hetzelfde werd in 1842 bij het wegbreken der stadswallen alhier gevonden.

Fig. 10.

Zilveren munt van David van Bourgondie, 55sten Bisschop, A°. 1457—96.

De voor- en tegenzijde met omschriften gelijk bij van Mieris, plaat XI. N°. 4, echter veel kleiner en blijkbaar van een' anderen stempel.

Zilvergehalte: = 0,333.

Fig. 11.

Kleine zilveren munt van denzelfden.

- Voorzijde:** Het wapen van Bourgondië binnen een' parelrand.
- Omschrift:** † DAVIDSDESBERGONDIA.
† *David de Burgondia.*
- Tegenzijde:** Een kruis over het geheele veld.
- Omschrift:** . PIS COPVS TRAIECTNS.
Episcopus Trajectensis.
Tusschen de armen van het kruis beurtelings een klimmend leeuwjtje en eene lolie; op het midden eene roos.
- Zilvergehalte:** = 0,333. Het gewigt dezer beide munten, als niet volmaakt zuiver geconserveerd, heb ik gedacht, beter te doen niet op te geven.

Beide deze muntjes werden in het voorjaar van 1842

met een aantal anderen in eenen pot, in of nabij Utrecht gevonden (1).

Fig. 12.

Koperen muntje van Frederik van Baden,
56sten Bisschop, A°. 1496—1516.

Voorzijde: Het wapen van Baden binnen een' parelrand.

Omschrift: . . . DERICS . . SBADE. . . .

Fredericus Badensis.

Tegenzijde: Een kruis over het geheele veld, op het midden waarvan, het wapen van het Sticht.

Omschrift: EPISCOP . . . IEC8. *Episcopus Trajectensis.*

Hetzelve werd in het jaar 1842 bij het wegbreken der stadswallen alhier gevonden.

Hoe weinige wetenschappelijke waarde deze kleine mededeeling ook moge bezitten, het zal mij aangenaam zijn, wanneer zij den verzamelaar van Utrechtsche Bisschoppelijke munten, echter niet geheel onwelkom is; — wanneer meer ervarenen dezelve uitbreiden en mij aanwijzen, waar ik mogt hebben misgetast! Dit zal mij tot eene studie aanmoedigen, welke mij in de weinige uren van uitspanning, aangenaam is.

UTRECHT 1843.

J. H. Balfort.

(1) Het grootste getal dezer munten was van Bisschop David van Bourgondie bij van Mieris, plaat 9, N°. 4 en plaat 11, N°. 5, de eerste met de jaartallen 1476—1477—78 en 79. Voorts eenige munten van Maria van Bourgondie en Karel I, waaronder verscheidene niet bij van Alcemade afgebeeld, en eenige buitenlandsche munten van dien tijd.

OVER DE VERRIGTINGEN DER ERSTE JESUITEN
IN DE VEREENIGDE GEWESTEN.

Vervolg van pag. 236.

II. Cornelis van Gouda, pastoor te Buurkerk,
wegens gestrooide jesuitische boeken gecorrigeerd,
1589.

Na het onvoorwaardelijke verbod tegen de *exercitie* van de roomsche godsdienst in den jare 1580, werd zulks bij het plakkaat van den 26 Augustus 1581 (1), op den naam van den Prince, als stadhouder, te Utrecht afgekondigd, zoo gewijzigd, » dat de pastoren, die toen nog hare *cure* waren bedienende, des zondags in de parochiekerken zouden mogen prediken het woord Gods uit den Ouden en Nieuwen Testamenten, zonder die gereformeerde religie in eeniger manier te blameren of te lasteren, ofte yetwes te zeggen, dat tot vordering van de roomsche religie zoude mogen strekken”; voorts, » dat zij ook kinderen zouden mogen doopen, zonder nogthans eenige ceremonien van de roomsche kerk of andere ceremonien te mogen gebruiken, dan die bij onzen Heer Jezus Christus ingesteld...” Het blijkt dan ook al aanstonds uit de *Batavia Sacra*, dat te Utrecht onderscheidene alzulke, ter tijd in actuele dienst verkeerende roomsche geestelijken in functie zijn gebleven, en door anderen zijn opgevolgd. Hoe gaarne deze echter aan de hun gestelde voorwaarden voldeden, zal men lig-

(1) Zie het Stads-Placcaatboek.

telijk bevroeden; en bij de onbestemdheid der uitdrukkingen van het voornoemde plakkaat, was tot overtredingen en correctien des te meer aanleiding en gelegenheid gegeven, zoo als die overvloediglijk blijken, eensdeels uit de stad- en statenregisters, en anderen deels, en wel veel gedetailleerder, uit den mond dier roomsche geestelijken zelve, berigten, gewijzigd en dus telkens te beoordeelen naar de bron, waaruit zij vloeiden. Onder deze geestelijken dan, die aldus voorwaardelijk hunne dienst bleven voorzetten, wordt genoemd Cornelis, naar zijne geboorteplaats bijgenaamd van Gouda, die, volgens van Heussen II., na reeds te Schiedam in den wijngaard des Heeren te zijn werkzaam geweest, te Utrecht pastoor aan de buurkerk is geworden. Dezelfde schrijver geeft mede te kennen, van hem onderscheidene eigenhandig geschrevene latijnsche en nederduit-sche brieven te bezitten, waarvan hij een' mededeelt. Van Gouda moet, naar denzelfden van Heussen, door den magistraat gestreng zijn geexamineerd en gegispd geworden, als hebbende boeken onder het volk gestrooid, geeigend, om hetzelve in het geloof zijner vaderen te stijven, eene daadzaak, ten aanzien van dewelke hij wel ongetwijfeld, althans mede, het oog heeft gehad, op de volgende twee brieven, welke hier uit het oorspronkelijk, dat nog in wezen is, worden medegedeeld, en wel ook, om te doen zien, hoe toen reeds, als nog geen spoor van Jesuiten in deze gewesten bestond (1), de gemoe-deren tegen dezelve waren ingenomen:

(1) D. i., nadat zij, bij den ommekeer van zaken, hadden moeten wijken. Want dat zij er vroeger waren, is mede gebleken, uit hetgeen ik in dit Tijdschrift VII. p. 281 sqq. over de Jezus-school, of het klein Seminarium te Utrecht heb medegedeeld.

I.

Laus Deo 15 + 89. 11 Dec. stilo veteri.

Bisondere Heer ende vrundt.

't Is ons leet, dat wy U droeffichs moeten mede deelen, hoe M^r. Heynrick, *schoelmeester* in Jerusalemsteech, daer Martinus Piscator woent, op gisteren is geroepen geweest voir die Magistraet van Utrecht; ende nae veel vraghens, beleden heeft, dat hy wel tot veertich toe van de boexskens *Ledesmi* gehadt hadde, ende dat icse hem gehantreict hadde. Waerop ick ontboden worde, *stante pede, ipso Henrico praesente*, ende vraechden ons, off ick meester Heynrick alsullike boexskens gegeven hadde, soo voort ende off ick noch niet meer hadde. Ende seyden expres, het syn Jesuiten boeken, ende ghy hebtse van Sasbout *tot Delleft* ontfanghen; ende soo ick garen die saecke hadde willen debateren, coste niet ontgaen te bekennen, dat ick hem zeekere parthye gegeven hadde, sonder te hebben onthouden, hoe vele, ende dat ick er gheen meer en hadde. Seyden: *gaet t' huys ende strooit gheen sullicke boexskens meer*. Dese dient daerom U te bidden, als my gheen boexskens te willen seynden, ter tyt ick U andermale sal scrive. Laet oock U vrundt niet comen, soo hyer oock *Quidam Dominicanus*, vers gecomen *ex Italia vanden Collegie vande Predikers*, comende t' Utrecht alrede soe veel gedaen heeft mit syn predicatie, dat de elacht oock voir de magistraet is gecomen. Wy syn bedroeft tott inden doot. Ick laet U dit weten, ten eynde, offer U yet off soude mogen moeten, *jacula provisiva minus laedunt*. Ons is niets gemoet, dan van de boexskens *Ledesmi*, M^r.

Heynrick heeft onvoorzichtich geweest ende heeft se ter goeder trouwe uytgedeelt in syn school ende *publice* gedoceert, twelck sy aldre quaeste nemen. *Hiis vale et recommenda nos Deo precibus tuis*, dat hy ons van alle swaricheyt wille bewaren ende alle goede menschen. *Iterum vale, cursim, multus distractus, tuus ut suus*,

Opschr.: Eersame goede vrundt
M. Sasbout Michielzoon,
achter d'oude kerke binnen
Deileft.

Cor. Goudanus.

1589.

II.

Laus Deo 15 † 89. 13 Dec. stilo veteri.

Hoogwaerdighe, wyse, voersienige Heer.

Ik was seer verblydt, t'Utrecht ons rencontreerde bren-ger van desen, omdat ic soude mogen UE adverteren het eynde onses accidents, dat ic u op donderdach verleden het begynsel met grote droefheyt ende verstoortheyt over Dortrecht gescreven hebbe gehadt; ende UE sal gelieven te weten, dat het beter offgelopen is, dan ic hadde verhoopt, ende nu beter tevreden sye, dan ic hebbe geweest. Mr. Heynrick Goetman heeft door syn onvorsichticheyt hem selfven hinder gedaen ende ons mede. Meester Heynric moste alle syn boecxskens, die hy noch hadde ende die hy uytgedeylt hadde, vande kinders weder eysschen, ende tesamen leveren in handen vanden Officier, 't welck hy ghedaen heeft, ende hem is verboden, sullics niet meer te doen. Ons is geadverteert, dat wy niet meer sulke boekskens stroyen en sou- den, seggende daarby: *wy moghen wel lyden, dat de Catholyken binnen haer huysen lesen, wat sy willen,*

maer willen niet gedogen, datse inder scholen gedoceert sullen worden. Niemand van ons beyden heeft enighe costen ghedraghen, maer ic en woude niet om 100 guldens, haerluyder calumnien ende afgryselykheden anhoren. Meester Heynrick hadde ons genomineert ende sy wilden met grote instantye weten, waer ic die gecreghen hadde, ende hoe ic dat verleyde offte verseyde, 't en mochte hen niet paeyen, seggende daerby: *hoe staet ghy dus ende liecht een op dander, wy weten wel beter.* Waer wt ic bevreesst synde, off Mr. Heynrick, die wel wist, waer se van daen gecomen waren, ende sorchde, dat zy doer contrariteyt in meerder bitterheyt soudén komen, seyde ic die wt Hollant over langhe van een goet vrundt ende kennisse, genoemt Sasbout, ontfanghen hadde. Ende terstont hielden sy op ende gavent geloof, sonder voerder vraghen na de qualiteyt vanden voersz. Sasbout, ofte enighe voerdere descriveringe, van qualite ofte reputatie gans niet, dan alleen seggende, *ja, ja, dat is een Jesuit.* Ende ic seyde, *neen, hy is gheen Jesuit, die ic meen.* Sy vraechden ooc niet meer, dan seyden, *gaet t' huys ende doet sullics niet meer.* Op donderdaechs s' morghens vondt ic u waerdt ten huys van raetsheer Oom, die daach te voren tsavonts, doer onse instantie, hadde geweest by den burgermeester Canter, ende hadde verclaerd, dat hy wel langhe inde somer vande comste van Sasbout hadde horen seggen doer syne huysvrou (1), die *catholica* is, die sulcks hadde verhoert gehadt doer de *clooges* ofte *matges*, soe hy seyde, ende dat hy tot mynheer Drenewaerdt gelogeert

(1) Catharina de Swart. Zie Burman, T. E. in voce: *Canter.*

hadde geweest, twelck ic nu wel denke, haer geporret heeft, myn te doen noemineren de naem van Sasbout. Zeide mede, datter voordr gheene swaricheyt off comen soude. De *predicaer broeder* moet latiteren ende is geroepen ende derff niet compareren. Daer is een *nieuwe onderschout* aengecomen. Ic sorge, hy stercker biten sal. *Oportet caute ambulare*. Ons hoochteyt en sal soo wel niet overgaen als vorens wel verhoopt was. De Heer sal syn vollick bewaren. Laet Martinus (1) nu niet comen, maer laet byden, tot op een ander tyt, als dit wat vergeten sal wesen. Ic salt U nader wel scriven. Hiermede *vale in Christo Jesu*. 't Is my leet, ic U soo seer voer gaende bedroeft hebbe, soo ick seer was geperturbeert. Wat ic vermach, u diener altyt bereydt. Dan de boexkens moeten wat rusten ende achterbliven.

Opschrift: Onsen Seer bizonder
ren heer ende vrundt Meester
Sasbout Michielszoen van
Vosmeer achter d'oude kerck
binnen Delleft.

Corn. Goudanus.

1589.

III. Meester Wilhelm en het klooster van Jerusalem te Utrecht.

In eenen brief van den 24 October 1592 schrijft de Generaal-Vicaris Sasbout Vosmeer aan zijnen broeder Tilman: » Hij (Pastoor Faber) heeft er met Pater Oliverius over gehandeld, die er reeds twee (Jesuiten) verzonden heeft, eenen Cornelis en eenen Willem.

(1) D. i. Martinus Regius, kwam boven voor onder de siglen, M. M.: Meester Martinus. Van hem hierna verder.

Ik heb ze echter nog niet ontmoet. Er worden nog twee anderen beloofd, waarvan de eene een uitstekend man moet zijn." En op verscheidene andere plaatsen schrijft Sasbout, dat Wilhelmus Leo, tegen het einde van November des gezegden jaars, eenige dagen na Cornelis Duyst (1), zou zijn aangekomen."

Willem Leo, misschien de Leeuw, werd omstreeks het midden der XVI eeuw, geboren te Dordrecht uit Wilhelm Leo, kerkermeester aldaar, en eene moeder, die wij vinden na haar mans dood portierster op het bagijnhof te zijn geweest. Ook van eenen broeder wordt zijdelings melding gemaakt, die zich bij de komst van Wilhelm in 92 te Amsterdam zou hebben opgehouden. Sasbout geeft te kennen, dat de Jesuit de Leeuw weleer Chorist zijner geboortestad zou zijn geweest, en op zijn 30 jaar bij eenen molenaar als knecht zou hebben gediend, dien hij in 1579 hadde verlaten. Van dien tijd af aan tot aan zijne komst alhier in 1592 vinde ik over zijn leven en bedrijf niets naders vermeld. Zijn' eerst intrek nam hij alstoen bij zijne oude moeder, die echter te bekrompen was gehuisd, dan dat zijn verblijf aldaar van langeren duur had kunnen zijn. Hij werd derhalve door de Generaal-Vicaris, wiens verwachtingen hij al dadelijk alles behalve bevredigde, bij zekeren apotheker ingelogeerd, en, wegens zijn arrogant gevoel van onafhankelijkheid, met zijne verrigtingen vooreerst tot de stad van zijn oponthoud bepaald, waarin echter al spoedig verandering viel. Maar alles, wat hiertoe behoort, is bij

(1) Cornelis Jacobsz. Duyst, de te eerst aangekomene Jesuit. Zie Brodersen II. passim. Ook van hem zal hierna gelegenheid zijn verder te spreken.

Brodersen II. uit oorspronkelijke bescheiden zoo uitvoerig en grondig behandeld (waarbij, hetgeen het verhaal van W. van der Heyden met de aantekeningen aangaande Leo behelst, niet opweegt (1)), dat zelfs een beknopt *Resumé* daarvan, mij voorkomt hier nog niet wel geplaatst te zijn. Leo was gewis geen onbeduidend man, en daarom in zijn doen den wereldgeestelijken des te gevaarlijker. Sasbout zelf, zijn doodvijand, kenmerkt hem ergens als *homo agilis, qui habet vocem ut tubam, et in conversatione est liberrimus*, terwijl zijn eigen *collega*, Jo. Bergius (2), daarom juist nog niet uit nijd behoeft te hebben gesproken, wanneer hij hem noemt: *Ignorantem, etiam in rebus ad societatem pertinentibus*. Groot schijnt zijn invloed op en zijne heerschappij over de gemoederen, die zich tot hem neigden, te zijn geweest, verregaande de eerbied, welke vooral de onnoozele begijntjes voor zijne heiligheid hadden, en grenzenloos het vertrouwen, hetwelk zij in zijn voorbidden stelden. Hiervoor spreekt onder anderen de kronijk van S. Aecht te Amersfoort, bij van Bemmell. 284, op het jaar 1594:

» In den selven jare op S. Stevens dach quam hier een Jesuit, meester Willem genaemt, die den H. dienst der missen ende des avonds predicatie dede, ende ons

(1) Nu zie ik, dat de Heer Prof. Kist in zijn Archief XIII (III) pag. 190 dit verhaal onvoorwaardijk etc. *hoogst belangrijk* noemt, waarbij ik echter weer meen te mogen doen opmerken, dat ook hij, het door mij aangehaalde werk van Brodersen schijnt te hebben voorbijgezien.

(2) De vierde Jesuit naar den tijd hunner komst in deze gewesten. Zie mede over hem Brodersen II. 39 et *sqq.* passim. Ik zal daarna ook op hem terugkomen.

biegt hoorde; ende hebben wy hem geleken by den Samaritaan, die ons wyn ende olie in ons wonden goot. Des anderen dags celebreerde hy wederom den H. dienst ende dede een klein Sermoen, dat wy meest met traanen hoorden. Hy nam syn afscheyt, seggende, dat hy sich verbleyde, dat hy noch sulke vergaderinge van maagden ende anderen vont in dit verwoeste Lant. Ende wy waren nog een en dertich susteren", en hiervan levert nog een nog duidelijker bewijs, het volgende memoriaal, dat ik eigenlijk met het tot hiertoe gezegde meende te moeten eenigzins inleiden of toelichten:

» Op S. Marien Magdalenen dach, anno 1613 is den officier oft schout van Utrecht gecomen met syn substituit ende dienaers by 't clooster van Hierusalem, ende hebben aldaer met hamers ontstucken ende opgeslagen een deure niet verre van 't clooster, maer van een buerhuys, daer de Moeder in woonden van M^r. D. de Wit, die doen niet t' huys en was, want daer was niemant in. Daer na is hy in 't clooster gecomen, dan door 't opslaen van de deure voorsz. ontleede hem R., die ant outaer stont ende verbergde hem, gelyck oock die luyden verstenen worden, die daer te kerken waeren. Comende die schout in de plaets, daer 't outaer stont, brack het outaer, ende vond daer onder het outaer 2 silveren pul- len, casufel, antependium, enz. Dan doen ter tyt liet den schout te samen daer blyven, behalven die silveren pul- len. Doe die schout die ornamenten op die tyt aen- tasten (t' welck ick wt nieuwicheyt verhalen moet), sei die Procuratrix by haer selven » o heylige M^r. Willem (over een jaer gestorven), bidt voor ons", ende terstont leide die schout die casufel weer neer; 't welck Adri-

ana (1) Procuratrix na date van dien vertelden an sommigen.

Maer na drie dagen liet die schout dat te samen met eenen wagen halen, ende is op Saterdag lestleden openbaer op de straet by den erfhuysmeester vercoft.

Op S. Laurens dach quamen die schryvers ende schepenen in al die begynencloosters (2) ende beschreven alle t' goet, tot stoelen, bancken, stoofkes, spinrocken, torff, botter etc. toe. Dese beschryvinge duerde wel drie dagen. Op S. Bartholomeus dach worde hier die instructie gesonden, die hier by gevoecht is (3). Die van't begynhoff hebben oock all haer incommen moeten anbrengen, ende hebben't eergisteren overgelevert.

Dit clooster ofte die groote vergaderinge van Jerusalem, die de Paters daer gedaen hebben, hebben (so my dunckt) meer quaets gedaen, dan in 25 jaren daer goets wth komen kan.

Ex eventu misprysen nu alle menschen die vergaderinge; dan Wilms volck willent excuseeren, seggende, dattet lange in tiers is geweest. Hierop seide nu onlanex des stadts Secretarius tegen de Mater van Magdalenen (4), dat hoe wel van dese alimentatie in den raet wel over 15 jaer gesproken is, nochtans, seide hy, en soude die separatie ofte alimentatie noch binnen 25 jaer niet geschiet hebben, en hadde die groote vergaderinge in Je-

(1) Adriana Ridder.

(2) Aangaande deze aangelegenheid verdere inlichting in de Resolutien der vroetschap van Apr. 23, Aug. 9, 22, Spt. 20, Oct. 11, 13, Nov. 15 van dit jaar 1613.

(3) Te breed, om hier te worden medegedeeld. Zij staat geregistreerd in 's Raads dagel. boek op den 9 Augustus 1613.

(4) Anna Dircksz. Den personen staat van dat clooster in 1613, vindt men in mijn *Gesch. Archief* II. p. 303.

rusalem niet dagelicx geschiet. Oock seide die Rentm^r. van S. Brigittenclooster al over drie vierendeel jaers tot de Mater van S. Brigitten, dat Jerusalem haer ende alle die cloosters soude in last brengen, om haer excessive dagelicxe vergaderinge, ende dat van vreemde Heeren. Oock seide dieselve Rentm^r. nu onlanx in't selve clooster vande Brigitten » Ick hebt u lange geseit, dat die cloosters deur Jerusalem in last comen soudent.”

Die Procuratrix ende clooster van Jerusalem vorscr. is dick gewaerschouwt. Eens over 2 jaren, van onsen Frans (1), daer na menichmael van anderen. Dan die Procuratrix Adriana namme't altyt qualyck, seggende, dattet niet dan wt haet ende nyt en quam van die weerlicke priers- ters, die de Paters niet en vermochten; so dat die lui- den ten lesten seiden, » ik en wil haer niet langer ver- » manen, want sy wort'er quaet om.” — Sy syn oock dick vermaent van sommige vande magistraet, ja oock van de huysvrouw vanden onderschout.

Nu in de vasten lestleden wouden sommigen van de magistraet in't clooster setten een walsche vrouw, die de kinderen wals leert. Dan dat worden van sommige van- den magistraet belet. Doen wasser een vande magistraet, die seide tot de voorsz. Procuratrix: » siet nu toe, Pro- curatrix, dat ghy u wacht van grote vergaderinge te ma- ken, want ick hebbe u nu geholpen, dat die walsche schoolmeestersche in u clooster niet comen sal, maer is 't, dat ghy weer valt in de handen des magistraets, se en kan ick u niet helpen.”

(1) Denkelyk: Frans Dusseldorp, pater van Maria Magda- lena, en daarna zou men dan denken, dat dit memoriaal gesteld werd, door iemand tot dat clooster in betrekking staande.

'T is in de vasten lestleden over een jaer gebeurt, dat-
ter grote klachten quamen an den officier. Daer quam
een, die seide » Heer Schout, wilt ghy nu komen tot
» Jerusalem, ghy sult daer seer veel volcx vinden; Heer
» Claes heft syn Misse wth, ende nu begint M^r. Wil-
» lem, die Jesuyt." Den schout ginck doen tot S. Ce-
cilien, turberende daer Vigilie.

Daerna preeckte M^r. Willem, p. m., in't clooster van
Jerusalem op Palmsondach (*ni fallor*) seer prysende Je-
rusalem, seggende onder ander woorden: » het lot was op
» Jerusalem geleit, maer het is op S. Cecilien gevallen (1).
» Godt sal Jerusalem wel bewaren, hoe wel dat veel be-
» nyden, dat men hier veel goets doet." Dan seide hy:
« dat komt wt haet ende nytt van sommige in de stadt."

Die Procuratrix vorscr. stont seer op die heylichey-
t van M^r. Willem. Sy plach te seggen » anderen en bid-
» den niet als wy doen, anders soude se Godt oock wel
» bewaren." — Sy hadde seeckere gebeden, die sy int
luyde voordien dienst plach te lesen, ende die offerden
dan M^r. W. Godt in den dienst op, ende daerdoer mein-
den sy bewaert te syn. Na de doet van M^r. Willem
docht haer, dat sy 'tal vercreeg, wat sy van Godt be-

(1) Fra. Dusseldorp (*Annales rerum Belgicum*) schrijft op
het jaar 1612:

» XV. Fbr. Dns Wachtelaer, S. theol. licentiatus et can. S. Ma-
riae Traj., sacerdos, cum apud virgines Caecilienses modicum con-
ventum haberet, turbatur. Ipse quidem evasit, sed monasterium
muletatus 430 florenis. Eodem vero tempore Wilhelmus Lee
e societate apud moniales Hierosolymitanas habuit conventum tre-
centorum hominum, eodemque die hoc fuerat denunciatum praetori
ab iis, qui interfuerant, dicentes, se vidisse, quod jam sacris ves-
tibus indueretur, et tamen praetor, illo neglecto, in Wachtela-
rium irruit."

geerden. Sy seide eens tegen een maecht: » wilt ghy wat van Godt hebben, biddet dan deur M^r. Willem, bidt hem, ghy sultet vercrygen.”

Ryser preeckt noch dick in't clooster, dan 't volck, die hun nalopen, gaen daer s' nachts slapen. Die Pater, die te Vianen (1) is, hefter oock korts noch gepredickt. Vigili' verwondert hem, dat Ryser hem noyt aengesproken heeft in dese swaricheyt.

Daer is in alle cloosters onruste. Wy arbeiden, dat die conventualen byeen blyven souden sonder eigenheit. In alle cloosters synder, die dat niet doen en willen; sommige willen, sommige willen niet: daer is grote onruste oock in Jerusalem.

Of het clooster op den selven dach van Maria Magdalena vermaent was, heb ick geen seeckerheyt. Men seyt, dat sy vermaent waren opden selven dach van een Raetsheers vrouwe. Dan hebbe daer geen seeckerheyt off voor als noch. Moogelick ick wat breeder schryven sal op die naeste reise.

In sommige cloosters syn veel meer geprofesside, dan die alimentatie toe geleit is. Godt geve een salich doorcomen.”

Wilhelm Leo overleed in 1612. Sasbout schrijft op den 11 Augustus van dat jaar aan Gravius:

» *De illo, qui primus (sc. Pater Wilhelmus Leo Jesuita) mihi molestavit, scribitur, quod feria 4. morbo correptus, feria 6. sequente subito extinctus, facie ex morbo denigrata, et clanculo statim sepultus sit.*”

(1) Sasbout bij Brodersen, p. 218: » Praeterito mense (Sept. 1612) venit novus pater, et contemptis articulis, facit, quod vult. Confert se Vianam. . . .”

Hij werd opgevolgd door Ryser, van wien mede in het memoriaal melding geschied, en bij Brodersen II. ook verdere berigten te vinden zijn.

Het nonnen-klooster van Jerusalem, waarvan hier sprake is, en dat met een mans-klooster van denzelfden naam binnen de stad, volgens Matthaeus (Fundd. 237), palende aan het minderbroederklooster, niets te maken heeft, lag in de voorstad, de Weerd. Hetzelve werd gesticht in den jare 1419. Matthaeus brengt althans een' brief van dat jaar bij, krachtens denwelken Bisschop Frederik van Blanckenheim, aan eenige godsvruchtige zusteren, denkelyk op een' te dien behoeve, door hen van te voren ingestelde ordonnancie, vergunde, om een klooster van den regel van den H. Augustinus op te rigten, » *loco*, gelijk het charter zegt: *vulgariter Jerusalem nuncupato infra parochiam S. Jacobi*”, waaruit schijnt te blyken, dat het klooster den naam heeft ontleend van de plaats, die van te voren reeds aldus was geheeten, of hoe dat anders daarmede mag zijn gelegen geweest; want men zou daarbij ook wel op de gedachte kunnen komen, als of hier slechts van een heerscheping van eenig klooster de rede zij. Volgens Heda (p. 286), werd dit klooster, welks ligging door hem wordt omschreven, als:

» . . . *convicinum Insulae et ditioni Laurentii sive pelli pariorum. . .*”

mede eene prooi van den verschrikkelijken brand van 1431. Dat hetzelve echter 13 jaren daarna, in welken vorm dan ook, reeds weer uit de asch was opgerezen, is mij gebleken uit eene oorspronkelyke, op Francyn geschrevene acte, gedagteekend van *Dinxdaghes na S. Agnieten daghe* van dat jaar. Matthaeus heeft voorts

door een' schepenbrief aangetoond, dat dit klooster in 1513 binnen de stad werd gebragt, als wordende door dien brief den bewoners aldaar eene bekwame daarin nader omschrevene plaats aangewezen. Reeds vroeger is deze zaak tusschen den magistraat en de kloosterlingen ter sprake gekomen. Ik lees onder anderen in 's Raads dagelijks boek op Woensdag na Oculi 1493:

» Totten susteren van Jerusalem, haer clooster binnen de stad te mogen brengen *etc.* . . zijn geschickt. . .”

De naaste oorzaak van dezen maatregel lag toen wel in het lot, hetwelk dit klooster zal hebben ondervonden, als de Heer van IJsselstein des Dingsdags na Valentijn, dat is, den 19 Februarij, op den middag met eenige duizend knechten in 't Sticht overstapte, en 's anderen daags, op Woensdag, den Weerd inkreeg, waaruit hij, na een verblijf van acht dagen, niet dan met groot geld kon worden uitgekocht, zoo als dit mede, en breeder, in 't genoemde register geboekt staat. Dat echter de zaak toen nog geen voortgang had, blijkt uit het gezegde.

J. J. DODT v. FL.

'S RAETS

MERKWAERDIGHE SLITINGHEN

1457—1462.

(Vervolg van bladz. 249).

1457. **W**ant Wouter Petersz *onabeliken op onsen Heere den Domproest ghesproken heeft*, soe heeft hi *een nacht opt vleyshuys gheleghen ende is ghecomen in hemde ende in broeke ter clocke ende sel onsen rade verghiffenisse bidden ende terstont medegaen voir onsen Heer Domproest ende bidden dien oeck verghiffenisse ende gheven der stat te beteringhe v^m steens (159).*
- Want Jan Gherytsz enen tyt verleden *twoe moerden heeft helpen doen inden lande van Brabant*, soe sel men dat *rechten mettet rat aen syn lyf, als een moerdnaer (160).*
- Want Rutger, die pynre, een wyltyts leden binnen onser stat *doet ghesteken heeft*, Jan, den weert *indie Lely opt Sant*, ende dieselve Rutger begrepen wart, soe sel men dat *rechten als 't behoert, na onser stat rechten, metten sweerde aen sinen live (161).*
1458. Want *veel glasen binnen onser stat ontwe ghe- worpen worden*, ende men niet en weet, wie dat doet, soe is nu bevonden, dat Ja. Wemmersz, die mesmaker, *glase in die Sadelstraet*

ontwe gheworpen heeft, ende daerom sel hi wter stat wesen ende een mile van der stat ter tyt toe hi een beevaert te Sint Jacob ghedaen sel hebben, ende nochtans niet weder incomen, dan bi consente ons raets (162).

1458. *Want meyster Aernt Jansz, scherprechter, enen onsen borgher, daer hi niet op te segghen en hadde, ondadelijke ghesteken heeft, soe sel men dat rechten metten sweerde aen sinen live (163).*

1459. *Want Wouter Andriesz een meechdekyn, den heydenen toebehoerende, buten onser stat boven gheleide ondadeliken doetgescoten heeft, soe verbiet hem die raet onse stat ende een mile van der stat te wesen, ewelic op syn lyf (164).*

— *Want Melis, Jan Franken soen, enen priester gequest heeft, daer noch gheen beteringhe van gesciet en is, soe verbiet hem de raet onse stat ende een mile vander stat te wesen op syn lyf ter tyt toe hi beteringhe gedaen sel hebben der ecclesie ende den ghenen, die hi gequest heeft, ende oec den rade beteringhe ghedaen sel hebben, want hi boven verbot ons raets in onser stat vriheden ghecomen is (165).*

— *Want Grietke Vossen tot veel steden ende tiden die luden dat hoer ghestolen heeft, soe si hoer selven dat beliet heeft, soe sel si opte kaec staen ende men sel hoer een oer ofsniden ende enen slotel in de wanghe drucken, ende daer toe sel si den steen draghen, ende wter stat wesen ende een mile vander stat ewelic op haer lyf (166).*

1459. Want Meyster Bertout, M^r. Bertouts sone van Huechem, die scermer, *ghevrees*, *ghejaecht ende aenghevaert heeft* Ghysbert die Boell ende syn dochter, daer si bi avont te samen ghinghen op Sint Janskerchoff, soe verbiet hem die raet onse stat ende een mile van der stat te wesen c. jaer op hoer lyf (167).

— Want Meerten Willamsz, Dirken syn suster ende Jan Jansz, der voorsz. Dirken sone, *gheweest syn in Joncfrouw* Beatrix ende haer moeder huysse ende hebben daer misselic ghebeerde van slaen ende gherufte ghehad, teghen verbot sraets, soe sel Meerten onser stat te betteringhe gheven, behalven syn koeren, v^m steens, Dirken sel verghiffenisse bidden, ende Jan sel v. jaer wter stat wesen ende een mile vander stat op syn lyf (168).

— Want Jan van Amsterdam, Claes die Vriese ende Zwarte Jan hem beholpen hebben met menigherhande boeverien, spuelen, alsoe quaerten, dobbelen ende ryemken te steken, soe sellen si morgghen te voormiddage opter kaec staen ende dan terstont wter stat gaen, ende de raet verbiet hem die stat ende een mile van der stat te wesen twee jare lanc op hoer lyf (169).

1460. Want Meester Ja. Tayaert een lichte Deerne ghebesicht heeft, ende haer hare loen ofghedronghen heeft metten messe, soe sel hi opte kaec staen, ende men sellen gheselen, ende men verbiet hem die stat ende een mile vander stat te wesen tien jaer op syn lyf (170).

— Want Jan Strwe ende Cornelis Stevensz

inden Tollensteghe, enen man van buten in kakerellinghe, boven gheleide, ghestoten ende tsyne of hebben willen drucken, mit machte teghen synen danck, soe sellen si voer onser clocken komen in hemde ende in broec mit enen blanken sweerde ende bekennen hoer lyf verboert te hebben ende wilcoeren op hoer lyf, gheen onstantaftighe saken meer te doen ende onse stat te beteringhe geven elcx x^m steens. Den wilcoere deden si terstont voor der clocken (171).

1460. Oec verbiet die raet *scheel* Faes ende Heyn die Groot onse stat ende een mile vander stat te wesen drie jaren lanc op hoer lyf om hoer boeveriger spuele wil (172).

1461. Want Arent Willamsz hem met transinieringen beholpen ende ghehanteert heeft, soe hi hemselven dat beliet heeft, daerom sel men dat rechten metten sweerde aen sinen live (173).

— Want Jan Jansz onnatuerliken mit beesten ghe-daen heeft, soe hi dat selve beliet heeft, daerom sel men dat rechten mitten brande aen sinen live (174).

— Want Bely Henricx dochter hoer selfs kynt op eene ontamelyke stede, om dat van den live ter doet te brenghen, gebracht heeft, daerom verbiet men haer onse stat ende een mile vander stat te bliven ewelic op haer lyf (175).

— Want Coman Heyn met valsche teerninghen ghespuelt heeft ende andere boeverighe spuelen ommegeghehaen, alse dat ryemken ghesteken, soe verbiet men hem onse stat ende een mile vander stat te wesen ewelic op syn lyf (176).

— Want Jan van Leyen, als een priester ghe-

- beden heeft, ende nochtans een weerlic man is, soe verbiet men hem onse stat, ende een mile vander stat te wesen vyf jaer lanc op syn lyf (177).*
1461. *Want Jan Pyp hellinc van Peer, in den dorpe tot Peer enen gheheten Aart Styfs dat syne gheweldeliken ghenomen ende ghetransiniert heeft, soe hi hem dat selve beliet heeft, daerom sel men dat rechten metten sweerde aen sinen live (178).*
1462. *Want Zwane, Jans wyf van Herwerden, haer met onbehoerlyke dinghen beholpen heeft, daermede sy goede mannen beruft ende befaemt heeft, daerom verbiet men haer onse stat twe jaer lanc naestcomende ende een mile vander stat te bliven op haer lyf (179).*

(Het vervolg hierna).

J. J. DODT v. FL.

PAARDENMARKTEN.

Gemarkt op den 8 Augustus 1843.

Kantoor Wittevroutenpoort.	47 Stuks.
» Catharijnepoort.	149 »
» Ridderschapsvaart.	71 »
» Vaartschen Rijn.	55 »
» Roodebrug.	28 »
» Weerd Barrière.	6 »
» Tolstecgpoort.	31 »

te zamen 388 Stuks.

TAFEL

VAN

WEERKUNDIGE WAARNEMINGEN,

In de maand AUGUSTUS 1843,

GEDAAN AAN HET

CHEMISCH LABORATORIUM

VAN

's **Rijks Oec-Artsenijschool**

te **UTRECHT,**

ONDER TOEZIGT VAN DEN HOOGLEERAAR

P. J. J. de Fremeryj.

NB. De Waarnemingen geschieden des morgens te 9, des middags te 12, des namiddags te 3 en des avonds te 9 uren.

DATUM.	BAROMETER IN MILLIMETERS.				THERMOMETER IN 1000.				WINDSTREEK 's MIDD. te 12ur.	WEERSGESTELD. 's MIDD. 12UREN.
	9 ur.	12 u.	3 ur.	9 ur.	9 ur.	12 u.	3 ur.	9 ur.		
1	762	763	765	764	182	17	175	142	N. w.	Bewolkt.
2	761	760	759	759	175	206	216	14	Z. w.	idem.
3	757	757	757	757	154	185	20	146	w.	idem.
4	753	755	753	753	152	165	172	155	Z. w.	Betrokken.
5	756	757	760	758	154	166	165	158	N.	Zwaar bewolkt.
6	760	761	763	766	147	168	167	124	idem.	Bewolkt.
7	770	770	771	771	168	175	185	146	w.	idem.
8	771	771	770	770	185	19	20	135	idem.	Betrokken.
9	768	768	767	767	197	212	215	17	Z.	idem.
10	764	764	763	765	20	228	254	15	idem.	Helder.
11	767	768	769	770	173	17	157	128	N.	Bewolkt.
12	770	769	769	770	153	158	158	146	N. o.	Betrokken.
13	770	768	768	768	164	20	204	163	o.	Helder.
14	766	765	765	765	208	255	25	178	idem.	idem.
15	765	763	763	764	21	24	244	18	Z. o.	idem.
16	766	766	765	766	234	28	256	194	Z.	Wenig bewolkt.

DATUM.	BAROMETER IN MILLIMETERS.				THERMOMETER IN 100°.				WINDSTREEK 'S MIDD. 12 UREN.	WEERSGESTELDH. 'S MIDD. 12 UREN.
	9 ur.	12 u.	3 ur.	9 ur.	9 ur.	12 u.	3 ur.	9 ur.		
17	767	767	767	768	21 ₅	24 ₆	237	196	O.	Helder.
18	768	767	766	766	23 ₆	25	236	19	idem.	idem.
19	762	761	760	759	22 ₅	23 ₈	25	134	Z.	idem.
20	753	753	757	757	20 ₂	23	255	134	Z. W.	Bewolkt.
21	739	760	762	762	16 ₆	19	20 ₂	128	N.	Betrokken.
22	760	758	756	755	16	18 ₃	186	146	idem.	Bewolkt.
23	755	756	756	755	16 ₆	17 ₈	186	143	W.	Regen.
24	751	752	754	760	16 ₆	19	19	153	N.	Betrokken.
25	764	765	764	765	17 ₃	19 ₇	20 ₆	163	Z.	Bewolkt.
26	765	765	765	763	18 ₈	22 ₂	225	152	idem.	Betrokken.
27	769	769	769	768	177	20 ₈	22 ₂	16 ₂	idem.	idem.
28	768	768	766	765	18 ₈	20	214	176	idem.	Helder.
29	765	763	766	767	19 ₂	204	196	133	W.	Betrokken.
30	768	768	768	770	174	20	204	133	idem.	idem.
31	770	771	770	771	18	19 ₃	19 ₅	14	O.	Weinig bewolkt.
1	7624	7576	7623	7632	1784	1665	1729	1446	GEMIDDELDE WAARNEMING Vanden 1st. tot den 1te.	
2	7657	7632	7649	7603	2019	2117	2266	1742	— — 1ten. — — 20e.	
3	7369	7633	7652	7641	1755	1513	2023	1540	— — 21st. — — 31st.	

1 's morgens vroeg regen.

2 's avonds regen.

4 's namiddags regen.

5 's morgens regen.

6 's morgens regen en 's namiddags onweder met sterke regen.

10 's namiddags en 's avonds onweder met regen.

11 windrig 's namiddags regen.

13 's namiddags een weinig onweder.

17 's namiddags een weinig onweder.

20 's morgens en 's namiddags regen.

21 's morgens regen.

25 's avonds een weinig regen.

29 's namiddags regen.

Algemeen gemiddeld, Barometer 76298, Thermometer 1798.

Augustus 1843.

STAAT DER GEBORENEN, VOLTROKKEN HUWELIJKEN, OVERLEDENEN, enz., in de Steden der Provincie UTRECHT.

	GEBORENEN.										Huwelijken. ECHTSCHIEDINGEN	OVERLEDENEN.	
	Getal.		waaronder:									M.	V.
	M.	V.	Onechte.		Tweel.	Doodgeb.							
			M.	V.		M.	V.						
UTRECHT.	60	62	5	5	»	2	1	49	»	56	38		
AMERSFOORT.	11	19	3	2	»	1	2	10	»	8	8		
RHENEN.	3	4	»	1	»	»	»	»	»	2	1		
WIJK BIJ DUURSTEDEN.	3	1	»	»	»	»	»	3	»	4	1		
MONTFOORT.	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»		
IJSSELSTEIN.	6	5	»	»	»	»	»	3	»	4	5		

STAND DES WATERS, te VREESWIJK in de Rivier DE LEK.

	onder Nulpeil.
1 Augustus 1843.	2 el 95 dm.
15 ——— ———	3 - 13 —
31 ——— ———	2 - 69 —

DE PENSIE.

Na het uitsterven van het Salische Keizershuis in 1125 begon de magt en het aanzien van het Utrechtsche Bisdom langzamerhand te verminderen. Dit was van hoogst nadeelige gevolgen voor het vroeger zoo bloeiende en uitgestrekte handelsverkeer der stad Utrecht (1); hare burgers werden eindelijk door de toenemende magt der Graven van Holland genoodzaakt, zich te onderwerpen aan de door deze, of tot hun bijzonder voordeel of ter belemmering des Utrechtschen handels, gevorderde tollén. Deze belemmeringen waren evenwel niet in staat, dien handel geheel en al te vernietigen. Integendeel zien wij de burgers en het stedelijk bestuur, somtijds ook de Bisschoppen, ijverig werkzaam, om dien handel te bevestigen, uit te breiden en door verdragen te beveiligen, tot er eindelijk, na velerlei lotwissel, eene vaste overeenkomst werd getroffen, waarbij de Graven van Holland hun, tegen eene jaarlijksche opbrengst of *pensie*, aanzienlijke voordeelen ten opzichte der tollén bewilligden.

Het vroeger (2) voorgenomen onderzoek omtrent het ontstaan en de voorwaarden dezer overeenkomst vangen wij aan

(1) Zie: Mr. H. M. A. J. van Asch van Wijck, Geschiedk. beschouwing van het oude handelsverkeer der stad Utrecht.

(2) Zie het stukje, getiteld: de Hofbeer, in dit Tijdschrift, 1842. De aldaar blz. 23 medegedeelde gissing, dat de voor Utrecht zoo vernederend geachte tentoonstelling van den hofbeer *het eerst* zou hebben plaats gehad na de plundering van 's Gravenhage onder van Rossum, vervalt, naar het schijnt, wegens eene plaats in den brief van Marcus van Weese, Proost van Culenburch, aan zijnen broeder Christoffel, die met van Rossum in 's Hage was, geschreven op Zondag Reminiscere anno 1528. Men leest

met de vermelding van een charter van Graaf Willem II, die, zoo als bekend is, toen hij reeds de waardigheid van Roomsche Koning bekleedde, zich als burger van Utrecht deed inschrijven (1). Hij nam op den 18^{den} Junij 1252 de burgers dier stad, wegens hunne standvastige trouw en liefde jegens hem, voor hunne personen en goederen in zijne en des Heiligen Rijks bescherming en geleide binnen Holland en Zeeland, zoo te land als te water, en beloofde hun zijne hulp, indien iemand hunne *goede gewoonten en oude regten* zocht te verkorten. Zij genoten dus toen reeds bij hun verkeer in Holland en Zeeland eenige voordeelen, berustende of op goede, d. i. wel hergebragte, wel en wettig verworvene, gewoonten, of op oude regten, die waarschijnlijk, juist ten gevolge hunner hooge oudheid, nimmer waren beschreven. Waarin die voordeelen bestonden, wordt in den giftbrief niet nader vermeld; maar de uitdrukkingen „personen en goederen, zoo te land als te water,” doen natuurlijk aan handelsvoorregten denken; en uit de behoefte aan 's Graven bescherming schijnt te blijken, dat deze aanzienlijk genoeg waren, om nijd en zucht tot verkorting te wekken.

Ruim 25 jaren later (2) sloot Floris V, Willems zoon en

daar, dat van Rossum aan zijne vrienden te Utrecht had beloofd » mede te brengen die yseren nagel of spil, om op 't Sint Jans Kerckhoff te leggen tot eene eeuwige memorie.” Naar alle waarschijnlijkheid wordt hier de paal op het Binnenhof bedoeld, waaraan de heer gelegd werd. Zie dezen merkwaardigen brief, waarop de Heer van der Monde mij opmerkzaam heeft gemaakt, achter Hortensius, Wtrechtsche Geschiedenissen, overgeset door A. Strick. 's Gravenhage 1625.

(1) De Beka, p. 80. Meda, p. 206. Zie het Charter aldaar in de Aanteekeningen, p. 209 en bij van Mieris, Charterb. I. 267. Vergel. Meerman, Gesch. van Graaf Willem van Holland, II. 77.

(2) In 1273. Van Mieris, I. 398.

opvolger, een verdrag van vriendschap met Schout, Schepenen, Raad en « de gemeenre stat” van Utrecht, waarbij deze be- loofden, den Graaf in alle dingen met raad en daad te helpen, en bij de verkiezing van eenen Bisschop den door hem aan- bevolene te begunstigen. Wederkeurig zegt Floris hun zijne hulp toe, en neemt in het bijzonder hen en hunne goederen in zijn gebied, zoo te water als te land, in geleide en be- scherming. Uitdrukkelijk wordt er bij bepaald, dat dit ver- drag niet alleen voor hem, maar ook voor zijne kinderen na hem zou gelden. Ook in het vredesverdrag, den 7 Mei 1295 tusschen hem en Jan II, Bisschop van Utrecht, gesloten (1), wordt aan de kooplieden uit het Sticht in 's Graven landen « starcken vrede ende goet geleyde” toegezegd.

Door deze of soortgelijke begunstigen des handels zochten de Graven van Holland de toegenegenheid der Utrechtsche burgers te winnen, zoowel ten einde zich van krachtige bond- genooten in hunne oorlogen te verzekeren, als voornamelijk om hunnen invloed op de zaken des Bisdoms uit te breiden. Zoo ontvingen die van Utrecht op den 21 Julij 1300 (2) van Graaf Jan II en diens broeder Guij van Henegouwen belofte van bescherming van lijf en goed binnen hun gebied, zoo te water als te land. De Graaf ondersteunde in die da- gen den aanhang van den Burgemeester Jan van Lichten- berg tegen Bisschop Willem II. En nadat deze krijgs- zuchtige kerkvoogd, van eenen inval in de landen van Amstel en Woerden teruggetrokken, den 4^{den} Julij 1301 op de Hooge Woerd in een gevecht tegen de Hollanders was geslagen en gesneuveld, werd Guij van Henegouwen, door zijus broe- ders invloed, tot de Bisschoppelijke waardigheid verheven (3). Gedurende Guij's regering heerschte de beste verstandhou-

(1) Van Mieris, I. 551.

(2) Van Mieris, II. 14.

(3) Wagenaar, Vaderl. Hist. III. 150 - 152.

ding tusschen het Sticht en Holland; en toen hij in 1317 was overleden, bewerkte Graaf Willem III de verkiezing van zijnen bloedverwant Frederik II, die, even als Jan III, geheel en al onder Hollandschen invloed stond (1).

In geen der boven aangehaalde charters wordt uitdrukkelijke melding gevonden van tolregten of verminderde tolgelden. Deze komt het eerst voor in het merkwaardige charter van Willem III, gegeven op S. Thomasdag (21 Dec.) 1316. De Graaf vergunde hierbij, ter bede van zijnen oom, Bisschop Guij, aan allen die binnen de stad Utrecht woonden, vrij te mogen varen door alle zijne landen van Holland, Zeeland en Friesland, tegen voldoening van zekere bepaalde som voor elk schip, als ook voor granen, wijn, pelterijen, marserien en onderscheidene soorten van lakenen, en van den honderdsten penning voor alle andere goederen. Van dit belangrijke stuk volgt hier een naauwkeurige afdruk; naar het oorspronkelijke charter, dat, met 's Graven zegel, in groen was gesterkt, nog op het archief der stad Utrecht voorhanden is (2).

» Wi Willaem, Grave van Henegouwen, van Holland, van Zelant, ende here van Vrieslant: Maken cont allen den ghenen, die dese letteren sullen sien, off horen lesen, dat wi om bede ons lieffs heren ende oems, des bisscops van Utrecht, hebben ghedaen sulke gratic, allen den ghenen, die wonen binnen der stat van Utrecht, dat wi willen, dat si varen sullen ende keren doer al onse lant van Hollant, van Zelant, ende van Vrieslant, voer onse tollen met sulken rechte, alse hier na ghescreven staet: dats te verstane van elken hoede tarwen

(1) Wagenaar, t. a. p. 193, 220—224.

(2) Bij vergelijking met den afdruk bij van Mieris II. 177 zal men aanmerkelijk verschil vinden. De naauwkeurige mededeeling van dit stuk, even als van de overige uit de stads-archieven ontleende, waarvan hier gebruik is gemaakt, hebben wij te danken aan den welwillenden ijver van den Heer van der Monde.

of rogghen, of witter erweten tuaelf penninghe Hollant-
sche, van elken hoede ghersten off grawer erweten achte
penninghe Holl., van enen hoede haveren vier penninghe
Holl. van eenre roede wyns, twee corte vaten voer ene
roede, zeventien penninghe inghelsche, ende van elker
roede wyns ene halve take wyns, off ses penninghe Holl.
voer die halve take, ghelt of wyn te nemen, sal staen
an onse tolnaers, ende daer toe voer elke roede dordal-
ven penning Holl. van enen scepe achte penninghe Holl.
van enen packe pelsieren seven seclinghe ende ses pen-
ninghe Holl. van enen scarlaken sestien penninghe, van
enen dobbel gheverweden laken achte penninghe Holl. van
enen strypten of, blawen laken vier penninghe Holl. van
enen witten laken of ghyeselsayen (1), twee penninghe Holl.
van eenre manheve (2) marsieren (3), twee huven (4)

(1) Ghiselsayenlaken. Van Mieris op deze plaats.

(2) *Manheve*, elders *manhave*, een gewigt van 450 ponden.
Zie van Mieris, Charterboek, IV. 266.

(3) *Marsieren*, elders *marcerien*, *merssieren*, denkelijk het-
zelfde als *mersen*, 'tgeen Dr. Hermans, Geschiedk. mengelwerk
over Noord-Brabant, III. 218 verklaart door » krameryen. De
Mersentuin te Bergen-op-Zoom b. v. is de tuin der kramersgilde.”
Men vergelijk *merces*, *mercator*, *marchandises*, *marškramer* en
maršlieden (van Asch van Wijck, Handelsverkeer van Utrecht,
blz. 558). In het algemeen schijnt men er velerlei koopwaren, met
uitzondering van de zoogenoemde stukgoederen, door te moeten
verstaan, ook gemaakte kleederen, blijkens de hier vermelde huven
en handschoenen. Vergel. vooral het charter van Reinald IV,
Hertog van Gelre, 13 Dec. 1413, bij K. Burman, Utr. Jaarb. I. 145.

(4) *Huven* of kovel's zijn kleine schoudermanteltjes, naar mate
van den rijkdom des bezitters van zijde of fluweel met zilver of
goud omzoomd, en oudtijds met bellen van dat metaal versierd.
Ieder lid van den Raad te Utrecht ontving zulk een kovel ten ge-
schenke; ook aan de mindere dienaars, zelfs aan den stads gek,
werden kovel's, maar van geringere waarde, gegeven. Op den ti-
tel van: *Utrecht en derzelver fraaije omstreken*, ziet men de af-

ende twee paer hanscoen (1) ende twee scellinghe Holl.
 Ende van allen anderen goede, dat si voeren, sullen si
 gheven den hondertsten marc voer deerste tollen, daer
 si voer comen, ende dan sullen si nemen der tolnaer
 teken ter eerster tollen, ende daer mede sullen si die
 vaert metten goede vri varen voer al dander tollen. Dit
 sal gheduren tot onsen goeddenken ende wedersegghen.
 In oronde desen brieve bezeghelt met onsen zeghele,
 ghegheven in den Haghe, in Sinte Thomas daghe, in
 den jare ons Heren dusent driehondert ende sestiene."

Het blijkt uit de onderzoekingen van Mr. H. M. A. J.
 van Asch van Wijck, dat de meeste der in dit charter
 uitdrukkelijk genoemde waren reeds vroeger in den handel der
 Utrechters voorkomen (2). Hieruit, zoowel als uit de voor
 deze waren in het bijzonder vastgestelde tolgelden, wordt het
 waarschijnlijk, dat zij, toen dit charter werd verleend, de
 hoofdoorwerpen waren van den handel der Utrechters in
 Holland, Zeeland en Friesland.

Bij deze schenking bedong Willem III geenerlei opbrengst
 of pensie, boven de genoemde tollen te betalen. Het was
 eene "gratie," welker verleening uit de toenmalige betrekking
 van het Sticht tot Holland zeer wel te verklaren is. Zij zoude

beelding van eenen Burgemeester, met zulk eenen kovel ver-
 sierd. *Red.*

(1) Ook handschoenen werden oudtijds niet zelden ten geschenke
 gegeven. Zie Burman, Utr. jaarb. I. in het voorbericht. Het
 geschiedt nog op begrafenissen.

(2) Zie over den wijn, die uit Keulen langs den Rijn noord-
 waarts werd vervoerd, de Beschouw. van het handelsverkeer der stad
 Utrecht, blz. 117, 152—156, 277, 450, 503, 527, 558. Over
 den graanhandel blz. 450. Over de laken-nering blz. 147, 148,
 276, 524 en volgg. Over de pelterijen blz. 478—481, 540. Over
 goudsmidswerk en andere fijn bearbeide voorwerpen of bijoute-
 rien, die ook onder den naam van *marserien* schijnen begrepen te
 worden, blz. 542, 546, 548.

ook, zoo als er uitdrukkelijk wordt bijgevoegd, niet langer duren dan het den Graaf goed dacht, dat is, zoo lang de Stichtsche zaken naar zijn genoegen werden bestuurd. Zoo bevestigde dan ook zijn zoon Willem IV deze voorregten « tot zijn wederzeggen toe,» op den 17 Sept. 1537 (1).

Reeds kort daarop werd deze goede verstandhouding voor eene poos gestoord, toen Bisschop Jan III in Junij 1540 was overleden. Bij de oneenigheden over de verkiezing van eenen opvolger werd Willem IV door de kerkelijken, die, even als hij, Jan van Arkel begunstigen, voor twee jaren tot « Voghet ende Mombair' des Bisdoms verkoren (2). De twisten, bij deze gelegenheid tusschen hem en de gilden en burgers van Utrecht ontstaan, voerden tot gevechten, of, zoo als men toen sprak, tot oorlog, waarin acht burgers sneuvelden. De beslechting werd opgedragen aan de uitspraak van 's Graven oom, Jan van Henegouwen, Heer van Beaumont, van Gouda en van Schoonhoven. Deze veroordeelde de Utrechtschen tot het betalen van 5200 ponden zwarten tournois aan Graaf Willem, doch ontsloeg hen daarentegen van de verplichting, die zij jegens Willem III gehad hadden, om hem met 200 mannen te dienen (3), en waarop ook Willem IV aanspraak maakte. De Graaf schold hun dan ook werkelijk vier dagen later (4), ter bede van Jan « Bisschop van Utrecht,» en van den Heer van Beaumont, die dienst kwijt, en nam hen binnen zijne landen in bescherming, mits betalende « alsulken tol, costume ende recht,» als zij ten tijde zijns vaders hadden gedaan. Vormen de woorden « tol,

(1) Van Mieris, D. II. blz. 596.

(2) Wagenaar, III. 256.

(3) (4) Van Mieris, op 8 en 12 April 1340 (d. i. 1341. Volgens den stijl van den Hove van Holland was het toen nog 1340. Zie van Mieris, Histori der Nederl. Vorsten, blz. 6—8 van het voorberigt. Matthaeus, Fund. et fata Ecclesiarum, p. 533. Burman, Utr. jaarb. I. 53, 54).

costume ende recht" hier eene dier tautologische uitdrukkingen, welke men meermalen uit voorzigtigheid, om niets over te slaan, in openbare stukken bezigde, of moeten wij aan elk woord eene bijzondere beteekenis hechten? Dan zou men bij *costume* aan het zenden van eenen beer, bij *regt* aan de betaling eener pensie kunnen denken. Daar echter de melding van genen eerst eene eeuw later in de stadsrekeningen voorkomt (1), en deze niet voor 1356 uitdrukkelijk wordt vastgesteld, acht ik de eerste opvatting verkieslijk, te meer daar in denzelfden brief de bedoelde uitdrukking door die van « tol ende costume" wordt vervangen. Overigens duurden deze tolregten alleenlijk tot wederzeggen, maar de bescherming zoo lang als de Graaf zou leven. Door deze vergunningen verzekerde Willem IV zich op nieuw van eenen grooten invloed op de zaken van het Sticht. Nog denzelfden dag (2) verbonden zich Burgemeesters, Schepenen, Raad en de gemeene gilden van Utrecht, wegens 's Graven « zonderlinghe vriendicheyt en gracie," wanneer het bisdom of eenige andere praelatuur of waardigheid gedurende zijn leven open kwam, en hij voor zijnen vriend of zijne vrienden daarom verzocht, hem behulpzaam te wezen « mit woirden, mit bede ende mit allen ghereckelicken zaken." En kort daarop (3) beloofden zij hem, wanneer hij in oorlog was, mits niet tegen den Bisschop, te zullen toelaten zijnen voorraad binnen de stad te koopen en van daar uit te voeren.

Het is mij niet gebleken, van waar de boven vermelde verpligting, om Willem III met 200 man, denkelijk naar de gewoonte dier tijden slechts voor een bepaald getal weken, te dienen, afkomstig was. Een zoo gewichtig punt was zeker wel door eene schriftelijke overeenkomst vastgesteld; maar

(1) Zie dit Tijdschrift, 1842, blz. 9.

(2) Van Mieris, D. II. blz. 635.

(3) Vrijdags na beloken Paschen; van Mieris, D. II. blz. 636.

deze schijnt niet tot ons overgekomen. Hadden die van Utrecht deze dienstverplichting misschien uit dankbaarheid voor de verleende tolregten, of om die verleening te bevorderen, op zich genomen?

Eerlang zocht Willem IV « zijne goede vrienden, de gemeene burgers der stad Utrecht », door nieuwe gunstbewijzen nog nader aan zich te verbinden. In Julij deszelfden jaars (1), terwijl hij zich binnen de stad bevond, stond hij hun toe voorbij al zijne tollën van Holland en Zeeland « stapelvrij te varen in allen manieren. » Onmiddellijk daarop volgt in den Giftbrief: « dat sy tolvry varen voorby onse tollën voorsz. dit zal dueren tot onsen wederseggen. » Wordt hiermede onderscheid gemaakt tusschen *stapelvrij* en *tolvrij* varen, en werd het eerste voor altijd, het laatste slechts tot wederzeggen vergund? Mag men aannemen, dat die tolvrijheid bij eene andere, ons onbekende, gelegenheid was geschonken, ('t geen zeer onwaarschijnlijk voorkomt, daar van zulk eene belangrijke gift, indien al het charter niet was bewaard gebleven, ten minste meermalen melding zou worden gevonden,) of moet men door tolvrijheid het regt verstaan, om tegen verminderde tollën te varen volgens de vergunning van Willem III? Dat *tolvrij* hier in den zin van *stapelvrij* zou gebezigd zijn, is niet waarschijnlijk. Hoe dit zij, er valt niet aan te twijfelen, of de schenking van dit voorregt moest dienen, om 's Graven invloed op de zaken van het Sticht nog verder uit te breiden.

Maar nadat Jan van Arkel in November 1542 eindelijk door den Paus als Bisschop was erkend, schijnt men zich aan dien invloed te hebben willen onttrekken. Althans wij lezen, dat Graaf Willem IV, ontevreden omdat men bij de keuze van eenen Proost van S. Jan zich niet naar zijn verlangen

(1) Des manendags voor S. Marien-Magdalenen-dag. Van Mieris, D. II. blz. 641.

had geschikt (1), in Junij 1545 met eene zeer aanzienlijke legermagt voor Utrecht kwam, en de stad eenige weken lang aantastte. Maar zij was voor twee maanden van leeftogt voorzien, en werd door de burgers dapper verdedigd. De Graaf, wiens leger aanmerkelijk leed, sloot, nogmaals onder bemiddeling van zijnen oom Jan van Beaumont, in Julij een bestand, volgens 't welk vierhonderd Utrechtsche burgers, ongegord, blootshoofds en barrevoets voor zijne tent moesten komen, en hem knielende om vergiffenis bidden (2). Ofschoon aan deze vernederende voorwaarde werd voldaan (3), evenwel werd het bestand niet door eenen zoen gevolgd (4), 't geen toe te schrijven is aan den spoedig gevolgden dood van Graaf Willem, die in Sept. van hetzelfde jaar niet ver van Staveren in eenen strijd tegen de Oost-Friezen (de bewoners van Friesland ten Oosten van de Zuiderzee) sneuvelde. Bisschop Jan IV, de gelegenheid gunstig ziende, hervatte na eenigen tijd de vijandelijkheden, en bemagtigde Eemnes en Oudewater, dat hij deed plunderen en verbranden. Willem, Hertog van Beijeren, Verbeider der Graaflijkheden van Henegouwen, van Holland, van Zeeland en van de Heerlijkheid van Friesland, daagde daarom in 1548 den Bisschop en de stad van Utrecht ten strijde tusschen IJsselstein en Jutfaas (5). De Hollanders werden na een heftig gevecht geslagen, waarop Willem last gaf, alle goederen van die van de stad en het Sticht van Utrecht in Zuid-Holland voor hem

(1) Wagenaar, III. 256 gist, dat de Graaf ontevreden was, omdat de Bisschop, bij zijn vertrek naar Grenoble, zijnen broeder Robert van Arkel tot Nomber had aangesteld.

(2) Van Mieris, D. II. blz. 695.

(3) Wagenaar, III. 258.

(4) Van Mieris, D. II. blz. 703.

(5) Zie den merkwaardigen uitdagingsbrief, onder anderen bij Wagenaar, III. 273.

aan te slaan en te verkoopen (1). Niet voor den 15^{den} Mei 1551 (2) kwam er verzoening en vrede tusschen de beide partijen. In de hieromtrent gemaakte verdragen, zoowel met Willem, die toen reeds den titel voerde van Graaf van Holland en Zeeland en Heer van Friesland, als met zijne moeder Margaretha (3), wordt van den handel of de tolregten der Utrechters met geen woord gerept. Ook duurde de vrede slechts korten tijd. Willem V, over de strooperijen van 's Bisschops knechten op Hollandschen bodem verstoord (4), verklaarde hem den oorlog in Nov. 1555. Vruchteloos zocht de Bisschop hulp bij de burgers van Utrecht. De Heeren van IJsselstein, Kuilenburg en Vianen, benevens verscheidene andere Stichtsche Edelen, heimelijk met Willem V verbonden, wisten te bewerken, dat zij weigerden met 's Bisschops geworvene knechten ten strijde te trekken (5). Schoon Jan zich moedig gedroeg, en in 1556 Weesp en Muiden bemagtigde en verbrandde, evenwel was hij doorgaans in het nadeel, zoodat hij, om de verdere verwoesting van het Sticht voor te komen, in eigen persoon onder vrij geleide in 's Hertogs leger kwam, en om vrede verzocht. De zoen werd getroffen op de Hooge Woerd bij Utrecht, 30 Junij 1556 (6). De Hertog nam hierbij de « ghemene gilden ende die borghers, woenastich binnen der Stat van Utrecht, hoer lyf ende hoer goet" binnen zijn gebied in bescherming, zoo te land als te water, overeenkomstig den brief van zijnen oom Willem IV. Hij stond hun toe, voortaan te varen tegen voldoening van « alsulken tolle, coustume ende recht," als zij

(1) Van Mieris, D. II. blz. 754.

(2) Idem, D. II. blz. 793.

(3) Idem, D. II. blz. 801 en blz. 812.

(4) Wagenaar, III. 284.

(5) Idem, III. 285.

(6) Van Mieris, D. III. blz. 1, 2.

ten tijde van zijnen grootvader en zijnen oom, Willem III en Willem IV, hadden gedaan. Doch hiervoor moesten zij de oude dienstverplichting, welke Willem IV hun had kwijtescholden, weder op zich nemen. De voorwaarde van deze dienst was evenwel zachter dan ten tijde van Willem III. Zij waren daartoe slechts gehouden gedurende het leven van Willem V, jaarlijks 6 weken met « 100 mannen ghewapent, » en konden zelfs in plaats daarvan 400 schilden 'sjaars betalen, de eene helft op Kersavond, de andere op S. Jans Mis « te mydsomer. » Eenigzins bevreemdend is het, dat van deze dienstverplichting met geen enkel woord gerept wordt in den brief, waarbij de Hertog op dienzelfden dag zijne bescherming en de oude toelagen gedurende zijn leven, volgens de voorwaarden der verzoening, aan de burgers van Utrecht toezegt. Denkelijk hebben deze eene schriftelijke erkenning hunner verplichting aan den Hertog ter hand gesteld, mits deze in den giftbrief van die onaangename, in den zoenbrief toch buitendien vermeldde, voorwaarde geen gewag maakte. — Meer verwondering wekt het, dat deze verplichting aan de burgers van Utrecht werd opgelegd, schoon zij geweigerd hadden den Bisschop tegen Willem V bij te staan. Was het ook hier: *Litigant reges, plectuntur Achivi?* Of moet men uit de woorden van de Beka (1) opmaken, dat die burgers, voor de oorlogsverklaring, mede in Holland hebben gestroopt en gebrand? Mag men aannemen, dat zij, toen de Hertog eene talrijke krijgsmagt, zoo als de Beka meldt, tegen hen bijeenbragt, berouw gevoelden over de ligtvaardig ondernomene strooperijen; dat zij dus gaarne gehoor gaven aan de Edelen, die Willem begunstigten, en, door zich verder van alle deel-

(1) De Beka, p. 119. » Illi de civitate Trajectensi exierunt, et Hollandenses sibi viciniore hostiliter invaserunt, ubi quamplurimos occiderunt, et incendium construentes quasdam villas combusserunt. »

neming aan den strijd te onthouden, de vergelding zochten te ontwijken? Zoo zou het verklaarbaar zijn, waarom hun de vroeger kwijtgescholden dienstverplichting weder werd opgelegd, schoon op zachter voorwaarde, dan onder Willem III.

Albrecht van Beijeren, gedurende zijns broeders krankzinnigheid Ruwaard van Henegouwen, Holland, Zeeland en Friesland, sloot 7 Dec. 1359 (1) een verbond van vriendschap met « den ghemenen borgheren van der stat van Utrecht, » waarbij hij hun toestond met hun lijf en goed veilig te komen en te gaan in en uit de genoemde landen, zoo lang hij er Ruwaard over was, of, indien hij er Heer van werd, zijn leven lang. Den 20 Mei 1366 (2) bevestigde hij hen uitdrukkelijk in hunne oude tolregten. Maar vier jaren later raakte hij in twist met Bisschop Jan V, die steeds nalatig bleef in de betaling van in 1356 voor de teruggave van het kasteel Vreeland bedongene gelden. Eduard, Hertog van Gelre, wien als scheidsman de beslechting was opgedragen, stelde den Bisschop in het ongelijk, en bepaalde 15 Junij 1371 (3) bij den zoen tusschen Albrecht en de stad Utrecht, dat deze den Ruwaard « omme die meerre gunst ende vrientscap wille te behouden, mit 100 mannen ghewapent ende 50 scutte » zes weken lang ten haren koste « eenen gunstelijken dienst soude doen » tegen de Friezen, telkens wanneer hij dit, zelf mede optrekkende, begeerde. Evenwel werd de oorlog onder den krijgsvruchten Bisschop Arnold II hervat, zoowel omdat het geld voor Vreeland niet werd betaald, als voornamelijk wegens de stichting van het kasteel Gildenburch in de Heerlijkheid Vreeswijk. Het was vooral door toedoen der Utrechtsche gilden gebouwd ter beveiliging van de, reeds in

(1) Van Mieris, D. III. blz. 115.

(2) Idem, D. III. blz. 190.

(3) Idem, D. III. blz. 259. Nijhoff, Gedenkwaardigheden uit de Geschiedenis van Gelderland, II, CVII. Burman, Utr. Jaarb. blz. 17-24.

1148 gegravene, maar in 1573 en 1574 verdiepte en met sluizen voorziene, vaart uit de Lek naar Utrecht (1). Maar men bediende zich ook, volgens de Beka, van dit kasteel om van Hollandsche en andere vaartuigen op die rivier tol af te dwingen. Bovendien beweerde Albrecht, dat het op Hollandsch grondgebied was gesticht. Niet voor den 21 Maart 1575 (2) werd te Schoonhoven de zoen tusschen hem en den Bisschop getroffen. De Hertog bedong onder anderen de slechting van Gildenburch, en dat de stad Utrecht hem, wanneer hij zelf te velde trok, eershalve, op hare kosten, ten langste zes weken, met 50 schutters en 50 gewapenden tegen iedereen, behalve tegen den Bisschop, zou dienen, « of daer anders also veel gunsten voer doen, alse bescheydelyken is.” Voorts zouden de burgers van Utrecht « varen en keren op hoer oude tollén, verbande, recht en vriede alle die Graefliche de door” tegen betaling der pensie, die bij den zoen op de Hooge Woerd was vastgesteld. Het blijkt dus, dat de burgers liever verkozen hadden de 400 schilden op te brengen, dan jaarlijks 6 weken met 100 gewapenden den Graaf van Holland te dienen. Met die vroégere dienstverplichting, waarvoor dan nu de pensie in gebruik was, moet deze, bij het verdrag van Schoonhoven bedongene, dienst niet worden verward (3).

Albrecht, na zijn's broeders dood als Graaf en Heer in diens plaats gehuldigd, maakte in 1595 groote toebereidselen,

(1) De Beka, p. 121. Heda, p. 257. Append. ad Bekam, p. 124. Matthaeus, de jure gladii, p. 230 seqq.

(2) Van Mieris, D. III. blz. 305. Matthaeus, de jure gladii, p. 234—238.

(3) « Uitgegeven van des Hertogen Pensy, van den termine van Johannis CC Petermans, van den termine van Kersavont CC Petermans. Somma 400 Petermans, maeken aen der stad payen 1533 ponden, 6 s. 8 d.” Kameraars-Rekening van het jaar 1380. Over Petermans zie Matthaeus, Fund. et fata Eccles. p. 285.

om de Friezen ten oosten der Zuiderzee te beoorlogen (1). In April des volgenden jaars sloten deze een verbond met den Bisschop, de vijf kapittelen en de stad van Utrecht, als ook met Amersfoort, Deventer, Kampen en Zwol, toen alle Stichtsche steden, waarbij hun beloofd werd, dat men geene hulp noch doortogt tegen hen zou verleenen. Reeds vroeger moet er eenige verwijdering tusschen de Utrechtsche burgers en Albrecht zijn ontstaan. Deze toch had, 15 Sept. 1594 (2) bepaald, dat een poorter uit eene der steden van Holland en Zeeland, indien hem een ongeval geschiedde, dat hij binnen die Graafschappen eenen burger van Utrecht doodsloug, noch lijf noch goed jegens den Graaf zou verbeuren; en wanneer hij door de magen des gedooden vervolgd werd, dan zou hij borgtogt stellen, en 't gerecht der stad, waar hij burger was, zou er een' zoen van zeggen. Was iemand geen poorter, dan kwam hij voor het gerecht der stad, waar de doodslag het naaste bij was geschied. Daarentegen indien eenigen burger van Utrecht een ongeval geschiedde, dat hij iemand, binnen Holland of Zeeland woonachtig, doodsloug, zoo zou men, wanneer men hem magtig werd, daarover regten zonder verdragen; anders zou hij uit Holland en Zeeland worden gebannen, en, als hij er weder in kwam, zou men hem vrij mogen doodslaan. Deze bepaling, waardoor de veiligheid van het handelsverkeer zoo zeer moest lijden, zou duren « tot dat die Stat van Utrecht alinge alle poenten voirscreven off gheslaten hebben op al onse lude ende ondersaten.” De Graaf geeft hiermede te kennen, dat die van Utrecht het eerst zulke harde bepalingen tegen zijne onderdanen in hun gebied hadden ingesteld. Welke redenen zij daarvoor gehad hebben, is mij niet gebleken; doch men gevoelt, dat zij onder deze omstandigheden weinig genegen moesten zijn, Albrechts onderne-

(1) Zie over dezen oorlog Wagenaar, III. 330 en volg.

(2) Van Mieris, D. III. blz. 613.

acoming tegen de Friezen te begunstigen. Het gelukte den Hertog wel, de Friezen in 1396 met een talrijk leger, waarin ook Duitsche, Fransche en Engelsche hulptroepen streden, tot onderwerping te dwingen; maar, eer nog twee jaren verloop waren, stonden zij reeds tegen hem op. Albrecht trok nu eene legermagt bijeen te Enkhuizen, en vertoonde in eenen brief van 10 Junij 1398 (1) aan zijne « lieve en geminde Vrienden, Burgemeester, Schepenen ende Raedt der stadt van Utrecht, » dat zij, zoo volgens den zoen op de Hooge Woerd als volgens het met hem geslotene verdrag, gehouden waren, hem met 200 gewapenden en 50 schutters op hunne kosten te dienen. Hij verlangde, dat zij zouden zorgen, dat deze den 7^{den} Julij bij hem te Enkhuizen waren; « ende waer ghy ons daerin gebreeckelyck waert, soo mosten wy op U clagen van zoenbraeke nae inhouden der zoene voorsz.; hierof begeren wy U antwoorden, daer wy ons toe verlaaten mogen. » De Hertog schijnt te vreezen, dat zij « gebreeckelyck » zullen zijn. Of die vrees bewaarheid is, heb ik niet gevonden; de omstandigheden maken het echter zeer waarschijnlijk. Zeker is het, dat de Friezen Albrecht op nieuw hebben gehuldigd, dat zij het volgende jaar weder zijn opgestaan, en dat de stad Utrecht den 18 Oct. 1399 (2) den Hertog heeft beloofd, de Friezen van Oostergo en Westergo, indien zij zich niet aan hem onderwierpen, gedurende zijn leven en 25 jaren na zijnen dood op geenerlei wijze te zullen ondersteunen. « Om dier *gunsten* wille, ende anders goeden dienst, » die Utrecht hem gedaan had, vergunde Albrecht den 19^{den} Nov. 1399 (3) aan al deszelfs burgers, gedurende zijn leven in Holland en Zeeland op hunne oude tolregten te varen tegen betaling der gewone jaarlijksche pensie

(1) Van Mieris, D. III. blz. 681.

(2) Idem, D. III. blz. 707.

(3) Idem, D. III. blz. 708.

van 400 oude schilden. Op denzelfden dag verzekerde hun de Graaf van Oostervant (1) hetzelfde voorregt gedurende 25 jaren na zijns vaders overlijden, indien hij dezen in Holland en Zeeland kwam op te volgen. Op den 11^{den} Oct. 1401 (2) wees Albrecht aan die van Utrecht 1600 Hollandsche schilden toe, als schadevergoeding voor 't geen zij van zijne uitleggers en onderzaten in den oorlog tegen de Friezen hadden geleden, waarvoor zij de meergemelde pensie gedurende de vier eerstkomende jaren zouden inhouden.

De Hertog had goede redenen, om thans de vriendschap met Utrecht zorgvuldig aan te kweeken. Geheel vruchteloos had hij zich diep in schulden gestoken door den oorlog tegen Friesland, welks verovering hij moest opgeven. Bovendien was er een ernstige oorlog op handen met den magtigen en heerschezuchtigen Heer Jan van Arkel, die sedert tien jaren geen rekening had gedaan van zijn rentmeesterschap over de Graaflijke inkomsten van Holland (3). In 1401 werd de oorlog door Arkel aan den Hertog aangezegd, die hem uit Holland gebannen, en zijne in dat Graafschap gelegene heerlijkheden verbeurd verklaard had. Ten einde zich in deze hagchelijke omstandigheden van de hulp der stad Utrecht te verzekeren, bood Albrecht haar groote voordeelen aan, zoodat zij den 23 Junij 1402 (4) met hem en zijnen zoon Willem, Graaf van Oostervant, een verbond sloot, om Jan, Heer van Arkel, te beoorlogen. Den volgenden dag (5) gaf Albrecht, met goedvinden des Graven van Oostervant, « om sonderlinge gunst, liefde ende vrientscap, die wy ende onse ouders gehad hebben, ende wy noch hebben totter stadt van Utrecht,

(1) Van Mieris, D. III. blz. 709.

(2) Idem, D. III. blz. 746.

(3) Wagenaar, III. 344.

(4) Van Mieris, D. III. blz. 765. Burman, Utr. jaarb. I. 14 en volgg.

(5) Idem, D. III. blz. 767. Matthaei, Anal. T. V. p. 572 ed. in 4°. Burman, Utr. jaarb. I. 14 en volgg.

ende horen borgheren, ende om sonderlinghe trouwen dienst, die sy ons doen sullen in onse oorloge t'Arkel," voor zich en zijne nakomelingen *ten eeuwigen dage* aan de stad van Utrecht en al hare burgeren, voor zoo ver zij wereldlijke personen waren, « alsulcke gratie, privilegien ende vryheden als hier nae geschreven staen, overal in den onsen te water ende te lande." Vooreerst zouden die van Utrecht varen en keeren op hunne oude tollē, welke, ter vermindering van alle misverstand, hier op dezelfde wijze worden opgegeven als in het charter van Willem III van 1316 (1). Voorts werden de voorwaarden van den zoen op de Hooge Woerd en van dien na den oorlog over Gildenburch (2), aangaande de dienstverplichting of het betalen van 400 oude schilden in plaats daarvan, voor altijd kwijtgescholden. Eindelijk werd de uitspraak des Hertogs van Gelre in 1371 (3) geheel en al vernietigd, en de brief, dien Albrecht daarvan had, aan de stad teruggegeven. Vijf dagen later (4) sloot de Graaf van Oostervant nog een nader verbond met de stad en de burgers van Utrecht. Nog nimmer waren aan deze door de Graven van Holland zulke voordeelige tolregten bewilligd; geenerlei jaarlijksche opbrengst of pensie, geenerlei dienstverplichting werd meer van hen gevorderd; de zaak werd in alles teruggebracht tot den giftbrief van 1316, behalve dat deze voorregten thans niet als toen » tot goedenken ende wedersegghen," maar » ten eeuwigen dage" werden verleend. Het is kennelijk, dat men bij den Arkelschen oorlog bijzonder grooten prijs stelde op de hulp der Utrechtschen. Deze voegden dan ook hunne manschap bij de talrijke legermagt, waarmede Willem van Oostervant tegen den Heer van Arkel trok (5).

(1) Zie hiervoor, blz. 292—294.

(2) Boven, blz. 299 en 302.

(3) Boven, blz. 301.

(4) Van Mieris, D. III. blz. 768. Verg. Wagenaar, III. 350.

(5) Wagenaar, III. 351.

Arkel, vele weken lang in Gorinchem belegerd, trof in 1405 eenen vrede, waarbij hij zich schijnbaar onderwierp.

Ten eeuwigen dage was ditmaal zeer kort van duur. Albrecht stierf 12 Dec. 1404, en de Graaf van Oostervant, die als Willem VI zijnen vader opvolgde, nam 3 Januarij 1405 (1) de burgers van Utrecht in zijne landen in bescherming, « behoudelic ons onser Heerlicheyt, ende onsen rechten tol, als tot haer toe gewoenlic gheweest heeft, *duerende vier jaer lanc* na den date deses briefs, *of daer en binnen*, vier-tien dage lang na onsen wederseggen." Men schijnt in Utrecht reeds omtrent Willems gezindheid bekommerd te zijn geweest. Immers de Raad waarschuwde burgers en onderzaten, alle bedrog te mijden, en hunne goederen in Holland te vertollen zoo als behoorde. Deden zij het tegendeel, en werden zij door die van Holland achterhaald, de Raad zou hun niet behulpzaam zijn noch zich hunne zaak aantrekken (2). Hoogst waarschijnlijk was de Hertog verstoord over in het werk gestelde pogingen om de bepaalde tolregten te ontduiken. Hoe dit zij, toen Jan van Arkel in hetzelfde jaar den oorlog hervatte, werd Willem op zijnen togt naar het land van Arkel door Stichtsche hulpbenden verzeld, die Everstein belegerden (3), tot de overgave dwongen en verbrandden. En toen in 1412 de vrede was getroffen tusschen hem en Reinald IV, Hertog van Gelre, die zich de zaak van Arkel had aangetrokken, werd het verdrag, waarbij Gorinchem met het land van Arkel aan Holland kwam, in Julij deszelve jaars ten overstaan, onder anderen van den Bisschop van Utrecht, plegtig bekrachtigd (4). Maar kort daarop vinden wij blijken, dat Willems gezindheid jegens die van Utrecht merkelijk was veranderd. Den

(1) Van Mieris, D. IV. blz. 2.

(2) Besluit op S. Maarten Schuddekorsdag, bij Burman, Utr. jaarb. I. 54.

(3) Wagenaar, III. 372, 374.

(4) Idem, III. 389. Nijhoff, Gedenkw. III, CXXX.

23 Aug. 1412 (1) herriep hij het hun verleende geleide, wijl zijne tollenaars hem hadden berigt, dat het hem tot « schade ende afterwezen » strekte. Weldra bleek het, dat sommige burgers uit zijne steden goederen der Utrechtschen dagelijks « mit subtilheden ende behendicheden » onvertoid in zijn gebied ter markt bragten en ook naar Utrecht terugvoerden. Toen hij vruchteloos getracht had dit door eene boete van 100 pond te beletten (2), verbood hij 18 Januarij 1413 (3) allen handel met die van Utrecht, op verbeurte der waren en van 200 ponden Hollandsch telken reize. Desniettemin werden « alrehande goede mit listiger behendicheden off ende toe gevoert, sonderlinge die Eem, ende die Vecht op duer Naerden, ende Harderwyck, ende dair omtrent. » Hertog Willem zocht dit door uitleggers op de Zuiderzee onder bevel van Gerrit Block te verhinderen (4). Ook kwam hij overeen met den Heer van Kulenburg, dat deze zijnen onderzaten zou beletten, eenige goederen naar of van Utrecht te voeren (5).

Deze benadeelingen van Utrechts handel waren, ten minste gedeeltelijk, een gevolg van Willems ongenoegen over de verandering in de regering dier stad. De aanhang van Lichtenberg, die de Hollanders begunstigde en de deelneming aan den Arkelschen oorlog had bewerkt, bezat daar sedert eenige jaren den meesten invloed. Doch het gelukte der tegenpartij, aan welker hoofd de Domdeken Herman van Lokhorst zich plaatste, de Lichtenbergers van verraderlijke afspraken met Hertog Willem verdacht te maken, hen, in Maart 1413, buiten den Raad te doen sluiten, ja zelfs aan sommigen hunner de stad te doen ontzeggen. De verdrevenen namen de toevlugt tot Willem, die met veel ijver hunne

(1) Van Mieris, D. IV. blz. 214.

(2) 3 Dec. 1412. Van Mieris, D. IV. blz. 223.

(3) Van Mieris, D. IV. blz. 226.

(4) Van Mieris, D. IV. blz. 228, op 9 Maart 1413.

(5) Idem, D. IV. blz. 299, op 31 Augustus 1414.

partij koos, en op de uitdrijving van Lokhorst en zijne medestanders aandrong (1). Die van Utrecht toonden echter weinig lust, aan 's Hertogs schrijven gehoor te geven. Zoo maakten zij b. v. eene overdragt, dat indien hunne burgers iemand van 's Hertogen onderzaten sloegen, zij veilig op de straten mogten blijven (2). Willem veroorloofde derhalve 1 Febr. 1415 (3) aan de Utrechtsche ballingen en aan al zijne onderzaten, hen insgelijks wederom te slaan, met volkomene kwijtschelding van alles, wat zij daaraan jegens hem en zijne Heerlijkheid verbeurd zouden hebben, zoodat zij overal in zijne landen en steden veilig zouden wezen.

De stremming des handels met Holland veroorzaakte eerlang te Utrecht groote ontevredenheid. De Lichtenbergers begonnen het hoofd weder op te steken; er ontstond in Mei eene opschudding, van Lokhorst met verscheidenen der zijnen werden ter stad uitgeleid, en men knoopte onderhandelingen aan met Willem VI. Deze voerden echter niet tot eene gewenschte uitkomst, daar de Hertog den 25 Junij verklaarde, dat het aan de stad en de burgers van Utrecht gegevene geleide, 't welk den vorigen dag verstreken was, niet werd verlengd, en strengelijk allen handel met Utrecht, op verbeurte van het goed en 200 ponden Hollandsch, verbood. Eindelijk kwamen Willem en Burgemeesters, Schepenen en Raad van Utrecht den 6^{den} October 1415 (4) overeen, de beslissing hunner verschillen « van aenbeghin der veden van Arkel » (5) te verblijven aan de uitspraak van twee van 's Hertogs Raden en twee uit den Raad der stad Utrecht, met den Bisschop

(1) Zie dit in verscheidene bijzonderheden bij van Mieris op 1 Febr. 1415, 6 Febr. 1415 en 7 April 1415, D. IV. blz. 306, 309 en 334.

(2) Vergel. boven blz. 303.

(3) Van Mieris, D. IV. blz. 308.

(4) Van Mieris, D. IV. blz. 348.

(5) Er moeten dus reeds voor de uitdrijving der Lichtenbergers oneenigheden tusschen den Hertog en Utrecht zijn ontstaan.

Frederik van Blankenheim, die met den Hertog in goede verstandhouding was gebleven, als Overman (1). De uitspraak geschiedde in October 1415 (2). Volgens dezelve moest de stad van Utrecht Hertog Willem, als hij zelf te velde was, zes weken lang op hare eigene kosten dienen met 100 gewapenden en 50 schutters « an die zide van der Maze dair Utrecht staet, ende zes milen verre aen d'ander zide van der Maze, ende niet verder.” Voorts werden de voor Utrecht zoo voordeelige brieven van tolregten, ter zake van den Arkelschen oorlog gegeven, vernietigd en wederkeerig kwijtgescholden. De burgers zouden voortaan met hunne goederen voorbij al 's Graven tollén in Holland en Zeeland varen, « op tol en rechte alsoe die brieve van tolrechte, die voir dese leste brieve gegeven worden, inhouden ende begrypen, duerende tot ewigen dage, al ist, dat de voirscreve brieve nochtan tot wederseggen of tot jaren houden.” Hiervoor zou de stad aan Willem en zijne erven jaarlijks betalen « 400 oude scilde ewygher renthen, alsoe 200 Keysersche oude scilde, ende 200 guldene Vrancryksche crone voer deze dage ghemunt, of payment hoer weerden (3), de eene helft met Paschen, de andere tot S. Victors dag” (4).

Aldus werd eindelijk de pensie, na velerlei veranderingen, zoodanig vastgesteld, als zij sedert is gebleven, en bij herhaling in de Kameraarsrekeningen voorkomt.

« Betaelt aan des Hertogen pensy van Holland voir onser borgeren vryheden in den tollén van Hollant, van

(1) Van Mieris, D. IV. blz. 335, 346.

(2) Idem, D. IV. blz. 352, 353.

(3) Zoo werd in 1527 de helft dier pensie betaald met 405 ponden van 40 grooten vlaamsch het pond. Zie dit Tijdschrift, 1842, blz. 17.

(4) De brieven, hiertoe betrekkelijk, werden uitgevaardigd 10—13 Oct. 1415. Zie van Mieris, D. IV. blz. 350 en 351. en Burman, Ur. jaarb. I. 183—192.

Zeelant en van Vrieslant, den termyn van Paeschen, 100 vrancryxe [keyzersche?] scilde en 100 vrancryxe crone."

« Den termyn van Victoris van derselver pensy, als boven." Kameraars rekening van 1454—1455.

« Gegeven den Rentmeyster van Hollant van der Pensie van den termyne van Paeschen, hondert Keyzersseilde, XLVI cromstairte voir den scilt, ende hondert vranerysche cronon, enen gouden ryder voir elke crone, maect te samen XII^cXIII ponden, V sch. VIII d."

« Gegeven van den termyn van Victoris, als boven." Kameraars rekening van 1456—1457.

Op dezelfde wijze werd de pensie nog betaald in 1527, behalve dat de betaaldagen waren verschoven tot Pinksteren en S. Maarten (1).

Ook na 1528 vindt men omtrent de betaling der pensie aan Holland in de Kameraarsrekeningen nog melding gemaakt b. v.

« Betaelt aan het Kantoer van Noord-Holland te weten hondert keyzers schilt, de schilt gerekent van 4¹/₂ gouden gulden van gewichte ende noch hondert vranckryckse croenen elck croen gerekent voer eenen gouden ryder den gouden ryder gerekent voer XXXIX st. ter cause van ons tolrechte verschenen Paesschen A^o. XV^cXXIX, behoopende III^cV Carolus gulden."

« Dezelfde som betaelt Victoris eod. anno." Kameraars rekening van 1529—1530.

Ingelijks in die van 1532 (2), 1533 (3), ja van 1554—1555.

(1) Dit Tijdschrift, 1842, blz. 14—17.

(2) Zie dit Tijdschrift, 1842, bl. 17.

(3) Willem Goudt ontfanger gnael van die greefflickheit van hollt betaelt die some van Achthondert ende thien ponden van xl groot t pont, welke die stad van Utrecht jaerlicx die greefflickheit van Hollant sculdiet is in tweent termynen the betaelen, also victoris ende paeschen, the weten tot elcken termyne hondert Keyzers schilden, den schilt anderhalf gouden gulden. Ende

De overgang van het wereldlijk gebied over Utrecht aan Keizer Karel V als Hertog van Brabant en Graaf van Holland heeft dus hierin geene verandering veroorzaakt. In 1534 werd Utrecht en het Nedersticht door Karel V « an Holland ten eeuwige dagen geannexeert;” doch niet voor 1540 kreeg die zaak het vereischte beslag. Evenwel werd de pensie bij voortdoring betaald; dit « annexeren” toch van Utrecht aan Holland had geene volkomene zamensmelting dier beide gewesten ten gevolge; het betalen der pensie was bovendien geene verpligting van het gewest, maar van de stad Utrecht, en het zenden van den beer heeft tot in 1645 voortgeduurd (1). Doch het ligt buiten ons bestek, de lotgevallen dier pensie thans verder na te gaan dan tot hare eindelijke vaststelling in 1413.

Uit het gegevene overzicht blijkt, met hoeveel ijver deze handelsbelangen in Utrecht steeds werden voorgestaan, en hoe de Graven van Holland daarvan ter bevordering hunner oogmerken gewoon waren partij te trekken. Toen dan ook deze zoo gewigige zaak eenmaal op vasten voet was gebragt, gebruikte de stadsregering steeds de uiterste zorgvuldigheid tot instandhouding van het verkregene voorregt, niet alleen door deszelfs bevestiging van de bij opvolging over Holland heerschende vorsten te bewerken (2), maar vooral door de pen-

daer toe noch hondert vranck Rycksche Croenen den Croen voer een gouden Rijder, den Ryder voer xxxix Stuuvers. Ende dat wtsaicke van onser borger Tolrechten welcke mits betaelende opter yerster Thollen ende nanen [nemende?] der Tollenaer teycken daer mede voer die andere tolln mit hoere goeden vrij varen moegen welcke schilden en croenen beloeven die voersz some blyckende bij quytan daer van zynde waerome hier vijf^e xl.

Kamer. rekening 1533-1534.

(1) Zie Wagenaar, IV. 495, V. 132 en Mr. Aert van der Goes, door hem aangehaald. Dit Tijdschrift, 1842, blz. 31.

(2) Zoo werd Utrecht in het bezit dezer tolregten bevestigd door Jacoba, 13 Jan. 1418, door Jan van Beijeren, zoon van

sie op den juisten tijd te betalen. Van daar het vroeger medegedeelde schrijven in 1527, toen het geld wel gereed was, maar men het wegens de onveiligheid der wegen niet durfde verzenden (1). Bovendien blijkt uit de stadspapieren, dat men bij deze betaling nagenoeg alles liet achterstaan, en dat geene moeite of kosten te groot waren, om dit geld tijdig bijeen te brengen. Hoe belangrijker de handel op Holland en Zeeland werd, des te meer reden had men om te vreezen, dat van eene vertraagde betaling gebruik zou worden gemaakt, om het zoo kostbare voorregt in te trekken (2).

J. H. van Bolhuis.

Henegouwen, van Holland en van Zeeland, 27 Julij 1422, en door Philips van Bourgondie, Ruwaard en Oir van Henegouwen, van Holland, van Zeeland en van Friesland, 12 Jan. 1430.

(1) Zie dit Tijdschrift, 1842, blz. 12.

(2) Men vergelijkte de geschiedenis van Amersfoort, welke stad een soortgelijk voorregt had verkregen. Zij betaalde namelijk eene jaarlijksche pensie van honderd fransche schilden voor hare bier-tollen en voor dezelfde tolregten als die van Utrecht genoten, krachtens eene gift van Albrecht, 1 Aug. 1388. Zie van Mieris, D. III. blz. 498 en 503. Philips van Bourgondie legde 23 Nov. 1425 beslag op alle Amersfoortsch hier, en verbood het te verkoopen of te tappen, » wijl de stad de jaarpensie, voor hare tolregten verschuldigd, niet betaalde." Zie van Mieris, D. IV. blz. 303. Nog krachtiger herhaalde hij dit verbod 10 Dec. 1426. Van Mieris, D. VI. blz. 396. In de onlusten, die het Sticht na den dood van Bisschop Frederik van Blankenheim in 1423 beroerden, had Amersfoort zich verklaard tegen Zweder van Knilenburg, wien Hertog Philips den Bisschoppelijken mijter zocht te verschaffen.

Ober de Bisschoppelijke Munt.

Een blijkbaar gelijktijdig Duplacaat van het Commissie-boek van Bisschop Frederik van Baden, dat voor mij ligt, behelst mede de volgende Commissien, door hem gegeven aan de ambtenaren zijner munte :

1. Commissie Gheryts van Haerlem ende Danyell van der Heyde, van der munte.

Frederick, *etc.* allen den genen, die desen onsen brieff sullen sien ofte horen, saluyt.

Want wy betruwende zyn totten dogeden, neersticheit ende vlyte, daer mede met getuichnisse van gueden luden gelaft ende gepresen zyn, Geryt van Haerlem Claesz, ende Danyell vander Heide, hebben wy se gemaect ende maken mit desen onsen brieve, onse muntmeestere, hem onse munte bevelende, die truwelike ende waill te regieren ende te verwaren, als guede truwe muntmeestere, schuldich syn ende van outs in onser munten gewoenlick is, te doen, goudene ende zilvere balyoene te copen ende te doen copen, ende daerof goudene ende zilvere pennyngen van onser munten ende wapene daerinne te maken ende te doen maken nae ordonancie ende maniere wy hem nae behoirlicheit ende gelegentheit van tyden ordoneren ende met hem overcomen sullen, in eenige plaetse bynnen onsen lande, daer ons dat believen sall, met muntysere gesneden by-

den genen, des beveell van ons hebbende ofte wervende wert, durende sess jaeren lang naestcomende. Ende die goudene ende zilvere pennynge, die onse muntmeystere voersz. nae die ordinancie ende voet, wy hem ordineren ende met hen overcomen sullen, makende werden ofte doen maken, sullen nyet arger zyn, inden alloy ende snede ofte gewichte dan die ordinnancien begripende werden, op daer aff gestraffet te werden met penen, te weten, daer aff vanden gouden pennynge, tot elcker reyse als zy arger gevonden werden, verbuert te hebben twe hondert goudene onser guldene ende pennynge, ende vanden silveren pennynge tot elcke reyse, als zy arger gevonden werden, thien pondt groete vleemsch payments, tot onser behoiff, alsemen dat nae der bussen ende proven bevinden sall. Daeromme sullen onse weerdeyne, als zy weerdieren, tot elker reyse, van elcken wercke, ten mynnesten nemen enen oft meer pennynge, nae dat die wercke groot zyn, ende in die busse werpen, omme die proven ende andere gebuerlyke ondersoeke oick aen dien te doen. Ende werde oick byden proven bevonden, zy in dat *remedium* ergent, soe waill vanden gouden als silveren pennynge inden alloye ofte inder snede getastet ende dat gebruket hadden, sall all geheell ende allene tot onser behoiff wesen, daer aff ons onse muntmeystere guede bewysinge ende betalinge doen sullen. Ende onse weerdeyn sullen onse muntmeystere vernueghen ende betalen, buten onsen cost, als dat van tyden onses voirvaders doe in synre munten gewoentlic is geweest; oick met sulcken voirwarden, dat wy altyt, als dat nuttelyke ende noitlyke syn sall, ende ten mynnesten twe werff bynnen sjaers, die busse vander wachte onser munte sullen doen openen, die proven vanden pennynge doen

maken, ende onsen muntmeestere, nae dat die gebuerlyke bevonden werden, bescheiden bynnen drien maenden nae der proven, die busse ende proven prysende, hem des recess gevende; ofte waer des enich gebreck gevonden, alsdan die te wraken ende dat voert te vervolgen, soe sulcx behoirlyk syn sall. Ende waert, dat wy bynnen den drien maenden voorsz. nyet en wrakeden ofte en deden wraken tegens dat werck inder busse als voorsz. nae der ordonnancien seggen, declareren wy nu alsdan, die busse van ons guet ende van weerden te wesen ende gehouden te sullen zyn, zonder argelist, by alsoe dat onse muntmeestere daer aff nergent dan in onsen landen ende by onsen rade rechts wesen ende plegen zullen. Oick syn voirwarden, wanneer onse muntmeestere munten willen ende zy daertoe onse muntysere van onsen weerdeyne eysschende werden, dat alsdan onse muntmeestere teffens leveren sullen alle sulcke pennynge zy hebben te munten, ende by hoeren eden onsen weerdeyne seggen, daer nyet meer werck in onser munten is omme te munten, dan daer geleverd wert, ofte dat onse weerdeyne daerby tegenwoerdich blyve soe lange die pennynge vanden geleverden gemuntet sullen zyn, ende alsdan onse muntysere weder op slute. Voert moegen onse muntmeestere houden enen assayer buten onsen cost, omme alle gout ende zilver tot onser munten comende, ende oick die pennynge indie busse onser munten, alsamen die op doende wert, te mogen assayeren, behoudelyke ons onsen vryen wille, die pennynge onser bussen overall, daert ons beliest, te sullen mogen doen assayeren, ende oick by alsoe alsoe die assaye eens gemaect waer, ende ons ofte onsen muntmeestere dunckende worde, die nyet op hoer behoeren ende rechte weerde gedaen waer, mogen

wy ofte zy die byden genen, des geboerende ende verstant hebbende, anderwerve doen maken op coste des genen dat begerende ende in ongelycke vallende.

Hierop hebben wy by guetduncken van onsen raden des verstant hebbende, geordonneert ende syn met onsen muntmeesteren voirsz. overcomen in onser munten als voirsz. te maken ofte te doen maken, durende tot onsen wederseggen:

Inden yersten moegen zy maken ofte doen maken enen pennynck van goude, ende sal heiten enen *Utrechtsche Gulden*, ende sall houden sestien kraet nobell voir fyn gerekent, te weten, den nobell voer drie ende twyntich kraet neghen greyn fyns gerekent, ende der sall gaen gesneden in die troysche marck vyff ende tseventich guldene pennynge, daer op onse muntmeystere te remedie hebben sullen twe greyne inden alloye ende enen engels inder snede op elcke marck werks.

Voert moghen zy maken ofte doen maken enen *Halven Utrechtsche Gulden*, ende sall houden sestien kraet nobell voor fyn als voirsz. gerekent, ende der sall gaen gesneden in die troysche marck hondert vyftich penningen, daer op onse muntmeestere te remedie hebben sullen twe greyne inden alloye ende enen engelschen inder snede op elck marck werks; van welken gouden penningen voirsz. wy voer onsen slieschat hebben sullen van elcke marck wercks drie oert derselver penningen.

Item, voert moegen zy maken ofte doen maken enen zilveren pennynck, geheten een *Dubbelt Stuver*, ende sall houden seven pennynge vierthien greyn fyns silvers, ende der sall gaen gesneden indie troysche marck een ende tachtich pennynge, daer aff onse muntmeestere te remedie hebben sullen twe greyn inden alloy ende een

der voorsz. pennynge inder snede op elcke marck wercks; van welcken silveren penningen wy voor onsen slieschat hebben sullen van elcke marck fyns silvers twe derselver pennynge.

Item, voert moegen zy noch maken ofte doen maken enen zilveren pennynck, geheten een *Stuwer*, ende all houden drie pennynge achtiē gr. fyns silvers, ende der sall gaen gesneden indie troysche marck LXXXI penningen, daer aff onse muntmeestere te remedie hebben sullen twe greyn inden alloy ende enen pennynck inder snede op elcke marck wercks; van welcken pennynge wy voor onsen slieschat hebben sullen van elcke marck fyn silvers vier derselver pennynge; welcken onsen slieschat onse voorsz. muntmeestere gehouden ende schuldich sullen wesen ons te betalen ende wt te reycken. Ende dese pennynge voorsz. sullen onse muntmeestere maken ende doen maken, by den penen ende voirwarden voirgeruert.

Ende soe wy onse muntmeestere voorsz. ende onse munten in sunderlinge weerderinge ende gonste hebben ende gehouden willen werden, nemen wy se, hoer huysgesinnen, werckluden, coepluden, wisselaren, ende voert alle die gene, die tot onser munten leveren sullen, hore lyven ende gueden in onse hoede, geleide ende bescherminge, gelyck onse dienre ende dagelicxsche huysgesinne. Gebiedende hieromme allen onsen maerschalcken, amptluden, schouten, rechteren, dienren ende ondersaten, dat zy onse muntmeestere ende voert alle die andere als voorsz., hoer lyven ende gueden houden ende stercken in desen onsen geleide ende bescherminge sonder innevallen ende argelist. In oirkunde 's briefs met onser hant geteikent ende besegelt met onsen segell. Gegeven

op onsen slote tot Duersteden in 't jaer ons Heren dusent vierhondert seven ende tneghentich opden vieftienden dach in Februario.

2. Commissie den muntmeisterten gegeven, dat sie moegen maken silveren penninge, genoempt *doit*.

Myn genedige Heer van Utrecht heeft beliest ende geconsenteert, dat synre Genaden muntmestere Ghe-ryt van Haerlem ende Danyell vander Heide, in synre Genaden munte tot Wyck sullen moegen maken ofte doen maken enen silveren pennynck, geheiten enen *Doit*, ende sullen gelden die vier enen groten vlaems ende sall houden II d. k. silver, dat is I d. XXII gr. fyns ende sullen wesen van III^c opt marck troys gesneden, dat men aldus maken sall wt een marck fyn silvers VI marck II oncen werck II^m v^c d. dat maeckt in gelde I L. XII sc. I d., daer die coipman aff hebben sall ten mynnesten XLV sc. ende myn genedige heer voir synre Genaden slieschat IX d., voir coper mede te aloeyren tfyn silver x d. voir werkere ende muntere, voir die grote laken, voir muntysere, voir colen, krusen, wynsteyn, sout ende menigherhande grote oncosten, die hyer op gaen, tsamen nyet meer dan v sc. VI d., te remegie II gr. inden aloye ende XII d. inder snede, ende wierden die muntmeestere daerinne (brueckich) bevonden, sall wesen tot prouffyt myns genedigen Heren.

Voert heeft myn genedige Heer beliefft, als voorsz., te maken of doen maken, enen silveren pennynck ende sall heiten een *Doitkyn* sullen gelden die XXIII enen groten vlaems ende sall houden x gr. fyn silver. Der sall gaen VIII^c opter troyschen marck gesneden, daer myns Heeren

Genaden ende die coipman of hebben sullen alsoe voell als opten Doyt voirsz., te remedie 1 gr. inden alloy, ende xxxii inder snede. Worden die muntmeystere brokich bevonden, sal wesen tot proufyt myns genedighen Herren, met voirwaarden, dat sy van desen voirsz. d. nyet vorder dan tot vyftich marck silvers munten ofte doen munten en sullen.

Actum tot Vollenhoe, opten xix dach in Junio, anno etc. xcvii.

3. Commissie Gheryts van Haerlem, gedaen *heele ende halve vuerysers* in die munte tot Wyck te moegen maken.

Myn genedige Heer van Utrecht heeft belieft ende gconsenteert, dat synre Genaden muntmeestere Gheryt van Haerlem in synre Genaden munte tot Wyck sall moeghen maken ende doen maken enen silveren pennynck, ende der sullen gelden die xii enen golden gulden ende die sall houden vii d., xii gr. ko. silver, ende der sall gaen gesneden indie troysche marck lxxi derselver pennynge; van welcken silveren pennynge myn genedige Heer voer synre Genaden slieschat hebben sall op elck marck silvers voirsz., ii derselver pennynge, daeraff die muntmeester ter remedie hebben sall ii gr. inden alloye ende een der voirsz. pennynge inder snede op elck marck werck voirsz., daer van die coipman hebben sall ix gouden R. gl. op elck marck silvers voirsz.

Item, voert mach hy maken enen silveren pennynck, ende der sullen gelden die xxiiii enen gouden gulden, ende die sall houden iii d., xviii gr. ko. silvers, ende der sall gaen gesneden indie troysche marck lxxii d.,

soe sall men maken wt een marck silvers voirsz. IX goudgulden XIII d., ende enen halven; van welcken silveren pennyngen myn genedige Heer voer synre Genaden slieschat hebben sall, van elcke marck silvers voirsz. III derselver pennynghe, daeraff die muntmeester ter remedie hebben sall II gr. inden alloy ende een der voirsz. pennyngen inder snede op elcke marck werck, daer van die coipman hebben sall IX goudgulden op elck marck silvers voirsz.

Ende waert, dat die muntmeester indie remedie brokich bevonden worde, sall wesen tot proufyt myns genedigen Heren voirsz. nae vermoegen synre commissie. Actum, Duersteden opten XXVI^{en} dach in Februario. Anno etc. XCIX.

Item myn genedige Heer heeft beliest, dat die muntmeester voirsz. dat remedie gebrucken mach totter weerde van enen braspenninck op elcke marck werck, sonder dat te brengen tot proufyt myns genedigen Heren. Actum T'Utrecht opten VII^{en} dach in Novembri. Anno etc. XCIX.

(Het vervolg hierna).

J. J. DODT v. FL.

PAARDENMARKTEN.

Gemarkt op den 25 September 1843.

Kantoor	Wittevrouwenpoort.	70 Stuks.
»	Catharijnepoort.	199 »
»	Ridderschapsvaart.	105 »
»	Vaartschen Rijn.	59 »
»	Roodebrug.	58 »
»	Weerd Barrière.	5 »
»	Tolsteegpoort.	59 »

te zamen 513 Stuks.

TAFEL

VAN

WEERKUNDIGE WAARNEMINGEN,

In de maand SEPTEMBER 1843,

GEDAAN AAN HET

CHEMISCH LABORATORIUM

VAN

's Rijks Vee-Artsenijsschool

te UTRECHT,

ONDER TOEZIGT VAN DEN HOOGLEERAAR

P. J. J. de Fremerij.

NB. De Waarnemingen geschieden des morgens te 9, des middags te 12, des namiddags te 3 en des avonds te 9 uren.

DATUM.	BAROMETER IN MILLIMETERS.				THERMOMETER IN 100°.				WINDSTREEK 's MIDD. te 12 ur.	WEERSGESTELDH. 's MIDD. 12 UREN.
	9 ur.	12 u.	3 ur.	9 ur.	9 ur.	12 u.	3 ur.	9 ur.		
1	772	772	772	775	17 ₂	19 ₅	20 ₄	156	N. W.	Helder.
2	773	773	773	775	18 ₄	19 ₅	19 ₂	166	N. O.	Bewolkt.
3	772	771	770	769	19	21 ₅	22	18 ₂	W.	Betrokken.
4	769	769	769	770	18 ₆	17 ₆	16 ₂	14	N.	Bewolkt.
5	771	772	772	772	15 ₈	18 ₄	15 ₆	157	idem.	Betrokken.
6	770	770	770	771	16 ₆	18 ₄	18 ₃	158	idem.	idem.
7	772	773	773	773	17 ₆	18	18	146	O.	idem.
8	774	774	773	772	16 ₃	17 ₂	18 ₃	156	Z.	idem.
9	771	770	769	769	19 ₃	22	22 ₈	166	idem.	Helder.
10	767	766	765	765	19 ₅	22 ₄	23 ₄	17 ₂	idem.	idem.
11	766	766	767	768	17 ₈	19 ₅	20 ₄	16 ₄	Z. O.	Betrokken.
12	770	770	770	771	177	19	19	155	Z.	Helder.
13	770	769	767	767	14 ₄	18	19 ₆	128	idem.	idem.
14	764	764	763	765	13 ₂	18 ₄	20 ₆	15 ₄	idem.	idem.
15	763	763	764	766	16 ₂	19 ₂	20 ₈	14 ₄	idem.	idem.
16	767	767	767	768	17 ₈	20 ₄	21 ₈	158	idem.	idem.

DATUM.	BAROMETER IN MILLIMETERS.				THERMOMETER N 1000.				WINDSTREEK 'S MIDD. te 12 UR.	WEERSGESTELDHD. 'S MIDD. 12 UREN.
	9 ur.	12 u.	3 ur.	9 ur.	9 ur.	12 u.	3 ur.	9 ur.		
17	770	770	770	770	18	20,4	20,6	14	Z.	Helder.
18	770	769	769	769	18	19,6	20,4	12,2	Z. O.	idem.
19	770	770	769	769	18	20,8	21,1	13,5	O.	idem.
20	768	768	767	767	14	18,6	20,2	11,8	Z.	idem.
21	768	768	768	770	15,4	20,2	20	14	idem.	idem.
22	773	773	774	773	16,3	17,5	16,3	12,2	N. O.	Bewolkt.
23	773	776	776	776	16,2	16,6	16,5	14,6	idem.	Betrokken.
24	773	774	773	772	13,6	13,8	17,4	13,6	N.	idem.
25	767	766	763	764	14,7	14,4	13,4	9,4	idem.	Bewolkt.
26	765	761	760	758	12	15	12,2	9,3	Z.	idem.
27	753	753	752	752	10	11,6	10	8,2	N.	idem.
28	752	751	751	753	9,5	10,2	11	6,2	idem.	idem.
29	760	761	762	763	10,7	12	11,9	8	N. W.	idem.
30	753	756	753	759	10,8	11,6	13,2	11,4	W.	idem.
1	771,1	771,0	770,6	770,7	17,53	19,15	19,42	13,59	GEMIDDELTE WAARNEMING Vanden 1st. tot den 11e.	
2	767,8	767,6	767,3	767,3	16,41	19,49	20,46	13,58	— 11en. — — 20e.	
3	764,4	765,9	765,6	764,4	15,12	14,29	14,19	10,69	— 21st. — — 30st.	

4 winderig.

5 winderig.

10 's avonds zwaar onweder.

25 's morgens regen en wind.

26 's middags en 's avonds regen.

27 geheelen dag regen.

28 regen en buijig.

29 hagel.

30 regenachtig.

Algemeen gemiddeld, Barometer 767,5, Thermometer 16,15.

September 1843.

**STAAT DER GEBORENEN, VOLTROKKEN HUWELIJKEN,
OVERLEDENEN, enz., in de Steden der Provincie
UTRECHT.**

	GEBORENEN.								HUWELIJKEN ECHTSCHIEDINGEN	OVER-	
	Getal.		waaronder:							LEDENEN.	
	M.	V.	Onechte.		Twcecl.		Doodgeb.			M.	V.
UTRECHT.	76	64	5	5	2	4	6	25	43	54	
AMERSFOORT.	19	11	1	1	1	1	1	4	11	15	
RHENEN.	8	4	1	1	1	1	1	2	3	1	
WIJK BIJ DUURSTEDEN.	3	2	1	1	1	1	1	1	1	1	
MONTFOORT.	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	
IJSSELSTEIN.	5	6	1	1	1	1	1	3	1	2	

STAND DES WATERS,
te VREESWIJK in de Rivier DE LEK.

1 September 1843.	3 el 66 dm.
15 —————	4 — 48 —
30 —————	4 — 81 —

Hardenbroek.

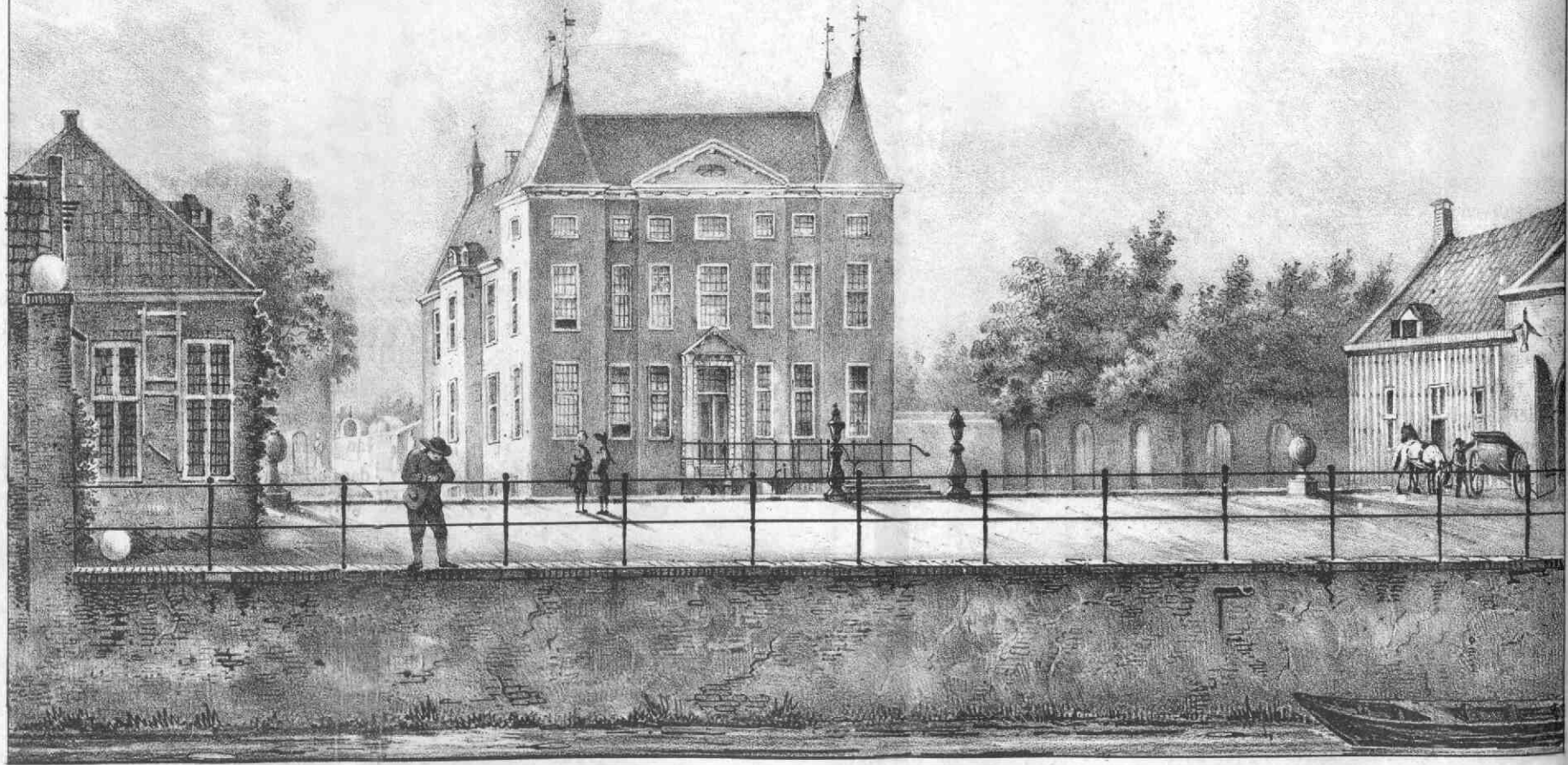
GESCHIED- EN GESLACHTEUNDIG OVERZIGT VAN DIE RIDDER-
HOFSTAD EN VAN HET STAMHUIS.

Met Afbeelding.

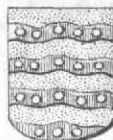
Wanneer men de oude Ridderkasteelen in het Sticht van Utrecht nagaat, vindt men, dat vele geslachten, die aan dezelfde hunnen naam gegeven hebben, reeds lang geleden zijn uitgestorven; of indien zij nog bestaan, dat de nakomelingen van den eersten stichter hunne voorouderlijke huizen niet meer bezitten; maar dat deze veelmalen van de eene familie op de andere zijn overgegaan. Hierop maakt echter het huis Hardenbroek, gelegen niet ver van den Zandweg van Utrecht naar Wijk bij Duurstede, eene uitzondering. Voor zoo verre den schrijver dezes bekend is, is dit het eenigste Ridderkasteel in het Sticht van Utrecht, dat nog door eenen afstammeling van den eersten stichter bezeten en bewoond wordt. Meer dan vijf eeuwen is het een eigendom van dezelfde familie geweest; slechts 62 jaar was het in andere handen.

Naamsorsprong.

Men wil dat de naam afgeleid zij van *hard* en *broek*, harde grond en moerasland. Hiervoor pleit ook de plaatselijke ligging; want de grond in den omtrek van het huis is harde, zware klei en niet verre van hetzelfde vindt men eene lage streek, die naar den zwarten grond te oordeelen, moeras

RIDDERHOFSTAD

HARDENBROEK. 1779.

Steedt. P. W. v. d. Wapen der Drecht.

geweest is en zich uitstrekt, door Neer- en Overlangbroek. Het bestaan van een moeras (1) tusschen Amerongen, Doorn, Kothen, Werkhoven en Zeist wordt ook bevestigd door het diploma van Godebaldus de *paludibus* van het jaar 1126.

Stichting en Heeren van Hardenbroek.

De stichter van Hardenbroek is een jonger zoon geweest uit het huis van Wulven. Het stichten van kasteelen door jongere zonen had in oude tijden meer plaats, blijkens het gene men leest bij Simon van Leeuwen (2): « Als ye-
« mant in ouden tyden seer veel landeryen en Heerlykheden
« besat, ingevalle deselve veel Soonen hadde, soo behielt als
« dan den oudsten Soon voor hem den Vaderlyken toenaam
« met de wapenen, mitsgaders de voornaamste Heerlykheyt;
« syn andere jongere broeders kregen tot haar Erffenis al te
« met 400, 500, 200, 100, 80, 70, 50, 40, 50, 20,
« 10, ja drie Margen lants, naar de mogentheyt ofte gunste
« van haar overleden Vader. Dese jongere Soonen dan een
« Casteel, Slot ofte Hofstede op 't selve Landt doende bou-
« wen, verlieten deselve den Vaderlyken naam, en naemen
« aan den toenaam van de Wooninge by haar gebouwt.»

(1) Waarschijnlijk heeft daar, voordat de Rijn bij Katwijk in 360 gestopt werd, ook een tak van die rivier geloopt. De lange streek van zwarte aarde schijnt het moeras, waarvan hierboven gesproken is, aan te duiden. Dit moeras is waarschijnlijk ontstaan door het veranderen van den loop der rivier, door het groeijen van waterplanten verhoogd, en door het graven van de Langbroeker wetering is het water afgeleid. Zoo ten minsten kan men het zich voorstellen. Tot bewijs nog van een' tak der rivier te dier plaatse kan dienen, dat in de genoemde streek op Hardenbroek een scheepsanker gevonden is, bij het graven van eene vischkom, om het daarbij liggende lage land op te hoogen. Dat anker is uitgegraven omtrent het jaar 1762; hetzelfde is echter niet bewaard.

(2) Bat. ill. pag. 734.

Zoo vindt men, volgens de getuigenis der geschiedschrijvers, dat uit Wulven vele andere geslachten gesproten zijn.

Onder anderen zegt A. van Buchel in zijne aanteeeningen op Heda in het leven van Jan van Arkel, dat uit Wulven gesproten zijn: Horst, Sterkenburg, Hardenbroek, Hinderstein, Oudegein, Heemstede, enz.

De eerste uit het geslacht van Wulven bekend, leefde omtrent het jaar 1100, ten tijde van Bisschop Adelbold. In 1122 telt Keizer Hendrik V hem onder zijne vrijheeren en baroenen. Ook hechte hij in 1131, ten tijde van Bisschop Andreas van Cuijk, zijn zegel aan den brief tot confirmatie van de tienden van Alborg (1). Hij wordt daar alleen genoemd Alfero met bijvoeging van Schultetus; uit zijn wapen blijkt het echter genoeg, dat zijn naam Wulven was. Heda ook noemt hem hoofdschout van Utrecht van 1119 tot 1121.

Daarna omtrent het jaar 1150 leefde Ernest van Wulven, Baro, Miles, vermeld in onderscheidene handvesten, onder anderen in een diploma van Godfried van Rhenen, 1176. Hij was in 1167 met Floris III in den slag van Schorel, trouwde eene dochter uit den Huize van Amstel, anderen zeggen Amersfoort, en liet drie zonen na:

1. Ernest van Wulven, getrouwd met Catharina van Weerdenburg uit den Huize van Chastillon.

2. Gijsbert van Wulven, Ridder, die den naam van Sterkenburg aangenomen heeft en voor den stichter van hetzelfde gehouden wordt, en

3. Alfert van Wulven, die het huis Ter Horst gebouwd heeft, dat naderhand door de Bisschoppen versterkt is tegen de Gelderschen.

De eerste had twee zonen: Ernest van Wulven, waaruit die van Wulven verder gesproten zijn, en Gijsbert

(1) Afschrift ex Arch. St. Petri.

van Wulven, die als jonger zoon zijn wapen veranderde, en omtrent het jaar 1260 een kasteel bouwde, dat hij Hardenbroek noemde. Hij droeg het op aan den Heer van Sterkenburg, ontving het weder als leen van hem, en trouwde met Catrina, dochter van den genoemden Heer van Sterkenburg, zijne nicht. Hij was dus de *eerste* Heer van Hardenbroek.

De *tweede* Heer, Gijsbert van Hardenbroek, Ridder, met Hardenbroek beleend 1280, trouwde Johanna, dochter van Gerrit van Woerden (1) en Ada van Boekhorst en stierf 1300.

De *derde* Heer mede Gijsbert van Hardenbroek, Ridder, trouwde Agnes, dochter van den Heer Jakob van Lichtenberg, Heer van Reinouwen. Deze Agnes wordt onderscheidene malen vermeld, onder anderen lees ik (2): « Alyt « van Lichtenberg Hr. Jacobs dr. van Lichtenberg « rid. H. Jans van Renesse wyf verlyde J. Agnesse « haer suster, Gysb. huysfr. van Hardenbroek, a°. 1538, « besegelt mit een gr. segelken an dub. sterte.”

De *vierde* Heer, ook Gijsbert van Hardenbroek, Ridder, was bij den Bisschop Arend van Hoorn in groot aanzien, heeft verscheidene togten met hem gedaan tegen des Bisschops vijanden, en werd in 1372 te Tiel bij verrassing gevangen genomen met Frederik van Zulen, Ernst van Groenewoude en meer Stichtsche edelen. Hij hechtte in 1373 zijn zegel aan den landbrief van Bisschop Arend van Hoorn. Volgens eene teekening van de zegels was het zijne het 22ste. Zijn wapen rust op een kasteel, hebbende tot tenants twee leeuwen en tot omschrift: s. GHISEBRECHT VAN HERDEBROEC RIDDER.

Hij was maarschalk van het Sticht van Utrecht, « aen dese

(1) Bat. ill. pag. 947.

(2) M. S. van A. van Buchell, lib. B. fol. 58.

« side des berges, by commissie van Bisschop Aarend van
 « Hoern a°. 1576 des sonnendaegs, als men singt in der
 « Heylige kerke Judica (1).”

De finantien van zijne Gen. den Bisschop schijnen niet in den besten staat geweest de zijn, blijkens de volgende aantekeningen van A. van Buchell:

« Vrybrief Bischops Arnd v. Horen aen h. Gysb. van
 « Hardenbr. rid. van hem te houden scadeloos voor de
 « loste aen Thomas Ysuart cum suis van 600 francken
 « de a°. 1576 onder syn segel in roden wasse an enckelen
 « sterte (2).”

Een dergelijke brief van 1576 « Saterdags nae *St. Matheus*, « ten behoeve van Ghisebrecht van Hardenbroek ridd. « van twee hondert goude ouwde schilden, daer hy borge « voor was, aen handen H. Vrederick Uytenhamme.” — In 1577 op *St. Remys*, bij het doen van rekening door H. Gijssbert van Hardenbroek, als Maarschalk, bedankt hem de Bisschop en bekent hem schuldig te blijven 1372 pond en 11 schellingen.

In 1579 des Woensdags na half vasten bekent de Bisschop als voren aan hem schuldig te blijven, 2145 lib. Hij trouwde in het jaar 1574 Hase van Naaldwijk, wed. Simon van Teilingen. Dit komt niet overeen, met het gene Simon van Leeuwen zegt *Bat. ill. pag. 1021*, waarom het volgende hier afgeschreven wordt uit de authentique huwelijksvoorwaarden gemaakt op *Sinte Lucyendag 1574*: « Allen den « geen en etc. Doe wy verstaan Johan van Renesse, « Ridder, Alfer van der Horst, Wouter van Culenburg en Johan van Alendorp, knapen, dat wy daar « over en anc waeren alse Maechsmannen in der vergaderinge « des Huwelyks tussen Heeren Ghisebrecht van Herdenbroek Ritter op te een side ende tussen Willam van

(1) A. van Buchell, MS.

(2) Buchel, MS. Lib. B. fol. 57.

« Naeltwyk met vrouwe Hasen van Teylingen synre
« suster, op te ander side,” etc. Men ziet hier, dat haar
eigen naam was Naaldwijk, en dat de naam Teilingen
die van haren eersten man was.

Verder blijkt uit het volgende, dat Agnes van Lichten-
berg, moeder van Heer Gijsbert van Hardenbroek nog
in leven was. « Voert syn de voorwoerden, dat vrouwe Ag-
« neyse van Hardenbroek, Heer Ghisebrecht, haren
« soen niet en sal onterven en sel vrouwe Hasen hare dog-
« ter niet onterven.”

Hij trouwde ten tweeden maal met Jutte, dochter van Heer
Nicolaas van Raaphorst, waardoor hij en zijne vrouw
zich het vonnis van Excommunicatie (den ban) op den hals
haalden; want volgens schrijven van Bonifacius Episcopus
aan zijnen Eerwaarden broeder van Luik, « waaren sy al-
« vorens niet onkundig, dat deselve Jutte en Hadewigis
« eertyds eerste vrouw van den voorschreeve Ghiselbertus
« met malkanderen waaren verwantschapt in de tweede en
« derde graet van den Bloede.” Volgens hetzelfde schrijven
wordt hun, uit eene Apostolische goedgunstigheid, op hun
ootmoedig verzoek absolutie beloofd van het vonnis van Ex-
communicatie, indien zij behoorlijke boete zouden doen.

A. van Buchell, bij wien een afschrift van het boven
staande gevonden wordt, teekent aan, dat deze dispensatie ge-
geven is omtrent het jaar 1395.

De *vijfde* Heer mede Gijsbert van Hardenbroek ge-
noemd, beleend Zondags na St. Aegte in het jaar 1400, hechte
in 1436 met vele anderen zijn zegel aan den verbandbrief der
Kapittelen, Ridders, Knapen, stad en steden van Utrecht,
Amersfoort, enz. voor Heer Rudolf van Diepholt, Bis-
schop te Utrecht tegen Paus Eugenius en Heer Zweder
van Cuijlenborgh, mededinger tot het Bisdom (1). Aan

(1) Zie Halma, tooneel der Nederl., 2^e deel, fol. 172 en verv.

den brief waren 57 zegels. Het zijne was het 27ste en had volgens eene afteekening tot omschrift: s GHIJBERT: VAN HARDENBROEK.

Hij trouwde eerst Johanna van Limbeek, en daarna 1434 Johanna van Zuïlen van Natewisch.

De zesde Heer mede Gijsbert van Hardenbroek trouwde 1465 Elisabeth, dochter van Gossem van Tiel.

De zevende Heer Johan genoemd, werd beleend 1474 den 14 December, trouwde Hadewich van Zuïlen van Nijvelt en stierf 1505.

De achtste Heer van Hardenbroek, weder Gijsbert genoemd, beleend op St. Jans avond 1505, was geheimraad des Bisschops en Rentmeester generaal (1) van het Sticht van Utrecht.

Hij trouwde eerst Mechteld van Buren en daarna Mechteld van Raaphorst.

Zijn testament van den 26 Augustus 1521, (vier jaar voor de kerkhervorming in ons land begon), is zeer merkwaardig; daarom wordt een gedeelte van hetzelfde hier afgeschreven.

« Dit is myn Gisbert van Hardenbroeck Jans myn
« uytterste wille ende begeert op myn Huysvrouw ende kinde-
« ren, dat zy myn na doen sellen als ick van Ertryck ge-
« scheyden ben en wil oock dattet soo geschieden sal, ende
« indien dat zy dat niet en doen als na beschreven staat,
« soo begeer ick aan God van Hemelryck, dat zy nimmer-
« meer sorgh noch drogh en moeten hebben aan Lyff noch
« aan goet ter tyd toe zy dit na beschreven volbracht heb-
« ben, » enz.

« In den eersten beveel ick God van Hemelryck, Maria
« zyn gebenedyden Moeder, ende allen hunnen Heyligen myn
« ziel, wanneer sy van myn Lichaem sal scheyden, ende myn

(1) v. d. Water, Utr. Placaatboek, II Deel, fol. 1056, waar hij de eerste staat op de lijst.

« lichaam wil ick begraven hebben tot Utrecht in dat minne-
 « broeders Clooster in 't Coor in myn Ouders graft, ende
 « begeer mede dat zy my in minderbroeders habyt (1) willen
 « begraven, ende geen pomperyen van toortsen ofte anders
 « maken, dan myn slechtelyck begraven, en die kost van al-
 « sulcke pomperyen voor myn Ziel om Gode wille geven willen.”

« Item mede soo begeer ick, dat men myn hondert ziel-
 « missen na wil laten doen, terwylen dat myn Lichaem bo-
 « ven die aarde staat, ende dat men my binnen myn eerste
 « maandstont vyff dertigsten na wil laten doen.”

« Item soo sullen die minderbroeders hebben in Testament
 « vier utrechse mud wyts ende soo sullen zy myn weder stel-
 « len in haar zielboeck ten Euwigen dage, als sy myn Ou-
 « ders gedaan hebben en een jaar langh in alle sermoenen
 « voor my bidden, en die Jacoppynen sullen hebben twee
 « utrechse mudt weyts, ende die Carmelieten tot Utrecht en
 « die Augustynen tot Dordrecht sullen elcx een mud weyts
 « hebben ende des sullen zy een jaar langh in alle sermoenen
 « voor my bidden laten.”

« Item soo sal die kereck van Nederlangbroeck hebben hon-
 « dert Rynsch gulden courant, mit alsulcke voorwaarden, dat
 « zy die beleggen sullen aan goede Erffrenten ofte aan los-
 « renten den penningh twintig ende des sullen sy alle jaren
 « vierwerff memorie houden, vigilie en missie voor myn ende
 « myn huysvrouw ende myn Ouders zielen te weten op St.
 « Agnietendach des Sonnendaegs voir onser vrouwe nativitas
 « ende op ten dach als ick sterff ofte des Zonnendags daar-
 « voor ende op ten dagh als myn huysvrouw sterff ofte des
 « sonnendaghs daarvoor met alsucke voorwaarden, dat die
 « kereck^{rs}. in der tyd negen wasse keerssen stellen sullen,
 « ende zy sullen tot Elcke reys geven die pastoir vyff str.
 « voor syn vigily geld, ende den Coster derde halve stuyver,

(1) Kleeding.

« ende des soo sal die pastoor tot elck van die voors. dage
 « tot drie reysen een pater Noster ende Ave Maria laten
 « spreken, voor myn en myn Huysvrouw ende alle onser
 « Ouders zielen, daar wy affgekomen syn, ende die pastoor
 « ende Coster sullen na die misse tot elcken dage voors. een
 « miserere ende de profundis op die Hardenbroux graft lesen.”
 « Item, soo sal die kerk van Nederlangbrouck noch heb-
 « ben myn besten tabbert, om kaarsufelen aff te maken, met
 « sulcke voorwaerden dat die kerk sal daer kruysen op
 « laten maken mit schilden daerop, daer mynre kinderen vier
 « vierdelen inne sullen staen.”

« Item, soo sal die pastoor in de tyd hebben in testament
 « twee Rynsche gulden courant ende die Coster eenen Ryns-
 « gulden courant ende die pastoor van Werckhoven ende van
 « Koothen elcx vyff en twintig str^s. ende des sullen sy een
 « jaer langh alle heylige dach op die stoel ofte anders een
 « pater noster ende een ave Maria voor myn siel laten spreken.”

« Item, soo sullen myn vier Geestelycke susteren en myn
 « Huysvrouw haar suster tot St. Servaes oft die van haer in
 « levende lyve zyn hebben elcx eenen gouden Engel.”

Hierna volgen nog eenige legaten aan bijzondere personen
 en daarna de verdeeling zijner goederen, die aanzienlijk waren,
 onder zijne vier zonen.

Hij is ook geweest Gedeputeerde uit de Ridderschap over
 het transport van de temporaliteit van het Sticht van Utrecht aan
 Keizer Karel V. den 21 October 1528 (1). Hij stierf in 1532.

De *negende* Heer van Hardenbroek was genoemd Joost van
 Hardenbroek, beleend den 1 December 1532, grietman van
 Colmerlandt en Colmerstadt in Friesland, en trouwde eerst
 Josina van Parijs van Zuijdoort, welke overleed in
 1540. Voor de tweedemaal trouwde hij Lucie van Scho-
 nenburg.

(1) v. d. Water, Utr. Placaatboek, I Deel, fol. 12.

Ten zijnen tijd den 27 October 1536 werd Hardenbroek verklaard voor eene Ridderhofstad (1). Hij was een der getuigen tot het erkennen der Ridderhofsteden. Zijn portret is een der oudsten op Hardenbroek.

De *tiende* Heer van Hardenbroek, weder Gijsbert van Hardenbroek genaamd, werd met de Ridderhofstad beleend den 4 Augustus 1559. Hij was beschreven in de Ridderschap en Drost ter Leede. Als oudste mans oir heeft hij het wapen van Wulven, die familie uitgestorven zijnde, aangenomen. Hij was getrouwd met Willemina van Heumen, en is waarschijnlijk van de Roomsche katholieke tot de Protestantsche godsdienst overgegaan.

Zijn oudste zoon Joachim van Hardenbroek werd de *elfde* Heer van Hardenbroek, beleend den 12 Januarij 1585. Hij was ridder van de Duitsche orde, beschreven in de Ridderschap 's lands van Utrecht, trouwde 1592 Johanna van Heerjansdam, vrouw van Heerjansdam, en stierf 1605 in 's Gravenhage.

De tegenwoordige Heeren van Hardenbroek stammen af van zijnen broeder Gijsbert van Hardenbroek (2).

De *twaalfde* Heer van Hardenbroek was genaamd Peter van Hardenbroek, beleend 1 Julij 1609; was president van de Ridderschap en in den raad van staten, en trouwde Agnes van Hanxelaer (3) in Mei 1628 voor den predikant van Nederlangbroek, volgens een authentiek extract uit het *Trouwboek van Buytengezinden der stad Utrecht*. Hoewel hij protestant was, vind ik, dat hun huwelijk op nieuw ingezegend

(1) Te vinden op de eerste lijst der Ridderhofsteden, t. a. p. 1 deel, fol. 279.

(2) Zie de noot op de volgende bladzijde.

(3) Zij was eerst geestelijke te Hugt. De legende zegt, dat zij geschaakt is. Zij was dochter van Herman van Hanxelaer, (ook Hanxleden gespeld), Baron van Herstal.

is den 12 April 1633, in tegenwoordigheid van eenen notaris en getuigen door den *Doortlichtichsten ende Eerweerdigsten Heere Pieter Aloysio, Biscop van Tricarien, Nuncius van den Paus residerende te Luyck, in eener bovensael vant huys van den eerwaerdigen Heere Adrianus Curia, Canonick van de Collegiale kercke van St. Jan Evangelist, tot Luyck.*

Zijn zoon Herman Peter van Hardenbroek was de *dertiende* Heer van Hardenbroek. Tot dusverre was het huis Hardenbroek altijd van den vader op den oudsten zoon overgegaan; deze echter stierf ongehuwd den 3 November 1662, waardoor hetzelfde kwam op zijnen neef Hendrik Gijsbert van Hardenbroek, *veertienden* Heer van Hardenbroek, zoon van Gijsbert van Hardenbroek, maarschalk van Abcoude en van Vrouwe Jacoba van Reede. De genoemde Heer Hendrik Gijsbert verkocht de Ridderhofstad Hardenbroek den 24 Februarij 1686 aan den Heer Cornelis Aerts van Juchem. Vervolgens zijn beleend Jonker Adriaan van Rossem den 24 Februarij, van hetzelfde jaar, Pieter Godard van Rossem den 10 Februarij 1687, en Willem Kerckrinck door koop den 22 September 1735. De Heer Johan George van Raesfeld, als in huwelijk hebbende Allegonda Moeijaart, weduwe van den voorgaanden, liet Hardenbroek publiek verkoopen den 7 Augustus 1748. De Heer Johan Adolph, Baron van Hardenbroek werd koper en daardoor de *vijftiende* Heer van den naam van Hardenbroek. Daarna werd hij ook Heer van Lockhorst, Bergestein, Bergambacht en 's Heeraartsbergen, van Klein Ammers en de Kleine Lindt. Hij was ook Luitenant-Generaal, Chef van een regiment Infanterie. In de rechte lijn was hij de vijfde afstamming (1) van den *tienden* Heer van Hardenbroek. Hij trouwde

(1) Gijsbert van Hardenbroek, jonger zoon van den *tienden* Heer van Hardenbroek, trouwde: 1. 1603 Clara Rembolda de Cock van Opijnen, 2. Agnes van Heeckeren tot Nettelhorst, en 3. in 1613 Anna van Varick. — Gijsbert van

1749 Vrouwe Susanna van Slingeland, en ten tweeden male 1769 Vrouwe Susanne Civile Gravinne d'Aumale, stierf in 1791, en werd in het bezit van zijne Heerlijkheden opgevolgd door zijnen oudsten zoon, den Heer Gijsbert Carel Duco Baron van Hardenbroek, den tegenwoordigen Heer, *zestienden* Heer van den naam van Hardenbroek.

Wegens deze Ridderhofstad zijn sedert 1536 vier Heeren in de Ridderschap beschreven: de Heer Joachim van Hardenbroek in 1597; zijn zoon Peter van Hardenbroek in 1607; Pieter Godard van Rossem in 1695 en laatste-lijk in 1793 de tegenwoordige eigenaar.

Het huis is tot het jaar 1590 leenroerig geweest aan den Huize van Sterkenburg, en daarna aan dat van Vianen, dat het houdende was van het Vorstendom *Gelre*.

Ambachtsheerlijkheid van Hardenbroek.

Deze grenst aan Sterkenburg, Doorn, Neerlangbroek, Ko-

Hardenbroek, zoon van den voorgaanden uit het derde huwelijk, Luitenant Kolonel, trouwde Megteld, dochter van den Heer Jan Baron van Reede, vrijheer van Renswoude en stierf in 1658 te Hulst.

Zijn zoon Gijsbert Johan van Hardenbroek, Luitenant Opperhoutvester der provincie Utrecht, Heer van Groenwoude en daarna van Hinderstein, trouwde Anna Maria van Morlot, vrijvrouwe van Giessenburg en van Giessennieuwkerk en stierf 1698.

De zoon van dezen Jan Louis van Hardenbroek, Kapitein ter Zee en daarna Heer van Vliet trouwde Jeanne Charlotte van Renesse en had bij deze zijne eerste vrouw twee zonen: Gijsbert Jan van Hardenbroek, Heer van Bergestein, Lockhorst enz., die van 1745 tot aan zijnen dood in 1789, de hoogste betrekkingen in de regering van deze landen bekleed heeft, en Johan Adolph van Hardenbroek, hierhoven genoemd.

De eerstgenoemde Gijsbert Jan van Hardenbroek heeft zijn huis, staande naast de zoogenoemde Statenkamer, en zijne boekerij, vermaakt aan de Ridderschap der provincie van Utrecht.

then en Werkhoven. Dezelve is den 4 Julij 1684 door koop overgegaan van den Heer Hendrik Gijsbert van Hardenbroek op zijnen neef Johan van Hardenbroek, die getrouwd was met Florentine van Matenesse, Vrouwe van Sterkenburg. Vervolgens is zij overgegaan op de Heeren Johan Matthijs Swemmelaar, J. van Vliet, Mr. J. J. van Westrenen, Mr. J. A. van Westrenen, en in 1829 heeft de tegenwoordige Heer van Hardenbroek ook de Ambachtsheerlijkheid gekocht voor eenen hoogen prijs, om den naam niet door eenen vreemden te zien dragen.

De twee Ambachtsheerlijkheden Sterkenburg en Hardenbroek zijn tot eene gemeente onder den naam van Sterkenburg vereenigd. Volgens aanschrijving van Z. E. den Heer Gouverneur der Provincie Utrecht van 4 September 1839, zullen de Heeren beurtelings de voordragt hebben tot vervulling in de openvallende posten van Burgemeester der gemeente enz. De Ambachtsheerlijkheid van Hardenbroek had als toen 156 en die van Sterkenburg 104 inwoners.

Het Wapen.

Voor en omtrent het jaar 1200 behield de oudste zoon van eenen Edelman alleen het wapen van zijn' vader in zijn geheel. Jongere zonen veranderden de kleuren of plaatsten een' lambel of barenstel. Deze moet niet verward worden met den dwarsbalk, die loopt boven van de linkerhand dwars door het schild tot beneden in den regterhoek. De barenstel was een teeken van wettige jongere zonen; de dwarsbalk van bastaards (1). Naderhand toen de helmteekenen in gebruik kwamen, voerden ook jongere zonen het wapen van hunnen vader.

Volgens de groote genealogie van de familie van Harden-

(1) S. van Le euwen, Bat. ill. fol. 722 en 734.

broek zijn uit Wiltenburg (1) de volgende geslachten en sloten gesproten, die hunne wapens gevoerd hebben, als daarbij uitgedrukt staat: Oud-Wulven, Riebeek en Blickenburg, even als Wiltenburg een veld van zilver met vier baren of golven van keel (rood); Wulven, Nederhorst en Amelisweert, het veld goud, de golven als voren; Hardenbroek en Sterkenburg, als de voorgaanden, behalve dat elke baar gebroken was met vijf besans van zilver; Hinderstein, het veld zilver, de baren sabel (zwart); Heemstede, het veld goud, de baren blaauw; en van der Weijden, een veld van goud met zwarte baren. Eenigen van deze wapens zijn nog daarenboven gebroken geweest met lambellen. Deze overeenkomst der wapens kan ook als een bewijs verstrekken voor den oorsprong van deze geslachten uit denzelfden stam. Verscheidene teekeningen van zegels van de bovengenoemde geslachten vind ik in de reeds meermalen vermelde handschriften van A. van Buchel. Slechts twee wil ik er hier noemen. Het zegel van Ernest van Wulven, den eersten Heer van Hardenbroek van het jaar 1270, waarvan Buchel met zijne handteekening betuigt, dat hij het oorspronkelijke ongeschonden gezien heeft. Het tweede van Ernest van Wulven van het jaar 1259, dat opmerkelijk is. Het wapen is een ridder te paard met gesloten visier en uitgetogen zwaard, dragende zijn schild met het wapen op de borst, terwijl het kleed van het paard ook het wapen bevat.

De tiende Heer van Hardenbroek heeft het wapen van Wul-

(1) Wiltenburg heeft bestaan bij Vechten. Men wil, dat de Wilten den Romeinschen burg Antonina verwoest, en een kasteel Wiltenburg gebouwd hebben. In hoe verre het waar is, dat Wulven uit Wiltenburg gesproten zij, kan ik niet beslissen. Dat er ook een geslacht Wiltenburg bestaan heeft, is zeker. In een M. S. van Buchel vind ik: A°. 1362, Johan van Wiltenborch en Geertruyt syn wyf. A°. 1368, obiit dna Hasekina de Wiltenborch.

ven weder aangenomen, gelijk hierboven gezegd is, zijnde een veld van goud met vier baren van keel. Het devies van het wapen is *semper idem*.

Het Huis.

Hoedanig het eerste huis geweest zij, is moeilijk te bepalen; misschien niet veel meer dan een toren met eene gracht omgeven, gelijk men uit de overblijfselen van zoo vele ridderkasteelen mag afnemen (1). De Heeren van dien tijd waren genoodzaakt wegens de tijdsomstandigheden meer op hunne veiligheid dan wel op gemak en genoegen bedacht te zijn, bij het bouwen van hunne woningen. Of Hardenbroek ook belegerd en verwoest zij geweest, gelijk zoo vele kasteelen, blijkt niet. In 1555 althans was het krijgsumoer in deszelfs nabijheid. Graaf Willem V had zich met een leger bij Kothen neergeslagen, en van daar liet hij het omliggende land plat branden.

In den Spaanschen tijd werd Hardenbroek niet bewoond, misschien om de onveiligheid in dezen oord. De toenmalige Heer woonde op het slot Abcoude.

Van drie verschillende huizen zijn teekeningen aanwezig. De oudste is van het jaar 1694. Volgens eene aanteekening van Allegonda Moeijaart heeft haar eerste man meer dan f 24000 besteed, om hetzelfde te laten verbouwen.

De Heer J. A. Baron van Hardenbroek eigenaar geworden zijnde, heeft het voorste gedeelte geheel uit den grond laten opbouwen in 1762. Een steen in den muur gemetseld, draagt het opschrift: HOOG WEL GEB. JONKHEER J. G.

(1) Bergestein, Hinderstein, Weerdenburg, Walenburg en meer anderen. De grachten sluiten zoo weinig oppervlakte in, dat het hoofdgebouw van dezelve niet veel meer dan een toren heeft kunnen zijn.

A. VAN HARDENBROEK HEEFT DEZE STEEN GELEGT DEN XXVI MAI 1762 OUDT 9 $\frac{1}{2}$ JAER.

De hier bijgevoegde afbeelding is gemaakt volgens eene teekening van het jaar 1779. Men ziet er het huis van voren, zoo als het zich nog vertoont, behalve, dat de kleine ruiten, die toen in gebruik waren, door grootere vervangen en de ramen met zonneschermen voorzien zijn. De woning aan de regterhand bestaat niet meer; aan die zijde is tegenwoordig de orangerie, enz. De muur met de balie daarop bij het opkomen van de *basse-cour* is omtrent het jaar 1816 door eene geweldige hagelbui; gepaard met stortregen, in de gracht gespoeld, en, in plaats daarvan, is de gracht glooiende bijgewerkt. Het koetshuis aan de linkerhand is in 1792 door onvoorzigtigheid van het werkvolk afgebrand en vervangen door een grooter koetshuis en eene stalling voor 12 paarden.

In 1789 heeft de voornoemde Heer van Hardenbroek ook het achterste gedeelte van het huis, dat men gedeeltelijk op de plaat ziet, doen afbreken, is met het huis 12 voet de gracht of kom ingesprongen, heeft er aan elke zijde nog een uitstek bijgevoegd, en is zoo begonnen het weder op te bouwen.

Hoewel hij het niet geheel voltooid heeft mogen zien, is het huis in het genoemde en de drie volgende jaren in den staat gebracht, zoo als men het nu ziet. Het ligt geheel in het water, en is een groot, bijzonder hecht, regelmatig en schoon gebouw, van vier torentjes voorzien.

In eene der zalen vindt men eene verzameling van omtrent honderd familieportretten, welke, wegens de verschillende kleedingen voor den oudheidminnaar belangrijk zijn. De oudste portretten zijn van omtrent het jaar 1500. Benevens vele Heeren en Vrouwen van Hardenbroek merkt men op verscheidene portretten, die tot de geslachten van Morlot, Valkenaer, Matenesse, van Zuijlen van Nijvelt en Renesse behooren, als ook het portret van den Luitenant Admiraal Willem Jozef van Gendt.

Het huis is gelegen in een vruchtbaar oord, zijnde meestal zware klei. Voorheen zag men voor hetzelfde schoone heckenheggen, waarvan de teekening nog bestaat, en welke men ook gedeeltelijk op de hiervoor staande afbeelding ziet. De heggen zijn door den tegenwoordigen bezitter weggeruimd, waardoor een schoon uitzigt verkregen is, gelijkende volgens sommigen, veel naar een Engelsch park.

Het landgoed, dat zeer uitgestrekt is, is bekend wegens het groot aantal schoone hooge eikenboomen, welke grootendeels door den vorigen eigenaar geplant zijn.

October 1843.

V. P.

DE PENSIE.

Tot aanvulling en verbetering van het op blz. 296, 297 van dit Tijdschrift voor 1843 voorkomende strekke het volgende. De verpligting, om Willem III, Graaf van Holland, met 200 man te dienen, was aan de stad Utrecht opgelegd door de uitspraak van Reinald II, Graaf van Gelder en Zutphen, over de verschillen en vijandelijkheden tusschen Jan, Bisschop, en de stad Utrecht ter eener, en den Graaf van Holland, Heer Willem van Duvenvoorde en de poorters van Oudewater ter andere zijde bedreven, gedaan 18 Januarij 1334. Over deze verschillen en vijandelijkheden zie men de verhandeling van den Heer J. J. de Geer, getiteld: Oudegein en het Gein, in dit Tijdschrift voor 1843, blz. 13 en volg. Het charter zelf is te vinden bij van Mieris, II. 556. Omstandigheden, wier mededeeling voor het publiek van geen belang is, bragten te weeg, dat beide plaatsen mij, bij het stellen van het stukje over de Pensie, niet voor de aandacht waren. Zij zijn mij sedert aangewezen door den Heer Dodt van Flensburg, wien voor de in dezen betoonde welwillendheid hier openlijk dank zij gezegd.

De Heer van der Monde berigt mij, dat het bedoelde Charter nog op het stedelijk archief voorhanden is. Hier volgt een uittreksel, voor zoo ver het tot het behandelde betrekking heeft.

» Voerd so segghe wi dat her Johan van Polanen her Willam van Duvenvoerde, ende her Sueder van Vyanen ridderen, tot maninghe dies bisscops van Utrecht verseit, oft siins sekeren boden, dienen zelen to ridders rechte, dien bisscop vorghenoemt mit tweenhondert mannen to scepe of to voet, of mit viftich mannen to peerde, welc hi wil, ses weken daer zitt mit eren doen moghen, also voer alsulke broken, als sie in desen oirloghe tieghen hem ghedaen hebben.»

» Voert segghe wi, dat die stat van Utrecht tot maninghe dies Greven van Holland vorghenoemt, of siins zekeren boden dienen zelen dien Greve vorseit mit tweehondert mannen to scepe ses weken op ors selves cost, tiegen alremanlic vytghenomen dien bisscop, ende t ghestichte van Utrecht vorghenoemt, ende ons, also voer alsulke broken, als sie tieghen onzen neve dien Greve vorseit in desen selven oirloghe moghen ghedaen hebben.»

J. H. v. B.

Ober de Bisschoppelijke Munt.

(Vervolg van pag. 321).

4. Commissie Imbrecht die Luwere vander weerdynschap der munte.

Wy Frederik *etc.* maken kont allen luden, dat wy betruwende syn in die duechden, vlyte ende neersticheit, daermede by ons geloest ende gepresen is, by getuichnisse van gueden luden, Imbrecht die Luwere, denselven Imbrecht geordineert ende gemaect hebben, ordineren ende maken met desen onsen brieve enen weerdyn van onser munte, alsoe daerinne te doen, als een guet, truwe diener ende weerdyn schuldich is te doen, tot alle alsulke rechten en proufyten, als daertoe staen of daertoe gebuerlyke geordineert sullen werden, durende tot onsen wederseggen. Gegeven op onsen slote Duersteden int jaer ons Heren M. CIII^e XCVI. opten XII^{en} dach des maents Octobris.

5. Commissie Johans van Papenvelt, vander munte tot Hasselt.

Wy Frederik *etc.* Want wy betruwende syn totten doegeden, neersticheit ende vlyte, dickwyl in onsen liven getruwen dienre ende koekemeister, Johan van Papenvelt, ondervonden, hebben wy hem gemaect ende

maken mits desen brieve onsen muntmeester hem onse munte bevelende (*en voorts als boven N°. 1*) nae ordonnancie ende maniere wy hem (*als boven N°. 1*) ordineren (*als boven N°. 1*) in enige plaetse bynnen onsen lande aen gene syde der Ysselen, daer onse stadt van Deventer licht.

Gegeven op onsen slote te Duersteden, in't jaer ons Heren M. III°. XCVII. opter III dach in Novembri.

6. Commissie Harman Gyginck (Ernst Mulert) alsoe vander weerdynscap der munten tot Hasselt.

Wy Frederik *etc.* maken cont allen luden, dat wy betruwende inder doechden, vlyte ende neersticheyt daermede by ons geloeft ende gepresen is, by getuichnisse van gueden luden, onse geminde Herman Gyginck (Ernst Mulert), denselven gemaect ende geordineert hebben, ordineren ende maken mit desen onsen brieve, enen weerdyn van onser munte tot Hasselt, alsoe dat hy truwelyke weerdieren ende anders daerinne doen sell, als een goet truwe dienre ende weerdyn schuldich is te doen, tot alle sulke rechten ende profyten, als daertoe staen off daertoe gebuerlyke geordineert sullen werden, durende tot onsen wederseggen. Gegeven in onser stat van Utrecht, in jaer onses Heeren M. III° XCVII opter X^{en} dach in Novembri (op onsen slote te Duerstede, in't jaer ons Heren M. V^o II. opter XX^{en} dach in Aprili).

7. Commissie meyster Johan Buerduerwerker van onsen muntysere inder munten tot Hasselt te snyden.

Wy Frederik, *etc.* Want wy betruwende syn tot die

doechden ende sunderlinge konste, daermede by ons ge-
loeft ende gepresen is, meyster Johan Buerduerwer-
ker, hebben wy hem bevolen ende bevelen mit desen
onsen brieve, onse muntysere tot onser munten tot Has-
selt dienende, te snyden ende te maken in behoerliker
manieren, ende des alle te doene, dat een guet truwe
muntysersnyder schuldich is te doen, durende tot onsen
wederseggen. In oerconde 's briefs, besegelt mit onsen
segele. Gegeven in onser stat van Utrecht, int jaer ons
Heren M. III^c XCVII, opten v^{en} dach in Novembri.

8. Commissie Johan van Papenvelt gedaen, te
moeghen maken enen pennynck, geheiten *vueryser*.

Myn genedige Heer van Utrecht heeft belieft ende
geconsenteert, dat Johan van Papenvelt, synre ge-
naden muntmeyster tot Hasselt, in synre Genaden munte
tot Hasselt sal moghen maken enen silveren pennynck
(*voorts als boven N. 3*). Aldus belieft tot Vollenhoe,
opten xxvii^{en} dach in Aprille. Anno etc. xcviij.

9. Commissie Aernt Frankensz van Papen-
velt vander munte van Overysse.

Wy Frederik etc. (*voorts als boven N. 1*). Ge-
geven bynen onser stadt Deventer in 't jaer ons Heren
M. III^c xcix opte den vi dach in Septembri. Opten les-
ten dach in Augusto, anno uts syn Beernt Freyse
van Dolre ende Adriaen Frankensz borge gewor-
den voer Aernt Frankensz voer drie dusent golde
gulden, als die munte tot Hasselt truwelike te bewaren.

In margine: Opten vi^{en} dach in Novembri anno

(XV°) XI heeft myn genedighe Heer Beernt Freyse voersz. de borchtocht voersz. vanden voersz. dach af voert verlaten ende verdragen. Actum Duersteden, *presentibus* M^r. Herman Hagen, M^r. Evert van Ensse ende meer anderen.

10. Commissie Aernt Frankensz van Papenvelt sekere gulden pennynge inder munte tot Hasselt te munten.

Myn genedighe Heer van Utrecht heeft belieft ende geconsenteert, dat synre Genaden muntmeyster, Aernt Frankensz van Papenvelt, in synre genaden munte tot Hasselt sal moeghen maken ofte doen maken, enen gulden pennynck ende sal heiten enen *Fredericus Gulden*, ende sal houden XII kraet nobel voer fyn, ende der sall gaen gesneden indie troysche merck LXXV derselver pennynge, van welke voersz. pennynge myn genedighe Heer, op elck marck werks, voor synre Genaden slieschat hebben sall, een der voersz. d., daervan de muntmeester ter remedie hebben sall, op elk marck werks II gr. inden alloy ende II engelschen inder snede, daeraff die coepman hebben sall op elck marck fyn gouts CXXXIII derselver gulden pennynge. Ende waert, dat die muntmeester voersz. inden gouden pennynge voersz. in die remedie (brokch) bevonden worde, sall wesen tot prouffyt myns genedighen Heren, nae vermoegen synre commissie. Aldus belieft by myn genedighe Heer, by goetduncken van synre Genaden raden, meesters Ludolph van den Vene, Doemdeken t'Utrecht, meester Evert van Ensse, ende anderen, waeromme synre Genaden dese brieve mit hoers selfs hand onderteickent hebben.

Aetum t'Utrecht, in't jaer ons Heren M. III° XCIX opten VII^{en} dach in Novembri.

II. Bevell Gheryt van Haerlem gedaen, sekere gulden ende silvere pennynge inder munten tot Wyck te moghen munten.

Myn genedige Heer van Utrecht heeft belieft ende gconsenteert, dat synre Genaden muntmeyster, Gheryt van Haerlem in synre Genaden munte tot Wyck sal moeggen maken ofte doen maken enen golden pennynck ende die sall heiten enen *Fredericus Gulden* (en voorts als boven N°. 10).

Voert mach hy maken ofte doen maken enen silveren pennynck ende sall heten enen *halve Stuver*, ende sullen gelden die LX enen gouden R. gl., ende die sall houden II d. XVIII gr. ko., ende der sall gaen gesneden op die troyse marck I^o XXXVIII d., soe sall men maken wt een mark silvers voersz. x goude gulden ende enen pennynck, van welken silvere pennynge myn genedige Heer voer synre Genaden slieschat hebben sall op elck marck silvers voersz. x derselver pennynge, daeroff die muntmeystere ter remedie hebben sall II gr. inden alloy ende III d. inder snede op elck marck werk voersz., daervan die coepman hebben sall IX goude gl. op elke mark silvers.

Item, noch mach Gheryt voersz. maken ofte doen maken enen nyen silveren pennynck, ende sall heiten een *Oert Stuver*, ende sullen gelden I^o ende XX enen golden gulden ende die sal houden II d. XII gr. Ko., ende der sall gaen gesneden op die troyse marck II° LIII d., soe sall men maken wt een marck silvers voersz. x

goude R. gl. XIII d., van welke silvere pennynge myn genedige Heer voer synre Genaden slieschat hebben sall op elck marck silvers voersz. XX derselver pennynge, daeraff de muntmeyster te remedie hebben sall II gr. inden alloy ende VI d. inder snede op elck marck voersz., daervan die koipman hebben sall op elck marck silvers voersz. IX goude gulden.

Item, noch mach hy maken ofte doen maken enen silvere pennynck, ende sall heiten een *doitkyn* ende sullen gelden die XXIII enen halven staver ende die sall houden IX gr. Ko., ende der sall gaen gesneden op die troysche marck VIII°, van welken silveren pennynge myn genedige Heer voer synre Genaden slieschat hebben sall op elke marck silver voersz. II° ende XLIII derselver d., daer af die muntmeester ter remedie hebben sall I gr. inden alloy ende XL d. inder snede. Ende waert, dat die muntmeester indie voersz. goude ende silveren pennynge inder remedie (brokich) bevonden worde, sall wesen tot proufyt myns genedige Heren, nae vermogen synre commissie.

Aldus belieft tot Duersteden, by mynen genedighen Heer, opte XVIII^{en} dach in Aprille, Anno *etc.* XCIX.

12. Commissie Aernst Frankensz, sekere silvere pennynge indie munte tot Hasselt te moegen maken.

Myn genedige Heer van Utrecht heeft belieft ende geconsenteert, dat synre Genaden muntmeyster Aernst Frankensz van Papenvelt in synre Genaden munte tot Hasselt sal moghen maken ofte doen maken enen silveren pennynck ende sal heten enen *halve Staver* (en voorts als N°. 11).

Voert mach Aernt voersz. maken ofte doen maken enen nyen silveren pennynck, ende sall heiten een *Oert Stuver* (en voorts als N. 11).

Item, noch mach hy maken ofte doen maken enen silveren pennynck ende sal heten een *Doilkyn* (en voorts als N. 11).

Aldus beliest by mynen genedighen Heren, by goetduncken van synre Genaden raden, Meyster Ludolphs vanden Vene, Doemdekens t'Utrecht, meyster Evert van Ensse, ende anderen, waeromme syne Genaden dese cedula mit hoer selfs hant onderteickent hebben. Actum t'Utrecht in 'tjaar Heren M. IIIe XCIX opten VII^{en} dach in Novembri.

13. Noch Commissie Aernt Franckensz gedaen sekere *hele* ende *halve vuerysers* te maken.

Myn genedige Heere van Utrecht heeft beliest ende geconsenteert, dat synre muntmeystere Aernt Franckensz van Papenvelt in synre Genaden munte tot Hasselt sall moegen maken ofte doen maken enen silveren pennynck, (en voorts als boven N. 3). Aldus beliest by mynen genadigen Heer, by goetduncken van synre Genaden raden, Ludolph vanden Vene, Doemdekens t'Utrecht, meyster Evert van Ensse, ende anderen, waeromme syne Genaden dese cedula mit hoers selfs hant onderteickent hebben. Actum t'Utrecht in 'tjaar onsen Heren M. IIIe XCIX opten VII^{en} dach in Novembri.

(Het vervolg hierna).

J. J. DODT v. FL.

'S RAETS

MERKWAERDIGHE SLITINGHEN

1462—1466.

(Vervolg van bladz. 285).

1462. **W**ant Daem Ghysbertsz ende Laen, *syns soens wyf, over malcanders dorpel gheweest ende in een huys ghevonden syn, boven 'sraets slitinghe, daerom sellen si beide opter kaec staen ende drie jaer lanc naestcomende wt onser stat wesen ende een mile vander stat bliven op hoer liven (180).*

— **W**ant Borchon, Gheryts dochter *two stukken sulvers, die Tyman Ysbrantsz ghestolen waren, ontwe heeft helpen slaen ende ghesmouten heeft, daerom sel si opter kaec staen ende den steen draghen ende tien jaer wt onser stat wesen ende een mile vander stat bliven op hoer lyf (181).*

— **W**ant Hermanken, Willems dochter, *met maniere, dat niet secgelyc en is, vergheven heeft, enen, gheheten Jacob Elger, soe dat hi dull gheworden is, ende datselve oic meer personen inghegheven woude hebben, had si ghekont, soe si hoer selve dat al beliet heeft, soe sel men dat rechten metten brande aen hoeren live (182).*

1462. Want Jan Back, syn lyf teghen Jacob Gheritsz gheset heeft, *segghende, dat Jacob schuldich wesen soude des doets van Ja. Jansz. van Sevenhusen, die omme onser stat opt Sant doetghesteken wert, heiwelc alsoe niet ervonden en is, mer Jan Back voersz. dese bi settinghe van hate ende nide ghedaen heeft, soe hi hem dat selve beliet heeft, daerom sel men dat rechten met den sweerde aen syn lyf (183).*

— Want Dirck Ghysbertsz van Lederdam, *mynhere, den Domproest t'Wtrecht onduechdeliken ende swaerliken beloghen ende hem oneerlick gherufte after syn rugghe ghespreyt heeft, soe hi hem dat selve beliet heeft, daermede mynhere voersz. swaerlike belast mochte hebben gheworden, hierom sel hi, opter kaec staen, ende men sel hem alomme voeren ende men sel hem gheselen ende in elke kinbacke teyckenen met enen slotel metten brande, ende die raet verbiet hem ewelic die stat ende een mile vander stat te bliven op syn lyf (184).*

1463. Want Korstgen Lambertsz vander Straten, die oude scoemaker, *ontamelike ende onreinlike dinghen binnen onser stat ghedaen heeft, daerom verbiet hem die raet onse stat twe jaer lanc naestcomende (185).*

— Die raet verbiet Jan Pietersz van Leyden, Jan Pietersz Dinslaken ende Alyt Rutgers dochter onse stat *van dieften c jaer lanc ende enen dach, ende si sellen een mile vander stat bliven op hoer lyf (186).*

— Want Bernt Pauwelsz tot Amersfoort, *in*

- onser Lieve Vrouwen kerke vele cleynoten ghestolen heeft, ende oec andere luden dat hoer ghestolen heeft, soe hi hem dat selve beliet heeft, daerom sel men dat *rechten metter line* aen syn lyf (187).
1463. Want Wouter Aernitz dat ryemken ghesteken heeft ende andere boefachtighe spuelen bedreven, ende ghehantiert heeft, daerom verbiet men hem tien jare onse stat (188).
1464. Want Prout Hubertz, een hws openghebroken heeft, ende darin Jan van Ghemen ondadeliken in syn bedde, daer hi sieck lach, ghesteken heeft, soe hi hem dat selve beliet heeft, daeraen Jan voersz. ghestorven is, daerom sel men dat *rechten metten sweerde* aen syn lyf (189).
- Want Lambert Jan Willemsz hem beholpen heeft mit *transinieringhe* ende den luden 't hore afgedreicht, soe hi hem dat selve beliet heeft, daerom sel men dat *rechten met den sweerde* an syn lyf (190).
- Want Jan Daemsz van Antwerpen, Jan Jacobsz vanden Bosch, ende Gheelken Henriksz van Antwerpen den goeden luden tot veele tiden ende steden budelen ofghesneden ende t hoer oec ghestolen hebben, soe si hem selver beliet hebben, daerom sel men dat *rechten met der linen* aen horen live (191).
- Want Dirc, Bontekan inde Wanderinghe gheheten, hem beholpen heeft mit *facilmenten* ende mit *onbehoirlike hantieringhe*, daerom heeft hi *opter kacc* ghestaen, ende die raet verbiet hem onse stat ende een mile vander stat te wesen ewelic op syn lyf (192).

1464. Want Matheus Petersz twe ghebeden heeft, die Peter den waker *boven enen vrede, den Matheus selver ghegheven hadde, ghewont hebben, daer Peter in die waec gaen soude, daerom sel men dat rechten aen Mathys (!) hant* (193).
- Want Jan Dryel, een wever een webbe gaerns *opten touwe onduechdeliken ontwe ghesneden heeft, daerom verbiet men hem onse stat twe jaer lanc ende een mile vander stat te bliven op syn lyf* (194).
- Want Willem Voghel *verwonnen is metter soepen recht, met allen gheboden ende weten, ende inde Montade gherwmppt is, van weghe Arent Knoeps ende Ghysbert die grutters erfghenamen, soe verbiet men hem onse stat ende een mile vander stat te bliven op syn borgherscap ter tyt soe hi die voern. schuldenaers betaelt ende vernuecht sal hebben* (195).
- Die Raet verbiet Heyn Leyden, die men heet Heyn metten Hacken, ende Floer die ketelboeter *onse stat ende een mile vander stat te bliven ewelic op hore liven, om hoer onduechdeliker hantieringhe wille* (196).
1465. Want M^r. Claes, *dryakelmaker, onbehoerlike hantieringhe* bedreven heeft, daerom *verbiet men hem onse stat ewelic ende een mile vander stat te bliven ewelic op syn lyf* (197).
- Want Jan Hughensz *goeder lude kynderen tot vele tyden ghekoppelt heeft, ende andere onaerdicheyt bedreven heeft, daerom verbiet hem die raet onse stat ewelic ende een mile vander stat te wesen op syn lyf* (198).

1465. Want Andriesz Aerntsz, die mandemaker, dat ryempken ghesteken heeft, daerom verbiet hem die raet onse stat vyf jaer lanc naestcomende (199).
- Want Jan Willemsz, gheheten *Droghe Scootele*, woerde onduechdelik op Jan ende Arent van Rynes van Rynouwen ghevoert heeft, daerom verbiet men hem onse stat vyf jaer lanc naestcomende ende een mile vander stat te bliven op syn borgherscap (200).
- Want Gheryt Lubbertsz drie wiven ghetrouwt heeft, daerom verbiet hem onse raet ewelic onse stat ende een mile vander stat te bliven op syn lyf (201).
- Want Jan Hoicman, inder wanderinghe gheheten *Onduechdelike*, binnen onser stat ghebenden heeft, daerom verbiet hem die raet vyf jaer lanc naestcomende onse stat ende een mile vander stat te blyven op syn lyf (202).
- Want Cornelis Petersz, gheheten *Scipper*, inde Wanderinghe, Jan, ghenoept die *Gulden Kerel*, den God ghenedig sy, anderen daghes binnen onser stat ghesteken heeft, daervan die voersz. Jan ghestorven is, daerom sel men dat rechten metten sweerde aen syn lyf (203).
- Want Gheryt Venboet onduechdelik op onser stat rade ghesproken heeft, ende gheseyt, hi en vraechde noch nae raet, noch nae viven, noch nae sesse, ende hi woude, dat de stat van Utrecht in couden kolen laghe, indien hi selve daer wt ware, daerom verbiet hem die raet onse stat tien jaer lanc naestcomende ende een

- mile vander stat te bliven op syn lyf, ende daer en tenden nochtans niet weder in te comen dan biden rade (204).
1465. Want Dirc Herbern Florisz met *alle gheboden vervolcht ende verwonnen is metter clocken voer onsen rade ter antwoert te comen, om des wille, dat hi den abt van Sunte Pauwels inder kerke gheslaghen heeft, ende niet ghecomen is, daerom verbiet men hem onse stat ende een mile vander stat te bliven ewelic op syn lyf* (205).
1466. *Morghen sel men Jan Aerntsz, van Leyden gheselen op die plaets van dieften ende men sel hem scuppen ende die raet verbiet hem onse stat ewelic ende een mile vander stat te bliven op syn lyf* (206).
- Den rade van onser stat is bighecomen inder waerheit, *dat hier binnen is een, ghenoompt Peter van Stocroede, die bedraghen wort van Coenraet Tesch, den men over een jaer opten heiligen Palmavont van moertbrant, den hi hier binnen onser stat opten Camp ghedaen hadt, mitten brant inder Noide rechte, alsoe dat Peter voersz. die rechte oersake wesen soude vanden selven moertbrande, daerop Conraet, dien God ghenedich sy, ghestorven is; want dan den rade bighecomen is, dat Peter voersz. hier binnen wesen soude, daerom laet die raet weten ende ghebiet een yegheliken, dat een yeghelic in synre buerten terstont narstighen ondersoec doe mit sinen bueren, om Peter voersz. te vynden ende onsen rade te leveren; ende yemant, die hem venghe ofte vonde,*

bi alsoe dat hi ghevanghen ende ghelevert worde, den soude die stat terstont doen gheven aen reyden ghelde hondert pont onser stat payments. Ende waer yemant, die den selven Peter huesde of hoofde ende niet voert en brochte noch en openbaerde, ende die raet dat ter waerheit bevonde, dat woude die raet aen hem dan rechten, ghelyck men anden moertbrander doen soude. Ende op dat een yeghelic den selven Peter te beth kennen mach, soe waerschuwet die raet enen yegheliken, dattet een middelbre man is, breet van schouderen, bruyen ende ront van aensichte, wail ghemaect van live ende bruyen van haer. Voert laet die raet weten enen yegheliken, waert sake, dat Peter voerseide nu ontghinghe ende yemant, die hem hier namaels venghe ende onser stat leverde, dat denselven, die hem leverde, die stat sel terstont doen gheven hondert pont onser stat payments aen reyden ghelde (207).

(Het vervolg hierna).

J. J. DODT v. FL.

STATISTIEK DER KERNISSEN VAN 1840—1843.

	1840.	1841.	1842.	1843.
Kramen.....	100	91	88	85
Wafelkramen.....	17	14	14	15
Poffertjeskramen.....	24	26	26	26
Koekkramen.....	26	26	26	24
Plaatkoekkramen.....	3	3	3	4
Spekkramen.....	2	2	1	2
Zuurkramen.....	2	2	1	1
Pottekramen.....	7	4	4	5
Spellen.....	19	19	22	20
Malmolens en Schopstoelen.	3	5	3	4

TAFEL

VAN

WEERKUNDIGE WAARNEMINGEN,

In de maand OCTOBER 1843,

GEDAAN AAN HET

CHEMISCH LABORATORIUM

VAN

's Rijks Oee-Artsenijschool
te UTRECHT,

ONDER TOEZIGT VAN DEN HOOGLEERAAR

P. J. J. de Fremerij.

NB. De Waarnemingen geschieden des morgens te 9, des mid-
dags te 12, des namiddags te 3 en des avonds te 9 uren.

DATUM.	BAROMETER IN MILLIMETERS.				THERMOMETER IN 100°.				WINDSTREEK 'S MIDD. te 12 ur.	WEERSGESTELDH. 'S MIDD. 12UREN.
	9 ur.	12 u.	3 ur.	9 ur.	9 ur.	12 u.	3 ur.	9 ur.		
1	760	761	762	765	14 ₂	16	16	15 ₆	N. w.	Betrokken.
2	762	763	763	763	17	137	146	113	N.	idem.
3	767	767	767	766	15	15	144	123	idem.	Bewolkt.
4	766	766	766	767	153	165	185	146	idem.	Betrokken.
5	767	767	763	768	15 ₂	16 ₂	188	158	idem.	idem.
6	761	760	733	753	154	19	191	154	w.	Bewolkt.
7	734	734	734	735	16	173	173	148	idem.	idem.
8	747	747	748	734	167	174	14	117	idem.	idem.
9	730	746	746	751	106	10	96	84	idem.	Betrokken.
10	759	760	739	733	9 ₆	12 ₂	119	9	idem.	Bewolkt.
11	747	745	744	743	94	16	166	14 ₂	idem.	idem.
12	741	740	741	743	10	10	109	9	idem.	idem.
13	730	734	733	735	74	76	77	34	N. w.	Betrokken.
14	734	734	736	737	68	9 ₂	94	36	Z. w.	idem.
15	737	736	735	736	64	37	8	4	w.	idem.
16	733	733	733	734	64	3 ₂	63	5 ₂	N. w.	Vveinig bewolkt.

DATUM.	BAROMETER IN MILLIMETERS.				THERMOMETER ON 100°.				WINDSTREK 's MIDD. te 12 ur.	WEERSGESTELD. 's MIDD. 12 UREN.
	9 ur.	12 u.	3 ur.	9 ur.	9 ur.	12 u.	3 ur.	9 ur.		
17	755	755	752	750	98	69	56	5	Z.	Betrokken.
18	752	754	756	759	58	8	8	64	O.	Bewolkt.
19	763	769	770	772	57	9	93	49	Z. O.	Helder.
20	772	772	772	769	58	94	91	69	N. W.	Bewolkt.
21	767	766	765	763	65	64	64	63	Z. W.	Betrokken.
22	767	767	767	766	98	114	8	76	idem.	Helder.
23	764	764	763	765	106	128	126	94	N. W.	Betrokken.
24	762	761	760	757	105	124	126	11	W.	idem.
25	750	750	750	749	103	98	108	8	Z. W.	Regen.
26	750	750	750	755	74	10	84	52	N. O.	Helder.
27	756	757	757	756	56	8	64	58	Z. W.	Betrokken.
28	750	749	748	750	5	3	38	66	Z. O.	idem.
29	757	757	757	757	52	9	72	64	Z. W.	Bewolkt.
30	753	753	754	752	88	154	142	132	idem.	idem.
31	753	753	753	751	152	179	174	186	Z.	idem.
	GEMIDDELDE WAARNEMING								Vanden 1st. tot den 11e.	
1	7593	7591	7590	7601	1433	1533	1482	1269	—	— 1ten. — — 20e.
2	7551	7552	7556	7561	665	935	914	646	—	— 21st. — — 31st.
3	7576	7571	7568	7562	862	1082	1025	873		

- 1 den geheelen dag regen.
- 2 's morgens regen.
- 3 idem.
- 4 's nachts regen.
- 6 's avonds regen.
- 7 buijig.
- 8 wind en regen.
- 9 den geheelen dag regen.
- 10 idem.
- 11 idem.
- 12 wind en regen.
- 13 buijig.
- 14 idem.
- 16 's middags regen.
- 18 's middags en 's avonds regen.
- 24 wind en regen.
- 25 's middags hagel en regen.
- 26 idem.
- 27 's morgens regen.
- 28 wind en regen.
- 31 's avonds regen en wind.

Algemeen gemiddeld, Barometer 757,2, Thermometer 10,19.

October 1843.

**STAAT DER GEBORENEN, VOLTROKKEN HUWELIJKEN,
OVERLEDENEN, enz., in de Steden der Provincie
UTRECHT.**

	GEBORENEN.								HUWELIJKEN.		OVERLEDENEN.	
	Getal.		waaronder:						ECHTSCHIEDINGEN.			
	M.	V.	Onechte.		Tweel.		Doodgeb.				M.	V.
UTRECHT.....	94	76	8	7	2	6	4	26	»	58	59	
AMERSFOORT.....	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	
RHENEN.....	10	6	1	»	1	1	2	1	»	4	5	
WIJK BIJ DUURSTEDEN	2	1	»	»	»	»	»	2	»	»	1	
MONTFOORT.....	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	
IJSSELSTEIN.....	5	4	1	1	»	»	»	»	»	3	4	

STAND DES WATERS,
te VREESWIJK in de Rivier DE LEK.

	onder Nulpeil.
1 October 1843.	4 el 88 dm.
15 ——— ———	2 - 80 —
31 ——— ———	3 - 66 —

**EENE SCHEETS VAN HET VOORMALIGE HAN-
DELSVERKEER DOOR HET GEIN.**

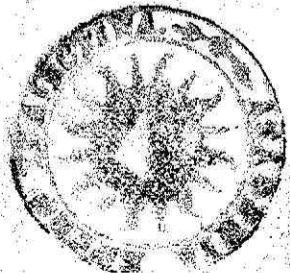
*(Met eene afbeelding van het oude huis Rijpikkerwaard,
gelijk het zich nog in den jare 1731 vertoonde).*

Vervolg van blz. 1—25, 37—60 en 75—90.

In het tijdvak, hetwelk den jare 1285 voorafging, liep de IJssel niet ver van het aloude *Gana* of *Oudegein* met de Lek te zamen (1), en stroomde van daar ongeveer in zijne huidige rigting tot de Maas of Merwede, bij IJsselmonde, door welke rivier hij in gemeenschap met de Noordzee geraakte, gelijk ook met de Strijne en de Bornisse, de Zeeuwsche stroomen, de Schelde en de Honte, welke tot Brabant, Vlaanderen en andere westwaarts gelegene landen leidden. Daarenboven was de IJssel door zijnen zamenloop met de Lek aan den grooten Rijn en aan de steden langs dien hoofdstroom verbonden; terwijl eindelijk eene regtstreeksche vaart, welke omstreeks den jare 1448 van de stad Utrecht tot het Gein werd gegraven, (waarover straks nader,) denzelven door middel van de Vecht en Zuiderzee ook met het land der Friezen en het Noorden van Europa in verband bragt.

Gelijk dan de gewapende schepen, welke van ouds, naar Keizerlijke verordening, ter beveiliging van de vaart tegen

(1) De zamenloop van den IJssel en de Lek bij het Gein werd in den jare 1285 door den Nieuwendam of IJsseldam gestremd; welke omstandigheid wij in het vervolg uit nog onbekende oorkonden zullen toelichten.

Steend: van P. W. v. d. Weyer te Utrecht

HET HUIS RUIPKERWAARD IN HET GEIN.

vrijbuitery bestendig langs den IJssel kruisten (1), en de sterke sloten van IJsselmonde (2) en Montfoort (3), weleer met hetzelfde doel aan dezen stroom gesticht, van het vroegtijdige en belangrijke handelsverkeer langs dien IJssel getuigen: zoo werd ook aan het punt, waar deze gewigtige rivier met de Lek zich vereenigde, reeds in de oudheid een tol door de Bisschoppen van Utrecht gevorderd, en dat wel onder beschutting eener sterkte, welke welligt eenmaal aan denzelfden haren oorsprong verschuldigd was, en nog heden bij den naam van *Oudegein* bekend is.

De eerste oorkonde, tot dien tol betrekkelijk, is een charter, waarin Koning Philips van Zwaben, op den 2den October 1200, aan den toenmaligen Bisschop van Utrecht, Diderik van Are, de magt geeft, om den tol, welken diens voorgangers van ouds (ab antiquo), naar vergunning der Keizers of Roomsche-Koningen, bij Gana (*Oudegein*) gewoon waren te heffen (4), op eene geschiktere plaats, mits binnen het gebied van den Schout der stad Utrecht, over te brengen (5).

Wij hebben reeds vroeger vastgesteld, dat de loop des IJssels zich in de afrolling der twaalfde eeuw zoo ver door aanhoudende overstromingen (6) van het oude Gana of IJ-

(1) Zie over deze gewapende scheepsmagt, bepaaldelijk op de Lek en den IJssel onderhouden, H. M. A. J. van Asch van Wijck, *Geschiedkundige beschouwing van het oude handelsverkeer der stad Utrecht*, III^{de} stuk, blz. 510 en volg.

(2) Wagenaar, *Vaderl. hist.*, II. 183.

(3) van Asch van Wijck, t. a. p., II^{de} st. bl. 250.

(4) De oudheid van dezen tol hangt natuurlijker wijze eenigzins af van de oudheid van den IJssel zelve, welke reeds vermeld wordt in een charter van den jare 944, waarin Keizer Otto I. Bisschop Balderik met de landstreek *Isla et Lake* begiftigt.

(5) Heda, *de Episcop. Ultraject.*, pag. 186 en 187.

(6) Deze gedurige overstromingen gaven nog in den jare 1217 aanleiding, dat de buerschap Geijne tot een bijzonder kerspel werd

seltolhuis verwijderd had, dat hierdoor Bisschop Diderik van Are in het jaar 1200 gedrongen werd, om zijnen tol van daar op eene geschiktere plaats te verleggen (1): thans gaan wij dus over, om de woorden, waarin de toestemming van den Roomsch-Koning gekleed is, nader te beschouwen.

Vooreerst dan blijkt ons uit dezelve, dat de IJsseltol, welke *van ouds tot aan den jare 1200 bij Oudegein* gevorderd werd, een *rijkstol* was, waarvan de inkomsten wel door de Keizers of Roomsch-Koningen aan de Kerkvoogden van Utrecht waren toegekend geworden, maar welke niettemin, nog in den jare 1200, als een oorspronkelijk en eigendommelijk regt van de Kroon of het Hoofd des Duitschen Rijks werd beschouwd.

Opmerkenswaardig is ten andere de verpligting des Bisschops van den IJsseltol niet dan binnen het gebied van den Schout der stad Utrecht te verplaatsen; waarachter toch de stelling schijnt te schuilen, dat deze tol ter plaatse, waar dezelve tot aan den jare 1200 gevorderd werd, *onder het schoutambacht van Utrecht behoorde*. Dan, Buchelius dwaalt, wanneer hij hieruit afleidt, dat het gebied van den Schout van Utrecht zich uitstreckte over de toenmalige buurschap Geijne zelve (2), welke vermoedelijk nimmer tot de vrijheid dier

verheven. (Zie dit Tijdschrift, 1843, blz. 4). Van dezelve getuigen ook ten huidigen dage drie waadkuilen, aan den noorder-oever des IJssels nabij Rijpikkerwaard gelegen, van welke één vooral door zijn aanzienlijken omvang de aandacht tot zich trekt.

(1) Zie dit Tijdschrift, 1843, blz. 3. — Om soortgelijke redenen werden ook in den jare 1307 de tol te Lobede, en in 1318 de tol te Smitshuizen op geschiktere plaatsen verlegd. Zie Nijhoff, Gedenkwaardigh., I. 99. en van Spaen, Oordeelk. inleid., I. 21.

(2) Buchelius ad Hedam, pag. 191 en 192. Een ander bewijs, hetwelk Buchelius voor deze stelling aanvoert, ontleent hij aan eene overeenkomst, in den jare 1258 tussehen de steden

stad heeft behoord, dewijl de Bisschop in tegendeel, als oorspronkelijk grondheer en landvorst, aldaar het lage en hooge regtsgebied gewoon was te oefenen (1); maar de Schout had een regt tot het verleenen van vrijgeleide en bescherming aan de koopvaarders, die hunne handelswaren tusschen Utrecht en het Gein vervoerden (2), waarbij zich ook het onderhoud van de bovenvermelde vaart en van het jaagpad langs dezelve zal gevoegd hebben, en hij besliste waarschijnlijk daarenboven naar het gewijsde zijner Schepenen over de geschillen, welke den IJsseltol betroffen. En, ten einde dit laatste punt eenigzins duidelijker te verklaren, leiden wij den lezer tot een vroeger tijdvak terug.

In de eerste helft der voorgaande eeuw voerden de handelaren uit Friesland, Saksen, Oosterland, Noorwegen, Zweden en Denemarken hunne goederen over de Zuiderzee en de Vecht naar Utrecht aan, alwaar deze volkeren een vrij aanzienlijken ruilhandel met de kooplieden der Rijnsteden en de bewoners der Zuidelijke Nederlanden dreven (3). Dat nu de voorwerpen van den Utrechtschen handel ook voor een gewigtig gedeelte langs den IJssel werden aan- en afgevoerd, kan opgemaakt worden uit den bisschopstol, welke toen reeds onder beveiliging van het sterke slot Oudegein aan dezen stroom gevorderd werd. — De regtsbedeeling over tolgeschillen zal voorts oorspronkelijk, even als de tolgelden zelve, aan den Bisschop behoord hebben, die hierin echter al te veel veld

Utrecht en Keulen aangegaan, waarbij de Regters, Schepenen en burgers van Utrecht aan de Keulsche koopvaarders bescherming en geleide voor personen en goederen toezeggen » *in Trajecto, infra Gheyne et Maarsen*, » dat is niet te Utrecht, in het Gein en te Maarsen, maar binnen Utrecht, langs de Rijnvaart tot aan het Gein, en langs de Vecht tot aan Maarsen.

(1) Zie dit tijdschrift, 1843, blz. 4.

(2) van Asch van Wijck, t. a. p., III^{de} st. blz. 578—583.

(3) Idem, III^{de} stuk, blz. 446—505 en 558—562.

aan de willekeur zijner tolbeambten schijnt overgelaten te hebben: want deze lieden maakten zich gedurig aan zulke knevelarijen schuldig, dat hierdoor de handel van Utrecht belemmerd werd, ja, dat eindelijk de Schout van deze stad, onder meer andere aanzienlijke personen, daarover zijn beklag aan Keizer Hendrik V. deed, die, gedurende zijn vertoef te Utrecht in den jare 1122, de aldaar verschuldigde tollē op nieuw vaststelde, en, ten einde alle kwelzucht in het vervolg voor te komen, de regtsbedeeling over tolgeschillen aan de Schepenen van Utrecht opdroeg, welke in het belang hunner stad daarover niet dan onpartijdig zouden oordeelen (1).

Dat nu de regtspraak dier Schepenen niet enkel den tol van Utrecht betroffen heeft, maar ook — vooral na het graven van de vaart tusschen Utrecht en het Gein omstreeks den jare 1148 — tot den IJsseltol zij uitgestrekt geworden, schijnt eensdeels uit den aard der zake vermoed te kunnen worden, daar toch eene regeling van tollē te Utrecht zonder gewenscht gevolg voor den bloei des handels zoude geweest zijn, indien de vorige belemmeringen op een geringen afstand van deze stad, aan den belangrijken tol bij Oudegein, nog konden plaats grijpen; maar dit zal ons dan vooral blijken uit de verplichting, welke aan Bisschop Diderik van Are door Koning Philips van Zwaben werd opgelegd, van zijnen IJsseltol steeds binnen het waterregt van den Schout der stad Utrecht, d. i. binnen de landstreek Geijne, te behouden, opdat deze namelijk geschikt konde voortgaan, om de geschillen, omtrent denzelven ontstaan, voor zijne Schepenen te vervolgen.

Eindelijk de plaats, werwaarts omstreeks den jare 1200 de IJsseltol verlegd werd, was vermoedelijk *Rijpikkerwaard* (2).

(1) Idem, III^{de} stuk, blz. 437—446 en 507—509.

(2) Rijpikkerwaard, dat in den jare 1217 als toen reeds bekend voorkomt, en waarvan eene oude afbeelding hier nevens gevoegd is, ligt op ongeveer eene halve mijl afstands van Oudegein verwij-

Immers de ligging dezer hofstede aan de oude bedding des IJssels, hare hooge ouderdom en voormalige sterkte schijnen allezins de overlevering te bevestigen, welke dezelve nog ten huidigegen dage voor een oud tolhuis doet doorgaan. En dewijl kort daarop, te weten in den jare 1217, de buurschap Geijne tot een bijzonder kerspel werd verheven, binnen welks omvang ook uitdrukkelijk *Replickerweerd* gebragt werd (1), zoo werd de IJsseltol wel van het oude *Gana* of *Oudegein* verlegd, maar bleef niettemin in het aanliggende, nieuwere *Geijne* gevestigd, waar wij denzelven dan ook nog achtereenvolgende eeuwen ontmoeten (2). —

De oorkonde, welke wij thans, naar volgorde des tijds, moeten behandelen, is een gunstbrief, waarin Bisschop Otto van Holland, die zijnen hoogsten roem stelde in het be-

derd. Het zal ons voorts niet bevreemden, dat de Bisschop tot het verleggen van den IJsseltol op zulk een geringen afstand 's Roomsche-Konings uitdrukkelijke toestemming behoefde, indien wij slechts bedenken, dat de Graaf van Gelre nog in den jare 1322 den rijkstol te Lobede, welken hij in leen hield, ook op geene halve mijl afstands op- of benedenwaarts den Rijn naar eigen goeddunken mogt verplaatsen. Zie Nijhoff, t. a. p., inleid. I. 50.

(1) Zie dit Tijdschrift, 1843, blz. 5.

(2) Keizer Frederik II. bevestigde, op den 3den Mei 1220, ten gelieve van Bisschop Otto van der Lippe de boven beschouwde vergunning, door Koning Philips van Zwaben aan Bisschop Diderik van Are verleend; en zijn deswege uitgevaardigde brief is dan ook in dezelfde bewoordingen als die van zijnen voorganger vervat, met dit onderscheid echter, dat Bisschop Otto II. niet gehouden werd, om den IJsseltol binnen het waterregt van den Schout der stad Utrecht te behouden, maar denzelven naar welgevallen binnen zijn gebied, *infra territorium suum*, mogt verplaatsen. Zie dit charter bij Matthaeus, de nobilit., pag. 330, bij van Mieris, I. 135 en Bondam, charterb., afd. II. bl. 322; verg. Buchel. ad Hed. pag. 197.

vorderen van de welvaart en in het terugroepen van den ouden bloei zijner bezittingen — aan de kooplieden van Lubeck en Hamburg, in den jare 1244, vrijeleide en bescherming voor personen en goederen, bij het gaan en keeren door zijn gebied op hunne reizen naar Vlaanderen en elders, toezegt, en voorts den tol en het kraanregt regelt, welke door deze in het Gein te voldoen zijn.

De scheepvaart en groothandel van Europa was in de middeleeuwen in twee aanzienlijke hoofddeelen gescheiden, waarvan het eene de streken en gewesten aan de Oostzee, de Noordzee en ook gedeeltelijk aan den Atlantischen Oceaen gelegen, bevatte, terwijl tot de andere afdeeling hoofdzakelijk de landen, welke de Middellandsche zee omringen, behoorden. Bij eene toenemende beschaving zien wij al spoedig in deze beide handelsdeelen de behoefte aan wederzijdsche voortbrengselen van grond en nijverheid ontkiemen. Vóór de ontwikkeling van scheepvaart en zeehandel in het Noorden van Europa werden de waren van de Levant en het Zuiden uit Konstantinopel en Venetië door Duitschland, vooral over Weenen en Regensburg, naar de havens der Oostzee vervoerd; Wisbij, de eenige stad op het eiland Gothland, was reeds vroeg als de marktplaats van Levantsche waren beroemd. Zoo was het voorts de land- en karavaanhandel door Rusland, welke de voortbrengselen van het Oosten in den schoot der Noordsche volken van Europa uitwierp; Kiew en Novogorod waren de hoofdmakten van dezen handelstak. — De kruistogten bragten eerlang ook in deze omstandigheden eene volslagene verandering te weeg; want onder derzelver begunstiging begonnen nu de Lombardiërs en andere kustbewoners der Middellandsche zee, het Westelijke Europa en Engeland, maar vooral de Zuidelijke Nederlanden, van hunne waren te scheep te voorzien, waardoor allengs de voormalige handelsweg door Duitschland verviel; terwijl daarenboven de Russische landhandel door de verwoestende invallen der Mongolen en Tartaren

te niet ging. De kooplieden van Noord-Duitschland en Noord-Nederland doorzagen toen de rijke voordeelen, welke voor hen uit deze gewijzigde omstandigheden te trekken waren, en gingen aldus de voortbrengselen van het Noorden naar de Zuidelijke Nederlanden, vooral naar Vlaanderen, vervoeren, alwaar zij, bij den toevloed van Italianen en andere Zuidelijke natiën en door de betrekkingen van dat landschap met het Oosten (1), overvloedige gelegenheid vonden, om hunne Noordsche voortbrengselen tegen Oostersche, Levantsche en andere Zuidelijke waren te verruilen: en zoo werd Vlaanderen, gelijk het door zijne ligging de uiterste grens was, welke bij de toen nog beperkte ontwikkeling van scheepvaart en zeehandel door de kooplieden der boven geschetste handelsdeelen van Europa geschikt konde bereikt worden — ook de groote marktplaats, waar deze zich gestadig ontmoetten en ruilhandel dreeven, ja, werwaarts schier alle voortbrengselen der toenmaals bekende wereld werden aangevoerd (2).

Ofschoon het meer dan waarschijnlijk is, dat de kooplieden uit enkele steden van Noord-Duitschland reeds vroeger eenig handelsverkeer door de Noordelijke Nederlanden met Vlaanderen aangeknoopt hadden (3), was het dan toch eerst sedert den aanvang der dertiende eeuw, dat deze betrekkingen zich meer en meer ontwikkelden, toen de steden van Noord-Duitschland zelve — bij den regeringloozen toestand en de verwarring van het Roomsche Rijk en bij het daaruit geboren gemis aan de onontbeerlijke bescherming van den handel, weleer door den Keizer zelve verleend — toen, zeg ik,

(1) Sedert Graaf Boudewijn van Vlaanderen tot Keizer van Konstantinopel verheven was. Zie Sartorius, *Urkundliche Geschichte des Ursprunges der deutschen Hanse*, Th. I. S. 214.

(2) Verg. F. E. Berg van Middelburg, de Nederlanden en het Hanseverbond, blz. 96—105.

(3) Sartorius, *l. c.*, Th. I. S. 8.

deze steden zich meer onderling aaneensloten ter bescherming van haren handel tegen den moedwil en de roofzucht van hooger en lageren adel en ter bevestiging en uitbreiding van reeds buiten 's lands door hare kooplieden verworvene gunsten en regten (1).

Onder al de steden, welke later het wijdberoemde Hanseverbond vormden, zijn er geene, die zoo vroeg, zoo aanhoudend en zoo naauw met elkander in betrekkingen stonden, geene, die zich zoo vroeg gemeenschappelijke handelsvoorregten buiten 's lands verwierven, als Lubeck en Hamburg (2). Zoo hadden hare burgers in den jare 1245 te zamen nieuwe privilegiën op het gebied van Graaf Willem II. van Holland verkregen (3); en in den brief, tot welks nadere beschouwing wij thans zijn terugggekeerd, zien wij de voorregten, door hare kooplieden reeds vóór den jare 1244 in het Sticht van Utrecht verworven, door Bisschop Otto III. bevestigd en geregeld.

Zoo vaak dan de burgers van Lubeck en Hamburg van overzee aan het grondgebied des Bisschops kwamen, betaalden zij, tot den tol doorvarende (4), voor elk schip met de daarin vervatte goederen niets meer of minder dan andere koop-

(1) Idem, Th. I. S. 19—31.

(2) Lappenberg, Vorwort, S. 31, vóór Sartorius, t. a. p.

(3) Sart., t. a. p., Th. II. S. 47 en 48; vermeld bij Meerman, Gesch. van Graaf Willem, D. IV. Bijvoegselen, ad ann. 1243.

(4) Met den tol, alhier vermeld, is vermoedelijk de tol van Utrecht te verstaan. Wij zien alzoo in dezen brief, dat de Noord-Duitsche kooplieden over de Zuiderzee en de Vecht naar Utrecht voeren, alwaar zij slechts een geringen tol voor het schip met de daarin vervatte goederen betaalden; even als dit ons in den loop der 12de eeuw van de Denen bekend is, terwijl de Noormannen uit hunne oude betrekkingen tot Utrecht, aldaar geheel vrij waren. Zie van Asch van Wijck, t. a. p., III^{de} St. blz. 492.

vaarders immer gewoon waren te betalen; en wanneer zij voorts van af het Gein (*de Geno*) met de schepen, waarin zij hunne waren overlaadden, naar Vlaanderen of elders wilden stevenen, dan moesten zij aan den tol aldaar acht Utrechtsche denariën geven. Wijders voor elk vat asch of pek, hetwelk door middel van eene kraan (*cum instrumento, quod dicitur crane*) aldaar over den dijk werd vervoerd, plagten zij tot arbeidsloon en kraanregt weder acht Utrechtsche denariën uit te keeren; doch van alle waren, welke twee lieden op de schoulers, met de handen, of op eene draagbaar (*gerula*) te zamen over den dijk konden brengen, werd volstrekt niets betaald. — Wanneer zij nu op de terugreis aan den Rijn wederkeerden, waren op nieuw voor elk schip met de daarin begrepen goederen de acht Utrechtsche denariën aan den tol in het Gein te voldoen; terwijl verder van elke *tyere* (1), in een pak (*sarcina*) lakenen vervat, zoo voor loon van overlading als kraanregt vier Utrechtsche denariën betaald moesten worden. Doch kwamen zij met eene lading wijn (2) aan den Rijn terug, dan kon men van hen voor elk vat, dat over den dijk werd vervoerd, tot arbeidsloon en kraanregt slechts zoo veel vorderen, als de burgers van Utrecht gewoon waren te geven. Vervolgens zouden de handelaren van Lubeck en Hamburg met hetzelfde tolregt als andere kooplieden begunstigd, weder met hunne schepen langs de Vecht binnen

(1) Het woord *tyere*, (*tyera, tyra, tirum*,) wordt in eenen brief, door Graaf Willelm V. van Holland in den jare 1357 gegeven, (*Sartorius, t. n. p., II. 439.*) aldus verklaard: » de qualibet tyra pannorum de viginti pannis, vel de tot pannis, quot solet pro tyra computari.” Eene *tyere* bevatte dus ongeveer twintig lakenen.

(2) Deze wijn was vermoedelijk van Franschen oorsprong. De stad Damme in Vlaanderen was onder anderen beroemd door haren stapel van Fransche wijnen, welke de Vlamingen jaarlijks te Rochelle kwamen inschepen. Zie *Berg, t. n. p., blz. 67, 85 en 106.*

Muiden (secus Vecht intus Muden) opvaren, en nog een vol jaar de voorschrevene regten genieten, van het tijdstip, waarop de Bisschop hun dezelve ontzegd mogt hebben (1).

Deze oorkonde nu is voor ons onderwerp van het hoogste gewigt; want uit dezelve leeren wij drie belangrijke daadzaken kennen, te weten: *het bestaan van eene vaart, die een verband tusschen het Gein en de stad Utrecht daargestelde, en de Rijn genaamd werd; ten andere, de overlading, welke oudtijds tusschen den IJssel en die Rijnvaart in het Gein plaats greep; en eindelijk bewijst dezelve, dat het handelsverkeer der Noord-Duitsche kooplieden op Vlaanderen en elders, immers voor een belangrijk gedeelte, aanvankelijk door dit zelfde Gein voortging.* Laat ons elk dezer bijzonderheden eenigzins breeder ontwikkelen.

1°. Hoedanig de gemenschap van de stad Utrecht met den IJssel en de Lek vóór den jare 1148 onderhouden werd, of de handelswaren toenmaals te land plagten vervoerd te worden, dan wel of de Middelryn door eenen zijtak met de genoemde rivieren in verband hebbe gestaan (2) — is onzeker.

(1) Deze brief is door Sartorius in de archieven der stad Lubeck gevonden en door hem uitgegeven in zijn meermalen aangehaald werk, Th. II. S. 48; verg. Th. I. S. 217.

(2) Het laatste punt behelst het vermoeden van wijlen den Heer van Asch van Wijck, die zijne gissing onder anderen bouwt op de benamingen van eenige oude ridderhofsteden, onder Jutphaas gelegen, als daar zijn Rijnburg, Rijnestein, Rijnhuizen. (Geschiedk. beschouw., Stuk II., blz. 248). Deze kasteelen zouden echter evenzeer die namen van het adellijke geslacht van van Rijn, derzelver voormalige bezitters, als van eenen tak van den Middelryn, ontleend kunnen hebben. Opmerkenswaardiger is een charter, (te vinden bij van Spaen, Oordeelk. inl. II. in cod. dipl. p. 39.), waarin Keizer Hendrik V., gedurende zijn vertoef te Utrecht in den jare 1122, de abdij van Werden in den eigendom eener landstreek herstelt, welke voormaals door zijnen grootvader Hendrik III. uit godsdienstigen zin aan dit geestelijke gesticht was ge-

Meer zeker is het, dat er omstreeks het zoo even genoemde jaar eene vaart van de stad Utrecht naar de Lek werd gegraven, welke niet, gelijk Cortgene (1) en Matthaeus (2) stelden, naar het oude dorp Vreeswijk heenliep, maar in eene regte en dus ook kortere lijn naar het Gein voortging, alwaar toch de Lek, zoo wel als de IJssel — vóór de afsluiting der gemeenschap dier rivieren omstreeks den jare 1285 — langs den zoogenaamden Geinschen dijk of ouden Lekdijk

schonken, doch waarvan hetzelfde toen sedert lang door de willekeur van eenen Graaf Rutbertus en diens gemalin Irmintrudis verstoken was geworden. Deze eigendommelijke bezitting (allodium) nu wordt gezegd te behooren tot *de villa Ettera* (quod respicit ad villam, quae dicitur Ettera) en gelegen te zijn tusschen *den Rijn en de Lek, de Lek en den IJssel* (situm inter hos fluvios Rhenum et Leccam, Leccam et Islam). — Indien wij nu door de *villa Ettera* het oude Stichtsche *Eteren, Heteren* of *Eijteren* mogen verstaan, hetwelk door het nieuwere *IJsselstein* in vergetelheid geraakte, en binnen welks omvang ook de landstreek *Geijne* vóór den jare 1217 behoorde, (zie dit Tijdschrift, 1843, blz. 4), dan zou dit charter kunnen bewijzen, dat oudtijds een zijtak van den Middelen Rijn den loop van de Lek en den IJssel binnen den omvang van *Eteren*, en dus ook in de nabijheid van het oude *Gana*, ontmoette. — Van Spaen evenwel brengt den genoemden *Rutbertus* tot een toen reeds lang overledenen Graaf *Rupertus*, uit den stam van *Zutphen* geboren, of tot diens zoon, en de *villa Ettera* tot eene landstreek *Etter* of *Hetter*, tusschen *Emmerik* en *Rees* gelegen; dan de moeilijkheid eener verklaring van den loop van den Rijn, de Lek en den IJssel te dier plaatse schijnt hem zelve niet ontgaan te zijn. Wij kunnen dus met waarschijnlijkheid aan het Stichtsche *Eteren* denken, te meer daar dit charter te Utrecht werd uitgevaardigd, toen Keizer *Hendrik V.* zich daar met de regeling der Utrechtsche zaken onledig hield, blijkens meerdere belangrijke charters, toenmaals door hem te Utrecht uitgegeven. Zie onder anderen van *Asch van Wijck*, III^{de} St. blz. 424, 437, 510.

(1) Stichtsche cleyne chronicke, blz. 113.

(2) De jure gladii, pag. 230.

Vloeden (1). Het is overigens niet moeilijk, deze stelling door bewijzen te staven. Vooreerst dan dient opgemerkt te worden, dat deze regtstreeksche vaart tusschen de stad Utrecht en het Gein nog ten huidigen dage bestaat, zonder dat er eene oorkonde of eenig narigt bekend is, welke bewijzen, dat het gedeelte van dezelve, hetwelk tusschen den Doorslag en de Gein-brug gelegen is, later zou aangegraven zijn. Maar deze regtstreeksche vaart tusschen Utrecht en het Gein wordt daarenboven duidelijk vermeld in eene oorkonde van den jare 1217, waarin Bisschop Otto II. de buurschap Geijne tot een bijzonder kerspel verheft, en daarbij aan de ingezetenen dier plaatse, ten behoeve van het kapittel van St. Marie binnen Utrecht, eene jaarlijksche schatting oplegt van vijftien vaten wijn, welke zij op eigen arbeid en kosten uit hun schip over den dijk moesten laden in een ander schip, dat *aan gene zijde van dien dijk gelegen was en regelregt op Utrecht konde voortgaan* (2). Zoo zien wij dan voorts in de boven vermelde

(1) » Den Geynschen dyck'' — aldus luidt eene oude memorie bij Matth., de Fund. Eccl. p. 499 en de Nob. p. 833. — » is hier » voormaels geweest als *den Leckendyck*, ende is geleyt geweest op » die tyt, omme dat binnen lant te beschermen, ende is te weten, dat *de Lecke ende den IJssel* hier voormaels, eer den nieuwen Dam (IJsseldam) was toegeslagen (1285), langes den voorsz. » Dyck liepen," enz. Verg. Joan. Vuytstingh op het jaar 1423, in dit Tijdschrift, 1842, bl. 182. De Geinsche dijk nu loopt van af den IJsseldam langs den zoogenaamden Krommen IJssel of het oude bed van de Lek of den IJssel — gelijk men waarschijnlijk voormaels bij den zameenloop afwisselend sprak — tot aan de Gein-brug voort, alwaar dezelve zich met den Noorder-IJsseldijk vereenigt.

(2) » Sed ipsi parochiani de Geyne, pro recognitione domini et patronatus, debent capitulo S. Mariae annuatim transferre propriis laboribus et expensis quindecim vasa vini sui de navi ipsorum ultra aggerem in navim aliam ex hac parte aggeris, quae possit directe procedere versus civitatem; et ipsi ulteriores facere non tenerentur

oorkonde van Bisschop Otto III. het bestaan van deze vaart, *de Rijn* genaamd (1), bevestigd: want de kooplieden van Lubeck en Hamburg plagten op hunne terugreis uit Vlaanderen de akdaar ingeslagen waren in het Gein uit den IJssel over den Noorder-IJsseldijk in den Rijn over te schepen, om ze langs deze vaart naar Utrecht en verder langs de Vecht binnen Muiden op te voeren. Ook het vrijgeleide, hetwelk in den jare 1258 door de stad Utrecht aan de Keulsche koopvaarders werd toegezegd, strekte zich *van af het Gein tot Utrecht* en verder van Utrecht tot Maarsen uit (2). Eindelijk de benaming van de *Nieuwevaart*, later *de Vaart*, welke het oude dorp Vreeswijk aan den Vaartschen Rijn ontleende, komt het eerst in den jare 1289 voor (3), nadat namelijk — gelijk ons in het vervolg uit dadelijke oorkonden zal blijken — omstreeks den jare 1288, ten gevolge van de afsluiting der gemeenschap van de Lek en den IJssel bij het Gein in den jare 1285, het gedeelte van den tegenwoordigen Vaartschen Rijn, hetwelk van Jutphaas naar Vreeswijk heenschiet,

expensas aut labores, quam quod de navi una in navim aliam transferant quindecim vasa vini praedicto modo." — In eene oude Hollandsche vertaling (te vinden bij Matth. de fund. eccl. p. 495.) worden ook de woorden » *quae (navis) possit directe procedere versus civitatem* » aldus vertaald: » *dat (schip) recht toe mach komen in die Stadt.* »

(1) Dat ook de Vaart tusschen den Doorslag en de Gein-brug van ouds *de Rijn* genaamd werd, kan blijken uit eene memorie, betrekkelijk tot een regtsgeding, hetwelk in den jare 1666 over de visscherij in dezelve door den Heer van Oudegein en de Vrouwe van Jutphaas gevoerd werd. Arch. van Oudegein.

(2) Buchelius ad Hedam, p. 105.

(3) Matth. (de jure glad. p. 231.) stelt wel, dat de naam van *de Nieuwevaart* reeds in den jare 1258 zoude voorkomen; maar de woorden, tot bewijs aangevoerd, behooren tot eene oorkonde van den jare 1331, en zijn reeds vroeger door ons aangehaald geworden. Zie dit Tijdschrift, 1843, blz. 15, noot 3.

door de stad Utrecht was gegraven geworden, welk gedeelte in onderscheiding van de oude vaart tusschen Utrecht en het Gein, *de nieuwe vaart* (die niwevaert) heette; even als ook de dijk langs hetzelfde, in onderscheiding van den ouden Rijndijk tusschen Utrecht en het Gein, *de nieuwe dijk* genaamd werd (1).

2°. Dan, deze Rijnvaart had geen ongestremde gemeenschap met den IJssel en de Lek, maar de handelswaren werden in het Gein uit het eene schip in het andere over den Noorder-IJsseldijk (2) geladen, terwijl eene kraan, op dien dijk gesteld, het overvoeren van zwaardere lasten gemakkelijk maakte. Dit blijkt ons almede uit den gunstbrief van Bisschop

(1) Verg. van de Water, Groot Utrechtsch Placaatboek, II. 239. — Dat voorts de oude Rijndijk van de stad Utrecht tot aan het Gein voortliep, blijkt duidelijk uit eene oorkonde van den jare 1297, (archief. der stad Utrecht), waarin Bisschop Willem van Mechelen verlot geeft tot het maken van eene waterlozing door den IJsseldijk aan zijne » truen luyden, den lantghenoten ende den » bureu, die gheleighen sien van dien Reyn dike *tusschen Utrecht » ende et Ghen* tot aen dien Marnedike in den gherichten van Jut- » faes.''

(2) Reeds vroegtijdig werd er door den Bisschop van Utrecht een dijkgraaf over den IJsseldijk langs het Gein (judex seu visitator aggeris juxta Geyne of juxta IJslam et in Geno) aangesteld, welke in zijn beheer over denzelfden door de *Umbesaten*, (waarschijnlijk aangeërfden, heemraden), werd bijgestaan. Zoo was de Ridder Gerard van Rijn omstreeks den jare 1272 als zoodanig door Bisschop Jan van Nassau aangesteld; in 1282 schijnt Hendrik van Rijn deze betrekking bekleed te hebben, en in 1297 komt Wessel van Oudegein als dijkgraaf over den IJsseldijk voor. De beide eersten staan vermeld in twee brieven, (te vinden in het liber pilosus, fol. 91 recto et verso, welk manuscript in de archief. van St. Marie berust), waarin Bisschop Jan van Nassau uitspraak doet over een verschil, dat omtrent het herstel van den IJsseldijk tusschen de abdij van Oostbroek en het kapittel van St. Marie ontstaan was; en de laatste komt voor in de zoo even aangehaalde oorkonde van Bisschop Willem van Mechelen.

Otto III. en duidelijker nog uit de zoo even aangehaalde woorden, in het charter van Bisschop Otto II. vervat (1); en dat deze overlading tusschen den IJssel en de Rijnvaart, doch niet tusschen den IJssel en de Lek, bestond, behoefte geen nader betoog, dewijl het vast staat, dat de IJssel en de Lek tot aan den jare 1285 eene opene gemeenschap onderhielden.

5°. Eindelijk, niet eerst in den jare 1244 hadden de kooplieden van Lubeck en Hamburg zich de bovenvermelde voorregten in het Bisdome van Utrecht verworven, maar reeds vroeger door dit Sticht hun handelsverkeer met Vlaanderen aangeknoopt; hetgeen is af te leiden uit den aanhef des gunstbriefs, volgens welken Bisschop Otto III. hen toen slechts in het verder genot van reeds vroeger verkregene regten verzekerde (2). — Wijders hoe veel levendigheid de burgers van Hamburg omstreeks dezen tijd door de overlading hunner goederen in het Gein te weeg bragten, laat zich genoegzaam uit hunne bijzondere hansen, stapels of handelsinrigtingen verklaren, welke zij vóór den jare 1270 zoo te Utrecht als te Ooskerken in Vlaanderen gesticht hadden (3); en het belang, dat

(1) Zie boven, blz. 373, noot 2.

(2) » Jus eiam ipsorum, quantum in presenti scripto continetur, eisdem mercatoribus recognoscimus in terra nostra eis servandum, videlicet etc." — Ook blijkt uit eenen brief van den jare 1249, waarin Graaf Floris verklaart de vrijheden, door zijnen broeder, den Roomsche-koning, aan die van Lubeck verleend, te zullen handhaven, en nog uit een ander charter van den jare 1266, waarin Graaf Floris V. de privilegiën, door zijnen vader aan de burgers van Lubeck geschonken, bevestigt, dat soortgelijke voorregten reeds door de voorgangers van Graaf Willem II. aan die van Lubeck gegeven waren. Zie Sart., t. a. p., Th. II. S. 51 en 724.

(3) Volgens het oude Hamburger stadregt, dat in den jare 1270 te schrift werd gesteld, en waarin meermalen van de hanse der Hamburgers te Utrecht gewaagd wordt. Zie Sart., t. a. p., I. 10;

toenmaals voor de welvaart van de stad en het sticht van Utrecht en de bijzondere inkomsten des Bisschops aan den doortogt der Lubecksche koopvaarders gehecht werd, straalt door in eenen brief van den jare 1304, waarbij Bisschop Guido van Henegouwen deze handelaren, die toen reeds sedert lang wegens geweld, aan personen en goederen gepleegd, naar elders eenen veiliger handelsweg gezocht hadden, door de verzekering van de herstelde rust in zijne landen en door belofte van een vast geleide langs den geheelen Vechtstroom weder uitlokt, om even als vroeger zijn gebied op hunne reizen naar Vlaanderen te bezoeken (1). — En wanneer wij nu ten slotte bedenken, dat Lubeck, Hamburg en Bremen, door derzelver gunstige gelegenheid toen reeds den handel van de Wezer, de Elve en de Oostzee beheerschten; dat zij

Westfalen, Monum. Cimbr. tom. IV. col. 3021; Anderson, Erläutert. hamburgisch. Privatrecht, Th. I. S. 103, 106 en Langebeck, Collectio scriptorum rerum Danaicarum. — Toen het vertoef bij de vreemden nog aan vele zwarigheden blootgesteld was, poogden de kooplieden uit bijzondere steden het regt te verkrijgen, om aan plaatsen, waarop hun voornaamste handel ging, eenige hunner medgezellen met ter woon te vestigen; waaruit aanvankelijk de hansens, stapels of handelsinrigtingen van bijzondere steden buiten 'slands, als b. v. die van Hamburg te Utrecht, ontstonden. De hoofdbedoelingen dezer bijzondere hansens waren het behoud van nieuw verkregen land- en stadregt; de onderlinge vrije regtspraak, d. i. beoordeeling en beslissing der geschillen, tusschen de kooplieden onderling of tusschen hen en de inboorlingen ontstaan, naar de regten en gewoonten dier kooplieden zelve; de regt- of morgenspraak, gewoonlijk des zondags onder eenen door de Hansebroeders verkozenen Olderman gehouden, en voorts het toezigt over de gemeenschappelijke belangen der Hansebroeders. Hierbij kwamen nog de mis, een priester, een kerkhof voor buiten 'slands overledene kooplieden enz. Verg. Lappenberg, Vorwort, S. 15 en 21.

(1) Sartorius, t. a. p., Th. II. S. 221.

reeds buiten 's lands optraden als de vertegenwoordigsters dier minder gunstig gelegene steden, die zich meer en meer aan haar aansloten, om, als ware het, onder hare hoede den eigen handel te drijven (1): dan mogen wij, ook bij gemis van dadelijke oorkonden, die daarenboven onbekend of verloren kunnen wezen, met eenigen grond vooronderstellen, dat ook andere Noord-Duitsche kooplieden, welke wij omstreeks dezen tijd in Vlaanderen ontmoeten, hunne drokte aan de overlading in het Gein hebben bijgebracht, en aldaar meer of min in de regten van Lubeck en Hamburg deelden. En wij wijzen meer bepaald op de kooplieden van Dortmund, op de onderdanen der Markgraven Johan en Otto van Brandenburg en op de burgers van Bremen en Stade (2), tot welke in de jaren 1248 en 1252 de regten van Lubeck en Hamburg op het gebied van den Graaf van Holland werden uitgestrekt, en die den gewonen handelsweg der kooplieden van Lubeck en Hamburg schijnen gevolgd te hebben (3). —

(1) Lappenberg, S. 31 en 32.

(2) Meerman, Gesch. van Graaf Willem, IV. Bijvoegselen, bl. 361 en 364, ad ann. 1248 en 1252; Sart., Th. II. S. 51, 53 en 67.

(3) In den boven aangehaalden brief van den jare 1301, belooft Bisschop Guido van Henegouwen dan ook niet enkel aan de burgers van Lubeck, maar ook aan alle andere kooplieden, die zijn stad en sticht van Utrecht met hunne handelswaren bezochten, (*ac alios quoscumque mercatores, civitatem et terram nostram Trajectensem cum suis mercaturis visitantes*) zijn zeker geleide langs de Vecht van Muiden af tot aan Utrecht toe. Voorts schijnen de kooplieden van Lubeck en Hamburg toenmaals tusschen de kusten en de rij van kleine eilanden heen over de wadden op Friesland te zijn gevaren, om over de Zuiderzee en de Vecht hunne vaart naar Utrecht en verder langs de Rijnvaart tot het Gein voort te zetten; aldaar scheepten zij dan hunne waren in den IJssel over, om ze langs deze rivier, of langs de Lek, tot de Maas te vervoeren, van waar de Bornisse (die het land van Voorn en Putten scheidde, en

Het waren nog niet enkel de Noord-Duitsche kooplieden, die hunne goederen in het Gein plagten over te laden, ook de bloeiende handel, welke van ouds tusschen de Rijnsteden en Utrecht bestond, moest, vermoedelijk door den dam, bij Wijk bij Duurstede van ouds in den Rijn gelegen (1), verdrongen, zich noodwendig door dit zelfde Gein bewegen, hetgeen ons dan ook uit eene dadelijke oorkonde zal blijken.

Reeds van overoude tijden was er tusschen Utrecht en de Rijnsteden een vrij aanzienlijk handelsverkeer onderhouden, waaraan aanvankelijk de stad Duisburg het grootste aandeel nam; doch in de tweede helft der twaalfde eeuw wist Keulen zich het overwigt in dien handel te verwerven (2).

Nadat Bisschop Balduinus in den jare 1196 overleden was, werd het Sticht van Utrecht, gelijk het bekend is, een tijd lang door aaneengeschakelde oorlogsberoerten geteisterd. Willem van Oost-Vriesland, de broeder van Graaf Diderik VII. van Holland, pleegde geweld aan de goederen van vreedzame koopvaarders van Keulen, waaruit eene tijdelijke stremming van het handelsverkeer dier stad met Utrecht geboren werd. Maar nauwelijks was Bisschop Diderik van

waar zich de vermaarde tol van Geervliet bevond,) de Zeeuwsche stroomen en de Honte tot het Zwin leidden, van welke haven een kanaal, de Reije genaamd, langs Sluis en Damme naar Brugge heenliep, uit welke stad de handel der Duitschers zich als uit een middelpunt over de omliggende plaatsen en gewesten uitbreidde.

(1) Reeds in den jare 1165 was er, tot keering van het opzettend Rijwater, een dam in den Rijn bij Wijk bij Duurstede gelegen, welke, volgens de uitspraak van Keizer Frederik Barbarossa, nimmer mogt worden weggeruimd, en waardoor de vaart langs den Middelryn voor den Rijnhandel schijnt gesloten te zijn geweest, indien namelijk de Middelryn nog voor schepen bevaarbaar was. Buchel. ad Hedam, p. 181 seqq.

(2) Van Asch van Wijck, t. a. p., III^{de} St. blz. 446 en volgg.

Are, wien wij reeds boven met zijne handelsbelangen onledig zagen, tot het gerust bezit van zijnen zetel genaderd, of hij beijverde zich dadelijk met het gewenschte gevolg, om de voormalige handelsbetrekkingen tusschen Utrecht en Keulen te herstellen (1). Deze betrekkingen schijnen sedert steeds uitgebreider te zijn geworden: althans in de jaren 1253 en 1254 ontmoeten wij te Utrecht eene hanse, gilde of vereeniging van Rijnhandelaren, die vooral op Keulen hunnen handel drevon (2). Dan, nog in dat zelfde jaar 1254 ontstond er in het Noorden van Europa eene nieuwe oneenigheid tusschen de burgers van Keulen en Utrecht, welke tot wederzijdsche vijandelijkheden ontaarde: zoo ontnamen de koopvaarders van Utrecht met geweld goederen aan die van Keulen te Skanoer op Schonen, terwijl hierover wederwraak door de Keulenaars aan de goederen van Utrechtsche burgers op het eiland Gothland gepleegd werd. Na eene verwijdering van zeven jaren, werden eindelijk de zaken door de tusschenkomst der stedenbesturen zelve weder vereffend, en een volkomen zoen was hiervan het gewenschte gevolg (3). En opdat nu deze vrede voortaan ongeschonden mogt blijven en voor beide steden zijne heilzame vruchten dragen, nam, nog in dat zelfde jaar 1258, de Aartsbisschop van Keulen de burgers van Utrecht voor hunne personen en goederen, zoo te land als te water, in zijne bijzondere bescherming en geleide, en beloofde hun, als waren zij zijne eigene burgers en onderdanen, in alle hunne handelszaken en verrigtingen behulpzaam te

(1) Kluit, Hist. crit., tom. II. pars I., in cod. dipl. pag. 244.

(2) Volgens twee latijnsche brieven, in de archieven van Utrecht voorhanden, en op het tappen en verkoopen van Rijwijn te Utrecht betrekkelijk. Verg. van Asch van Wijck, IIIde St. blz. 452.

(3) Volgens den oorspronkelijken, Duitschen zoenbrief, in de archiev. van Utrecht voorhanden.

wezen (1); terwijl ook ten zelfden tijde de Regters, Schepenen en burgers der benedenstad van Utrecht (2) met de Regters, Schepenen, Raden, Gezworenen en alle burgers van Keulen eene overeenkomst aangingen, waarbij men onderling bepalingen vaststelde, welke het invorderen van schulden gemakkelijker zouden maken en oude misbruiken ten dien opzichte afschaffen, welke voorts den vreedzamen koopvaarder in tijden van oorlog tegen schaden en geweld zouden behoeden en de goede verstandhouding dier steden voortaan op vastere grondslagen bouwen (3). Zoo kwam men onder anderen overeen, dat, indien er te eeniger tijd een oorlog tusschen den Aartsbisschop van Keulen en den Kerkvoogd van Utrecht, of tusschen wie ook anders, mogt ontstaan, de stad Keulen alsdan de personen, goederen en bezittingen van Utrechtsche burgers, binnen hare muren, of buiten dezelve op den Rijn binnen de beide torens, aan het boven- en benedeneinde der stad, als de personen en goederen harer eigene burgers zoude beschermen, terwijl even zoo het bestuur en de burgerij van Utrecht de personen en goederen van Keulsche koopvaarders van af het Gein tot aan Utrecht en van Utrecht tot aan Maarsen zouden dekken. En dit laatste punt is voor ons onderwerp wel van het meeste gewigt, daar door hetzelfde schijnt bevestigd, hetgeen wij reeds vroeger hebben vastgesteld, te weten, dat de Rijnhandel oudtijds de Lek kwam afzakken tot

(1) Volgens den oorspronkelijken, latijnschen brief van den Aartsbisschop Koenraad, berustende in de arch. der stad Utrecht.

(2) Zie over het benedeneinde van Utrecht als de eigenlijke koopstad, van Asch van Wijck, III^{de} St. bl. 553—558.

(3) De brief der stad Keulen is te vinden bij Buchel, ad Heerдам, pag. 104 seqq., waar echter in plaats van het jaar 1262 het jaar 1258 schijnt gelezen te moeten worden, hetwelk zich ook onder den nagenoeg eensluidenden brief der benedenstad van Utrecht geplaatst vindt, waarvan een gebrekkig afschrift voorhanden is in de archiev. der Heeren Staten van Utrecht.

aan het vereenigingspunt dier rivier met den IJssel, om verder langs de meervermelde Rijnvaart zijne bestemming te Utrecht te bereiken (1). —

Aan de burgers van Lubeck, Hamburg en andere steden van Noord-Duitschland, aan de handelaren uit Keulen en meerdere Rijnsteden sloten zich gewis ook nog ongenoemde koopvaarders aan, om de overlading in het Gein te verlevendigen. Wij kunnen hierbij met het oog op de eenmaal zoo bloeiende jaarmarkten van Utrecht, welke nog steeds eenig aanzien behielden, (2) aan de bewoners der Zuidelijke Nederlanden, aan de Vriezen en Denen (3) en aan de Noord-Ne-

(1) Op blz. 2, reg. 27, van dezen jaargang leze men in plaats van de woorden »*eenen zijtak van den Middelryn*» liever »*eene omstreeks den jare 1143 gegravene vaart, de Rijn genaamd*»; zoo verandere men voorts op blz. 7, reg. 30, en op blz. 8, reg. 4, het woord *Rijntak* in *Rijnvaart*. Nog dient aangemerkt te worden, dat Rudolf van Diepholt niet in den jare 1425, maar eerst in 1432 tot Bisschop van Utrecht werd bevestigd, blijkens de bulle van Paus Eugenius, nog in de arch. der stad Utrecht voorhanden: weshalve men op blz. 46, reg. 17 van boven, in plaats van *twee* het cijfer *negen* gelieve te stellen.

(2) Nog in den jare 1378 werden er drie groote jaarmarkten te Utrecht gehouden, blijkens eene oorkonde van Bisschop Arnold van Hoorn. Zie dit Tijdschrift, 1836, blz. 234 en volgg.

(3) In de tellijst, door Gravin Margaretha van Vlaanderen in den jare 1252 aan de Duitsche kooplieden verleend, wordt ook gewaagd van den invoer in Vlaanderen van paarden en ossen door Vriezen en Denen. (S art. II. S. 54 folg.) Het is vermoedelijk dat deze volken, die vroeger zoo drek de jaarmarkten van Utrecht bezochten, toen ook nog door het Sticht hun handelsverkeer met Vlaanderen dreven. Ook belooft Bisschop Diderik van Are in het jaar 1204, dat hij geene kooplieden van het Graafschap Vriesland uit Oostergo en Westergo zou beletten tot het gebied van den Graaf van Holland door te gaan; terwijl Graaf Willem van zijnen kant plegtig beloofde, nimmer eenige kooplieden te zullen verhinderen, om zout en andere handelswaren naar het Bisdom

derlandsche kooplieden gedenken; maar bovenal waren het de Utrechtsche burgers zelve, die bedrijvigheid in het Gein te weeg bragten. Deze zien wij reeds in de twaalfde eeuw den Rijn tot voorbij Coblentz opvaren, langs de Elve tot aan Stade vrijdom van tol genieten, te Tiel of te Werden, d. i. langs de Waal, van alle tollën, den zeetol alleen uitgezonderd, vrij zijn (1); terwijl zij in de eerste helft der dertiende eeuw zulk een levendigen handel op Keulen dreven, gewigtige handelsbetrekkingen met Schonen en Gothland onderhielden, waar zij van ouds vrijheden en voorregten genoten (2), en waar wij hen nog onlangs in vijandige verstandhouding met de Keulsche burgers ontmoet hebben; gelijk zij ook nog hunne markten te Stavoren (3), te Groningen en elders (4) hielden. En begeert

van Utrecht te voeren. (Buch. ad Hedam, p. 133). De zout-handel maakte toen ter tijd eene hoofdnering der Zeeuwen en der burgers van Dordrecht uit. (van de Wall, Handvesten van Dordrecht I. 34 en 236). Ook nog in lateren tijd bezochten de kooplieden uit Frankrijk, Brabant, Luik en andere streken de markten van Utrecht, blijkens vrijgeleide in den jare 1397 aan deze gegeven. Zie van Asch van Wijck, III^{de} St. 561, noot 1.

(1) Van Asch van Wijck, III^{de} St. blz. 506.

(2) Sart., Th. I. S. 171.

(3) Blijkens eene overeenkomst, in den jare 1246 tussehen de steden Utrecht en Stavoren over het invorderen van schulden getroffen. J. H. Beucker Andreae, de origine juris municipalis Frisici, p. 473.

(4) Volgens eenen brief door Regteren (Consules) en Gezworenen van het landschap Fivelingo (Fivilgonia) en de burgers van Damme (Appingedam, zie Driessen, Monumenta Groningana veteris aevi inedita, p. 36.) in den jare 1308 aan den Bisschop van Utrecht gegeven, waarbij zij verzoeken, dat de markten, welke door de burgers van Utrecht sedert onheugelijke tijden (a tempore cuius memoria non exstitit) in de stad Groningen gehouden waren, alwaar zij thans geen vrijheid en vriendschap meer genoten, ja zelfs aan tweedragt en moord bloot stonden — voortaan te Damme mogten gehouden worden, waarbij zij de volledigste vergoeding bij

men een dadelijk bewijs van hunne overlading in het Gein, zoo zij het genoeg te herinneren, dat de kooplieden van Lubeck en Hamburg bij het overschepen van vaten wijn aldaar de geregtigheden betaalden, welke de burgers van Utrecht gewoon waren te geven; en later verklaart Guido van Henegouwen, dat zijne « borghere van Utrecht, craanghelt, noch wyndaasgelt (1), noch dyckghelt sculdich en syn van rechte te geven van enighen goede, oec waant coemt, dat te *Gheyne* door vaart (2).”

En wanneer wij nu het een en ander onder één gezigtspunt vereenigen, dan zien wij, dat het handelsverkeer door het Gein in den loop der twaalfde en vooral in de eerste helft der dertiende eeuw buitengewoon levendig was. Gelijk de tol aldaar toenmaals een belangrijk inkomen voor den Bisschop moet uitgemaakt hebben, zoo bragt de gedurige overlading van allerlei goederen door allerhande kooplieden en het steeds gereed liggen van schepen, zoo in den IJssel, als in de Rijnvaart, welke de waren bestendig aan- en af- moesten voeren,

mogelijke schaden beloven. Archief der stad Utrecht. Verg. met dezen brief het altoosdurende verbond tusschen het landschap Fivelingo en de stad Groningen op den 9 Junij 1258 gesloten, bij Driessen, t. a. p. I. 33. seqq.

(1) Men vindt reeds vroeg tot gerief der handelaren van *windassen* of kranen gewaagd, met welke behulp de goederen en koopmanschappen op eene gemakkelijke wijze uit en in de schepen gebragt werden. De personen, welke de schippers en kooplieden tegen een bepaald arbeidsloon daartoe ten dienste stonden, werden in den boven beschouwden gunstbrief van Bisschop Otto III. enkel door den naam van *mannen* (homines) aangeduid en werden elders *schrooders* of *scrooders* genaamd, naar een oud Nederduitsch werkwoord *scroden*, hetwelk *verwerken*, *vervoeren* of iets diergelijks beteekende. De aanstelling dier personen behoorde, even als *het regt van den windaze* (jus geranii) aan den Landvorst. Verg. van de Wall, *Handvesten en Privilegiën van Dordrecht*, I. 47.

(2) *Matthaeus*, de jure gladii, pag. 302.

eene groote drokte en bedrijvigheid in dit Gein te weeg. Wat wonder, dat deze voor den Bisschop en de stad van Utrecht zoo gewigtige plaats de vijandige benden der najverrige Graven van Holland aantrok, waaraan dan ook het Gein en vooral het slot Oudegein hunne herhaalde aanslagen en verwoestingen te danken hadden. Maar de oorzaak dier verwoesting was ook telkens weder de oorzaak eener spoedige herstelling: totdat eindelijk het handelsverkeer door het Gein, bij eenen zamenloop van verschillende omstandigheden, voor een groot gedeelte naar elders werd afgeleid, waardoor deze plaats bij nieuwe rampen verwoest bleef liggen.

(Het slot volgt.)

Ober de Bisschoppelijke Munt.

(Vervolg van pag. 350).

Uit de tot dus verre medegedeelde stukken nu blijkt, in de eerste plaats, dat het personeel der munt, althans ten tijde van Frederik van Baden (1496—1517), voor zoo verre hetzelfde tot den bisschop in onmiddelijke betrekking trad, en van hem last ontving, bestond in den muntmeester, den weerdijn en den ijzersnijder; terwijl het overige, daarbij te pas komende, personeel, wel door een' van deze drie ambtenaren mag worden voorondersteld te zijn aangenomen, en, niet dan *facto*, met den kerkvoogd in verband te zijn getreden. Wat inzonderheid den muntmeester aangaat, de betrekking waarin hij tot zijnen lastgever stond, was naar de gelegenheid der zaak, van eenen dubbelen aard, en ontleende, voor zoo verre daardoor in het algemeen zijne qualificatie als zoodanig met de daaruit ontspruitende regten en verplichtingen een ontstaan verkreeg, haren oorsprong uit de algemeene commissie, waarmede de muntmeester zich in die hoedanigheid legitimeerde; terwijl de muntslag zelf, als een tijdelijke act, telkens door een' eigenen, hoewel *in forma* ook wel met de algemeene commissie vereenigden lastbrief in het leven werd geroepen en geregeld, waaruit dan de regtsbetrekkingen werden afgeleid, die eigenlijk den muntslag betroffen. Alvorens tot eene nadere beschouwing van deze over te gaan, zij het mij vergund, eenige aantekeningen te maken, aangaande de personen, die in de medegedeelde commissien, als bisschoppelijke muntmeesters voorkomen, welke aantekeningen zich echter, als moettende uit de speciaalste bronnen worden opgehaald, ge-

volgens zullen bepalen, tot degenen van deze personen, die, als de munt te Wijk bestuurd hebbende, daarnevens door andere betrekkingen met de Utrechtsche zaken in aanraking zijn gekomen en bij die gelegenheid vermeld geworden, waardoor dan de Papenvelt's, als bij uitsluiting tot de munt van Overijssel in betrekking gestaan hebbende, hiervan buitengesloten, en aan een nader onderzoek van anderen, daartoe in staat zijnde en daarin belangstellende, moeten overgelaten blijven.

Gheryt Claesz. van Haerlem, muntmeester.

Gelijk Gheryt van Haerlem in de commissien vóór Dan. van der Heyde geplaatst werd, is hij ook de gene van beiden, welken ik anders het eerst vermeld vinde.

Reeds vele jaren, voordat Frederik er aan kon denken, om hem in dienst te nemen, vinde ik, dat hij door de stedelijke regering in dezelfde betrekking werd gebruikt. Matthaeus heeft (*de Nobil.* II. 12 p. 283), gelijk Burman (*Jbb.* III. 210) opmerkt, een *Raatsbest.* van 18 Dec. 1477 (1) te voorschijn gebragt, waaruit blijkt, dat de stad toen, naar hare oude gewoonten en regten, scheidelpenningen deed slaan, maar noch Matthaeus noch Burman heeft er bij aangeteekend, dat het Gerrit van Haarlem was, die, reeds stadsgezworen wisselaar geworden zijnde (2), van stadswegen met

(1) Uit het *Dagelijks boek.*

(2) Het was op Vrydag na S. Agnet 1478, dat de raad overdroeg, weer op te nemen de oude overdragen van de gesworen wisselaars, met de nadere bepaling, dat degene, die wisselaars worden souden, alleer sy toegelaten wierden, borg souden stellen voor 500 Beyerschen gulden; naar welke overdrage, op den derden dag daarna, als op maandag na Agnetis, Gerrit van Haerlem eed deed, de wissel te houden, stellende tot borg voor de genoemde som, Splinter Jacobsz. *Raads dagel. boek, de dato.*

de uitvoering van dat besluit werd belast. Evenwel, de hem te dien behoeve door de regering verleende lastbrief staat geregistreerd in het *Stads-Copijboek* op ? Jan. 1478, en luidt aldus:

» *Bevelinghe'sraets, ghedaen Gheryt van Haerlem, van scheidelpenninghen te slaen.*

Wy borghemeesteren, scepenen ende raden der stat van Utrecht, maken kont ende kenliken allen den ghenen die desen onsen open plackaetbrief sellen sien of horen lesen, dat wy bevolen hebben ende bevelen mit desen selven onsen brieve, Gheryt Claesz. van Haerlem, onsen borgher ende ghesworen wisselaer, van onser stat wegghen te munten ende te slaen scheidelpenninghen nae onser stat ouden rechten ende hercomen, in manieren ende voerwaarden, hiernae beschreven. Inden yersten sal hy slaen ende munten doytghens, brabantische, hollantsche ende halve hollantsche, te weten vyf doytghens op een ons heren van Utrecht sulveren penninghen, ghenoomt *Philipspenninghen* in der wandringhe, laestwerwe voer deser tyt tot Wyck gheslaghen ende ghemunt, ende die thien brabantische op een ons heren penninghen voerghesz., ende die twintich hollantsche op een ons heren penninghen voersz., ende die veertich halve hollantsche op een der voersz. ons heeren sulveren penninghen, om welcke payementen voerghen. men alsoe vele sel moghen copen als om een der voerghen. ons heeren sulveren penninghen. Mer sy en syn alsoe goet niet van sulver. Ende dese voersz. scheidelpenninghen sel hy slaen ende munten vande voersz. onser stat wegghen, op sulcken alloye, als hier nae bescreven staet:

In den yersten, een doytghen, ende sel houden twe penninghen conincx sulver, ende een pont vier β inder

snede troys ghewichte; item een brabantische, sel houden een penningh achte greyn conincx sulver, ende een pont sestien β inder snede troys ghewichte; item een hollantsche, ende sel houden een penningh conincx sulver, ende twee pont veertien β inder snede troys ghewichte; item, een halve hollantsche, ende sel houden vyfthien greyn conincx sulver, ende drie pont neghentien β inder snede troys ghewichte.

Voert syn 't voerwaarden, dat die voersz. Gheryt ons tot onser stat behoef ende van hore heerlicheyt gheven ende levern sel van elcke marck werck, die hy slaen ende munten sel, drye doytghens payments voersz. Ende waert sake, dat ons te enigher tyt voer nutschap ende ghemeyne oerber wesen dochte, dat men der voersz. scheidelpenninghen ghenoech gheslaghen ende ghemunt hadt, alsdan sellen wy dat den voersz. Gheryt doen segghen ofte doen weten laten, ene maent te voren, eer hy van dat slaen ende munten aflaten sel, ende thenden der maent en sel hy dan der voersz. scheidelpenninghen niet meer slaen noch munten, then waer of wy hem dan daer weder bevel ende macht mit onsen openen brieve van deden; ende desghelycx, waert, dat Gheryt voersz. tot enigher tyt niet meer slaen ende munten en woude der voersz. scheidelpenninghen, alsdan sel hy ons dat ene maent te voren opsegghen, ende die maent voert wtlaen ende munten moghen, mer, thenden der maent voersz. en sel hy dan niet meer slaen ofte munten moghen als voersz. staet. Alle dinch sonder arghelist. Des t'oerconde hebben wy ons stat signet, 't welc wy daghelicx ghebruicken, hier binnen beneden doen drucken. Ghegheven int jaer ons Heeren dusent vier hondert acht ende tzeventich, opten ? dach van January."

Schaars, evenwel nu en dan, vinde ik daarna in de stedelijke registers, bij geld- en muntzaken, van Gerrit Claesz. van Haerlem gewag gemaakt. Zoo onder anderen in de Kameraars-Rekening van den jare 1483, bij gelegenheid dat zekere, te 's Hertogenbosch verzette clenodien der geestelijkheid werden ingelost. Ik lees namelijk daar ter plaatse:

»Item, ghegheven Geryt Claesz. van Haerlem etc. daarmede dat die clenodien gelosent wierden, die ten Bosch stonden, xxvii R. gl.,”
welke clenodien daarna in dezer voege worden gespeci-
ceerd:

*» Dit is 't sulverwerck, als die stat ont-
fanghen heeft vande vyf godshusen ende
vanden vier kerspelkerken, alse:*

Vanden Dom: xx marc vergult sulvers, ende xxx marc
ende xii marc wit sulvers,

Van Oude-Munster: xx marc ende ii loet.

Van S. Marien: xx marc ende xxx marc iii $\frac{1}{2}$ loet min.

Van S. Pieter: xvi marc ende i $\frac{1}{2}$ loet.

Van S. Jan: xviii marc xi $\frac{1}{2}$ loet.

Van Buerkerck: enen gouden kelc ende woech ii $\frac{1}{2}$ marc
ii ons ende ii $\frac{1}{2}$ engels. Noch ii vergulde kelken, ende
weghen iii marc vi loet, i vierendeel min. Noch iii sil-
vere scalen ende i tass, ende weggen iii marc i $\frac{1}{2}$ loet
min. Die ii vergulde kelken syn gerekent dat marc op
xii gl., ende die scalen dat marc op x $\frac{1}{2}$ gulden.

Van Sunte Jacobs: iii vergulde kelken ende iii patenen,
ende weggen ts. vii marc ende ii $\frac{1}{2}$ loet, ende is gerekent
dat marc op xi guld. Daer sel ofgecort wesen xii loet sul-
vers voer dat loet, dat in den voet van enen kelc was.

It., noch III scalen, ende weghen III marc, ende is gerekent dat marc op $x\frac{1}{2}$ gl.

Van Sante Claes: een ciborye vergult ende weecht III marc VII loet I vierendeel. Dat fatsoen getaxeert op XXI gl. Noch III monstrancien ende weghen ts. V marc III loet. Dat fatsoen ende maky is getaxeert op X gl. Noch een scael, weecht XII loet $1\frac{1}{2}$ vierendeel, dat fatsoen ende maken VIII st.

Van Sante Geerte: II monstrancien ende een paes, ende weghen $III\frac{1}{2}$ marc III loet. Dat gout is getaxeert op enen Henricus nobel, ende elke marc voort 't fatsoen III R.gl. Noch II pullen ende weghen X loet I vierendeel. Het maken II postulaets gulden."

Het ligt buiten mijn bestek, om mij niet die zaak hier verder in te laten. Dezelve zal denkelyk nader ter sprake gebragt worden door Jonkheer Mr. A. M. C. van Asch van Wyck, in het vervolg van zijn boek *over den driejarigen Utrechtschen oorlog*.

Tien jaren daarna, in 1493, bediende zich de stedelyke regering mede van Geryt van Haerlem bij het zetten van zekere muntspecien. De gezegde Rekeningen behelzen naamlyk op dat jaar, onder het opschrift: »*Alrehande ghemeen wtgheven*," de volgende aantekening:

»Inden eersten ghegheven Berthelemeus van Wede, van een nye vueryser ende een out vueryser te setten 3 cr., ende ic dede daertoe 2 vuerysers maken, 8 cr.

It., ghegheven Berthelemeus voorsz. twe penninghen, had Anthonio van Amerongen doen setten omtrent half vasten, 3 cr.

It., noch ghegheven Berthelemeus voorsz. van 3 halve oude vuerysers, daer Carolus op staet, ende drie halve nye vuerysers van Hertoch Philip corts ghemaect, ts. 15 cr.

It., noch doen setten, wt beveel van Claes Jansz., een nye vueryser, dat wt de paeschmeret ghecomen is, ghegheven 4 cr., ende om loen 10 wit, ts. 5 cr. 3 wit.

It., noch laten setten twe nye stuv., die onse heer in't lest van Mey heeft doen maken, 7 cr.

It., Claes Jansz. heeft wt beveel vanden rade doen setten 8 sulvere penninghen, te weten 8 halve vuerysers, met Berthelemeus, ts. syn loen 22 cr.

It., Geryt van Haerlem heeft gheset 2 stuv., die ene was van Hertoch Philip, die andere van onsen Heere, 4 cr.

Somma, vanden penninghen te setten 68 cr.; hier wederom afghetoghen tgene dat van desen penninghen aen sulver ghecomen is, daer die som of is 35 cr. 4 d., soe blyft myn wtgheven 32 cr. 1 w. 1 d."

Eindelijk wordt nog in dezelfde Rekeningen op het jaar 1496 van Gerrit melding gemaakt, in deze bewoordingen:

»It., ghegheven Gheryt van Haerlem, van dat die waghe, die verset was, weder gelost worden.»

Hierop kome ik nog weder terug in mijne aantekeningen nopens Dan. vander Heyde.

Wanneer Gerrit Claesz. is gestorven, kan ik niet bepaaldelijk opgeven. In 1512 leefde hij echter niet meer. Dit blijkt voldingend uit een document, dat ik hierna in deszelfs geheel mededeel, mede, omdat wij daaruit tevens met den staat van zijne familie, ja, met de plaats waar hij te Utrecht waarschijnlijk zal hebben gewoond, eenigzins nader bekend worden, en dat dus wel daarom, al heeft hetzelfde dan tot de bisschoppelijke munt geene regtstreeksche betrekking, mag geoordeeld worden hier eene plaats te verdienen. Het is van dezen inhoud:

» *Anno xv^e twaelff. Donredaghes nae Andree.*

Dat voor ons quamen in't gerecht Joffr. Lysbeth, Gheryt van Haerlem Claesz. weduwe, meyster Beernt van Haerlem, canonik in den Dom t'Utrecht, David van Haerlem, Dominicus van Haerlem, Katryn van Haerlem, hoer kynderen, ende Claes Egbertsz. van Esbroick, ende verplaghen, alsoe joffr. Lysbeth voorsz., myt hoers gecorens mombers handt, meister Beernt myt syns gecoren voichts handt, daer sy *etc.*, David voor hem ende joffr. Marie sinen wive, daer hy *etc.*, Dominicus van Haerlem ende Jacob van Haerlem, myt hoer selfs handt voor hem selver, Katryn van Haerlem myt handen Jan Symonsz. ende Willem Jansz. als momber hoer bygeschickt vanden rade der stadt Utrecht, ende Claes Egbertsz. van Esbroick voor hem ende joffr. Agniet van Haerlem, sinen wive, daer hy *etc.*; ende verplagen met gesamender handt, alsoe recht wysde, joffr. Brecht van Haerlem, hoere dochter ende suster, dertich Rynsche gulden, sestien hertoch Phs. stuver van Oostenryck voir den gulden, 's jaers lyfrenten tot horen live te betalen *etc.* Ende alsoe langhe als joffr. Lysbeth hore moeder leeft, en sel joffr. Brecht *etc.* niet meer boeren dan twyntich derselver Rynsche gl. Ende dese plecht deden sy opter husinge ende hofstede, gelegen aen *St. Marien plaets*, daer joffr. Lysbeth nu ter tyt selver inne woent, daer Willem Janss boven ende joffr. Lysbeth mit hoer kynderen mitter husinghe, geheten *den gulden Boem beneden naestgelegen syn etc.*”

(*Het vervolg hierna.*)

J. J. DODT v. FL.

TAFEL

VAN

WEERKUNDIGE WAARNEMINGEN,

In de maand NOVEMBER 1845,

GEDAAN AAN HET

CHEMISCH LABORATORIUM

VAN

's Rijks Oec-Artsenijschool
te UTRECHT,

ONDER TOEZICHT VAN DEN HOOGLEERAAR

P. J. J. de Fremertj.

NB. De Waarnemingen geschieden des morgens te 9, des middags te 12, des namiddags te 3 en des avonds te 9 uren.

DATUM.	BAROMETER IN MILLIMETERS.				THERMOMETER IN 100°.				WINDSTREEK 's MIDD. te 12 UR.	WEERSGESTELD H. 's MIDD. 12 UREN.
	9 ur.	12 u.	3 ur.	9 ur.	9 ur.	12 u.	3 ur.	9 ur.		
1	757	758	759	759	122	138	106	92	Z. W.	Betrokken.
2	759	759	759	758	116	14	124	104	idem.	Bewolkt.
3	759	759	759	759	114	129	124	92	Z.	Betrokken.
4	759	759	760	760	112	138	14	112	Z. O.	Bewolkt.
5	762	763	764	763	104	128	112	84	idem.	idem.
6	766	766	766	764	102	124	11	86	w.	Betrokken.
7	760	758	757	756	106	118	118	104	Z. W.	Regen.
8	754	754	752	751	86	88	78	6	w.	Betrokken.
9	756	757	758	758	5	5	54	2	N. O.	Bewolkt.
10	753	753	753	759	16	44	52	14	Z. W.	Betrokken.
11	761	764	763	766	28	56	5	46	O.	idem.
12	763	769	769	769	2	3	2	-09	idem.	idem.
13	770	770	770	770	-04	46	2	-14	N. O.	Holder.
14	771	771	770	769	-06	0	-02	-12	O.	Betrokken.
15	770	770	769	763	1	14	22	18	Z. O.	idem.
16	764	764	764	764	52	4	34	0	idem.	idem.

DATUM.	BAROMETER IN MILLIMETERS.				THERMOMETER IN 1000.				WINDSTREEK SMIDD. 12 UR.	WEERSGESTELD H. 'S MIDD. 12 UREN.
	9 ur.	12 u.	3 ur.	9 ur.	9 ur.	12 u.	3 ur.	9 ur.		
17	765	763	764	761	-03	12	14	06	Z.	Betrokken.
18	756	756	756	756	4	54	33	54	Z. W.	idem.
19	756	757	753	761	53	3	7	5	idem.	Bewolkt.
20	757	758	755	757	5	92	82	5	idem.	Betrokken.
21	757	757	757	756	7	78	9	98	idem.	idem.
22	755	755	755	757	116	128	116	94	W.	idem.
23	754	754	755	752	3	11	10	9	Z.	idem.
24	755	755	755	755	44	62	54	44	Z. W.	idem.
25	760	760	760	760	56	32	5	44	idem.	idem.
26	760	760	760	761	10	12	114	98	idem.	idem.
27	760	760	759	760	9	10	11	104	idem.	idem.
28	764	766	766	767	10	11	104	76	N. W.	idem.
29	767	767	767	768	38	92	9	84	N. W.	idem.
30	771	771	770	769	64	86	74	59	N.	idem.
1	759 ₀	759 ₁	759 ₂	758 ₉	918	1107	998	733	GEMIDDELTE WAARNEMING Vanden 1st. tot den 11e	
2	764 ₁	764 ₁	764 ₀	765 ₈	920	1124	563	169	— 10en. — 21e.	
3	760 ₃	760 ₅	760 ₂	760 ₅	788	938	902	791	— 20st. — 30st.	

5 's morgens regen.

6 's avonds regen.

7 den geheelen dag regen.

8 buijig.

9 's morgens regen.

14 Mistig.

16 regenachtig.

17 's avonds regen.

18 's morgens regen.

19 idem.

20 idem.

21 buijig.

22 regen en wind.

23 veel wind.

24 's avonds regen.

25 's middags regen.

29 veel wind.

Algemeen gemiddeld, Barometer 761,1, Thermometer 7,007.

November 1843.

STAAT DER GEBORENEN, VOLTROKKEN HUWELIJKEN,
OVERLEDENEN, enz., in de Steden der Provincie
UTRECHT.

	GEBORENEN.						HUWELIJKEN ECHTSCHIEDINGEN.		OVER- LEDENEN.		
	Getal.		waaronder:						M.	V.	
	M.	V.	Onechte	Twecf.	Doodgeb.	M.					V.
UTRECHT.....	68	58	5	3	3	4	4	47	»	33	71
AMERSEFOORT.....	19	15	»	1	»	3	1	10	»	14	16
RHENEN.....	7	6	1	»	»	»	»	5	»	2	3
WIJK BIJ DUURSTEDE.	6	»	»	»	»	»	1	1	»	2	1
MONTFOORT.....	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»
IJSSELSTEIN.....	1	6	»	»	»	»	»	2	»	2	3

STAND DES WATERS,
te VREESWIJK in de Rivier DE LEK.

	onder Nulpeil.
1 November 1843.	3 el 66 dm.
15 —————	3 - 68 —
30 —————	3 - 54 —

EENE SCHETS VAN HET VOORMALIGE HANDELSVERKEER DOOR HET GEIN.

Vervolg en slot van blz. 361—386.

Nadat Gravin Margaretha van Vlaanderen en haar zoon, Graaf Guido, in den jare 1252, aanzienlijker vrijheden en voorregten, niet aan bijzondere steden van Noord-Duitschland, maar aan alle steden en kooplieden van Almanië, verleend hadden (1), breidde zich de handel der Duitschers op het genoemde gewest aanmerkelijk uit (2); en hierdoor zou welligt ook de overlading in het Gein nog immer drokker zijn geworden, hadden niet tevens, in deze tweede helft der dertiende eeuw, nieuwe krijgstooneelen en inwendige beroerten het Bisdóm van Utrecht voortdurend geschokt en het handelsverkeer door hetzelfde onveilig gemaakt en belemmerd.

De Heeren van Amstel waren weleer onafhankelijke edelen en daarbij leen- en dienstmannen van het Sticht van Utrecht. Door vereeniging van het beheer hunner eigene bezittingen met het meijersambt over de omliggende landen en eigenhoorige lieden der kerk van St. Maarten, strekte hun gebied zich over het grootste gedeelte van Amstelland uit, ook over Muiden, Weesp en de streken langs de Vecht tot aan Breukelen toe (3). Sedert hun bloedverwant Gozewijn van Amstel van den Bisschoppelijken zetel ontzet was, koesterden zij eenen onverzoenlijken haat tegen het Sticht van Utrecht, waarvan zij bij elke gunstige gelegenheid openlijke blijken ga-

(1) Sartorius, t. a. p., Th. II. S. 53, 54—6.

(2) Berg, t. a. p., blz. 69.

(3) Van Spaen, Hist. der Heeren van Amstel, § 8.

ven. Gijsbrecht van Amstel, de vader van dien anderen Gijsbrecht, welke zich door den moord van Graaf Floris V. van Holland eene treurige vermaardheid verwierf — schaarde zich dus, in den jare 1252, aan de zijde van Graaf Otto van Gelre, die met den Bisschop van Utrecht in vete leefde, en zocht, door Herman van Woerden gesterkt, zijn vernederd geslacht in een' beslissenden strijd met Bisschop Hendrik van Vianden te wreken; dan, zijne benden leden de nederlaag, hij zelf werd gevangen genomen en door den Kerkvoogd, gebonden, in zegepraal, binnen Utrecht opgeleid. Kort daarna had de zoon bij de gekrenkte eerezucht en den wrok zijns vaders ook de heerlijkheid van Amstel beërfd. Deze nu, daarenboven door het leenjuk des Bisschops gekneld, verbond zich dan ook vaardig aan Graaf Willem II., den Roomsch-Koning, toen diens toorn over den Bisschop en de stad van Utrecht losbrak; doch bij den vrede, in den jare 1257 te Bodegraven gesloten, moest ook Gijsbrecht van Amstel zich vernederen, om blootsvoets en in wollen kleederen gehuld, voor den Kerkvoogd van Utrecht om vergiffenis te knielen, en aan dezen den eed van trouw te hernieuwen. Eerlang echter volgde hij weder de vanen van den Graaf van Gelre tegen het Sticht van Utrecht; totdat hij bij den zoen, in den jare 1264 getroffen, bij alle goederen en regten, welke hij in het Sticht hield, op nieuw werd bevestigd, en voorts een tijd lang getrouw schijnt gebleven te zijn. Maar toen nu de zwakke Jan van Nassau zes jaren later tot Bisschop van Utrecht verkoren was, en de Kennemers kort daarop de wapenen tegen 's lands edelen grepen en ook in Amstelland vielen, snelde Gijsbrecht van Amstel hun met den standaard des vredes te gemoet, liet zich tot hunnen hoofdman verkiezen, en gebruikte zijne geduchte magt, om zijn bijzonder aanzien te verhoogen en den ouden wrok tegen het Sticht te koelen. Na het gehate slot Vredeland, hetwelk door Bisschop Hendrik van Vianden tot beteugeling der Heeren

van Amstel aan den Vechtstroom gesticht was, eene wijle vruchteloos belegerd te hebben, voert hij zijne toemeloze benden op Utrecht aan: de stad geeft zich over, de Bisschop, de voornaamste edelen, de magistraat worden gebannen, en eene nieuwe regering uit de overliden van den gemeenen gilde verkozen, die een verbond met den vijand aangaat; Amersfoort en geheel Eemland volgen daarop het voorbeeld der Utrechtsche burgers en sluiten zich aan de Kennemers aan. Bisschop Jan van Nassau en zijn bloedverwant en bondgenoot Otto van Gelre rukten wel inmiddels aan de spitse hunner vereenigde scharen tegen de Kennemers op, met het doel om Utrecht te hernemen; maar tot in de omstreken van Zeist genaderd, stonden zij vervaard door de uitgebreide slagorde der vijanden, en trokken naar de Veluwe terug. Toen deed Gijsbrecht van Amstel, die zijn hoofdverblijf gedurende den winter van het jaar 1268 binnen Utrecht gevestigd had, nog verscheidene togten door het Sticht, waarbij onder anderen de sloten der Heeren van Abcoude, Rijenburg en Vianen, zijne bijzondere vijanden, vernield werden, en keerde eindelijk de wapenen tegen Haarlem, binnen welks vesten de gevlugte edelen zich ophielden, waarna de opstand der Kennemers spoedig een einde nam. Nu haastten zich de Bisschop en de Graaf van Gelre, om met hun leger, hetwelk eene aanzienlijke versterking bekomen had, tegen de stad Utrecht op te trekken; maar door de dappere verdediging der opgeruide burgers, na eene vierdaagsche belegering, tot den aftogt gedwongen, werd Amersfoort door hen bestormd, gewonnen en verwoest; waarop de Graaf van Gelre naar zijne staten terugkeerde, en de Bisschop zijnen zetel naar Deventer overbragt. Eerst in den jare 1270 werd Utrecht weder bij verrassing door den Ridder Zweder van Bosinchem voor den Bisschop hernomen, de nieuwe magistraat op zijne beurt in ballingschap gezonden en door de vroegere regering vervangen, de verbannen edelen teruggeroepen en de vorige orde

van zaken hersteld; wanneer weldra de binnenlandsche onlusten door de heimelijke terugkomst der uitgezette gemeente en door het stoken van den laatst gebannen magistraat zich zoozeer verhieven, dat eindelijk Nicolaas van Catze op last van den Graaf van Holland, wiens hulp men had ingeroepen, de stad met geweld van wapenen innam, en de rust aldaar herstelde. En zoo eindigde een opstand, welke het Sticht van Utrecht na aan zijnen val gebragt had (1). — Nadat nu Jan van Nassau zich met Gijsbrecht van Amstel verzoend had, geraakte de laatste in het pandschap van het slot Vredeland, en liet niet na, aldaar eenen tol aan te leggen, waardoor de vaart langs de Vecht zeer ten nadeele der stad Utrecht belemmerd werd. Door het opschieten der pandpenningen zocht wel de Bisschop dezen hinderpaal des handels weder te ont-ruimen, maar Gijsbrecht wees zijn aanbod van de hand, en hield het kasteel bezet, waarop de naauwelijks afgelegde wapenen andermaal aangegrepen werden. Jan van Nassau viel met zijn leger in Amstelland, werd door de vereenigde scharen van Gijsbrecht van Amstel en Herman van Woerden te Zoesterenge geslagen, en wierp zich toen op nieuw in de armen van Graaf Floris V. van Holland, die niets verzuimde, om zich meer en meer in de zaken van het Sticht te dringen, en die er tevens naar streefde, om de magtige en gevaarlijke Heeren van Amstel te kortwieken en zijn gebied ten hunnen koste te vergrooten. Het slot Vredeland werd dan ook, omstreeks den jare 1280, door Graaf Floris belegerd, maar door Arnoud van Amstel wakker verdedigd. Het beleg ging met trage schreden voort; en toen eene verzoening inmiddels vruchteloos beproefd was, werd hetzelfde met meerder kracht hervat: Gijsbrecht van Amstel met zijnen bondgenoot Herman van Woerden tot ontzetting van het slot opgedaagd, werd bij Loenen door

(1) Zie de bijdrage, getiteld: de Kennemers in het Sticht van Utrecht 1268—1270, in dit Tijdschrift, 1837, blz. 41—59 en 145—156.

de Zeeuwen, onder aanvoering van K o s t i j n v a n R e n e s s e, geslagen en gevangen genomen, Vredeland gaf zich eerlang op genade of ongenade over, en de beide broeders van Amstel werden gevankelijk naar Zeeland vervoerd (1). Vijf jaren later kochten zij hunne vrijheid ten koste hunner onafhankelijkheid weder: Gijsbrecht moest belangrijke goederen, welke hij vroeger had gehouden, aan den Graaf van Holland afstaan, welke dezelve voortaan van het Sticht van Utrecht in leen zou ontvangen; en daarenboven droegen de gebroeders van Amstel al hunne eigene bezittingen aan dien landvorst op, die hen weder met dezelve in regten leen verleidde (2).

Deze vijandige gezindheid nu, bij voortdoring tegen het Sticht van Utrecht door de Heeren van Amstel gekoesterd, die den Vechtstroom van Muiden af tot aan Breukelen in hunne magt hadden; de aaneengeschakelde wapentoneelen, waarvan immer de oevers dezer rivier getuigden, gepaard aan de verderfelijke onlusten, welke binnen de muren der stad Utrecht, onder het ongeschikte en gehate bewind van Bisschop Jan van Nassau, vlamden — het een en ander moest wel noodwendig den vreedzamen koopvaarder kwellen, die gewoon was langs den Vechtstroom op Utrecht aan- en af te varen. Bisschop Hendrik van Vianden, die zijne vijanden nog door ontzag in toom hield, had het zich dan ook reeds tot eenen plicht geacht, zijn gebied, zoo wel als den Utrechtschen handel, tegen de gedurige aanvallen der magtige Heeren van Amstel te beveiligen, en diensvolgens geene moeite noch kosten gespaard, om het slot Vredeland, hetwelk door hem in den jare 1253 werd aangelegd, en eerst in 1259 voltooid was (3), buitengewoon te versterken. En dat deze Kerkvoogd hierbij ook vooral de beveiliging van den handel

(1) Zie dit Tijdschrift, 1837, blz. 77—82.

(2) Van Spaen, t. a. p., § 23.

(3) Zie dit Tijdschrift, 1837, blz. 77 en 78.

in het oog had, kan blijken uit eenen brief van den jare 1260, waarin hij belooft, de burgers van Utrecht, zoo wel als de uitheemsche handelaren, die deze stad met hunne waren bezochten, bij het op- en afvaren langs de Vecht in hunne oude vrijheid en hun regt te zullen handhaven, en zich wijders verbindt, om de genoemde koopvaarders in het vervolgen van geweld en belediging, welke hun door zijne vijanden op den Vechtstroom mochten aangedaan worden, zoo door zijn slot Vredeland als anderzins bereidwillig en getrouw te zullen bijstaan, en nimmer eenen nieuwen tol bij deze sterkte aan te leggen (1). — Maar Jan van Nassau, die aan dezen Kerkvoogd in den jare 1267 opvolgde, achtte eene verzekering van den handel gering, waartoe zijn voorganger zoo veel zorg, moeite en kosten, zelfs met opoffering uit zijn eigen vermogen, besteed had, en verpandde het belangrijke kasteel Vredeland aan den Heer van Amstel, om wien te beteugelen het gesticht was (2). Hierdoor nu werd al aanstonds de vaart langs de Vecht door eenen nieuwen tol zeer ten nadeele der stad Utrecht bemoeijelijkt; terwijl den vreedzamen koopvaarder vervolgens meermalen schaden en persoonlijke beledigingen aangedaan werden, waarbij de Utrechtsche handel verviel. Zoo hadden in den jare 1304 de Noord-Duitsche kooplieden (3) reeds sedert lang (*jam dudum*), wegens schaden en ongehoorde beledigingen, aan hunne goederen en personen bij herhaling toegebracht, (*propter amissiones rerum suarum et intolerabiles injurias corporales, quas sepius*

(1) Buchel. in Hedam, p. 221 et 222.

(2) Zie dit Tijdschrift, 1837, blz. 78 en 79.

(3) In den brief van Bisschop Guido van Henegouwen staat eigenlijk *mercatores advenae*; dan, dat wij hierbij vooral aan de Noord-Duitsche kooplieden moeten denken, kan blijken uit het zenden van dezen brief aan de regering van Lubeck, welke stad zich toen reeds aan het hoofd der vereenigde Noord-Duitsche steden geplaatst vond.

sustinuerant), opgehouden, de stad en het sticht van Utrecht met hunne handelswaren te bezoeken (1). En wanneer wij hier van het bijzondere tot het algemeene mogen besluiten, dan nam welligt, in deze tweede helft der dertiende eeuw, ook de Rijnhandel op Utrecht in evenredigheid af, in welke dezelve zich juist toenmaals meer en meer op Gelderland, vooral op Nijmegen, vestigde (2); terwijl het eindelijk in den aard der zake lag besloten, dat, bij het verloop van den buitenschen handel, ook de jaarmarkten van Utrecht en het eigen verkeer der Utrechtsche burgers gevoelig moesten lijden. En zoo was dan de overlading in het Gein reeds zeer verminderd, toen er in den jare 1285 eene onderneming tot stand kwam, waardoor weldra het verkeer door het Gein nog voor een belangrijk gedeelte naar Vreeswijk werd afgeleid: wij bedoelen het stremmen van den ouden samenloop van den IJssel met de Lek bij het Gein.

De Graven van Holland hebben reeds vroeg zich beijverd, om hunne landen tegen de vernielende overstromingen van het Rijnwater te beschutten. Zoo had Floris III. omstreeks den jare 1163 willekeurig eenen dam in den Middeldijjn bij Swadenburg (Zwammerdam) geworpen, waardoor vele landen

(1) Zie ook een verdrag, door Adolf en Elizabeth, Graaf en Gravinne van »Monte,» met de burgers van Utrecht tot herstel van het onderlinge handelsverkeer in den jare 1263 gesloten, bij Buch. in Hed. p. 219. — Of ook de kooplieden van Hamburg, die door hunne handelsinrigting of hanse vaster aan Utrecht gebonden waren, toen ter tijd ophielden het Sticht te bezoeken, is onzeker. Wel poogden zij reeds in den jare 1266 handelsbetrekkingen met Gelderland en Dordrecht aan te knopen, (zie Sart. t. a. p., Th. II. S. 93.); maar in den jare 1270 althans was hunne hanse nog te Utrecht gevestigd, ofschoon de Olderman de bevoegdheid had, om dezelve naar elders te verplaatsen. Zie Sart., Th. I. S. 10.

(2) Bondam, Charterb. van Gelderl., afd. IV. n°. 20 en n°. 37; verg. Berg, t. a. p., blz. 127.

en opgezetenen in het Sticht verdronken. De Bisschop van Utrecht en de Graven van Gelre en Cleve deden hierover hun beklag aan Keizer Frederik I., die in zijne uitspraak van den jare 1163 verlof gaf tot het doorgraven van den akker de Noda of Nieda (de Grebbe), ten einde het Rijnwater naar de Zuiderzee af te leiden; die voorts het bestaan van den dam, welke van ouds tot keering van het opzettend Rijnwater in den Rijn bij Wijk bij Duurstede gelegen was, voor altoos bekrachtigde, en eindelijk den Graaf van Holland gelastte, den willekenrig opgeworpen dam bij Swadenburg weder te ontruimen, opdat de Middelryn aldaar, even als vroeger, zijaen vrijen loop zoude hebben (1). Het laatste punt schijnt nog voortdarend tot oneenigheid tusschen de Bisschoppen van Utrecht en de Graven van Holland verstrekt te hebben; want de broeder van Graaf Diderik VII. kon zich in den jare 1204, evenmin als Ada's gemaal, van den steun van Bisschop Diderik van Are verzekeren, dan onder anderen op de plegtige belofte van nimmer weder, bij welke gelegenheid ook, den Rijn bij Swadenburg of elders te verstoppem (2); en bij den vrede, in den jare 1225 tusschen Bisschop Otto van der Lippe en Graaf Floris IV. gesloten, werd deze zelfde belofte herhaald en diensvolgens bij voorkeur gehandeld over het lozen van het overtollige Rijnwater door het daarstellen van zeven sluizen in den Wenddijk (3).

Door den dam bij Wijk bij Duurstede gekeerd, moest het opzettend Rijnwater zich deels in de Lek ontlasten, waardoor deze rivier meermalen opsteeg en op hare beurt den IJssel deed zwellen, met welken zij nog eene opene gemeenschap onderhield. Zoo lagen vermoedelijk vele landen in het Sticht en in Zuid-

(1) Buchelius in Hedam, p. 181 seqq.

(2) Heda, l. l., p. 183, en Buchel. in Hed., p. 190.

(3) Zie Meerman, t. a. p., D. I. blz. 92 en 93.

Holland aan overstromingen bloot. Graaf Floris V. maakte zich eindelijk den beslissenden invloed, welchen hij zich op de zaken van het Sticht onder het magtelooze bewind van Bisschop Jan van Nassau had verworven, tot verbetering zijner landen ten nutte, en dat wel door te bewerken, dat de oude zamenloop van den IJssel met de Lek bij het Gein werd gestremd; en met hoeveel kracht hij hierop aandrong, kan blijken uit de belangrijke som van 4500 Hollandsche ponden, welke hij den Bisschop, enkel voor diens toestemming, (pro habendo consensu suo), beloofde (1).

Het was dan ten nutte en tot verbetering van zijn gebied, dat Bisschop Jan van Nassau, in den jare 1285, aan het herhaalde verzoek van vele grondbezitters in het Sticht en Holland gehoor verleende, en aan deze zijne toestemming gaf tot het leggen van eenen dam in den oorsprong des IJssels en tot het stoppen van den loop dier rivier ter plaatse, welke *Hoppennesse* (2), *bij het Gein*, genaamd werd; daarbij zich en zijne opvolgers verbindende, om dezen dam, met ondersteuning van hen, die door denzelfden hun voordeel genoten, ten eeuwigden dage te beschermen en in wezen te houden (3). — Dan, ofschoon nu de Bisschop in den deswege uitgevaardigden brief zich op den raad zijner Prelaten beroept, bleven deze evenwel weigerachtig, om aan dezen maatregel hun zegel te hechten, op grond, dat de dam in den IJssel buiten hunnen raad was gelegd, en er, tegen de vrijheid der kerken

(1) Matth., de jure gladii, p. 302 seq.; van Mieris, I. 452.

(2) *Hoppennesse*, *Oppennesse* of *Openisse* was geen bijzondere plaats of gehucht, maar aldus werd het land genaamd, dat aan den zamenloop van den IJssel en de Lek was gelegen. Het woord *Nesse* of *Nisse* toch beteekende oudtijds een stuk laag, waterig, met biezten bezet land, en *Oppennesse* is blijkbaar zamengevloeid uit de woorden: *op de nesse*. Verg. Wagenaar, Amsterdam in zijne opkomst, Stuk I. blz. 10.

(3) Matth., de jure glad., p. 303, van Mieris, I. 452.

onregtvaardige en willekeurige schattingen van de geestelijke goederen en pachters door 's Bisschops beambten en boden waren afgedwongen geworden. Ja, wat meer zegt, toen Jan van Nassau hunne klagten en eischen van schadeloosstelling in den wind sloeg, staakten de Prelaten en Kapittelen de godsdienstoefening, waaruit nieuwe onrust in de Kerk van Utrecht geboren werd; en toen zij dezelve, op den 2^{den} April 1290, hervat-
 deden, was het op de beden van Bisschop Jan van Zierik, die in den jare 1288 aan Jan van Nassau opvolgde, en op de voorwaarde, dat hun binnen eenen bepaalden tijd door den genoemden kerkvoogd regt zou wedervaren worden, terwijl zij zich onderling bij eede verbonden, om hem, zoo hij hierin nalatig mogt wezen, gezamenlijk te zullen vervolgen (procedere) (1). Naar aanleiding dier overeenkomst, werd hun dan ook de teruggave van 1140 ponden toegezegd, welke penningen vroeger ten behoeve van den IJsseldam van de kerkelijke erven waren gevorderd geworden. De Graaf van Holland, wien aan het bestaan van dien dam zooveel was gelegen, schijnt zich als middelaar in deze oneenigheden gemengd te hebben. Dus deed hij in den jare 1293 eene uitspraak «tusschen der ecclesie van Utrecht ende den ghoeden lieden vanden lande, die binnen den damme van Openisse gearft» waren, waarin werd bepaald, dat de Geestelijkheid de boven gemelde som, welke zich toen «ghenghe ende ghave» te Utrecht bevond, binnen eenen bepaalden tijd terug moest ontvangen, en dat deze penningen voorts omgezet zouden worden over «alle die ambochte» die in het Sticht binnen den IJsseldam gelegen waren, bij uitzondering echter der geestelijke erven; terwijl de Graaf zich zelven tot borg stelde voor de aandeelen der onwillige «ambochtsheren» die binnen den dam gearft waren (2). Het is vermoedelijk, dat deze uitspraak

(1) Archief. van Oudmunster.

(2) Archief. van Oudmunster.

nog tegenkanting ontmoet hebbe: want eerst in den jare 1295 werd de dam te Hoppenesse door de Prelaten en Kapittelen van Utrecht bekrachtigd, nadat hun door den Graaf van Holland voldoende schadevergoeding gegeven was; waarbij zij beloofden, denzelven voortaan te gelijk met den Graaf en de belanghebbende grondbezitters te zullen beschermen en in wezen houden, zonder dat er echter immer tot onderhoud, herstel of verbetering van denzelven eenige schattingen van de kerkelijke goederen zouden mogen gevorderd worden (1). En zoo was dan de oude zamenloop van den IJssel en de Lek bij het Gein voor altoos gestremd (2).

Hoe nuttig nu ook de IJsseldam in ander opzigt mag geweest zijn, door denzelven werd den Utrechtschen handel een nieuwe hinderpaal in den weg gesteld, waarvan de gevolgen gewis nadeelig zouden geweest zijn, had niet de stad van Utrecht kort daarop, onder de ijverige hulp van Graaf Floris V., eene nieuwe vaart van Jutphaas naar Vreeswijk doen graven, welke, in verband met de oude vaart tusschen Utrecht en het Gein, de gemakkelijke gemeenschap dier stad met de Lek herstelde en het bezwaar eener dubbele overlading in het Gein ontruimde.

De eerste oorkonde, tot die vaart betrekkelijk, is een charter, waarbij Graaf Floris V., in den jare 1288, aan den

(1) Van Mieris, I. 564.

(2) De IJssel heeft eene eigenaardigheid met de Maas gemeen, dat zij om de zeven uren ebt en vloeit. Sedert nu deze rivier geene andere gemeenschap met de Lek meer onderhield, dan door middel van eenen duiker, in den IJsseldam gelegen, (waardoor het water uit de Lek in den IJssel kan gebragt worden), kreeg, bij eenen zeer verminderen stroom, het drabbige opperwater, door den vloed ingebragt, gelegenheid tot bezinken. Hierdoor verlandde de IJssel allengs meer en meer, en ontstonden aan deszelfs boorden, vooral in Zuid-Holland, die vele steenovens, welke door het opvangen van de slib steeds gaande blijven.

Schout, de Schepenen, Raden en alle burgers van Utrecht de magt geeft, om over den grond, (hereditas sive terra), welken zijn Ridder Willem van Egmond hun, in zijnen naam, tot het graven van hunne vaart (ad fossatum vestrum sive aqueductum, qui *vaert* vulgo dicitur, fodiendum) had toegekend, tot hun gebruik te beschikken, en aan hen, aan wie deze grond behoord had, de penningen te voldoen, waarop dezelve door den genoemden Ridder geschat waren (1). — In eenen anderen brief van het volgende jaar 1289 geeft de genoemde Graaf andermaal zijnen wil te kennen, dat de stad van Utrecht den eigendom zoude hebben « vanden lande, dat die niwevaert hetet, alse van Willemme van Slike ene halve hoeve (8 morgen), Spronch ende sinen neve, daer hi monbare af was, ene hoeve (16 morgen), Willem van den Ouden Gheine ene virtel (4 morgen) ende haer Arnout van Amstelle (Heer van IJsselstein) ene virtel;” terwijl hij daarbij gebod, dat de genoemde Heeren den eigendom en het regt dezer landen « vriclike opgeven” zouden « ter stat behoef van Utrecht”, en dat wel voor zoo vele penningen, als hun van zijnent wege van den lande toegekend waren, gelijk hij voorts de onwilligen met zijne ongenade dreigde en de stad van Utrecht in alle maatregelen waarborgde, welke zij van haren kant tegen hen mogt ondernemen (2). — Eindelijk in eene derde oorkonde van dat zelfde jaar 1289 gelast Graaf Floris eens voor al, dat men van niemand, tot Holland, tot het Sticht of tot wat lande behoorende, « enich ghelt afneme van enighen goede, dat hi slaet over den dam ter Nieuwervart”, maar « dat men elken manne late begaen ende over doen syn goet met sines selves coste, *behouden emmer des biscops recht van Utrecht.*” Voorts moest de Maarschalk van het Sticht,

(1) Archiev. der stad Utrecht.

(2) Archiev. der stad Utrecht.

of wie daar mogt wezen van wege den Graaf van Holland (1) en de stad van Utrecht, in naam des Graven beletten, dat iemand den koopvaarder hinderlijk zoude wezen of goederen ontnemen (2).

Uit deze oorkonden blijkt ons alzoo, dat de nieuwe vaart naar de Lek, d. i. het gedeelte van den tegenwoordigen Vaartschen Rijn, hetwelk van Jutphaas naar Vreeswijk loopt, omstreeks den jare 1288 door de stad Utrecht gegraven werd (3), en reeds in het volgende jaar 1289 voltooid was; terwijl de ontvangst van den bisschopstol en het kraanregt, vroeger alleen in het Gein gevorderd, toenmaals vermoedelijk ten deele naar Vreeswijk verplaatst werd (4).

(1) Graaf Floris V. was, naar het schijnt, in het bezit van Vreeswijk; want in den jare 1289 pachtte Hubert van Vianen van hem het gericht van Vreeswijk voor eene som van 230 ponden. Archief van den Dom.

(2) Matthaeus, de jure gladii, pag. 230.

(3) Het is vermoedelijk, dat de bovenvermelde onteigening ten behoeve der stad Utrecht niet zonder oneenigheid zij geschied: want in den jare 1305 beicofde Willem Slijk, nadat hij weder op vrije voeten gesteld was, »nummermeer wrake noch claghe te done opper stat van Utrecht, noch op enichghen horen borgher, noch op enichghen horen hulper'' van wege zijns vaders dood en zijne eigene gevangenzetting; terwijl hij voorts met zijnen vrijen wil afstand deed ten behoeve der stad Utrecht »van allen aentale van allen rechte,» welke hij »toter *Nieuwaert*'' van zijnen grootvader of vader geërfd, of zelf aangewonnen had. Arch. der stad Utr.

(4) Dit toch schijnt te blijken uit de woorden: »*behouden emmer des bisscops recht van Utrecht.*'' Ook wordt de tol van de *Nieuwaert*, zoo wel als de tol van *het Gein*, in eene oude keure der stad Utrecht van den jare 1342 als toen reeds bestaande vermeld; (ziee Utrechtsch Placaatb. III. 273; ook Matth. de jur. gl. p. 236); en sedert komen de tollèn op de *Nieuwevaart* en in het *Gein*, in verband met den tol buiten de *Kaarijnenpoort* te Utrecht, meermaalen voor. (Zie Matth., de jure glad., p. 302, 303 en 304; Utrechtsch Placaatb. II. 324 en volgg.) Gelijk voorts de goederen in het *Gein* uit den *IJssel* in de oude *Rijnvaart*, en omgekeerd,

Door deze vaart verloor intusschen het Gein zijn bijzonder belang voor den handel van Utrecht en de alreeds verminderde levendigheid, aldaar vroeger door de aanhoudende overlading der koopmanswaren verwekt, daar Vreeswijk door dezelve een groot deel van het verkeer, hetwelk zich vroeger alleen door het Gein had bewogen, den bovenlandschen handel vooral, noodwendig tot zich moest trekken, en vervolgens meer en meer tot zich trok. En ofschoon nu de IJssel nog lang voor de vaart op Holland en de gewesten aan gene zijde van de Maas en de Schelde geschikt bleef, zou het evenwel moeilijk wezen, onze schets van het voormalige handelsverkeer door het Gein verder te vervolgen, daar de oorkonden nu ons ontzinken en de narigten, die in lateren tijd van den tol in het Gein gewagen, ook tevens van den tol te Vreeswijk of op de

plagten overgeladen te worden, dewijl de Noorder-IJsseldijk de stad van Utrecht voor overstromingen van den IJssel beschuttede, zoo was ook aanvankelijk eene diergelijke overlading tussehen de Lek en de nieuwe vaart te Vreeswijk noodzakelijk, dewijl een dam aldaar het opzettend Lekwater keerde. In den jare 1297 gaf Bisschop Willem van Mechelen aan de landgenooten van Jutphaas verlot tot het maken van » eenen *vrien waterghanc* door den hoghen dicke, die op die IJssel legget, ende daer ewelike te houdene *ene sluse*'' enz. (Arch. d. st. Utrecht.) Deze sluis nu, die, naar het schijnt, bij de tegenwoordige Geinbrug gelegen was, bleef in wezen tot aan den jare 1472, wanneer de stad van Utrecht den Vaartschen Rijn » greven ende diepen'' deed, en ook, met toestemming van den Bisschop en de Kapittelen, eene nieuwe schutsluis liet maken, » daer men mit gelaeden schuten ofte schouwen doer varen'' kon. (Arch. d. st. Utrecht.) Van deze sluis werd weder in 1671 als bij overlevering gesproken, in welk jaar de tegenwoordige sluis aan den Doorslag door de provincie daargesteld werd. En wat eindelijk Vreeswijk betreft, in den jare 1373 deed de stad Utrecht den nieuwen Vaartsche Rijn tot in de Lek doorgraven, en aldaar twee houten sluizen maken, welke sedert meer volmaakt werden. (Zie Joan. a. Leidis, lib. 31. c. 23, 25.)

Nieuwevaart melding maken, zonder dat uit dezelve met zekerheid blijkt, welke kooplieden langs de Lek, en welke langs den IJssel, voeren (1). —

Jan van Zierik, die in 1288 aan Jan van Nassau opvolgde, schijnt zich wel weder beijverd te hebben, om den kwijnenden handel der stad Utrecht eenigermate op te wekken (2); wat deze echter mogt opgebouwd hebben, stortte eerlang weder in onder het troebele bewind van zijnen krijgshaftigen opvolger Willem van Mechelen (3): maar toen Guido van Henegouwen, in den jare 1504, op den bisschoppelijken zetel geplaatst was, ontlook er een tijdvak, waarin de Utrechtsche handel zich weder met eenigen luister verhieft. Naauwelijks op zijnen stoel bevestigd, deed deze Kerkvoogd eenen brief aan de overheden van Lubeck geworden, waarin hij van zijn vurig streven gewaagt, om den verwarden en onrustigen staat van zijn Sticht tot vrede en rust te brengen, in welke pogingen hij dan ook alreeds door Gods hulp was geslaagd; weshalve hij de burgers dier stad, zoowel als alle

(1) Zie van de Water, Groot Utrechtsch Placaatb., II. 324, 325, 326, 333 en 334.

(2) Dit zou eenigzins opgemaakt kunnen worden uit zijne versterking van het Gein aan den IJssel, in den jare 1294, en uit het graven van de nieuwe vaart naar de Lek, hetgeen onder zijn bestuur, en welligt ook onder zijne begunstiging, geschiedde.

(3) Door den moord van Graaf Floris V. was de val van het geslacht van Amstel voltooid, en Amstelland eene van Holland afhankelijke heerlijkheid geworden. Bisschop Willem van Mechelen, die in aanhoudende vijandschap met Holland verkeerde, zocht deze landen tot tweemaal toe door geweld van wapenen weder onder het Sticht te brengen. (Zie Wagenaar, III. 98 en 150—153.) Deze wapentoonelen nu zullen welligt den handel der Noord-Duitsche kooplieden op nieuw hebben belemmerd, en ook bedoeld zijn geworden in den meermalen aangehaalden brief van Bisschop Guido van Henegouwen. Zie boven, blz. 402.

andere kooplieden uitnodigt, om weder zijn gebied met hunne handelswaren te bezoeken, wanneer hij aan allen, voor personen en goederen, een vast en veilig geleide langs de geheele vecht, van Muiden af tot aan Utrecht, toezegt (1). Zoo beloofde hij voorts in het volgende jaar 1302, op het voetspoor van zijnen voorganger Hendrik van Vianden, de burgers van Utrecht en de vreemde koopvaarders, die de stad Utrecht met hunne handelswaren bezochten, bij het open afvaren langs de Vecht in hunne oude vrijheid en hun recht te zullen handhaven en tegen geweld en onrecht beschermen (2); terwijl hij ook nog ten zelfden ijde de geregtigheden, welke in het Gein en op de Nieuwevaart gevorderd werden, schijnt geregeld te hebben (3). De stad Zutphen

(1) Sartorius, t. a. p., Th. II. S. 224. — Graaf Guido van Henegouwen was reeds op den 21sten Mei 1300 door zijnen broeder, den Graaf van Holland, met alle goederen beleend, welke Gysbrecht van Amstel vroeger van het Sticht had gehouden, bij uitzondering van het Reigersbosch en de manschap; waardoor deze, na zijne verheffing tot Bisschop van Utrecht, in staat was gesteld, om een zeker vrijgeleide langs den geheelen Vechtstroom te verleenen.

(2) Buchel in Hedam, p. 235.

(3) Matth., de jure gladii, p. 302. Nog leest men in eenen brief, door Guido van Henegouwen in den jare 1305 ten gelieve der burgers van Utrecht gegeven: »voirts so waer die Borigeren van Utrecht beteren mogen haren weg ende hore diepe, die van oudts geleght hebben, ende die sy van nieus gemaect hebben, die tot hare stat-waert gaen, dat wy daer toe helpen sullen trouwelicken, ende alsulc gelt, also wy metten raet vander stat van Utrecht daer op leggen die weghe ende die diepe mede te houden also redelicken is, dat wy dat stercken sullen — Voirt dat elck Coopman varen en keeren mach totter stadt van Utrecht vrilick met syn goet, oeck wat oorloge inder stat ofte inden Lande vallen mochte, des dat de orloge ons niet toe en behoirde, also tegens onser stat Utrecht, behouden ons rechts, ende so wie dien Coop-

beklaagde zich tevens bij den Koning van Denemarken over ondragelijke bezwaren, welke de gemeene kooplieden uit de steden van het Graafschap Gelre en het Bisdóm van Utrecht van zijne onderdanen te lijden hadden, en drong aan op de handhaving der vrijheden en voorregten, welke zij te Skanoer, te Falsterbode en in andere havens van zijn rijk onder zijne voorvaderen genoten hadden (1). Jan van Lotharingen, Brabant en Limburg nam, nog in dat zelfde jaar 1302, de kooplieden der stad Utrecht, met hunne goederen en hun gezin, in zijn vast en veilig geleide bij het gaan en keeren door zijne landen en het vertoef in dezelve (2); terwijl deze zelfde Hertog, drie jaren later, benevens Robbert, Graaf van Vlaanderen, Jan van Vlaanderen, Graaf van Namen, Guido van Vlaanderen, Graaf van Zeeland, en Jan, Heer van Kuik, den vrede met de stad Utrecht herstelden, en derzelve burgers vrijheid gaven, om met hunne handelswaren te mogen varen en keeren door hunne landen (3). Eindelijk aan de naauwe bloedverwantschap en de vredelievende verstandhouding van hunnen kerkvoogd met de Graven Jan II. en Willem III. van Holland moesten de burgers van Utrecht ook wel aanzienlijke voordeelen, bij een veilig en begunstigd handelsverkeer door Holland en Friesland, ontleenen (4).

man venge oft rovede, dat wy den Coopman 'tzyne weder zellen doen geven van des genens goederen, die dat gedaen hadde, ende nochtans zellen wy de misdaet doen beteren alst recht is." Buch. in Hed. p. 236.

(1) Sartor. t. a. p., Th. II. S. 225.

(2) Volgens een vidimus door Jan, Bisschop van Zuden, in den jare 1319 gegeven en in de arch. van Utrecht voorhanden. Ook nog later, te weten, in de jaren 1323 en 1335, werd er een diergelijk vrijgeleide door den Hertog van Lotharingen, Brabant en Limburg aan de burgers van Utrecht verleend. Arch. der stad Utrecht.

(3) Archiev. der stad Utrecht.

(4) Zie dit Tijdschrift, 1843, blz. 292 en volgg.

Wij mogen aldus met grond vooronderstellen, dat het verkeer door het Gein onder Guido van Henegouwen nog levendig ware. Na zijn verscheiden echter verviel allengs weder de buitenlandsche handel op Utrecht, waartoe de toenemende bloei van den koophandel te Dordrecht, onder eene bijzondere begunstiging der Graven van Holland (1), en de opkomst van Amsterdam (2), sedert Amstelland in Holland was ingelijfd geworden, veel hebben bijgedragen. Toen dan ook het Gein in den jare 1333 door Willem van Duvenvoorde verwoest was, kon deze stede zich niet meer verheffen: want het handelsverkeer der stad Utrecht, welke deze plaats vroege van diergelijke rampen had opgebeurd, reikte aan dezelve zijne krachtige hand niet meer toe. — De IJssel werd sedert in verschillende tijdperken, nu eens minder, dan weder drokker, bevaren (3), en de oude bisschopstol tot in het begin der tegenwoordige eeuw in het Gein gevorderd.

J. J. DE GEER.

(1) Zie onder anderen van de Wall, t. a. p., blz. 101, 102, 103, 137, 183, 193, 236 en elders.

(2) Reeds in den jare 1323 werd er een tol te Amsterdam door den Graaf van Holland gevorderd, en in 1358 legden de Hamburgsche Kooplieden aldaar eene hanse aan. Van Mieris, II. 321, Sartorius, t. a. p., II. 220.

(3) Nadat de goederen, langs den IJssel, in den jare 1541 van den Dordrechtischen Stapeldwang vrijverklaard waren, werd de IJssel weder een tijdlang drokker bevaren. Zie van de Wall, t. a. p., II. 1010 en 1285—1287. — De oprigting der Oost- en West Indische Compagnien verlevendigden later ook eenigzins de vaart langs de genoemde rivier. Zie Utrechtsch Placaatb., II. 333, 334. In den jare 1661 was echter de IJssel allengs zoozeer verland, dat daardoor de scheepvaart genoegzaam gestremd werd; als wanneer de oude vaart tusschen den Doorslag en de Gein-brug, even als de IJssel zelf tot beneden Montfoort, met groote onkosten verbreed en verdiept werden.

Ober de Bisschoppelijke Munt.

(Vervolg van pag. 393).

De acte, betreffende de familie van den muntmeester Gherit Claesz. van Haerlem, waarmede ik mijne vorige mededeeling besloot, werd afgedrukt naar een authentiek extract, voorhanden onder een niet klein getal van zoodanige brieven, in 't Archief der Oud-Roomsch Catholijken, op een en ander van welke brieven, iemand, door wiens handen dezelve, zoo 't schijnt, geruimen tijd geleden, zijn gegaan, een: » *Nullius usus,*” of: » *Je ne l'ai pu lire, parce qu'il est écrit en flammand,*” gesteld heeft. Daar ik nu dezelve uit een ander oogpunt beschouwde, en in de taal geen hindernis vond, had ik reeds voor lang eenige van dezelve, die mij toen voorkwamen zulks te verdienen, en onder deze dan ook het reeds medegedeelde stuk van 1512, afgeschreven. Thans, mijne aandacht, langs dien brief, op deze verzameling, weer heen geleid wordende, en dezelve andermaal, en nu met het bijzonder doel, om er iets van Gherit van Haerlem en zijne betrekkingen, in te vinden, doormonsterende (dat mij spijt, niet reeds, voor dat ik begon van hem te spreken, te zijn geschied), ontdek ik er verscheidene, soortgelijke geheel of gedeeltelijk in bezit dezer, zoo 't schijnt ruim gegoede familie geweest zijnde oudeigens, rakende bescheiden, bij, welker in-

houd echter tot ons onderwerp in eene te verwijderde betrekking staat, dan dat dezelve hier gevoegelijk nader zou kunnen ter sprake komen. Slechts van twee van deze brieven maen ik hier nog kortelijks te mogen gewag maken, van den eenen, omdat wij daarnaar den dood van Gherit van Haerlem twee jaren verder kunnen terug *dateren*, dan zulks naar het reeds medegedeelde stuk kon geschieden, en van den anderen, dewijl wij uit denzelfven met eene localiteit, te weten, met een gebouw bekend worden, dat, in de eerste helft der xvi^e eeuw den naam: *De munt*, droeg, en in een gewest der stad zou hebben gestaan, waar men, mijns wettens, nog geen *munthuis* gezocht heeft, eene omstandigheid, waarnit wel aanleiding zou kunnen worden genomen tot een nader onderzoek omtrent dit onderwerp. Het eerste stuk is, voor zoo verre wij er hier belang bij hebben kennis daarvan te nemen, van dezen inhoud:

Anno 1510 Donred. nae Sunte Servatius dach.

» Claes van Haerlem Gheritsz ende Joffer Barbara zyn wyff gaven etc. over Meyster Beernt van Haerlem, David van Haerlem, Willem van Haerlem, Dominicus van Haerlem, Jacop van Haerlem, Joffer Agniet, Joff. Katryn ende Joff. Brecht, zyn broeders ende zusters alle alsulcke goede, erffenisse ende besterffenisse, ruerende en onruerende, als hem overmits dode Gherit van Haerlem, zyns vaders, saliger gedachten, aengecomen ende bestorven is; ende dat hem noch by dode Joff. Lysbeth, Gherit van Haerlems wed., zynre moeder, aen comen ende besterven mach, etc.”

En het tweede luidt zakelijk aldus:

Anno 1517 Donred. nae Nativ. Marie.

» David van Haerlem, Dominicus van Haerlem, Joffr. Bely syn wyff, ende Willem van Haerlem, gebrueders ende *etc.* gaven *etc.* over Claes van Esbroeck horen zwager, elcx dat rechte twe ende twyntichste deell van den vryen eigendom van der alinge huisinge ende hofstede *etc.* gelegen *Onder die lakensnidens*, aen de westside der straten, gheheten: *Nyenhuis*, daer die huysinghe gheheten: *Die Munt*, suyt-werts, ende Valentyn vander Voort, der Stadt-Secretarius van Utrecht, met synre huysinghe ende hofstede, gheheten, *'t Kyntgen (U)*: noortwerts naestgelegen syn, *etc.*”

(1) Ik zou niet durven beweren (hoezeer ik het wel vermoede), dat dit huis hetzelfde was, als datgene, hetwelk, omstreeks dezen tijd, nu en dan, onder anderen in eene vreedschapsresolutie van den 29 Aug. 1528, voorkomt onder de benaming van: *'t Cleyn kyndekyn*, als mede *Onder de Lakensnidens* gelegen.

Ons *Kyntgen* hier, schijnt van te voren: *Schaerlaken* te hebben geheten. Trouwens, in een document der gemelde *collectie*, dagt van den 30 Meert 1529, leest men:

» Heer Valentyn vander Voort, Secret. der Stadt Utrecht heeft mitten recht laten leveren, die rechte helfte van alsulke twee oude scilden ende een oert 's jaers erfvel. oude renten, gaende wt een paert van huysinghe ende hofstede, gelegen *Onder die Lakensnidens*, genoemd: *Schaerlaken*, dat men nu heet: *dat Kyntgen*, daer hij aen geeigent was na wtwysen der statbrief van Utrecht, daer onse *etc.* Zonder arch;”

en in een ander, gedagt. Dynsd. op S. Valentyns dach, anno 1503:

» noch enen statbrief *etc.* rurende van enen gouden Phs. seilt ende enen oert, gaende wter Këlre geheten, *Schaerlaken*, *onder die Lakensnidens*, *etc.*”

Dit *Schaerlaken* mag echter niet verward worden met een ander

Danyell vander Heyde, muntmeester.

Even als Gherit Claesz. van Haerlem, was ook Danyell vander Heyde stads gezworen wisselaer geworden, alvorens hij door Bisschop Frederik tot muntmeester werd aangenomen. In het *Buurspraakboek* leest men, op Manend. na lichtmisse, van den jare 1494:

» Die Raet laet weten, dat men na ouder overdrachte weder geset heeft enen gesworen wisselaer, als Danyell vander Heyde. Daerom verbiet die Raet enen yegelycken, dat hem nymant anders wisselens onderwynde, noch op enigen munten en levere oft doe leveren, by swaer correctie, tottes Raets goetduncken.»

Oick verbiet die Raet den voersz. wisselaer, ende voort enen yegelycken, dat sy geen nywe payment, goud nochte sulver, geven, nemen, halen noch doen halen, copen noch vercopen noch en waerdenen, eer die Raet vander stat 't gewaerdeert sel hebben. Ende enich mersman ofte anders yemant, die enich gelt, gout ofte sulver name, gave, ofte waerdeerde, eer't die Raet voersz. gewaerdeert hadde, die soude een jaer lanck syn ambocht laten; ende en waer hy van genen ambochte ofte neringhe, soe soude hy een jaer wter stat wesen ende een mile daervan bliven, op syn lyf. Ende dese ordonnancie sel nu aengaen ende beginnen, durende tot goetduncken 's raets, out ende nywe.»

gebouw van dien naam, gelegen in de *Lutmeret*, waarvan mij oorkondelijke bescheiden uit het begin der xiv eeuw zijn voorkomen in den *Liber hirsutus S. Joannis*, waarvan nader te spreken zich wel eens eene geschikte gelegenheid zal aanbieden. Dit al hier slechts ter loops, daar ik geen plan heb, mij, voor als nog, met soortgelijke onderwerpen in te laten.

Van eene commissie, die hem, als van Haerlem, door het stedelijke bestuur, in de eigenschap als muntmeester zou zijn gegeven, is mij, wel is waar, nog niets uitdrukkelijks gebleken. Evenwel, bij herhaling, en meer dan ik dat van van Haerlem kon zeggen, vinde ik, dat vander Heyde, door de stad, in geld- en muntzaken, werd gebruikt. De bron, waaruit ik die opgaven putte, zijn weer de *Rekeningen van den Kameraar*. Dezelve behelzen de volgende, hiertoe betrekkelijke posten: 1495—1496. » It., ghegheven Dan. vander Heyde, dat hy 81 R. gl. ghevalueert ghelt maecte na den ghesette van Brabant, 3 R. gl. 12 st.

It., ghegheven Dan. vander Heyde, 700 R. gl. ende Ghysb. Roelofsz van Baer, 100 R. gl., om de helft vander waghe mede te lossen.

1499—1500. It., Dan. vander Heyde, 2 stuv., om myn's Heren oertkens, te laten besoecken, wat sy hielden aen sulver.

1500—1501. It., Barthol. van Wee (1) ende Flo-

(1) Volgens dezelve Rek. van 1478—79 ontving » Bertolemeus van Wede, die goutsmit, van dat hy maecte in des trompers britse een vergulden scilt, weghende $\frac{1}{2}$ loet, $x\frac{1}{2}$ stuv.,'' en volgens die van 1494—95: » van 12 loet sulvers optetromper mouwe te maken ende van een sulveren rinck te maken, die des Graven van Nassauwen cock geschenct wert, ts. $28\frac{1}{2}$ stuv.'' Waarbij uog wordt aangemerkt: » den rinck, boven geroert, wort wt beveel vanden Oversten gescenct des Heren cock voorn., ende coste aen sulver $2\frac{1}{2}$ R. gl.'' — Van dezen Barth. van Wede, kon wel Jan van Wede, goudsmit, optie hoec vandie bottersteghe, die naar het *Buurspraakboek* van dat jaar, in 1455, als nieuwe burger werd ingeschreven, de vader zijn, terwijl ik vermoede dat Bartho-

ris Ghysbertsz. hebben wt beveel vanden Oversten bi hem te comen gheboden Dan. vander Heyde, Reyer Jansz. ende Dirck Henriksz., omme te ordineren, wat elk goude pennync behoort te wegen, als hi weerdich sal wesen, daer hi te Utrecht ganchaer voor is, ende hebben verdient 15 stuv.

1512—1513. It., Ghisbert Jacobsz. heeft gheseten tot Dan. vander Heyde, ende heeft die penninghen helpen stempelen, drie weken min 2 daghen, 54 L. — It., Jan Arentsz. heeft drie daghen gestempelt by Dan. vander Heyde, 3 L.

It., Herman van Ravesway (1) heeft gemaect Dan. vander Heyde 12 stem-pelen, dat stuc 4 stuv., om dat ghelt mede te teykenen, ende hem een aen-beelt verhuurt, 8 stuv.

It., soe heeft Dan. vander Heyde gheseten 25 weken, om 't gelt te stem-pelen, doe 't gheset was, om te moghen kennen die braspenninghen ende die 13½

Thomeus van Wede, goudsmit, door wien, naar de Kameraars-Rekening van den jare 1541—42, de scakel voor den gek van den Prins van Oranje geleverd werd (Tijdschr., To. , p.), een zoon van onzen Bartholomeus zal geweest zijn. Zie ook hierboven bladz. 391. In eene oorkonde van 1522 ontmoette ik eenen Wguter van Wede, goutsmit.

(1) Op de Rekening van het volgende jaar 1513—14 leest men: » It., Herm. van Ravesway heeft gemaakt 10 stempelen, daer Willelm Bonert dat gelt mede geteykent heeft vander stads-wegen, daarvan verdient dat stuck 5 stuv. »

witgens, van elck weke, naer overdracht,
20 stuv.

It., soe heeft Ja. Splintersz. (1), den
schilder, doe dat ghelt afgeset worde, de
braspenninghen gheconterfeyt, op beide
syden, die men voor Hasenberch wthing,
om te weten, welke men voor braspen-
ningen boren soude ofte nyet, in twee
tafelkens, te weten een dobbelt papier vol
ende een enkel. Daervan verdient 25 stuv."

En doen voor de laatste maal, na welken tijd ik, uit
dezelfde Rekeningen, Willem Bonert in deze doende
vinde, van wiens leven en bedrijf zich een al meer za-
menhangend geheel zou laten geven, iets echter, dat,
althans hier, buiten mijn bestek ligt.

J. J. DODT v. FL.

(1) Op dezen *Schilder*, kom ik wel eens nader terug.

(*Het vervolg hierna*).

MERKWAERDIGHE SLITINGHEN

1466—1469.

(Vervolg van bladz. 537).

1466. **W**ant Lutghert, Henric Korstgensz dochter, *two mannen ghetruwet heeft, daerom heeft si opter kaec ghestaen, ende si sel den steen draghen, ende die raet verbiet hoer onse stat eweliken, ende si sel eene mile vander stat bli- ven op hoer lyf (208).*

— Want suster Griet *onse stat verboden was mit- ter clocken, ter tyt toe si die slitinghe voldae- n hadt, die hoer die raet oversteten hadde van- den kermeysteren van Sunte Gheerde, rueren- de, ende daeren boven inghecomen is gheweest, ende die slitinghe noch niet en heeft willen voldoen, soe verbiet hoer die raet onse stat en- de een mile vander stat te bliuen ewelic op hoer lyf (209).*

— Want Jacob Fransz *der Heren arve van Sunt Marien boven ontwaringhe ende huere gheert ende besayet heeft, soe sel hi komen in hemde ende in broeke met enen bloten sweerde inder hant te hebben, ende bekennen syn lyf verboert te hebben, ende bidden om ghenade ende verghiffenisse, ende men sel hem ghenade*

doen, behoudelick, dat hi sine broeke verborghen sal, ende sinen wilcoer over den rade doen, eer hi wt der vanghenisse comen sal, ghelyc hem die raet oversleten heeft (210).

1466. Want Edewaert wt Schottlant boven 's raets overdracht gheboden heeft sonder teycken, daerom verbiet hem die raet onse stat een jaer lanc naestcomende (211).

1467. Want Robbrecht Jackson, diener des Hertoghen van Excester, boven onser stat gheleide, enen engelschen coepman gheslegghen ende ghewont heeft, daerom verbiet men hem onse stat ende een mile vander stat te bliven ewelic op syn lyf (212).

— Want Adrian, Reyer Willemsz, veel ondeuchdelike hantieringhe teghen sine ouders ende oec jeghens anderen luden ghehadt heeft ende oec onsen borghermeysteren vanden Viven, daer hi in onser stat dienste was, smelike woerden ghehadt heeft ende ghegheven, daerom heeft hi een half jaer op Sint Katrinen poerte inden paradyse ghelegghen, ende die raet verbiet hem onse stat vyf jaer lanc naestcomende ende een mile vander stat te bliven op syn lyf (213).

1468. Want Joffer Kateryn, des pastoers meecht van Delft, veele ondoechdelike ende ontamelike woerden, op goede vrouwen ghesproken heeft, daerom verbiet hoer de raet, out ende nywe, onse stat (214).

— Want Foys, Gherit van Culenborchs amme, syn kynt verlegghen ende verswymt heeft,

- daerom verbiet hoer die raet onse stat ende een mile vander stat te bliuen ewelic op hoer lyf (215).
1468. Want Morigen, Cornelis die Hoefslaghers wyf, Cornelis hoeren man *mit onbetameliken ende onnatuerliken saken befaemt heeft, hetwelk sy geloghen ende versiert heeft*, daerom heeft sy op de kaec ghestaen, ende men heeft se binnen de stat aen beiden siden der graften, out ende nywe, omghevoert metten steen aen horen hals, ende die raet verbiet hoer onse stat ende een mile vander stat te bliuen ewelic op hoer lyf (216).
- Want Jan vander Meye *ondoechdeliken ende onredeliken gehantiert heeft* Lysgen, Lamb. Henrics *meecht in Galissen*, daerom verbiet men hem onse stat ende een mile vander stat te bliuen v jaer lanc naestcomende op syn lyf (217).
1469. Want Gheertgen *opt Sant, gheheten inde wanderingh* Grootmoeder, *ondaften binnen onser stat bedreven heeft*, daerom verbiet men hoer onse stat ende een mile vander stat te bliuen x jaer lanc naestcomende op hoer lyf (218).
- Want een vroungen *opt Sant, gheheten inde wanderinge* Hanneboen, *vele ondaften ende onsedicheit binnen onser stat bedreven heeft*, daerom verbiet men hoer onse stat ende een mile vander stat te bliuen v jaer lanc op hoer lyf (219).
- Want een vroungen, *gheheten inde wanderinghe* Hannitge bider Moeder Gods, *oec onsedicheit bedreven heeft binnen onser stat*, daerom verbiet hoer die raet onse stat thien jaer (220).
- Want Herbern Koec, *onser stat vive ende*

dienres, daer si ghecomen syn bi nachte, om hem te becoeren in sinen huse van dobbelen na onser stat rechten, aenghegrepen ende gehouden heeft, daerover een onser stat vive ghewont is, daerom is hi alhier ghecomen in hemde ende in broeke mit enen bloten sweerde, ende sel kennen syn lyf verboert te hebben ende bidden den rade verghiffenisse ende gracie, ende hi sel bi sonnenschine van desen daghe wt der stat gaen ende een mile vander stat bliven ewelic op syn lyf (221).

J. J. DODT v. FL.

(Het vervolg hierna.)

Jonkh. M. H. M. A. J. VAN ASCH VAN WIJCK
in betrekking tot dit Tijdschrift.

Het zou allen schijn van ondankbaarheid hebben, wanneer de Redactie van dit Tijdschrift nalatig bleef hare hulde toe te brengen aan de nagedachtenis van een' harer geachtste medewerkers, wijlen den Heer Jonkheer M. H. M. A. J. van Asch van Wijck.

Zij vindt zich verplicht den lezers de reden te ontvouwen, waarom geene levensschets van dien Oudheidkundige in het Tijdschrift is opgenomen.

Onmiddellijk na zijn verscheiden vormde de Redactie het plan, om hiertoe hare pogingen aan te wenden; doch onderrigt zijnde, dat de welversneden pen van den Heer M. J. I. D. Nepveu eene levensschets voor de Utr. Volks-Almanak in gereedheid bragt (1), welke wellicht in vervolg van tijd door eene uitvoeriger zal worden gevolgd, besloot de Redactie, deze niet gemakkelijke taak aan zijne bekwame hand over te laten.

Het zij der Redactie echter vergund, bij het eindigen van dezen jaargang, den onschatbaren overledene te herdenken in betrekking zijner medewerking tot instandhouding en uitbreiding van een Tijdschrift, geheel aan zijn geliefkoosd vak, de Geschiedenis, Oudheden en Statistiek van Utrecht, gewijd.

(1) Zie deze uitmuntend bewerkte levensschets in de Utr. Volksalmanak voor het jaar 1844, Bl. 197 en v.

Hij toch, de parel aan de kroon der geleerde beschrijvers van zijnen geboortegrond, was gedurende negen jaren de steunpilaar van het gebouw, welks grondslagen door den geachten, doch te vroeg overleden Mr. Jacobus Scheltema, in 1835 gelegd werden.

Zonder te spreken over de begunstiging van het wetenschappelijk doel (1) in zijne hoedanigheid van Burgemeester der stad Utrecht, en zonder te gewagen van de vele bouwstoffen en wenken, welke de Redactie zoo wel als vele medewerkers aan zijne grondige ervaring te danken hadden, kunnen wij echter niet voorbijgaan te vermelden, dat hij zelf met den warmsten ijver, de weinige uren aan zijne gewigtige ambtsbezigheden (2) ontwoekerd, besteedde tot opheldering van de geschiedenis, alzoo vele onbekende bijzonderheden van zijnen geboortegrond aan de vergetelheid ontrukte en door middel van dit Tijdschrift aan het nageslacht overbragt.

Het zal ieder die met hoogachting den waardigen van Asch van Wijck herdenkt — en wie doet zulks niet gaarne? — welgevallig zijn, de stukken van zijne hand, voor het Tijdschrift bewerkt en in hetzelfde opgenomen, te kennen; wij beschouwen het als de vervulling van een aangenamen pligt dezelve hier op te sommen.

1836.

I. De Graaf van Leicester te Utrecht.

Dit stuk is bijna uitsluitend opgesteld, naar aanleiding

(1) De voornaamste gunst, zonder welke dit Tijdschrift niet had kunnen voortgezet worden, was den onbekrompen toegang tot het rijke Archief der stad aan de Redactie toe te staan, welk voorrecht zij thans nog geniet.

(2) Utr. Volks alm. Bl. 254 en 255.

van de Notulen van den Raad der stad, en minder algemeen bekende aanfeekeningen.

- II. Beschrijving van het huis Fresenburg.
1837.
- III. Over het oude Muntregt der stad Utrecht.
1838.
- IV. De Bisschoppen Coenraad en Waltram, verdedigers van het gezag van Keizer Hendrik IV. 1083.
1839.
- V. Het Beeld van den Heiligen Johannes den Dooper. Met eene afbeelding
1840.
- VI. Bijdrage aangaande den Balderiks-toren, tusschen de Waard- en Catharijnepoorten, in verband met de oude bemuring der stad Utrecht. Met eene afbeelding van de Binnenzijde van den walmuur bij de Bagijnen waterpoort, door den schrijver op de plaats zelve geteekend, alsmede op steen gebragt.
1842.
- VII. Bijdrage betreffende het slot de Horst onder Rhenen gelegen, voornamelijk ontleend uit onuitgegeven oorkonden. Met eene afbeelding.
- VIII. Marktprijzen te Utrecht van Weit en Rogge over een tijdvak van 50 jaren van 1604—1650, getrokken uit zijne Redevoering over de wet tot begunstiging van den Landbouw, in de 2^e Kamer der Staten-Generaal uitgesproken.

Tot het einde zijns levens was hij onvermoeid werkzaam met het verzamelen van bouwstoffen tot verklaring van duistere punten in de geschiedenis van Utrecht.

Onder vele andere zaken had een der oudste en merkwaardigste plekken gronds in het Sticht, de stad Wijk en het kasteel Duurstede zijne aandacht getrokken,

en stelde hij deswege een grondig onderzoek in. De beeldende kunsten vonden mede in hem eenen kenner en beoefenaar; de kapitelen en basimenten, onder de Abdij van St. Paulus opgedolven, hadden zijne opmerkzaamheid in zoo hoogen mate getrokken, dat hij eene oudheidkundige navorsching daaromtrent aanving, met het voornemen de vruchten daarvan door dit Tijdschrift mede te deelen, toen de onverbidde dood een einde aan zijn werkzaam leven maakte.

Wij willen niet uitweiden over zijne menigvuldige verdienstelijke schriften, welke in druk verschenen, dit is reeds elders voldoende geschied (1): hetzij voor allen genoeg hier te noemen zijne *Geschiedkundige beschouwing van het oude Handelsverkeer der stad Utrecht, van de vroegste tijden af tot aan de veertiende eeuw*; een werk hetwelk hem doet kennen als een diepdenkend en helderziend oudheidkundige, die tot deze moeilijke taak volkomen was berekend. Door dit werk alleen heeft de man zich zelve eene eerezuil oprigt, waarvoor het nageslacht hem dankbaar herdenken zal.

N. — M.

(1) Utr. Volks Alm. t. a. p. Bl. 255.

TAFEL

VAN

WEERKUNDIGE WAARNEMINGEN,

In de maand DECEMBER 1843,

GEDAAN AAN HET

CHEMISCH LABORATORIUM

VAN

's Rijks Vee-Artsenijsschool
te UTRECHT,

ONDER TOEZICHT VAN DEN HOOGLEERAAR

P. J. J. de Fremerij.

NB. De Waarnemingen geschieden des morgens te 9, des middags te 12, des namiddags te 3 en des ayonds te 9 uren.

DATUM.	BAROMETER IN MILLIMETERS.				THERMOMETER IN 100.				WINDSTREK S MIDD. te 12 U.	WEERSGESTELD S MIDD. 12UREN
	9 ur.	12 u.	3 ur.	9 ur.	9ur.	12u.	3ur.	9ur		
1	762	762	762	761	86	9	34	68	N. O.	Betrokken.
2	763	769	769	770	2	57	44	25	idem	idem.
3	772	772	773	773	64	9	38	74	idem.	idem.
4	774	773	774	773	38	103	38	8	w.	idem.
5	772	770	770	767	9	79	74	3	z. w.	Regen.
6	769	770	770	771	7	3	3	74	w.	Helder.
7	772	771	769	768	72	3	76	38	idem.	Betrokken.
8	766	763	763	767	104	103	26	9	N. w.	idem.
9	770	770	770	770	72	32	72	54	N. O.	idem.
10	773	773	773	774	53	64	53	37	idem.	idem.
11	776	773	773	774	-03	22	28	-2	idem.	Helder.
12	776	776	776	776	-28	08	16	-2	*O.	idem.
13	777	777	777	777	-4	-02	12	02	idem.	idem.
14	777	777	776	773	28	62	42	5	Z. O.	Betrokken.
15	772	771	771	770	78	92	3	32	w.	idem.
16	770	770	770	772	76	32	72	46	N. w.	idem.

DATUM.	BAROMETER IN MILLIMETERS.				THERMOMETER 'N 1000.				WINDSTERK 'N 1000.	WEERSGESTELDH. 'S MIDD. 12 UREN.
	9 ur.	12u.	3 ur.	9 ur.	9ur.	12u.	3ur.	9ur.		
17	774	774	774	773	44	68	7	68	N. W.	Regen.
18	777	776	776	776	74	84	84	76	idem.	Betrokken.
19	777	777	777	777	64	74	72	64	idem.	idem.
20	777	777	778	776	56	68	62	54	idem.	idem.
21	778	776	776	777	18	2	3	36	Z. W.	idem.
22	778	772	778	776	36	56	14	24	idem.	idem.
23	778	778	778	778	38	65	62	7	idem.	idem.
24	778	776	776	777	76	82	82	77	W.	idem.
25	778	778	778	777	74	84	72	7	Z. O.	idem.
26	778	778	776	776	55	85	75	58	Z.	Helder.
27	776	776	776	776	5	4	6	52	Z. W.	Betrokken.
28	777	777	777	778	13	7	64	56	W.	idem.
29	777	777	776	776	46	53	3	63	N. W.	idem.
30	772	772	771	769	16	2	23	-0	W.	idem.
31	768	768	762	760	07	18	16	1	idem.	Betrokken.
	GEMIDDELTE WAARNEMING									
1	7638	7695	7687	7691	721	806	758	680	Vanden 1st. tot den 11e.	
2	7783	7750	7747	7750	549	538	545	412	10en. — 21e.	
3	7749	7748	7746	7742	417	493	480	453	20st. — 31st.	

3 den geheelen dag mistig.

4 idem.

5 's morgens en 's avonds regen.

7 's avonds regen.

17 den geheelen dag regen.

25 mistig.

24 idem.

25 idem.

26 's namiddags mistig.

27 mistig.

28 idem.

29 idem.

30 idem.

31 's morgens en 's namiddags een weinig sneeuw.

Algemeen gemiddeld, Barometer 772,5, Thermometer 5 53.

Algemeen gemiddeld van het jaar 1845, Barom. 761,3, Therm. 1043.

December 1843.

STAAT DER GEBORENEN, VOLTROKKEN HUWELIJKEN, OVERLEDENEN, enz., in de Steden der Provincie UTRECHT.

	GEBORENEN.						HUWELIJKEN. ECHTSCHIEDINGEN.	OVERLEDENEN.			
	Getal.		waaronder:					M.	V.		
			Onechte.	Tweel.	Doodgeb.						
	M.	V.	M.	V.	M.	V.		M.	V.		
UTRECHT.	83	65	9	4	4	2	6	19	»	42	50
AMERSFOORT.	15	19	1	2	»	»	»	7	»	24	10
RHENEN.	7	7	»	1	»	1	»	3	»	4	3
WIJK BIJ DUURSTEDEN.	2	4	»	»	»	»	»	2	»	1	»
MONTFOORT.	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»
IJSSELSTEIN.	8	5	2	»	»	»	»	2	»	2	2

STAND DES WATERS, te VREESWIJK in de Rivier DE LEK.

1 December 1843.	3 el 71 dm.
15 —————	3 — 90 —
31 —————	4 — 66 —

ERRATA.

*Staat van Geborenen, Huwelijken en Overledenen, binnen
AMERSFOORT, in de maand October 1843.*

Geborenen van het mannelijk geslacht	19.
» » » vrouwelijk »	14.
Waaronder onechte van het mannelijk geslacht.	2.
» » » vrouwelijk »	4.
Doodgeborenen van het mannelijk geslacht	2.
» » » vrouwelijk »	1.
Huwelijken	2.
Overledenen van het mannelijk geslacht	12.
» » » vrouwelijk »	12.

**STAAT DER GEBORENEN, VOLTROKKEN HUWELIJKEN, OVERLEDENEN ENZ.,
IN DE STAD UTRECHT, OVER DEN JARE 1843.**

GEBORENEN.				ONDER WELK GETAL BEGREPEN ZIJN.		GETROUW. DEW.	OVERLEDENEN.					
Maanden.	GESLACHT.		TOTAAL.	ONECHTE.			Gesl. Paren.	GESLACHT		Doodgeboren.		TOTAAL.
	Mannelijk.	Vrouwelijk.		Zonen.	Dochteren.	Mannelijk.		Vrouwelijk.	M.	V.		
JANUARIJ.....	71	80	151	1	7	3	15	52	57	4	3	109
FEBRUARIJ..	87	85	172	4	6	5	28	44	46	3	2	90
MAART.....	85	68	151	1	7	9	19	55	56	4	3	109
APRIL.....	83	62	145	1	11	8	21	39	50	1	5	89
M EI.....	55	65	120	1	6	8	68	46	42	4	5	88
JUNIJ.....	68	59	127	2	9	4	21	47	51	5	7	98
JULIJ.....	54	71	125	1	6	7	25	54	45	3	3	99
AUGUSTUS...	60	62	122	«	5	5	49	56	58	2	1	94
SEPTEMBER.	76	64	140	2	5	5	25	45	54	4	6	97
OCTOBER....	94	76	170	2	8	7	26	58	59	6	4	117
NOVEMBER..	68	58	126	3	5	5	47	55	71	4	4	104
DECEMBER..	83	65	148	4	9	4	19	42	50	2	6	92
TOTAAL...	882	845	1697	22	84	68	365	567	619	40	47	1186

Het getal Militairen, in 's Rijks Hospitaal overleden, bedraagt. 21.
 Ingekome Certificaten van personen te Utrecht woonachtig, elders
 overleden en hier ingeschreven. 54.
 Het getal der Geborenen is meerder geweest dan in het vorige jaar 94.
 Dat der Overledenen is minder geweest 521.
 Het getal der Huwelijken is meerder geweest. 8.

GODSDIENSTIGE GEZINDHEDEN VAN DE

GEBORENEN.		OVERLEDENEN.	
Hervormden	949.	Hervormden	610.
Roomsche Katholijken	619.	Roomsche Katholijken	425.
Lutherschen	51.	Lutherschen	29.
Oud-Roomsche Katholijken	42.	Oud-Roomsche Katholijken	17.
Israeliten	29.	Israeliten	15.
Doopsgezinden	6.	Doopsgezinden	5.
Remonstranten	4.	Totaal na aftrek der Doodgeb.	1099.
Totaal	1697.		

GETAL DER JAREN VAN OVERLIJDEN 1843.

MAANDEN.	Doodgeboren.		Onder het Jaar.		Van 1 tot 10.		Van 10 tot 20.		Van 20 tot 30.		Van 30 tot 40.		Van 40 tot 50.		Van 50 tot 60.		Van 60 tot 70.		Van 70 tot 80.		Van 80 tot 90.		Van 90 tot 100.		Boven de 100.		TOTAAL.		TOTAAL GEMIDDEL.	
	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.	M.	V.		
JANUARIJ.	4	3	13	14	1	1	3	4	4	3	6	3	2	2	6	1	6	1	1	2	2	6	1	2	1	2	1	52	57	109
FEBRUARIJ.	3	2	15	9	4	4	3	3	3	5	2	3	2	2	5	1	1	1	1	1	2	6	1	1	1	1	44	46	90	
MAART.	4	3	5	14	11	11	2	2	2	3	4	3	3	3	3	4	4	2	2	2	7	3	1	1	1	1	53	56	109	
APRIL.	1	3	11	14	7	7	1	1	4	4	2	2	3	4	4	1	1	1	1	1	5	2	2	2	2	2	39	50	89	
M.EI.	4	4	6	16	6	6	1	1	4	4	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	3	1	1	1	1	1	46	42	88	
JUNIJ.	3	7	13	11	6	9	3	3	3	5	2	2	3	3	3	2	2	2	2	3	1	3	1	1	1	1	47	51	98	
JULIJ.	3	3	21	14	9	8	1	1	2	3	1	1	2	2	3	1	1	1	1	1	3	1	1	1	1	1	54	45	99	
AUGUSTUS.	2	1	13	12	8	5	2	2	3	2	2	1	4	3	2	2	2	2	2	2	1	1	1	1	1	1	56	33	94	
SEPTEMBER.	4	6	14	17	11	11	2	2	3	2	4	3	4	3	3	3	3	3	3	3	7	2	2	2	2	2	43	54	97	
OCTOBER.	6	4	22	13	4	4	7	7	5	5	4	4	6	3	2	2	2	2	2	2	7	4	4	4	4	4	58	59	117	
NOVEMBER.	4	4	8	12	4	4	2	2	3	3	1	3	5	3	1	1	1	1	1	1	9	1	1	1	1	1	33	71	104	
DECEMBER.	2	6	10	7	8	8	2	2	3	3	3	3	5	3	3	3	4	4	4	4	4	1	1	1	1	1	42	50	92	
Totaal....	40	47	161	153	91	91	22	27	36	38	35	49	39	40	44	38	42	30	29	49	20	45	7	11	1	1	567	619	1186	

Ziekten of Toeballen

DER

O V E R L E D E N E N

over het jaar 1843.

BENAMING DER ZIEKTE.	Januarij.	Februarij.	Maart.	April.	Mei.	Junij.	Julij.	Augustus.	September.	October.	November.	December.	TOTAAL.
Doodgeboren.	7	5	7	4	9	10	6	3	10	9	8	8	86
Verval van krachten.	21	13	14	11	7	9	9	12	16	19	16	10	159
Stuipen.	17	16	13	16	16	18	18	14	13	24	17	11	193
Tanden krijgen.	2	1	»	2	2	2	2	2	1	4	1	2	21
Mazelen.	2	»	»	»	»	»	»	»	1	»	»	»	3
Beroerte.	1	2	3	2	2	1	3	1	»	7	4	3	29
Tering.	33	23	29	23	24	20	26	23	26	23	31	28	313
Klierziekte.	2	»	4	»	2	»	5	2	3	3	»	1	22
Aanhoudende koortsen.	7	8	7	3	8	7	4	10	4	6	4	2	70
Het zuur.	3	»	2	2	4	7	5	4	5	3	3	2	40
Waterzucht.	6	5	4	3	3	2	6	6	5	6	10	10	70
Ontsteking der buiksingew.	2	»	2	1	»	1	3	1	3	1	1	3	18
Het koud vuur.	1	»	»	»	»	2	»	»	»	»	»	»	3
Door een val.	1	»	1	»	»	»	»	»	»	»	»	»	2
Croep.	1	1	»	»	»	»	»	»	»	»	2	»	4
Kinkhoest.	2	4	»	1	1	1	1	1	»	»	»	»	11
Door verbranding.	1	»	»	1	»	»	»	»	»	»	1	»	3
Kanker.	»	1	2	1	»	»	1	3	»	»	1	»	9
Subiet.	»	2	5	1	1	1	2	»	»	»	»	»	12
Gevolgen der kraam.	»	1	3	3	1	3	2	1	2	1	1	2	20
Hersenvlies-ontsteking.	»	2	3	»	»	3	»	»	»	2	»	1	11
Bloedspuwing.	»	1	1	1	»	»	»	1	»	»	»	»	4
Verdronken.	»	1	»	»	»	2	1	»	»	»	1	1	6
Borstwaterzucht.	»	»	1	2	»	2	»	»	1	»	»	»	6
Bloedbraking.	»	»	1	»	»	»	»	»	»	»	»	»	1
Long- en longvlies-ontstek.	»	»	2	3	2	»	2	2	1	2	»	»	14
Door schrik.	»	»	1	»	»	»	»	»	»	»	»	»	1
Opstopping van het water.	»	»	1	»	»	»	1	»	»	»	»	»	2
Beenbederf.	»	»	1	»	1	»	»	1	»	»	»	1	4
Hartontsteking.	»	»	»	2	»	1	»	»	1	»	»	»	4
Bloedstorting.	»	»	»	1	»	»	»	»	»	»	»	»	1
Verzwakking.	»	»	»	3	»	»	»	»	»	»	»	»	3
Hoofdwond.	»	»	»	1	2	»	»	»	»	»	»	»	3
Zenuwtoeval.	»	»	»	»	1	»	»	»	»	»	»	»	1
Blaasontsteking.	»	»	»	»	»	1	»	»	»	»	»	»	1
Spruw.	»	»	»	»	»	1	1	»	»	»	1	»	3
Totaal.	109	90	109	89	88	94	98	87	92	112	102	85	1155

BENAMING DER ZIEKTE.	Januarij.	Februarij.	Maart.	April.	Mei.	Junij.	Julij.	Augustus.	September.	October.	November.	December.	TOTAAL.
Transport . . .	109	90	109	89	88	94	98	87	92	112	102	85	1155
Geelzucht.	»	»	»	»	»	1	»	1	1	1	1	1	6
Doorloop.	»	»	»	»	»	1	»	»	1	»	»	»	2
Bloed doorloop.	»	»	»	»	»	1	»	»	»	»	»	»	1
Slagaderbreuk.	»	»	»	»	»	1	»	»	»	»	»	»	1
Polypus in den neus.	»	»	»	»	»	»	1	»	»	»	»	»	1
Roodvonk.	»	»	»	»	»	»	»	1	»	»	»	1	2
Ontstek. in het heupgewricht.	»	»	»	»	»	»	»	1	»	»	»	»	1
Graveel.	»	»	»	»	»	»	»	1	»	»	»	»	1
Verwonding.	»	»	»	»	»	»	»	1	»	3	»	»	4
Kinderziekte.	»	»	»	»	»	»	»	1	»	1	»	2	4
Vergiftiging.	»	»	»	»	»	»	»	1	1	»	»	»	2
Maag- en slokdarmziekten.	»	»	»	»	»	»	»	»	2	»	1	2	5
Totaal. . .	109	90	109	89	88	98	99	94	97	117	104	91	1185

STAAT der GEBORENEN, VOLTROKKEN HUWELIJKEN, OVERLEDENEN enz., in de STEDEN der PROVINCIE, over den jare 1843.

STEDEN.	GEBORENEN.										Over-		
	GETAL.			Waaronder			HUWELIJKEN.	ECHTSCHIEDING.	ledenen.				
	M.	V.	T.	Onechte.	Tweelingen.	Doodgeboren.			M.	V.	T.		
AMERSFOORT.....	213	195	408	19	21	2	16	10	73	»	137	148	285
RHENEN.....	69	56	125	7	4	1	5	3	25	»	34	31	65
WIJK BIJ DUURSTEDEN..	58	37	95	2	3	1	2	1	15	»	22	17	39
MONTFOORT (*).....	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»	»
IJSSELSTEIN.....	63	59	122	6	4	2	»	1	6	»	32	33	65

(*) De stad *Montfort* in de opgave achterlijk gebleven zijnde, zal dit nader worden medegedeeld.

Naamlijst

DER

GEBORENEN, HUWELIJKEN EN OVERLEDENEN

BINNEN UTRECHT, IN DE MAAND JANUARIJ 1843.

Geborenen

op

den 1 Januarij.

Johanna Alexandrina, D. van Jacobus Montfoort.

Wilhelmina Catharina, D. van Jan Hendrik Koelman.

Johanna Theodora, D. van Berend Fredrik Braster.

Cornelis, Z. van Jan Wolfswinkel.

den 2 Januarij.

Gerarda, D. van Franciscus Antonius Fonville.

Petronella Wilhelmina, D. van Petrus Wilhelmus van Vliet.

Catharina, D. van Jacobus van Rossum.

Theodorus Johannes, Z. van Johannes Schrijver.

den 3 Januarij.

Jacoba, D. van Bartholomeus van der Steen.

Gerritje, D. van Cornelis Hendrikus van de Bree.

Anthoni Everhardus, Z. van Jurrianus Grolman.

Hendrika Wilhelmina, D. van Johannes Wilhelmus Werson.

Roberta Helena, D. van Gerardus Porton.

Jacobus Cornelis, Z. van Henricus van de Kamp.

den 4 Januarij.

Susanna Maria, D. van Willem Gerrit Verbeck.

Theodorus, Z. van Machiel Kersten.

Gijsbert, Z. van Gijsbert van de Vooren.

Gerrit, Z. van Cornelis Spierenburg.

Gerrit, Z. van Marinus Thomassen.

Abraham, Z. van Johannes Severijn.

Roelof, Z. van Johannes Christiaan Smit.

den 5 Januarij.

Johanna Maria, D. van Adrianus Rijke.

Jetje Johanna, D. van Arres van Bakkenes.

Elisabeth, D. van Jan Laarman.

Maria Anna, D. van Petrus Boon.

Anthonyus, Z. van Anthonyus Arts.

Johanna, D. van Johannis Rijnders.

den 6 Januarij.

Cornelis, Z. van Jacobus van Piggelen.

Cornelis, Z. van Wilhelmus de Rijk.

Arie, Z. van Arie Gerrit van Velthuijsen.

Johannes Hendrik, Z. van Johannes Hendrik Saver.

Reinier, Z. van Reinier Gerritsen.
 Anna, D. van Johannes Haak.
 Jan Cornelis, Z. van Jan Cornelis
 Godee.

den 7 Januarij.

Margaretha Gijsberta, D. van Ge-
 rardus Koppers.
 Marinus Jacobus, Z. van Andrias
 Agterberg.
 Philippus Johannes, Z. van Jan
 Philippus Kroon.
 Adrianus Jacobus, Z. van Adrianus
 van der Meijden.

den 8 Januarij.

Keetje, D. van Levi Rafael.
 Carolina, D. van Nathan Salomon.

den 9 Januarij.

Cornelia, D. van Cornelis van den
 Hooven.
 Willem Frederik Marinus, Z. van
 Hubertus Adrianus van Schaik.
 Johanna, D. van Anthonius Markus.

den 10 Januarij.

Pieter, Z. van Pieter van der Rijst.
 Theodora, D. van Johannes Lam-
 bertus van Nier.
 Hendrik, Z. van Johannes van
 der Meijden.
 Maria Cornelia, D. van Henricus
 Snoeck.

Johanna Clasina, D. van Arnoldus
 Lauterlager.

den 11 Januarij.

Jacobus, Z. van Hendrik Leendert
 van Piggelen.
 Johanna Adriana, D. van Engel-
 bart Wessels.

Gerrigje Jannigje Wilhelmina, D.
 van Cornelis van Oostrom.

den 12 Januarij.

Arie, Z. van Willem van Dijk.
 Cornelis, Z. van Cors Brij.
 Maria Cornelia, D. van Christoffel
 de Haas.
 Theodora, D. van Theodorus Geld-
 man.

den 13 Januarij.

Cecilia, D. van Abraham van
 Veenendaal.
 Sara Maria, D. van Johannes
 Willem van Cleef.

den 14 Januarij.

Alberta, D. van Noach van Velze.
 Geertuida Hendrina, D. van Pie-
 ter Frietman.
 Hendrikus, Z. van Johannes
 Mulder.
 Willem, Z. van Wouter van
 Maanen.

Johannes, Z. van Geurt van Us.

den 15 Januarij.

Wilhelmina, D. van Jan Salgus.

den 16 Januarij.

Maria, D. van Jan de Groot.
 Jan, Z. van Jan Renes.
 Jacob Johannes, Z. van Abraham
 Freni.
 Pieter, Z. van Jan Gijsbert Koetsier.
 Sebastianus Johannes, Z. van Huij-
 bertus Korsten.
 Jacobus Johannes, Z. van Thomas
 den Daas.
 Maria Anna Adriana, D. van
 Fredrik Carel Picard.

Maria Johanna Louisa, D. van
George Lodewijk Klein.

Dirk Laurens, Z. van Dirk de Leur.

Gijsbertus Hermanus, Z. van Arie
Gerardus Kamperdijk.

den 17 Januarij.

Michaël Hendrik, Z. van Matthijs
Antonius Franciscus Reuser.

Jan George Willem, Z. van George
Willem Liera.

den 18 Januarij.

Johanna, D. van Jan Verbon.

Nicolaas Johannes, Z. van Johan-
nes de Bruijn.

Petrus Hendrikus, Z. van Pierre
Ivo.

den 19 Januarij.

Antonie, Z. van Theodorus Jo-
annes Kempkens.

Maria Geatruida, D. van Jacobus
Hentenaar.

Antoon Bernardus, Z. van Willem
van der Graaf.

Elisabeth, D. van Antonie van
Buuren.

Marie Marguerithe Adélaïde Je-
anne, D. van Jonkheer Hendrik
Mauritz Cornelis Calkoen.

den 20 Januarij.

Maria en Jacobus, D. en Z. van
Petrus de Mari.

Maria, D. van Willem Hardenberg.

Trijtje, D. van Gerardus Glaser.

den 21 Januarij.

Johanna, D. van Johannes van Zijl.

Johanna Cornelia, D. van Dirk Bon.

Dorothea Maria, D. van Lauren-
tius van Laere.

den 22 Januarij.

Theodora Johanna, D. van Johan-
nes Klaassen.

Albertus Jacobus, Z. van Fredricus
Theodorus Ashof.

Susanna, D. van Jan Schalkwijk.

Maria Johanna, D. van Coenraad
Meerhoff.

Hendrikus, Z. van Anthonius van
den Brink.

den 23 Januarij.

Helena, D. van Nicolaas Schoon-
heim.

Anna Maria, D. van Christiaan
Wiesman.

Hendrik, Z. van Petrus Vroonhof.

den 24 Januarij.

Simon, Z. van Jan Hendrik van
Zanten de Hoog.

Maria Engelberta, D. van Wilhel-
mus Johannes van Wijk.

Johanna, D. van Johannes Adelaar.

Anna Maria, D. van Hendrikus
van Tienhoven.

Adrianus Wilhelmus, Z. van Hen-
ricus Joannes van den Berghe.

den 25 Januarij.

Johannes, Z. van Gerrit Visser.

Anthonia, D. van Henricus van
Dam.

Stephanus, Z. v. Johannes Kraner.

Hermanus Willebrordus, Z. van
Willebrordus van Ekeren.

Christiaan, Z. van Christiaan
Stulting.

den 26 Januarij.

Jacoba Margaretha, D. van Jo-
hannes Faddegon.

Johannes Laurens, Z. van Johannes Lancee.

Johannes, Z. van Fredrik Hendrik Wassenberg.

Johanna Petronella, D. van Willem Appeldoorn.

Leendert, Z. van Adrianus Sweers,
den 27 Januarij.

Helena Maria, D. van Hendrik Jacobus Meessen.

Jacoba Johanna, D. van Hubertus van Dongen.

den 28 Januarij.

Nicolaas, Z. van Nicolaas Noppen.

Jacoba Adriana, D. van Dirk Visser.

Elisabeth, D. van Cornelis van Baaren.

Jan Jacob, Z. van Jan Jacob Martens.

Hermanus Pieter, Z. van Hermanus Kluöver.

Jacoba, D. van Steven de Rijk.

den 29 Januarij.

Johan Frederik, Z. van Hendrik Selling.

Maria Louisa, D. van Johannes de Beer.

Catharina, D. van Nicolaas Verheem.

Gerardus Bernardus Nicolaas, Z. v. Nicolaas Jan François Wersel.

Martinus, Z. van Jacobus van den Bosch.

Johanna Geertruida Margaretha, D. van Theodorus Franciscus Kleijn.

Gerarda, D. van Gerardus Kuhne.

Gerrit, Z. van Gerrit Blankert.

den 30 Januarij.

Bartholomeus, Z. van Jan Hendrik Oliekan.

Antonius Everdinus, Z. van Johannes Mattheus van Kempen.

den 31 Januarij.

Hendrika, D. van Petrus van Oordt.

Adriana, D. van Louwerens Roelvelt.

Catharina, D. van Willem Barend Brouwer.

Margaretha Henrietta, D. van Wouter van Leeuwen.

GEBORENEN 151, waarfonder 10 Onechten.

Voltrokken Huwelijken

o p

den 4 Januarij.

Hendrikus de Lang, schoenmaker, 29 j. en Mijntje Ebbelaar, zonder beroep, 37 j.

Johannes Henricus Bastiaan Meijbaum, kleermaker, 24 j. en Elisabeth Engelina Martens, zonder beroep, 22 j.

Jan Louis van Rossum, stukadoor, 22 j. en Johanna Helena Poessc-nouw, dienstmeid, 22 j.

Gabriel Laurens Stroeven, schoenmaker, 20 j. en Maria Vink, breidster, 19 j.

den 11 Januarij.

Christianus de Bruin, weduenaar, timmerman, 37 j. en Jeuriaantje van Mourik, dienstbode, 26 j.

Pieter Hasenbos, koperslager, 26 j. en Gerrigje van der Lingen, breidster, 29 j.

den 18 Januarij.

Burghardus Agterberg, barbier, 23 j. en Elisabeth van Basten, naaister, 20 j.

Leendert Kok, schipper, 24 j. en Anna Catharina Engbers, zonder beroep, 22 j.

Wijnant Kluëver, beroepen predikant te Cothen, 26 j. en Maria Louisa Kool, zonder beroep, 31 j.

Hendrikus Wegenaar, laarzenmaker, 33 j. en Anna Hendrika Bilders, zonder beroep, 28 j.

Benjamin de Leeuw, huisschilder, 28 j. en Vrouwtje Mossel, naaister, 25 j.

Antonius Albertus van Beek, weduenaar, grutter, 29 j. en Odilia Arnolda de Kruijff, zonder beroep, 26 j.

den 25 Januarij.

Jan Matthijs Fonville, hovenier, 26 j. en Antje Kuijper, hovenierster, 27 j.

Wilhelmus van Liefland, schilder, 29 j. en Adriana Haage, wollen-naaister, 36 j.

Willem van Rijn, boekbinder, 21 j. en Maria Willemina Hofman, dienstmeid, 22 j.

TE ZAMEN 15 PAREN.

Overledenen

o p

den 1 Januarij.

Willem Mulder, 7 d., Jacobiekerkhof.

Rudolphus Verplak, geh., 72 j., buiten de Weerd.

den 2 Januarij.

Antje Gies, 4 m., Lange Viesteeg.

den 3 Januarij.

Hendrika Kortree, 2 j. en 3 m., Stroosteeg.

den 4 Januarij.

Petronella Moens, ongeh., 80 j., Nieuwe gracht.

Johannes Arends, weduenaar, 80 j., Rodenburgerbrug.

Antje van der Linden, wed. Jacobus van Bennekom, 33 j., buiten de Weerd.

Hendrica van den Brink, wed. Gerrit Hoefsteden, 56 j., buiten de Weerd.

Gerrit Klunnaar, ongeh., 56 j., Ziekenhuis.

Dirkje Lit, 11 j., buiten Tolsteeg.

den 5 Januarij.

Hermina Acker, huisvr. van Pieter van der Jagt, 41 j., Neude.

Margaretha Balangee, huisvr. van Anthonius van Deijl, 73 j., buiten de Wittevrouwenpoort.

Pieter van Soest, 2 j. en 8 m., Kort Rozendaal.

den 6 Januarij.

Hendrica Catharina Koning, ongeh., 31 j. en 6 m., Steenweg.

Charles Martijn de Troijer, 43 j., Hospitaal.

Hermanus Iseger, 7 m., Putsteeg.

Johannes Theodorus Oswaldus Volkenstijn, ong., 32 j., St. Jansbrug.

den 7 Januarij.

Gijsbertus Mulder, 8 m., Molensteeg.

Hermina van Leersum, wed. Teunis van Leer, 49 j., Jerusalemsteeg.

Petronella Josina van Maarle, 3 w., buiten Tolsteeg.

Levenloos aangegeven Zoon van Johannes Sakkers, Florasteeg.

den 8 Januarij.

Maria van Dijk, 2 j., Korte Viesteeg.

Elisabeth Gijbels, 3 j. en 4 m., Catharijnestraat.

Maria Anna Oorten, wed. Casper Schmidt, 73 j., Mariaplaats.

den 9 Januarij.

Catharina van de Bild, huisvr. van Cornelis Rietveld, 70 j., Abstede.

Emerentia Cornelia van Blaricum, 6 m., aan de Molensteeg, wijk H.

den 10 Januarij.

Elisabeth Maria Okhuijsen, 3 m., buiten de Wittevrouwenpoort.

Johannes Bernardus Niesen, onge-
geh., 23 j., Zandbrug.

Luijtje de Kruijff, wed. Johannes
Buchman, 82 j., Zonstraat.

Jacoba Martha Armenault, echtg
van Jan van Nes, 59 j., Krom-
me Nieuwe gracht.

den 11 Januarij.

Jansje Nullen, circa 3 m., Zilver-
steeg.

Andries Muller, ongeh., 20 j. en
2 m., Ger. Burgerweeshuis.

Raimond Dufour, geh., 59 j.,
Breedstraat.

den 12 Januarij.

Jacobus van der Zand, geh., 41
j., 2de Achterstraat.

Maria Cornelia van Scherpenzeel,
circa 4 j., Springweg.

Cornelis Visscher, 10 w., buiten
de Weerd.

Dirk de Groot, weduenaar, 77 j.,
Ger. Diakonie Oude Mannen- en
Vrouwenhuis.

den 13 Januarij.

Jacobus Laurentius van Schaaijk,
9 m., aan 't Zand.

den 14 Januarij.

Johanna Aletta Beijrends, 1 j. en
8 m., Oudkerkhof.

Gijsbertus Grem, 5 j. en 10 m.,
in de Walsteeg.

Hendrik Ziermans, geh., 49 j.,
Nieuwe gracht.

Clasina Louisa van Woerden, on-
geh., 35 j., Kromme Nieuwe
gracht.

Jacob Alexander Jacobs, geh.,
75 j., Geertruidabrug.

den 15 Januarij.

Hendrik van den Bogaard, 2 j. en
9 m., buiten de Weerd.

Arie de Mink, 3 j. en 9 m., Nieu-
we Kamp

Levenloos aangegeven Zoon van
Willem van de Bilt, aan 't
Vreeburg.

Lambertus Oostendorp, geh., 68
j., buiten de Weerd.

den 16 Januarij.

Pieterrella Adelaar, wed. Jacobus
Vink, 77 j. en 10 m., Vrouw-
juttestraat.

Hillegonda Hardebol, 8 w., Wa-
tersteeg.

Barendina van Beusekom, huisvr.
van Albertus van Egmond, 50 j.,
Schuttersteeg.

Levenloos aangegeven Dochter (on-
echt).

Leendert de Rijk, 10 m., buiten
de Catharijnepoort.

Jan Bilderbeek, geh., 76 j., Mag-
dalenasteeg.

Willem Ingenegeren, weduenaar,
76 j., Zandstraat.

den 17 Januarij.

Levenloos aangegeven Zoon van
Wilhelmus van der Steen, bui-
ten de Catharijnepoort.

Anthonia Maria Geertruida de
Cruijff, 9 m., aan de Twijestr.

Johanna Bakker, huisvr. van Pe-
trus Johannes van Everdingen,
51 j., Elisabethstraat.

Helena van Gorcom, wed Jacobus van der Pijl, 80 j., Schalkwijksteeg.

Levenloos aangegeven Dochter (onrecht).

den 18 Januarij.

Johannes Verdonk, 4 w., Catharijnestraat.

Johanna Justina van Schermbeek, 9 m., te Arkel.

Nicolaas Josephus van Beusekom, 3 j. en 9 m., Plein Vredenburg.

Maria Minetta Kos, huisvr. van Antonius Lodewicus Rogier, 33 j., Wijde Bagijnsteeg.

Hendrina Kreijnen, wed. Jan Hendrik van Wijk, 63 j., Nicolaïkerkhof.

Dirk van Bentum, weduenaar, 61 j., Lange Lauwerstraat.

Abraham Kranenburg, weduenaar, 84 j., Zuilesteeg.

Cornelis van Rossum, weduenaar, 79 j., buiten Tolsteeg.

den 19 Januarij.

Gerrit Jan van Burkom, weduenaar, 94 j., Breedstraat.

Hendrika Johanna Hombert, ongeh., 56 j., Nieuwe gracht.

den 20 Januarij.

Johannes van Hulst, circa 4 m., buiten de Weerd.

Johannes Hendricus van Doorn, 43 j., in de Twijestraat.

den 21 Januarij.

Geertruida Meloen, 9 j., Maria-plaats.

Susanna Christiaansen, 5 j., Magdalenasteeg.

Gijsbartha Maria Geertruida Heijermans, 11 m., buiten de Catharijnepoort.

den 22 Januarij.

Jacob van den Dorpe, 4 w., Lange Nieuwstraat.

Maria Wijman, huisvr. van Cornelius de Kruijf, 40 j., buiten Tolsteeg.

Jacobus Marinus Vermaak, ongeh., 19 j., buiten Tolsteeg.

Marij Ann Louise Beckers, ongeh., 27, Boothstraat.

Arnolda Engelbarta Vricse, huisvr. van Anthonij van Dam, bijna 70 j., Bregittestraat.

den 23 Januarij.

Jacobus de Mari, 3 d., Achterstraat.

Gerrit Nagtegaal, geh., 38 j., Stroosteeg.

Maria Sluiterman, ongeh., bijna 92 j., Mijlpoort.

Johannes Theodorus Etmans, 1 j. en 4 m., Mariaplaats.

Anthonius van der Horst, geh., 37 j., aan 't Zand.

den 25 Januarij.

Johanna Wijmans, huisvr. van Petrus Bogaars, 37 j., op 't Zand.

Dirk Fameling, geh., 53 j., Runnebaan.

Clasina van Hulst, wed. Frans Schip, 89 j., Bartholomei gasthuis.

Gerrit Spierenburg, 3 w., buiten de Catharijnepoort.

Henri Eugène August Heijermans, 2 j. en 4 m., buiten de Catharijnepoort.

den 26 Januarij.

Johan Philip Godfried van der Post, 8 m., Gaardbrug.

Cornelia Leeman, 3 m., Geertuidasteeg.

Hendrika Maria Degens, 6 w., buiten de Catharijnepoort.

Levenloos aangegeven Dochter (onrecht).

Maria Zwarts, ongeh., 52 j., Springweg.

den 27 Januarij.

Johanna Maria van Basten, 1 j. en 5 m., buiten de Weerd.

Metje van Soest, wed. Jacob Coers, bijna 73 j., Voorstraat.

Johanna Catharina van den Akker, 3 w., Lange Nieuwstraat.

Anna Gerardina Cornelia Visser, 3 m., Achter den Dom.

Willem Frederik George Lodewijk

Calkoen, 1 j. en 5 m., Zuilestraat.

Willem Pouw, 1 j. en 5 m., Varkenmarkt.

Levenloos aangegeven Zoon van Thonis van den Dorpe, Lange Nieuwstraat.

Wilhelmina Catharina Koelman, 4 w., Jufferstraat.

den 28 Januarij.

Hendrika Giezeberts, wed Willem Ras, 85 j., Groenesteeg.

Anna Geertruijda Kruijs, wed Johannes Bilders, 93 j., Achter 't Vleeschhuis.

Anthonia Johanna Muller, 1 j., Predikheerenstraat.

Everdina van den Nieuwendijk, ongeh., 82 j., Achter de Twijestraat.

Rijk Pieter Griffioen, 7 w., buiten de Weerd.

Johannes Huisen, 1 j., Achterweg.

den 30 Januarij.

Rijk Verkerk, 4 j. en 6 m., buiten de Weerd.

Ziekten en Toevallen waaraan de Overledenen gestorven zijn :

Dodgeboren.	7.	Transport.	92.
Verval van krachten.	21.	Gal en zinkingkoorts.	1.
Stuipen.	17.	Longteering.	3.
Tanden.	2.	Koortsen.	4.
Mazelen.	2.	Inwendige verzwearing.	1.
Beroerte.	1.	Het Vuur.	1.
Tering.	15.	Gevolgen van eenen val.	1.
Slijmziekte.	1.	Ontsteking in de buik.	1.
Klierziekte.	2.	Groep.	1.
Zenuwkoorts.	2.	Kinkhoest.	2.
Borstkwaal.	13.	Gevolgen van branden.	1.
Zuur.	3.	Slijmteering.	1.
Water.	6.		
	<u>92.</u>		<u>109.</u>

Het getal der Jaren , hetwelk de Overledenen bereikt hebben , is als volgt :

	Mann.	Vr.	Tot.		Mann.	Vr.	Tot.
Dodgeboren.	4	3	7.	Transport.	38.	36.	74.
Beneden het jaar.	13	14	27.	Van 50 tot 60 jaar.	3	6	9.
Van 1 tot 10 jaar.	11	8	19.	» 60 » 70 »	2	1	3.
» 10 » 20 »	1	1	2.	» 70 » 80 »	6	6	12.
» 20 » 30 »	2	1	3.	» 80 » 90 »	2	6	8.
» 30 » 40 »	3	5	8.	» 90 » 100 »	1	2	3.
» 40 » 50 »	4	4	8.				
			<u>38-36-74.</u>				<u>52-57-109.</u>

VERKOCHE VASTE GOEDEREN ENZ.

Den 28 Januarij 1843, door den Notaris

C. LENS.

Drie Huizingen met Erf en Grond, staande en gelegen binnen Utrecht, aan de Neude, op den hoek der Schoutesteeg, wijk G, N°. 118, 119 en 120. Verkocht voor *f* 12,300.

THE AMERICAN HISTORICAL ASSOCIATION

Washington, D. C. 20008
1981

... ..
... ..
... ..
... ..
... ..
... ..

Naamlijst

DER

GEBORENEN, HUWELIJKEN EN OVERLEDENEN

BINNEN UTRECHT, IN DE MAAND FEBRUARIJ 1843.

Geborenen

op

den 1 Februarij.

Maria Hermina, D. van Johannes Jacob Koch.
Alijda Margaretha, D. van Frans van Ammers van Arkel.
Johannes Pieter, Z. van Johannes Pieter Aarssen.
Johann Peter Wilhelm, Z. van Johann Peter Fleck.
Wilhelmina Frederika, D. van Frederik Marinus Drijver.
Wilhelmus Adrianus, Z. van Wilhelmus Albertus Lebbing.

den 2 Februarij.

Leendert Bernardus, Z. van Albertus Grim.
Hendrik, Z. van Dirk Gielen.

den 3 Februarij.

Antonius Franciscus, Z. van Gijsbertus Smaak.
Carolus Antonius Ludovicus, Z. van Carolus Antonius Ludovicus Rodelsturtz.
Maria, D. van Jan Gerd Jongeling.

den 4 Februarij.

Rudolphina Hendrika en Johannes Bernardus, D. en Z. van Wilhelmus Holterman.
Rebecca Maria, Z. van Hendrik Willem Dammeijer.

den 5 Februarij.

Anna Hendrika, D. van Jan Hendrik Blotkamp.
Catharina, D. van Nicolaas van Leeuwen.
Frans, Z. van Christiaan Frederik Heitz.
Alexander Matthias, Z. van Gijsbertus Gerhardus van Heumen.
Antonius, Z. van Nicolaas Johannes Witkamp.
Petrus, Z. van Petrus Visser.

den 6 Februarij.

Pieter, Z. van Bernardus van Zutphen.
Hendrika Adriana, D. van Lambertus van Dam.
Gerarda Johanna, D. van Christiaan Rutgers.
Hendrik, Z. van Hendrik Kraimaat.
Hendrika, D. van Adrianus Woerst.
Geertruida Wilhelmina, D. van Gerrit Hulsman.
Maria Wilhelmina, D. van Johannes Jeckel.
Rosalia Clementina en Gerarda Johanna, D. van Johan Christoffel Jahns.

den 7 Februarij.

Francina, D. van Heinrich Nicolas
Martin Collinet.

Jan Herman, Z. van Gerrit Evert-
sen.

Geertruida Rebecca, D. van Gerar-
dus Tollenaar.

Johanna Wilhelmina, D. van Dirk
Maaswinkel.

den 8 Februarij.

Cornelis, Z. van Cornelis Kun-
neman.

Johannes Albertus, Z. van Johan-
nes Albertus Hagen.

Johannes Arnoldus, Z. van Ar-
noldus Stomp.

Wilhelmina Frederika, D. van
Theodorus van Dillen.

Cornelis, Z. van Pieter de Winter.

den 9 Februarij.

Antonetta Gerardina, D. van Jo-
hannes Schuurman.

Hermanus Johannes, Z. van Evert
Ruth Vermeer.

Theodorus Antonius Bernardus, Z.
van Theodorus Haman.

Anna Maria, D. van Arij Arnold
Kerkhoff.

Dirk, Z. van Isaak Harting.

den 10 Februarij.

Hendrina, D. van Abraham Den-
kers.

Cornelis Hendrikus, Z. van Ge-
rardus van Dooren.

Catharina, D. van Dirk Otte.

Wilhelmina Clasina, D. van Jan
Christiaan Schouten.

Johannes Petrus Nicolaas, Z. van
Jacobus Johannes Huijgens.

den 11 Februarij.

Jacoba Hendrika, D. van Jan
Hendrik Rutgers.

Johannes, Z. van Hendrik van
Geelen.

Catharina Johanna, D. van Henrij
Jacques Rahr.

Johanna Christina, D. van Johan-
nes Battenberg.

Aaltje, D. van Hartog Frank.

Jan Willem Schalken, Z. van
Gijsbert van Arkel.

Maria, D. van Joannes van Zeijl.

Anthonia, D. van Johannes War-
naar.

Catharina Johanna Aletta, D. van
Jesaias Dirk Lammerts van Bue-
ren.

Catharina Wilhelmina, D. van
Gijsbertus Johannes van Beest.

den 12 Februarij.

Jan Bernardus, Z. van Jan Ber-
nardus Niewenhuis.

Hendrikus, Z. van Johannes van
Lemmen.

Hendrika, D. van Wilhelmus
Kragten.

Maria Wilhelmina, D. van Ari
Koning.

Rebecca Gasparina Catharina, D.
van Caspar Deirkauf.

Catharina, D. van Willem Schols.

Jan Bernardus, Z. van Jan Ber-
nardus Niewenhuis.

den 13 Februarij.

Gerardus, Z. van Joannes Frede-
ricus Baljet.

Theodorus Johannes, Z. van Theodorus van Rijn.

Jan, Z. van Jan van Groot-Batavé.

Helena, D. van Anthonie van den Tems.

Francisca, D. van Joannes Helwegen, (overleden 28 Mei 1842.)

den 14 Februarij.

Maria Bernardina, D. van Joannes van Lint.

Sophia Petronella, D. van Jacobus Adrianus Maigret.

Maria Cornelia, D. van Johannes Jansen.

Thomas Hendricus Johannes, Z. v. Hendricus Johannes Vöcking.

den 15 Februarij.

Johanna Helena, D. van Franciscus Willem Schoenmaker.

Johannes, Z. van Joannes de Rijk.

Gerrit, Z. van Gerrit Oostveen.

Wilhelmina Gerardina, D. van Willem de Brons.

Everardus Cornelis, Z. van Adrianus van Es.

Johanna, D. van Lambert van de Bilt.

Leonardus, Z. van Leonardus Schippers.

Jacoba, D. van Hendrikus van Soest.

Adrianus, Z. van Arnoldus Stramrood.

Johan Gerrit Hendrik, Z. van Gerrit Hendrik Hehman.

den 16 Februarij.

Gerardus, Z. van Johannes Huijser.

Alida Francina, D. van Jacobus van der Plaats.

Johannes Gerardus Aloisius, Z. van Bernardus Willebrordus Berendsen.

Cornelia Petronella, D. van Henricus Gerardus Koeleman.

Janko, Z. van Gerrit Verbeek.

Jan Cornelis, Z. van Jan Lieste.

Hermanus Johannes, Z. van Adriaan Cock.

den 17 Februarij.

Cornelia, D. van Dirk van Maarschalkerveert.

Johann Frederik Lodewijk, Z. van Jacobus Ludovicus Conradus Schröder van der Kolk.

Joseph, Z. van Samuel de Vries.

den 18 Februarij.

Anthonius, Z. van Anthonius de Baar.

Clasina Adriana, D. van Gerardus van Piekeren.

Albertus, Z. van Hermanus van der Stroom.

Glaudius Arnoldus, Z. van Willem Christiaan Perbal.

Johannes Petrus, Z. van Willem Giliam van Rooij.

Thonia, D. van Pieter Hasenbos.

Jacobina, D. van Gerrit van Soest.

Christina, D. van Nicolaas Clement Osti.

Marinus, Z. van Philip Ernst Thueré.

Adrianus, Z. van Jean Rovers.

den 19 Februarij.

Petronella, D. v. Hendrik Vreeswijk.

Gárel Willem, Z. van Willem
Barneveld.

Petronella, D. van Frans Nahuij-
sen.

Christoffel, Z. van Johan Hendrik
Meelen.

Philippus, Z. van Levi Israël de
Wolff.

Gerrit, Z. van Gerrit de Groot.

Abraham, Z. van Fredrik van de
Peppel.

Helena, D. van Jacobus Kuijpers.

den 20 Februarij.

Martina Christina, D. van Chris-
tiaan Mendelaar.

Gerrit Johannes, Z. van Johannes
van der Vlis.

Marinus Milionardus Jacobus, Z.
van Gerrit Hendrik van der
Heiden.

Maria Anthonia, D. van Cornelius
van Montfoort.

Cornelia, D. van Dirk van der
Heiden.

Anthonie, Z. van Albertus Arend
Stuijvenberg.

den 21 Februarij.

Cornelia, D. van Willem van
Rooijen.

Sophia Louisa, D. van Gerrit
Amen.

Johanna Maria en Helena Johanna,
D. van Franciscus Johannes Ok-
huijsen.

Susanna, D. van Arend Heijnen.

den 22 Februarij.

Anna Maria, D. van Wilhelm
Zimmerman.

Hendrikus, Z. van Johannes van
Dijk.

Anthonie, Z. van Johannes Vel-
ling.

Jacobus Arnoldus Johannes, Z.
van Arnoldus Wijnandus Blom.

Maria Petronella, D. van Petrus
Andreas Swarts.

den 23 Februarij.

Adrianus en Anthonie, Z. van
Adrianus de Bouter.

Hendrikus Hermanus Jacobus, Z.
van Willem van Rooijen.

Hendricus Wilhelmus, Z. van
Hendricus Wilhelmus Tinne-
mans.

Johannes, Z. van Dirk Cornelis
Wefers Bettink.

den 24 Februarij.

Geertruida, D. van Nelis Gabriël
van Assenbergh.

Anna, D. van Johannes Albertus
Molhelm.

Gijsberta Clasina, D. van Nicolaas
van Dokkum.

Josias, Z. van Herman Hendrik
Bischoff.

den 25 Februarij.

Leendert, Z. van Gerrit van Luijn.
Jacobus Theodorus, Z. van Jaco-
bus van Dillen.

Gerrigje, D. van Pieter Kreugel.
Theodorus, Z. van Cornelis de
Bruijn.

Karel August, Z. van Frederik
George Pfeiffer.

Glaudi, Z. van Marinus van Zant-
wijk.

den 26 Februarij.

Maria Jacoba, D. van Juriaan van der Stok.

Martinus, Z. van Bernardus Verbeek.

Anthonia Johanna, D. van Johannes Zacharias Muller.

Eritia Ena Romelia, D. van Mr. Pieter de Beaufort.

Clasina, D. van Hendrik Adolph Rutgers.

Johannes, Z. van Joannes Henricus de Bond.

den 27 Februarij.

Gerrit, Z. van Joannes Jungerius.

Maria Wilhelmina, D. van Franciscus Vermeulen.

Maria Theodora, D. van Johannes Kusters.

Adrianus, Z. van Frederik Straus.

Henrietta Adriana, D. van Jacobus Joseph Antonie Rieff.

Cornelis Johannes, Z. van Johannes Gijsbertus van Luijn.

den 28 Februarij.

Maria Hendrika, D. van Jacobus Johannes Edelkoort.

Dorothea Maria, D. van Joannes Antonius Verkerk.

Lambertus Johannes, Z. van Lambertus Mandersloot.

Elisabeth, D. van Gerrit van Hoorn.

Hendrik, Z. van Hendrik Jansen.

Joanna Maria, D. van Heinrich Wilhelm Schulte.

GEBORENEN 172, waaronder 41 Onechten.

Voltrokken Huwelijken

o p

den 1 Februarij.

Gerrit Nijkerk, bediende, 29 j. en Alida Sophia Theodora van Dijk, dienstmeid, 40 j.

Hendrik Gerrit van der Wolk, kleermaker, 29 j. en Hendrica Malet, werkster, 23 j.

Philippus Maas, timmerman, 30 j. en Jacomiua Jansen, zonder beroep, 35 j.

Joannes Theodorus Bosch, weduenaar, wijnkoopersknecht, 35

j. en Anna Maria Oosterhof, winkelster, 25 j.

Hermanus Philippus Joannes Erman, weduenaar, schrijnwerker, 34 j., en Anna Maria van Steenderen, buiten beroep, 30 j.

Gijsbertus Jacobus Nebbeling, smid, 32 j. en Alberdina Schippers, dienstmeid, 33 j.

Abraham Mica, kleermaker, 24 j. en Martina Rijnbag, zonder beroep, 31 j.

Nicolaas Antonius Kocken, kleer-

maker, 22 j. en Gerarda Koen, buiten beroep, 24 j.

Gerrit Jan Pieterse, kleermaker, 27 j. en Dirkje de Jong, buiten beroep, 32 j.

Lenard Hendrikus Meij, zonder beroep, 25 j. en Rijkje van den Bol, werkster, 26 j.

Hendrik de Lang, werkmán, 34 j. en Teuntje Kool, bleekersmeid, 33 j.

Bernardus Franciscus Koeman, schoenmaker, 24 j. en Maria van Peer, dienstmeid, 30 j.

den 8 Februarij.

Joannes Theodorus Jansen, schipper, 33 j. en Willemijntje de Haan, wettig gescheiden, zonder beroep, 42 j.

Willem de Kok, metselaar, 20 j. en Cornelia Marchal, buiten beroep, 22 j.

Theodorus Broekhof, schoenmaker, 35 j. en Jannigje van Schaijk, buiten beroep, 35 j.

Thomas van der Steen, hovenier, 21 j. en Sara van Oort, hovenierster, 23 j.

Pieter Lansmans, broodbakker, 29 j. en Hendrika van Beusekom, dienstmeid, 32 j.

Antonie Husman, weduenaar, kaarsenmaker, 23 j. en Anna Wilhelmina Boijmans, weduwe, buiten beroep, 42 j.

den 9 Februarij.

Edouard François Georges, beeld-

houwer, 25 j. en Barbara Elisabeth Reitz, zonder beroep, 28 j.

den 15 Februarij.

Cornelis van Rossum, wettig gescheiden, schipper, 48 j. en Herremina Hovenier, zonder beroep, 38 j.

Philippus Hendrikus Bruininck, oppasser, 26 j. en Maria Magdalena Droogleever, zonder beroep, 29 j.

Albertus Knippers, hovenier, 31 j. en Willemina de Groot, hovenierster, 24 j.

Thomas van Straalen, hovenier, 26 j. en Cunera de Waal, zonder beroep, 23 j.

den 22 Februarij.

Herman Leonart Philip Lechleitner, Ridder Mil. W. Orde 4^e Kl. gep. 1^e Luit. d. Inf., 33 j. en Maria Johanna Ratjee, zonder beroep, 31 j.

Johannes Tunis Mouman, schipper, 48 j. en Dirkje Woudenberg, werkster, 35 j.

Bernardus van der Wal, stoelen malter, 20 j. en Catharina Hageman, breidster, 21 j.

Huibert van Dijk, smid, 26 j. en Alijda Catharina Bartijn, buiten beroep, 21 j.

Cornelis de Haan, weduenaar, timmerman, 39 j. en Clasina Maria Verbeek, zonder beroep, 34 j.

Overledenen

op

den 1 Februarij.

Louis Charpentier, ongeh., 30 j.,
Everbergen bij Brussel.
Pieter Bouman, ongeh., 36 j.,
Nieuwe kade.

den 2 Februarij.

Johannes Schoenmaker, 55 j.,
Zandstraat.
Maria Ouwerkerk, wed. Jacobus
Hageman, 72 j., buiten de Weerd.
Johannes Cornelis Zwaak, ongeh.,
44 j., Stroosteeg.

den 3 Februarij.

Elisabeth Francina Maria Terlin-
gen, 3 j. en 4 m., Breedstraat.
Gijsbert van de Vooren, 4 w.,
Mariastraat.

den 4 Februarij.

Willem Rudolf Lodewijk de Bock,
2 j. en 10 m., buiten de Witte-
vrouwenpoort.
Justina Carolina Meijer, wed. Edu-
ard van den Berg, circa 81 j.,
Oudkerkhof.
Henrietta Maria de Smeth, wed.
Arnoud Joost Baron Taets van
Amerongen, 55 j. en 6 m.,
Muntstraat.

den 5 Februarij.

Jan Weerdenburg, geh., 41 j.,
buiten Tolsteeg.

Levenloos aangegeven Dochter (on-
echt.

Elisabeth Wintershoven, wed. Ar-
noldus Louterslager, 64 j., aan
de Maliebaan.

Carel Veenendaal, 5 w., Kromme
Nieuwe gracht.

den 6 Februarij.

Cornelis van der Stroom, ongeh.,
50 j., aan 't Zand.

Cornelia van Reemst, wed. Dirk
Andries van der Kaaij, 96 j.,
Ger. Diaconie Oude Mannen en
Vrouwenhuis.

den 7 Februarij.

Grietje Verver, wed. Willem Ko-
nijnenberg, 81 j., Bartholomei
gasthuis.

Willem Petrus Simonis, 1 j. en
9 m., Korte Smeesteeg.

Johannes Petrus Aarssen, 6 d.,
Zandstraat.

Johannes Wassenberg, 13 d.,
Keukenstraat.

den 8 Februarij.

Gerardus Marinus van Hasselt, 4
m., Breedstraat.

Adrianus Pieter Hoevenaar, 4 j.
en 3 m., Zandbrug.

den 10 Februarij.

Hendrik de Rooij, 1 m., buiten
Tolsteeg.

Twee levenloos aangegeven Zonen
van Bernardus Franciscus Koe-
man, buiten Tolsteeg.

Alida Wilhelmina Christina Se-
vink, wed. Antonie Joseph Ge-
sing, 80 j., Nicolaisteeg.

Hendrik van Schuijten, ongeh.,
79 j., Lange Nieuwstraat.

Jacoba Paulina de Bie, 4 j., bui-
ten de Weerd.

Andries Dwelaard, geh., 65 j.,
Mijlpoort.

Johanna Susanna Vermeulen, huis-
vr. van Adrianus Brouk, 40 j.,
Lange Lauwerstraat.

Carel Quirijn van der Goes, geh.,
81 j. en 8 m., Boothstraat.

Johannes Roelevelt, geh., 59 j.,
buiten de Weerd.

den 11 Februarij.

Adriana van den Berg, huisvr. van
Albertus Johannes Drooglever,
52 j., Geertruidakerkhof.

den 12 Februarij.

Anna Cornelia Baronnesse van
Heeckeren van Brandsenburg,
ongeh., 42 j., aan den Drift.

Joanna Zegers, 5 j. en 5 m., Za-
delstraat.

Johanna Sweserijn, 1 j. en 5 m.,
buiten Catharijne.

Maria Petronella Rijswijk, wed.
Cornelis Sandbergen, circa 83 j.,
aan de Neude.

Adriana van Leeuwen, ongeh., 18
j., Zilversteeg.

den 13 Februarij.

Franciscus Mock, geh., 65 j.,
buiten de Catharijnepoort.

Wilhelmina Knippers, wed. Ben-
jamin Bos, 71 j., buiten de
Weerd.

Johanna Gijsbertina Elisabeth Vos-
maer, 1 j. en 4 m., Nieuwe
Kamp.

Hendrika Willemina Geertruij Hui-
gen, 7 w., Rietsteeg.

den 14 Februarij.

Roelof Romberg, 9 m., buiten de
Weerd.

Wilhelmina Andree, huisvr. van
Arie Cousijnse, 77 j., Schalk-
wijksteeg.

Lusina Stramrood, wed. Huibertus
van Nuburg, 66 j., Mariaplaats.

den 15 Februarij.

Anthony van Kuilenburg, 3 m.,
Koestraat.

Wilhelmus Vierhout, geh., 65 j.,
aan de Stadsplaats.

Jan Hendrik van Soelen, 6 m.,
Heerenstraat.

den 16 Februarij.

Johannes Cornelis van der Linden,
7 d., buiten de Weerd.

Wilhelmina Weerdenburg, 3 j. en
3 m., buiten Tolsteeg.

den 17 Februarij.

Catharina Schols, 5 d., buiten de
Weerd.

Petronella Emmelot, 13 j., Ca-
tharijnestraat.

Gerrit Spierenburg, geh., 69 j.,
Ger. Diakonie Oude Mannen- en
Vrouwenhuis.

Jan Schalkes, geh., 46 j., Ach-
terom.

den 18 Februarij.

Rebecca Berlijn, huisvr. van Joseph Levie Cohen, 39 j., Schou-
testeeq.

Petrus Hendrikus Ivo, 1 m., Ma-
riastraat.

Frans Pisa, weduenaar, 90 j.,
aan 't Zand.

den 19 Februarij.

Saartje Huisman, huisvr. van An-
dries van Straten, 19 j., Var-
kenmarkt.

Pieter Wenneker, 2 m., buiten
de Catharijnepoort.

Cornelia Petronella Martens, 10
m., buiten de Weerd.

Nicolaus Piron, geh., 51 j., Juf-
ferstraat.

Francina Gerarda Martinius, wed.
Johannes van der Meijden, 48
j., Lange Nieuwstraat.

Huberta Margaretha Wormhout,
6 w., Jacobiickerksteeg.

den 20 Februarij.

Maria de Meijer, ongeh., 38 j.,
Groote Eliensteeg.

Anna Petronella Geertruida van
der Linden, 9 m., te Maarssen.

den 21 Februarij.

Cornelia Galesloot, 2 j. en 2 m.,
buiten de Catharijnepoort.

Helena Maria van Groeningen, 6
m., Nieuwe gracht.

Arnoldus Donderdag, geh., 66
j., Lange Hamsteeg.

Nicolaas de Swart, 6 m., Lau-
wersteeg.

Annetta Justina Decoo, 6 m.,
Korte Smeesteeg.

Nicolaas van Nues, weduenaar,
85 j., Ger. Diac. Oude Mannen-
en Vrouwenhuis.

Constantia Henrietta van Dielen,
8 m., Domtrans.

den 22 Februarij.

Johanna Edenburg, wed. Anthonie
Hofman, 78 j., Korte Rosendaal.

Willemina Kruijder, 15 j., Ro-
denburgerstraat.

den 23 Februarij.

Hermanus Nieuwenhuizen, geh.,
62 j., buiten de Weerd.

den 24 Februarij.

Mechteld Bakker, geh. met Willem
Boland, 89 j., Ger. Diac. Oude
Mannen- en Vrouwenhuis.

Anniqje van der Sloot, wed. Jelis
van Gorkum, 81 j. en 6 m.,
Groote Eliensteeg.

Gerardus Martinus Werson, geh.,
50 j., Nieuwe Kamp.

den 25 Februarij.

Leventl. aangegeven Zoon (onecht).

Megtclina Joanna Rijnbault, huis-
vr. van Joannes Henricus Toe-
bes, 38 j., in de Twijestraat.

Anthonia Ullm, 6 m., Stroosteeg.

den 26 Februarij.

Johannes Arnoldus Stomp, 17 d.,
buiten de Wittevrouwenpoort.

Adriana Maria Pieterrella Kroesc,
huisvr. van Wilhelmus van der
Kuijl, 34 j., Bregittestraat.

Jeanne Fredrica van Dokkum, 4 j.
en 4 m., Elisabethstraat.

den 27 Februarij.

Johannes Schonenberg, geh., 39
j., Lange Viesteeg.

Levenloos aangegeven Dochter van
Gijsbertus van Zijl, Abstede.

den 28 Februarij.

Jacomina Oostveen, huisvr. van

Thomas de Geest, 74 j., buiten
de Weerd.

Leendert Monné, geh., 64 j.,
Wittevrouwenstraat.

Hendrik Jan Romberg, 4 j. en 3
m., buiten de Weerd.

Hermanus Willebrordus van Eke-
ren, 1 m., Predikheerenstraat.

OVERLEDENEN 90.

Ziekten en Toevallen waaraan de Overledenen gestorven zijn :

Dodgeboren.	5.	Transport.	75.
Verval van krachten. . . .	15	Kinkhoest.	3.
Stuipen.	16.	Kanker.	1.
Tanden.	1.	Subiet.	2.
Teering.	9.	Uitteering.	1.
Slijmziekte.	2.	Zenuwberoerte.	1.
Zenuwkoorts.	5.	Slijmhoest.	1.
Borstkwaal.	12.	Gevolgen der kraam. . . .	1.
Waterzucht	5.	Hersenontsteking.	2.
Longteering.	1.	Bloedspuwing.	1.
Koortsen.	3.	Verdronken.	1.
Groep.	1.	Slijmberoerte.	1.
	<u>75.</u>		<u>90.</u>

Het getal der Jaren , hetwelk de Overledenen bereikt hebben , is als volgt :

	Mann.	Vr.	Tot.		Mann.	Vr.	Tot.
Dodgeboren.	3	2	5.	Transport.	28.	30.	58.
Beneden het jaar.	15	9	24.	Van 50 tot 60 jaar.	5	2	7.
Van 1 tot 10 jaar.	4	8	12.	» 60 » 70 »	7	2	9.
» 10 » 20 »	»	4	4.	» 70 » 80 »	1	5	6.
» 20 » 30 »	»	»	»	» 80 » 90 »	2	6	8.
» 30 » 40 »	3	4	7.	» 90 » 100 »	1	1	2.
» 40 » 50 »	3	3	6.				
	<u>28</u>	<u>30</u>	<u>58.</u>				<u>44-46-90.</u>

VERKOCHTE VASTE GOEDEREN ENZ.

Den 4 Februarij 1843, door den Notaris
J. H. VAN SCHERMBEEK.

Eene Heeren Huizinge, Erve, Grond en Tuin met Stalling en verder toebehooren, staande en gelegen binnen Utrecht aan de Noordzijde van de Breedstraat, wijk H, N°. 299. Verkocht voor *f* 13,500.

Den 11 Februarij 1843, door den Notaris G. H. STEVENS.

N°. 1. Een Huis, Erf en Grond binnen Utrecht op de Breedstraat, wijk H, N°. 370. Verkocht voor *f* 1,825.

N°. 2. Twee Huizen met Erf en Grond binnen Utrecht op de Marieplaats, wijk E, N°. 437 en 438. Verkocht voor *f* 5,385.

N°. 3. Drie Huizen binnen Utrecht in de Loeffbergmakerstraat, wijk H, N°. 178, 178 bis en 179. Verkocht voor *f* 1,695.

N°. 4. Eene Kamer of Woning binnen Utrecht in de Lange Hamsteeg aan de Varkenmarkt, wijk C, N°. 668. Verkocht voor *f* 685.

N°. 5. Een Huis binnen Utrecht aan de Noordzijde van de Lange Smeesteeg, wijk B, N°. 659. Verkocht voor *f* 1,460.

Den 25 Februarij 1843, door den Notaris J. C. DWARS.

Drie Woningen met Erf en Grond gelegen binnen Utrecht aan de Westzijde van de Catharijnestraat, wijk C, N°. 867, 868 en 869. Verkocht voor *f* 1,600.

Door den Notaris J. H. VAN SCHERMBEEK.

N°. 1. Een Huis met Erf en Grond gelegen binnen Utrecht aan de Zuidzijde van de Romerburgerstraat, wijk A, N°. 537. Verkocht voor *f* 3,540.

N°. 2. Een Huis met Erf en Grond buiten de Wittevrouwenpoort aan de Bildstraat, wijk I, N°. 43. Verkocht voor *f* 1,410.

Door den Notaris J. H. VAN GROOTVELD.

Vijf Kameren of Woningen met aanhoorigheden staande en gelegen naast elkanderen binnen Utrecht in het Meipoortje achter de Jacobiekerk, wijk C, N°. 446, 447, 448, 449 en 450. Verkocht voor *f* 1,570.

Naamlijst

DER

GEBORENEN, HUWELIJKEN EN OVERLEDENEN

BINNEN UTRECHT, IN DE MAAND MAART 1843.

Geborenen

op

den 1 Maart.

Wilhelmina, D. van Wilhelm Schumacher.

Neeltje, D. van Johan Adam Ditmar.

Johannes Hendricus, Z. van Johannes Hendricus Bijldonk.

Wessel Johannes, Z. van Stephanus Henricus Larive.

den 2 Maart.

Neeltje, D. van Jan van Leeuwen.

Louis, Z. van Cornelis van de Liefde.

Franciscus Anthonius, Z. van Franciscus Pouw.

den 3 Maart.

Johannes Hendrikus, Z. van Gerardus Sneijder.

Johannes Cornelis, Z. van Claas Petrus Pents.

Josephus Justus, Z. van Jacobus Schroot Bettink.

den 4 Maart.

Johannes Adolf, Z. van Jacobus van der Grift.

Cornelia Oede Johanna, D. van Andries van Zutphen.

Casper Johannes, Z. van Casper Verhoef.

Dirkje Everarda Hermanna, D. van Willem Fredrik Linschoten.

David, Z. van Jan van der Teems.

Clasina Theodora, D. van Theodorus Burgemeester.

den 5 Maart.

Johanna, D. van Jacobus de Rijk.

Hubertus Hendrikus, Z. van Hubert Bloemsaat.

den 6 Maart.

Jan, Z. van Gerrit Jan Pieterse.

Maria Geertruida, D. van Adriaan van Pesch.

Jeanne Theodora, D. van Everard Henrij Kol.

den 7 Maart.

Jacqueline Henriette Agathe, D. van Reep de Joncheere.

Johannes Christiaan, Z. van Willem van Doorn.

Jacobus, Z. van Jacobus van der Stroom.

Gerrit Johannes, Z. van Gerrit Johannes Jenken.

Dirk, Z. van Jacobus Coté.

Petrus Hendrikus, Z. van Jacobus van den Elsen.

Cornelis Gerardus, Z. van Hendrik de Kok.

den 8 Maart.

Wijnanda, D. van Hendrik Antonie Boszhardt.

ohan Carel, Z. van Willem
Schrijver.

Stephanus Nicolaas Johannes, Z.
van Stephanus van Erp.

Rijk, Z. van Johannes de Rijk.

den 9 Maart.

Adriana Hendrika Wilhelmina,
D. van Cornelis van Donselaar.

Philip, Z. van Simon Salomons.

Leendert Wessel, Z. van Jan
Wessel Berkhof.

Johan George, Z. van Casper Bös-
schenstijn.

Albertus, Z. van Jan Sennel.

den 10 Maart.

Geertruida Maria, D. van Jacobus
Jansen.

Catharina Johanna, D. van Johan-
nes van den Bol.

Elisabetha Barbara, D. van The-
odorius Kelder.

den 11 Maart.

Dorothea Wilhelmina, D. van Jo-
han Nicolaas Willems.

Hermanus, Z. van Hermanus En-
sie.

Otto, Z. van Evert Broekmans.

Aaltje, D. van Evert Gerritsen.

den 12 Maart.

Simon, Z. van Elbert van Straten.

Johannes Arie, Z. van Arie van
Dijk.

den 13 Maart.

Anna Johanna Christina, D. van
Jan Hendrik de Heer.

Hendrikus, Z. van Gijsbert Koën-
ders.

Geertruida Johanna, D. van Alex-
ander Houdijk.

Maria Adriana, D. van Herman
van der Velden.

Coenraad Jacob Gerbrand, Z. van
Jacob François van Hoogstraten.

Andries Wilhelm, Z. van Corne-
lis Verloop.

den 14 Maart.

Engelina Everdina, D. van Jan
Gerrit Abendrooth.

Leendert, Z. van Leendert van
Welderen.

Hendrika, D. van Jacobus Abra-
ham van Veenendaal.

Maria, D. van Cornelis Broekman.

Hendrik Bernard, Z. van Ferdi-
naud Jacob Domela Nieuwen-
huis.

Jan, Z. van Jan Felix.

den 15 Maart.

Cornelis, Z. van Dirk de Ruijter.

Cornelis Johannes, Z. van Cornelis
van Zwol.

Neeltje, D. van Abram van der
Kroon.

Eivius Lambertus, Z. van Lam-
bertus Dibbits.

Markus, Z. van Nathan Markus
Salomon.

den 16 Maart.

Elisabeth Johanna, D. van Jean
Jacques Paulus.

Abraham, Z. van Abraham van
der Wal.

Gerarda Maria, D. van Dirk Mon-
rooij.

Hendrik, Z. van Hendrik Mica.

Alida Helena, D. van Everardus van Koot.

den 17 Maart.

Cornelis, Z. van Cornelis van Rossum.

Lambertus Nicolaas, Z. van Bastiaan Smits.

Aartje, D. van Jacobus van der Werf.

Hendrika Johanna, D. van Bernardus Slotboom.

den 18 Maart.

Johannes Hendrikus, Z. van Johannes van Dijk.

Anna Geertruida, D. van Izaak Frederik van Voorthuysen.

den 19 Maart.

Nicolaas Albertus, Z. van Nicolaas Albertus van Dam.

Margaretha Geertruida, D. van Martinus Joannes Lina.

Geertruida, D. van Hendrik van Limme.

Adriana, D. van Jan van Gelder.

Louise Elisabeth, D. van Theodorus Enderlé.

Glaude François, Z. van Jan Matthijs Fonville.

Hendrik Jacobus, Z. van Bernardus Johannes Duret.

den 20 Maart.

Clasina Jacoba, D. van Arnoldus Nicolaas Duwel.

Jacobus Hendrikus, Z. van Jacobus Bakker.

Johan Anton, Z. van Johan Anton Lessing, (overl. 17 Dec. 1842).

Maria, D. van Hendrik Joole.

den 21 Maart.

Jan, Z. van Jan Olivier.

Nicolaus, Z. van Nicolaus Jacobs.

Sara, D. van Levie Jacob Rosendaal.

Eva Adriana, D. van Hendrik de Groot.

den 22 Maart.

Jacobus Hendrikus, Z. van Diderik Martinus Mullekes.

Cornelis, Z. van Peter Verheul.

Rudolf Willem Jan Cornelis, Z. van Herman Adriaan Bake.

den 23 Maart.

Willem Jacob Ferdinand, Z. van Johan Jacob Hoffmann.

Hendrika, D. van Anthonij Voerman.

Willem, Z. van Willem Visser.

Maria Mechtelina, D. van Cornelis Willem Mulder.

Anthonij, Z. van Anthonij van Dam.

Catharina, D. van Leonart Letschert.

Pieter, Z. van Nicolaas de Brons.

Henrietta Christina, D. van Theodoor Soeterik.

den 24 Maart.

Hendrikus Lambertus, Z. van Lambertus Hendricus Matthieu.

Victor, Z. van Jacobus Dric.

Jacobus, Z. van Arie Goence.

Dirk Leendert, Z. van Leendert Gijbels.

Elisabeth, D. van Joannes Werkhoven.

den 25 Maart.

Bernardus Hendrikus, Z. van Dirk
Hendrikus Borgers.

Jan Willem, Z. van Adrianus
Smorenburg.

Cors Cornelis, Z. van Cornelis van
der Poel.

Maria Everdina, D. van Pieter
van Vulpen.

Adrianus, Z. van Jacob Uijtewaal.

Cornelia, D. van Wilhelmus Ma-
kaij.

Johannes Bernardus, Z. van Jo-
hannes Bernardus Determan.

Johannes Albertus, Z. van Jan
Wilkes.

Henrietta Petronella, D. van Jan
Carel de Wit.

Willem, Z. van Willem van Hoorn.

den 26 Maart.

Wilhelmina Hendrika, D. van
Willem Vredendaal.

Henrietta Lamberdina, D. van
Vincent Hendrikus Bartels.

Alfred, Z. van Salomon van Lier.

Anthonia Wilhelmina, D. van Ja-
cob Hulsman.

Francina Maria, D. van Fredrik
Willem Kinderman.

den 27 Maart.

Cornelia Susanna, D. van Johan-
nes Franciscus Mulder.

Albertus Willebrordus, Z. van Ba-
rend Roelofs.

den 28 Maart.

Louis Cornelis, Z. van Izaak Ser-
lijn.

Theodora Hendrika, D. van Ben-
jamin Linschoten.

Cornelis, Z. van Johannes Kool.

den 29 Maart.

Johannes Cornelis, Z. van Johan-
nes Cornelis Hampers.

Wilhelmina Hendrika, D. van Rijk
Hendrik Joolen.

Johanna Erendina, D. van Dirk
de Brieder.

Maria, D. van Johannes Ignatius
Schoonhoven.

Maria Helena Petronella, D. van
Philippus Arianus Pieter Raad-
geep.

den 30 Maart.

Petronella, D. van Jan Kampers.

Gerrit Johan, Z. van Gerrit Johan
van Mansvelt.

den 31 Maart.

Hendrikus, Z. van Thoon van Zijl.

Jansje, D. van Hillebrand Ha-
zekamp.

Saartje, D. van Samuel Cohen.

GEBORENEN 151, waaronder 16 Onechten.

Voltrokken Huwelijken

den 1 Maart.

Arie van Putten, Werkman, 20 j.,
en Willemina van der Sluijs,
dienstmeid, 23 j.

Cornelis van der Vlerk, Pijpen-
maker, 28 j., en Wilhelmina
Philippina van Laar, Naaister,
34 j.

Fredericus Vos, wed., Mostert fabri-
kant, 38 j., en Johanna Mulder,
buiten beroep, 45 j.

Samuel Pierrot, Horlogiemaker,
30 j., en Johanna Elling, zonder
beroep, 21 j.

Antonius van Druten, Klompen-
maker, 35 j., en Hermina van
de Bildt, dienstmeid, 39 j.

Jan Kampers, Kuiper, 20 j., en
Maria Tienhoven, Naaister, 21 j.

Dilles van Duijnen, Schipper, 26
j., en Gouda Berendina Maar-
schalkerweert, zonder beroep,
22 j.

Vincent Hendrikus Bartels, Koet-
sier, 26 j., en Anna Maria
Janssen, dienstmeid, 25 j.

den 8 Maart

Hein Oosterbroek, Smidsknecht,
24 j., en Gerarda Maria Koppen,
buiten beroep, 19 j.

den 15 Maart.

Henderik Molenaar, wed., Koop-
man, 45 j., en Louiza Marga-
retha Buddingh, buiten beroep,
34 j.

o p

Isaak Gerwig, Kleermaker, 26 j.,
en Johanna Maria van der Sloo-
ten, buiten beroep, 34 j.

den 18 Maart.

Albert van Davelaar, benoemd
Predikant in Neerl. Indië, 26
j., en Neeltje Beatrix Margaretha
Boers, buiten beroep, 25 j.

den 22 Maart.

Frederik Sandkuijl, Landbouwer,
24 j., en Maria van Schaik,
dienstmeid, 24 j.

Jan van der Horst, Knoopen-
maker, 22 j., en Maria van Os,
buiten beroep, 24 j.

Johannes Kok, Timmerman, 22 j.,
en Johanna Christina Benner,
dienstmeid, 28 j.

Pieter Jacobus Lissenberg, Kleer-
maker, 23 j., en Johanna Wil-
lemina van Gulik, dienstmeid,
27 j.

den 29 Maart.

Hendricus van Hal, Timmerman,
36 j., en Geertruij van Gorkum,
wed. Winkelierster, 52 j.

Harmanus van der Vlis, Smid, 27
j., en Wilhelmina Franck,
Werkster, 27 j.

den 30 Maart.

Johannes Marinus Verhoesen,
beroepen Predikant te Polsbroek,
27 j., en Johanna Elisabeth
Krecke, buiten beroep, 26 j.

Overledenen

o p

den 1 Maart.

Maria Cornelia de Haas, 7 w.,
buiten Tolsteeg.

den 2 Maart.

Adriana Johanna Kamperdijk,
ong., 21 j., Oudkerkhof.

Johannes de Ruiters, 6 j., bui-
ten Tolsteeg.

Hendrikus van Dijk, 7 d., bui-
ten Tolsteeg.

Maria Christina van Duuren, 10
w., Mijlp oort.

Johannes Thomas de Rijk, 2 m.,
buiten Catharijne.

den 3 Maart.

Anna de Bruijn, huisvr. van Jan
Woudenberg, 59 j., Zadelstraat.

Margaretha van Vessem, huisvr.
van Leonard Jean van der Burch,
48 j., Rodenburgerbrug.

Hendrik Adelaar, wed., 85 j.,
Koningsteeg.

Cornelis Peck, geh., 33 j., Malieb.

den 4 Maart.

Evert Wallenburg, 11 w., bui-
ten Tolsteeg.

Jikke Hajonides van der Meulen,
ong., 48 j., Leeuwarden.

Gerarda Ruigrok, 6 m., buiten
Wittenvrouwen.

Jacobus Bijdevier, geh., 54 j.,
Springweg.

den 5 Maart.

Arie Cousijnse, geh., 43 j.,
Lange Lauwerstraat.

Johanna Zielemans, 9 j. en 4
m., Lange Nieuwstraat.

Wilhelmina van Kasteel, 3 m.,
Lange Smeesteeg.

den 6 Maart.

Sara Molhelm, 1 j. en 7 m.,
Vuilesloot.

Joannes Daalman, wed., circa
97 j., Maliebaan.

Fenna Jacoba Johanna Catharina
Freni, circa 3 j., Elisabeth-
straat.

Maria Vervoren, wed. Cornelis
van Rooijen, 82 j., buiten de
Weerd.

den 7 Maart.

Hendrikus Johannes de Groot,
geh., 42 j., Achterweg.

Willem Kaarls, ongeh., 29 j.,
Hospitaal.

den 8 Maart.

Cornelis Hendrikus van Doorn,
4 w., Groenesteeg.

Johannes van Essenberg, ong.,
28 j., buiten Catharijne.

Wijnandus Johannes van Woerden,
ong., 74 j. Barth. Gasthuis.

Jan Andries Mulder, wed., 66 j.,
buiten de Weerd.

den 9 Maart.

Jan Willem Straatman, ong., 43 j., Vredenburg.

Wilhelmina Frederika van Dillen, 4 m., Oudekamp.

den 10 Maart.

Jannetta Albertha van Dort, huisvr. van Daniel Peter Neu, circa 22 j., in 't Wed.

Johanna Hendrika van Rooij, 4 m., buiten Catharijne.

Johannes Verhoeff, geh., 70 j., Geertruidasteeg.

den 11 Maart.

Levenloos aang. kind van Willem Elzendoorn, b. Catharijne.

Sophia Otte, huisvr. van Dirk van Mourik, 64 j., buiten Catharijne.

Fredrika Godijn, wed. Hendrik Gamelkoort, 78 j., Watersteeg.

Dirkje van Leijen, ong., 34 j., Vischmarkt.

Hendrikus Vissers, 1 j., te Oss Noord Brabant.

Philippina van Amerongen, 6 m., buiten de Wittevrouwenpoort.

Anna Elisabeth Baronesse van Heeckeren van Brandsenburg, huisvr. van Everard Henry Kol, 29 j., aan de Regulierbrug.

den 12 Maart.

Gerardus Johannes van Geefhuijzen, 1 j. en 3 m., Jerusalemst.

den 13 Maart.

Johanna Vegter, huisvr. van Jan Koot, 52 j., Abstede.

Levenl. aangegeven Zoon (onecht).

Weerdenaar Litt, geh., 48 j. en 7 m., Zandstraat.

Andries Oortman, geh., 65 j., Viebrug.

Johanna Dirksen, wed. van Jan van IJsselstein, 46 j., b. de Weerd.

Jan van Nes, wed., 71 j., Kromme Nieuwe gracht.

den 14 Maart.

Johannes Gerardus Willemsen, 2 j. en 1 m., Lauwersteeg.

Cornelia Adriana Diderika de Waal, 2 j. en 2 m., Viebrug.

Leendert Harmsen, geh., 65 j., Brandsteeg.

Johanna Heereman, wed. Thomas Pouwels, 76 j., Loefbergmakerat.

den 15 Maart.

Hermanus van Dijk, wed. 79 j., Jacobiebrug.

Herman Christoffel Dopheiden, geh., 40 j., buiten de Weerd.

Johanna Catharina Overhof, m., 4 Stroosteeg.

den 16 Maart.

Caroline Kuijten, 2 j., buiten Tolsteeg.

Johanna Mignon, 1 j. en 4 m., Viebrug.

Everdina van Hattum, wed. Gerrit Broeder, 79 j., Vollerbrug.

den 17 Maart.

Liebmann Hofman, geh., 45 j., Catharijnestraat.

Catharina Margaretha Pieterella van Grootveld, ong., 21 j. en 6 m., Nieuwe gracht.

Dirk Theodorus van Leur, circa 2 j., buiten de Weerd.

Hendrik van den Berg, geh., 53 j., buiten de Weerd.

Johanna Berendina van Sisseren, wed. Johan Matthijs Volker, 52 j., Mariaplaats.

den 18 Maart.

Gerardus van Nimwegen, geh., 74 j., Lange Nieuwstraat.

Levenl. aang. Zoon van Bernardus Jacobus van de Vegt, Springweg.

Margaretha Theodora Correljee, wed. Klaas Dekker, 74 j., Molensteeg.

Levenl. aang. Dochter van Willem Boeije, Smeetoren.

Levenl. aang. Zoon van Anthonie de Winter, groote Elicnsteeg.

den 19 Maart.

Geert Oosterling, ongeh. 23 j., Hospitaal.

Gerardus Nicolaas Geelen, 10 j. en 6 m., buiten Catharijne.

Levenl. aangegeven Zoon (onecht).

Cornelis Willebrordus van Rijn, geh., 76 j., Jufferstraat.

Jacob Paulus Slijp, geh., 55 j., te Rotterdam.

den 20 Maart.

Jan van IJsselstein, 8 j. en 6 m., buiten de Weerd.

Pieter Bovard, 6 j. en 11 m., Lange Lauwerstraat.

den 21 Maart.

Louisa Sophia Petronella van Schaick, 1 j. Geertruidabrug.

Anna van Schoonhoven, wed. Jan Bulsingh, 80 j., Barth. Gasthuis.

Balthazar Stouw, ong., 42 j., Lichtegaard.

Johanna Vullings, 10 j., buiten de Weerd.

den 22 Maart.

Cornelia Vermeulen, ong. 23 j., Maarsseveen.

Albertus Arnoldus Conrad, ong., 23 j., Regulierbrug.

Aletta Henrietta Reiniere Brouwer, 1 m., Wittevrouwenstraat.

den 23 Maart.

Pieter van Veersen, wed., 77 j., Vollerbrug.

Jaunelje van Woudenberg, circa 10 j., buiten de Weerd.

den 24 Maart.

Maria Theodora Winterberg, 4 m., Willems Kazerne.

Elizabeth Marie van der Pant, ong., 22 j., achter St. Pieter.

Martinus van der Stiepel, wed., 63 j., Mariaplaats.

Johanna Maria Okhuijsen, 1 m., Vredenburg.

Helena Johanna Okhuijsen, 1 m., Vredenburg.

den 25 Maart.

Wouterus de Ruijter, 2 j. en 3 m., buiten de Weerd.

Levenl. aang. Dochter van Gerardus Tap, Steenweg.

den 26 Maart.

Jurriaan Ehenger, ongeh., circa 26 j., Amsterdam.

Willem Brijdenbag Rigter, 2 j. en 2 m., Voorstraat.

Cornelia Smit, ongeh., 70 j., Abraham Dolesteeg.

den 27 Maart.

Helena van Westenend, ong., 70 j., buiten Catharijne.
 Jannette van Beem, 1 j. en 6 m., Mariastraat.
 Gerardus Tollenaar, geh., 37 j., buiten de Weerd.
 Nicolaas Boudewijn van der Lecq, 32 j., Hospitaal.

den 29 Maart.

Elisabeth Laarman, 12 w., buiten Catharijne.
 Dirkje Patist, 1 j. en 3 m., aan 't Zand.
 Johanna Jacoba Maree, 4 m., Predikheerenstraat.
 Cornelia de Rooij, wed. Jacobus Hermsen, 76 j., Hardebollestr.
 Albertus Wesselo, 1 j. en 6 m., te Jutphaas.

den 30 Maart.

Hendrika van Ree, ong., 22 j., Amerongen.
 Maria Baars, wed. Johannes Kraake, 39 j., Buurkerkhof.

den 31 Maart.

Gerrit van den Bogaart, circa 4 m., aan 't Zand.
 Hendrik Cornelis van Uitert, 1 j. en 8 m., b. de Wittevrouwenp.
 Ingetje Blom, wed. Jan de Heer, 80 j. en 10 m., in de Walsteeg.
 Asselina Hendrika Kuiper, wed. Joseph Sotto, 64 j., Oude Kamp.
 Arie Wenbergen, 3 j., en 4 m., Nicolaasteeg.
 Maria Elisabeth Schneider, huisvr. Jacobus Joseph Antonius Rieff, 42 j., Lange Viesteeg.

**Ziekten en Toevallen waaraan de Overledenen
gestorven zijn :**

Dodgeboren.	7.	Transport.	88.
Verval van krachten.	14.	Longontsteking.	1.
Stuipen.	15.	Bloedbraking.	1.
Klierziekte.	4.	Rheumatische koorts.	2.
Teering.	16.	Pleuris.	1.
Slijmziekte.	3.	Hoofdziekte.	1.
Zenuwkoorts.	2.	Darmontsteking.	1.
Borstkwaal.	6.	Keeltering.	1.
Water in de Borst	1.	Slijmtering.	1.
Longtering.	1.	Ontstekende koorts.	1.
Koortsen.	2.	Hoofd ontsteking.	1.
Water.	4.	Beroerte.	3.
Kanker.	2.	Besloten kolijk.	1.
Subiet.	5.	Gevolgen eener schrik.	1.
Gevolgen der kraam.	3.	Bezetting op 't Water.	1.
Hersenvliesontsteking.	1.	Het zuur.	2.
Bloedspuwing.	1.	Beenziekte.	1.
Gevolgen eener val.	1.	Borsttering.	1.
	<u>88.</u>		<u>109.</u>

**Het getal der Jaren , hetwelk de Overledenen
bereikt hebben , is als volgt :**

	Mann.	Vr.	Tot.		Mann.	Vr.	Tot.
Dodgeboren.	4	3	7.	Transport.	37.	41.	78.
Beneden het jaar.	5	14	19.	Van 50 tot 60 jaar.	3	3	6.
Van 1 tot 10 jaar.	11	8	19.	» 60 » 70 »	4	2	6.
» 10 » 20 »	1	2	3.	» 70 » 80 »	7	7	14.
» 20 » 30 »	6	8	14.	» 80 » 90 »	1	3	4.
» 30 » 40 »	3	2	5.	» 90 » 100 »	1	»	1.
» 40 » 50 »	7	4	11.				
	<u>37</u>	<u>41</u>	<u>78.</u>		<u>53</u>	<u>57</u>	<u>109.</u>

VERKOCHTE VASTE GOEDEREN ENZ.

Den 4 Maart 1843, door den Notaris N. WIGMAN.

Een Uiterwaard groot 14 Bunders 49 Roeden 60 Ellen gelegen onder de gemeente Wijk bij Duurstede in den Wijkerwaardschen polder, onder sectie C, N°. 174 tot en met 180. Verkocht voor *f* 17,200.

Door den Notaris J. H. VAN SCHERMBEEK.

Een Heerenhuis met Tuin gelegen te Utrecht in de Bregittestraat wijk A, N°. 1117 met deszelfs Koetshuis en Stalling op de Nieuwe Kamp, wijk A, N°. 1190. Verkocht voor *f* 16,700.

Den 11 Maart 1843 door den Notaris K. J. SLAET.

Een huizinge, Erf en Grond, gelegen op den hoek van de Westzijde der Wijde Watersteeg en Jacobie kerkhof, wijk C, N°. 566 en 567. Verkocht voor *f* 2,400.

Door den Notaris J. H. VAN SCHERMBEEK.

N°. 1. Een Huis en Erf en nog eene daarbij behorende woning gelegen buiten de Waard even voorbij de Steenenbrug over de Vlier Uilensteeg, wijk M, N°. 144. Verkocht voor *f* 950.

N°. 2. Een Huis en Erf, gelegen als voren, wijk M, N°. 133. Verkocht voor *f* 900.

N°. 3. Een dito gelegen als voren op het zwarte Water, N°. 137. Verkocht voor *f* 360.

N°. 4. Een dito gelegen als voren N°. 138. Verkocht voor *f* 390.

N°. 5. Een dito gelegen als voren N°. 139. Verkocht voor *f* 350.

N°. 6. Drie woningen onder één dak gelegen als voren N°. 139^a, 139^b en 139^c. Verkocht voor *f* 1,410.

Den 23 Maart 1843, door den Notaris

J. H. VAN SCHERMBEEK.

Een Huis, in de gemeente Linschoten, N°. 13. Nots. v. *Zijst*, *f* 4,150. Een Huis en vier Woningen, aldaar, N°. 12 A, B, C, D, Nots. van *Zijst*, *f* 750. Een Huis, ingerigt tot drie woningen, aldaar, N°. 6 A, B, C, *J. Venhof*, *f* 390. Een Huis en Herberg, aldaar, N°. 64, *A. Jenné*, *f* 2,990. 4 B. 37 R. 40 ellen Boomgaard, Tuin en Boschland op Liefoven, *C. Gromwijk*, *f* 5000. 36 R. 20 ellen Bosch op Liefoven, *C. Gromwijk*, *f* 660. Een Peren boomgaard, groot 1 B. 70 R. op Liefoven, Nots. van *Zijst*, *f* 2,140. Een Boomgaard, groot 1 B. 77 R. 70 ellen op Liefoven, *M. van Berkel*,

f 1,700. Een dito; groot 52 R. 50 ellen op Liefoven, *N. Sonneveld*, *f* 815. Tien akkertjes Bouwland op Liefoven, *M. van Berkel*, *f* 810. 3 B. 87 R. 90 ellen Bouw- en Weiland op Liefoven, *C. van Vliet*, *f* 2,350. 9 R. 60 ellen Boomgaard op Liefoven, *S. van der Vlist*, *f* 170. 4 B. 31 R. 90 ellen Tuin en Weiland op Liefoven, *A. Jenné*, *f* 2,600. 4 B. 56 R. 90 ellen Wei- en Hooiland op Rapijnen; 4 B. 8. R. 80 ellen Wei- en Hooiland op Rapijnen, *Mr. O. B. Bisdom van Cattenbroek*, *f* 5,420. 5 B. 91 R. 80 ellen Wei-, Hooi- en Boschland, op Rapijnen, *J. Oskam*, *f* 2,250. 5 B. 51 R. 92 ellen Riet- en Boschland op Rapijnen en Schagen en den Eng, *A. Jenné*, *f* 1,895. Een Huis tot twee woningen ingerigt, N°. 7 A en B op Schagen *L. van der Vlist*, *f* 625. Eene Hofstede, geteekend N°. 12 op Schagen en den Eng, met 14 B. 8 R. 10 ellen Boomgaard en Weiland, *J. Oskam*, *f* 8,000. 4 B. 17 R. 60 ellen Boomgaard, Bouw- en Weiland op IJsselveld over de Vaart, *C. van den Berg*, *f* 2,330. 4 B. 8 R. Bouwland, Elzen- en Waardenbosch op IJsselveld, *A. Roos*, *f* 2,800. 7 B. 63 R. 50 ellen Bouw- Wei- en Hooiland op Mastwijk, Jonkh. *W. J. A. van Romondt*, *f* 2,700. 54 R. 50 ellen Bouwland in de uiterdijken van Mastwijk, *J. Middelman*, *f* 1,000. 1 B. 22 R. Bouwland en Kweekerij in de uiterdijken van Mastwijk, *A. van Vuuren Grz.*, *f* 1,725. 3 B. 71 R. 50 ellen Hooiland op Cattenbroek, *J. Gerzie*, *f* 650. 10 B. 50 R. 60 ellen Bosch-, Wei- en Hooiland op Cattenbroek, *M. van Berkel*, *f* 2,650. 7 B. 63 R. 97 ellen Wei-, Hooi- en Boschl. op Cattenbroek, *G. Spruit*, *f* 2,050. 3 B. 66 R. 10 ellen Wei- en Hooiland op Cattenbroek, *M. van Berkel*, *f* 1,170. Een huis of woning aan den Cattenbroekerdijk, *M. van Berkel*, *f* 520. 3 B. 83 R. 30 ellen Wei-, Hooi- en Boschland op Cattenbroek, *M. van Berkel*, *f* 1,433. 4 B. 64 R. 80 ellen Wei- en Hooiland op Heikop en onder den Ouden Rhijn, *H. B. van Zijll van den Ham* *f* 1,340. 2 B. 84 R. 60 ellen Wei- en Hooiland als voren, *G. Hoogland*, *f* 1,400. 10 B. 61 R. 42 ellen Wei- en Boschland, onder Jutphaas Neder Einde, *C. Schali*, *f* 5,800.

Den 25 Maart 1843, door den Notaris C. J. NAGTGLAS.

Eene Huizinge of woning met Erf en Grond, staande en gelegen binnen Utrecht aan de westzijde van de Catharijnestraat, wijk C, N°. 906. Verkocht voor *f* 560.

Naamlijst

DER

GEBORENEN, HUWELIJKEN EN OVERLEDENEN

BINNEN UTRECHT, IN DE MAAND APRIL 1843.

Geborenen

op

den 1 April.

Anton Michiel, Z. van Mr. Pieter Jacob Ridder van der Does de Bije.

Cornelis, Z. van Jacobus van den Hoeven.

Maria en Geertruida, D. van Arie de Klerk.

Dirk Abraham, Z. van Bartholomeus Eijkelenstam.

Wilhelmina, D. van Willem Hatzmann.

Maria, D. van Dominicus Hazekamp.

den 2 April.

Wilhelmina, D. van Johannes van Maurik.

Hubertus Wilhelmus Henri Pierre, Z. van Pierre Marechal.

Isaac Hendrik Jacobus, Z. van Samuel Adrianus van Lunteren.

Pieter, Z. van Johannes Herfkens.

Johanna Margaretha, D. van Hendrik Nicuwenhoven.

Arres Johannes, Z. van Cornelis Heetveld.

den 3 April.

Anna, D. van Joannes van der Linden.

Philip Gerhardus, Z. van Philip Gerhardus Heitz.

Cornelis, Z. van Hendrik Mostert.

den 4 April.

Cornelia Elizabeth, D. van Christiaan Gerrit Montijn.

Pieter Antoni, Z. van Pieter Antoni Roeperbosch.

Christiaan, Z. van Christoffel Cino.

den 5 April.

Louisa Elisabeth, D. van Albertus Willebrordus Brevelt.

den 6 April.

Theodorus, Z. van Hendrik van den Hoven.

Dirk, Z. van Willem Valk.

Johannes, Z. van Kornelis Ruijs.

Jan, Z. van Thomas Westening.

Jacobus, Z. van Jacobus Hendriks.

Christiaan Anthonie, Z. van Jozephus Johannes Schellink.

Johanna Wilhelmina, D. van Gilles Josephus Lauwers.

Miehiel, Z. van Godefridus de Groot.

Johannes, Z. van Hollart.

Carel, Z. van Jacobus Lagas.

den 7 April.

Johannes Martinus Lodewikus, Z.
van Willem Frederik Vogt.

Hendrika, D. van Johannes van
den Broek.

Cornelis Johannes, Z. van Frederik
Sandkuijl.

Aletta Theodora, D. van Antonie
van den Hemel.

den 8 April.

Wilhelm Philip Gerard, Z. van
Wilhelm Philip Klencke.

Johannes Josephus, Z. van Nico-
laas Ras.

den 9 April.

Hendrika Anna Maria, D. van
Karel Evertsen.

Petronella, D. van Petrus Mock.

den 11 April.

Jacob, Z. van Willem Hogeweg.

Albertus, Z. van Gijsbert Kla-
renbeek.

Barendina Cornelia, D. van Jan
Lamfers.

den 12 April.

Geertruida, D. van Johannes Gijs-
bertus Elsendoorn.

Herman, Z. van Arnoldus van
Broekhuizen.

Willem, Z. van Hendrik van
Gerderen.

Elisabeth Maria, D. van Klaas
van der Werff.

den 13 April.

Andries, Z. van Jacob Andries
Willing.

Johannes Gijsbertus, Z. van Johan-
nes Cornelis van der Heijden.

Jacobus, Z. van Johannes Verheul.

Maria Wilhelmina, D. van Ber-
nard Goswijn Lapidoth.

Bartholomeus Laurentius, Z. van
François Swaters.

Aaltje, D. van Gerardus Rempkens.

den 14 April.

Cornelia Geertruida, D. van Hen-
drich van Berck.

Pieter Johannes, Z. van Dirk
van de Haar.

Christiaan, Z. van Christiaan de
Zwart.

Catharina Cornelia Wilhelmina,
D. van Willem Smits.

den 15 April.

Dirk Jacobus, Z. van Martinus
Uijtermerk.

Margaretha Antoinetta, D. van
Jacobus Burgers.

Franciscus Johannes, Z. van Fran-
ciscus van den Broek.

Wilhelmina, D. van Christiaan
Philips.

Carolina Maria, D. van Lambertus
Gerardus van den Bosch.

den 16 April.

Cornelis, Z. van Klaas van Ginkel.

Hermanus, Z. van Carel Fredrik
Voigt.

David, Z. van David Hipke.

Maria Johanna, D. van Gerrit
Ouwejan.

Petronella, D. van Johannes Mile-
kamp.

Hendrikus Anthonius, Z. van An-
tonie van Oostrum.

Johannes, Z. van Willem Jansen.

Eliza Carolina Agnes, D. van
Martin Dreijer.

den 17 April.

Maria Alida, D. van Antonius Terlingen.

Hermanus Josephus, Z. van Johannes Henricus van den Berg. Wijnanda, D. van Leonardus Bosch.

Maria Wijnanda, D. van Johannes Everardus Linnebank.

Pieter, Z. van Gerrit Jan Bothof.

Johannes Jacobus, Z. van Johannes Jacobus Minjon.

Hendrika Petronella, D. van Melis, Hermanus van Baalen.

den 18 April.

Johanna Hendrika, D. van Hendrikus Wilhelmus van Soest.

Jacobus, Z. van Jan van Luijn.

Henricus Joannes Franciscus, Z. van Franciscus Joannes Hermanus Reijgers.

Margaretha Anna, D. Jan Arend Pieter Beudeker.

Wilhelmina Margaretha, D. van Jan Willem de Hoog.

den 19 April.

Johannes, Z. van Gerardus van Berkel.

Johannes, Z. van Wilhelmus de Groot.

Johannes, Z. van Cornelis Straver. Andrianus, Z. van Johannes van Doorn.

Willem George Frederik, Z. van Jacobus van Hassel.

den 20 April.

Hendrika Hendrina, D. van Hendrikus Carel van Asperen.

den 21 April.

Susanna Anthonia, D. van Hermanus van Dam.

Engelina Cornelia, D. van Isaak Gerwig.

Willemina Cornelia, D. van Jan Cornelis Edema.

Anna Maria Elisabeth, D. van Gerardus Johannes Geesink.

den 22 April.

Geertruida Johanna, D. van Martinus Tieland.

Bernardus, Z. van Jan Storm.

Johanna Cornelia, D. van Melchior van Rooijen.

Johannes Hendrikus, Z. van Johannes van den Heuvel.

den 23 April.

Petronella, D. van Johannes Terlingen.

Stephania Maria, D. van Thomas van der Steen.

Johannes, Z. van Dirk Stoker.

Johannes Anthonie, Z. van Jan Verhaar.

Helena, D. van Gerrit van Eijndhoven.

den 24 April.

Willem, Z. van Wouter van Buuren.

Johannes, Z. van Hendrik Wilhelm Flik.

Anton Christiaan, Z. van Jan Christiaan Flentge.

Joachim Volkerus Markus, Z. van Daniel Bernardus van Koot.

den 25 April.

Albertus, Z. van Abertus Vlaanderen.

Wilhelmus Anthonius, Z. van
Antonij de Groot.

Jacoba Theodora, D. van Mr.
Willem Jacob van Hoijtema.

den 26 April.

Marinus, Z. van Johannes Carel
Bakker.

Anthonius Aloisius, Z. van Wil-
helmus Petrus Martinus van
Odijs.

Peel, Z. van Jelle Mars.

Ida Catharina Maria, D. van
Hubertus Cornelis Antonius
Leopoldus Fock.

den 27 April.

Daniel, Z. van Anthonij Steenbeek.

Jacobus Johannes, Z. van Jacobus
Johannes Coesijns.

Petronella, D. van Marinus Cruijs.

den 28 April.

Jacobus, Z. van Jacobus Schuurman.

Anna Sophia, D. van Johann

Christoffer Hendrik Fredrik
Saalmann.

Christiaan, Z. van Joseph van
Baalén.

den 29 April.

Alberta Johanna, D. van Lam-
bertus van Balkom.

Johannes Theodorus, Z. van Jo-
annes Hendricus Schuwer.

Maria Gerarda, D. van Jan Aret.

Elisabeth, D. van Christianus
Fulker.

den 30 April.

Johanna, D. van Joannes van Hecs.

Mijndert, Z. van Mijndert Hen-
stedt.

Carolina Christina, D. van Elisa
Willem van Galen.

Cornelis, Z. van Michiel de Groot.

Cornelia Hendrika Christina, D.
van Johannes de Winter.

Cornelis, Z. van Joseph de Kruijf.

GEBORENEN 143, waaronder 19 Onechten:

Voltrokken Huwelijken

o p

den 5 April.

Jacobus Monné, Oppasser, wed.,
43 j., en Anna Maria de Win-
ter, Naaister, wed., 47. j.

Cornelis van Lente, Schipper,
23 j., en Willemina Sophia
Verloop, zonder beroep, 22 j.

den 13 April.

Leonard von Söbsten, Rijks Ont-
vanger te Zevenhuizen, Zuid-
Holland, 30 j., en Maria Anna
Francke, zonder beroep, 24 j.

den 19 April.

Jan Hessing, Heel- en Vroed-
mecster, 22 j., en Francina
Luth, zonder beroep, 36 j.

Pieter Albertus van Buijtendijk,
Winkelier, 30 j., en Jacoba
Hendrika Bol, zonder beroep,
23 j.

Jan Wijnand Cornelis de Man,
Kleermaker, wed., 32 j., en
Hendrica Catharina Klip, zon-
der beroep, 37 j.

Anthonie van Doorn, Touwslager,
30 j., en Metje van Tuijl,
Werkster, wed., 49 j.

Gerardus Albertus Kraan, Lood-
gieter, 29 j., en Theodora
Glasina Swanink, zonder be-
roep, 23 j.

Hendricus van Blaricom, Stuka-
door, 23 j., en Aartje de Hul,
zonder beroep, 24 j.

Antonie van der Sluis, Koopman,
18 j., en Fijgie Mook, buiten
beroep, 23 j.

Josua Cornelis van Duijl, Rijks
Ambtenaar te Rotterdam, 27 j.,
en Hendrika Catharina Schnei-
ders, buiten beroep, 20 j.

den 26 April.

Dirk Willem van Engelen, Geëmp.
bij 't Provinciaal Gerechtshof,
35 j., en Petronella van Kampen,
buiten beroep, 23 j.

Antonie Uijtewaal, Timmerman,
28 j., en Jannigje van Dijk,
zonder beroep, 28 j.

Antonij Lamie, zonder beroep,
27 j., en Elisabetta Hendrika
Losing, zonder beroep, 33 j.

Jan Mulder, Bediende, 22 j., en
Dorothea Burgerhout, Koop-
vrouw, 21 j.

Johannes Jacobus Verheul, Werk-

man, 23 j., en Willemina Dagen, Dienstmeid, 28 j.
 Willem van Bunnik, Kuiper, wed., 51 j., en Anna Catriena le Mat, Werkster, wed., 47 j.
 Cornelis Vermaak, Bezembinder, 27 j., en Neeltje van Muiden, buiten beroep, wed., 36 j.
 Johannes van Rooijen, Kleerbleeker, 22 j., en Gijsberta Engberts, buiten beroep, 21 j.
 Dirk Straatman, Schipper, 21 j.,

en Maria van-Roijen, buiten beroep, 22 j.

den 27 April.

Herrmann Volkmar Emil Klapp, 1sten Luitenant bij den Generalen Staf, Adjunct van den Chef van den Staf van de 2de divisie Infanterie. 34 j., en Frederique Stoecker, Particuliere, 24 j.

TE ZAMEN 21 PAREN.

Overledenen

op

den 1 April.

Maria van Vulpen, huisvr. van Henk Agterberg, 27 j., te Zeijst.
Geertrui Okkers, wed. van Willem van der Weichsel, 91 j., buiten Catharijne.

den 2 April.

Cornelia van den Hooven, circa 3 m., buiten de Weerd.
Philippus Johannes Tollenaar, 3 j. en 10 m., aan 't Zand.
Johannes Verkerk, 4 j., Korte Viesteeg.
Clara Magdalena Jeannette Bernardina Baronnesse thoe Schwartzsenberg en Hohenlansberg, ong., 36 j. en circa 4 m., Muntstraat.

den 3 April.

Louisa d' Ouest, ongeh., 52 j., Catharijnestraat.
Hendrik Mica, 11 d., Korte Elisabethstraat.
Hendrik Knoppers, 20 j., Hospitaal.
Anthonij van Dam, 11 d., buiten Catharijne.
Cornelia Marchal, huisvr. van Willem de Kok, 22 j., Steenweg.
Huberta de Geest, huisvr. van Johannes van der Linden, 34 j., buiten Tolsteeg.

den 4 April.

Cornelie Marie Elisabeth Terwogt, ong., 26 j., Jufferstraat.
Susanna Aletta Boomer, 2 j. en 2 m., buiten de Weerd.
Adriana van Balkom, huisvr. van Roelof van den Ham, 72 j., buiten de Weerd.
Aagje Hartog de Jong, wed. van Jacob Levie Pinto, 70 j., Varkenmarkt.
Emmerina Fiers van Wijnandsbergen, ong., 84 j. en 6 m., Walsteeg.

den 5 April.

Jan Dirk Willem Koentz, 3 j. en 5 m., Oud-Munsterkerkhof.
Johannes Hendrik Saveur, 3 m., Buurkerkhof.

den 6 April.

Levenl. aang. Zoon van Willem Scheer, Geertruidabrug.
Gerrigje Jannigje Wilhelmina van Oostrom, 3 m., Zandstraat.
Maria Theodora Verhaaf, huisvr. van Andries Makkée, 51 j., Watersteeg.

den 7 April.

Wilhelmina Polsbroek, 3 m., aan 't Zand.

den 8 April.

Thomas Hendricus Johannes Vöeking, 7 w., Loefbergmakerstraat.
Cornelia Frederika Mostert, 6 m., Springweg.

den 9 April.

Alida Rantzen, ong., 35 j., Pelmolen.
Dirk van Tienhoven, geh. 65 j., Vischmarkt.

den 10 April.

Jacobus Marinus Johannes de Jong, 13 j. en 2 m., Veenstraat.
Johannes Bernardus Holterman, 2 m., plein Vredenburg.
Hendricus Rijnders, wed., 80 j., Schalkwijksteeg.
Johanna Geertruida Margaretha Kleijn, 2 m., Beijerbrug.
Levenl. aang. Dochter van Hendrik Sakkers, Loefbergmakerstraat.

den 11 April.

Pieter Johannes Straatman, wed., 86 j. en 6 m., plein Vredenburg.
Hendrik van der Stroom, geh., 54 j., Magdalenasteeg.
Hendrik Meelen, 6 j. en 9 m., buiten de Weerd.

den 12 April.

Elizabeth Mollas, ong., 67 j., Achter de Twijestraat.
Catharina Antoinetta Cohu, 6 m., Korte Minnebroederstraat.
Nicolaas Walman, 2 j. en 7 m., buiten de Wittevrouwenpoort.
Margaretha Cornelia van Berkel, wed. van Hendrikus Wiardus Arnold, 42 j., Voorstraat.

den 13 April.

Abraham Wouters, 7 m., Twijestraat.

den 14 April

Hendrina van der Bie, wed., van Jan van der Meulen, 74 j., Kromme Nieuwe Gracht.
Hendrikus van der Meden, ong., 56 j., M ssegast.
Geertruij Nullen, ong., 37 j., Zilversteeg.

Anthonia Maria Ditmars, ong., 32 j., buiten de Weerd.

den 15 April.

Johanna van Blaricom, wed. van Nicolaas Magijn, 83 j. en 11 m., aan de Walsteeg.
Geertje van Blarcum, huisvr. van Huijbertus Koisten, 29 j., Wittevrouwenstraat.

Jacob Verhaar, wed., 66 j., Veenstraat.

den 16 April.

Hendrik Salet, wed., 86 j., Bergstraat
Johanna Machtilda Rijnbout, ong., 37 j., Minnebroederstraat.
Theodora Drinkenburg, huisvr. van David Franciscus van Dijk, 30 j., Jacobiebrug.

den 17 April.

Johannes Hendrikus Murkens, geh., 56 j., Loefbergmakerstr.
Jaantje Kales, huisvr. van Frans Donkers, 46 j., te Heesbeen, provincie Noord-Brabant.
Maria de Kleik, 16 d., buiten de Weerd.

Stephanus Kraner, 12 w., buiten Tolsteeg.

Petronella Hoever, 7 m., Magdalenasteeg.

den 18 April.

Aaltje Elisabeth Sutherland, 4 m., Bagijnsteeg.

Willem Krijgsman, 2 d., ABC straat.

Maria van der Stroom, wed. van Christiaan Kortree, 54 j., Zwaansteeg.

Arie de Liefde, geh., 48 j., Zandbrug.

den 19 April.

Victor Drie, 3 w., Bakkersteeg.

Jan Leendert Delzenne, 63 j., in de Twijestraat.

Elisabeth van Maurick, wed. van Matthijs Corvezee, 70 j., Bakkerbrug.

Jacobus Verheul, 6 d., buiten de Weerd.

den 20 April.

Geurt van Doorn, ong., 37 j., buiten de Weerd.

Johannes Jacobus Balledux, 1 j. en 10 m., in de Twijestraat.

den 22 April.

Henrietta Lamberdina Bartels, 4 w., Boterstraat.

Maria Zwaantje van Ligtenberg, 6 j., Hooge Jacobijnestraat.

Levenl. aang. Dochter van Nicolaas Hooglander, buiten Tolsteeg.

den 23 April.

Helena Muljert, ong., 59 j., Schalkwijksteeg.

Hartman de Graaf, geh., 74 j., Keukenstraat.

den 24 April.

Dirkje Verheem, wed. van Johannes Hoogeveen, 63 j., Mariastraat.

Hendrik Adam Boonemeijer, ong. 37 j., Jufferstraat.

den 25 April.

Antonia van den Hooven, wed. van Johannes Klaarenbeek, 65 j., buiten de Weerd.

Frederik Soeten, geh., 55 j., Vinkenburgsteeg.

den 26 April.

Anna Boom, 19 d., Paauwsteeg.

Dirk Leunen, 1 j. en circa 2 m., buiten de Weerd.

den 27 April.

Bastiaan Stempfoort, ong., 22 j., Catharijnesteeg.

Maria Christina Mur, 11 m., van Wijckskade.

den 28 April.

Johanna Carolina Wehrkamp, huisvr. van Johann Godtfried Heinrich Göhring, 67 j., Geertruidabrug.

Hendrik Iking, ong., 23 j., te Maarssen.

Dirkje Everarda Hermanna Linschoten, 8 w., Lange Smeesteeg.

Friederich Haas, ong., 24 j.,
Achter de Twijestraat.

Egbertus Johannes Geertruidus
Engelbarts, 7 m., Vuilesloot.

den 29 April.

Cornelis van Steijn, geh., 42 j.,
Predikheerenstraat.

Christina Crats, huisvr. van Jo-
hannes Jacobus Leeftang, 32 j.,
Springweg.

Johannes Bernardus Determan,
1 m, Korte St. Jansstraat.
Levenl. aang. Dochter, (onecht).

den 30 April.

Geertruida van Schaik, wed. van
Cornelis Penneweerd, 40 j.,
buiten Tolsteeg.

Helena Zegveld, huisvr. van Gerrit
van der Wurf, 70 j., buiten
de Wittevrouwenpoort.

OVERLEDENEN 89.

Ziekten en Toevallen waaraan de Overledenen gestorven zijn :

Dodgeboren.	4.	Transport.	69.
Verval van krachten.	11.	Kinkhoest.	1.
Staipen.	16.	Borsttering.	1.
Tering.	14.	Verzwakking.	3.
Slijmziekte.	1.	Ontstek. in de Ingewanden.	1.
Zenuwkoorts.	1.	Verbrand.	1.
Borstkwaal.	5.	Tanden.	2.
Koortsen.	2.	Beroerte.	1.
Water.	5.	Aansteking aan 't Hart.	1.
Zenuwberoerte.	1.	Bloedspuwing.	1.
Congestie naar 't Hart.	1.	Kanker.	1.
Longontsteking.	1.	Water in de Borst.	2.
Het zuur.	2.	Slijmtering.	1.
Gevolgen der kraam.	3.	Pleuris.	2.
Bloedstorting.	1.	Keeltering.	1.
Subiet.	1.	Hoofdwond.	1.
	<u>69.</u>		<u>89.</u>

Het getal der Jaren, hetwelk de Overledenen bereikt hebben, is als volgt :

	Mann.	Vr.	Tot.		Mann.	Vr.	Tot.
Dodgeboren.	1	3	4.	Transport.	28.	34.	62.
Beneden het jaar.	11	14	25.	Van 50 tot 60 jaar.	4	4	8.
Van 1 tot 10 jaar.	7	2	9.	» 60 » 70 »	3	4	7.
» 10 » 20 »	1	»	1.	» 70 » 80 »	1	5	6.
» 20 » 30 »	4	4	8.	» 80 » 90 »	3	2	5.
» 30 » 40 »	2	8	10.	» 90 » 100 »	»	1	1.
» 40 » 50 »	2	3	5.				
			<u>28-34-62.</u>				<u>39-50-89.</u>

VERKOCHTE VASTE GOEDEREN ENZ.

Den 1 April 1843, door den Notaris G. H. STEVENS.

Een buiten verblijf, tot Fabriek ingerigt met Heeren Huizinge, Pakhuizen, Woningen, Fabriekgebouwen, Tuinen en Bouwgronden te zamen groot 3 Bunders 40 Roeden 90 Ellen, staande en gelegen in de Gemeente van den Ouden-Rijn, aan den Straatweg en de Leidsche Vaart, tegen over de Buitenplaats Oog in Al. Verk. voor *f* 7,500.

Den 8 April 1843, door den Notaris M. WIGMAN.

N°. 1. Eene Huizinge, Erf, Grond en Schuur genaamd Ruimzigt, gelegen te Utrecht in de Lauwenrecht ten Oosten van den Kwakeldijk. Verkocht voor *f* 1,050.

N°. 2. Een Huis of Woning, gelegen te Utrecht aan de Oostzijde van de Loefbergmakerstraat, wijk H, N°. 282. Verkocht voor *f* 400.

N°. 3. Eene Huizinge, Erf en Grond, staande en gelegen te Utrecht aan de Westzijde van de Lijnmarkt, wijk E, N°. 54. Verkocht voor *f* 3,350.

Den 15 April 1843, door den Not. J. H. VAN SCHERMBEEK.

N°. 1. Een huis met Grond, ingerigt tot eene Broodbakkerij, staande en gelegen buiten de Weerd aan de Oostzijde van de Kolk der Sluis, wijk M, N°. 90. Verkocht voor *f* 1,625.

N°. 2. Vijf Woningen met derzelver Gronden, staande en gelegen buiten Catharijne, Zuidwaarts achter den Molen de Kat, wijk L, N°. 86^a tot en met 86^c. Verk. voor *f* 1,830.

Den 22 April 1843, door den Notaris G. H. STEVENS.

De Tiend genaamd de nieuwe Vreemd Tiend, gelegen onder Leusbroek, Gemeente Leusden nabij Amersfoort, ongeveer 221 Bunders Land, en

De Tiend genaamd de Oude Vreemd Tiend, gelegen als voren, ongeveer 128 Bunders Land, te zamen verkocht voor *f* 22,950.

De Tiend genaamd het 2de Blok van het Kerk eind, anders gezegd het Lage Kerkeneind of het Geinblok, gelegen onder Soest ongeveer 412 Bunders Land. Verk. voor *f* 9,840.

Door den Notaris J. C. DWARS.

Eene Huizinge met Erf en Grond, staande en gelegen aan de Noordzijde van het Domskerkhof, wijk F, N°. 298. Verkocht voor *f* 5,150.

Naamlijst

DER

GEBORENEN, HUWELIJKEN EN OVERLEDENEN

BINNEN UTRECHT, IN DE MAAND MEI 1843.

Geborenen

op

den 1 Mei.

Frederik Adrianus, Z. van Johannes Friedericus Sabinus van Sorgen.

Catharina Sibilla, D. van Cornelis Hoogeveen.

Gerardus Josephus Victor, Z. van Hendricus Remigius Jansen.

Maria Christina Johanna, D. van Jacobus Kraat.

Margaretha Maria, D. van Arend van Boeijen.

den 2 Mei.

Gesina Maria, D. van Jan Richter Lotz.

Josina, D. van Joseph Fredrick Willem Keupe.

den 3 Mei.

Johannes Baptist, Z. van Johannes Baptist Coevoet.

Henrietta Christina, D. van Gerardus Vollmuller.

Maria Magdalena Jacoba, D. van Hermanus van der Heijde.

den 4 Mei.

Neeltje, D. van Pieter van Heems.

den 5 Mei.

Willem Matthijs, Z. van Friedrich Wilhelm Bartmann.

Wilhelmina, D. van Arie Adrianus Galesloot.

Wilhelmina, D. van Hendrik van Montfoort.

Aletta Maria, D. van Pieter Maarschalkerveerd.

Frederik Johannes, Z. van Johannes Fredrik Selders.

Elisabeth Johanna, D. van Ernst Fredrik Antonie Reder.

den 6 Mei.

Johan Hendrik Elmert, Z. van Jochem Ultee.

Maria Antoinetta, D. van Lambertus Tollenaar.

Frederik Johannes, Z. van Johannes Rijsenbach.

Anthonic, Z. van Hendrik Nahuijs.

Elisabeth Jacoba Johanna, D. van Gerrit Houtman.

den 7 Mei.

Elisabeth Wilhelmina Margaretha, D. van Wielmpie Benjamin Perlée.

Franciscus Frederikus, Z. van Franciscus Henricus Ebbing.

Bartje, D. van Gerrit Oostendorp.

Catharina, D. van Matthijs Willemsse.

den 8 Mei.

Maria, D. van Johannes Vos.

den 9 Mei.

Pieter, Z. van Johannes de Mari.
 Aletta Emelia, D. van Cornelis
 Gerardus Diemel.
 Maria Jacoba, D. van Hendrik van
 Luijn.

den 10 Mei.

Johanna Maria, D. van Hendrikus
 de Vos.
 Johanna Maria, D. van Willem
 Verheul.
 Magdalena Hendrika Elisabeth, D.
 van Aard Azia Huijsterman.

den 11 Mei.

Hermanus, Z. van Elias Manus.

den 12 Mei.

Elisabeth Hendrika, D. van Theo-
 dorus van Empelen.
 Catharina Elisabeth Johanna, D.
 van Cornelis Pieter van Rijn.
 Jannetje, D. van Hein Oosterbroek.
 Maria Wilhelmina Hendrika, D.
 van Antonie van Schaik.
 Maria Johanna, D. van Willem van
 Zutphen.

den 13 Mei.

Evert, Z. van Hendrik Staal.
 Abraham Gerrit Hendrik, Z. van
 Abraham Gerrit Hendrik Kuijper.
 Aartje en Angenieta Christijana,
 Dochters van Hendrik Kolling.
 Jacobus, Z. van Jacobus de Winter.

den 14 Mei.

Adriana, D. van Johan Willem
 Berger.
 Hendrika, D. van Cornelis van
 Hardeveld.

Petronella Johanna, D. van Fre-
 derik Tegeler.

Gerardus, Z. van Cornelis van der
 Linden.

Christina Adriana, D. van Hen-
 drikus Antonius van Baren.

Christiaan Alexander, Z. van
 Glaudi Vreeswijk.

Anthonia, D. van Hendrik Visch.

Wilhelmus Martinus, Z. van Leen-
 dert Broers.

den 15 Mei.

Joseph, Z. van Johannes van der
 Horst.

Johannes, Z. van Hermanus Jo-
 annes Sloten.

Dirk, Z. van Bernardus Hendricus
 Ockeloen.

Jannigje Elizabeth, D. van Jan
 van Ingen.

den 16 Mei.

Aloisius Nicolaus Joannes, Z. van
 Nicolaus Joannes Maassen.

Johannes, Z. van Derk de Lang.

den 17 Mei.

Gerardus Johannes, Z. van Jo-
 hannes Muizert.

Johannes Wilhelmus, Z. van Ge-
 rardus Wilhelmus Cremer.

Hermanus, Z. van Cornelis Otto.

Elisabeth, D. van Nicolaas Hulst.

den 18 Mei.

Petrus Anthonius, Z. van Bernard
 Henrich Hoffman.

Anna Maria Geertruida, D. van
 Christiaan Frederik Klokke.

Gerardus, Z. van Ernst Henrich
 Meijer.

den 19 Mei.

Catharina Dirkje Hermina, D. van Charles Jacobus van Asperen.
Geertruij Petronella, D. van Leendert Westmaas.

den 20 Mei.

Hendrik, Z. van Fredrik van der Stroom.
Johanna Sara, D. van Jan Prijs.

den 21 Mei.

Johannes Marinus, Z. van Johannes Hermanus du Buf.
François Henri, Z. van Antoine Le Gras.
Maria Josina, D. van Roelof Cornelis Groot.
Gerrit, Z. van Steven van den Brink.

Wilhelmina Catharina, D. van Wijnand van Oostrum.

den 22 Mei.

Johanna, D. van Theodorus Johannes van Everdingen.
Marcelis Leonardus, Z. van Petrus Antonius Kocken.
Theodoor Willem, Z. van Agnites Vrolik.

den 23 Mei.

Wilhelmus Johannes, Z. van Wilhelmus Vermeulen.
Agnes Theresia, D. van Hendrikus Franciscus van Kessel.
Pieter Johannes, Z. van Coenraad Ferdinand Everaars.
Johanna Essalina, D. van Maarten Vroon.

den 24 Mei.

Helena Maria Dorothea, D. van Johannes Gabriel Franciscus Kock.

Cornelia, D. van Gerhardus Mooren.

Petronella Johanna, D. van Cornelis Oomens.

Hendrik, Z. van Joannes van Dalem.

Anton Bouwrens, Z. van Geert Francis.

Wilhelmina, D. van Jacobus Koopman.

den 25 Mei.

Drikus, Z. van Casparus Klinkenberg.

Hendrikus Albartus, Z. van Hendrikus Albartus Blomenberg.

Eugenie Alexandrine Wilhelmine, D. van Wilhelm Antonius Carré.

den 26 Mei.

Petrus Johannes, Z. van George Adolph de Haart.

Adriaan, Z. van Petrus Staal.

Susanna Everdina, D. van Theodor Gerhard Reintjes.

Johannes, Z. van Willem Engbers.

den 27 Mei.

Johanna, D. van Jacobus Kronenburg.

Hendrika, D. van Jan Willem Tienhoven.

Johannes Albertus Gerardus, Z. van Gerardus Henricus van der Stroom.

Gerrit Hendrik, Z. van Gerrit Hendrik Blotkamp.

Harco Hilarius, Z. van Mr. Johan Hora Siccama.

den 28 Mei.

Catharina, D. van Sebastiaan van Ingen.

den 29 Mei.

Hendrik Cornelis, Z. van Cornelis Crous.

Henri Leonard, Z. van Ernst Frederik Antonie Johannes Herminghuijsen.

Maria Elisabeth, D. van Johannes Franciscus Poessenouw.

den 30 Mei.

Josephus Andreas, Z. van Andries Vervoort.

Anthonia, D. van Petrus Straatman.

den 31 Mei.

Casper, Z. van Gerardus Johannes Klutz.

GEBORENEN 120, waaronder 14 Onechten:

Voltrokken Huwelijken

op

den 3 Mei.

Gijsbert van Esveld, Broodbakker, 31 j. en Fransina Maria Jacoba van der Zant, zonder beroep, 30 j.

Johannes van Olderen, Hoedenmaker, weduenaar, 34 j. en Hendrika Barendina Lambers, Dienstbaar, 31 j.

Johannes Hendricus Caro, Kantoorbediende, 29 j. en Sara van den Heuvel, Dienstbaar, 25 j. Franciscus Eppings, Bediende, 25 j. en Maria Elisabeth van der Hout, Dienstbaar, 34 j.

Willem Frederik Rijnhart, Schilder, 21 j. en Cornelia Louiza Dassen, Naaister, 23 j.

Willem Monnet, Organist, 48 j. en Gerritjen Dekker, Dienstbaar, 38 j.

Bernardus Cornelis de Kort, Bediende, 30 j. en Catharina van Hoorn, Dienstbaar, 26 j.

Antonij Hasenbos, Timmerman, 25 j. en Dirkje Arnee, buiten beroep, 25 j.

Abraham van Schoik, Borstelmaker, 26 j. en Willemeintje van Veldhuizen, Dienstmeid, 32 j.

Johannes Valentijn Heijsser, Kleermaker, weduenaar, 42 j. en Susanna Stoeder, buiten beroep, 38 j.

Arend Jansen, Bediende, 32 j. en Catharina Reinboud, buiten beroep, 28 j.

Jacobus Schadee, Schoenmaker, 38 j. en Maria Bucher, Dienstbaar, 46 j.

Hendrik van Spankeren, Wagenmaker, 28 j. en Helena Willemmina Lavoer, Dienstbaar, 26 j.

Hendrik Johannes van Egdom, Wolkammer, 26 j. en Alida Luca, zonder beroep, 30 j.

Pieter Cornelis Wijnands, Schoenmaker, 32 j. en Cornelia Chris-

- lina van Leersum, Dienstbaar, 34 j.
- Cornelis Stork, Tuinman, 32 j. en Megteld Lena Brandon, Dienstbaar, 33 j.
- Albartus Du Pree, Koopman, 24 j. en Adriana Hendrina Bonebakker, Dienstbaar, 24 j.
- Arnoldus Beumken, Blikslager, 29 j. en Bernardina Uijlenbroek, Dienstbaar, 24 j.
- Johannes Ignatius de Bie, Loodgieter, 32 j. en Elizabet Dashorst, Dienstbaar, 34 j.
- Isaak Jacobson, Koopman, 31 j. en Eva Meijer de Jong, buiten beroep, 19 j.
- Pieter van Loverden, Kaarsenmaker, 28 j. en Elisabeth La Croix, Naaister, 25 j.
- Joannes Gerardus de Bruijn, Klompenmaker, 34 j. en Adriana Oostendorp, buiten beroep, 22 j.
- Jacobus Kerkhof, Kleermaker, 37 j. en Gerrigje van Zoelen, Breidster, 19 j.
- Jan Essenberg, Barbier, 24 j. en Johanna Hendrika van Doorn, Naaister, 17 j.
- den 10 Mei.*
- Steven van Sterkenburg, Kopergieter, weduenaar, 27 j. en Hendrica van Gennip, Dienstmeid, 28 j.
- Gijsbertus van der Linden, Hovenier, 23 j. en Maria Derksen, Dienstmeid, weduwe, 30 j.
- Hermanus Hendricus van der Wofsten, Tuinman, 37 j. en Anna Elisabeth Overman, Dienstmeid, 36 j.
- Marinus Credoe, Kleermaker, 23 j. en Cornelia Linschooten, Naaister, 25 j.
- Jacobus Smit, Barbier, 26 j. en Willemijntje Zijtveld, Dienstmeid, 31 j.
- Johannes Theodorus Harmanus Kloek, Sergt. Majoer bij 't 9 Reg. Inf., 25 j. en Sophia Anna Geertruida Verburgt, buiten beroep, 21 j.
- Wouter Weldam, Arbeider, 23 j. en Jannetje Straver, Werkster, 24 j.
- Hendrik van der Wal, Kleermaker, 20 j. en Catharina de Bie, Breidster, 19 j.
- Johannes Hildebrand, Arbeider, 22 j. en Helena van Rossum, Dienstmeid, 23 j.
- Jan Teunis Wigt, Kaarsenmaker, 36 j. en Teunisje van Voorthuizen, Naaister, 27 j.
- Hermanus Luca, Kleermaker, 26 j. en Willemken Wansink, buiten beroep, 24 j.
- Johannes Casparus Rietman, 's Rijks en Gemeente-Ontvanger, 40 j. en Maria Sophia Margaretha van der Linden, buiten beroep, 34 j.
- Jacobus Coevoet, Kuiper, 28 j. en Catharina Faber, Dienstmeid, 26 j.
- den 17 Mei.*
- Nicolaas de Ligt, Schoenmaker, 26 j. en Anna Maria Antoinetta Reballio, zonder beroep, 26 j.

Johannes Smit, Metselaar, 23 j.
en Catharina Wildschut, Dienst-
meid, 27 j.

Johannes Sakkers, Schilder, 22 j.
en Elisabeth Johanna Wilkes,
Werkster, 23 j.

Wilhelmus Anthonius Geelen,
Koetsier, 20 j. en Christina Maria
Kouthuis, buiten beroep, 23 j.

Jan van Frankenhuijzen, Rijtuig-
schilder, 26 j. en Gerarda Adria-
ana Spierenburg, buiten be-
roep, 23 j.

Goijert de Groot, Melkverkooper,
29 j. en Anna Miltenburg, Melk-
verkoopster, 28 j.

Johannes Weegenaar, Schrijnwer-
ker, 28 j. en Martijntje Visser,
buiten beroep, 23 j.

Johannes Mok, Bleekersknecht,
31 j. en Elisabeth Greven, Blee-
kersmeid, 27 j.

Jan van Vonno, Metselaar, 24 j.
en Cornelia Goossen, Naaister,
28 j.

Evert van Remmerden, Bezem-
binder, 21 j. en Gerretje van
Uwven, Naaister, 32 j.

Eliazer Abraham Bego, Koopman,
26 j. en Susanna van Wijnber-
gen, buiten beroep, 20 j.

den 18 Mei.

Folkert van Eijck, Koopman in
granen, weduenaar, 50 j. en
Johanna Francina Proot, zonder
beroep, 44 j.

Adrianus Jacobus Bos, Onderwijzer,
27 j. en Elisabeth Hendriks,
zonder beroep, 32 j.

den 24 Mei.

Hendrik Stephanus Scheepes,
Wijndrager, 31 j. en Jesina
Kool, Dienstmeid, 30 j.

Joannes Jans, Werkman, 33 j. en
Joanna Maria Kant, Koopvrouw,
33 j.

Johannes van Charldorp, Bediende,
26 j. en Johanna Alida Terweij,
zonder beroep, 28 j.

Berend Hendriks Gort, buiten be-
roep, 27 j. en Johanna van der
Meiden, Werkster, 23 j.

Pieter Claasz, Koopman, 55 j. en
Geertje Leenderts, Naaister, 40 j.

Arie van der Geer, Jager, 30 j. en
Hermina Gerdina van Stuiven-
berg, buiten beroep, 35 j.

Johannes Woerst, Rijtuig-schilder,
35 j. en Geertrui Katharina Rig-
ter, Dienstmeid, 33 j.

Vincent Antonie van Dolder, Bode
van een begrafenis fonds, 27 j.
en Charlotta Houdijk, Naaister,
22 j.

Hendrik Kool, Blaauwverwer, 29
j. en Hermina van Dort, Hove-
nierster, 30 j.

Wijnand van Beest, Schilder, 20
j. en Antonia Sabel, buiten be-
roep, 20 j.

Hendrik Fredrik Ceulen, Sergt. bij
't 9 Reg. Inf., 29 j. en Maria
Preiniger, Naaister, 32 j.

den 31 Mei.

Barnardus Elbertse, Werkman, 27
j. en Sijntje Vroonhof, Naaister,
30 j.

Hendrik Maarschalkerveerd, Ar-

beider, 25 j. en Maria van Veen, Dienstmoid, 27 j.	22 j. en Maria Ras, buiten be- roep, 20 j.
Joannes Winken, Sleper, 41 j. en Anna Maria Elisabeth van Rens- woude, buiten beroep, 40 j.	Hendrik Schoonhoven, Timmer- man, 28 j. en Aletta van der Burg, Werkster, 19 j.
Isaak Vermaak, Bezembinder, 24 j. en Maria Johanna Griessen, Werkster, 21 j.	Johannes Jacobus van Zutphen, buiten beroep, 24 j. en Anna van Slochteren, buiten beroep, 30 j.
Lammert de Bruijn, Koperslager,	

TE ZAMEN 68 PAREN.

Overledenen

op

*den 1 Mei.*Johanna Oostveen, ongeh., 69 j.,
Stroosteeg.Willem van Deudekom, geh., 79
j. en 9 m., buiten Tolsteeg.Geertruida de Klerk, 1 m., buiten
de Weerd.*den 2 Mei.*Theodora Barendina Geertruida
Sijben, 2 j. en 4 m., Potterstraat.Francina Collinet, 11 w., buiten
de Weerd.*den 3 Mei.*Neeltje Blonk, wed. Ambrosius
Stekelenburg, 42 j., buiten
Tolsteeg.Henri Dominique Zambaux, on-
geh., 23 j., Kromme Nieuwe
Gracht.Maria Cornelia Jansen, 11 w.,
buiten de Weerd.*den 4 Mei.*

Twee Levenloos aangegeven Zonen

van Bernard Jaques Cornelis
Rijnders, buiten Witte vrouwen.
Adrianus Wilhelmus van den
Berghe, 3 m., Zuilenstraat.*den 5 Mei.*Hendrikus Verhoef, geh., 64 j.,
buiten Wittevrouwen.Gerrit Hendrik Blotkamp, 6 j. en
3 m., Donkerstraat.Johanna Verheul, ongeh., 69 j.,
buiten de Weerd.Anna van der Linden, 1 m.,
buiten Tolsteeg.Cornelis Kraan, geh., 71 j. en 9
m., Predikheerenstraat.*den 6 Mei.*Jan Hendrik Makkink, geh., 64 j.,
Regulierbrug.Nicolaas de Ruijter, 5 j. en 2 m.,
buiten de Weerd.*den 7 Mei.*Levenl. aangeg. Dochter van Hen-
drik Cornelis Knops, Springweg.

den 8 Mei.

Arie van der Plaats, geh., 35 j.,
Plein Vredenburg.

Levenl. aangegeven Zoon (onecht).

Johannes van Putten, geh., 51 j.,
Achterweg.

den 9 Mei.

Hendrik Rietveld, 12 j., Malie-
baan.

Petrus van Straalen, geh., 70 j.,
Stroosteeg.

Eva Smithuizen, huisvr. van
Christiaan Frederik Gezel, 53 j.,
Hooge Jacobijnestraat.

den 10 Mei.

Marinus Peeters, ongeh., 27 j.,
Zandstraat.

den 11 Mei.

Joanna Maria Schulte, 2 m.,
Lange Nieuwstraat.

Hermanus Klarenbeek, ongeh.,
33 j., Blaauwcapel.

Levenloos aangegeven Dochter van
Dirk van Wijk, buiten Tolsteeg.

Hendrika Hulsmán, 2 j. en 8 m.,
buiten de Weerd.

Levenloos aangegeven Dochter van
Bernardus Verheul, Zandbrug.

den 12 Mei.

Adriana Schotel, huisvr. van Dirk
Coenraad, 68 j., Zilversteeg.

Wilhelmina van Woerkom, huisvr.
van Johannes van der Lingen,
66 j., Kort Rozendaal.

Johan Friedrich Schwaan, geh.,
43 j., Zandstraat.

den 13 Mei.

Beata Louisa Sommer, huisvr. van

Willem Gerrit Verbeek, 28 j.,
buiten de Catharijne.

Johanna Maria Wijnen, 4 j. en 9
m., Kleine Eliensteeg.

Hendrik Manfred Haus, geh.,
39 j., Geertruidakerkhof.

Maria Johanna Theresia Verheul,
1 j. en 10 m., Plein Vredenburg.

Hendrikus Johannes Wilhelmus
Schimmel, 1 j. en 5 m., buiten
de Weerd.

den 14 Mei.

Jelis Louwers, weduwnaar, 65 j.,
Catharijnestraat.

den 15 Mei.

Hendrika Johanna Slotboom, 7 w.,
buiten de Wittevrouwen.

Albertus Baz, 6 d., Springweg.

Johannes Hendricus van der Poel,
geh., 63 j., buiten Tolsteeg.

Frans van Egmond, geh., 41 j.,
Magdalenasteeg.

Karel Frederik Breitenstein, geh.,
91 j., Geertruidasteeg.

Johannes Immink, geh., 63 j.,
Korte Nieuwstraat.

den 16 Mei.

Adrianus van der Horst, 13 j.,
Magdalenasteeg.

Ida Niessen, huisvr. van Lamber-
tus Koster, 33 j., in de Twije-
straat.

Hendrik Jansen, circa 3 m., Korte
Viesteeg.

Levenloos aangegeven Dochter van
François Detri, Tuchthuissteeg.

den 17 Mei.

Cornelis Vuurmans, 1 j., buiten
Tolsteeg.

Everdina de Ruijter, geh. met
Pieter Le Fever, afw., 35 j.,
Groote Eliensteeg.
Johanna Rijnders, 3 m., Twij-
straat.

den 18 Mei.

Lambertus Goedhart, geh., 44 j.,
Catharijnestraat.
Gerard Böker, geh., 59 j., Maria-
plaats

den 19 Mei.

Wilhelmus Jacobus van Zeijl, 6
m., Varkenmarkt.
Hendrika van Dijk, ongeh., 19 j.,
Stroosteeg.

den 20 Mei.

Johanna Hendrika van Bunnik,
4 m., Lange Nieuwstraat.

den 21 Mei.

Thijs Verhoef, 21 j., Hospitaal.
Antoinette Christine Brusse, 4 m.,
te Amersfoort.
Matthijs van Baaten, geh., 33 j.,
buiten de Tolsteeg.

den 22 Mei.

Aaltje Rempkens, 5 w., buiten
Tolsteeg.
Johanna Hendrika Rijnhoudt, geh.
met Hendrik Buitenhuisen, afw.,
68 j., Pelmolen.
Elisabeth Adriana Klokke, 7 j.,
Roomsche Cath. Weeshuis.
Albertus Homan, weduenaar,
49 j., Wijde Bagijnesteeg.
Levenloos aangegeven Dochter (on-
echt).

den 23 Mei.

Alberta Vierhout, 6 m., Plein
Vredenburg.

Jan Vlaanderen, 1 j. en 7 m.,
Mariastraat.

Paulina Henrietta Baronesse Taets
van Amerongen, 10 j., St. Jans-
kerkhof.

Alida de Graaf, ongeh., 24 j.,
Vrouwjuttestraat.

Jean Charles Louis Landré, 14 m.,
Elisabethstraat.

den 24 Mei.

Helena Schoonheim, 4 m., Naau-
we Watersteeg.

Cornelia Groenewout, huisvr. van
Pieter van Bork, 31 j., buiten
de Weerd.

Jacobina van Soest, 3 m., Visser-
steeg.

den 25 Mei.

Hendrik Carel Tieleman, 7 w.,
Jufferstraat.

Arnoldus Beckes, geh., 59 j.,
Pauwsteeg.

den 26 Mei.

Christina Osti, 3 m., Viebrug.

den 27 Mei.

Jacoba Johanna Sennef, 1 j. en
4 m., Varkenmarkt.

Dirk Houtzagers, geh., 74 j., aan
de Catharijnepoort.

Levenloos aangegeven Zoon van
Johannes Hermanus Hoonakker,
Maliëbaan.

den 28 Mei.

Cornelis Mostert, 8 w., Hekel-
steeg.

Gerardus Johannes Schuppers, 4 j.
en 7 m., Magdalenasteeg.

den 29 Mei.

Hendrica Schoonheim, huisvr. van
Frederik Tielemans, 21 j., Mas-
segast.

den 30 Mei.

Hendrik van Dijk, geh., 59 j.,
buiten Tolsteeg.

den 31 Mei.

Glaudius Arnoldus Perbal, 3 m.,
buiten de Weerd.

Eugenie Alexandrine Wilhelmine
Carré, 6 d., 's Bosch.

Johanna van de Roemer, huisvr.
van George Adolph de Haart,
24 j., Regulierbrug.

Pieter Hendrik Jonxis, weduwe-
naar, 86 j., Ridderschapstraat.

OVERLEDENEN 88.

Ziekten en Toevallen waaraan de Overledenen gestorven zijn :

Doodgeboren.	9.	Transport.	68.
Verval van krachten.	7.	Tanden.	2.
Stuipen.	16.	Beroerte.	2.
Tering.	14.	Keeltering.	2.
Slijmziekte.	1.	Hoofdwond	2.
Zenuwkoorts.	4.	Waterzucht.	5.
Borstkwaal.	7.	Klierziekte.	2.
Koortsen.	3.	Ongemak aan 't been.	1.
Het zuur.	4.	Galziekte.	1.
Gevolgen der kraam.	1.	Bezetting op de borst.	2.
Subiet.	1.	Zenuwtocval.	1.
Kinkhoest.	1.		88.
	<u>68.</u>		

Het getal der Jaren , hetwelk de Overledenen bereikt hebben , is als volgt :

	Mann.	Vr.	Tot.		Mann.	Vr.	Tot.
Doodgeboren.	4	5	9.	Transport.	32.	36.	68.
Beneden het jaar.	6	16	22.	Van 50 tot 60 jaar.	4	1	5.
Van 1 tot 10 jaar.	7	6	13.	» 60 » 70 »	5	5	10.
» 10 » 20 »	3	1	4.	» 70 » 80 »	3	»	3.
» 20 » 30 »	4	4	8.	» 80 » 90 »	1	»	1.
» 30 » 40 »	4	3	7.	» 90 » 100 »	1	»	1.
» 40 » 50 »	4	1	5.				
	<u>32</u>	<u>36</u>	<u>68.</u>				<u>46-42-88.</u>

VERKOCHTE VASTE GOEDEREN ENZ.

Den 29 April 1843, door den Notaris N. DE GRAAF.

(Zijnde dit in het vorige nummer niet opgegeven).

Een Huis met Erf en Kelders, staande en gelegen binnen Utrecht, aan de Oostzijde der Oude Gracht, tusschen de Jacobie- en Zandbruggen, Wijk C, N°. 96. Verkocht voor f 1,950.

Den 6 Mei 1843, door den Notaris G. H. STEVENS.

N°. 1. Drie Perceelen Bouwland, te zamen groot 7 Bunders, 24 Roeden en 50 Ellen, gelegen onder de Gemeente Houten en het Goij. Verkocht voor f 3,450.

N°. 2. 4 Bunders, 15 Roeden Bouwland, gelegen als voren. Verkocht voor f 2,095.

N°. 3. 1 Bunder, 71 Roeden en 80 Ellen Elzen en Essenbosch, gelegen als voren. Verkocht voor f 1,600.

Denzelfden datum, door den Notaris J. H. VAN GROOTVELD.

Een stuk Land, behoorende tot eene Bleekerij, gelegen in drie Perceelen te Utrecht, onder de Catharijne en het Lijnpad, nabij den Rijnspoorweg, met de Getimmertens en Afbraak daarop zich bevindende. Verkocht voor f 4,000.

Den 13 Mei 1845, door den Notaris M. WIGMAN.

N°. 1. Een Huis met Erf en Grond, gelegen te Utrecht, aan de Zuidzijde van het Oudkerkhof, Wijk F, N°. 84. Verkocht voor f 7,000.

N°. 2. Een Huis met Erf en Grond, gelegen als voren, aan de Zuidzijde van de Minnebroederstraat, Wijk G, N°. 296. Verkocht voor f 1,570.

Denzelfden datum, door den Notaris G. H. STEVENS.

N°. 1. Een Huis en Erf, gelegen te Utrecht, in de Bre-gittestraat, Wijk A, N°. 1129. Verkocht voor f 5,500.

N°. 2. Een Huis, Erf, Grond en Kelder, gelegen als voren, aan de Oude Gracht bij de Jacobiebrug, Wijk C, N°. 52. Verkocht voor f 4,530.

N°. 3. Eene Kamer of Woning, achter het voorgaande Perceel. Verkocht voor f 270.

N°. 4. Eene dito, als voren. Verkocht voor f 290.

N°. 5. Eene dito, als voren. Verkocht voor f 290.

N°. 6. Eene Kamer of Woning, in de Groot Eligensteeg, Wijk A, N°. 109. Verkocht voor f 440.

Den 20 Mei 1845, door den Notaris J. H. VAN SCHERMBEEK.

Een Huis of Woning, staande en gelegen te Utrecht, aan de Zuidzijde van de Kalverstraat, Wijk H, N°. 561. Verkocht voor f 480.

Naamlijst

DER

GEBORENEN, HUWELIJKEN EN OVERLEDENEN

BINNEN UTRECHT, IN DE MAAND JUNIJ 1843.

Geborenen

op

den 1 Junij.

Anthonia Theodora, D. van Zacharias van Schoonhoven.

Willem Cornelis, Z. van Arij van der Tol.

Geertruida Hillegonda Barendina, D. van Johannes Rijnhart de Jong.

Alberta, D. van Willem Frederik Rijnhart.

Jan Hendrik, Z. van Jan Hendrik van Putten.

Maria Hendrika, D. van Cornelis van Veenendaal.

Johanna Adriana, D. van Christianus Marinus Muijzert.

Willem Hendrik, Z. van Willem van Engelen.

Adriana, D. van Burghardus Agterberg.

den 2 Junij.

Elias Johannes Willem, Z. van Willem Parree.

den 3 Junij.

Cornelis, Z. van Johannes Cornelis de Rooij.

den 4 Junij.

Catharina Wilhelmina Nicolantina,

D. van Leonardus Abraham van Beest.

Stijntje, D. van Jan Tobias van Groot Battavé.

den 5 Junij.

Willem, Z. van Gerrit Paauw.

Anna, D. van Johannes Seron.

Johannes Lucas Hermanus, Z. van Antonie Mulder.

Catharina Margaretha, D. en Herman Gerard, Z. van Gerrit Schimmel.

Suzanna Anna Helena, D. van Jan van Overstraten.

Aartje, D. van Arie van der Plaats, Overleden 8 Mei 1843.

den 6 Junij.

Neeltje, D. van Willem Wagenaar.

Wilhelmus Martinus, Z. van Carel Josephus Hendricus Gijsbrechts.

Cornelia Helena, D. van Cornelis van Klooster.

den 7 Junij.

Petrus, Z. van Johannes Fredrik Vries.

Picternalla, D. van Bernardus Wernard van Deventer.

Bartholomeus, Z. van Wilhelmus Rijnders.

Antonia Maria Judith, D. van
Balthazar Bruinen.

Cornelia, D. van Arie van Dort.
Jacobus Leon, Z. van Cornelis
Hermanus Ebbers.

den 8 Junij.

Helena Cornelia, D. van Hen-
drikus van Ingen.

Johanna, D. van Theodorus Broek-
hof.

Antoinetta, D. van Klaasje van
Roosemaale.

Jan, Z. van Gijsbert Flier.

den 9 Junij.

Jacoba Gerdina, D. van Paulus
Gielbert.

Wijnand, Z. van Wijnand Godart.
Catharina Wilhelmina, D. van
Louis Poesenouw.

den 10 Junij.

Aloisius Wilhelmus Johannes, Z.
van Johannes Christiaan Brink-
man.

Johanna Mathilda, D. van Gerrit
Nagtegaal.

den 11 Junij.

Jan, Z. van Jan Kiers.

Wouterinus Johannes, Z. van Hen-
ricus van Helsdingen.

den 12 Junij.

Anna Cornelia, D. van Johannes
Michiel Mets.

Martinus, Z. van Martinus Oc-
keloen.

Maria Cornelia, D. van Marinus
Credoe.

Louise Maria, D. van Louis Phi-
libert le Cosquino de Bussij.

den 13 Junij.

Gerrit Casimir, Z. van Johannes
Marinus van Beijnum.

Wilhelmus, Z. van Cornelius van
Meegen.

Pieter, Z. van Willem Ros.

den 14 Junij.

Johannes, Z. van Johannes Kok.

Egbertus Johannes, Z. van Pieter
Dwars.

den 15 Junij.

Frederik, Z. van Arend Jansen.

Arie Hermanus, Z. van Arie Her-
manus Willemse.

Theodorus Hendrikus, Z. van He-
ribertus van de Coolwijk.

Teunis, Z. van Teunis Schimmel.

Margaretha, D. van Gerrit Jan
van Hall.

Johanna Maria, D. van Arnoldus
Josephus Bos.

den 16 Junij.

Everardus Theodorus, Z. van Jo-
hannes Broekman.

Pieter, Z. van Joannes de Rijk.

Cornelis Johannes, Z. van Hie-
ronimus van der Vlis.

Pieter Anthonie, Z. van Antonie
Straatman.

den 17 Junij.

Cornelia, D. van Cornelis de Lang.

den 18 Junij.

Cornelis Gerrit, Z. van Cornelis
van Kasteel.

Anthonie Johannes, Z. van Jo-
hannes Roos.

Johannes, Z. van David van der
Kellen.

Pieter, Z. van Dirk Kroeskamp.

den 19 Junij.

Geertruida Annetta, D. van Johannes Jacobus Verhoeff.

Geertruij Cornelia, D. van Bartholomeus Daagen.

Geertruida Elisabeth, D. van Stephanus Bernardus Vink.

Janna, D. van Dirk Veenman.

den 20 Junij.

Johanna Adriana, D. van Jan Krabbe.

Maria, D. van Joannes Jacobus Verheul.

Johanna Gijsberta Anna, D. van Gijsbertus Anna Maas.

Gerrigje, D. van Jan van der Linden.

Johannes, Z. van Hendrik Koenders.

den 21 Junij.

Johannes Nicolaas Christiaan Jacobus, Z. van Johannes Haas.

Dirkje, D. van Jacobus Ghijsen.

Catharina Francina, D. van Wilhelmus Johannes van Gent.

den 22 Junij.

Elisabeth, D. van Gerardus van Berkel.

Elisabeth, D. van Leendert Gijbels.

Jacobus Nicolaas, Z. van Willem Mulder.

Johanna, D. van Johannes Gerardus Ykelkamp.

Cornelia, D. van Gijsbert van Kuijk.

den 23 Junij.

Heinrich, Z. van Adam Demon.

Wilhelmina Maria, D. van Ludovicus Ruffelse.

den 24 Junij.

Hendrikus Johannes, Z. van Hubertus Theodorus Mittelbeck.

Hendrik Pieter, Z. van Pieter Schottel.

Johannes Petrus, Z. van Fredrik Braudigom.

Elisabeth, D. van Joannes van Wijk.

den 25 Junij.

Katharina, D. van Nicolaas Tromp.

Gerrit, Z. van Willem Prins.

Hermanus Hendrika, Z. van Hermanus van Dijk.

Johannes Hendrikus, Z. van Pieter de Groot.

Nicolaas, Z. van Cornelis Mastink.

Jacobus Paulus, Z. en Johanna, D. van Paulus Jacobus Koppe.

den 26 Junij.

David, Z. van Hermanus Westerman.

Samuel Gerardus, Z. van Arie Romijn.

Hendrika, D. van Joannes Wenting.

Thomas, Z. van Gerrit Mulder.

Gerardus Johannes, Z. van Johannes Schouten.

den 27 Junij.

Hendrikus Anthonius, Z. van Gerardus Wilhelmus van Rossum.

Elisabeth Petronella, D. van Nicolaas van Luijn.

Cornelia, D. van Jelle van der Heide.

Diederik Marinus, Z. van Reinier van der Rijst.

den 28 Junij.

Jan, Z. van Willem Servaas.

den 29 Junij.

Willem Jacob, Z. van Mr. Cornelis Govert de Balbian van Doorn.

Elisabeth, D. van Petrus de Bruijn.

Jan Pieter, Z. van Joan Lambertus Teunissen.

Jan Johannes, Z. van Dirk Leunen.

Elisabeth, D. van Henderik Nijland.

Elisabeth Petronella, D. van Johannes Ockhuijzen.

den 30 Junij.

Hermanus Petrus, Z. van Arie van Soest.

Anthonia Margaretha, D. van Adrianus Johannes Huisman.

Jacobus Justus, Z. van Justus Mulder.

Johanna Hendrika, D. van Dirk Jurg.

GEBORENEN 127, waaronder 13 Onuchten.

Voltrokken Huwelijken

o p

den 1 Junij.

Antonie Hendrik van den Berg,
Heel- en Vroedmeester, 24 j. en
Anna Geertruijda Ludwig, zonde-
der beroep, 24 j.

Richardus van Hagen, zonder be-
roep, weduenaar, 57 j. en
Johanna Maria Zuijgendorp,
Winkelierster, weduwe, 29 j.

den 7 Junij.

Robertus Johannes van Altena,
Winkelier, 30 j. en Antonia van
der Voorn, buiten beroep, 30 j.

Petrus van Stralen, Timmerman,
24 j. en Theodora Wilberts,
Naaister, 25 j.

Cornelis Blombergen, Werkman,
30 j. en Cornelia Vernooij,
Koopvrouw, weduwe, 45 j.

Hendrik van Patten, Smidsknecht,
24 j. en Johanna van Nooij,
Naaister, 24 j.

Christoffel Loman, Schipper, 28 j.
en Maria Elberts, zonder beroep,
20 j.

den 14 Junij.

Philip Vos, wever, 23 j. en The-
resia Alfredina Justina Mulder,
zonder beroep, 20 j.

Gerrit Douwes Boon, Flankeur bij
't 10 Reg. Inf., 37 j. en Maria
van Schaik, Naaister, 32 j.

den 21 Junij.

Joannes Derks, Smidsknecht, 30 j.
en Gerarda van de Geer, buiten
beroep, 25 j.

Jacobus van Sante, Blikslager, we-
dunenaar, 47 j. en Trijntje
Gorter, Naaister, 33 j.

Jacobus Spithout, Koopman, 26 j.
en Marie Catharine Scheffer,
buiten beroep, 29 j.

den 22 Junij.

Jan Bakker, Medicinæ Doctor,
27 j. en Frederika Engclina
Goedbloed, zonder beroep, 20 j.

den 28 Junij.

Hendrik Carel Berghuijs, Ridder
van de Mil. Willemsorde, 4
klasse, Gep. Kapitein, 47 j. en
Maria Cornelia van Heukelom,
buiten beroep, 37 j.

Georg Joseph Fischer, Boekdruk-
ker, 24 j. en Gerharda Elizabeth
van Boekhoven, zonder beroep,
21 j.

Hermanus Mathias Taxis, Schoen-

maker, 36 j. en Wilhelmina van
Beek, Dienstmeid, 35 j.
Joannes Kragting, Kleerbleekers-
knecht, 44 j. en Henderina
Sack, buiten beroep, 53 j.
Albertus Homan, Zilversmid, 26 j.
en Maria Elisabeth Russen, bui-
ten beroep, 26 j.
Arie Oshuijsen, Kooiweger, we-
duwnaar, 51 j. en Angenieta
Maria van Coeverden, zonder
beroep, 56 j.

den 29 Junij.

Jacobus Izaak Doedes, beroepen
Predikant te Hall in Gelderland,
25 j. en Wilhelmina Kemink,
zonder beroep, 22 j.

den 30 Junij.

Jan Wittewaal, Doctor in de Na-
tuurlijke Wijsbegeerte, 32 j. en
Helena Emelia van Eelde, zon-
der beroep, 22 j.

TE ZAMEN 24 PAREN.

Overledenen

o p

den 1 Junij.

Gerardus Meijer, 14 d., Grootte
Eliensteeg.

Levenl. aang. D. van Johannes
Berk, Veenstraat.

Levenl. aang. Z. van Johannes
Weegenaar, lange Nieuwstraat.

Levenl. aang. Z. van Johan Pieter
Valentijn, Geertruidasteeg.

den 2 Junij.

Johannes van de Vooren, wed.,
56 j., Wittevrouwenstraat.

Catharina van Leeuwen, 4 m.,
buiten Catharijnc.

Wilhelmus Johannes Hermanus
Nous, 1 j. en 4 m., Loefberg-
makerstraat.

Hillegje van Venendaal, huisvr.
van Leendert Westmaas, 26 j.,
Elisabethstraat.

Reijer van Stroe, ong., 35 j.,
Rijsenburg.

den 3 Junij.

Leendert Wessel Berkhof, 7 w.,
Nicolaïkerkhof.

Elisabeth van Loverden, 11 m.,
Nicolaïkerkhof.

den 5 Junij.

Gerarda Hillebrink, wed. van
Bernardus Beumer, 85 j., aan
de Zilversteeg.

Neeltje van Leeuwen, 3 m., bui-
ten de Weerd.

Margaretha Johanna Fredrica Lief-
tink, 7 j. en 8 m., Schoutenst.

den 6 Junij.

Maria Gravendaal, 14 j., Mijlpoort.

Margaretha Mulder, wed. van Chris-
tiaan Collee, 69 j., Springweg.

Levenloos aangeg. D. van Eduard
Johannes van Deventer, Viebrug.

den 7 Junij.

Francina Sluik, huisvr van Bas-
tiaan van Elk, 68 j., Wijde
Doelen.

den 8 Junij.

Adrianus van Veen, wed., 78 j.,
Mariastraat.

Herman René Broëker, ong., 33
j., lange Jansstraat.

den 9 Junij.

Wilhelmina Koopman, 15 d.,
Jufferstraat.

Johanna Oostendorp, 5 j., buiten
de Weerd.

Antoon Bernardus van der Graaf,
4 m., Zonstraat.

Catharina Margaretha Schimmel,
4 d., Willems Kazerne.

Johanna Maria Verschuur, 11 w.,
Vissersteeg.

Jannigje van Schaijk, huisvr van
Theodorus Brockhof, 35 j.,
buiten Tolsteeg.

den 10 Junij.

Cornelia Vlaanderen, 10 j., en
6 m., Naauwe Watersteeg.
Johanna Hartman, ongeh., 82 j.
en 6 m., Mariaplaats.
Petronella Johanna van Loon,
ong., 50 j., Lijnmarkt.

den 11 Junij.

Eva Catharina van der Smit,
ong., 59 j., voor Klarenburg.
Johan Dun, 3 m., te Veenendaal.

den 12 Junij.

Bernardus Schrijver, 15 j., Pel-
molen.
Johannes Bernardus Stuns, ong.,
24 j., buiten Tolsteeg.
Clasina Elisabeth van Soest, 1 j.
en 4 m., Zadelstraat.
Sebastianus Johannes Korsten,
circa 5 m., Wittevrouwenstraat.
Wilhelmina Hooglander, 4 j., en
5 m., buiten Tolsteeg.
Anthonius van Schaik, geh., 31
j., lange Viesteeg.

den 13 Junij.

Gijsbertje van Vliet, wed. v. Hen-
drik Hofman 81 j., Jacobiebr.
Levenl. aang. D. van Albertus
Verkerk, Vrouwjuttestraat.
Christoffel Alexander Vreeswijk,
1 m., Wijde Watersteeg.

den 14 Junij.

Willem Horst, geh., 63 j., Ja-
cobiebrug.
Herman Gerard Schimmel, 9 d.,
Willemskazerne.
Sijtje Drica de Geus, huisvr. van

Johannes Baas, 53 j., Catha-
rijnestraat.

Maria Magdalena Rijuhart, 22 j.
en 7 m., achter Klarenburg.

den 15 Junij.

Petronella Cruijs, 7 w., Springweg.

den 16 Junij.

Petrus Johannes van Scherpen-
zeel, 4 j. en 4 m., Veenstraat.
Cornelia Mulder, 8 w., plein
Vredenburg.

den 17 Junij.

Maria van der Wegen, wed. van
Anthonie Rams, 81 j., Blinde-
steeg.

Jannigje Linschoten, ong., circa
96 j., Stroosteeg.

Helena Johanna van Asten, 9 m.,
Mariaplaats.

den 18 Junij.

Johanna Christina Meijer, 3 j. en
4 m., Nicolaikazerne.

Christina Cornelia Godschalk, ong.,
34 j., Teelingstraat.

den 19 Junij.

Levenl. aang. D. van Johannes
Hendrik Leine, Nicolaikazerne.

Johannes Gerardus Tersmit, 32 j.,
Hospitaal.

Johanna Schouten, wed. van Jo-
hannes Soesbergen, 66 j.,
Groenesteeg.

Willem Hendrik de Jong, 6 m.,
St. Jansveld.

Frederik Johannes Tromberg, 1
j., Geertruidabrug.

Lodewijk Pieter van Beest, 7 m.,
Volraatsbrug.

den 20 Junij.

Levenloos aang. D. van Gerardus
Leermakers, buiten Tolsteeg.
Willem Cornelis van der Tol,
19 d., buiten Tolsteeg.
Jan Hendrik Lammerts van Bue-
ren, geh., 52 j., Choorstraat.
Hendrika Wilhelmina Hoefman,
huisvr. van Jacob van Ettinger,
62 j. en 9 m., lange Viesteeg.
Levenloos aang. D. van Hendrik
Koenders, Koestraat.

den 21 Junij.

Elisabeth Maria Smit, 3 j., Je-
rusalemsteeg.
Jacobus Hazendonk, 1 j., Loef-
bergmakerstraat.

den 22 Junij.

Cornelis van der Poel, wed., 37
j., te Jutphaas.

den 23 Junij.

Johannes Stuijvenberg, 1 j. en 9
m., buiten de Wittevrouwenp.
Johannes Anthonius Kesnig, 1 j.
en 6 m., buiten de Weerd.
Bart Hukart, wed., 72 j., Oude
Kamp.
Susanna Catharina Spronk, wed.
van Johannes Holswinder, 47
j., Jufferstraat.
Maria van Heel, huisvr. van Ge-
rardus Leermakers, 36 j., bui-
ten Tolsteeg.

den 24 Junij.

Johannes Josephus Schellink, geh.,
44 j., Nicuwe Gracht.
Petronella van Dalen, ong., 78
j., Mariaplaats.

Franciscus Sebastianus Luijten,
circa 16 j., Straosteeg.
Elisabeth Maria Bosman, 9 m.,
lange Rozendaal.
Joannis van Gerderen, geh., 73
j., Predikkerenstraat.

den 25 Junij.

Cornelis Heisser, 6 m., buiten
de Wittevrouwenpoort.
Johanna Nullen, 3 j., Zilversteeg.
Margaretha Maria Eva Meijer, 1
j., Nicolaikazerne.
Catharina den Boode, wed. van
Hermanus Bouwman, 47 j.,
Mijlpoort.
Levenl. aang. Dochter, (onecht).

den 26 Junij.

Adrianus Stamrood, 4 m., bui-
ten de Weerd.
Gerrit Stevens, geh., 69, j.,
Springweg.
Jakob Johannes Paddinge, 18 j.,
Hospitaal.

den 27 Junij.

Martinus Tieland, geh., 50 j.,
Zandstraat.
Hendrik Johannes Laurensse, 20
j., Hospitaal.
Christiaan Anthonie Schellink,
circa 3 m., Nieuwe Gracht.

den 28 Junij.

Cornelia van Schaffelaar, wed.
van Jan Krabbe, 31 j., buiten
de Wittevrouwenpoort.
Gerarda Francina van der Meij-
den, ong., 23 j., Lange Nieuw-
straat.

Hermanus Velling, 15 d., Zand-
straat.

den 29 Junij.

Elisabeth Petronella van Luijn,
2 d., Groenesteeg.

Hendrik Johannes van den Bol,
9 m., Schutterssteeg.

Petrus Vries, 3 w., buiten de
Weerd.

Johannes Verkooijen, 29 j., Hos-
pitaal.

Cornelia Brand, huisvr. van
Johannes Jacobus Pauw, 34
j., kleine Eligensteeg.

den 30 Junij.

Anthonius Arts, 5 m., Zakken-
dragersteeg.

Frans Smit, 7 m., aan 't Zand.
Levenloos aangegeven Zoon van
Willem Dirk Romeijn, Geer-
truidakerkhof.

OVERLEDENEN 98.

Ziekten en Toevallen waaraan de Overledenen gestorven zijn :

Doodgeboren.	10.	Transport	81.
Verval van krachten.	9.	Verdronken.	2.
Stuipen.	18.	Water in de Borst.	2.
Tering.	13.	Hersenontsteking.	1.
Zenuwkoorts.	4.	Ontsteking in het Hoofd.	2.
Borstzickte.	7.	Hartziekte.	1.
Koortsen.	3.	Besloten Koliijk.	1.
Het zuur.	7.	Ontsteking in de Blaas.	1.
Gevolgen der kraam.	3.	Spruw.	1.
Subiet.	1.	Het Vuur.	2.
Kinkhoest.	1.	Geelzucht.	1.
Tanden.	2.	Diaroea.	1.
Beroerte.	1.	Bloed doorloop.	1.
Waterzucht.	2.	Slagaderbreuk.	1.
	<u>81.</u>		<u>98.</u>

Het getal der Jaren , hetwelk de Overledenen bereikt hebben , is als volgt :

	Mann.	Vr.	Tot.		Mann.	Vr.	Tot.
Doodgeboren.	3	7	10.	Transport.	39.	39.	78.
Beneden het jaar.	18	11	29.	Van 50 tot 60 jaar.	3	2	5.
Van 1 tot 10 jaar.	6	8	14.	» 60 » 70 »	2	4	6.
» 10 » 20 »	3	2	5.	» 70 » 80 »	3	1	4.
» 20 » 30 »	3	3	6.	» 80 » 90 »	»	4	4.
» 30 » 40 »	5	6	11.	» 90 » 100 »	»	1	1.
» 40 » 50 »	1	2	3.				
			<u>39-39-78.</u>				<u>47-51-98.</u>

VERKOCHE VASTE GOEDEREN ENZ.

Den 20 Mei 1843, door den Notaris
J. H. VAN SCHERMBEEK.

Twee Huizen onder één dak, gelegen te Utrecht
buiten de Wittevrouwenpoort, wijk I, N°. 65 en 66.
Verkocht voor *f* 4,930.

Den 10 Junij 1843, door den Notaris C. LENS.

Een Huis Erve en Grond, gelegen binnen Utrecht,
aan de Wittevrouwenstraat, wijk H. N°. 647. Ver-
kocht voor *f* 4,000.

Door den Notaris J. H. VAN SCHERMBEEK.

Een Huis met twee Schuren te Utrecht buiten de
Wittevrouwenpoort aan de Blaauwcapelschenweg op den
hoek der Bildtschevaart bij het Koningslust, wijk I,
N°. 81 B. Verkocht voor *f* 2,000.

Den 17 Junij 1843, door den Notaris M. WIGMAN.

Een Huis gelegen te Utrecht, op de Vischmarkt ge-
naamd het Hanegeschrei, wijk D, N°. 10. Verkocht
voor *f* 2,700.

Door den Notaris J. H. VAN GROOTVELD.

Een Huis Erf en Grond, gelegen te Utrecht aan de
Zuidzijde van de Groenesteeg, wijk A, N°. 686. Ver-
kocht voor *f* 1,250.

Naamlijst

DER

GEBORENEN, HUWELIJKEN EN OVERLEDENEN

BINNEN UTRECHT, IN DE MAAND JULIJ 1843.

Geborenen

op

den 1 Julij.

Johannes Petrus, Z. van Johannes Petrus Bruininck.

Christina Petronella Johanna, D. van Pieter Johannes Ducro.

Elisabeth, D. van Pieter van Velthoven.

Helena, D. van Bartholomeus Stephanus van der Steen.

Christiaan, Z. van Christiaan van Ochten.

Mekje, D. van Andries van Deventer.

den 2 Julij.

Maria Gijsberta, D. van Johannes Arnoldus van Arkel.

Wilhelmina Adriana, D. van Willem Arie Beijen.

Catharina, D. van Hendricus de Goëij.

Arnolda Christina, D. van Johannes Cousijn.

Hermanus Johannes, Z. van Hendricus Maarschalkerweert.

den 3 Julij.

Maria Elisabet, D. van Joannes Rijnders.

Adriana, D. van Josephus Antonius Verdussen.

Jacob, Z. van Johan Christiaan Frijlink.

Jeannetta Catharine Louise, D. van Gerardus Johannes Heijermans.

Willem, Z. van Jacob van Olpen.

den 4 Julij.

Alida Maria, D. van Theodorus van Bellekom.

Anthonius Gijsbertus Wilhelmus, Z. van Gerardus Rosenberg.

Petronella Christina, D. van Theodorus Etmans.

Wijnand, Z. van Hermanus Wickenkamp.

Louis, Z. van Hendrik van Soest.

den 6 Julij.

Geertruida Cornelia, D. van Johannes van Overbeek.

Suzanna Adriana, D. van Bernardus Filet.

Aletta Maria, D. van Cornelis Voorhout.

Johanna, D. van Johannes Hendricus van Doorn, Overleden 20 Januarij 1843.

den 7 Julij.

Cornelia Theodora, D. van Johan Gerhard Hendrik Boeddé.

Sophia, D. van Carl Bahnsen.

Alida Geertruida, D. van Pieter Jacobs.

den 8 Julij.

Margaretha, D. van Johannes Broodkoorn.

Christiaan, Z. van Cornelis van Dorssen.

Ludovico Damina Jeannette, D. van Jean Louis Bernhardt.

den 9 Julij.

Constant Georges Gideon Carel, Z. van Jonkhr. Mr. Carel Theodorus van der Brugghen van Lauwenrecht.

Wilhelmina, D. van Wilhelmus Jacobs.

Hendrik, Z. van Isaak van der Tol.

Maria Jacoba, D. van Jacobus Arnoldus van Oort.

den 10 Julij.

Rijntje, D. van Johannes Hoegel. Willem, Z. van Christiaan Wintershoven.

Johanna Petronella, D. van Melis Jacobus Fock.

Woldina Maria, D. van Evert Appels.

den 11 Julij.

Adriana, D. van Gerrit van Straalen.

den 13 Julij.

Anthonie Johannes Marinus, Z. van Teunis Reeskamp.

Barendina Johanna, D. van Dirk Voortman.

Johanna Wilhelmina, D. van Pieter Abramsen.

den 14 Julij.

Jacoba Geertruida, D.^e van Johannes Heitz.

Pieter, Z. van Pieter Lettinck.

Christiaan, Z. van Christiaan van Vreeswijk.

den 15 Julij.

Adrianus Gijsbertus, Z. van Gisbertus Leonardus de Meij.

den 16 Julij.

Willem Frederik, Z. van Weijmand Wolsing.

Gerrit, Z. van Hendrik van Baak.

Anna Elizabeth Petronella, D. van Johannes Verbeek.

Hendrina Maria, D. van Rijnier Vreeswijk.

Leentje, D. van Liebmann Hofman, Overleden 17 Maart 1843.

Hendrika Johanna, D. van Herman Arnoldussen.

Alberta, D. van Johannes Straatman.

Gerarda Arnolda, D. van Johannes van Munster.

den 17 Julij.

Carel, Z. van Henricus Antonius van der Horst.

Berendina Johanna Lucia, D. van Johannes Molenkamp.

Elinor Susannah, D. van James Venning.

den 18 Julij.

Hermanus, Z. van Jan Willem Gerdingh.

Maria Cornelia, D. van Martinus Bogert.

Hendrikus Jacobus, Z. van David
Henricus Elfrink.

Johannes Franciscus, Z. van Fre-
dericus van Dillen.

den 19 Julij.

Elisabeth, Z. van Willem van
Ingen.

Daniel, Z. van Gerrit Mulders.

Anthonic, Z. van Jan Hendrik
Ruisch van Dugteren.

den 21 Julij.

Willem, Z. van Johannes Zuij-
dendorp.

Geertruida Petronella, D. van Jan
Johannes van Leeuwen.

den 22 Julij.

Adriaan Gerard Marinus, Z. van
Antonie Cornelis Loffelt.

Michel, Z. van Augustinus Gelin.

Jansje, D. van Gerrit Jacobs.

Gerrit, Z. van Hermanus van der
Sluijsen.

Maurits Cornelis, Z. van Petrus
Marinus Jongeneel.

Maria, D. van Jan van den Berg.

Hendrik Hermanus, Z. van Hen-
drik Hermanus de Lacosine.

den 23 Julij.

Gerardus Johannes, Z. van Chris-
tiaan Donk.

Cornelia, D. van Lambertus van
den Brink.

Hendrik, Z. van Hendrik Leebeck.

Peter Gerardus, Z. van Johan
Cornelis Huttiens.

Maria, D. van Johannes Loffeld.

den 24 Julij.

Aafje, D. van Paulus Dicges.

Willem, Z. van Arie Kragten.

den 25 Julij.

Anna Susanna, D. van Maarten
de Bruin.

Maria Joanna Wilhelmina, D.
van Hendrikus Corver.

Cornelis, Z. van Albertus Fran-
ciscus van der Tol.

Johanna Hendrika, D. van Jo-
hannes Stein.

Catharine Jeanne, D. van Jo-
hannes Goedhert.

Johanna Maria, D. van Johannes
Dussenbroek.

Wilhelmina Jacoba, D. van Adri-
anus Makkec.

den 26 Julij.

Jacobus Johannes, Z. van Jacobus
Johannes van Rossum.

Dirk, Z. van Cornelis Kelfkens.

Anthonic Hendrikus, Zoon en
Carolina Jacoba, Dochter van

Johannes Hendrik van Overklift.

Janetje, D. van Pieter van Tiel.

den 27 Julij.

Johanna, D. van Joannes Theo-
dorus van Elten.

Gerardus, Z. van Gerhardus Pullen.

Hendrikus, Z. van Willem van
Muijen.

den 28 Julij.

Hendrika Catharina, D. van Cor-
nelis Buijen.

Maria, D. van Martinus Dieven-
bach.

Januetje, D. van Fredrik Fredriks
van den Enk.

Wilhelmus Albertus, Z. van Andries Gerardus Kapteijn.

den 29 Julij.

Jan Hendrik, Z. van Jan Hendrik Beringen.

Machiel, Z. van Johannes de Vries.

Elisabeth Adriana, D. van Antonie van Nooij.

Aletta Margaretha, D. van Theodorus Bionda.

Hermanus Theodorus, Z. van Everardus Rietveld.

den 30 Julij.

Johannes, Z. van Henricus van 't Schip.

Cornelia Catharina, D. van Johannes Hendrik Versteeg.

Johanna Catharina, D. van Joseph Zwarts.

Johanna Maria, D. van Gerrit Jacobus Schouten.

Catharina Margaretha, D. van Petrus Jacobus Vaas.

den 31 Julij.

Zeger Johannes, Z. van Cornelis Jacobus Leen.

Hendrik, Z. van Dirk Vernooij.

GEBORENEN 125, waaronder 13. Onachten.

Voltrokken Huwelijken

op

den 5 Julij.

Gerrit Jasper van Bommel, Grutter, weduenaar, 43 j. en Maria Renes, zonder beroep, 32 j.

Leonardus Wieggers, Zadelmaker, 29 j. en Johanna de Bruijn, zonder beroep, weduwe, 30 j.

Hendrik van Luin, Opperman, 26 j. en Johanna Wittebol, Naaister, 22 j.

Cornelius de Kruijf, Arbeider, weduenaar, 43 j. en Adriana Versteeg, Werkster, 45 j.

den 6 Julij.

Jean George Volck, Ambtenaar bij de Algemeene Rekenkamer, 35 j. en Johanna Elisabeth Brouwer, zonder beroep, 26 j.

Jan Daniel Beman Brouwer, beroepen Predikant op 't Eiland Marken, 29 j. en Jannigje Rutgers, zonder beroep, 20 j.

Mr. Johannes Andr as Fruter, Advocaat, 27 j. en Gijsberdina Cornelia Anna Cazius, zonder beroep, 20 j.

den 12 Julij.

Enoch van Arkel, Pannembakker, 31 j. en Grietje Mensert, Dienster, 30 j.

Cornelis van den Ham, Werkman, 30 j. en Jannigje van Mouwerik, Werkster, 34 j.

den 13 Julij.

Michiel Muller, Amanuensis bij het Chemisch Laboratorium, 41 j. en Henrietta Ernesta Buijs, zonder beroep, 26 j.

den 14 Julij.

Willem Karel Woldringh, 24 j. en Maria Wilhelmina Constantia de Vrij, 23 j., beide zonder beroep.

den 19 Julij.

Jacob Keers, Broodbakker, 24 j. en Adriana Catharina van Echdom, zonder beroep, 20 j.

Hendrikus Saveur, Winkelbediende, 36 j. en IJbeltje Vincent, zonder beroep, 44 j.

Hendrikus Bakker, Steendrukker, 31 j. en Hendrikje Cornelis Hofland, zonder beroep, 28 j.

Leendert Hendrikus Westerhoudt, Metselaar, 23 j. en Hendrika Kortree, Werkster, 25 j.

Nicolaas de Voest, Bediende, 25 j. en Johanna Anna Pennij, Naaister, 29 j.

Gerrit Tillich, Boekdrukker, 22 j.
en Johanna Margaretha Terlin-
gen, zonder beroep, 20 j.
Augustin Burgler, Schoenmaker,
30 j. en Margaretha Jansen,
Naaister, 28 j.

den 28 Julij.

Gerardus Scherf, Huis- en Rijtuig-
schilder, 41 j. en Hendrika van
Kruijl, zonder beroep, 40 j.
Jacob Cordel, Schipper, 24 j. en
Geertruij Marchal, Breister, 30 j.
Adrianus van Roest, buiten be-
roep, 32 j. en Christina Ras,
Werkster, 30 j.

Johannus Jacobus ten Blink, Mu-
zijkant, 26 j. en Antoinetta Ma-
ria Margaretha Elbers, Naaister,
25 j.

Gerrit de Ruijter Korver, Kan-
toorbediende, 33 j. en Sara
Willemina Boon, Dienstmcid,
39 j.

Willem van Amerongen, Schoen-
maker, 22 j. en Maria Johanna
van Eck, zonder beroep, 20 j.

Johannes van den Bol, Opperman,
26 j. en Jacoba Maria Driese,
zonder beroep, 37 j.

TE ZAMEN 25 PAREN.

Overledenen

op

den 1 Julij.

Margaretha Geertruida van Stokkum, 7 m., Kromme Nieuwe Gracht.

Mensina van den Heuvel, wed. van Jan Kea, 49 j., buiten de Catharijnepoort.

Anthonia Wilhelmina van Lint, 2 j. en 10 m., Twijestraat.

den 2 Julij.

Alida Petronella van Nievelt, wed. Mr. Johan van den Brandeler, circa 89 j., Korte Nieuwstraat.
Gerrit Hendrik Blotkamp, 5 w., Donkerstraat.

Maria Willemina Jurg, huisvr. van Dirk van Sijderfeld, 53 j., buiten de Weerd.

Cornelia Draggers, 2 j., buiten de Weerd.

den 3 Julij.

Johannes Christiaan Mensch, wed. 51 j., Voorstraat.

Lena van Schoonhoven, 7 j. en 4 m., buiten de Weerd.

Josephus Hendrik van den Hoven, 2 j. en 3 m., onder Catharijne.

Egbertus van Stappershoef, 7 m., buiten Tolsteeg.

Wilhelmus Smeijer, 7 j. en 7 m., buiten de Weerd.

Johannes Petrus Bruinuck, 2 d., buiten de Weerd.

den 4 Julij.

Jan Cornelis Lieste, 4 m., Lijnmarkt.

Jan Bionda, ong., 25 j., Donkerst.
Johanna Zweijer, huisvr. van Wilhelmus Johannes van Gent, 34 j., Springweg.

Levenloos aangegeven Zoon van Antonie de Wilde, kleine Eliensteeg.

Levenloos aangegeven Dochter van Johannes Henricus Bastiaan Meijbaum, korte Smeesteeg.

Hendrik Wielandt, wed., 69 j., Varkenmarkt.

den 5 Julij.

Johannes Jacobus Minjon, 11 m., korte Jufferstraat.

Geertruida van Assenbergh, 4 m., Schuttersteeg.

Maria van Rossum, huisvr. van Cornelis Dominicus van Werkhoven, 51 j., Rodenburgerbrug.

den 6 Julij.

Willem van Maanen, 5 m., buiten Catharijne.

Jan van Steenwijk, circa 5 m., buiten Tolsteeg.

Jan Christiaan Schouten, geh., 34 j., Smeeburg.

Pieter Slotman, geh., 69 j., Groenesteeg.

Gerrit Servaas, 45 j., zonder vaste
Woonplaats.

Hendrika van Beukeren, ong.,
75 j., Bartholomei Gasthuis.

Maria Wiesman, huisvr. van Arie
Bogert, 31 j., achter de Twijestr.

den 7 Julij.

Maria Wilhelmina Lapidoth, 3 m.,
buiten Catharijne.

Henri Leonard Herminghuijsen,
5 w., in de Twijestraat.

Jacobus Rensen, geh., 45 j., aan
de Molensteeg.

den 8 Julij.

Hendrikus Josephus Mastink, 2 j.
en 6 m., buiten de Weerd.

Helena Cornelia van Ingen, 1 m.,
Bakkerbrug.

den 9 Julij.

Levenl. aangeg. Zoon van Pieter
Soels, Nieuwe Gracht.

den 10 Julij.

Hendrik Rietveld, ong., 74 j.,
Vrouwjuttestraat.

Willem van der Wurf, geh., 57
j., Magdalenasteeg.

Geesje Tulp, huisvr. van Pieter
van Draanen, 5 j., aan 't Zand.

Anthonye de Bouter, 4 m., Koe-
straat.

David Johannes van Schaik, 2 j.
en 5 m., Boterstraat.

Anton Bouwrens Franses, 5 w.,
buiten de Wittevrouwenpoort.

den 11 Julij.

Hendrika Anna Maria Evertsen,
3 m., buiten de Weerd.

Francois Noël Simons, geh., 63
j. en 7 m., te Amsterdam.

Willem Pieter van den Hof, 17
j., Hospitaal.

Wilhelmus Vogel, 1 j. en 1 m.,
Rotterdam.

den 12 Julij.

Maria Okhuijsen, huisvr. van Arie
van Soest, 36 j., buiten de Weerd.

Maria Hendrika de Haan, 7 m.,
aan de Wittevrouwenpoort.

Johanna Elisabeth Boeke, 4 j. en
10 m., te Amsterdam.

Johanna Koppe, 17 d., b. de Weerd.

den 13 Julij.

Gerritje de Jager, huisvr. van Jo-
hannes Berck, 38 j., Veenstraat.

Johanna Maria Tiesselinck, ong.,
41 j., buiten de Weerd.

Lubbertus van Essen, geh., 33 j.,
buiten de Catharijncpoort.

den 15 Julij.

Johanna de Graaf, ong., 33 j.,
Nieuwe Zandstraat.

Hendrika Heideman, ong., 45 j.,
Nauwe Doelen.

Sophia Louisa Amen, 4 m., Vuile-
stoot.

den 16 Julij.

Adrianus van den Endt, 23 j.,
Hospitaal.

Levenl. aangeg. Dochter van Sa-
muel Jacob Swaab, te Amsterd.

Jacob Hendrik Schnell, 4 j. en
10 m., Viebrug.

Angenieta van der Wart, huisvr.
van Evert Jan van Duuren, 37
j., Mijlpoort.

Elizabeth Veldkamp, ong., 16 j.,
buiten Tolsteeg.

Margaretha Mohr, 7 j., buiten
Tolsteeg.

den 17 Julij.

Maria Geertruida Hentenaar, 5
m., Masegast.

den 19 Julij.

Johannes Rietveld, ong., 36 j.,
Koestraat.

Johanno Hoefsmid, ong., 82 j.,
lange Nieuwstraat.

den 20 Julij.

Hendrikus Anthonius van Rossum,
4 m., korte Viesteeg.

den 21 Julij.

Elisabeth Johanna van Bagchem,
8 d., Pauwsteeg.

Jan Willem Arentsen, geh., 81
j., Regulierbrug.

Lambertus Rietveld, wed., 61 j.,
Vrouwjuttestraat.

Levenl. aangeg. Dochter van Jo-
hannes Braaij, Zadelstraat.

den 22 Julij.

Johannes Rietveld, geh., 61 j.,
Walsteeg.

Johannes van Berkel, 3 m., lange
Viesteeg.

Anthonie Denkers, geh., 70 j.,
Geertruidasteeg.

den 23 Julij.

Cornelia Johanna van de Bilt, 9
m., aan 't Predikheerenkerkhof.

den 24 Julij.

Christina Hoek, wed. van Willem
van Boxel, 65 j., Tuchthuissteeg.

Grietjen Bakker, huisvr. van Jan
Arend Pieter Beudeker, 24 j.,
Springweg.

Jacob Bichon, wed., 87 j., Putsteeg.

den 25 Julij.

Johannes Winkel's, 4 m., Koestraat.

den 26 Julij.

Cornelia Makaij, 4 m., Varken-
markt.

Hermanus Petrus van Soest, 3 m.,
buiten de Weerd.

Heinrich Demon, 1 m., buiten
Tolsteeg.

Jan Smit, geh., 73 j., Strooisteeg.

Cornelia Anna Jacoba Nepyca,
ruim 8 m., Janskerkhof.

den 27 Julij.

Benjamin Nonnemaker, 15 w.,
buiten de Weerd.

Willem van Olpen, 3 w., buiten
Catharijne.

den 28 Julij.

Gerardina van Maanen, ong., 48
j., Ganzenmarkt.

den 29 Julij.

Roosje Isak van Embden, huisvr.
van Salomon Hijman de Vries,
65 j., Geertruidabrug.

Pieter Johannes Jacobs, 2 m.,
buiten de Weerd.

Anthonia Scheffer, ong., 83 j.,
Donkerstraat.

Petrus Hendrikus van den Elsken,
4 m., Varkenmarkt.

Levenl. aangeg. Z. van Frederic
Govert Graaf van Limburg Sti-
rum, Runnebaan.

Johannes de Rijk, wed., 81 j.,
buiten de Weerd

den 30 Julij.

Wilhelmina Margaretha de Hoog,
3 m., buiten de Weerd.

Coenradus Gijsbertus Schalkwijk,
1 j en 7 m., buiten Catha-
rijne.

Johannes Arie de Jong, 1 j., Wa-
tersteeg.

den 31 Julij.

Cornelia Maria Hentenaar, 1 j.,
Elizabethstraat.

Theodorus Fonville, 2 j. en 8 m.,
aan de Maliebaan.

Maria de Bruin, 2 j. en 7 m.,
aan de Walsteeg.

Johan Carcl Schrijver, 4 m., korte
Elizabethstraat.

Jacob Frijlink, 4 w., Jansbrug.

OVERLEDENEN 99.

Ziekten en Toevallen waaraan de Overledenen gestorven zijn :

Doodgeboren.	6.	Transport.	79.
Stuipen.	18.	Keeltering.	1.
Tering.	20.	Borstziekte.	5.
Klierziekte.	5.	Zenuwkoorts.	3.
Verval van krachten.	9.	Koude op de Vliezen.	1.
Vleeschboom in den Neus.	1.	Verzwakking in den Buik.	1.
Subiet.	2.	Kanker.	1.
Water.	6.	Tanden.	2.
Gevolgen der kraam.	2.	Slijmberoerte.	1.
Verzwakking in de Blaas.	1.	Kinkhoest.	1.
Beroerte.	2.	Spruw.	1.
Het zuur.	5.	Bezetting op de Borst.	2.
Kramp in de Ingewanden.	1.	Koortsen.	1.
Verdronken.	1.		
	<u>79.</u>		<u>99.</u>

Het getal der Jaren, hetwelk de Overledenen bereikt hebben, is als volgt :

	Mann.	Vr.	Tot.		Mann.	Vr.	Tot.
Doodgeboren.	3	3	6.	Transport.	41.	36.	77.
Beneden het jaar.	21	14	35.	Van 50 tot 60 jaar.	2	3	5.
Van 1 tot 10 jaar.	9	7	16.	» 60 » 70 »	5	2	7.
» 10 » 20 »	1	1	2.	» 70 » 80 »	3	1	4.
» 20 » 30 »	2	1	3.	» 80 » 90 »	3	3	6.
» 30 » 40 »	2	6	8.	» 90 » 100 »	»	»	».
» 40 » 50 »	3	4	7.				
	<u>41</u>	<u>36</u>	<u>77.</u>				<u>54-45-99.</u>

VERKOCHTE VASTE GOEDEREN ENZ.

Den 1 Julij 1843, door den Notaris J. H. VAN SCHERMBEEK.

N°. 1. Een Huis, Erf en Grond, gelegen binnen Utrecht, aan den Springweg wijk B, N°. 848. Verkocht voor f 2,100.

N°. 2. Twee Huizen met Erf en Grond gelegen te Utrecht, buiten de Weerd op het Buurtje aan den Singel over de van Wijckskade, wijk M, N°. 16 en 17. Verkocht voor f 3,360.

Den 8 Julij 1843, door denzelfden.

N°. 1. Een Huis, Erf, Grond en Tuin, gelegen te Utrecht, in de Noorder-Voorstad in de bemuurde Waard, wijk M, N°. 65. Verkocht voor f 4,560.

N°. 2. Een Huis, Erf en Grond, gelegen te Utrecht, aan de Oostzijde van de Lijnmarkt, wijk E, N°. 42. Verkocht voor f 5,400.

Den 15 Julij 1843, door den Notaris H. VAN OMMEREN.

N°. 1. Eene Hofstede genaamd klein Rumelaar, gelegen onder de Gemeente Woudenberg, bestaande in Woonhuis, Stalling, Erven, Tuinen, Boomgaard, Bouw- en Weilanden, benevens Bosschen te zamen groot 34 Bunders, 4 Roeden en 60 Ellen. Verkocht voor f 11,080.

N°. 2. 3 Bunders, 90 Roeden en 80 Ellen Bouwland, gelegen onder de Gemeente Houten. Verkocht voor f 2,900.

Door den Notaris N. DE GRAAF.

N°. 1. Een Winkelhuis met de daarbij behorende twee Kameren of Woningen, staande te Utrecht aan de Westzijde van de Twijestraat, wijk B, N°. 152. Verkocht voor f 3,500.

N°. 2. Eene Kamer of Woning gelegen als voren aan de Noordzijde van de Wijde Watersteeg achter het voorschreven perceel. Verkocht voor f 400.

N°. 3. Vier Kameren of Woningen, gelegen als voren in de Zandstraat, naast en in het Grutterspoortje, wijk F, N°. 451 tot en met 455. Verkocht voor f 1,600.

N°. 4. Twee Woningen naast de voormelde perceelen, wijk F, N°. 456 en 457. Verkocht voor f 540.

N°. 5. Twee Kamers of Woningen, gelegen als voren aan de Noordzijde van het Pajenburgsteegje, wijk A, N°. 402 en 405. Verkocht voor f 590.

N°. 6. Eene Kamer of Woning, gelegen als voren aan de Zuidzijde van de Brandsteeg, wijk B, N°. 813. Verkocht voor f 160.

Den 29 Julij 1843, door de Notarissen N. DE GRAAF
en J. C. DWARS.

Een Huis met Grond en Erf, gelegen te Utrecht, aan de Noordzijde van de Voorstraat nabij de Neude, wijk H, N°. 459. Verkocht voor f 5,620.

Naamlijst

DER

GEBORENEN, HUWELIJKEN EN OVERLEDENEN

BINNEN UTRECHT, IN DE MAAND AUGUSTUS 1843.

Geborenen

op

den 1 Augustus.

Derkje Gesina, D. van Johannes
Wilhelmus Wagenvoord.
Willem Christiaan, Z. van Carel
Cato van Baerle.

den 2 Augustus.

Elisabeth Stephania Paulina, D.
van Wilhelmus Coenen.
Geertruida Elisabeth, D. van Hen-
drik Broekhuijsen.
Tijmen, Z. van Tijmen Hamoen.
Johanna, D. van Jan van Dijk.
Maria Adriana Petronella, D. van
Johan Mauritz Jansen.

den 3 Augustus.

Susanna, D. van Cornelis de Rijk.
Petronella, D. van Hendrik Ser-
vaas.
Clasina Wilhelmina, D. van Jaco-
bus van Essenberg.
Elisabeth Johanna Maria, D. van
Bernardus Henricus Cornelis de
Bont.
Gerrit, Z. van Pieter Claasz.

den 4 Augustus.

Johannes Marinus Francina Domi-
nicus, Z. van Jacobus Lambooij.
Elizabeth Adriana Henriette, D.
van Mr. Albert Coenen van 's Gra-
venstoot.

Anna Cornelia, D. van Willem
Iman Cornelis Rammelman El-
sevier.

Marinus Catharinus, D. van Ge-
rardus Adrianus de Bruijn.

den 5 Augustus.

Hendrikus, Z. van Petrus Schreij-
ders.
Hendrikus Albertus, Z. van Dirk
Antonij van der Oever.
Willem Cornelis, Z. van Joannes
Verbeij.
Anthonius Jacobus, Z. van Jacobus
Franciscus Johannes van Oost.

den 6 Augustus.

Antoinetta, D. van George van de
Vooren.
Anthonius Alouisius, Z. van Jan
van der Rijst.
Aletta, D. van Arnoldus van der
Werf.
Hendrika, D. v. Christiaan Everse.
Anthonia, D. van Cornelis Pauw.
Sophia, D. van Jan Willem de
Man.

Carolina Johanna Maria, D. van
Caarel Jan van Deventer.

den 7 Augustus.

Hendrikus Jacobus, Z. van Hen-
drik Franken.

Antonius Johannes, Z. van Bernardus van der Steen.
 Jacoba Cornelia, D. van Jan Verbrugh.

den 8 Augustus.

Cornelia, D. van Henderik Deurhof.

Antje, D. van Paulus Verweij.
 Susanna, D. van Johannes de Rooij.

den 9 Augustus.

Thomas Dirk, Z. van Thomas van Loeve.

Carolina, D. van Jan Hendrik van Helsdingen.

Marrigje, D. van Joannes Cornelius van den Braak.

den 10 Augustus.

Gerardus Godefridus Philippus Ludovicus, Z. van Antonius Joannes Boekelman.

Hendrikus Adrianus, Z. van Johannes Albertsen.

Bertha, D. van Cornelis Bekker.

Willem Jan Laurens, Z. van Joannes Trip.

den 11 Augustus.

Willemina, D. van Hubertus Johannes Buskes.

Elizabeth Catharina, D. van Jan van Dijk.

Theodorus Wilhelmus, Z. van Theodoor Sträter.

Antonie Johannes, Z. van Govert Verheul.

Gerardus Johannes, Z. van Christianus Johannes Baars.

Pieter Jacobus, Z. van Joannes Franciscus de Kerf.

den 12 Augustus.

Johanna Catharina, D. van Florus Carolus Isegard.

Carcl Johannes, Z. van Cornelis Johannes van Dijk.

Margaretha Aletta, D. van Johannes Hendrikus Beck.

den 13 Augustus.

Ida Maria Josephina, D. van Gerardus Gijsbertus Hendrikus van Eijck.

Johannes, Z. van Johannes van der Teems.

Rijk, Z. van Hendrik de Lang.

den 14 Augustus.

Clasina, D. van Derk Bakker.

Mattheus Cornelis, Z. van Jacob Bresser.

Jan Hendrik, Z. van Hendrik Roest.

Jan, Z. van Jan Quakernaat.

den 15 Augustus.

Martinus Johannes, Z. van Martinus Everse.

Cornelia Maria, D. van Johannes van der Klugt.

den 16 Augustus.

Leonardus George, Z. van Leonardus Wiegers.

Sara, D. van Eliazer Abraham Bego.

Alida Adriana, D. van Tijs Nieuwpoort.

Dirk, Z. van Hendrik Kalf.

Wilhelmina, D. van Johannes van der Karst.

den 17 Augustus.

David, Z. van Hendrikus van Gorkom.

Pieter Antoon Johan, Z. van Hendricus Marianus Vink.

Hendrikus, Z. van Pieter de Bie.

den 19 Augustus.

Pieter, Z. van Pieter Lens.

den 20 Augustus.

Maria, D. van Laurens van Rooijen.

Cornelis Jacobus, Z. van Dirk de Rooij.

Hermannia Alberta, D. van Willem Brands.

den 21 Augustus.

Aletta, D. van Theodorus Bonier.

Johannes Casper, Z. van Hendrikus van den Hoek.

den 22 Augustus.

Cornelis Marinus, Z. van Johannes Lodewijk van Hasselt.

Gerardus Johannes, Z. van Johannes Bernardus Wilbrink.

Jacoba Aletta, D. van Kornelis Vroon.

den 23 Augustus.

Anthonia, D. van Anthonij Viergever.

Elisabeth Clara, D. v. Jan Schouten.

Cornelia, D. van Wilhelmus Overgoor.

Theodorus, Z. van Theodorus Laurijn.

Marinus, Z. van Willem Rijnders.

Johannes, Z. van Pieter Thien.

Maria Louisa, D. van Mr. Laurens Leonard Johannes Willem Lamaison.

den 24 Augustus.

Joannes Jacobus, Z. van Henricus

Joannes Josephus Warren.

Robertus, Z. van Joannes Sanders.

Jacoba Maria, D. van Johannes van den Bol.

Hendrik Cornelis, Z. van Cornelis van Uitert.

Johanna, D. van Joannes Theodorus van de Vecht.

den 25 Augustus.

Susanna Petronella, D. van Hendrik Hol.

Johanna, D. van Carolus Maaschalkerweerd.

Pieter, Z. van Gerrit van Broekhuizen.

den 26 Augustus.

Johannes Marinus, Z. van Jean Baptiste Vercruijse.

Hendrika, D. van Anthonie van Leeuwen.

Cornelia, D. van Willem Karel Burdorf.

Margaretha, D. van Isaak Achterberg.

den 27 Augustus.

Johan Jurrien, Z. van Jan van der Lip.

Johannes, Z. van Johannes van Berkel.

Antonie Laurens, Z. van Roelof van den Heuvel.

Petrus Theodorus Johannes, Z. van Jan Vos

Margaretha Theodora, D. van Gerardus van Rooijen.

den 28 Augustus.

Reinier, Z. van Reinier Benes.

Cornelis, Z. van Albertus van Veen.

Petronella, D. van Cornelis Elsen-
doorn.

Hendrik, Z. van Gerrit van Tricht.

Gerarda Maria Geertruida, D. van
Gerrit Carel Vermeer.

Wilhelmina Geertruida, D. van
Jacobus Ludovicus Brunee.

den 29 Augustus.

Hendrika Engelina, D. van Hen-
drik de Wit.

den 30 Augustus.

Wilhelmina Sophia, D. van Hen-
drik van Lint.

Jan, Z. van Pieter van Steenis.

Ilikus, Z. van Gerrit Rietveld.

Theodorus, Z. van Hendrik Maars-
chalkerweerd.

den 31 Augustus.

Hermannus Pieter, Z. van Laurens
Johannes Schadee.

GEBORENEN 122, waaronder 10 Onechten.

Voltrokken Huwelijken

o p

den 2 Augustus.

Carel Rocrebach, Werkman, 24 j.

en Elisabeth Swishard, weduwe,
Breidster, 34 j.

Bartholomeus Wilhelmus Hoender-
vanger, Kleermaker, 33 j. en
Mietje Koefer, weduwe, Wasch-
vrouw, 37 j.

Arnoldus Gordens, Smid, 35 j.
en Bernardine Jaquette Wegb,
Dienstmeid, 30 j.

Hendrik van Amerongen, Bode bij
Provinciaal Gerechtshof, 31 j. en
Antonia Metje van der Linden,
buiten beroep, 29 j.

Theodorus van der Salm, Orgel-
maker, 24 j. en Anna Margreta
Elizabeth van Eijk, Dienstmeid,
29 j.

Petrus van Wijk, 34 j. en Johanna

Catharina van Schaik, beide
zonder beroep, 21 j.

Nicolaas van der Toom, Werk-
man, 25 j. en Hendrica Kesting,
Dienstmeid, 31 j.

Jan Hendrik Roep, Kleermaker,
27 j. en Johanna Bosveld, bui-
ten beroep, 21 j.

Klaas Verbeek, Kamerbehangen,
20 j. en Antje Ottens, zonder
beroep, 21 j.

George van de Voorn, Kleerma-
ker, 24 j. en Petronella Wilhelm,
zonder beroep, 24 j.

den 3 Augustus.

Daniël Theodorus Francois Patijn,
Predikant bij de Ned. Herv. gem.
te Voorburg, weduwenaar, 36 j.
en Margaretha Geertruid Maria
Martens, Particuliere, 42 j.

Antonie Joseph Beck, zonder beroep, 20 j. en Elisabeth Hendrika Heijer, weduwe, Winkelierster, 26 j.

den 4 Augustus.

Jan Douwes Dekker, Kapitein ter Koopvaardij, 27 j. en Wilhelmina Fredrica Antonia van Leeuwen, zonder beroep, 24 j.

den 9 Augustus.

Gerriet Balster, Kleermaker, 30 j. en Joanna Bosch, weduwe, Werkster, 46 j.

Leendert van Velze, Schoenmaker, 32 j. en Johanna Jansen, Naaister, 24 j.

Koenraad Hackenbroek, Schilder, 29 j. en Catharina Brouwer, Dienstmeid, 29 j.

Rijnier Renes, Koopman, 24 j. en Maria Spiering, zonder beroep, 24 j.

Hannes Hendriksen van den Berg, Bediende, 28 j. en Hendrijntje van der Kooij, Dienstmeid, 26 j.

den 10 Augustus.

Gerardus Josephus Reindie, Koopman, 43 j. en Catrina Anna Maria Zuidendorp, zonder beroep, 31 j.

den 16 Augustus.

Nicola Janssen, Kleermaker, 22 j. en Petronella Rijsbaerman, Mutsenwaschter, 21 j.

Gerrit Johannes Hendriks, 34 j. en Johanna Gerritsen, beide zonder beroep, 28 j.

Roelof Gremer, Smidsknecht, 33 j.

en Johanna Keijzer, Dienstmeid, 24 j.

Cornelis van Reemst, Winkelbediende, 24 j. en Maria Wildenburg, zonder beroep, 25 j.

Johan Christiaan Boshuijzen, Schoenmaker, 25 j. en Jeannetta Wilhelmina Clazina Geertze, Kantwerkster, 28 j.

den 23 Augustus.

Carel Ferdinand Hajenius, Winkelier, 28 j. en Lena Clasina Monné, zonder beroep, 28 j.

Hendrikus van Tiel, Wijsteker, 30 j. en Willemina Gerarda Scherff, zonder beroep, 23 j.

Hendrik van der Gijs, Werkman, 42 j. en Dirkje Spinhoven, Naaister, 49 j.

Martinus Kocle, Schoenmaker, 26 j. en Maria Bedier, Naaister, 23 j.

Johannes Tien, Smid, 23 j. en Jacoba Patist, buiten beroep, 21 j.

Johannes Vos, Timmerman, 18 j. en Hendrina Theodora Carbo, buiten beroep, 21 j.

Joannes van Nieuwkerk, Kleerbleeker, 33 j. en Willemina de Groot, Hovenierster, 31 j.

Johan August Adam van Woerden, Tegelbakker, 27 j. en Maria Hensbroek, Dienstmeid, 22 j.

Martinus Karel Egler, buiten beroep, 40 j. en Elizabetha Arts, Werkster, 39 j.

Jacobus van Rossum, Kleermaker, 22 j. en Maria Elisabetha van Marlé, Tapster, 33 j.

den 24 Augustus.

Franciscus Schepens, 36 j. en Engelina van den Broek, beide buiten beroep, 25 j.

Jacob Teengs, Tabakshandelaar, 26 j. en Maria Anna Spieringshoek, buiten beroep, 25 j.

George Frederich Koch, Boekhandelaar, 24 j. en Maria Joseph Wimmers, buiten beroep, 24 j.

Johan Christiaan Schinkenberger, Winkelier, 29 j. en Bernata Hermina Koch, zonder beroep, 28 j.

den 30 Augustus.

Willem Siegel Stevens, weduwnaar, Bode en Concierge bij 's Rijksmunt, 63 j. en Geertruij Rijken, zonder beroep, 48 j.

Cornelis Aric van Stenis, weduwnaar, Timmerman, 41 j. en Hendrika Fuijt, buiten beroep, 40 j.

Anthonij Verhaar, Wagenmaker, 29 j. en Jacoba Elzendoorn, zonder beroep, 24 j.

Coenraad Johannes Docser, Werkman, 26 j. en Maria van den Bor, buiten beroep, 27 j.

Jacob Hassbroek, Timmerman, 21 j. en Maria van Bensekom, zonder beroep, 21 j.

Joannis Henricus Franciscus Asseler, Genees-, Heel- en Vroedmeester, 32 j. en Helena Catharina Pietronella Kiesouw, zonder beroep, 32 j.

Antonius Petrus de Wringer, Kleermaker, 29 j. en Maria Catharina van Heumen, zonder beroep, 26 j.

Salomon Joseph van der Goen, 24 j. en Rachel Rafaël, beide zonder beroep, 26 j.

Mr. Jan Ackersdijck, Hoogleeraar in de Regten, 52 j. en Maria Anna Wallerthum, zonder beroep, 39 j.

den 31 Augustus.

Alexander Adriaan Obreen, Wijnhandelaar, 30 j. en Johanna Helena de Vrij, zonder beroep, 27 j.

Gerrit Bol, Aannemer van openbare Werken, 23 j. en Maria Hendrica Scheffers, zonder beroep, 18 j.

TE ZAMEN 49 PAREN.

Overledenen

op

den 1 Augustus.

Levenloos aangegeven Zoon van
Andries Makkee, Maartensbrug.
Catharina Geertruida Rietveldt, 1
j. en 8 m., buiten de Weerd.

den 2 Augustus.

Levenloos aangegeven Zoon van
Gerrit van Zijl, Zadelstraat.

Hendrik van der Stroom, 2 m.,
Twijestraat.

Klaartje Hofman, 3 j. en 10 m.,
Amsterdam.

Hendrica Maria van Doorn, 6 j. en
2 m., buiten Tolsteeg.

den 3 Augustus.

Hermanus Wintershoven, geh.,
47 j., Wijde Doelen.

Jan Hendrik Beringen, 7 d., bui-
ten de Weerd.

Dirk Johan Benthuizen, ongeh.,
97 j., E. L. Oude Mannenhuis,
Achter den Dom.

Cornelis van Ginkel, 3 m., buiten
Tolsteeg.

den 4 Augustus.

Hieronimus Theodorus van der
Hoeve, 7 j. en 6 m., Willems-
kazerne.

Hendrikus Johannes van Zandwijk,
14 j., aan de Molensteeg.

Wilhelmina Clasina Schouten, circa
6 m., Smebrug.

den 5 Augustus.

Evert de Ruiters, 2 j. en 10 m.,
Groote Eliensteeg.

Cornelis van der Horst, circa 2 j.,
buiten de Weerd.

Willem van Kuijk, weduenaar,
73 j., aan de Catharijnepoort.

Willem Johan Grothe, ongeh., 53
j., Nieuwe Gracht.

Marinus Hoogyliet, ongeh., 28 j.,
te Leijden.

den 6 Augustus.

Arnolda Kok, 1 j. en 3 m., buiten
de Weerd.

den 7 Augustus.

Anna Maria Catharina Sadelaar,
huisvr. van Hendrik de Haan,
41 j., Rodenburgstraat.

den 9 Augustus.

Sophia Bahnsen, 4 w., Korte
Jansstraat.

Bernardus van Rooijen, geh., 35
j., aan de Regulierbrug.

Gertrude Sictoone, huisvr. van Ne-
lis Gabriel van Assenbergh, 33 j.,
Schuttersteeg.

Carel Joseph Petrus van Wulven,
ongeh., 19 j., Wittevrouwenstr.

den 10 Augustus.

Antje Vermeulen, ongeh., 19 j.,
Nieuwe Gracht.

Willem Lina, geh., 27 j., Steenw.

den 11 Augustus.

Willem Kilian, 10 m., Smebrug.

Hendrina van Zeventer, ongeh.,
46 j., in de Rietsteeg.

Teunis Scherpenseel, 3 j. en 6 m.,
buiten Tolsteeg.

den 12 Augustus.

Maria van den Bergh, ongeh., 21
j., Predikheerenkerkhof.

Pieter Marinus Ver Poorten, 24 j.,
Hospitaal.

den 13 Augustus.

Johan Abraham Bösschenstijn, 4 j.
en 8 m., Viebrug.

Anthoine Piller, geh., 68 j. en 7
m., Lange Nieuwstraat.

Jan Gijsbert van den Berg, ongeh.,
22 j., buiten de Wittevrouwen-
poort.

den 14 Augustus.

Klasina Zuijderweerd, wed. Jan
de Bouter, 58 j., Keukenstraat.

Dirk de Rooij, 7 m., buiten de
Weerd.

den 15 Augustus.

Hendrik Goudriaan, 8 m., Groe-
nestegg.

Maria Cornelia Bogert, 4 w., bui-
ten de Weerd.

Maria Hendrika Mulder, circa 1
j., Plein Vredenburg.

den 16 Augustus.

Lepje Spithoven, huisvr. van Ja-
cobus van den Akker, 53 j.,
Maliëbaan.

den 17 Augustus.

Anthonie Jacobs, 12 j., Hartsteeg.

Karel de Lauwer, geh., 56 j.,
Watersteeg.

Nicolaas Mastink, 7 w., buiten de
Weerd.

den 18 Augustus.

Jacobus Arnoldus Sutherland, 8
m., Bagijnesteeg.

Petrus Johannes de Haart, 3 m.,
Smecbrug.

Johanna Maria de Vos, 3 m.,
Stroosteeg.

Maria Engelberta van Wijk, 7 m.,
Mariaplaats.

Dirk van Kruijl, 2 j. en 8 m.,
Molensteeg.

den 19 Augustus.

Jan van Beek, geh., 74 j., buiten
Catharijne.

Hendrika Johanna Zahradnik, 6
m., buiten de Weerd.

Carolina Geertruida Hoegen, 9 m.,
buiten Wittevrouwen.

Johanna Gilianna van Amerongen,
5 w., Kalverstraat.

den 20 Augustus.

Pieter Herfkens, 4 m., Groene-
steeg.

Friedrich Carl Hisgen, 1 j.,
Steenweg.

Willem Schouten, geh., 63 j.,
buiten Tolsteeg.

Cornelia Verheul, huisvrouw van
Theodorus Knippers, 46 j.,
buiten de Weerd.

Alida Maria Veltman, wed. Jo-
hannes Hendrik Coops, 61 j.,
Achter de Twijestraat.

den 21 Augustus.

Machtelina Beuken, 1 j. en 4 m.,
buiten de Weerd.

Anthonie Johannes Roos, 2 m.,
Hamsteeg, wijk D.

Franciscus Johannes Nachtheim, 43 j., Hospitaal.

den 22 Augustus.

Johannes Birhuis, 25 j., Hospitaal.

den 23 Augustus.

Johanna Grondijs, 14 d., Stroosteeg.

Arij van der Velde, geh., 42 j., buiten de Weerd.

den 24 Augustus.

Johannes Philippus Terwogt, geh., 82 j., Springweg.

Hendrika Johanna van Daalen, huisvr. van Pieter Siedenburg, 41 j., buiten Wittevrouwen.

Filippus Cornelius Bodewitz, ong., 35 j., Lange Nieuwstraat.

Huijberta Oostendorp, wed. Antonie van der Klok, 64 j., aan 't Zand.

Antonie Kempkens, 8 m., Jufferstraat.

Willebrordus de Rijk, geh., 43 j., buiten de Weerd.

den 25 Augustus.

Johanna Catharina Isegard, 13 d., Catharijnestraat.

Tona Roest, ongch., 75 j., buiten Wittevrouwen.

den 26 Augustus.

Adrianus de Bouter, 6 m., Koestr.

Hendrik Kerssen, geh., 44 j., Kleine Eliensteeg.

Hendrik Pieter Schottel, 2 m., Begijnesteeg.

Cornelis Schrick, 6 m., Bergstraat.

den 27 Augustus.

Catharina Blonk, 14 j., Vischmarkt.

Dirk Correlje, 15 j., Korte Rosendaal.

Johannes van Schalkwijk, wed., 65 j., buiten Catharijne.

Geertruida van der Brink, ong., 80 j., Diakonie Oude Mannen- en Vrouwenhuis.

Margaretha Fala, ongch., 84 j., aan 't Zand.

den 28 Augustus.

Adriana Berger, 3 m., Jufferstraat.

Elizabeth van der Meijden, ong., 21 j., Massegast.

Christiaan Adrianus de Pas, 3 w., Vissersteeg.

Willem Lambert van Schaick, ongch., 18 j., Geertruidabrug.

Leonardus van Rooijen, 1 j. en 5 m., buiten de Weerd.

Helena van Eijndhoven, 4 m., buiten Tolsteeg.

den 29 Augustus.

Judik Heijmans, ongch., 22 j., Jufferstraat.

Johannes Hoogeveen, ongch., 33 j., Mariaplaats.

Dirk Govert van Luijn, 9 m., aan 't Zand.

Johan Adam Valentijn, geh., 69 j., Veenstraat.

Petronella Wilhelmina Vreijenbergh, wed. Petrus Terrel, 59 j., Donkerstraat.

den 30 Augustus.

Petrus Langlois, 8 m., Vollerbrug.

den 31 Augustus.

Levenloos aangegeven Dochter van Antonie Uijtewaal, Kort Rosendaal.

Anna Hoedemaker, 1 j., Maria-plaats.

**Ziekten en Toevallen waaraan de Overledenen
gestorven zijn :**

Dodgeboren.	3.	Transport	76.
Tanden.	2.	Longtering.	1.
Stuipen.	14.	Noodlottige Wond.	1.
Het zuur.	4.	Slijmziekte.	2.
Verval van krachten.	12.	Kindérziekte.	1.
Zinking Koortsen.	2.	Kanker.	2.
Tering.	13.	Kramp.	1.
Roodvonk.	1.	Kinkhoest.	1.
Ontstek. in het Heupgewr.	1.	Geelzucht.	1.
Zenuwkoorts.	6.	Klierziekte.	2.
Borstziekte.	7.	Beenbederf.	1.
Graveel.	1.	Gevolgen der kraam.	1.
Bezetting op de Borst.	2.	Beroerte.	1.
Bloedspuwing.	1.	Koortsen.	1.
Verhard. in de Onderbuik.	1.	Rotkoorts.	1.
Water.	6.	Vergiftigd.	1.
	<hr/>		<hr/>
	76.		94.

**Het getal der Jaren, hetwelk de Overledenen
bereikt hebben, is als volgt :**

	Mann.	Vr.	Tot.		Mann.	Vr.	Tot.
Dodgeboren.	2	1	3.	Transport.	46.	30.	76.
Beneden het jaar.	18	12	30.	Van 50 tot 60 jaar.	2	3	5.
Van 1 tot 10 jaar.	8	7	15.	» 60 » 70 »	4	2	6.
» 10 » 20 »	5	2	7.	» 70 » 80 »	2	1	3.
» 20 » 30 »	5	3	8.	» 80 » 90 »	1	2	3.
» 30 » 40 »	3	1	4.	» 90 » 100 »	1	1	2.
» 40 » 50 »	5	4	9.				
	<hr/>		<hr/>				<hr/>
	46	30	76.				56-38-94.

VERKOCHTE VASTE GOEDEREN ENZ.

Den 5 Augustus 1843, door den Notaris M. WIGMAN.

N°. 1. Eene Huizinge, Erf en Grond, Plaats en Tuin, gelegen te Utrecht, aan de Westzijde van de Ridderschapstraat, wijk H, N°. 733. Verkocht voor *f* 2,800.

N°. 2. Eene Huizinge, Erf, Grond, Plaats en Tuin, gelegen als voren, wijk H, N°. 732. Verkocht voor *f* 2,075.

N°. 3. Eene Huizinge, Erf en Grond, gelegen te Utrecht, aan de Westzijde van de Oude Gracht bij de Geertebrug, wijk B, N°. 68. Verkocht voor *f* 2,025.

N°. 4. Eene Huizinge, Erf en Grond, gelegen te Utrecht, aan de Oostzijde van de Oude Gracht, wijk C, N°. 78. Verkocht voor *f* 2,810.

Den 12 Aug. 1843, door den Not. J. H. VAN SCHERMBEEK.

Een kapitaal Heerenhuis met Erf, Grond en Tuin, gelegen te Utrecht, aan de Westzijde van den Springweg bij de Marieplaats, wijk E, N°. 469. Verkocht voor *f* 7,100.

Den 19 Augustus 1843, door denzelfden Notaris.

N°. 1. Twee Huizen, met Erf en Grond, benevens eene Stalling of Slagthuis, gelegen te Utrecht, de beide eerste in de Predikheerenstraat, wijk H, N°. 450 en 451, en de laatste in de Kalverstraat, wijk H, N°. 390. Te zamen verkocht voor *f* 5,035.

N°. 2. Drie Huizen, waarvan twee onder één dak met Erf en Grond en twee Akkertjes Warmoezeniers land, groot 38 Roeden, 20 Ellen, gelegen in de Gemeente Maartensdijk aan het Zwarte Water over den Zaagmolen. Verkocht voor *f* 2,010.

Den 26 Augustus 1843, door den Notaris N. DE GRAAF.

Een Huizinge met Erf en Plaats, staande en gelegen

te Utrecht, aan de Westzijde van de Lange Nieuwstraat, wijk A, N°. 499. Verkocht voor f 2,010.

Denzelfden datum, door den Not. J. H. VAN SCHERMBEEK.

N°. 1. Een Terrein of stuk Gronds met de Gebouwen daarop staande, gelegen te Utrecht, buiten de Catharijnepoort aan de Zuidzijde van het Starrebosch, nabij den Spoorweg, groot 27 Roeden, 65 Ellen. Verkocht voor f 4,950.

N°. 2. Een Terrein of stuk Gronds, met den daartoe behoorenden Watermolen, staande en gelegen te Utrecht in de Noorder Voorstad, buiten de Waard-Barrierre, aan het Oosterstroompje of het zoogenaamde Zwarte Water, wijk M, N°. 127, 128, 129, 129 a en b, te zamen groot 14 Roeden, 7 Ellen. Verkocht voor f 5,600.

Denzelfden datum, door den Notaris H. VAN OMMEREN.

N°. 1. Eene aangenaam gelegen Buitenplaats genaamd *Riethoven*, met derzelver Heerenhuis, Koetshuis, en Stalling, staande en gelegen aan den grooten Weg van Utrecht naar 's Hage op Geestdorp onder de Gemeente Woerden, groot 3 Bunders, 25 Roeden, 20 Ellen. Verkocht voor f 7,400.

N°. 2. Twee Hofsteden met Huis, Hooibergen, Schuur en Bakhuis met 85 Bunders, 61 Roeden, 64 Ellen Boomgaard, Bosch-, Bouw-, Wei- en Hooiland in den Polder Breeveld onder Woerden. Verkocht voor f 34,700.

N°. 3. 5 Bunders, 26 Roeden, 30 Ellen Hooi-, Boschland en Weg, gelegen in de gemeente Kamerik Teijlingens gereg. Verkocht voor f 1,100.

Denzelfden datum, door den Notaris J. PABST.

De Buitenplaats *Tjepma* met derzelve Huizinge, gelegen in de Provincie Utrecht, Gemeente Ouden Rijn aan den Straatweg naar Rotterdam en 's Hage, benevens een Perceel Bouwland, achter deze Plaats gelegen te zamen groot 5 Bunders, 25 Roeden, 40 Ellen. Te zamen verkocht voor f 10,000.

Naamlijst

DER

GEBORENEN, HUWELIJKEN EN OVERLEDENEN

BINNEN UTRECHT, IN DE MAAND SEPTEMBER 1843.

Geborenen

op

den 1 September.

Louis Willem, Z. van Louis Willem van Giessen.
Jan Hendrik, Z. van Hendrik Jan Koopman.

den 2 September.

Wilhelmus Josephus, Z. van Hermanus Mathias Taris.
Elisabeth Wilhelmina, D. van Johannes van Dam.
Albertus, Z. van Gerrit de Wit.
Catharina, D. van Frans Landzaat.
Clasina, D. van Johannes Vlok.
Johannes Paulus, Z. van Dirk Ferdinand van Tergouw.
Reinier Johannes Hermanus, Z. van Hermanus van Beurden.

den 3 September.

Hendrina, D. van Hermanus van den Brink.
Constantia Martina, D. van Johannes van Essenberg.
Christoffel, Z. van Johannes van Luijn.

den 4 September.

Johanna Hendrika, D. van Jan Colak.
Adriana, D. van Nicolaas Pot.
Christoffel, Z. van Pieter van Zwol.

Johannes Jacobus, Z. van Nicolaas Bussing.
Franciscus Petrus, Z. van Theodorus Mijnders.
Machiel, Z. van Rutgerus van den Bedem.

den 5 September.

Jacoba, D. van Hendrik Lissenberg.

den 7 September.

Emelia Jacoba Magdalena, D. van Emelie Henri Roland.
Neeltje, D. van Jan Oskam.
Paulina Klazina, D. van Gijsbertus Arnoldus van Dreven.
Johannes, Z. van Petrus van de Poel.
Willem, Z. van Johannes van Weede.
Hermanus Mathias, Z. van Rombout Numans.

den 8 September.

Albertus, Z. van Albertus Lancee.
Hendrika, D. van Hendrik Boekman, overleden 1 April 1843.
Meehteld, D. van Wouter Weldam.

den 9 September.

Gerritje, D. van Joannes Brandse.
Nicolaas Johannes, Z. van Franciscus Andreas de Leur.

den 10 September.

Hendrik, Z. van Theodorus Cooltjes.
 Anthonius Gerardus, Z. van Gerardus Broekman.
 Hermanus, Z. van Willem Ernst.
 Johanna Hendrika en Hendrikus
 Hermanus, D. en Z. van Petrus
 Etmans.

den 11 September.

Johannes Martinus, Z. van Wilhelmus den Hartog.
 Johanna Reinoldina Helena, D. van Otto Adrianus Francke.
 Jansje, D. van Gerrit de Kok.
 Pieter, Z. van Glaudi Vreeswijk.

den 12 September.

Jansje, D. van Claudi Dekker.
 Willemijntje, D. van Hendrik Wisman.
 Elisabeth, D. van Jacobus Johannes Barneveld.
 Adriana, D. van Hendrik van Eryen.
 Johannes, Z. van Johannes Zembsch.

den 13 September.

Cornelia Catharina, D. van Willem Weijburg.
 Johanna Everdina, D. van Franciscus van Helsdingen.
 Lamberta Cornelia, D. van Arnoldus van de Bilt.

den 14 September.

Janna Dorothea, D. van Simon Honings.
 Gerrit, Z. van Gerrit Wellerdieck.
 Hendrica Cornelia, D. van Antonius de Groot.
 Adrianus Anthonius Johannes, Z.
 v. Henricus Joannes van Rossum.

Debora Johanna, D. van Hendrik Johannes Hildebrand.

den 15 September.

Theodorus, Z. van Johannes van Maurik.
 Anna Maria, D. van Hendrik van Rijn.
 Johannes Franciscus, Z. van Gerardus Johannes van Soest.
 Hendrik Nicolaas, Z. van Hendrik Nicolaas Dekker.
 Christiaan, Z. van Christiaan Jorg.
 Hendrikus, Z. van Franciscus Machiel Bol.
 Hermanus Jan Hendrik, Z. van Hermanus Jan Hendrik Rijkelijkhuisen.

den 16 September.

Wilhelmus, Z. van Willem Spaarenberg.
 Elisabeth Cornelia, D. van Gerrit van den Bijlaard.

den 17 September.

Bernardus, Z. van Bernardus Elbertse.
 Jurianus Johannes Petrus, Z. van Johannes Vos.
 Benjamin, Z. van Willem Christiaan van Dulst.
 Johanna Elisabeth, Z. van Hannes Moolenbeek.

den 18 September.

Wilhelmina, D. van Hendrik van den Akker.
 Elisabeth Johanna, D. van Bernardus Johannes Lautenslager.
 Thomas, Z. van Alebartus Roelofse.

Anna Catharina Francisca, D. van Rudolphus Joannes van Rooijen.
Henrietta Cornelia, D. van Willem Baron Six van Oterleek.
Hendrikus, Z. van Hendrikus Levolger.

den 19 September.

Jacobus Anne, Z. van Arien Theodorus de Haart.
Johannes Hendrikus, Z. van Volkers Johannes Antonie Harmsen.
Gerarda Johanna, D. van Willem van der Horst.
Carel, Z. van Joannes Wilhelmus de Mari.

den 20 September.

Adrianus, Z. van Willem Sparenburg.
Pieter, Z. van Hermanus Luca.
Cornelis, Z. van Antonius Grimmelikhuijsen.
Cornelia Jacoba, D. van Isaak Vermaak.
Franciscus Johannes, Z. van Frans Offerman.
Gerardus Cornelis, Z. van Gerrit Hendrik van Deventer.
Marianna Berendina Elisabetha, D. van Hubertus Oswaldus van Munster.
Theodorus, Z. van Nicolaas Jansen.

den 21 September.

Gerrit, Z. van Harmanus Berkhout.
Johannes Nicolaas, Z. van Willem Jan Pluijm.
Johanna, D. van Johannes Bakker.

den 22 September.

Johannes Matthijs, Z. van Johannes Matthijs Weijers.

Theodorus, Z. van Willem van Maurik.

Jacoba Elisabeth, D. van Arres Johannes Heetveld.

Johanna, D. van Arie van Zijderveld.

Frederik, Z. van Hendrik Mertens Tip

Gerardus Anthonius, Z. van Gijsbert Glazer.

den 23 September.

Gerrit, Z. van Johannes Nahuisen.

Jannigje, D. van Geurt van Uijtert.

Lambertus, Z. van Gerrit Hendrik Kappers.

Jacobus Johannes, Z. van Jacobus van Maarsseveen.

Elisabeth Berendina, D. van Pieter Cubus.

Constantijn Hendrik, Z. van Constantijn Hendrik Schumacher.

Cornelis Richardus, Z. van Hendrik van der Biese.

den 24 September.

Gerarda Johanna, D. van Johannes Maarschalkerwerd.

Wilhelmina, D. van Frans de Groot.

Antoinetta Hendrika, D. van Thomas van Riezen.

Willem, Z. van Jacobus Kerkhof.
Anthonia, D. van Hendrik Spieereburg.

Maria Cornelia, D. van Johannes Hendrikus Wassink.

Adriana, D. van Johannes Cornelis Verhoeff.

Jacobus, Z. van Wilhelmus van Wijk.

den 25 September.

Anton Reinhard, Z. van Louis
Charles Hora Siccama.

Petrus Johannes, Z. van Rochus
Simonis.

Clasina Petronella Margaretha, D.
van Augustin Burgler.

Aletta Margaretha, D. van Isak van
Sandwijk.

Christina Carolina, D. van Carolus
Antonius van Dommelen.

Johannes Wouter, Z. van Arie
Lagerwij.

den 26 September.

Maria, D. van Coenraad Johannes
Doeser.

den 27 September.

Geertruida, D. van Christiaan
Huisen.

Maria, D. van Franciscus van Zut-
phen.

Dirkje, D. van Johannes Mientjes.

den 28 September.

Johanna Hendrica, D. van Barend
Linschoten.

Andries Cornelis Dirk en Albertina
Cornelia Wilhelmina, Z. en D.
van Hendrikus Wegenaar.

den 29 September.

Anthonie Cornelis Hugo, Z. van
Anthonie van Oosterom.

Anthonius Johannes, Z. van Wil-
lem Preijs.

Johannes Bernardus Michiel, Z.
van Antonie de Groot.

Sophia, D. van Philippus Logger.

Anthonius Cornelius, Z. van Jo-
annis de Groot.

Odilia Theodora Suffrida, D. van
Cornelis Lodewijk de Vos.

Mechteld, D. van Johannes Ver-
hoeven.

den 30 September.

Stephanus Hendrikus, Z. van Ste-
ven Elsendoorn.

Jan Gerard, Z. van Gijsbert Gerrit
van Ede.

Johannes Theodorus, Z. van Theo-
dorus Ernst.

GEBORENEN 140, waaronder 10 Onechten.

Voltrokken Huwelijken

o p

den 6 September.

Coenraad Hendrik Struijk, Bediende, 35 j. en Maria Franken, Naaister, 22 j.
 Andries Emmels, Kleebleeker, 24 j. en Geertruij Bogart, Naaister, 32 j.
 Ludovicus Antonius Rogier, weduwnaar, Knopenmaker, 32 j. en Maria van den Broek, Dienstmeid, 27 j.
 Johannes Oostveen, Landbouwer, 22 j. en Gerrigje van Leersum, weduwe, Kasteleinesse, 31 j.
 Simon Hendrikse Droogendijk, Geneesheer, 36 j. en Aaltje Jansen, zonder beroep, 39 j.
 Johannes Everardus Nass, Smid, 23 j. en Johanna Hermina Conrad, 29 j.
 Willem Schok, Smid, 23 j. en Petronella Lotz, Dienstmeid, 23 j.

den 13 September.

Johannes Verhoeven, Opperman, 21 j. en Johanna de Heul, 24 j.
 Joseph Mansuetus Joachim Piantone, Schoorsteenveger, 30 j. en Antonia van Beinum, weduwe, Koopvrouw, 40 j.
 Johannes van Steijn, Commissio-

nair, 32 j. en Adriana van Dam^b buiten beroep, 26 j.
 Steven van Ewijk, Werkman, 24 j. en Maria van Unen, Werkster, 23 j.
 Bernardus Spierenburg, Steenbakker, 31 j. en Maria Hillebrand, zonder beroep, 20 j.
 Johannes Slinkers, Timmerman, 28 j. en Anna Hendrika Dekker, Naaister, 22 j.
 Johannes Velling, Schrijnwerker, 21 j. en Cornelia Verheem, Dienstmeid, 19 j.
 Jan Nebbeling, Smid, 21 j. en Antonia Janetta Goosens, Naaister, 22 j.
 Andreas Makkee, weduwnaar, Turfdrager, 54 j. en Cornelia van der Maas, weduwe, Turftonster, 41 j.
 Hendricus Honings, Schrijnwerker, 20 j. en Maria van Amerongen, buiten beroep, 20 j.

den 20 September.

Johann Peter Ludwig Fischer, Kapper, 26 j. en Johanna Maria Vermeulen, zonder beroep, 29 j.

den 21 September.

Mr. Carel Willem Emile Catharinus, de Geer, zonder beroep, 22 j.

en Eleonora Adriana de Casembroot, Particuliere, 23 j.

Mr. Jacob Anne Grothe, zonder beroep, 28 j. en Arnoudina Johanna Carolina Loten van Doelen, Particuliere, 26 j.

den 27 September.

Bernardus van der Valk, Barbier, 25 j. en Wilhelmina Alberdina Karsbergen, Dienstmeid, 28 j.
Cornelis van Schaik, Werkman,

28 j. en Christina Schouten, Werkster, 28 j.

Johannes Nieuwenhuijs, Werkman, 25 j. en Maria van Weenen, Werkster, 31 j.

Abraham Rijke, weduwnaar, Zakendrager, 52 j. en Joanna Cornelia Bloemer, Turftonster, 51 j.

Adriaan Ribbens, Schipper, 32 j. en Alida van der Weerd, buiten beroep, 27 j.

TE ZAMEN 25 PAREN.

Overledenen

op

den 1 September.

Bartholomeus Cadet, 1 j. en 8 m.,
buiten de Tolsteeg.

Jannetje Kruijf, wed. Johannes
van Es, 80 j., Servetsteeg.

Levenloos aangegeven Dochter van
Pieter Pieterse, Naauwen Doelen.

den 2 September.

Christoffel Buitener, ongeh., 58 j.,
te Hoogeland.

Hendrik Arnoud de Groot, 10 m.,
Catharijnesteeg.

Gerarda Arnolda van Munster, 7
w., Kromme Nieuwe Gracht.

Levenloos aangegeven Dochter (on-
echt).

Levenloos aangegeven Zoon van
Christiaan Veen, Molensteeg.

den 3 September.

Pieter Anthonie Straatman, 3 m.,
buiten de Wittevrouwenpoort.

Adolphe Richard Constantin Ra-
vens, 1 j. en 7 m., Watersteeg.

Anthonia Theodora van Schoonho-
ven, 3 m., buiten de Weerd.

den 4 September.

Levenloos aangegeven Dochter van
Christiaan Veen, Molensteeg.

Johan Lodewijk Rijnders, circa 5
j., Achterom.

Dirkje van Zutphen, 4 m., Ach-
terom.

Johann Paul Stieding, geh., 69 j.,
Begijnhof.

den 5 September.

Helena Johanna van Rossum, huis-
vr. van Dirk de Klerk, circa 52
j., Springweg.

Anna Catrina Sophia Hendriena
Freijzen, huisvr. van Everardus
van Geelkerken, 88 j., Lange
Jansstraat.

Cornelis Marinus van Hasselt, 14
d., Breedstraat.

Salomon Levi de Beer, weduwe-
naar, 100 j. en 8 m., Servetsteeg.

den 6 September.

Barendina Johanna Voortman, 2
m., buiten Tolsteeg.

Mekje van Deventer, 2 m., Ja-
cobiëkerkhof.

Johannes Kok, circa 3 m., Geer-
truidabrug.

Jacoba Petronella Felix, 2 j., Stroo-
steeg.

Levenloos aangegeven Zoon van
Justus Joannes van Maurik, Jans-
brug.

Mans van Rossum, 10 m., Abstede.
Isaak Martinus Geul, 10 j. en 10 m.,
Molensteeg, B.

den 7 September.

Johanna Wouterina van Kesteren,
ongeh., 22 j., Korte Louwerstr.

Izaak Doedes, 24 j., Hospitaal.

Jan Barentse Langenberg, geh.,
62 j., Lange Nieuwstraat.

Maria Isabella Lucia Ernou, wed.

Jeeles Zweserijn, 75 j., Wijde Doelen.

Wilhelmina Dirkje van den Hoorn, 2 j. en 8 m., Hamsteeg.

den 8 September.

Petrus Jacobus Jansen, geh., 43 j., Naauwe Watersteeg.

Hermannus Pieter Schadee, 8 d., Slagsteeg.

Izak Jongbloed, geh., 41 j., Mariastraat.

den 9 September.

Levenloos aangegeven Dochter (onrecht).

Alida Henrietta de Man, wed. Johannes Plieger, 88 j. en 7 m., Jacobiebrug.

Govert van Oort, geh., 55 j., buiten de Weerd.

den 10 September.

Hester de Ruijter, huisvr. van Dirk Verhoeven, 39 j., Nicolaikerkhof.

den 12 September.

Anna Cornelia Rammelman Elsevier, 5 w., Ridderschapstraat.

Jannis van Duuren, geh., 65 j., Predikheerenstraat.

Johanna Claziena Hemke, wed. Jan Hendrik Welle, 48 j., Steenweg.

den 13 September.

Aletta Godart, 2 j. en 2 m., Steenw.

Cornelia Loman, wed. Anthonia Maree, circa 85 j., Pelmolen.

Johanna van Maurik, 3 m., buiten de Weerd.

Bernardus Joannes Smits, weduenaar, 32 j., Vinkenburgsteeg.

den 14 September.

Theodorus Hendrikus van de Coolwijk, 3 m., Achter de Twijestr.

Cornelia Catharina Weijburg, 20 uren, Lange Smcesteeg.

Maria Catharina Schreuders, huisvr. van Christiaan Veen, 27 j., Molensteeg.

Johannes Petrus van Es, 3 j. en 6 m., Elisabethstraat.

Laurentius van Ee, geh., 33 j., buiten Tolsteeg.

Johannes Adrianus Plomp, 3 m., Korte Jufferstraat.

den 15 September.

Maria van Meurs, ongeh., 52 j., Lijnmarkt.

Levenloos aangegeven Zoon van Johannes de Groot, Catharijnestr.

Maria Jacoba van Oort, 2 m., buiten de Weerd.

Cornelia Spiering, ruim 1 j., buiten de Weerd.

den 16 September.

Geertruij Petronella Westmaas, 4 m., Elisabethstraat.

den 17 September.

Wilhelmina Sebus, ongeh., 18 j., Choorstraat.

Dirkje Mensch, ongeh., 17 j., Zakkendragersteeg.

den 18 September.

Dirk Abraham Eijkelenstam, circa 5 m., buiten Tolsteeg.

Margaretha Anna Beudeker, 5 m., Springweg.

Willem Johannes Bombergen, 3 m., Achterweg.

Johan Jacob Flenter, weduenaar, 81 j., Ger. Diakonie Oude Mannen- en Vrouwenhuis.

Petronella van Drogenbroek, on-
geh., 28 j., buiten Tolsteeg.

den 19 September.

Emanuel Boedens, ongeh., 19 j.
en 8 m., Magdalenasteeg.

Maria Elisabetha Langlois, ongeh.,
22 j., Roomsche Cath. Weeshuis.

den 20 September.

M. rinus Dijkhorst, 2 j., Zandstr.

Johannes Kerssen, geh., 34 j.,
Keukenstraat.

Levenloos aangegeven Dochter van
Hendrik Hoonakker, Nieuwe
Gracht.

Joannes Wits, 35 j., Hospitaal.

Johanna Broekhof, 4 m., buiten
Tolsteeg.

den 21 September.

Johanna Catharina de Vries, wed.

Dirk Eskes, 85 j., Lange Jansstr.

den 22 September.

Francina van der Wal, ongeh.,
29 j., Galekopsteeg.

Heijltje Rijnders, wed. Leendert
Bakker, 75 j., Minnebroederstr.

Susanna Maria Verbeek, 8 m.,
buiten Catharijne.

den 23 September.

Gregorius van Veen, geh., 57 j.,
Bakkerbrug.

Arnoldus Loot, 4 m., Naauwe
Watersteeg.

den 24 September.

Levenloos aangegeven Zoon van
Jan Erkens, Bergstraat.

den 25 September.

Wilhelmina van Montfoort, circa
5 m., buiten Catharijne.

Levenl. aang. Dochter van Step-
hanus Joannes Carelse, Veenstraat.

Katrina Tromp, 3 m., Vollerbrug.

Alida van Doorn, huisvr. van Le-

vincus van Laere, 59 j., Malie-
baan.

den 26 September.

Tijmen Hamoen, 7 w., buiten
Catharijne.

Hermanus Gerdingh, 2 m., buiten
de Weerd.

Wilhelmina Antonia van Rossum,
5 j. en 6 m., Loefbergmakerstr.

Jan Daniel Verhoeff, ongeh., 28 j.,
buiten de Weerd.

Maria Cornelia van Beuningen, on-
geh., 80 j. en 11 m., Korte
Nieuwstraat.

den 27 September.

Catharina Francina van Gent, 3
m., Springweg.

Anthonia de Gier, huisvr. van
Henricus van Steijn, 34 j., Loef-
bergmakerstraat.

Jan van Laar, 59 j., Zandstraat.

den 28 September.

Gerritje Mulhof, 2 j., Lange Lau-
werstraat.

den 29 September.

Nicolaas Christiaan Eliza Spruijt,
ongeh., 32 j. en 3 m., Rotterdam.

Sophia Adriana van Schuler, on-
geh., 76 j., Korte Jansstraat.

den 30 September.

Johan Engelbert Lodewijk de Zwart,
9 d., buiten de Weerd.

Carolina van Helsdingen, 7 w.,
Bergstraat.

Hendrika van Dijk, huisvr. van
Hendrik van Elk, 81 j., buiten
Tolsteeg.

Elisabeth Janssen, 2 j. en 10 m.,
Hertsteeg.

Dirkje van der Donk, huisvr. van
Gijsbert Glazer, 39 j., Koestraat.

Ziekten en Toevallen waaraan de Overledenen gestorven zijn :

Dodgeboren.	10.	Transport.	81.
Tanden.	1.	Buikontsteking.	1.
Stuipen.	13.	Mazelen.	1.
Het zuur.	5.	Leverziekte.	1.
Verval van krachten.	16.	Verstopping in de maag.	1.
Tering.	13.	Verzwakking in den slokdarm.	1.
Zenuwkoorts.	2.	Water in de borst.	1.
Borstziekte.	5.	Kramphoest.	1.
Water.	5.	Borstkwaal.	3.
Longtering.	2.	Dauwworm.	1.
Kramp.	1.	Galkoorts.	1.
Klierziekte.	2.	Ontsteking in de maag.	1.
Gevolgen der kraam.	2.	Diarrhoe.	1.
Koortsen.	1.	Pleuris.	1.
Vergiftigd.	1.	Hartontsteking.	1.
Slijmkoorts.	2.		
	<u>81.</u>		<u>97.</u>

Het getal der Jaren, hetwelk de Overledenen bereikt hebben, is als volgt :

	Mann.	Vr.	Tot.		Mann.	Vr.	Tot.
Dodgeboren.	4	6	10.	Transport.	34.	41.	75.
Beneden het jaar.	14	17	31.	Van 50 tot 60 jaar.	4	3	7.
Van 1 tot 10 jaar.	5	7	12.	» 60 » 70 »	3	»	3.
» 10 » 20 »	2	2	4.	» 70 » 80 »	»	3	3.
» 20 » 30 »	2	5	7.	» 80 » 90 »	1	7	8.
» 30 » 40 »	5	3	8.	» 90 » 100 »	»	»	»
» 40 » 50 »	2	1	3.	» 100 enz.	1	»	1.
			<u>34-41-75.</u>				<u>43-54-97.</u>

VERKOCHE VASTE GOEDEREN ENZ.

Den 9 September 1843, door den Not. H. VAN OMMEREN.

N°. 1. Eene Kamer of Woning, gelegen binnen Utrecht, aan de Noordzijde van de Groote Eligensteeg, wijk A, N°. 92. Verkocht voor *f* 830.

N°. 2. Een Huis, Erf en Grond, gelegen binnen Utrecht, aan de Noordzijde van de Watersteeg, op den hoek van de Groenesteeg, wijk C, N°. 468 en 469. Verkocht voor *f* 1,440.

Denzelfden datum, door den Notaris G. H. STEVENS.

N°. 1. Een Huis, met Erf en Grond, te Utrecht, aan den Singel, nabij de Wittenvrouwenpoort, onder Absteede, wijk I, N°. 95 en 95 a. Verkocht voor *f* 2,020.

N°. 2. Eene Huizinge tot eene Boerenwoning met Achterhuis, Koe- en Paardenstalling, gelegen te Utrecht, onder Lauwenrecht, wijk M, N°. 265. Verkocht voor *f* 1,975.

Den 16 September 1843, door den Notaris N. DE GRAAF.

N°. 1. Een Huis, met Erf en Tuin, staande en gelegen te Utrecht, aan de Westzijde van de Oude Gracht, bij de Jacobiebrug, wijk C, N°. 50. Verkocht voor *f* 4,750.

N°. 2. Eene Kamer of Woning, gelegen als voren, aan de Oostzijde van de Catharijnestraat, wijk C, N°. 877. Verkocht voor *f* 390.

N°. 3. Eene Kamer of Woning gelegen als voren, aan de Zuidzijde van de Visschersteeg, wijk E, N°. 245. Verkocht voor *f* 400.

N°. 4. Eene Kamer of Woning, gelegen binnen Utrecht, aan de Noordzijde van de Visschersteeg, wijk E, N°. 268. Verkocht voor *f* 460.

N°. 5. Eene Kamer of Woning, gelegen als voren, aan de Zuidzijde van de Stroosteeg, wijk E, N°. 195. Verkocht voor *f* 460.

N°. 6. Eene Kamer of Woning, gelegen als voren, aan de Noordzijde van de Magdalenesteeg, wijk A, N°. 270. Verkocht voor *f* 580.

Den 23 September 1843, door den Not. G. H. STEVENS.

Eene Heerenhuizinge, met Erf, Grond en Tuin, benevens Koetshuis en Stalling, gelegen binnen Utrecht, in de Zon- of Nobelstraat, wijk G, N°. 481—483. Verkocht voor *f* 18,300.

Denzelfden datum, door den Notaris B. BOERS.

N°. 1. Een Huis, met Erf en Grond, staande en gelegen binnen Utrecht, aan de Noordzijde van het Vreeburg, nabij de Catharijnepoort, wijk C, N°. 749. Verkocht voor *f* 2000.

N°. 2. Twee Huizen, onder één dak, met Erf en Grond, staande en gelegen te Utrecht, buiten de Catharijnepoort, aan de Noordzijde, wijk L, N°. 36 en 37. Verkocht voor *f* 2,050.

Denzelfden datum, door den Not. J. H. VAN SCHERMBEEK.

Een Huis, met Erf en Grond, staande en gelegen te Utrecht, aan de Oostzijde van de Predikheerenstraat, wijk H, N°. 444. Verkocht voor *f* 1,950.

Naamlijst

DER

GEBORENEN, HUWELIJKEN EN OVERLEDENEN

BINNEN UTRECHT, IN DE MAAND OCTOBER 1843.

Geborenen

op

den 1 October.

Petrus, Z. van Johannes Wilhelmus Rosenberg.

Alida Johanna, D. van Henricus van Lier.

Willem Marinus, Z. van Jan de Wolff.

Hendrikus, Z. van Theodorus Oosterbaan.

Sijmen, Z. van Fredrik de Graaf.

Maria, D. van Jan van Luijn.

Gustaaf Eduard Rudolph, Z. van Carl Rudolph Hartman Poelcke.

Theodorus, Z. v Theodorus Jansen.

Adolf, Z van Hendrik Heijn.

den 2 October.

Hendrik, Z. van Hendrik Heijn (*).

Maria, D van Adrianus Verhasselt.

Wilhelm, Z. van Joseph Kitz.

Hendrik, Z. van Frans Lansaat.

den 3 October.

Maria Johanna, D. van Cornelis van Dorssen.

Christina Susanna, D. van Jacobus van Vliet.

Otto, Z. van Wilhelmus van der Hoek.

Helena, D. van Adrianus Arnoldus van Harderwijk.

den 4 October.

Pieter Hendrik, Z. van Hendrikus van Bunnik.

Johannes, Z. van Johannes van Brandenburg.

Anthonius, Z. van Pierre Bartels.

Carl Albert August, Z. van Johann August Friedrich Blennow.

Johanna Margareta, D. van Mr. George Willem Vreede.

Karel Johan, Z. van Willem Julius Geertruida Theodora, D. van Johannes Paulussen.

Hendrik Pieter, Z. van Pieter van Dranen.

den 5 October.

Louise Joanna Paulina, D. van Paul Adolphe Roussel.

Franiscus Servatius, Z. van Servatius Giesen.

Jan, Z. van Jacobus van Buuren.

Willem, Z. van Willem Willense.

Janna Adriana, D. van Jacobus Schouten.

Johannes Gijsbertus, Z. van Cornelis de Fuijk.

Maria, D. van Cornelis Oostrom.

den 6 October.

Elisabeth, D. v. Hendrik van Holk.

Nicolaas Petrus, Z. van Johannes Petrus van der Veer.

Johanna Barendina, D. van Gijsbertus van der Linden.

Cornelia, D. van Izak van Basten.

(*) Dit is een tweeling met de voorgaande.

Antoon Louis, Z. van Dirk van der Stroom.

Gerrit Frederik, Z. van Gerrit Bumer.

den 7 October.

Anton, Z. van Anton Scholz.

Gijsbertus Jacobus, Z. van Gijsbertus Jacobus Nebbeling.

Willem Frederik, Z. van Hendrik Wilson.

Wilhelmina, D. van Ernst Heinrich Strubbe.

Dirkje, D. van Cornelis Blicken-
daal.

Matthijs, Z. v. Willem van Geelen.

Wilhelm, Z. van Johan Wilhelm
Waltz.

Commerijntje, D. van Joannes
Jacobs.

Susanna, D. van Hendrik Rietveld.

den 8 October.

Willem, Z. van Abraham Balfort.

Pietronella Theodora Bernardina
Maria, D. van Stephanus van
Ewijk.

Anna Wilhelmina Pietronella, D.
van Petrus Pfieger.

den 10 October.

Kasper, Z. v. Gijsbertus Tetenburg.

den 11 October.

Dirk Cornelis, Z. van Cornelis
Spierenburg.

Arie, Z. v. Antonie Willem Schok.

Gerrit Willem, Z. van Gerrit Hak.

Wilhelmina Frederica Sophia, D.
van Arnoldus Adelaar.

Arnold, Z. van Gompers de Jong.

Hendrika, D. van Petrus Saelman.

den 12 October.

Geesje Margaretha, D. van Johann
Christoph Heidenreich.

Megteld, D. van Hermanus Johan-
nes Meessen.

Maria Cornelia, D. van Johannes
van Welbergen.

Elisabeth, D. v. Cornel's Snijders.

Johannes Marinus, Z. van Gerar-
dus Adrianus van der Wurf.

den 13 October.

Johanna Magdalena, D. van Adria-
nis Antonie Vinju.

Jean Louis Henri, Z. van Jan
Willem Geelen.

Johannes Leonardus, Z. van Leen-
dert Besters.

Willem, Z. van Antonie van der
Sluis.

Augustina Catharina Elisabeth, D.
van Jacobus de Brieder.

Josina Maria, D. van Gerardus van
Vogelpool.

den 14 October.

Anthoonius Johannes, Z. van Cor-
nelis Wilhelmus Bogaerd.

Hendrikus Daniel, Z. van Hendrik
van Straalen.

Helena Johanna, D. van Cefas
Overbrugge.

Marinus Anthonius, Z. van Gerrit
Willem Monnée.

Geertruida, D. van Rutger Roden-
burgh Mentz.

den 15 October.

Johanna, D. van Jan Oijen.

Elisabeth, D. van Antonie van
Veenendaal.

Cornelis Wilhelmus, Z. van Hen-
ricus Etmans.

Lambertus Gregorius, Z. van Lam-
bertus Gregorius Demage.

den 16 October.

Franciscus Gerardus, Z. van Frans
van Burkom.

Lucia, D. van Antonius Smits.

Jacoba, D. van Jacobus Spithout.

Adriana, D. van Pieter Pouw.

den 17 October.

Regina Maria, D. v. Simon Karsten.

Julie Frederique, D. van Mr. Hen-
drik Wolter van Hengst.

Cornelis Laurens, Z. van Willem
Antonie de Leur.

Adriana, D. van Dirk van Limmen.

den 18 October.

Joseph, Z. van Jacob Aron de Haas.
Pieter Gerardus, Z. van Gerardus
Legué.

Jannigje Anna, D. van Gerardus
Johannes Geefhuijsen.

Petrus Abraham Joannes, Z. van
Jan Daniel Cornelis Titsingh.

Willem, Z. van Jacobus de Bruijn.

den 19 October.

Elisabeth, D. v. Johannes Zambeek.

Adrianus Cornelis, Z. van Johan-
nes Alma.

Catharina Helena, D. van Henri-
cus Snee.

Jan en Dorothea, Z. en D. van
Jacobus de Groot.

Anthonia, D. v. Daniel van Vleuten.

den 20 October.

Jacobus Willem, Z. van Dirk Sma-
ling.

Jacobus, Z. van Johannes van der
Sluijs.

Jacobus, Z. van Jacobus van Rojen.
Bernardus, Z. van Adolf Kreugel.

den 21 October.

Maria Catharina, D. van Barent
Johannes Vermeulen.

Johanna, D. van Arnoldus Engel.

Cornelia Hendrika, D. van Coen-
raad Johannes van Senus.

Clara Baradiena, D. van Klaas
Sijbrands van der Heide.

Petrus, Z. van Kees Cadel.

Johanna Elisabeth, D. van Hendrik
George Bijstra.

den 22 October.

Hendrika Margaretha, D. van Jan
Rowaan.

Adrianus, Z. v. Antonij Koolemans.

Anna Geertruida, D. van Arien
Florisse.

Jacob, Z. van Willem Peereboom.

Cornelis, Z. van Gerrit van den
Hooven.

den 23 October.

Cornelia, D. van Cornelis van
Lingen.

Wilhelmina Catharina, D. van Jan
Kastelijjn.

Johannes Petrus, Z. van Antonie
Snijders.

Cornelia, D. van Cornelis Hofman.

den 24 October.

Johannes Dirk, Z. van Albertus
Raasveld.

Reinier, Z. van Egbertus Hende-
rikus van Gaalen.

Johanna Anthonia, D. van Bartho-
lomeus Kesnig.

Hendrika, D. van Christiaan Ver-
kroost.

den 25 October.

Johannes Servatius, Z. van Johannes Servatius van Wijk.
 Ribca Esther Deborah, D. van Mr. Samuel Sutor.

den 26 October.

Andreas Wilhelmus, Z. van Wilhelm Jungmann.
 Johannes, Z. van Dirk Gresnigt.
 Maria Magdalena, D. van Willem van Zwol.
 Willem Adrianus Franciscus, Z. van Frans Willem Berenbak.

den 27 October.

Samuel Johannes, Z. van Hendrikus de Lang.
 Anthonia Agnes Hendrika, D. van Adrianus Antonius Camue.
 Evert, Z. van Jan Veer.
 Guillaume Louis, Z. van Jan Willem Bernhardt.
 Dirk, Z. van Jacobus Brouwer.
 Elisabeth Wouterina, D. van Wouter Jan van Aken.
 Johanna Catharina, D. van Dirk Vernooij.
 Elisabeth Johanna, D. van Fredrik Willem Wischhoff.

den 28 October.

Adriana, D. v. Adrianus Dijterwaal.
 Jacob, Z. van Jacob Haasbroek.

den 29 October.

Fredrik August, Z. van Karel Frans Kleian.
 Cornelia Margaretha, D. van Johannes Theodorus Wiesman.
 Gijsbertus, Z. van Theodorus van Hal.

Louisa Catharina, D. van Jan Leonard de Meijer.

Julia Cornelia, D. van Julius Henrich Hisgen.

Gerrit, Z. van Johannes Bartholomeus van Oort.

Hermanus, Z. van Pieter van der Meijden.

Antoinetta Maria, D. van Anthonie van Veen.

Albert Louis Johan, Z. van Willem Christiaan Hendrik Halverhout.

den 30 October.

Elisabeth Frederika, D. van Hendricus Honings.

Willem Jacobus, Z. van Hermanus Gijsbertus Lammeits van Bueren.

Anthonius, Z. van Coenraad van Elzen.

Laurens, Z. van Gerardus van Maarseveen.

Cornelis Jacobus Gerardus, Z. van Jacobus van der Linden.

Gijsbertus, Z. van Gijsbertus de Kruijf.

Nicolaas Josephus Charles, Z. van Henricus Dominicus Lind-en.

Elisabeth Maria, D. van Gosuinus Brink 't Hooft.

Willem, Z. van Jan van der Kieft.

den 31 October.

Cornelis Adrianus, Z. van Hendrik van der Horst.

Petrus Mattheus Joannes, Z. van Arnoldus Swillens

Alida, D. van Willem Anthonij van Oort.

Voltrokken Huwelijken

o p

den 4 October.

Cornelis Mollock, Gep. Luitenant, 47 j. en Elizabeth Johanna Kool, buiten beroep, 40 j.

Hermanus Barend van Baalen, Zadelmaker, 26 j. en Jacomina van Leuven, Dienstmeid, 33 j.

Cornelis Grimmelikhuijsen, Mandenmaker, 28 j. en Johanna Catharina Lentz, Werkster, 22 j.

Willem Hendrik van Beijnum, Schilder, 20 j. en Maria Elisabeth Wielard, Naaister, 30 j.

Matthijs Balanges, Timmerman, 35 j. en Joanna Josina de Vries, Naaister, 32 j.

Leendert Hoejenbos, Broodbakker, 25 j. en Hendrika Wilhelmina van den Berg, buiten beroep, 21 j.

Pieter Johannes Visser, Steenhouwer, 22 j. en Wijntje Lochman, Dienstmeid, 32 j.

den 11 October.

Michiel Hendrik van Amerongen, Bediende, 23 j. en Elisabeth van Roekelen, Werkster, 28 j.

Albertus Castrop, Knopenmaker, 25 j. en Johanna Kuijper, Koopvrouw, 25 j.

Johannes Hardenbol, Kamerbehangger, weduwnaar, 27 j. en Willemitjntje Mandersloot, Dienstmeid, 27 j.

den 18 October.

Everardus van Geeikerken, weduwnaar, Bode bij het Provinciaal Gouvernement, 71 j. en Dirkje Belkega, buiten beroep, 37 j.

Gerardus Daniel Deussen, Schippersknecht, 26 j. en Anna Maria Wasman, Naaister, 20 j.

Hermanus Straatman, Werkman, 21 j. en Johanna Margaretha van Veen, buiten beroep, 23 j.

Jan van Ruijven, Bakkersknecht, 27 j. en Dirkje van der Voorn, buiten beroep, 29 j.

Hendrik Jansen, Kamerbehangger, 21 j. en Catharina van Rooijen, zonder beroep, 22 j.

Willem Ewald Rietveld, Barbier, 23 j. en Catharina Jacoba Oderom, Werkster, 21 j.

Hendrik Hindriks, Werkman, 40 j. en Sara Smit, Dienstmeid, 31 j.

Joann Heinrich Joseph Thöne, Werkman, 57 j. en Cornelia Makkinje, Werkster, 53 j.

Egbertus Koerssen, Dijkwerker, 25 j. en Johanna van der Burgh, Bleekersmeid, 25 j.

den 25 October.

Jan van der Kaaij, Werkman, 30 j. en Geertruida Antonia Geefhuijzen, buiten beroep, 23 j.

<p>Antonius van Houten, weduenaar, Melkverkooper, 45 j. en Sibilla Rietveld, Dienstmeid, 45 j.</p> <p>Mattijs van Zetten, Broodbakker, 33j. en Hendrika Lardie, Dienstmeid, 28 j.</p> <p>Dirk van Engelen, Hovenier, 32 j. en Henrica de Kruijf, weduwe, Hovenierster, 42 j.</p> <p>Jacobus Maarschaalkerweerd, Scheep-</p>	<p>maker, 29 j. en Elisabeth van der Steen, 28 j.</p> <p>Jan Lieven de Lange, weduenaar, Kleermaker, 27 j. en Johanna Elisabeth Heggervelt, Marschkraamster, 23 j.</p> <p>Jan Fredrik Brinkman, weduenaar, Broodbakker, 33 j. en Cornelia Catharina van der Harst, buiten beroep, 24 j.</p>
---	---

TE ZAMEN 26 PAREN.

Overledenen

op

den 1 October.

Peter Gerardus Hutiers, 10 w., buiten de Wittevroutenpoort.

den 2 October.

Simon Salomons, geh., 55 j., Zandbrug.

Jacobus Vermeulen, 3 j. en 6 m., buiten Tolsteeg.

Johanna Maria Magtelda Rijnders, huisvr. van Henricus Joannes Josephus Warren, 29 j., Voorstraat.

Levenl. aangegeven Zoon (onecht).

Jacobus Johannes van Rossum, 2 m., buiten Tolsteeg.

den 3 October.

Cornelis Johannes van der Vlis, 3 m., Achter Clarenburg.

Anthonia van Voorst, ongeh., 81 j., Lijnmarkt.

Anthonius Aloïsius van Odijk, 5 m., Regulierbrug.

den 4 October.

Maria Joanna Versluijs, wed. Dirk Beekman, 63 j., Neude.

Eva Adriana de Vries, huisvr. van Johannes Gravendaal, 69 j., Zandbrug.

den 5 October.

Susanna Petronella Hol, 5 w., Elisabethstraat.

Cornelis Rietveld, weduenaar, 80 j., Catharijnesteeg.

Maria van Zutphen, 8 d., Lange Hamsteeg.

Anthonius Willebrordus Vuerhard, 11 m., Steenweg.

Johanna Everdina Ravesteijn, huisvr. van M^r. Hendricus Cornelius van Loenen, 49 j., Oud Munstertrans.

Adrianus Vianen, 1 j., buiten de Weerd.

Fenke Bleij, huisvr. van Gerrit
Reede, 44 j., Roodenburgerbrug.

den 6 October.

Melchior Hendrikus Johannes Mak-
kee, 2 j. en 4 m., Geertruidabr.
Johannes Alexander van Steen-
hardt, weduwen., 91 j., Leijden.
Bernardus Niesen, geh., 50 j. en
6 m., Vinkenburgsteeg.
Everdina Vernee, wed. Jan Barend
Wiekart, 79 j., buiten de Weerd.

den 7 October.

Gerardus Cornelis van Deventer,
3 w., Jerusalemsteeg.

den 8 October.

Johannes van de Poel, 1 m., aan
de Wittevrouwenpoort.
Jan Stomp, ongeh., 42 j., Mag-
dalenasteeg.
Thomas Dirk van Loeve, 2 m.,
Haverstraat.
Huberta van Basten, 14 j., buiten
de Weerd.

den 9 October.

Levenloos aangegeven Dochter van
Louis Severijn, Lange Smeesteeg.
Geurtje van Schieveen, circa 8 m.,
buiten de Catharijnepoort.
Catharina Selleger, huisvr. van
Leonardus Swcichhardt, 59 j.,
Oudkerkhof.
Anna Martha Kessler, huisvr. van
Johannes Dona, 28 j., Stroosteeg.
Gijsbertus Vermaak, geh., 78 j.,
buiten de Catharijnepoort.
Antonia Versteegh, wed. Jan van
der Pant, 84 j., Boothstraat.

den 10 October.

Sophia Kilian, 12 j. en 2 m.,
Smeebrug.
Cornelia Maria de Haart, 11 j.,
Nicolaiesteeg.
Hermanus Theodorus Rietveld, 9
w., Choorstraat.

den 11 October.

Doortje van der Let, wed. Johan
Willem Dirkse, 72 j., Lange
Lauwerstraat.
Johanna Ket, ongeh., 18 j. en 4
m., Ger. Burgerweeshuis.
Judik Meijer, wed. Samuel de
Wolff, 90 j., Elisabethstraat.

den 12 October.

Cornelis Jacobus Roep, 1 j. en 6
m., Twijestraat.
Anna Cornelia Sweerus, ongeh.,
19 j., buiten de Wittevrouwenp.
Levenloos aangegeven Dochter van
Pieter Brakké, buiten de Weerd.

den 13 October.

Petronella Westerhout, 7 j. en 5
m., Lange Smeesteeg.
Gijsbertus Jacobus Nebbeling, 8 d.,
Plein Vredenburg.

den 14 October.

Abraham Johannes Picard, 3 m.,
buiten de Weerd.

den 15 October.

Elizabet Maria Horn, wed. Corne-
lis van Rossum, 88 j. en 10 m.,
buiten de Weerd.
Johanna van Vianen, wed. Fran-
ciscus Hofman, 69 j., Springweg.
Gerardus Oudendammer, geh., 32
j., Lange Lauwerstraat.

Elisabeth van Middelkoop, huisvr.
van Willem Croese, 31 j., Zilversteeg.

Johanna Kronenburg, circa 5 m.,
buiten de Weerd.

Gerardus Anthonius Glazer, 3 w.,
Lange Koestraat.

Johannes van der Teems, 2 m.,
buiten Tolsteeg.

Christiaan Elling, ongeh., 29 j.,
Nieuwe Gracht.

den 16 October.

Jan Hendrik van Dugteren, 1 j. en
5 m., buiten Tolsteeg.

Catharina Steenwijk, wed. Joseph
Zwarts, 79 j., Kleine Eliensteeg.

Levenl. aangegeven Zoon (onecht).

den 17 October.

Johan Hendrik Elligens, 11 j. en
4 m., Kort Rosendaal.

Jacobus Monné, ongeh., 23 j.,
Springweg.

den 18 October.

Maria Josina Groot, circa 5 m.,
Lange Lauwerstraat.

Gerrit Willem Hak, 8 d., buiten
de Wittevrouwenpoort.

Govert van den Brink, geh., 51 j.,
buiten de Wittevrouwenpoort.

den 19 October.

Arnoldus Kant, circa 4 m., Pel-
molen.

Johanna Barendina van der Lin-
den, 13 d., Vrouwejuttestraat.

Gerarda van Rijn, ongeh., 29 j.,
buiten de Catharijnepoort.

Johanna van Beest, wed. Gerrit Mar-
kus, 81 j., buiten de Catharijnep.

Johanna de Moor, wed. Arnoldus
van Terveen, 73 j., aan 't Zand.

Femmetje Bouw, huisvr. van Jan
Vermeulen, 70 j., Jacobiekerk-
steeg.

Balthazar Steigerwald, 1 j. en 6
m., Catharijnestraat.

Hendrica Joelen, 4 j. en 11 m.,
Watersteeg.

den 20 October.

Leendert van Doorn, 5 j. en 8 m.,
buiten de Weerd.

Cornelis de Bond, 5 j., buiten
Tolsteeg.

den 21 October.

Johanna Hendrika Etmans, 6 w.,
Mariaplaats.

Hendrikus Hermanus Etmans, 6
w., Mariaplaats.

Maria Oostrom, 16 d., buiten
de Catharijnepoort.

Levenloos aangegeven Dochter van
Johannes van Piggelen, Agnite-
straat.

Johannes Laurentius Kromm, 31
j., Achter Klarenburg.

Helena Louisa van der Voorn,
huisvr. van Pieter van Dranen,
30 j., Geertruidasteeg.

Johannes Klingen, 16 j., buiten
Tolsteeg.

Pieter Senft, geh., 34 j., Florasteeg.
Antonetta Hendrica Tollenaar, 10 j.
en 4 m., Nicolaikerkhof.

Johannes Werkhoven, geh., 41 j.,
buiten Tolsteeg.

den 22 October.

Cornelis Laurens de Leur, 5 d.,
Achter den Dom.

Marianna Berendina Elisabetha van
Munster, 1 m., buiten de Wit-
tevrouwenpoort.

den 23 October.

Elisabeth van Bentem, huisvr. van
Leendert Gijbels, 35 j., Catha-
rijnstraat.

Johannes van Berkel, circa 2 m.,
Vissersteeg.

Maria Hendrika van Veenendaal,
circa 5 m., buiten de Weerd.

Johanna Maria Cornelia van Voorst,
wed. Wernard van Beest, 71 j.,
St. Janskerkhof.

Levenloos aangegeven Zoon van
Johan Bernard Mollmann, buit-
ten Tolsteeg.

den 24 October.

Jan Pieter Teunissen, circa 4 m.,
Groenesteeg.

Joannes Adrianus Ellinckhuijsen,
geh., 52 j., Viebrug.

Lucia Smits, 8 d., buiten de
Weerd.

Vietje Rozendaal, 9 j., Vrouw-
juttestraat.

den 25 October.

Anthonia Adriana Vlaanderen, 2 j
en 4 m., Mariaplaats.

Johanna van de Bilt, 8 m., Ma-
licbaan.

Johannes Kats, 2 j. en 6 m., Lange
Nieuwstraat.

Levenloos aangegeven Dochter (on-
echt).

Marie Therese van Swoll, eerder
wed. Arie van der Stoop, laatst
v. Dirk Huisman, 44 j., Zuilenstr.

den 26 October.

Hermanus Eernst, 6 w., Stroosteeg.
Dorothea de Groot, 7 d., Catha-
rijnstraat.

Elisabeth van Rossum, ongeh.,
58 j., buiten Tolsteeg.

Jacobus Justus Mulder, circa 3 m.,
Groenesteeg.

Jacobus Pretten, weduwenaar, 86
j., Dorstige Hertsteeg.

Sara Elisabeth Schermetz, wed.
Hendrik Christiaan Prange, 57

j., aan de Catharijncpoort.

den 27 October.

Johanna Theodora Maria van Put-
ten, circa 1 j., Rijnstraat.

Adriana Wilhelmina Zwaan, 13 j.,
buiten de Weerd.

Johannes Gijsen, 1 j. en 3 m.,
buiten Tolsteeg.

den 28 October.

Dirk de Ridder, geh., 54 j., Wal-
steeg.

Cornelia de Bruin, wed. Jacobus
Morison, 94 j., Mariaplaats.

Levenloos aangegeven Zoon van
Adrianus Jacobus Verhoeff, Ach-
ter de Twijestraat.

den 29 October.

Gerrit Jan van Wees, 9 m., Zandstr.

den 30 October.

Christiaan Willekes, geh., 51 j.,
Achterstraat.

Hermina Rabeling, huisvr. van
Bartholomeus Lammers, 74 j.,
Neude.

Johanna Christina Henrietta Gosch,
ongeh., 45 j., Vredenburg.

Twee Levenl. aangegeven Zonen v.
Pieter Johannes Visser, Brandst.

den 31 October.

Maria van Veenendaal, 2 j. en 9
m., buiten de Weerd.

Levinus van Laere, weduwenaar,
70 j., Maliebaan.

Ziekten en Toevallen waaraan de Overledenen gestorven zijn :

Dodgeboren.	9.	Transport.	96.
Tanden.	4.	Bezetting op de borst.	2.
Stuipen.	24.	Waterpokken.	1.
Het zuur.	3.	Zenuwziekte.	1.
Verval van krachten.	19	Krankzinning.	1.
Tering.	14.	Zenuwberoerte.	1.
Zenuwkoorts.	4.	Beroerte.	2.
Longtering.	1.	Borsttering.	2.
Klierziekte.	3.	Waterzucht.	6.
Gevolgen der kraam.	1.	Verwonding.	2.
Koortsen.	1.	Zelfmoord.	1.
Leverziekte.	1.	Kramppijnen.	1.
Borstkwaal.	8.	Ontsteking in de hersenen.	1.
Slijmberoerte.	4.		
	<u>96.</u>		<u>117.</u>

Het getal der Jaren , hetwelk de Overledenen bereikt hebben , is als volgt :

	Mann.	Vr.	Tot.		Mann.	Vr.	Tot.
Dodgeboren.	6	4	10	Transport.	47.	40.	87.
Beneden het jaar.	22	13	35.	Van 50 tot 60 jaar.	6	3	9.
Van 1 tot 10 jaar.	11	6	17.	» 60 » 70 »	»	3	3.
» 10 » 20 »	1	7	8.	» 70 » 80 »	2	7	9.
» 20 » 30 »	2	3	5.	» 80 » 90 »	2	4	6.
» 30 » 40 »	3	3	6.	» 90 » 100 »	1	2	3.
» 40 » 50 »	2	4	6.				
			<u>47-40-87.</u>				<u>58-59-117.</u>

VERKOCHTE VASTE GOEDEREN ENZ.

Den 30 September 1843, door den Notaris N. DE GRAAF.

N°. 1. Een Huis en Erf, gelegen binnen Utrecht, aan de Oostzijde van de Oude Korte Viesteeg, wijk C, N°. 201. Verkocht voor *f* 1,010.

N°. 2. Een Huis of Woning, gelegen als voren, aan de Westzijde van het Zand, wijk C, N°. 349. Verkocht voor *f* 390.

N°. 3. Eene Kamer of Woning, als voren, wijk C, N°. 343. Verkocht voor *f* 270.

N°. 4. Drie Kamers of Woningen, als voren, wijk C, N°. 342 a, 342 b en 342 c. Verkocht voor *f* 1,090.

N°. 5. Twee Kamers of Woningen, als voren, in de Koestraat, wijk C, N°. 765 en 766. Verkocht voor *f* 1,130.

N°. 6. Twee Kamers of Woningen, als voren, aan de Oostzijde van de Lange Hamsteeg bij de Varkenmarkt in een poortje, wijk C, N°. 638. Verkocht voor *f* 605.

N°. 7. Eene Kamer of Woning, als voren, in het Visschersteegje, aan de Noordzijde, op den hoek van de Eloijensteeg, wijk E, N°. 264. Verkocht voor *f* 510.

Den 7 October 1843, door den Not. J. H. VAN GROOTVELD.

N°. 1. Eene Huizinge, Erf en Grond, staande en gelegen binnen Utrecht, aan de Westzijde van de Elisabethstraat, wijk D, N°. 237. Verkocht voor *f* 3,500.

N°. 2. Eene Huizinge, Erf en Grond, als voren, aan de Westzijde van de Donkere Gaard, wijk F, N°. 141. Verkocht voor *f* 2,450.

*Den 14 October 1843, door de Notarissen
N. DE GRAAF en J. C. DWARS.*

N°. 1. De Hofstede genaamd *het Veldhoen*, met 5 Bunders en 40 Ellen Boomgaard-, Wei- en Bouwland,

Tuin, Weg en Grond, gelegen onder Haar-Zuilens
Verkocht voor f 3,050.

N°. 2. Een Perceel Wei-, Hooi- en Bouwland en
Weg, groot 7 Bunders, 14 Roeden en 20 Ellen, ge-
naamd *de fransche Akker*, gelegen op Theemaat. Ver-
kocht voor f 3,500.

N°. 3. Een Perceel Wei- en Hooiland en Weg, groot
5 Bunders, 55 Roeden en 20 Ellen, gelegen op Thee-
maat. Verkocht voor f 2,475.

N°. 4. Een Perceel Bouw- en Weiland en Weg,
groot 7 Bunders, 46 Roeden en 10 Ellen, gelegen on-
der Vleuten. Verkocht voor f 6,225.

Den 21 October 1843, door den Notaris N. DE GRAAF.

N°. 1. Een Huis en Erf, gelegen binnen Utrecht, aan
de Westzijde van de Slagtsteeg, wijk G, N°. 175. Ver-
kocht voor f 1,200.

N°. 2. Eene Kamer of Woning, als voren, aan de
Westzijde van het Zand bij de Catharijnestraat, wijk C,
N°. 352. Verkocht voor f 570.

N°. 3. Eene Kamer of Woning, naast het vorige Per-
ceel N°. 2, wijk C, N°. 351. Verkocht voor f 420.

N°. 4. Drie Woningen in een poortje aan de Noord-
zijde van de Varkenmarkt, wijk C, N°. 677, 678 en
679. Verkocht voor f 430.

N°. 5. Twee Woningen, in het Paddemoes, wijk C,
N°. 702 en 703. Verkocht voor f 425.

N°. 6. Twee Woningen, naast bovengenoemde, wijk
C, N°. 704 en 705. Verkocht voor f 470.

N°. 7. Eene Woning, naast bovengenoemde onge-
nommerd. Verkocht voor f 335.

N°. 8. Drie Kameren of Woningen, staande in het
Vossen- of Diendersteegje, wijk H, N°. 697. Verkocht
voor f 1,465.

Dezelfde datum, door den Notaris C. J. NAGTGLAS.

Een Huis en Erf, staande en gelegen aan de Oost-
zijde van de Vuilesloot, wijk G, N°. 479. Verkocht
voor f 800.

Naamlijst

DER

GEBORENEN, HUWELIJKEN EN OVERLEDENEN
BINNEN UTRECHT, IN DE MAAND NOVEMBER 1843.

Geborenen

op

den 1 November.

Grietje, D. van Wilhelmus Johannes Lebbe.

Willem Ferdinand, Z. van Arend van Maastricht.

Gerrit, Z. van Dirk Haagmans.

den 2 November.

Cornelia, D. van Willem van Piggelen.

den 3 November.

Johan Dirk Jacob, Z. van Johan Benjamin Muller.

Dietrich Heinrich Victor, Z. van Dietrich Heiarich Victor Schiermeier.

Geertruij, D. van Cornelis Mottshagen.

Alida Catharina, D. van Johan Jacob Huisman.

Adrianus Jacobus, Z. van Willem Schok.

den 4 November.

Karel Lodewijk, Z. van Jacob Lambertus Brouwer.

Johanna Jacoba Cornelia, D. van Johannes van Hasendonk.

Anna Hendrika, D. van Klaas van Arkel.

Helena, D. van Hermann Gerhard Kölker.

Gerrit, Z. van Gilles van der Wall.

den 5 November.

Maria, D. van Aalt Esmeijer.

Petrus Franciscus, Z. van Theodorus Janssen Steenberg.

den 6 November.

Anna Clasina, D. van Hendrikus

Joannes Jacobus Jansen.

den 7 November.

Petrus Johannes Willebrordus, Z. van Pieter Brouwer.

Theodorus, Z. van Mathijs Ampts.

Jan Christiaan, Z. van Cornelis Hoek.

den 8 November.

Theodorus Johannes, Z. van Nicolaas Antonius Kocken.

Wilhelmina, D. van Cornelis van Dijk.

den 9 November.

Margareta, D. van Jacobus van Basten.

Maria Elisabeth, D. van Gerardus Versteeg.

den 10 November.

Hendrikus Nicolaas, Z. van Nicolaas van Basten.

Christiaan Bernardus, Z. van Jan Baptist Robbers.

Helena Maria, D. van Jan van Schaik.

Salomon, Z. van Alexander Reens.
Bartholomeus Johannes Martinus,
Z. van Joannes Petrus de Cruiff.

den 11 November.

Bernardus, Z. van Johannes Felix.
Jan Christoffel, Z. van Willem van Asch.

Fannij, D. van Joshua Allen.

Anthonius, Z. v. Franciscus Besters.

Jacobus Johannes, Z. van Johannes Ket.

den 12 November.

Petrus Johannes, Z. van Petrus Dekker.

Maria Catharina, D. van Evert Jacob Bijleveld.

Anna Elisabeth, D. van Hendricus Haarts.

Machiel, Z. van Gerrit van Kuitenburg.

Petrus, Z. van Hendrik Hoever.

den 13 November.

Klasina Margaretha, D. van Joannes Theodorus Bosch.

Petrus Johannes, Z. van Lambertus Cornelis Stroeve.

Margaretha, D. van Adamus Jacobus Stein.

den 14 November.

Gerrit, Z. van Gerrit de Haas.

Matje, D. van Willem de Boer.

Maria, D. v. Martinus van Meege.

den 15 November.

Wilhelmina Petronella, D. van Arend Arends.

Jacob, Z. van Andries Sternheim.

Albertus, Z. van Johannes Gijsbertus Straatman.

Willem Hendrik, Z. van Alexander van den Wildenburg.

David, Z. van Benjamin Samuel van Lier.

den 16 November.

Adriana Johanna, D. van Petrus Cornelis van Deventer.

Cornelis Johannes, Z. van Cornelis Jacobus van Niekerk.

George Hendrik, Z. van Christian Gottlieb Friedrich Witte.

den 17 November.

Maria Catharina, D. van Johannes Eijzenbach.

Mechtilda, D. van Hendrik Siebelink.

Leendert, Z. v. Abraham Vreeswijk.

den 18 November.

Anna Wijnanda Maria, D. van Frans van der Vlis.

Jacobus Hendrikus, Z. van Isaak Rijnders.

Abraham, Z. van Abraham Kippersluijs.

Jurrien Adrianus Jacobus, Z. van Gerrit Hessel.

den 19 November.

Adrianus Pieter, Z. van Willem Petrus Hoevenaar.

Fredericus Jacobus, Z. van Fredericus Jacobus Grimmelhuijzen.

Jeannette Jacqueline Georgette, D. van Charles Louis Landré.

Anthonius Hendrikus, Z. van Johannes Jacobus van Odijk.

Hendrikus, Z. van Petrus de Bruijn.

Adolfine Juliane, D. van Hendrik Molenaar.

den 20 November.

Maria Catharina, D. van Johannes Goris.

Jozina, D. van Willem Hennipman. Wilhelm en Everhard Alexander, Zonen van Antonius van Duuren. Frans, Z. van Frans Flantua.

den 21 November.

Wilhelmina, D. van Adrianus Vermeulen.

den 22 November.

Engelbertus Christiaan, Z. van Johannes Paulus Houtman.

Cornelis Anthonius, Z. van Cornelis Bernardus Tienhoven.

Petronella, D. van Antonie Woerst.

den 23 November.

Franciscus, Z. van Leendert Schippers.

Gijsbert, Z. van Gijsbert Donselaar.

Gerritje, D. van Dirk Hazendonk.

Marinus Gerardus, Z. van Cornelis Hendrikus van Klinkenberg.

Karel Robertus Henricus, Z. van Robertus Johannes van Altena.

Judith, D. van Salomon Joseph van der Goen.

den 24 November.

Hendrika Leonora, D. van Johann Jacob Spangenberg.

Nicolaas, Z. van Nicolaas van Bentem.

Agnita Johanna, D. van Frederik Willem Hanssen.

Adrianus Johannes, Z. van Theodorus Petrus van den Bergh.

Elisabeth, D. van Dirk van der Neut.

den 25 November.

Hendrikus, Z. van Berend Hendriks Gort.

Lamberta, D. van Antonius Welling.

Anna Elisabeth, D. van Roelof Kobus.

den 26 November.

Jan Cornelis, Z. van Willem Frederik van Ittersum.

Johanna Maria, D. van Willem van Capelle.

Pieter Cornelis, Z. van Nicolaas Johannes Kamperdijk.

Petrus, Z. van Cornelis Attevelt.

den 27 November.

Gerritje, D. van Evert Smoreenburg.

Theodorus, Z. van Theodorus Oostveen.

Cornelia, D. van Cornelis Dekker.

Franciscus Augustinus, Z. van Johannes Hendrikus van Delden.

Johannes, Z. van Johannes van Lopik.

Jan, Z. van Gerrit Nikerk.

Elisabeth Cornelia Willemina, D. van Cornelis van Soest.

den 28 November.

Pieter Anthonie, Z. van Adrianus van der Schaft.

Antoinetta Maria, D. van Johannes Jacobus Schonenberg.

Johanna, D. van Johan Adam Perlot.

Maria Margaretha, D. van Francois Vincent Guijot Engelbert van Bevervoorden.

Koosje, D. van Jacobus van Amersfoort.

Gerarda, D. v. Hendrik van Putten.
 Petronella Johanna, D. van Wil-
 lem Verheul.
 Anthonia, D. van Antonius van
 Beek.

den 29 November.

Sophia Carolina, D. van Jan Pic-
 ter van Brussel.
 Jeanne Catherine, D. van Pierre
 Jean Haesselmans.
 Theodora Aletta, D. van Wilhelmus
 Theodorus de Meijer.

Johannes Andreas, Z. van Jacobus
 Hentenaar.

Maria Cecilia Aldegonda, D. van
 Lubertus Ernestus Tiesselinck.

den 30 November.

Lamberta, D. van Harmen Vrind.
 Wilhelm, Z. van Cornelis Ter-
 bruggen.

Maria, D. van Willem Mulder.

Johannes, Z. v. Gijsbertus Beemer.

Antonie, D. van Antonie Nahuijsen.

GEBORENEN 126, waaronder 8 Onechten.

Voltrokken Huwelijken

op

den 1 November.

Adrianus van Gerve, Arbeider, 37
 j. en Maria Jacoba van Eeuwijk,
 Werkster, 28 j.
 Gerrit Nagtegaal, Slagter, 22 j. en
 Elisabeth Anthonia Wout, zon-
 der beroep, 23 j.
 Theodorus van 't Clooster, Kleer-
 maker, 34 j. en Maria Sweserijn,
 Herbergierster, 43 j.
 Gerrit Meijer, Bediende, 18 j. en
 Anna Maria Willemina Wessel,
 Naaister, 21 j.
 Matthijs van Reusel, Smid, 31 j.
 en Johanna Maria Hendrika
 Meijer, zonder beroep, 27 j.
 Frans Nederdorp, Koetsier, 35 j.
 en Johanna Geertruida Langen-
 berg, Dienstmeid, 29 j.

Johannes van den Heuvel, Be-
 diende, 33 j. en Hendrika den
 Otter, Dienstmeid, 44 j.
 Willem Robert Gerritsen, Schoen-
 maker, 36 j. en Johanna Maria
 van Hoorn, Werkster, 40 j.
 Johannes Jacobus Hendricus Kem-
 mer, Letterzetter, 25 j. en Anto-
 nia van Putten, buit. beroep, 25 j.
 Wilhelmus Wilmsen, weduenaar,
 Metselaar, 55 j. en Wilhelmina
 Maria van den Heuvel, Dienst-
 meid, 49 j.
 Pieter Wolters, Kaarsenmaker,
 24 j. en Maria Rijnkes, Dienst-
 meid, 25 j.
 Esse Jansen, Timmerman, 37 j.
 en Cornelia Karsenberg, Dienst-
 meid, 29 j.

Johannes Berk, weduenaar, Turfdrager, 50 j. en Berrendienna Margrita Ockeloen, zonder beroep, 32 j.

Johan Gerard Salze, Broodbakker, 20 j. en Catharina Bijlaard, Dienstmeid, 25 j.

Bart de Jong, Opperman, 27 j. en Christina Caderius, Werkster, 20 j.

den 24 November.

Steeven Haentjes, Koopman, 38 j. en Johanna Maria Elisabeth Happé, 31 j.

den 29 November.

Johannes Blom, Slager, 27 j. en Catharina Geertruida de Reuver, zonder beroep, 24 j.

Hendricus Rijnders, Kleerbleeker,

24 j. en Aletta Christina Bogaerd, buiten beroep, 22 j.

Dirk Pereboom, weduenaar, Voerman, 38 j. en Grietje van der Sluis, weduwe, Melkverkoopster, 44 j.

Hendrik Geerars, Schoenmaker, 24 j. en Maria Barta Lintvelt, Dienstmeid, 28 j.

Antonius Franciscus Sagijs, Hoesdenmaker, 32 j. en Adriana Hendrika Wesseling, Werkster, 26 j.

Nicolaas Antoon Müller, Muziekmeester, 23 j. en Hermina Hendrica van der Stoop, Modemaakster, 24 j.

Johannes Hermanus Klaare, Slagter, 25 j. en Jacoba Maria La Feulje, zonder beroep, 22 j.

TE ZAMEN 47 PAREN.

Overledenen

op

den 1 November.

Levenloos aangegeven Dochter van Jan Vendrig, buiten de Witte-vrouwenpoort.

Johanna Maria Hofman, 10 m., buiten Tolsteeg.

Maria Margaretha van Deijl, 1 j. en 6 m., Vuilesloot.

Hendrika Boekman, 7 w., buiten de Weerd.

Henrietta Petronella de Wit, 7 m., Vollerbrug.

Anna Elizabeth Petronella Verbeek, 3 m., buiten Catharijnepoort.

Jan Franciscus Hefelmeijer, 25 j., Hospitaal.

Johanna Catharina Willaert, huisvr. van Desiderius Vermeulen, 27 j., buiten Catharijne.

den 3 November.

Hendrik Rimmelink, geh., 50 j., Voorstraat.

Cornelia de Bié, wed. Giliam

Adrianus Brouk, weduenaar, Bediende, 39 j. en Joanna Cornelia Hendrikx, Dienstmeid, 35 j.
 Jan Lambertus van Doorn, Bediende, 27 j. en Pieterella Maria Rutgers, zonder beroep, 23 j.
 Johannes Kipp, 34 j. en Alida Ullersma, beide zonder beroep, 33 j.

den 8 November.

Willem Johannes Westdijk, Bediende, 30 j. en Catharina Sonnius, Dienstmeid, 28 j.
 Andreas Dirksen, Zilversmid, 24 j. en Margrita Cornelia 't Hoen, zonder beroep, 22 j.
 Willem Lauwerens Nicuwenhuijsen, Kamerbehangen, 24 j. en Gerarda Dilia van Draanen, Dienstmeid, 29 j.
 Hendrik van Woudenberg, Smid, 18 j. en Elsje Klesman, buiten beroep, 23 j.
 Wijnand Koppenhout, weduenaar, Koetsier, 42 j. en Elia van Amerongen, buiten beroep, 42 j.
 Willem Wolterse, Boerenknecht, 31 j. en Maria de Rijk, Boerenmeid, 30 j.
 Johannis van den Berg, Boerenknecht, 24 j. en Maria Blankesteijn, Hovenierster, 21 j.
 Onno Herdt Pol, Oppasser, 27 j. en Margaretha Baljet, Dienstmeid, 29 j.
 Wilhelmus Rutgerus de Man, Bediende, 28 j. en Johanna Olthof, zonder beroep, 25 j.
 Hendrik Verheem, Kleermaker,

27 j. en Johanna van Amerongen, Dienstmeid, 25 j.
 Izaak de Breen, weduenaar, Werkman, 43 j. en Maria Francisca Josepha Jansen, zonder beroep, 46 j.
 Hendrikus Bierhorst, Bediende, 28 j. en Adriana Verhoeven, Dienstmeid, 27 j.
 Jan Voogt, Muziekmeester, 26 j. en Johanna Helena Wagener, zonder beroep, 27 j.

den 15 November.

Brand van de Geer, zonder beroep, 33 j. en Willemina Kluitmans, Dienstmeid, 26 j.
 Gerardus van der Gen, Stalknecht, 32 j. en Sibille Caterin Heutz, zonder beroep, 37 j.
 Joannes Rietveld, Arbeider, 34 j. en Barbara Heijman, zonder beroep, 29 j.
 Jan Pieter Vogt, Werkman, 24 j. en Catharina Maria Doeser, zonder beroep, 24 j.
 Arie van Doren, Werkman, 24 j. en Anna van Rossum, zonder beroep, 23 j.
 Arie van Soest, weduenaar, Scheepmaker, 27 j. en Gerritje Kool, Dienstmeid, 25 j.

den 22 November.

Hermanus Joannes van den Wildenburg, weduenaar, Wagenmaker, 33 j. en Adriana van den Hoeven, buiten beroep, 19 j.
 Dirk Pieter Veldhoven, Schilder, 24 j. en Aaltje Reincs, Naaister, 24 j.

Dirkse, 77 j. en 6 m., Ger.
Diakonie Oude Mannen en Vrouwenhuis.

den 4 November.

Anthוניus van Elzen, 5 d., Keukenstraat.

Cornelia Boekhorst, ongeh., 84 j.,
Mariaplaats.

Anna Gilein, circa 9 m., Westerkade.

Dirkje Bregart, huisvr. van Rijk
Blikkendaal, 46 j., Kost Rosendaal.

den 5 November.

Johanna de Graaf, wed. Nicolaas
van Meehgelen, 57 j., Achterom.

den 6 November.

Adrianus van Heukelom, wedu-
wenaar, 38 j., Wittevrouwenstr.

Johanna Sophia van Sandwijk,
huisvr. van Gerardus Hovenier,
35 j., buiten Tolsteeg.

Hendricus van der Meiden, ongeh.,
circa 19 j., Tuchthuissteeg.

Lambertus Verhoef, weduenaar,
95 j., Mijlpoort.

den 7 November.

Gijsberta Cornelia Spiërenburg,
2 j. en 3 m., Catharijnestraat.

Johanna Romswinkel, wed. Johan-
nes Ditmarsch, 83 j., Springweg.

Aletta Abels, wed. Gerrit Hessels,
90 j., Ger. Oude Mannen en
Vrouwenhuis.

den 8 November.

Jan Lina, weduenaar, 67 j.,
buiten de Weerd.

Sussanna Rietveld, 1 m., Pelmolen.

Margarita van Thienen, wed. Jo-
hannes Rietveld, 84 j., Malieb.

den 9 November.

Willemina de Bouter, 1 j. en 8 m.,
aan 't Zand.

Cornelia Oudegeest, ongeh., 79 j.,
Ridderhofstad.

Arnold Pieter Laane, 19 j., Hos-
pitaal.

den 10 November.

Carel van der Horst, 4 m., buiten
de Weerd.

Maria Kuijpers, ongeh., 34 j.,
buiten Tolsteeg.

den 11 November.

Hendrik van Luijn, weduenaar,
52 j., Lange Lauwerstraat.

Alida van Solingen, huisvr. van
Louis Severijn, 40 j., Lange
Smeesteeg.

Maria Carbo, huisvr. van Dirk de
Kruif, 75 j., buiten de Weerd.

Jacobus Oostrum, geh., 44 j.,
buiten Catharijnc.

den 12 November.

Rudolph van der Voort, ongeh.,
70 j., St. Janskerkhof.

Reijnier Verbeck, geh., 67 j. en
6 m., buiten de Weerd.

Aletta van Gelderen, wed. Willem
de Zwart, 86 j., Pelmolen.

Levenloos aangegeven Zoon van
Gerrit van Kuilenburg, buiten
de Weerd.

den 13 November.

Johannes Arnoldus Nieuwersteeg,
10 m., Smeeburg.

Christiaan Lammers, geh., 44 j.,
aan 't Zand.

den 14 November.

Gerritje Hovenier, 1 j. en 10 m.,
buiten Tolsteeg.

Catharina Elisabeth Borreman, wed.
Frans Frederik Matthijs Altena,
77 j. en 8 m., Mariaplaats.

Wilhelmus Maas, 4 j., buiten de
Weerd.

Hendrikus Johannes Mittelbeck,
circa 5 m., achter den Dom.

Gerrit Heeren, 7 w., Zwaansteeg.
Levenloos aangegeven Zoon en
Dochter van Jacobus Coeyoet,
Vrouwjutiestraat.

den 15 November.

Joannes Sanders, geh., 47 j.,
Korte Viesteeg.

Margaretha van den Braak, 6 j.,
Mariaplaats.

den 16 November.

Johanna Petronella van 't Hoff,
5 j., Stroosteeg.

Gerritje van den Hoed, huisvr. van
Willem Otto, 38 j., buiten de
Wittevrouwenpoort.

den 17 November.

Petrus Martinus van Mcegen, 2 j.,
buiten de Weerd.

Elisabeth Kessler, huisvr. van Wil-
lem van Steenwijk, 44 j.,
Donkerstraat.

Jacoba Johanna Neerings, 11 m.,
buiten de Catharijnepoort.

Hendrikus Kortree, geh., 82 j.,
Pauwsteeg.

Adriana de Kleijn, 2 j. en 5 m.,
Lange Smeesteeg.

den 18 November.

Neeltje van Oost, wed. Nicolaas
Pot, 77 j., Lange Hamsteeg.

Catharina Spoor, wed. Willem
van Bommel, 59 j., Lange Ham-
steeg.

Maria Johanna Croes, 3 j. en 3 m.,
St. Janskerkhof.

Gerarda Koen, huisvr. van Nico-
laas Antonius Kocken, 25 j.,
Elisabethstraat.

Maria Credoc, wed. Stephanus Jo-
hannes Carels, 77 j., Harde-
bollenstraat.

Johanna van der Steen, huisvr. van
Cornelis Kinnegim, 41 j., bui-
ten de Weerd.

Jacoba Bentink, wed. Gijsbert
Blom, 95 j., Oud Munsterkerkh.

den 19 November.

Petronella Terlingen, circa 7 m.,
buiten de Wittevrouwenpoort.

Wilhelmina Kalf, huisvr. van Dirk
Schouten, 47 j., buiten Tolsteeg.

Levenloos aangegeven Dochter van
Koenraad Hackenbroek, Spring-
weg.

den 20 November.

Levenloos aangegeven Zoon van
Gijsbertus Smit, buit. de Weerd.

Geertrui Latdorp, 1 j. en 2 m.,
Lange Rietsteeg.

den 21 November.

Sophia Salomon, wed. Izaak Ham-
burger, 100 j. en 6 m., Lange
Smeesteeg.

Johannes Roelofs, geh., 27 j.,
Groenesteeg.

Johannes Pegtel, 7 j. en 4 m.,
Achterstraat.

Johanna van Belkom, ongeh., 60
j., Jacobiebrug.

den 22 November.

Matje de Boer, 8 d., Nieuwe
gracht.

Jansje Vroon, ongeh., 22 j.,
Gaardbrug.

Jannigje van Malta, wed. Roelof
van Dijk, 83 j., Oude Kamp.

den 23 November.

Wilhelm Kitz, 7 w., Plein Vre-
denburg.

Adriana Uijterwaal, 4 w., buiten
Catharijne.

Jacoba de Valk, wed. Steven van
de Bilt, 72 j., Maliebaan.

den 24 November.

Clasina Vlok, circa 3 m., buiten
de Wittevrouwenpoort.

Naatje Levi, wed. Meijer Levison,
86 j., Haverstraat.

Maria Catharina van Bergen, on-
geh., 52 j. en 10 m., in de
Twijestraat.

den 26 November.

Cato Wintershoven, 10 j. en 7 m.,
buiten de Catharijnepoort.

Hendrika Johanna Stomp, 2 j. en
4 m., buiten de Wittevrouwenp.

Machiël van Kuilenburg, 12 d.,
buiten de Weerd.

Geertruij Noppe, 2 j. en 9 m.,
buiten Tolsteeg.

Jan Ipes, ongeh., 22 j., buiten
de Wittevrouwenpoort.

Barbara van Rossum, huisvr. van
Jacobus van Rossum, 71 j.,
Korte Minnebroederstraat.

den 27 November.

Ariaantje Gelijsteen, wed. Albertus
Philips, 59 j., Watersteeg.

Levenloos aangegeven Zoon (on-
echt).

den 28 November.

Karel Robertus Henricus van Al-
tena, 5 d., Lange Nieuwstraat.

Jacoba Roelofs, 1 j. en 6 m.,
buiten de Weerd.

Doortje Werria, wed. Dirk Ger-
wig, 93 j., Pauwsteeg.

Marinus Johannes Vreedendaal,
1 j. en 11 m., buiten de Weerd.

Aafje Ouwejan, wed. Enne de
Vries, 84 j., buiten de Weerd.

den 29 November.

Johanna Anraad, huisvr. van Hen-
drik Stomp, 75 j., Springweg.

Petronella Hermina de Bruijn, 1 j.
en 10 m., buiten de Weerd.

Wilhelmina Hoever, 10 j., bui-
ten de Weerd.

Gijsbert van Ewijk, geh., 62 j.,
buiten Tolsteeg.

Wilhelmina Maria Mulder, 3 j. en
7 m., Boterstraat.

den 30 November.

Levenloos aangegeven Dochter van
Johannes Sakkers, Florasteeg.

Agnita Johanna Hanssen, 5 d.,
Stroosteeg.

Johanna Clasina van Rooijen, 5 j.
en 6 m., Nicolaikerkhof.

Sara Cornelia Patist, 2 j. en 9 m.,
Pelmolen.

Henrica Schuuring, huisvr. van
Gerardus van Soest, 59 j., bui-
ten de Weerd.

**Ziekten en Toevallen waaraan de Overledenen
gestorven zijn :**

Dodgeboren.	8.	Transport.	79.
Tanden.	1.	Beroerte.	4.
Stuipen.	17.	Borsttering.	1.
Het zuur.	3.	Water.	10.
Verval van krachten.	16.	Slijmziekte.	2.
Tering.	16.	Verstopping in de maag.	1.
Zenuwkoorts.	2.	Spru.	1.
Longtering.	2.	Gevolgen van branden.	1.
Gevolgen der kraam.	1.	Verdronken.	1.
Koortsen.	2.	Ontsteking in de ingewanden.	1.
Leverziekte.	1.	Kanker.	1.
Borstkwaal.	10.	Groep.	2.
	<u>79.</u>		<u>104.</u>

**Het getal der Jaren , hetwelk de Overledenen
bereikt hebben , is als volgt :**

	Mann.	Vr.	Tot.		Mann.	Vr.	Tot.
Dodgeboren.	4	4	8.	Transport.	25.	45.	70.
Beneden het jaar.	8	12	20.	Van 50 tot 60 jaar.	2	5	7.
Van 1 tot 10 jaar.	4	16	20.	» 60 » 70 »	3	1	4.
» 10 » 20 »	2	2	4.	» 70 » 80 »	1	9	10.
» 20 » 30 »	3	3	6.	» 80 » 90 »	1	7	8.
» 30 » 40 »	1	3	4.	» 90 » 100 »	1	3	4.
» 40 » 50 »	3	5	8.	» 100 enz. »	»	1	1.
	<u>25</u>	<u>45</u>	<u>70.</u>		<u>35</u>	<u>71</u>	<u>104.</u>

VERKOCHE VASTE GOEDEREN ENZ.

Den 18 November 1843, door den Notaris
J. H. VAN GROOTVELD.

N°. 1. Een Huis, met Erf en Grond, gelegen binnen de stad Utrecht, aan de Noordzijde van de Zandstraat, wijk C, N°. 310. Verkocht voor *f* 770.

N°. 2. Zes Woningen, gelegen als voren, aan de Westzijde van de Groenesteeg, achter de Jacobikerk, wijk C, N°. 399^a tot 404. Verkocht voor *f* 1,270.

N°. 3. Zeven Woningen, nevens één Tuin gelegen als voren, aan de Zuidzijde van de Korte Watersteeg, wijk C, N°. 531^a tot 537. Verkocht voor *f* 3,010.

THE BIRMINGHAM NEWS-PAPER

Published daily, except on Sundays and public holidays, at the Birmingham News-Paper Office, 10, New Street, Birmingham.

Subscription prices: 6d. per week, 1s. 6d. per month, 4s. 6d. per quarter, 16s. per annum, in advance. Single copies 3d. All orders to be sent to the Birmingham News-Paper Office, 10, New Street, Birmingham.

Printed and published by the Birmingham News-Paper Co., Limited, 10, New Street, Birmingham.

Registered for postage as second-class matter, October 1, 1903, under No. 100,000, Post Office Department, London.

Naamlijst

DER

GEBORENEN, HUWELIJKEN EN OVERLEDENEN

BINNEN UTRECHT, IN DE MAAND DECEMBER 1843.

Geborenen

op

den 1 December.

Cornelis, Z. van Mattheis van Vlooten.

Willem, Z. van Willem Scherpen-seel.

Cornelia Anthonia, D. van Hendrik van der Steen.

Cornelis Johannes, Z. van Jacobus Martens.

Petronella Theodora Maria, D. van Petrus van der Sanden.

Margaretha Maria Anna Jannetta, D. van Ernst Louis Glinderman.

den 2 December.

Wilhelmus Antonius, Z. van Wilhelm te Brugge.

Joannes Cornelis, Z. van Joannes van Dijk.

Johannes Jacobus, Z. van Jacobus de Bruijn.

Manus, Z. van Salemon Salomon.

den 3 December.

Hendrikus Albertus, Z. van Albertus van den Berg.

Hendrik, Z. van Cornelis Vergeer.

Arend Abraham Pieter Constantijn, Z. van Constantin George van Hoogenhouck Tulleken.

Johannes Karel Marinus, Z. van Abraham Bernardus Ockeloen.

Anthonia, D. van Gerrit Hunte-jaar.

den 4 December.

Cornelia, D. van Johannes Velling.

Jacoba, D. van Cornelis Theodorus Spiering.

Jacobus Bernardus, Z. van Jacobus Penseel.

den 5 December.

Egbertus Johannes, Z. van Hendrik Engelberts.

den 6 December.

Johannes, Z. van Hendrikus Coenders.

Nathan Uri, Z. van Soesman Levie Blaauw.

Adriana, D. van Berend de Weerd.

Cornelia Maria, D. van Gerard Willem Dekking.

Hendrika Gerardina, D. van Jacob Gerardus van Ettingen.

Henricus Bernardus Wilhelmus, Z. van Wilhelmus Arnoldus van Harderwijk.

den 7 December.

Wilhelmina, D. van Izak van Buren.

Frederika Cornelia, D. van Fredericus Cornelius Giovanelli.

Petrus, Z. van Petrus Odewald.
Berendina Lucia, D. van Joannes
Hermanus Markenich.

Hendrik, Z. van Michiel van Zijl.

den 8 December.

Karel Johannes, Z. van Jan Wil-
lem Jebbink.

Elisabeth Cornelia, D. van Hubert
Legra.

Laurens, Z. van Hermanus van
Hoorn.

Hendrik, Z. van Joannes Dijk-
horst.

den 9 December.

Marinus, Z. van Marinus de Leur.

Willem, Z. van Daniel van Mid-
deldijk.

Adriana, D. van Joannes van
der Steen.

Franciscus, Z. van Johannes Ver-
meulen.

Elisabeth Elsina, D. van Johannes
van Veen.

Anna Maria, D. van Andries Hen-
drik van der Schaft.

Johanna, D. van Jan van der
Horst.

den 10 December.

Cornelis, Z. van Klaas Visscher.

François Coenraad, Z. van Sa-
muel Pierrot.

Johannes, Z. van Gabriel Lau-
rens Stroeven.

Johannes Martinus, Z. van Johan-
nis Deuvelingen.

Willem Jan, Z. van Willem Jan
Baas.

Frederique Leonie Marie Olg, Eli-

se, D. van Albertus Anne Willem
Schuijt.

Petrus Johannes, Z. van Petrus
Hendricus Haanebrink.

Gijsje, D. van Dirk van der Wijs.

Gerrit, Z. van Gerrit Santman.

den 11 December.

Gijsbertus Johannes Hendrikus,
Z. van Huibert van Dijk.

Johanna Francina, D. van Wil-
helmus Rutgerus de Man.

den 12 December.

Anton Christiaan, Z. van Jan van
Ruijven.

Christina en Johannes, Z. en D.
van Leonardus Johannes Bak-
kenes.

Pieter Severin, Z. van Anthonij
Baarspul.

Maria Lucia, D. van Wijnand
Bijdevier.

den 13 December.

Johanna Cornelia, D. van Tho-
mas Johannes de Moor.

Emerentia Petronella, D. van Lau-
rentius de Rijk.

den 14 December.

Gerrit, Z. van Gerrit de Ruiters.

Maria Anna, D. van Pieter Arnold
van Walsem.

Hendrik, Z. van Hendrik de Vos.

Jacob, Z. van Jan van der Grift.

Johanna Susanna, D. van Jan
Louis van Rossum.

Hendrika Johanna, D. van Teunis
Jacobsen.

Theodora, D. van Thomas van
der Steen.

den 16 December.

Jannetje, D. van Izak Manheim.
 Johannes, Z. van Johannes van
 Eijkelenburg.
 Wilhelmina, D. van Antonius van
 Druten.
 Jan, Z. van Andries Elling.
 Maria Anna Elisabeth, D. van
 Carel Mulder.
 Barbara Johanna, D. van Joan-
 nes Adrianus Haarmans.

den 17 December.

Hendrik, Z. van Dirk van Olderen.

den 18 December.

Anna, D. van Reinier de Ruiter.

den 19 December.

Jan en Anthonie, Zonen van
 Johannes Ignatius de Bie.
 Cornelia, D. van Arie Neuhaus.
 Willem Hendrik, Z. van Hendrik
 Bettink.
 Jan Frederik, Z. van Jan Fre-
 derik Mulder.
 Maria Hendrika, D. van Jan Dirk
 van Dorssen.

den 20 December.

Charles Isaac, Z. van Isaak Ja-
 cobsen.
 Stephanus Hendrikus, Z. van Wil-
 lem van der Horst.
 Roberta, D. van Joannes Bernar-
 dus Recken.

den 21 December.

Nicolaas Johannes, Z. van Jo-
 hannes Wilhelmus de Koning.
 Thomas Franciscus, Z. van Petrus
 De Coe.

Johanna Theodora, D. van Johan-
 nes van Lent.

Simon, Z. van Jacob Polak.

den 22 December.

Willem Jacobus, Z. van Willem
 Jacobus van Boxel.
 Abraham Hubert Louis, Z. van
 Abraham Le Gra.
 Gijsbertus Hermanus, Z. van Her-
 manus Johannes Kelfkens.

den 23 December.

Dirk Reinier, Z. van Abraham
 van Cuijlenburgh.
 Gerrit, Z. van Pieter Hol.
 Adriana Elisabeth, D. van Adria-
 nus Hendrikus Elsing.
 Maria Sophia, D. van Jan Ver-
 loop.
 Maria Cornelia, D. van Antonius
 Albertus van Beek.
 Maria Adriana, D. van Jan van
 Burgsteeden.

den 24 December.

Elisabeth Margaretha, D. van Ge-
 orgius Plomp.
 Maria Petronella, D. van Theodo-
 rus van Wankum.
 Cornelia, D. van Willem van
 Hattem.
 Johannes Wilhelmus, Z. van Pe-
 trus Theodorus van Nimwegen.

den 25 December.

Cornelis, Z. van Johannes van
 Geelen.
 Johannes Martinus, Z. van Mar-
 tinus van der Heijden.
 Anthonie Cornelis, Z. van Rijk
 Hendrik van Cooten.

Maria Catharina, D. van Hendri-
kus Hulsebos.

Henrich Wilhelm Edouard, Z. van
Henrich Wilhelm Edouard de
Bock.

den 26 December.

Rosette, D. van Levie Wolff Vet.

den 27 December.

Wilhelmina, D. van Petrus van
den Berg.

Elisabeth Johanna, D. van Leo-
nardus van Beck.

Gijsberta Adriana, D. van Joannes
Vierhout.

Martina Catharina, D. van Fre-
derik Jenner.

Maria Frederika, D. van Dirk
Huisman.

Wilhelmina Elisabeth, D. van
Gerrit Evers.

Hendrika, D. van Pieter de Bruijn.

den 28 December.

Jan Hendrik, Z. van Dirk Hen-
dricus Roep.

Cernelius, Z. van Cornelius Rezier.

Johannes, Z. van Rijk Jansen
Hoogland.

Aaltje Catharina Willemiena, D.
van Gerrit de Ruijter Korver.

Johannes, Z. van Adrianus Schren-
telkamp.

Gerardus Albertus, Z. van Ste-
phanus Frans Bosman.

den 29 December.

Jan Jacobus, Z. van Jean Proest.

Hendrik, Z. van Hendrik Heijster.

den 30 December.

Cornelia, D. van Cornelis Konij-
nenberg.

Maria Johanna, D. van Simon
Petrus Neerings.

Marinus Gornelis, Z. van Leonar-
dus Vreeswijk. Tweef. met een
doodg.

den 31 December.

Elisabeth, D. van Adrianus Em-
melot.

Johan Daniel, Z. van Pieter Cor-
nelis Verschraagen.

Jacoba Elisabeth Maria, D. van
Cato de Graaf.

Thomas Franciscus, Z. van Antho-
nius van Deijl.

Arnolda Berendina, D. van Hen-
dricus Dirk Duiveman.

Christianus, Z. van Petrus Jaco-
bus Hendrikus de Ruijter.

Hendrikus Cornelis, Z. van Joa-
nes Rademaker.

Cornelis, Z. van Johannes Stulting.

Anna Christina, D. van Theodorus
Leonardus van Rijn.

GEBORENEN 148, waaronder 15 Onechten.

Voltrokken Huwelijken

op

den 6 December.

Anthonij Muller, Onderwijzer, 25 j. en Cornelia Clasina van Asperen, zond. beroep, 25 j.
 Hendrik van Kordenocrdt, Klerk, 24 j. en Maria Maas, Naaister, 22 j.
 Eeendert Gijbels, wed., Uitdrager, 36 j. en Christina Petronella de Bouter, Dienstmoid, 17 j.
 Dirk Vermeulen, Winkelknecht, 22 j. en Marritje Moonen, dienstmeid, 24 j.
 Hendrik Sterkenboom, boomkwerker, 24 j. en Antje Sieltjes, Dienstmoid, 27 j.

den 13 December.

Willem Johannes van Gent, wed. Metselaar, 38 j. en Margaretha van der Kaaij, Werkster, 29 j.
 Willem Gerrit Verbeek, wed., Schilder, 24 j. en Uiltje Weenk, wed., Winkelierster, 30 j.
 Arnoldus Theodorus van den Hemel, Slagter, 18 j. en Anna Maria van Vulpen, Werkster, 29 j.
 Willem Hoeksteede, wed., Hovenier, 35 j. en Willemina van den Akker, Bleekersmeid, 30 j.
 Hendrik van Driel, wed., Stalknecht, 35 j. en Angenita Voogd, Naaister, 42 j.

Johannes van Loevezijn, wed., Hovenier, 26 j. en Christina van Rooijen, Bleekersmeid, 24 j.

den 20 December.

Gerrit Schut, wed., Herbergier, 40 j. en Aaltje de Graaf, Dienstmoid, 49 j.

Rudolph Hendrik van Tessel, Boekbinder, 21 j. en Johanna van Bauren, Naaister, 21 j.

Carl Zorn, 30 j. en Jeanne Marie Geerstema, beide buiten beroep, 25 j.

Cornelis van der Meulen, wed., Onderwijzer, 37 j., en Johanna Philippina Maria Gijsberti Hondenpijl, zonder beroep, 28 j.

den 21 December.

Friederich Knötzer, wed., Ridder van de Orde van den Nederlandschen Leeuw en van de Militaire Willemsorde 4. klasse, Lid van het Legioen van Eer, Luit.-Generaal, en Lid van het Hoog Militair Gerechtshof, 62 j. en Jacoba Scheffer, zonder beroep, 38 j.

den 22 December.

Jan Riegen, Apotheker, 30 j. en Charlotte Sybille Amelung, zonder beroep, 31 j.

den 27 December.

Wouter van Welderen, Boeren-

knecht, 24 j. en Elizabeth Zuidam, 22 j.
Johannes Hubertus Lichten, Tim-

merman, 25 j. en Adriana Cornelia Flomp, zonder beroep, 26 j.

TE ZAMEN 19 PAREN.

Overledenen

op

den 1 December.

Johannes Wennekes, geb., 67 j.,
Vrouwjuttestraat.

den 3 December.

Henrietta Elisabeth Hollerman,
4 j. en 10 m., Springweg.
Alberta Logman, huisvr. van Gerardus Petrus Tollenaar, 36 j.,
Zilversteeg.

den 4 December.

Reijer Cirkel, 2 j., buiten Tolsteeg.
Johanna Anthonia Kesnig, 6 w.,
buiten de Weerd.

den 5 December.

Jan Pouw, gch., 68 j., Springweg.
Johannes Schreuder, ong., circa 22 j., Regulierbrug.
Gerardus van Eijck, wed., 82 j.,
plein Vredenburg.

den 6 December.

Geertruij van Marlee, huisvr. van Willem Vermeulen, 60 j., Grootte Eliensteeg.

den 7 December.

Johanna Elisabeth Hagen, huisvr. van Hendrik van der Horst, 39 j., Achter Klarenburg.
Maria Catharina Arts, 10 j., Nicolaisteeg.
Cornelis Wilhelmus Etmans, 7 w.,
buiten de Catharijne poort.

den 8 December.

Adrianus Baltus, ong., 45 j.,
buiten Tolsteeg.
Wilhelmus Johannes Buijs, 1 m.,
Haverstraat.
Willem Memelingh Halverhout,
wed., 59 j., Nieuwe Gracht.
Magdalena Sophia Hoegen, 2 j.
en 6 m., buiten Wittevrouwen.
Gerrit van der Sluijsen, 4 m.,
Varkenmarkt.
Jacobus van Dijk, circa 18 j.,
Jacobiebrug.

den 9 December.

Christina Veen, 2 j., Molensteeg.
Johannes Franciscus Rijntjes, 1 j.,
buiten de Catharijnepoort.

Thomas Hendrik van Rossum, geh., 57 j., buiten Tolsteeg.
Clasina Elisabetha van Swol, huisvr. van Johannes Elias Engel, 42 j., Vischmarkt.

den 10 December.

Evert van Soest, 1 j., Loeffbergmakerstraat.
Johanna Jacoba Cornelia van Hasendonk, 5 w., Koestraat.
Anthonie Cornelis Hugo van Oosterom, 2 m., Walsteeg.

den 11 December.

Hester van Lier, 1 j. en 4 m., Zadelstraat.
Levenloos aangegeven Dochter van Dirk Felix, buiten de Weerd.
Jacoba Verwoerd, huisvr. van Jan Pauw, 59 j., plein Vredenburg.
Bernardina van Leersum, huisvr. van Jacobus Hentenaar, 35 j., Hardebollestraat.

den 12 December.

Arnoldus Gerardus Stevens, 1 j. en 8 m., Telingstraat.

den 13 December.

Adelheid Speg, huisvr. van Willem Meijer, 48 j., te Hasselt, (Overijsscl).
Levenloos aangegeven Dochter van Cornelis Johannes van Maanen, Schoutensteeg.
Levenloos aangegeven Dochter van Willem Engelbert van Bevervoorde, Lange Nieuwstraat.

Peternella Jelissen, huisvr. van Henricus Verhoeve, 56 j., Zandstraat.

den 14 December.

Johannes Berk, geh., 50 j., Veenstraat.
Willemina de Gids, huisvr. van Jan Nieuwenhuis, 52 j., Steenweg.
Levenloos aangegeven Zoon van Roelof Cremer, buiten de Witte vrouwenpoort.

Albert Jaspers, 12 d., Vissersteeg.
Levenloos aangegeven Dochter van Nicolaas Visser, Springweg.
Clasina van Groot Battave, huisvr. van Jean Baptiste Beijart, 41 j., Zandstraat.

den 15 December.

Frederika Mengé, 1 j. en 6 m., Willemskazerne.
Cornelis Sas, 15 j. en 7 m., Bakkerbrug.
Christina Hendrika Siebelink, 1 j. en 9 m., Geertruidakerk-hof.

den 16 December.

Maria van Lottum, ongeh., 79 j., A. B. C. straat.
Jannetje Janssen, huisvr. van Jan Hendrik Schoonmade, 36 j., Steenweg.

den 17 December.

Anna van Buuren, wed. Corstan Heusdans, 68 j., Barth. Gasthuis.

Johannes Michael Hermanus Lancé, 4 j. en 6 m., Buurkerkhof.
Alida Pau, huisvr. van Jan Le Völeger, circa 25 j., buiten Tolsteeg.

Cornelia Broesterhuijsen, wed. Mourits Lont, 74 j., buiten de Catharijnepoort.

den 18 December.

Cornelis Tengnagel, geh., 44 j., Westerkade.

Maria Megtelina Roest, huisvr. van Willem van Doorn, 37 j., Veenstraat.

Hendrik van den Broek, geh., 64 j., buiten de Weerd.

Theodora van Gennep, wed. van Jacob Frederik Gobius, 83 j., Bolwerk St. Lucas.

den 19 December.

Maria Baaijers, wed. van Johannes Harpenslager, 92 j., Breedstraat.
Alida van Helmond, huisvr. van Dirk Felix, 39 j., buit. de Weerd.

den 20 December.

Gerrit Rijk Schock, 2 j. en 8 m., Mariaplaats.

Cornelia Otto, wed. van Hendrik Westeneng, 76 j., buiten de Wittevrouwenpoort.

den 21 December.

Petronella Mareo, huisvr. van Theodorus Wirds, 43 j., Achterstraat.

den 22 December.

Jan Elling, 8 d., Zilversteeg.

Alida Jaspers, 3 w., Stroosteeg.

den 23 December.

Jannetje van Tiel, 5 m., Pelmolenstraat.

Anna Maria Spangenberg, 3 j. en 8 m., Lange Nieuwstraat.

den 24 December.

Geertruida Sinkstok, ong., 47 j., Zandstraat.

Willem Schadee, ong., 56 j., Springweg.

Frans van Emmerik, geh., 55 j., Kleine Elicensteeg.

den 25 December.

Karel van Lecuwen, 8 w., Jufferstraat.

Catharina van der Sman, wed. August Heinrich Friedrich Welsenborn, 64 j., Oude Kamp.

den 26 December.

Arie Lith, 12 d., buiten de Catharijnepoort.

Theodorus Johannes Kecken, 7 w., Elisabethstraat.

Adriana Oostveen, 12 j. en 6 m., Lange Nieuwstraat.

Hendrik Jacob Coenraad, geh., 80 j., Wijde Bagijnesteeg.

Levenloos aangegeven Zoon van Joannes van Zeil, buiten Tolsteeg.

den 27 December.

Pieterella Zwagers, ong., 20 j., Achterom.

Maria Louisa de Beer, 11 m., Mijlpoort.

Cornelia van der Star, wed. van
Cornelis Boer, 71 j., Zadel-
straat.

Christina Petronella Johanna Du-
cro, circa 6 m., Lange Nieuw-
straat.

Elizabeth van der Vooren, circa
16 j., Ambachtskinderhuis.

den 28 December.

Petronella Kellerman, huisvr. van
Adrianus Maarschalkerweerd,
64 j., buiten Tolsteeg.

Pieter Luca, 3 m., N. Gracht.

Wilhelmina Wallenburg, 2 j. en
6 m., Tuchthuissteeg.

Willem Groot, 1 j. en 2 m., bui-
ten de Weerd.

Arie van Dort, geh., 28 j., bui-
ten Tolsteeg.

Levenloos aangegeven Dochter van
Gerrit de Groot, buit. Tolsteeg.

den 29 December.

Johannes Hartman, wed., 86 j.,
aan de Walsteeg.

den 30 December.

Carel Johannes van Dijk, 4 m.,
Hardebollestraat.

Cefas Johannes Overbrugge, circa
2 j., Kromme N. gracht.

Wilhelmina Hulsman, ong., 24
j., buiten de Weerd.

Arie van Waveren, geh., 69 j.,
Nicolasteeg.

Arie van der Laan, geh., 50 j.,
Abstede.

Jacobus Lamaitre, geh., 44 j.,
Zuilensteeg.

Levenloos aangegeven Dochter van
Leonardus Vreeswijk, Achter-
weg. Tweel. met een levend geb.

den 31 December.

Adolf Vos, 22 j., Hospitaal.

OVERLEDENEN 92.

Ziekten en Toevallen waaraan de Overledenen gestorven zijn :

Doodgeboren.	8.	Transport.	76.
Water.	10.	Beroerte.	1.
Tering.	22.	Tanden.	2.
Kramppijnen.	1.	Borsttering.	1.
Klierziekte.	1.	Borstziekte.	2.
Gevolgen eener breuk.	1.	Roodvonk.	1.
Kliertering.	2.	Krankzinnig.	1.
Verval van krachten.	10.	Borstkwaal.	1.
Het zuur.	2.	Beenbederf.	1.
Stuipen.	11.	Maagtering.	1.
Slijmberoerte.	1.	Koortsen.	1.
Zenuwkoorts.	2.	Verdronken.	1.
Kinderziekte.	2.	Ontsteking aan de lever.	1.
Gevolgen der kraam.	2.	Buiktering.	1.
Ontsteking in de ingewanden.	1.	Verlamming.	1.
	<u>76.</u>		<u>92.</u>

Het getal der Jaren, hetwelk de Overledenen bereikt hebben, is als volgt :

	Mann.	Vr.	Tot.		Mann.	Vr.	Tot.
Doodgeboren.	2	6	8.	Transport.	29.	37.	66.
Beneden het jaar.	10	7	17.	Van 50 tot 60 jaar.	6	3	9.
Van 1 tot 10 jaar.	8	8	16.	» 60 » 70 »	4	4	8.
» 10 » 20 »	2	3	5.	» 70 » 80 »	»	4	4.
» 20 » 30 »	3	3	6.	» 80 » 90 »	3	1	4.
» 30 » 40 »	1	5	6.	» 90 » 100 »	»	1	1.
» 40 » 50 »	3	5	8.	» 100 enz.	»	»	».
			<u>29-37-66.</u>				<u>42-50-92.</u>

Openbare Verkoopingen van vaste goederen hebben in de maand December niet plaats gehad.

ALPHABETISCH REGISTER.

- Anthonis ten Belle. Zie Belle. Bladz.
 Asch van Wijck, (Jonkhr. Mr. H. M. A. J. van) in betrekking
 tot dit Tijdschrift; door N. van der Monde. 426.
 Belle. Roerende van die questie van Sinte Anthonis ten Belle
 in Vlaanderen contra die van den Dom (1533). Door J. J.
 Dodt van Flensburg. 101.
 Bergius. Over Theodorus Cornelius Bergius, die vóór 1527
 rector van de Hieronymus-School te Utrecht zou geweest zijn.
 Door J. J. Dodt van Flensburg. 25.
 Blochoven (Gerrit van) bedienaar des woords te Utrecht, van zijne
 dienstverdragen in den jare 1598. Door J. J. Dodt van Flensb. 128.
 Brigitte (Sinte) en hare aflaten te Utrecht. Door J. J. Dodt van Fl. 60.
 Broederen van het gemeene leven. Zie Statuten.
 David van Bourgondien. Zie vredesonderhandelingen.
 Déclaratie, ende Specificatie van 't gene dat geordineert is,
 nopende het servitio, dat men geven moet den Spaenschen
 volcke van orloghe, die Synder Majt. dienen in dese syne
 Nederlanden. Door G. D. J. Schotel. 176.
 Doeijenburgh. (Anthonis van) Zie Pardoën.
 Gein. Zie Oudegein.
 Gemeen leven. Zie Statuten.
 Gildenbord (Smids) in de Buurkerk. 141.
 Hardenbroek, Geschied- en geslachtkundig overzigt van die Rid-
 derhofstad en van het Stamhuis (*met afbeelding*), door V. P. . 325.
 Hieronymus-School. Zie Bergius (Theodorus, Cornelis).
 Hoorn (Willem van) Req^t. van eenige burgers aan Graaf W. van
 Hoorn, November 1673, alsmede kort verhaal van de Pre-
 dicatie van Thaddeus Lantman. Door G. D. J. Schotel. . 145.
 Jesuiten. Over de verrigtingen der eerste Jesuiten in de yereen-
 nigde gewesten. Door J. J. Dodt van Flensburg. . . . 236, 266.
 Kermissen, (Statistiek der) van 1840—1843. 357.
 Kleedermakers van 't Garnizoen in 1612. Door J. J. Dodt van Fl. 33.
 Lantman, (Thaddeus). Zie Hoorn.
 Matenese. Zie Uitvaart.
 Munt. Over de Bisschoppelijke Munt. Door J. J. Dodt van
 Flensburg. 314, 344, 386, 415.
 Munten. Eenige Utrechtsche Bisschoppelijke Munten, niet voor-
 komende in de beschrijving der Bisschoppelijke Munten en
 Zegelen van Utrecht. In het bijzonder door Frans van Mie-
 ris (*met afbeelding*). Door J. H. Balfoort. 253.
 Naamlijst (Maandelijksche) van Geborenen, Voltrokken Huwelij-
 ken en Overledenen. 1, 14, 25, 37, 49, 61, 73, 85, 97, 109, 121, 133.
 Oostbroek. Goederen, de Abdij van Oostbroek toebehoord heb-
 bende en welke gelegen waren in den verdronken Zuid-Hol-
 landschen Waard. 66.
 Oridrijus, (Jo.) Schoolmeester te Amersfoort geïnfecteerd van
 heresie (1550). Door J. J. Dodt van Flensburg. 244.
 Oudegein en het Gein, (*met Afbeelding*), door J. J. de Geer. 1,
 37, 73, 361, 397.
 Paardenmarkten. 140, 285, 321.
 Pardoën Anthoni van Doeijenburgh (1559). Door J. J. Dodt van Fl. 196.
 Pensie. (de) Door J. J. van Bolhuis. 289, 342.
 Planten van Meijen (Bijdragen tot de zeden en gewoonten der
 Utrechtenaren), door N. van der Monde. 136.

Sittingen ('s Raets merkwaardige) 1441—1454, (vervolg van Deel VIII blz. 117. Door J. J. Dodt van Fl. 205, 245, 281, 351, 422.	
Smids-Gildenbord, in de Buurkerk te Utrecht. Door S. de Vries.	141.
Suijders ende Borduerwerkers (Separatie van) in 1609. Door J. J. Dodt van Flensburg.	32.
Sonnius (Franciscus) met betrekking tot de Utrechtsche zaken. Door J. J. Dodt van Flensburg.	122, 166, 192.
Staat der Geborenen, voltrokken Huwelijken en Overledenen in de onderscheidene Gemeenten der Provincie Utrecht, gedurende het jaar 1842. Tegenover	436.
Staat der bevolking en derzelver godsdienstige gezindheden op den 1 Januarij 1843.	105.
Staat der Geborenen, Huwelijken, Overledenen enz., in de Stad Utrecht, over den Jare 1843.	433.
Staat van het getal jaren der Overledenen over den jare 1843.	434.
Staat van de ziekten of toevallen der overledenen, over 1843.	435.
Staat van de Geborenen, voltrokken Huwelijken en overledenen in de Steden van de Provincie Utrecht, gedurende het jaar 1843.	436.
Staat (Maandelijksche) der Geborenen, Huwelijken en Overlede- nen, in de Steden der Provincie Utrecht. 36, 72, 108, 144, 180, 216, 252, 288, 324, 360, 396, 432.	
Stand des waters. 36, 72, 108, 144, 180, 216, 252, 288, 324, 360, 396, 432.	
Statuten der Broederen en Zusteren van 't gemeene leven, in 't Sticht. Door J. J. Dodt van Flensburg.	90.
Steen (Romeinsche) in het jaar 1839 te Werkhoven opgegraven. Door L. J. F. Janssen.	109.
Tolsteeg of Roode Torenpoorten te Utrecht. Door N. v. d. Monde.	114.
Uitvaart van den Heer Gijsbert van Matenesse, in 1670.	202.
Verkoopingen van vaste goederen. 11, 24, 34, 48, 60, 72, 84, 95, 106, 119, 131, 99.	
Vredendaal Clooster.	99.
Vredesonderhandelingen (Mislukte) tusschen den Bisschop David van Bourgondien en de Stad Utrecht.	181, 217.
Waterstand. (Zie Stand des waters).	
Weerkundige waarnemingen. 34, 70, 106, 142, 178, 214, 250, 286, 322, 358, 394, 430.	
Werkhoven. Romeinsche steen aldaar opgegraven. Zie steen.	
Willem I. iets aangaande Prins Willem I., als Stadhouder van Utrecht, door J. J. Dodt v. Fl.	174.
Winter, (Jao) Vice-pastoor der groote kerk te Hoorn, in 1533, te Utrecht, om 't geloof ter dood gebracht, door denzelfden.	131.
Zeden en gewoonten der Utrechtenaren.	136.

BERIGT VOOR DEN BINDER.

De Platen te plaatsen:

Wapen en zegels van Oudegein en het Gein, Pl. 1 en 2. Tegenov. blz. 1.	
Oudegein en het Gein.	73.
Enige bisschoppelijke munten, niet voorkomende in de beschrijving der bisschoppelijke munten en zegelen, van Utrecht in het bijzonder, door Frans van Mieris.	253.
De Ridderhofstad Hardenbroek, 1779.	325.
Het Huis Rijppikkerwaard in het Gein.	361.
Staat van Geborenen, voltrokken Huwelijken en Over- ledenen in de Gemeenten der Provincie Utrecht.	436.

S T A A T

DER

GEBORENEN, OVERLEDENEN EN VOLTROKKEN HUWELIJKEN

In de onderscheidene Gemeenten der Provincie UTRECHT, gedurende het jaar 1842.

	WELTIG		TOTAAL	ONECHT		TOTAAL	OVERLEDENEN		TOTAAL	HUWELIJKEN
	M.	V.		M.	V.		M.	V.		
ABCOUDE Boambrugge.	21	24	42	0	1	1	15	17	32	4
ABCOUDE Proosdijde en Aandam.	25	25	46	2	0	2	26	22	48	42
ACHTHOVEN met Heeswijk.	3	4	4	0	0	0	0	4	1	2
ACHTTENHOVEN.	8	10	18	0	0	0	6	5	9	5
AMERONGEN.	51	51	102	1	4	5	10	48	28	17
AMERSFOORT.	214	105	407	21	24	45	185	102	377	71
HAARN met Eembrugge.	55	30	59	1	1	2	25	25	48	4
BENSCHOP.	55	23	53	0	1	1	18	15	33	7
DE BILT met Oostbroek, Colenburg, Utenlovens Gerozt.	25	29	58	1	1	2	30	12	52	8
BREUKELEN Nieuwrodes.	50	29	89	0	0	0	24	54	18	10
BREUKELEN St. Pieters met Breukelervens.	45	8	24	1	0	1	13	8	21	40
BUNNIK met Veclen en ter Hall.	21	40	51	0	1	1	42	5	17	7
BENSCHOTEN.	18	23	40	0	0	0	2	4	5	0
CABAUX.	2	2	4	0	0	0	1	7	5	1
COTTEN met Nijendijk of den Dwaardijk.	9	9	18	1	0	1	1	2	5	1
BARTHUIZEN.	6	2	8	0	0	0	0	11	20	8
DOORN.	17	19	36	0	2	2	0	40	22	5
DRIEBURGEN.	19	13	31	4	0	4	12	10	22	5
DUNST, de Haar en Zeevalzen.	1	2	3	0	0	0	1	1	2	4
EEMNES, Binnen- en Buitendijks.	26	15	59	0	0	0	22	16	38	5
GERVERSKOP met Oordijk, Gerverskop Staten en Gerverskop uit den Ham.	7	1	8	0	0	0	2	2	3	0
's GRAVELSLOOT.	0	4	4	0	0	0	2	2	4	0
HAAR ZUILENS, met Themaat Westreons, Themaat en den Egth., en de Heege op Themaat.	5	2	5	0	0	0	6	2	8	5
HAARMELEN met Haaswijk, Bijleveld en Harmelerwaard, en den Indijk.	28	50	78	1	0	1	28	25	53	4
HOENKOP met Dijkveld en Raides.	5	7	12	0	0	0	4	3	7	4
HOOGLAND met Enalear.	38	29	67	0	0	0	54	23	57	12
HOUTEN en het Gooi.	18	15	31	5	0	5	17	9	19	5
JAARSVELD.	26	19	45	5	4	7	10	9	26	4
JUTPHAAS met het Over- en Nederinde van Jatphaas, het Gooi en Bijlandken.	45	32	95	0	0	0	50	29	59	11
KAMERIK en de HOUTDIJKEN.	12	11	25	0	0	0	8	6	14	7
KAMERIK MIDDE.	2	9	11	0	0	0	8	8	16	1
KOCKENGEN met Spengon, Mantfoerts Gerozt en Kockengen Lokhorst.	16	19	55	0	1	1	7	11	18	5
LAAG NIEKOP met Gieljensdorp, Vijfhooven, Zuidend van Portengen, Loef's Gerozt van Ruvid of Laga Haar.	7	3	10	0	0	0	7	2	9	2
LANGBROEK (Over- en Neder).	21	14	35	0	1	1	10	12	22	6
LEERSUM.	10	10	20	0	1	1	14	7	21	9
LEUSDEN met Asschat.	24	16	40	1	0	1	16	13	29	9
LINSCHOTEN met Mastwijk, Polanen, Kattenbroek en de Huiderdijken van Mastwijk, Schagen en den Egth.	24	14	35	0	1	1	26	13	29	9
LOENEN.	16	20	36	0	0	0	16	15	29	10
LOENERSLOOT met Oulkoop en ter Aa.	5	6	11	0	1	1	3	2	5	2
LOOSDRECHT.	49	59	88	5	1	4	55	52	67	14
LOPK met Zoverhoven.	21	26	47	0	0	0	11	12	25	7
MAARN met Maarsburg.	6	12	18	0	0	0	2	1	3	8
MAARSSSEN.	29	17	48	1	1	2	16	22	58	6
MAARSSVEEN (Nieuw), Oud Maarsseveen.	16	19	35	2	0	2	19	9	28	16
MAARSSVEEN (Oud).	5	2	5	0	1	1	1	3	4	4
MAARSSVEEN (Nieuw), Oud Maarsseveen.	26	38	54	0	5	5	21	27	48	8
MONTFOORT.	51	55	106	1	0	1	28	23	53	13
MIDRECHT.	50	59	89	1	5	4	59	54	75	15
NICHTMIDRECHT.	7	8	15	0	0	0	8	7	15	1
ODJK.	7	5	12	0	0	0	7	3	10	0
OUDE RIJN met Galskop, Papendorp en Heikop.	5	8	14	0	0	0	2	0	2	2
OUDDUIZEN.	9	5	14	0	1	1	7	6	13	4
OUDBUYTEN met Wulven, Wajen Heestodo, Slagmaat, de groote en kleine Koppel en Maarsstekerwaard.	1	3	4	0	0	0	2	0	2	1
POLSBRÖEK (Noord).	8	9	17	0	0	0	2	5	5	4
POLSBRÖEK (Zuid).	5	4	9	0	0	0	4	3	7	1
POHTINGEN (Noordende van) Lottes Gerozt.	1	1	2	0	0	0	1	2	3	0
RENSWOUDE.	50	20	50	0	1	1	16	14	50	13
RHEMEN.	57	61	118	4	3	7	52	55	67	25
RHINSAUWEN met Amoliswaard.	0	1	1	0	0	0	1	1	2	0
RUIJL met Breukelerswaard en Nieuw ter Aa.	4	7	11	0	0	0	4	7	11	1
RHINBURG.	4	4	5	0	0	0	1	2	3	2
SCHALWIK met Pothoven, Blikhoven en Rietveld.	20	17	37	0	0	0	11	6	17	9
SCHONAUWEN.	5	5	8	0	0	0	0	4	4	0
SNELREWAARD.	6	5	9	0	0	0	2	2	4	2
SOEST met de Bichel en Isselt.	47	40	87	5	2	5	37	30	67	16
STERKENBURG met Harlingenbroek.	7	4	11	0	0	0	2	2	4	2
STOUTENBURG.	8	5	15	0	0	0	9	9	18	7
TECKOP.	2	5	3	0	0	0	0	5	5	3
TENHOVEN met de Veenen.	2	5	8	0	0	0	1	3	4	0
TULL. ex 'r WAAL met Honswijk.	5	6	11	0	0	0	6	9	15	1
UTRECHT.	750	791	1451	72	80	152	752	691	1445	565
VEENENDAAL.	43	44	87	4	5	7	40	46	86	18
VELDHOEVEN met Eijloved, Roswreide, Reijerskop, Leichtenborg Reijerskop, Krenningen, Reijerskop Meele, of St. Pieters.	4	7	11	0	0	0	0	5	5	1
VINKELVEN en WEVERVEEN met Denmerik, Wavven, Batsluis en de Ringe Willis.	48	46	94	2	0	2	34	41	75	11
VLEUTEN en de Moera.	14	18	32	0	0	0	12	16	27	8
VRELAND met de Dertschen Waard.	7	15	20	0	0	0	8	15	21	5
VRELSWIJK of de Vaart.	45	23	58	1	1	2	16	15	29	6
YCURSCHE (de).	0	6	6	0	0	0	4	6	7	1
WERHOVEN.	9	11	20	0	1	1	11	8	19	5
WESTBROEK.	3	9	12	0	2	2	6	9	15	4
WILLESKOP met kort Heeswijk en Biekland.	15	11	24	0	0	0	7	5	10	3
WILLIGE LANGERAK, aan deze zijde van de Lek.	8	7	15	1	0	1	2	4	6	2
WILNIS met Westveen.	23	22	47	4	0	4	25	22	47	15
WOUDENBERG met Gerontstein.	50	28	58	1	1	2	17	24	41	16
WULVERHOUT met Vleeswijk, Krouwijk en Linschehoerhaar.	4	4	8	0	0	0	1	0	1	1
WIK na BURSTEDEN.	40	42	82	4	5	7	51	51	62	28
JESSELSTEIN.	02	00	122	2	0	2	41	40	81	51
ZEGVELD.	11	13	26	0	0	0	13	13	26	7
ZEIST met Aestoritz, den Brail, Stoetwegen en Kattenbroek.	05	48	145	1	0	1	48	31	79	17
ZEVENDER.	5	1	6	0	0	0	1	2	3	0
ZUILEN met Zweezeng en Oostwaard.	20	15	35	0	0	0	8	4	12	8

Totaal der gehele Provincie. 2485 2551 4816 147 157 304 2074 1944 4012 954

geene Echtscheidingen.